מאיר היילפּרין.

הנוטריקון, הסימנים והכנויים.

כוללים על פי סדר א"ב:

א) כל ראשי התיבות ומלות המוגזרות הנמצאות בספרותנו העתיקה והחדשה.

ב) כל הסימנים הנמצאים בספרי חז"ל והמסורה, דקדוק ועברונות ושאר ספרים.

ג) השמות המבודים של המחברים והסופרים.

ווילנה.

בדפוס של ב. א. קלעצקין.

שנת ה'תרע"ב.

Инициалы, сокращенныя оглавленія и псеводнимы, встрѣчаемые въ древней еврейской и ново-евр. литературѣ. Соч. М. Гальперна. Набрано и печатано въ тип. Б. А. Клецкина. Вильна, 1912 г.

הקדמה.

שלשה המה קטני ענין בספרות, ויבלבלו לפעמים דעת הכמים:

א) הנוטריקון—כלומר: ראשי־תיבות רבים, אשר מלאו את ספרינו, מכתבינו, שטרותינו ולוחותינו, ובפתרונם ישגו לפעמים גם גדולים חקרי לב.

ב) הסימנים הנמצאים בדחז"ל ומסורה ושאר ספרים וילאו המעיינים לפעמים להבין פשרם.

ג) הכנוים—כלומר: ספרים ומאמרים שונים, שבעליהם העלימו את שמם, ויבדו להם שמות וכנוים שונים, ברמזים וצירופים, והקורא חפץ לדעת מי הם,—הצד השוה שבהם—שמפני קצורם, כתימותם ותמונתם החידתית, הם מכבידים את הקריאה והעיון בספרים—כל אלה סדרתי בסדר א"ב והשתדלתי לפרש ולגלות את צפוניהם כפי אשר מצאה ידי. תולדות התפתחותם, מהותם וטיבם וכל פרטיהם הנוגעים אליהם, ודרכי עבודתי בחבורי זה, יבוארו במבוא המיוחד, אשר נתתי בראש הספר.

ספרי זה הוחל להדפס בשנת תרס"ט, (אך מפני מעשה שהיה נפסק ההדפסה), וכאשר קבלתי הקארעקטים הראשונים שלחתים לידי"נ מנוער הרב החכם הנודע בספרות ישראל

מ"ר חיים ליב מארקאן ז"ל

עפ"י בקשתו.—והוא החל לערוך מכתב אלי, גם לרשום הערות אחדות בנוגע לתוכן ספרי.—והנה קדמוהו המות באמצע כתיבתו, ונתקיים בו „אדם כי ימות באהל" כמאמר חז"ל. — ומאשר יקרו לי דברי המנוח נ"ע, הנני מציגם פה אות באות, כפי שיצאו מידו להיות לו למזכרת עולם.

ב"ה, א׳ י"ט אלול, תרס"ט, ווילנא.

כבוד ידי"נ הרב הנעלה החכם ושלם חוקר ומבקר כ"ש
הר"ר מאיר היילפרין נ"י ולכל אשר אתו שנה טובה ומבורכת!

מכתבך הגלוי גם קארעקטין מן י"ג דנא קבלתי נכון. על הקארעקטין לא ציינתי מאומה, כי באמת אין זה דבר נשלם לע"ע, וכפי הנראה עוד חסר הרבה גם למבוא.—אך בכלל מצאתי כי דרכך טובים ונכחים. יהי ה׳ בעזרך. וחלילה לנו לרפות ידיך מעבודה גדולה ונכבדה כזו. ולהפך, כמה שיעלה ביד כל אחד להיות לך לעזר בזה, מחויב הוא לעשות, כי עבודה זו היא עבודת הרבים וקדושה ונחוצה מאד.—לכן גם אנכי, אשתדל בעיה"ש להיות בעזרך עד כמה שידי יד כהה מגעת.—ע"כ לשונו במכתבו.—ואלה הערותיו.

שמות בר"ת.—כמו רלב"ג רד"ק רש"י רא"ש רמב"ן רמב"ם. של"ה כל המפורסמים שר"ל ריב"ל רנ"ק שי"ר מה"ל אב"ג.

כנוים בר"ת.—לטבלא, שרלת, מגת מלבים במפי אש בד"ש שב"ד.

חתימות בר"ת.—מבי"ע (הרב עליאשבערג), יא"ר (יצחק אייזיק ראבינאוויץ), מ"ר (מאיר ראגאווין), א"ז ברמ"מ.—

חתימות נפתלות.— אשר טובי׳ בן עמרם (אברהם שמעון טרויב), יעבץ ישוע שר עסק (צבי שערשעווסקי), בן גבריאל ודניאל בגאר (ליב גארדאן), דון יחייא הרב מאקלימה, הק׳ יחיאל אברהם מודיני (חיים יהודה ליב מארקאן).

התימות בכנוים ע"י שינוי אלפא ביתא.—„י"ב" בהמגיד ע"פ, אתב"ש מ"ש, והוא מתתי׳ שטראשון.—„תכמצ"ף בר"פ ימלתך.—אליהו בר"פ מיכאל.

צלפחד בר חשים התהה, שם נפתל, משה יהודה פרח חבצלת.—גם חתם בכמה סופי תיבות מצלפחד כו׳.—אמלל בארץ.—

הו"א והו"א, והאמת והשלום אהבו.

מבוא.

הנוטריקון.

המחברים והסופרים מחוסם על עתם וטרחתם, המדפיסים והמולי"ם מחיסם על ממונם המציאו תחבולות שונות לקצור ולצמצום. — יש אשר בחרו לקצר בלשונם, כגון רש"י, הראב"ע, המהרש"א, מהר"ם שי"ף, המג"א, הגר"א ודומיהם — ואלה רובם אם אפשר שהועילו מעט לעצמם תועלת זמנית, הרעו מאוד לזולתם בקלקול עולמי, כי אף לגדולי הדור אשר תורתם אומנתם, קשה לעמוד בהשקפה ראשונה על תוכן דבריהם, וכל שכן לבע"ב הטרודים אשר רק עתים הם קובעים לתורה, להם ספרים כאלה הם סתומים וחתומים. צאו וראו: כמה ספרים נתחברו לפרש את דברי הראב"ע, ועדיין מקומות רבים בספריו נשארו סתומים, — על המהרמ"ש נתחבר באור גדול, על המג"א נתחברו כמה וכמה ספרים, וכן על באור הגר"א. נמצא, כי קצורים כאלה גרמו לאריכות יתירה, וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם, כי מועטים הם יחידי הסגולה, אשר חננם ה' כשרון נפלא, כמו רש"י, להביע בקצור את כונתו, מפורש יפה וברור, וגם עליו רבו הפרשנים אשר לפעמים הכניסו בדבריו כונות זרות אשר לא דמה, כידוע לכל יודעי ספר. ויש אשר בחרו בקצור חיצוני, היינו לקצר בכתיבה, וישתמשו בנוטריקון, ר"ל בראשי תיבות. אותיות יחידות תחת מלות שלמות.

ואמנם המחברים הרויחו בזה הרבה, כי לפעמים מלה אחת בנוטריקון, מלאה מקום שורה שלמה מפורשה, למשל: המלים „זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא" תמלא המלה היחידה בר"ת „זצוקללה"ה"—וכן „מלאכה שאינה צריכה לגופה"— „משצ"ל" וכו'.

ברם גם בזה נתנו מכשול לפני המעיינים—באחת, כי רק מעוטם יפה ורבוים קשה מאד מאד, כי מבלבלים את עין הקורא. — עוד זאת ישנם ר"ת כאלה אשר מכונים למלים בלתי רגילות; וקשה להקורא שאינו מובהק לעמוד על פתרונן, וישנם ספרים כאלה, שהעולם התרחק מהם מפני הר"ת הקשים שבהם, — למשל „סדור יעב"ץ". כמו שהתאונן המחבר בעצמו בס' „מגלת ספר", הספר „זכר יהוסף" לאחד מגדולי הדור, מונח בקרן זוית מפני רוב עיני"ו ורתי"ו; ומי החפץ לעיין בספרי קבלה, למען ישיג למצער ידיעה כל שהיא ממהותה ואיכותה של חכמה זו, הנה מלבד קושי וזרות תכן הענינים, יתיצבו לשטנה לו ר"ת הרבים והמשונים שברוב הספרים האלה, וזה מצנן את החשק, לעיין בהם; ואל ספרי המסרה אי

אפשר לאיש, שאינו בקי בענינים אלה לגשת מפני רוב הר"ת והסימנים והרמזים הנסתרים שבהם,—לוחות השנה שהם עשוים לתשמיש ההמון, מלאים ר"ת וסימנים שרבים לא יחכמו בהם,—בשטרי חוב, קנין, תנאים ודומיהם, נמצאים הרבה ר"ת הסתומים בפני בנ"א פשוטים,—כן בראשי וסופי מכתבים, בשערי ספרים וסיומיהם, במכתבי עתים, במצבות ודומיהם, ישנם ר"ת מוסכמים שההמון מתקשה בהם. לרוב הם מונעים ומקשים את הבנת הענין המדובר, ואף במקומות שאינם מעכבים את ההבנה, בכ"ז לא ינעם להקורא בעברו על פני מלים שאיננו יודע פשרם, והוא מתמרמר על הכותב: פרש דבריך ואדע מה אתה שח. אמנם היו איזה מחברים נדיבי לב אשר ידעו את נפש קוראיהן. ויערכו למענם לוח ראשי התיבות הבאים בספריהם ופרושם בצדם, — אולם זה לא יתכן בשטרות, מכתבים מכ"ע ולוחות וכדומה, וגם בספרים, התועלת היוצאה מזה מעטה היא מאד, בשביל שלא בכל הספרים נמצאות רשימות כאלה, ובאותם שישנן, לרוב לא ידע הקורא מציאותן— ועוד שאין מקום קבוע להן, זה יציגן בראש הספר, וזה בסופו, זה לפני ההסכמות, וזה אחר לוח המפתחות, והקורא נבוך ואינו יודע אנה לפנות,—ולא לבד קוראים פשוטים מההמון. כי גם חכמים גדולים ומשכילים, נוקשו ויסתבכו לפעמים בענין בשביל ר"ת שנפתר שלא כראוי, בשגגת המעתיקים או המדפיסים, או בשגגתם הם בעצמם בהבנת הנוטריקון, ויוציאו משפטים מעוקלים, — כאשר יראה הרואה לקמן.

אנכי לרגל מסחרי בספרים הנני איש שרבים משכימים לפתחי, ואני שומע יום יום תלונות בני עם הספר לאמר: המעט לנו העול הכבד אשר הושם עלינו בנקודות וטעמים, עוד לנו די עמל בהבנת הנוטריקון, ואמרתי אני, למה יגרע חלק הזה החיצוני מהחלק הפנימי, הן על באור הוראות עצם המלות ועניניהם חיברו כמה וכמה ספרי מלים ואוצרי השרשים ארוכים וקצרים, באופן שהקורא שיש ספר מלים בידו, היא מוצא כרגע פירוש כל מלה מוכן ומזומן לפניו, מדוע אפוא לא יהיה כזה גם לחלק החיצוני ר"ל לנוטריקון ור"ת, הן גם אלה חוסמים הדרך בפני הקורא מה לי אם איננו מבין את הענין מפני שאיננו יודע הוראת איזו מלה, או מפני שנעלם ממנו פשר איזה נוטריקון ולא ידע איזה מלים נכנסו במסגרת הר"ת, — ורוחי התעורר בי לאמר: קריינא דאגרתא איהו להוי פרונקא, — ואקח לי מועד, ואשים עני בספרים הנה והנה, וארשום בספר ותצא המחברת הזאת, אשר אנכי נותן לפניכם בזה:

באור מלת נוטריקון.

הערוך (בערך נוטריקון) „נוטריקון פי' אות זו שנעשית סימן לכל דבר" (לדעתי צ"ל „לכל הדבור" ר"ל המלה), וכן לשון רש"י (שבת ק"ד ב') „נוטריקון: שעשה סימן נקודה עליה לומר שלהבין תיבה שלמה נכתבה"—והרמב"ם בפירוש המשנה שם כתב „נוטריקון הוא שיכתוב אות אחת מראש המלה ויבין ממנה אות כל המלה כמו שיכתוב ק' וינקוד עליה, ויהיה רמז על קרבן, או יכתוב מ' ויהיה רמז על מעשר, ויבין ממני זה כפי מה שהסכימו אנשי נוף אחד או אנשי מדינה אחת" וכונתו בהוספתו זו לתרץ איך אפשר להבין מאות אחת הענין המרומז בה,

הלא כמה וכמה מלים שראשיתם ק' או מ', ולכן אמר שזה יובן בהסכמת אנשי המקום שנהגו כן, ולזה כון נמי ר' יהודה בפ"ד דמעשר שני „שבשעת הסכנה היו כותבין" כלומר במקומות ההם בעת ההיא הסכימו לכתוב כן, — וז"ל ר' בנימין מוספיא בעל מוסף הערוך, „סופרי ב"ד או מדינה בהיותם נחפזים היו כותבים ראשי דברים וכתיבה זו נקראת בלשון רומי נוטריקין" ובעל ערוך השלם כתב עליו שיפה כון, והביא דברי ר' חננאל בשבת בזה הלשון, „נוטריקון הוא לשון יון וסופרי המלכים ושרים שלהם יש להם כתב שקורין אותו נוטריקון ואומר המלך לסופר כתוב טופס והמלך מסדר לפניו בפיו [1]) והסופר כותב מפיו מילי (מלה) שמשמשת כמה ובשטה אחת כותב מגלה" ור' יוסף קארו בכללי הגמרא שלו, שהוסיף לס' הליכות עולם, כתב „נוטריקון פי' נוטר אות קונה תיבה", חפץ לתת מושג ברור ממהות נוטריקון ופירש זו המלה עצמה על פי נוטריקון דרך דרש רחוק, כי זה ברור שמוצא המלה מלשון יון ורומי כנ"ל [2]).

תולדות הר"ת.

הנוטריקון והר"ת עתיקים הם, בברייתא דר"א בנו של ר' יוסי הגלילי מדה השלשים שנינו: מנין שדורשון נוטריקון באגדה, ת"ל אברהם: אב המון גוים; כרמל: רך ונמלל; נמרצת: נואף, מואבי, רוצח, צורר, תועבה; ירט: יראה, ראתה, נטתה. — והמאמר בקצת שנוי נמצא במס' שבת (ק"ה) א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא: מנין ללשון נוטריקון מן התורה, שנאמר אב המון גוים נתתיך: אב, בחור, חביב (ה' וח' מתחלפין) מלך, ותיק, נאמן נתתיך לאומות. ר' יוחנן דידיה אמר: אנכי נוטריקון אנא נפשי כתבית יהבית, ועוד שם רמזים אחרים על אנכי, ודבי ר' נתן על מלת ירט, ודבי ר' ישמעאל על מלת כרמל, ור' אחא בר יעקב על נמרצת, ור"נ בר יצחק על מלת נצטדק: נבוגים צדיקים טהורים דכים קדושים, וכן הוא בב"ר פ' מ"ו, ובמס' סוטה ה' א"ר יוחנן: אדם: אפר דם מרה; בשר: בושה סרוחה רמה, ובשבת נ"ה פרשו ראשוני התנאים ר' אליעזר ור' יהושע ור' גמליאל ור' אלעזר המודעי, מלת פחז בנוטריקון; שמ"ר פ' מ"ב: מהו פרשו? נוטריקון: פרש רחום שדי זיו עננו עליו, ובמדרש ריש פ' מסעי דרשו ר' אליעזר ור' יהושע ור' עקיבא, מלת נחית בנוטריקון בפנים מפנים שונים, — בספרי מסעי „כי הדם הוא יחניף ר' יאשיה היה דורש בו לשון נוטריקון: יחון

[1]) לשון רש"י (שמות כ' כ"ב) דברי תורה נוטריקון הם. נדרשים מכלל הן לאו ומכלל לאו הן — וכתב בעל תורה תמימה (בראשית י"ז ה') תמה אני מה שבינה ענין דרשה כזו בשם נוטריקון שרגילין אנו לפרשו ענין הנרמז בראשי תיבות ובאותיות אחדות, — וצ"ל דעיקר ענין נוטריקון הוא גלוי ענין הבא מדברים מפורשים בקיצור, ולכן כל ענין הנגלה ממאמר סתום, הן ממאמר שלם והן מאותיות ורמזים בעלמא הכל בכלל שם זה ובזמנינו ידוע ענין זה בשם הת[illegible]גר"ה).

[2]) המלות Nota Notatio הוראתן בלשון רומית: אות, תיו, ציון ולכל סימני הקיצור יקראו הרומים Notae והסופרים נקראו Notaru ומזה באה בספרי התלמוד מלת נוטריקון Notarikon בהשתנות סוף המלה ברוח לשון יונית. — הערת הרה"ת ר"י סירקין.

אף על הארץ" וכ"ה זה הדרש בירושלמי תענית פ"ג—אמנם דברים כאלה נאמרו אך בדרך דרש, אבל כיון שהרשו חז"ל לעצמם להכנים רמזים כאלה בתוך הכתובים שומעים אנחנו שסגנון כזה היה במציאות בימים ההם לכתוב מלה אחת שכל אות ואות שבה ירמז למלה שלמה, וכן ראינו את ר' יהודה שהיה נותן בהן—בהעשר מכות—סמנים: דצך עדש באחב (ש"ר פ' ח', ספרי פ' תבוא) ובפ"ד דמעשר שני מי"א שנינו המוצא כלי וכתוב עליו ק'—קרבן, מ'—מעשר, ד'—דמאי, ת'—תרומה, ט'—טבל שבשעת הסכנה[1]) היו כותבין ת' תחת תרומה, (ובירושלמי שם מוסיף א' קדמיתא ח' חלבו ט' טובו ר' ראשית) ר' יוסי אומר כלם שמות בני אדם הם, כלומר אלה האותיות ראשי תיבות של שמותיהם, אבל בין למר ובין למר נוטריקון וראשי תיבות היה אז סגנון מצוי שהיו משתמשין בו ובמגילה י"ג ובתרגום אסתר: דמפקי ליה לשתא בשהי פהי ופירשו הערוך ורש"י כי הוא נוטריקון: שבת היום פסח היום. על פרשת סוטה שנכתבה על הטבלא אר"ל משום ר' ינאי באלף בית, ופירש"י [2]) אותיות של ראשי התיבות (יומא ל"ז). כן מצינו שלכמה מלים ושמות עשו באורים בנוטריקון, אף שידעו כי אין זה עצם היראת המלה: בפסחים אפיקומן: אפיקו מן; בב"מ אפיתיקי: אפה תהא קאי; אנפוריא: אין פה ראיה. ירושלמי ערלה פ"א ענקיקלות לשון נוטריקון הוא: ענבים דלקו תלתיהון. ירושלמי תענית פ"ג גובא: די גבי דינא דמריה,—גם המלים המקוצרות ומורכבות שנמצא בחז"ל אשתדא: שתא דא, אשתקד: שתא דקדמא, לינא: לית אנא, כיי (ברכות פ"ב): כי ההיא, הריני: הרי אני, אתינן (דמאי פ"ו ה"א): אית אינן, (פי' יש הם), הכיני (יומא פ"ב ה"א וה"ב): היכן הוא, הכני, (דמאי פ"א ה"ב) כיני: כן היא, דלכן (ברכות פ"ב): דאי לא כן, ולכן (ערובין פ"ה): ואי לא כן, תיי, כ' מהרז"ף (במבוא הירושלמי) שהוא כמו אתיא ואני אומר שהוא כמו תהא היא — כלומר השמועה הזו תתוקם כך וכך ע"ד לשון הבבלי: תהא במאמינו (ב"מ) כל אלה אני חושב שבראשיתן היו כמו ר"ת, ואח"ז מרוב השמוש בהן השתקעו ותהיינה למלות שלמות בפני עצמן. מאלה ועוד רבות כאלה נראה ונוכח כי היו הנוטריקון והר"ת נהוגים בעמנו מקדם מימי עולם — ועפ"י דברי ריש לקיש (יומא ל"ז) הנ"ל כבר כתבו כן בימי הילני המלכה שהיתה בשנת ג"א ת"ת לערך,—ודברי ר"ל אינם לא דרוש ולא אגדה ואמר כן בפשטות לענין הלכה ונראה שלדעתו היה הדבר כן באמת.

---

[1]) העיר הרה"ח ר"י סירקין מכאן ראיה כי הר"ת וס"ת שהשתמשו בהם חכמינו לפני התלמוד ובימינו הם, לא רק מפני הקיצור כי אם לדברי נסתרות ורזי האומה לגנוב דעת שונאינו, כאשר השתמשו בכל מיני הא"ב שאין להכחיש מציאותם בספרי הקדש (ירמיהו כ"ה כ"ו, נ"א א') וזה היה בשעת הסכנה, ובאשר שעות סכנה היו רבות מאד בדברי ימינו מעולם, לא נמנעו לבחור לשון ערומים „לשון חכמה" עיין ערובין נ"ג ועוד לכתיבת ר"ת ונוטריקון, ואם נבקש בעין חודרת נמצא בספרתנו מלות ומאמרים לרוב, שאין להם מובן בפשטם, כי אם ברמזיהם.—

[2]) בעל דרכי השנוים לא נהה דעתו בפירש"י באמרו דא"כ בנוטריקון היה ליה למימר כדרך הש"ס בכל מקום, ופירש הוא דהכונה באלפא בית מחולפת, כמו א"ת ב"ש, א"ל ב"ם וכדומה.

ומלשון ר' בשמ"ר פ"ח שאמר המטה של משה של סנפרינון היה וי' מכות חקוקות עליו נוטריקון, נראה בעליל שדעת חז"ל שכבר בימי משה היו נוהגים לכתוב נוטריקון ואף שזה המאמר הוא מאמר אגדה, אך על פי שקול הדעת נראה כי לא יסמיכו ולא ירמזו דרש כי אם על דבר שהיה במציאות.

השמוש בנוטריקון.

מלבד הנוטריקון שנשתרשו בהשפה והשמוש בהן רב מאוד, השתמשו חכמינו בר"ת בדרשות ואגדות, אמנם רק לעתים רחוקות, כי מעטות הם בערך דרשות כאלה בדרז"ל, וכנראה היה הסגנון הזה קשה בעיניהם, ואין רוחם נוחה הימנו, ולכן גם על המעט שהשתמשו בקשו להם כמו היתר וחזוק. אולם אחריהם החזיקו כמה וכמה מחברים, כמו בעל הטורים, חות יאיר, (וויניציא שפ"ח) והדומים להם.— וכן בכמה ספרי קבלה, והמה הפריזו להשתמש בזה הסגנון, עד כמעט שהפכו את כל מלות התורה לנוטריקון. וכמחלה מתדבקת עברה התאוה לזה הסגנון גם אל המבקרים והמשכילים, ויעשו גם המה נוטריקון בכמה מקראות שבתורה לפי דרכם ולא הצליחו כי תחת שהראשונים הגידו כי אין זה לפי הפשט, רק ע"ד דרוש ורמז וכל מטרתם ומגמתם רק להשריש בהמון תקוה ותוחלת ליעודים הטובים. שכר ועונש אמונה, והשגחה, הרחקה ממדות מגונות, ודבקות במדות נכונות, — הנה האחרונים התברכו בלבבם כי גלו אמעריקא חדשה, ותקוניהם ורמזיהם הם האמת לאמתו והפשט הברור. — ומי ישמע להם לדבר הזה שאין בו כל תועלת רק גרמא בנזקין, נסיונות של חתירה פריצה והריסה, לקעקע כל יסוד היכל כתב קדשנו המפואר.

התפשטות השמוש בנוטריקון.

מעולם הספרים, עולם העיון והרות, יצאו הנוטריקון ויבואו אל החיים ועולם המעשה, אז הוחל לציין שמות במכתבים חפצים וכלים באותיות יחידות, ראשי־אמצעי־סופי תיבות של שמות כותביהם ובעליהם, — כמו ששנינו בפ"ד דמעשר שני מי"א כולם שמות בני אדם הם. פי' הרמב"ם שאלו התיבות היו מראשי שמות של בעלי אותן הכלים ונראה שהיה דבר זה נוהג במציאות, שאם לאו לא היה ר' יוסי תולה בו להקל. וכן במס' גיטין (ל"ו פ"ו) ובב"ב (קס"א) מצינו רב חסדא צייר סמ"ך ר' אושעיא עיי"ן, ר"ל היו כותבין אות אחת מאמצע שמם תחת כל השם — וכן נהגו חכמי דור דור וסופריהם במכתביהם וספריהם — והשמות רי"ף רמב"ם, יש"ר, רנה"ו, מלבי"ם, ב"ג, שי"ר, שד"ל ידועים לכל וכן נתפשט המנהג לציין אותיות ראשי שמות על בגדים כתנות ועררלין. וכן היו מציינים באותיות מהות ואיכות הדברים הנמצאים בתוך הכלים, — במשנה דמעשר שני הנ"ל המוצא כלי וכתוב עליו ק' קרבן וכו' ומ"ש בסוף שבשעת סכנה היו כותבין ת' תחת תרומה, פירושו לדעתי, שאז היתה ההתחלה להשתמש בכמו אלה, מחמת

ההכרח שהביא לזה, וכיון שנהגו נהגו, והיו עושין כן אף שלא בשעת סכנה. וכן נוהגים במשלוח סחורות בצרורות תבות וחבילות. לציין באותיות על המעטפות,— כן מסמנים את הזמן בספרים שטרות ומכתבים ע״י ראשי תיבות מאותיות יחידות, אא״כ התרס״ה, פירושו יום הראשון לחדש אדר ראשון שנת חמשת אלפים שש מאות ששים וחמש וכהנה, — סוף דבר הנוטריקון פרצו להם דרך רחבה והנם נמצאים לכל מראה עין, אין ספר, אין מכתב, אין שטר מכל המינים שהוא, שלא ימצאו בו מעט או הרבה נוטריקון לפי תכונת הכותב והענין, וישנם ר״ת כאלה שכבר התרגלו בהם המדברים, ונשתבשו בדבור ולפעמים גם בכתב, כאלו היו מלים בפני עצמם, ויש שהם ידועים ושגורים יותר מפתרוניהם המפורשים למשל, חז״ל להר״ם עכו״ם של״ה מ״ץ ש״ץ שד״ר מו״ל אם יאמר ספר שני לוחות הברית, לא הכל ידעו על איזה ספר הכונה, ובהאמר של״ה יבינו הכל כרגע, וכן תשב״ץ וכדומה, — ויש שבלשון רבים יצורף להם סימן הרבים שדרי״ם מולי״ם.

מיני הנוטריקון.

אף שכפי המורגל נוטריקון היא האות הראשונה מהמלה וכמבואר בפיה״מ להרמב״ם המובא למעלה וגם משמעות המלים „ראשי תיבות״ מורה על זה, אמנם יש נוטריקון רבים שאינם הולכים בזה הסדר. יש שכל אות מהנוטריקון תרמז על מלה שלמה למשל ג״ז = גם זה; מש״ל = מה שכתבתי למעלה; איש״ר = אמן יהא שמיה רבא, וכדומה. ואלה נקראים נוטריקון מותאמים, כי מספר המלים מתאים עם מספר האותיות, וכאלה הם רוב הר״ת, ויש שליתר הבנה תוקחנה ממלה אחת או ממלות אחדות מהרמוזות, ב׳ או ג׳ אותיות, כפי שמביא הצורך ונותרן רק אחת אחת, למשל, אג״ק = אגב קרקע; או״ז = אור זרוע; אפ״ל = אפשר לומר לקחנו מהמלה הראשונה שתים ומהשניה אחת. אוי״צ = אמת ויציב לקחנו מהראשונה אחת ומהשניה שלש. שנל״ע = שנתק לעשה ולקחנו שתים מכל אחת. שהז״ג = שהזמן גרמא לקחנו מהראשונה שלש, ומהשניה אחת, אגוד״א = אגודת אהים — לקחנו מהראשונה ארבע ומהשניה אחת. — וזה לפי שאם לקחנו רק אות אחת מהמלה, היה מקום לטעות בההבנה, כי הר״ת א״ק א״ז א״ל א״ו א״א ש״ג ש״ל, יש להם פתרונים שונים, ולפי זה יתר האותיות לא ראשי תיבות הנם כי מאמצעיתם ליקחו, ונקראים ר״ת רק עפ״י התכונה הכללית. ויש אשר הנוטריקון הוא מורכב ממלה שלמה ומר״ת, ונצטרפו רק שע״י החבור יקל להבין את הר״ת — אעפ״י = אף על פי — כמו״כ = כמו כן — ואלה אני קורא נוטריקון שריעים כי אותיותיהם מרובות על מלותיהם, — ויש אשר הנוטריקון יש בו אותיות אחדות ולא יורה רק על מלה אחת. ואין חסר רק אות אחת או שתים להשלמת המלה, — למשל ואפי׳ צריך להשלים שתי אותיות ואפילו, — כלו׳ = כלומר — דאוריית׳ חסר רק אות אחת בסוף, דאורייתא, — אמ׳ — אמר. וכהנה רבות ואלה יקראו מלה מגוהה בפי בעל מסרת המסרה — ואחשוב שאלה לא באו בשביל תועלת הקצור כי מה תרויח או מה תוסיף העדר אות אחת או המצאה, ומה גם שעל מקום האות הנעדרה דרוש להציג קו עקום להורות כי המלה צריכה

השלמה, רק אלה באו בתחלתן להשוות השורות, כי יקרה כי אפס מקום להעמיד האות בסדר השורה, וכיון שנזדמנו והורגלו לכתוב פעמים אחדות כן, נהגו לכתבן בתמונה מקוצרת כזו, אף באמצע השורה ובמקום שאין צורך ותועלת בהקצור הזה.

המרבה והממעיט.

להרבות או למעט באותיות ממלה אחת בהנוטריקון. זה תלוי בתכונת המלה. אם אות הראשונה בה היא שרשית לרוב אין צריך לקחת רק אות אחת מכל מלה אבל אם היא שמושית, אז תוקח לרוב מלבדה גם אחת מהשרשיות, כי כמיבן מאותיות השמוש לבד קשה מאד להבין על איזו מלה תכונינה. למשל שלהז"ג = שלא הזמן גרמא, מפני שהש' והה' הראשיות במלות הראשונות הנן רק שמושיות הביא ההכרח לצרף ל' אל הראשונה. ז' אל השניה, ואם היינו כותבים רק זה"ג היה קשה להבין הכונה — „ויש לומר" לא יכתב בנוטריקון ו"ל רק וי"ל וכהנה. אמנם לאו כללא הוא, כי יש שאעפ"י שהאותיות שרשיות לוקחים יותר מאחת להקל הכונה, מפני שפתרונים שונים לזה הנוטריקון, ויש שאעפ"י שהאותיות שמושיות לא תוקחנה רק אותיות יחידות מפני שהפתרון הוא פשוט ומצוי, ויש אשר נוטריקון אחד יבא פעם בארוכה פעם בקצרה, לפי תבונות הכותב ולפי העת, למשל „רשות הרבים" יש כותבים בנוטריקון, ר"ה, ויש רה"ר, „צורת הפתח" יש כותבים צ"ה לבד ולא יחושו לטעות ויסמכו על ההבנה מהמשך הענין ויש כותבים צו"ה, ואחרים מוסיפים צוה"פ. „בעזרת השם" בא בנוטריקון בתמונות שונות. ב"ה, בע"ה, בעז"ה, בעזה"ש.

דוגמאות של שבושים וטעיות בפתרון נוטריקון.

1) בב"י אה"ע (סי' קכ"ט) מביא עובדא דר' פרץ באיש שהיה חולה והחליפו שמו בחליו, והיו קורין אותו שם אחר לגמרי, ופי' הב"י הר"ל בשם השני נעקר, וכתב הגאון בעל השל"ה בשו"ת חוט השני סי' י' וז"ל, אין דעתי מסכמת עם הב"י ואין משמעות דברי הר"פ כך, גם הענין כך, אלא אדרבה הפי' היו קורין אותו בשם אחר לגמרי, ונעקר שם הראשון לגמרי, יעו"ש — וע"ז כתב המחבר בסי' י"א, „פתחתי הספר לעיין בזה, ומצאתי שהגהתי בב"י שלי, והיו קורין אותו בשם הראשון לגמרי, ואמרתי אל לבי הלא דבר הזה, בודאי שלא הגהתי בו מלבי, ועיינתי ומצאתי בפירוש כן בסמ"ק גם בכתובים בקלף. אלא שהסופרים כתבו א' במקום ראשון, ואח"כ הדפיסו אחר במקום א'".

2) ביש"ש פ"ח החולין סי' ו' כתוב „כתב הטור מסתברא אם ישתכח טריפא הלכה בבדיקה כגון סכינא דחליש פוסקה הלא בדקינן השתא א"כ אומא לדופן מכסה בלא ברכה, עכ"ל והנה יש מקשים והלא הכל חד... ודומה לזה כתב מהר"י קארו אלא שלא באר דבריו יפה, ועתה הרשים מקרוב באו שאמרו

שמעה ברה"ת דלא „אי נמי" קאמר רק „אם נסרכה" הוא וחדא מילתא היא, ול"נ שאין דרך בעל הספר לכתוב דבריו בר"ת אם לא במה שמורגל בפי הכל או שכבר כתב אלו הדברים כמה זימנין, אז הולך ומקצר דבריו בר"ת, אבל לכתוב א"נ ולכון בר"ת אלו לומר אם נסרכה לא נראה לי.

3) בשו"ת מים חיים ח' אה"ע (סי' ג') כתב, „ואגב ראיתי להזכיר מה שראיתי בתשובת הגאון ר' זלמן מבראד נ"י שהביא בשם ס' דגול מרבבה מבעל נודע ביהודה, שהגיה בהבית שמואל ס"ק ג' דאיתא שם ואפילו לדידן דקי"ל ניקב הוא כשר וכו' שצ"ל הוא פסול, וכתב עליו ר' זלמן וליתא להגהה זו, רק הרי"ש הוא טעות וצ"ל הוא כ"ש, ר"ת כרות שפכה, וחמתי על המדפיסים בווינא כו', והמחבר חותר שם להצדיק דברי הדג"מ.

4) בשו"ע אה"ע סי' א' סעיף ג' על דברי הרמ"א אפילו בנשא אשה ושהה עמה עשר שנים, כתב החלקת מחוקק שם, הרב הוציא דין זה מתשו' הריב"ש והמעיין שם יראה שכתב להפך וכתב בס' תולדות אדם בשם חכם אחד שאמר בזה"ל „אף שרבינו בעל חלקת מחוקק חכם גדול בתורה היה ובכל בית הפסק נאמן הוא עכ"ז לא הטיב לראות בהגהה זו, כי מה שהביא רמ"א בשם ריב"ש אין כונתו כמו שחשב בעל ח"מ על ר' יצחק בר ששת שהוא בעל שו"ת הריב"ש אבל כונתו על ר' יצחק בר שמואל הובאו קצת דבריו במרדכי, ומזה הוליד רמ"א שאין כופין ובזה ממילא סרו כל הקושיות שהקשה רבינו בעל ח"מ על הרמ"א.

5) באו"ח סי' רפ"ו מביא הט"ז לשון הטור שכתב נוהגים לומר משנת פרק א', ונתקשו בפירושו, וכתב הט"ז ושמעתי מגיהים במקום פרק אחד פרקי אבות ובזה יסכימו דבריו למ"ש בסי' רצ"ד, שהיה כתוב בר"ת פ"א והיינו פרקי אבות וטעה המעתיק וכתב פרק אחד,—וכן כתב בב"ח שם, ועיין בהגהות הרי"פ.

6) במגן אברהם סי' תרנ"ח ס"ק ג' כתב „אבל הכא בעינן לכם משלכם" ואין לדברים אלה כל פירוש כי הם הפך המכון שם. והביא בספר יד אפרים בשם הגאון בעל מקור חיים, כי ט"ס נפלה כאן שהיה כתוב אבל הכא בע"י והוא ר"ת כולי עלמא ידעי, וזה מתאים מאוד להכונה שם. ולהמעתיק נתחלף בין כ' לב' ויחשוב כי כתוב בעי' והיא מלה מוגזרת מן בעינן וישלימנה ויכתבנה מפורש.

7) בחולין דף ס"ר תוס' ד"ה שאם רקמה כתוב „וכהאי גונא משמע בפרק גיד הנשה דקרא דבת היענה לא אצטריך לגופיה" והפליאה עצומה כי בפרק גיד הנשה אין זכר לזה. וכתב בספר תולדות אדם שהכם אחד נתן אל לבו להוכיח דוקא מפ' גיד הנשה, ואסף קצת מאמרי חז"ל, ופתר אותם בדרך הפלפול הרחוק, הן מצד הענינים הן מצד המלות, וטח אותם טפל עד שלא יאומן על בעלי התוס' שיכונו לדברי סכלות כאלה וכאשר שמע הגאון ר' זלמן מווילנא זצ"ל פי' זה ואמר: מוטב לך, לאמר לא ידעתי פירושם מלהצדיק דבריהם בטענות אשר לא יתכנו, אולם האמת עד לעצמו. כי ט"ס יש כאן שהיה כתוב בתוס ו„בה"ג" ופתרונו ובהלכות גדולות, כי בס' הלכות גדולות פרק גיד הנשה נמצא זה המאמר, והמעתיק טעה בין ב' לכ' ויחשוב שפתרונו וכהאי גונא וכתב כן מפורש.

8) בכלבו (סי׳ קמ״ד) כתב „ומה שר׳ יהודה אומר פרק כל הבשר שהוא נאמן בשבועה״ המעיין בפרק כל הבשר לא ימצא זכר לענין זה ובאמת הוא ט״ס כי היה כתוב בר״ת פרק כ״ה, ופתרונו כל הנשבעין וטעה המעתיק.

9) בכלבו ה׳ סוכה כתב „והראב״ד ז״ל הגיה עליו, וכתב אדוני אבי רואה אני מדבריו״ לא ראינו ולא שמענו מעולם דבר הלכה מאביו של הראב״ד והוא ט״ס כי היה כתוב בר״ת א״א ופתרונו אמר אברהם כדרך הראב״ד לכתוב בכל מקום בהשגותיו וטעו המעתיקים וכתבו אדוני אבי.

10) במג״א סי׳ רמ״ז ס״ק ב׳ „וגם הבי דואר״ ואין לו מובן, וכתב ביד אפרים אפשר שהיה כתוב בר״ת וגם הב״ד ופתרונו וגם הבעל דבר, וטעה המעתיק.

11) במס׳ שבת ו׳ ע״ב תוס׳ ד״ה ואמאי, אומר ר״י דלשון גמורה אדרבה איפכא מסתברא וכו׳ ורש״י ישבה ברוחק לפי הגמרא — דברי התוס׳ תמוהין מאד מאחר שהר״י מתקשה בדברי הגמרא, היה צ״ל קשה לר״י או תימה לר״י לא אומר ר״י, וכ׳ון שהוא אינו מפרש כלום, מה זה שאמר ורש״י ישבה ברוחק, ומה הלשון לפי הגמרא — ושמעתי בילדותי בשם גדול אחד, דט״ס נפל בספרים שהיה כתוב בר״ת אור״י דל״ג ופתרונו דלא גרסינן, היינו שהר״י אינו גורס כלל הך לישנא ואמאי קרי לה גמורה, וטעמא דאדרבא איפכא מסתברא לכן מסיים בסוף ורש״י ישבה ברוחק לפי הגמרא, כלומר לפי הגירסא שמצא רש״י בספרי הגמרא נדחק לישבה, והמעתיק לא הבין פירוש הר״ת, ויכתוב דלשון גמורה.

12) בס׳ כפתור ופרח דפוס ברלין דף ע״ב כתב „שאין בכל הגולה ולא בא״י מי שלא ינהוג ב׳ יו״ט של גליות״. ובכת״י של זה הספר הר״ת בא״י כתוב במלות מפורשות „בארץ ישראל״ והוא פלא כי בארץ ישראל אין שני ימים טובים כי אם בראש השנה. ובאמת טעה המעתיק כי פתרון הר״ת הוא בני ארץ ישראל, וכונת המחבר על בני ארץ ישראל הבאים לחוץ לארץ[1])

13) במס׳ ברכות מ״ח „ששה ודאי לא מבעיא לי״ לפי דברי רש״י ד״ה ואיהו „שהיה קובל ומתחרט על שלא שאל״ נתקשו רבים בפירוש מלת ודאי, ויש שהגיהו וידא. אולם מפורסם דברי הרב ר׳ העשיל שמלת ודאי היא ר״ת ור׳ אכלו ירק והמעתיק שלא ידע פתרונו הסיר את הציונים ועשאה מלה שלמה מפורשה.

14) ירושלמי יבמות פט״ז ה״ה „מב״ד שלישי״ אין לו כל מובן, עיין בפני משה, והוא ט״ס שהיה כתוב בר״ת של יש׳ ופתרונו של ישראל, והמעתיק לא הבין, וכתב מלה אחת שלישי (בקרת התלמוד צד 249, וכבר קדמו בקרבן עדה שם).

15) ב״ק דף ט׳ ע״ב רש״י ד״ה ובכל מקום, „חב המזיק כמו שהזיקו״ מלת כמו אין לה כל מובן, וכתב הגאון ר׳ יצחק אייזיק חבר בעל בנין עולם שט״ס הוא שהיה כתוב בר״ת כ״מ ופתרונו כל מקום והמעתיק טעה וכתב מלה אחת מפורשה כמו.

---

[1]) לדעתי נפלה פה טעות אחרת ובמקום ולא בא״י צ״ל אלא בא״י ולא נצטרך לדחוק ולאמר שהר״ת בא״י פרושו בני ארץ ישראל שאינו מצוי כלל (ס. ר.). לא בן שמוש מלת אלא במקום, מלבד יותר אינו מצוי ועוד שאחרי מאמר בכל הגולה אין מקום כלל לומר אלא בא״י, שהרי אין א״י בכלל הגולה (המחבר).

16) בשבועות ט״ו ע״ב רש״י ד״ה הך דמקרבא לחומה „שהיא פנימית ממוצעת בין העם לחומה״ והוא פלא העם מאי בעי הכא הלא במשנה נאמר מפורש וכל ישראל אחריהן, — ונשאלתי ע״ז בימי חרפי ואמרתי תיכף כי ט״ס יש כאן שהיה כתוב בר״ת הע״מ ופתרונו העוברת מצדה, פי׳ התודה השניה הרחוקה מהחומה, והמעתיק שלא ידע פתרונה תקן מדעתו וכתב מלה שלמה העם.

17) בס׳ כפתור ופרח דפוס ברלין דף צ״ז ע״ב כתב „וכן מסכת ערכין נמי אמרינן אמר רבא שרי ליה לאינש לאודועי נפשיה״ והעיר החכם עדלמאן שם וז״ל: מלבד שאין המאמר הזה נמצא במס׳ ערכין ומקומו בנדרים ס״ב, אין לו ענין כאן כלל. שמדבר מארנוניות ועשורי המלך שהתלמיד חכם פטור מהם.—אבל מה שנראה לי פשר דבר בזה, כי שגיאה נפלאה נפלה כאן מצד מעתיק אחד, שהיה כתוב בדברי המחבר כאן וכן מס וערכין נמי אמר רבא שרי ליה לאינש וכו׳ וכונתו על המאמר שם בנדרים שרי ליה למימר צורבא מרבנן אנא לא יהיבנא אברגא, והמעתיק חשב שהוא״ו של מלת וערכין הוא קו למלת מס והוא ר״ת ופתרו מסכת ערכין והוסיף וכתבו מפורש.

18) בערוך ערך מרכף כ׳ „אמרו שמצאו חללים כלים בארץ רוחה״ ורבים העתיקו הדברים האלה ונתקשו בפירושם. עד שהחכמים האחרונים מצאו מקור הדברים בפירוש ר׳ האי גאון לסדר טהרות וכתוב שם „אמרו שמצאו תלמוד כלים בארץ רומא״. ולפני המעתיק היו כתובים המלים האלה בר״ת תל׳ רו׳ ועשה מה שעשה בחפצו לתקן ופתר בשבוש והחליף וקלקל. — והרצ״ה חן טוב בהגהותיו לס׳ כפתור ופרח כתב שם כי יש לו דוגמאות רבות כאלה ומסיים שם וזאת די להערה להיות נזהר בבאור מלים הנמצאים כתובות בר״ת בספרי הראשונים.

19) במס׳ תענית (ה׳ ב׳) רש״י ד״ה ימיו „בבכורות ירושלמי״ יש שרצו להביא ראיה מזה שהיה לפני רש״י ירושלמי קדשים ובאמת ט״ס הוא כי היה כתוב בבכי׳ ופתרונו במס׳ בכורים והמעתיק טעה.

20) במדרש ויקרא רבה פל״ד איתא „וחכמים אומרים אף בכסות אין מדקדקין״ והוא טעות שהיה כתוב בר״ת וח״א ופתרונו וחד אמר וקאי על רב ור׳ יוחנן שנחלקו שם בזה, וכן הוא בירושלמי פ״ח דפאה וטעה המעתיק וכתב וחכמים אומרים (עיין באספת אמרים שם, ובאוצר הספרות שנה חמשית צד 171).

21) ברא״ש סוף פסחים כ׳ „וכי מברכים (על ספירת העומר) מברכין מעומד, דת״ר בקמה תחל לספור אל תקרי בקמה אלא בקימה״ והועתקו הדברים האלה בב״י ובט״ז או״ח סי׳ תפ״ט, ובעל באר הגולה הוסיף שם. מברייתא דבקמה תחל, ותמהו רבים כי לא נמצאה ברייתא כזו בכל הש״ס — ויפה העיר המגיה בגליון הרא״ש שם שהיה כתוב בר״ת דס״ר ופתרונו דסמכוהו רבנן, והוא עפ״י דברי הכסף משנה פ״ז מה׳ תמידין ומוספין הלכה כ״ג „כתב הר״י בן גיאות שזה קבלה מפי רבותינו ואסמכוה אקרא דבקמה״. והמדפיס שלא ידע לפתרו תקן מדעת עצמו והדפיס דת״ר.

22) בעירובין נ״ד וב״ב ט׳ גם י׳ רש״י ד״ה זכה „למזל טוב״ ואינו מובן דמזל טוב לא ע״י זכות הוא כמ״ש במו״ק כ״ח בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא

מילתא אלא במזלא. וכתב בס׳ דורש לציון לר״י בריל שט״ם הוא שהיה כתוב בר״ת למ״ט, ופתרונו למעשים טובים והמעתיקים טעו וחשבו כי פתרונו למזל טוב, והדפיסו כן מפורש.

23) בפסקי תוס׳ חגיגה סי׳ ט״ז כתוב „ובמקח קנוי לבית הלל משלם קרן״ והדברים האלה אין להם מובן, וכתב החכם רייפמאַן בהמגיד שנה כ״א צד 446 כי היה כתוב בר״ת לב״ה וחשב איזה מעתיק שפתרונה לבית הלל, וכתב כן בפירוש, ובאמת פתרונה לבעל הבית.

24) כתב ר׳ אליהו בחור בס׳ מסרת המסרת שער שברי לוחות „דיש נוסחאות שעשו (במסרה) במקום אס״ף תמונת האתנח וס״פ כזה ^ ׃ ואמרו וכל ^ ׃ דכוותיה, ורבים טועים בהם וחושבים שהם חי״ת ונו״ן וקורין חן לשון חנייה ומנוחה, ואינם אלא צורת האתנח וסוף פסוק.

25) בס׳ החנוך מצוה צ״א כתב „ראשית בכורי אדמתך תביא וכו׳ ובא הפירוש שלא נאמר אלא על ז׳ פירות אלו חטה ושעורה גפן תאנה ורמון יזיתים ותמרים, ולפי הדומה כי בדרך זה למדו רז״ל לומר כן כי אחר שלא הוזכרו פירות אחרות חוץ מאלו בשום מקום״, ותמהו רבים הלא נזכרו בתורה בטנים ושקדים (בראשית מ״ג) ופרי עץ הדר שהוא אתרוג (ויקרא כ״ג), ונראה כי יש כאן טעות ושגגת המדפיסים כי היה כתוב חוץ מאלו בתורה בש״מ, וחשבו המעתיקים שהוא ר״ת בשום מקום, וכתבו כן אח״ז מפורש בלא ר״ת אבל באמת הוא ר״ת של בשליחות מרגלים (ר״י רייפמאן בהמגיד שנה כ״א צד 245 בשם ר״י בריל בעל מבוא המשנה).

26) בס׳ אוצרות חיים ח״ג לשו״ת מים חיים כ׳, בסה״ד אות פ׳ כתב בשם פת״א אוכמא, שהיה איש שחור וקצר וקטן כמו טפח, והוא דבר תמוה וכמו זר נחשב, ונראה שזה טעות המעתיק שהיה כתוב שחור כמו טפח ולא ידע מהענין שחרות לקטנות, ע״כ הפליג האי כמו טפח לענין בפני עצמו, והוסיף מדיליה שני תיבות אלו וקצר וקטן, והוא דבר רחוק וזר. אמנם לדעתי אין צריך להוסיף רק אות אחת, והוא שתיבת טפח צריכה להיות בוא״ו אחר הפ׳, והיינו טפוח, ופירושו שהיה שחור כמו טפוח, והוא כלי שחור שנקרא כן בלשון חז״ל עיין בכורות דף מ״ו שחור... שמא יצא מהם טפוח (עיין ריש״י שם) ואני מוסיף כי היה כתוב טפ׳ מלה מוגזרת וחשב המעתיק שהשלמתה טפח, ובאמת השלמתה טפוח.

27) שם בס׳ הנ״ל כתב „מרגלא בפומי דאינשי שרבינו מהרש״א היה ש״ץ בק״ק קראקא ונמשך להם זאת מספר סדר הדורות שכן כתב בסוף חלק א׳ וז״ל הג״מ שמואל במ׳ יהודה סג״ל ש״ץ בקראקא סע״ט והוא מהרש״א עכ״ל— אמנם טעות הוא בידם, ולא כן הוא, רק שם מזכיר מקודם את הגאון רבינו הב״ח שחבר ג״כ שו״ת ומביא הגאונים אשר נזכרו בהשו״ת ומציין השנים והסימנים בהשו״ת אשר נזכרו כל או״א ומסיים שם שגם המהרש״א הובא בשו״ת הב״ח וסיים וכתב ש״ץ בקראקא סע״ט והיינו שהמעשה היה בשנת ש״ץ ושהיה אז הב״ח בקראקא, והתשובה היא בסי׳ ע״ט, וכן הוא בתשו׳ הב״ח הישנות.

82) בסה״ד מביא ס׳ מסעות של ר״ש הקדוש ב״ר יעמסל, והחכמים האחרונים

העתיקו ר' שמואל ב"ר דוד יעמשל, וכתבי החכמים ר"י בן יעקב באוצר הספרים, ורח"י בגנזי ישראל, כי בשגגה כנו חכמי הנוצרים והעברים את ר' שמואל זה בשם Jemschel כאלו הוא כנוי למשפחה או לעצם פרטי. כי החכמים פירשט ושטיינשניידער הוכיחו כי שם יעמשל לא ה"ה ולא נברא, והמחבר הוא ר' שמואל ב"ר דוד הקראי, וכמו שאנו רגילים לכתוב על נפטר ז"ל או תנצב"ה וכדומה כן רגילים הקראים לכתוב יעמ"ש או יעמש"ל והוא ר"ת ינוח על משכבו שלום.

29) החכם הארטמאן טעה ויחשוב את הר"ת בנל"כ ואע"י בס' אחד לפרט השנה, ובאמת פתרונו ידוע, ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה (עיין במאמרו של הח' ר"א שולמאן בהגרן ס' שני צד 109).

30) הר"ת „בת"כ" אם רומז על ספר הלא פתרונו ידוע, בתורת כהנים, ובעל מעריך המערכות פתרו „בתלמוד כן" והוא ללא אמת.

31) ברמה דוכתי בש"ס מצינו שנחלף בין רבי לרב, וזה מטעות המעתיקים שהיה כת"ב בר"ת ר', ופתרו כפי שעלה בדמיונם, לדוגמא שבת ל"ט א"ר יוחנן א"ר ינאי אמר רב, וצ"ל רבי כמונה שם על הגליון, כי ר' ינאי שהיה רבו של רב לפי דברי הרמב"ם בהקדמתו לס' הי"ד לא אמר בשם רבי. בערובין י"ג „אמר ר' האי דמחדדנא מחבראי דחזיתיה לר' מאיר מאחוריה" יש שם מבוכה מי הוא האומר רבי או רב, והיותר נראה שהוא רבי, עיין תוס' מנחות ק"ד ד"ה מוריינא.

32) בהמגיד שנה כ"א צד 271 כתב הר"ש באבער באגרת בקרת „מי הגיד לכבודך שהר"ת ר"ל הכונה ר' לוי, אולי ריש לקיש.

33) בירושלמי יבמות פ' ט"ו הלכה ה' ר' נחמן בר יעקב בשם רב נשאת על פי עדים נשאת על פי עדים וכו' והוא ט"ס וצ"ל ר' נחמן בשם ר' יעקב בשם, כמפורש שם בפ' י' ה' ז' והיה כתוב בר"ת ב"ר ופתרונה בשם ר' והמעתיק חשבה למלה אחת.

34) שאלה זו נשאלה בהמגיד ל"ז מאי סקבש"ש, והשיב בעל המגיד „בתשובה כללית" סופר קדום בשנה שעברה.—ובשנה ט' צד 255 עשה הכותב סימן השאלה אחרי הר"ת קת"ב שלא ידע שפתרונו קרנו תרום בכבוד.

35) ארות כנוי הספר „הלכות ארץ ישראל„ יש מי ששער שהיה כתוב הלכות אמר יהושע, שכן הוא מתחיל הלכותיו, והסופרים לא הבינו וכתבו הלכות ארץ ישראל. (אלדד הדני הוצאת עפשטיין צד 138).

36) בס' מהלך שבילי הדעת לר' משה קמחי, הנדפס בפיזארו רס"ח ובוויניציא ש"ו יש מאמר בראשו כמו הקדמה לכל קורא בספרי המדקדקים, וחתום שם בנימין ב"ר יהודה בל"ב. ובדפוס לובלין שפ"ב ובהנדפס אחריו בהאמבורג תקמ"ה, תקנו מדעתם וכתבו כלבי. ובארו בצדו שהוא שם משפחה, ובאמת הוא ר"ת, שהיו רגילין לכתוב אחר הזכרת השם בל"ב, פתרונו ברוך לעולם בוראינו. או בל"צ שפתרונו ברכות לראש צדיק—עיין בס' אור החיים לר' חיים בר' יוסף מיכל צד 280 וצד 614 בהערת ר"א ברלינער.

37) בספרי הראשונים מובא ס' פסקי דינים הנקרא בשם ספר חפץ, ור"ים מיחסים אותו לר' חננאל גאון, (שלשלת הקבלה, שפתי ישנים, סה"ד, שה"ג

ובכמה מקומות בהפוסקים נראה ברור שאיננו לר' חננאל ונבוכו הרבה בזה החכמים האחרונים עד שבא החכם פירשט והראה בראיות ברורות, כי ספר חפץ הנזכר בפוסקים הראשונים תדיר, הוא חבור בדינים והלכות לר' חפץ בן יצליח, אלוף וריש כלה בימי הגאונים בבבל, והמיחסים ספר זה לר' חננאל באה להם הטעות מט"ש הפוסקים במקומות רבים, ור"ח כתב, או ר"ח פסק בס' חפץ, חשבו שמלת ר"ח פתרונה ר' חננאל, ואינה אלא ר' חפץ. עיין באוצה"ם ערך ס' חפץ.

38) המרשים כ"י ווין טעה בבעל המחבר ס' תקון שטרות שהוא לר' יצחק הדרשן בר' מאיר החסיד ושנכתב בשנת ה' אלפים ויחסו לריב"ם בעל התוס' נכד רש"י, שהיה לערך מאה שנה קודם וריב"ם בריב"ם נתחלף לו. (עיין באוצה"ם לב"י).

39) בסה"ד במערכת ספרים הביא ס' „פליטת בית יוסף" הובא בס' כנסת הגדולה שו"ת מהגאון מהר"י קארו,—וכתב עליו בעל שה"ג, ועמו הסליחה דלהד"ם, רק הוא טעות הדפוס בכנה"ג שהוא כתב פליטת ב"י, וכונתו על ס' „פליטת בית יהודה" שו"ת מהר"י לירמא, והדפיסו פליטת בית יוסף, ספר שלא היה ולא נברא.

40) בספר אור החיים לרח"מ צד 609 כתב „על ר"ש הזקן שהוא הר"ש מפלייזא ומפלווייץ ומפלייארא ומפולירדא ומפלאמורא ומפרילא", כי משם מקום אחד נתהוו, על ידי המדפיסים בלי משגיח, כל שמות הללו בשבוש, וכמו כן החליפו ר"ת „ר"ש" לשם ר' שמעיה בהגהות מיימוני סוף פי"א מה' גרושין, ולשם ר' שמעון בסמ"ג וכן דרכם בכ"מ בשם ר"ש להחליפו ולכתוב במקומו פעם שמשון, פעם שמעיה או שמואל. עד שצריך השגחה יתרה לעמוד על האמת. וכן כתב שם בצד 606 על בעל קורא הדורות שכתב על ר' שמריה שהיה תלמיד רש"י, והוא עפ"י דברי תוס' נדה דף ס"ו, ובאמת יש שם טעית סופר שהיה כתוב בר"ת במחזור הר"ש בשם רש"י וכונתם אל המחזור ויטרי שהוא לר' שמחה כנודע. וכן הוא שם במרדכי ה' מקואות.

41) בכרם חמד השביעי צד 50 כתב החי' שד"ל „הוראת רבינו שלמה בר שמשון הנזכרת כאן היא מובאת במרדכי ה' נדה, אלא ששם נדפס רבינו שב"ט לא שב"ש, ואולי אינו אלא טעות סופר כי בכמה מקומות מצאתי במרדכי שבושים כאלה וגדולים מאלה, שהסופר או המעתיק לא הבין הנוטריקון, ופירשו פירוש משובש כמו בכתובות פ' נערה שנתפתתה כתוב „ובאי אפשר לקמן פרק אלמנה ניזונת מצא מורי..." ובמקום ובאי אפשר צריך להיות ובאבי אסף, שהיה כתוב בר"ת ובא"א. וכן שם סוף פרק אע"פ כתוב הרב רבינו משה וצריך להיות רבינו מאיר ובהגהות מרדכי למס' ב"ק כתוב אבל בתוס' שפי' לפני מורי הרב רבינו אלפסי נ"ע וצריך להיות רבינו פרץ — כי ר"ף ברי"ף נחלף לו.

42) בב"ר פ"א כתוב „באנכי דר' מאיר" ונדחק המת"כ בפירושו, וכתב הרד"ל נראה נכון שהיה כתוב בר"ת באדר"מ, ופירושו באין בין דריש מגילה, ונשתבשו אח"כ לכתוב באנכי דר' מאיר.

43) בכתובות ק"ב, ושחטוהו בערב ראש השנה, ויש נוסחאות בערב הפסח,—

נ"ב היה כתוב בר"ת בער"ה ופתרונו בערב הראשון ונשתבשו המדפיסים.

44) בנזיר ו' תוס' ד"ה נטמא, כ' והכי משמע לקמן, דקאמר נטמא ל"ל ואחר סותר הכל'—וכ' הגאון ר' בצלאל רנשבורג בהגהותיו דבריהם תמוהים דלא נמצא לקמן הכי, ואחרי העיון הבנתי דטעות נפל בדפים דהיה כתוב והמ"ל לקמן והוא ר"ת והוה מצי למימר... והמדפים טעה שפירושו והכי משמע לקמן וחשב לתקן וכתב מפורש.

45) בתנחומא וישב סי' ב' בחרם שהחרימו את הכותים כתיב, ואל יהא להם חלק בתחית המתים, שנאמר (נחמיה ד') לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו, וכתיב (שם ב') ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים — והנה הראיה מהכתובים תמוהה מאד, מה ענין זה לתחית המתים, וכתב המפרש בעל נחלת בנימין, וז"ל ונ"ל שהיה כתוב ואל יהא להם חלק בתה"מ, והוא ר"ת בתקון המקדש, והמעתיקים שלא הורגלו בר"ת זה, חשבו שפתרונו בתחית המתים שהוא רגיל יותר בדרז"ל וכתבו כן בפירוש.

46) בילדותי שמעתי על דבר מאמר נפלא, שהיו שואלין אותו לחדד את התלמידים, וזה נוסחו, „אין מניחין תפילין אלא בשבת" ונלאו חכמי לב למצא פתרונו, ויבא חכם אחד ויגלה הסוד, כי מלת בשבת היא ר"ת במקום שער (לתש"ר) במקום תפוח (לתש"י).

47) בקונטרס מאסף נדחים הנספח להשחר שנה עשירית צד 17 בהערה כ'. הרשי"ר לא ידע לכון את הר"ת נז"י, והוא נעים זמירות ישראל, ר"ל דוד המלך.

48) מסופר על גבאי בחברה קדישא, שבחפצו לעשות תקונים בעניני הקבורה כתב פתקא להקברנים „מהיום והלאה במתים הבע"ל יעשו כך וכך" לא ידע כי ר"ת הבע"ל פתרונו הבאים עלינו לטובה, ויהי לשחוק וליצני המקום כנוהו גבאי הבע"ל.

49) מפורסמה בהמון הלצה מגדול אחד, שנתבע לדין, ואחר שיצא פס"ד מאת הדיינים לחיבו, עמד ויאמר להד"מ, והתפלאו השומעים, שזו היא טענה רגילה בפי איש הכופר בתביעת בעל דינו, לאמר לא היו דברים מעולם, ומה שייכה טענה זו להדיינים ולאחר פס"ד—ויען החכם ויאמר אני כונתי במלת להד"מ לאמר: למדו היטב דרשו משפט, כי טעיתם ברין.

50) הרה"ח ד"ר י"ל קאנטאר במכ"ע דאס יודישע פאלק ש"א נו' 3, במאמרו „האפוטרופסים על ספרי העברים" מספר, שהמומר בראפמאן הנודע בשנאתו ליהודים, בשבתו בשנות הששים בווילנא, הוציא דבה במלשינות נהעבה לפני שר-הגליל פאטאפאוו, על מכ"ע הכרמל לרש"י פין כי נדפס בו מאמר להצות את היהודים על הנוצרים ואמונתם,—הנ"ג צוה לעשות בקרת נמרצה, ועל ה' יונה גערשטיין העברי המלומד בלשכתו פקד כי יעתיק בעדו את המאמר,—גערשטיין שמתכונתו היה דייקן ונקרן, העתיק את המאמר בזהירות יתרה וימסרה להג"נ. הוא קראהו ויחפץ למצא את המלים המסוכנים שבו ולא מצא ויאמר כמתפלא, לא ידעתי מה עול מצא בהמאמר, הלא אין בו דבר רע, ויבהילו להביא את בראפמאן שיברר שטנתו. ויתבונן על ההעתקה, ויאמר העיקר חסר, כי את שם המאמר לא העתיקו, הוא נקוב בשם „הרסו הרע" ופירושו: השתדלו להשמיד ולהרוס את הרע, וזה הלא ידוע, כי כאשר יאמרו היהודים

„הרע" סתם כונתם על הנוצרים ודתם. כשמוע זאת גערשטיין קפץ ממקומו כאולו נשכו נחש, ויצעק הלא המלים האלה „הרסו הרע" אינם שם המאמר רק פרטי השנים המציינים את הזמנים שבהם ידבר, היינו מן ה׳ אלפים רס״ו 1506 עד ה׳ אלפים ר״ע 1510.

כהנה וכהנה מבוכות ושגיאות ימצא המעיין למכביר בעלעלו בספרים וידע ויבין כמה חשובה היא ידיעת הר״ת להבנת הענין.

סימני הנוטריקון והמלות המוגזרות.

ממעל להנוטריקון יבואו שני קוים ועל פיהם נדע כי המלה ההיא ר״ת היא.—למשל אם לפנינו שתי אלה האותיות בי בלי קוים אזי היא מלה שלמה, משא״כ אם עליהן קוים כזה: ב״י, אז לא מלה אחת שלמה לפנינו כי אם שתי מלים בר״ת, שפתרונם לפי ענינם: בית יוסף, בל יראה, בן יומו וכדומה. — יותר משני קוים לא יבואו בר״ת לעולם אף אם הר״ת הוא בן כמה אותיות וכל אות תרמוז לתיבה למשל הר״ת תושלב״ע שמכיל שש מלות: תם ונשלם שבח לאל בורא עולם, אין עליו כי אם שני קוים. מקום הקוים היה צריך להיות בין האותיות במקום ההפרדה. למשל הר״ת, אה״ר אם פתרונו אהבה רבה, ראוים הקוים לבוא אחר הה׳ אה״ר, ששם מתפרד הנוטריקון, ואם פתרונו, את הרבים, אדם הראשון, אב הרחמים, היו צריכים הקוים להיות לפני הה׳ א״הר ובאופן כזה היה נקל יותר בהבנת ר״ת לבוא אל פשרם, אבל לא נהגו החכמים לדקדק בזה מפני קושי הזהירות בקטנות כאלה ולרוב מציגים הקוים לפני האות האחרונה אף אם אין שם הפרדה, — הבעה״ח, חומ״צ וכדומה. — ובמלה מוגזרת שחסר רק סוף המלה כנ״ל, לא יבואו שני קוים מלמעלה, רק קו אחד עקום בסוף כזה: שית׳= שיתבאר; שלמו׳=שלמות, וכהנה. כן הוא לפי מנהגנו עתה. וגם בזמנים הסמוכים לנו. אבל בימי קדם נוהגים להציג נקודות על כל אות ואות מהנוטריקון ; — וזה לשון ר׳ אליהו בחור, קודם כל אתן לך כלל וסימן להכיר המלה שהיא נדרשת בראשי תיבות מן המלה שהיא בלתי שלמה וחסר חלק האחרון ממנה, וזה כאשר ב׳ או ג׳ או ד׳ אותיות יחד, ועל כל אחת נקודה למעלה וראי שהיא נדרשת לראשי תיבות, וכשאין רק נקודה אחת על האות, ודאי היא מלה בלתי שלמה וחסר אות אחת או יותר בסוף התיבה. (מסרת המסרה שער שברי לוחות).

הסימנים עשוים להשתנות.

יש מלים שנראים כנוטריקון ואינם נוטריקון, לפעמים על ידי שגגת הכותב בחפזון שעל מלות מוגזרות במקום קו עקום כנ״ל יציג ציוני ר״ת, לדוגמא: יראה הרואה בהצופה להמגיד שב״א נומר 14, שנתקשו שם באור מלות כ״ב ג״ד קד״ש. ונודע שאינן נוטריקון רק מלות בלתי נשלמות: כבוד גדולת קדושת. ויש שאף במלות שלמות יבואו קוים ממעל לסבות שונות כאשר אבאר: א) כשמעתיקים

מלים מכתבי הקדש, ועפ״י הדין אסור לכתוב מלים אחרים מועתקים כאלה בלי שרטוט. ישנם חרדים וותיקין שמנקדים המלים ממעל או מעמידים קיים ואלה עולים להם במקום שרטוט. (עיין בתשובות הגאונים עם הגהות איי הים סי׳ ל״ט בשם ר׳ האי, ובתשב״ץ ח״א סי׳ ב׳ בשם ר׳ מיימון אביו של הרמב״ם והר״י מיגאש שהנקוד כשרטוט). ב) אם משתמשים במלים מכה״ק או מדחז״ל להוראה אחרת ממה שיורו המלים במקומם, אז באים קוים על המלים להעיר את הקורא שישים לבו, כי פה יש כונה שניה, וסגנון כזה היה אהוב וחביב למחברים וסופרים בדורות שלפנינו והעיקר לחכמי הספרדים, והיו מרבים להשתמש בהם, והיו המלים מלאים ציורים וקוים, למשל בהמאמר: „אשור זו סליקא״ שבמקומו (ביומא י׳ וכתובות י׳) הוראתו היא פשוטה, שעיר אשור הנזכרה בבראשית, היא הנקראה בימיהם סליקא, היו אוהבים המחברים והמסכימים להשתמש, כשהיו רוצים לומר, שהם מסיימים בשבת, כלומר שסלוק דבריהם הוא והיו כותבים אשו״ר זה סליק״א בקוים מלמעלה; כשנקרה להם להסכים על ספר ששם מחברו ר׳ צבי, היו משתמשים במליצת „ושבחוהו רבנן לרצב״י״ לקוח מלשון התלמוד (גיטין נ״ו), ששם הג׳ לרציבי ופירושו לבעל העצים; כשהיו חפצים לכתוב בעניני שדוכים וכדומה שאם אך עצם הענין יהיה מרוצה ומקובל, לא תהיה מניעה מצד הכסף, היו משתמשים במליצה כזו „מתן דמי״ם כנגד היסו״ד אינו מעכב״, והיו מכוונים במלת דמים לכסף, ויסוד להעצם והעיקר וכהנה מליצות רבות ושונות ימצא המעיין למכביר בספרותנו הישנה.—ג) כשמביאים בתוך הדברים מלות לועזיות או שמות עצם פרטים של ערים ואנשים, רגילים גם כן לפעמים להציג עליהם קוים מלמעלה, להורות שהמלים האלה אינן מהמשך הענין.—ד) כן המלות בלע״ז ודו״ק הם תמיד בקוים מלמעלה, הראשונה מפני שגם היא נחשבת כלועזית, והשניה לעורר המעיין שיעמיק מחשבתו היטב בהענין. ה) שמות האותיות כשבאים מוזכרים בתוך מאמר לאיזה ענין, למשל אל״ף בי״ת וכן כולן תבאנה מנוקדות להורות שאינן מלות בפני עצמן.

כמות השמוש בנוטריקון וזכרון דברי המתמרמרים עליהם.

הנוטריקון מעוטן יפה כשיש בהן צורך ותועלת, אבל רבויין קשה, כי מכתב, שטר או ספר שהוא מלא ר״ת וציונים מבלבל דרעיון ופוגם הרגש, וכמו שבדבור הפשוט לא יאות לדבר בחדות ורמזים, כן לא יאות לבר דעת לכתוב נוטריקון רבים, שבזה הוא מכביד על הקוראים והמעיינים. ובעל ס׳ הברית כתב בהקדמתו „אף נזהרתי שלא לכתוב בספרי ראשי תיבות כדרך רוב הספרים, אבל כלם תמלאמו נפשי, אין מלה בלשוני בראשי תיבות אפילו אלו אשר הם גלוי וידוע לכל, שלמים הם אתנו, ואם ימצאו בו איזה ר״ת מעט מזעיר יהיו, ואשר כבר נכח פניך היה מפורש אשר ראו עיניך אותם כמה פעמים באר היטב, ותשלם כל התיבה כדי שלא תתמהמה בקראך בו... ונזהרתי אפילו לחסר אות האחרון בתיבה ולנטות עליה קו... כנהוג ברוב הספרים... לא יעשה כן בספר הזה אבל כל התיבות

בו תמימות תהיינה למען ידע ויבין כל איש".—הח' רי"ל לעווינזאהן כ' בהמגיד שי"ג צד 179: „בבקורת אחד הספרים אומר שבשביל רוב הר"ת שבאו בו קשה הקריאה בו". הח' ר"ש באבר במכתבו בס' חלקת מחוקק מחברת ד' כתב „בעברי על הנוסחאות החקוקות על המצבות ראיתי כי לא טוב עשו החוצבי אבן אשר רשמו הנוסחאות בר"ת אף כי רו"מ ערך לוח מהר"ת אבל קשה הדבר לחפש כל מלה הכתובה בר"ת בהלוח שלו".

איכות השמוש בנוטריקון.

המשתמש בנוטריקון צריך תמיד לשים נגד עיניו את הקורא הבינוני, לא חכם ביותר ולא הדיוט ביותר, ולא יכתוב רק ר"ת כאלה, שהם מצויים ורגילים כמו א"נ, י"ל, בעז"ה, אעפ"י וכאלה, ולא יחדש ר"ת מדעתו, כי על הראשונים אנו מצטערים, ואם ההכרח יביאהו לזה יראה שמלות הר"ת יהיו מוזכרים מקודם בתוך דבריו פעמים אחדות. ובמקום שיש פתרונים שונים יקח להנוטריקון די אותיות מכל מלה כפי הצריך להבנה ולא יסתפק באותיות השמוש בלבד. ולא יסמוך יתר מדי על הקורא המבין. ולא על עצמו שהוא מבין ויודע, כי הוא שקוע ומתעסק בהענין, והוא בו מבפנים, והקורא הוא מבחוץ, מעיין לרוב ברהיטא, ור"ת סתום הוא לפעמים מעין חתום לפניו, ויזהר ביחיד לכתוב את הנוטריקון באותה תמונה שהוא רגיל לבא בה.

הוראות להבנת פתרון נוטריקון.

באשר הנוטריקון מתרבים מעת לעת, כל מחבר מוסיף ר"ת חדשים, ועם הזמן יולדו ענינים חדשים ושמות חדשים למשל האגודות שנותספו ומתוספים והולכים מיום ליום, ס"ד ס"ם ס"ר פ"ם פפ"ם פ"ץ ק"ד ועוד ועוד, וכן בכל מקצוע ומקצוע מעניני הספרות, ומה גם שרובם של הר"ת יש להם כמה וכמה פתרונים שונים, ואף ספר מלים היותר שלם לא יוכל להכילם כולם. לכן אציגה נא בזה דרכים וכללים אחדים, שעל פיהם יקל להבין פתרון ר"ת ונוטריקון.

א) צריך להתבונן על המשך הענין, שהוא המפתח היותר מוכשר לפתוח סגור הר"ת.

ב) צריך להתבונן אל מלת הנוטריקון אולי היא מספר, או פרט השנה, או שם ספר, או מלה מעתקה ממקומה להוראה שניה או מלה לועזית. למשל ל"ט מלאכות, הנה האותיות ל"ט אינם ראשי תיבות רק מספר 39; קצירת האומ"ר, נעתקה ממקומה קצירת העומר בשנוי להוראת קצור במאמר; אפינדו"ר ברש"י (בכורות ל"ג, ב') שבדפוסים הישנים היו קו אחר היו"ד וטעו רבים שהן שתי מלות „אפילו נדור" והוקשה להם הלא בכור קדוש מרחם, ובאמת היא מלה צרפתית ישנה לשם מחלה.

ג) צריך לזכור ולדעת שלא כל הנוטריקון הם מתאימים, כי יש נוטריקון רבים

שרועים כנ"ל, ואם יעמול המעיין למצא מלה לכל אות ואות, אך לשוא יעמול, כי לפעמים בכמה אותיות אין כי אם שתי מלות, למשל: בדה"ב=בדק הבית, ד' אותיות ושתי מלות.

ד) צריך להתבונן כי ישנן אותיות נוספות להנוטריקון לשמוש, וצריך להשמיטן כשפותרים אותם או כשמעיינים בספר המלים, למשל „ונ"ל" לא תדרשנו בערך אות ו', כי הו' היא רק לשמוש. רק באות נ' נ"ל=נראה לי. וכן אותיות א, ב, ד, ה, ו, כ, ל, מ, ש. בראש המלה הם לפעמים לשמוש ואינן שייכות לעצם הנוטריקון,—למשל אק"ש=אקרית שמע עצם הר"ת הוא ק"ש שפתרונו הוא קרית שמע. והא' בלשון התלמוד היא להוראת על, וכמו כן תוכל לומר בקרית שמע, דקרית שמע, וקרית שמע. כקרית שמע, לקרית שמע, מקרית שמע, שקרית שמע, ולפעמים יש שתי אותיות בראש הנוטריקון לשמוש, למשל „וביו"כ" הר"ת הוא יו"כ=יום כפורים והו' והב' הן לשמוש.

ה) ישנן אותיות נספחות לנוטריקון, שיש להן תמיד הוראה מיוחדה, ואינן שייכות דוקא אל זה הנוטריקון, ולפעמים יבא בלעדיהן. למשל בהזכרת ספרים צריך לפעמים להשמיט את אות ס' שהוראתה ספר, אות ב' שהוראתה בעל, אותיות בעה"מ שהוראתן בעל המחבר, וכדומה. עוד זאת הספרים מתחלקים פעם לאותיות, פעם לבתים, (תשו' רד"ך). לגבעולים (אגודת אזוב על מגלות). לדינים, לדפים, לדרכים, (פרשת דרכים, אפיקי יהודה, דרכי יוסף), להלכות, לחלקים, לכללים, לברכים, למאמרים, (כוזרי עקרים), למעינות (מעיני הישועה) למהדורות (נוב"י, שו"מ) לנהרות (חסד לאברהם) לנופים (פע"ח) לנתיבים (ר' ירוחם). לסדרים, לסימנים, לסעיפים, לספרים, לסעיפים קטנים. לענפים, לערכים, לפרקים, לפסקאות, לקלחים, לשבילים, לשערים, לתמרים, והכותב בהשתמשו בדברי איזה ספר, וחפץ להראות מקומם בדיוק, מציין מספר החלק של זה הספר, למשל, פר"ד דה"מ, פתרונו ספר פרשת דרכים דרך המלך; מיי' פ"ו מה' ת"ת ה"א—מיימוני פרק ששי מהלכות תלמוד תורה הלכה אחת; ע"ע בשר א'—ערוך ערך בשר הראשון; א"ו ר"י נט"ו—אדם וחוה רבינו ירוחם נתיב ט"ו; ספי"א—ספרי, פסקא אחת עשרה—ובכן צריך המעיין לשים תמיד אל לבו כשנמצא ר"ת אצל הזכרת ספר, אולי אות היא שם החלק, פ', פסקא, פרק, פרשה, ש' שביל, שער, נ' נוף, נר, ואחריה אותיות המספר.

ו) בהזכרת שם אדם נכבד, רגילים להזכיר דברים טובים, בחי לברכה, ובנפטר לכביד, ולהפך באדם רשע לגנאי וקללה, והמה באים לרוב בנוטריקון מרמזים על איזה מלים מכה"ק, למשל: זצ"ל=זכר צדיק לברכה, יבמ"י=ישא ברכה מאת י"י; ש"ט=שחיק טמיא; שר"י=שם רשעים ירקב, וכדומה, ולכן כשבא נוטריקון ממין אלה, והוא סתום בהשקפה ראשונה, יעביר המעיין ברעיוניו את פסוקי כ"ק המדברים בברכות או קללות, בגנות אנשים או בשבחם, ויתכן כי בנקל יעמוד על הכונה.

ז) יש אשר הכותב הוסיף אות על נוטריקון רגיל, וכיון להקל ההבנה, ובאמת הכביד, כי אין הנוטריקון ההוא מצוי בתמונה כזו, למשל הנוטריקון בא"ד= באותו דבור; בד"ה=בדבור המתחיל, לכל ידועים, ואם יכתוב אחד באד"ב

או בדבה"מ, לא הכל יבינוהו תיכף, ולהפך יש אשר הכותב יגרע ממדת נוטריקון הרגילה. למשל: פדה"ב=פדיון הבן; פסה"מ=פסולי המוקדשין, לכל ידועים, ואם יקצר איש ויכתוב רק פ"ה תכבד ההבנה ועל המעיין לשים לב לאלה ולדעת, כי בכגון דא גורעין ומוסיפין ודורשין.

על הסימנים.

התכונה האחת המיוחדת בתכונות הרפיות של הנפש, היא השכחה. לא נדבר משכחות כלליות כמו האיש אשר לפני זמן לא כביר היה מצויין בין גדולי חכמי דורו, וחיש נתהדיט במדרגה כזו אשר במקום „החדש הזה לכם" הוא קורא „החרש היה לבם" (שבת קמ"ז) — או האיש אשר זה עתה התפלפל והתוכח עם חכם גדול בעניני דת ודין, ופתאום נשתכח ממנו הלמודו (ב"ב מ'), או איש אשר עלה הבמתה לדרוש בפני קהל עם, והנה יצא מלבו כל תכן הדרוש והדבר אין בו והוא נאלץ לרדת בחרפה[1]) אלה הם מקרים בודדים אשר אין חזיונם נפרץ—אמנם שכחות חלקיות ופרטיות, שהן מצויות ורגילות, ובהן נכשלים בני האדם, בכל עת ובכל שעה. למשל, נחוץ לאיש לעשות דבר בשעה מיועדה, ותבא השכחה ותסיח דעתו, ויעבור הזמן ובטל הדבר. והיה כלא היה ישמע שמועה וישכח שם האומר, ידע מאמר שקרא ולמד ולא יזכור מקומו, והשומעים לא יאמינו לו, והוא לא יוכל להראות ולהוכיח צדקו והיה לבוז; מאמרים קשים וסתומים שכבר נתחבט בהם ואחרי עיון והעמקה רבה עלתה בידו להבין פשרם, וברבות הימים הכל נשכח, והדברים סתומים וחתומים לפניו כבראשונה, והוא מלאה זכרונו להשיב אבדתו אך לשוא, כי עתיקא קשיא מחדתא, וצער אבדן דברים כאלה הלא יגדל אלף מונים מאבדת דברי חפץ וקניני התבל, וכבר בימי קדם הרגישו החכמים הרעות וההפסדים היוצאים מהשכחה וישימו אל לבם להלחם נגדה בתחבולות שונות[2]) אלה מזה בסגולות ולחשים, השבעות ותפלות נגד פורה שר של שכחה, אמירת פסוקים ידועים לבל ישכח אדם שמו לאחר מותו, אמירת הדרן אחר כל סיום (בסוף כל מס' כתוב: ויועיל לשכחה), לאכול צפורת כרמים (שבת צ') וכהנה. ואלה בשמירות וזהירות מהדברים הגורמים לה (הוריות י"ב) חמשה דברים משכחים את הלמוד, האוכל ממה שעכבר אוכל וממה שאוכל חתול, והאוכל לב של בהמה, והרגיל בזיתים, והשותה מים של שיורי רחיצה, והרוחץ רגליו זו על גבי זו. ויש אומרים אף המניח כליו תחת מראשותיו, ואלה מזה בתרופות וסגולות לחזק ולהיטיב כח הזכרון: (שם), חמשה דברים משיבין את הלמוד, פת פחמין וכ"ש פחמין עצמם, והאוכל ביצה מגולגלת בלא מלח, והרגיל בשמן זית, והרגיל ביין ובשמים, והשותה מים של שיורי עיסה, ויש אומרים

---

[1]) מעשה שקרה בדור שלפנינו ועיין דוגמא לזה ירושלמי יבמות פרק י"ב ובבראשית רבה פ' פ"א.

[2]) בספר „ברכת אברהם" (ליובלו של ר"א ברלינר) נמצא מאמר גדול מהח' גאלדציהער ע"ד הסגולות לזכרון ותרופות נגד השכחה. והאמונות השוררות בזה אצל הערביים ועוד עמים שונים.

אף הטובל אצבעו במלח ואוכל. — וידוע ומפורסם הבלוזר או הבלדור, שעליו יאֹמר שהאוכל ממנו במדה נאותה ומתאימה למזגו, אין השכחה שולטת בו, ומרוב האמונה בו נולד המאמר השגור בפי כל „חזור חזור ואל תצטרך לבלוזר" שמרוב פרסומו טעו רבים ויחסו אותו למאמר חז"ל, ובספרי הסגולות והרפואות, נמצאות תרופות כאלה למכביר. וכמה וכמה בחפצם להנצל מהשכחה עשו נסיונות בעצמם בתרופות ממין אלה, ויסופר כי רבים יצאו מדעתם. והנה אין רוח חכמים נוחה מהשבעות והלחשים [1]) ורבים מפקפקים בתועלת הסגולות, והכל מתנגדים לתרופות שלא על פי מומחה שאפשר לבא ע"י לידי סכנה [2]) בכן לבני אדם פשוטים כמונו, שאין לנו עסק בנסתרות ובמופלא ממנו בל נדרוש אין כל תועלת מוצאת מכל אלו הדברים, אנחנו במה שהורשינו נתבונן נפן ונביט אל אלה דברי חכמינו המובנים ומושגים לנו, אשר אזנו וחקרו לתועלת הזכרון, והמה נחלקים לשני מינים: טבעיים ומלאכותיים. הטבעיים המה:

א) הלמוד בקול אמרו (ערובין נ"ד) ברוריה אשכחתיה לההוא תלמידא דהוה קא

---

[1]) הגאון יעב"ץ בסדורו „השבעות אין אנו נוהגים לומר כלל, שומר נפשו ירחק מהם". — והריא"מ בלב האריה שער א' פרק ה' ב' „אל יקחך לבך להתפתות לבקש מנוח אשר ייטיב לך זכירתך ע"י פסוקים קמיעות השבעות ולחשים לפתיחות הלב, והמה פתיחות, כי הלא ידעת מה המה אלה אסורים לנו להשתמש בהם, והלל אומר ודאשתמש בתגא חלף. כי לזה לא יצליחו עושיהם בשום דבר, וכל אחד מציץ ונפגע ומשתטה, והנסיון הוכית על פנינו, ואל תאמר מצוה קא עבידנא ולש"ש כונתי להגות כתורת אל ותחכמני מצותיה לכתבה על לוח לבי, כי מצוה הבאה בעבירה רבה היא זו, ומי שמך לאיש לצוות על מלאכי רום משרתי עליון בדרכיך וזכירוך לימודיך הלא אם תיטיב שאת בו אתה ליטהר בהשתדלותך ויסייעוך וה' יתן חכמה ולטובה תזכר כאשר תקיים בטח בה' ועשה טוב ולחסד ה' תצרף המעשה מצדך, ואם לא זכית לא איש זרוע אתה לצוות ולפקוד על צבא המרום במרום לשנות טבעך או כי ישרתוך רפאל וגבריאל... תמים תהיה עם ה' אלהיך זה כלל גדול בתורה. ואם דרך תפלה תרצה לומר איזה פסוק או מזמור. או איזה דברים שכתבו חז"ל כאשר יהיה לבבך לאלהיך ותכון בכל זה לרחמים ותחנונים לפני המקום ימלא חסרונך וטוב תעשה".

[2]) ז"ל הריא"מ שם פ"ז „כה דברי הרופא שהרפואה תהלק לשמירת הבריאות ולרפואת החולי, ואני רגיל לומר לרופאים כי כל מצותיהם לא תעשה, בלב שלם אני שומע ומקיים כי אם לא יועילו לא יזיקו. האמנם במצותיהם שיש בהן קום עשה בכל כחי אבקש לנוס מלעשותן. כי לדעתי שנגותיהן רבים על תועלתן בחכמה, הנה א"כ גם בדבר הזכרון טוב בעיני מאוד אם מכל אשר יאמרו אליך הרופאים היותו מזיק לזכרון תשמע. ויותר ממה שאמרו רז"ל ממאכל גם מוליד טמטום בשכל. מיין ושכר ושכרות מקצה העצבון שחוק וקלות ראש וכל דומה לזה מהזהירות, הוי זריז ונשכר, אכן לקחת המרקחות הנ"ל באכילה או לעשות משיחות לא ירד בני עמהם לעולם, אליכם אישים אקרא אהבי בריאותכם וטובתכם לא תעשו זאת כי תכניסו בסכנה גדולה חלק הטוב והמבחר שבכם, ורבים ראינו וגהם אני מכיר היום הזה אשר בשביל הרבות משיחות ואכילת מיני בלדור יצאו מדעתם ונשתטו או נחלו ומתו בקוצר ימים ונשכח זכרם וכל טובם, וזה כי א"א על הרוב לכון המשידה או המרקחת כפי מזג מוח האיש ההוא בחום וקור ולחות ויובש ואם יקרה שייבש את מוחו ביותר, או ירבה לו להות תטרף דעתו או יהליאהו כי לא כל הדעות שוות".

גרים בלחישה במשה ביה ואמרה ליה, לא כתיב ערוכה בכל ושמורה, אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך—משתמרת ואם לאו—אינה משתמרת. תנא תלמיד אחד היה לו לר' אליעזר שהיה שונה בלחש לאחר ג' שנים שכח תלמודו. א"ל שמואל לר' יהודה שיננא פתח פומך תני, כי היכי דתתקיים בידך שנאמר כי חיים הם למוצאיהם אל תקרי למוצאיהם אלא למוציאיהם בפה.

ולשון הרמב"ם „וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים בידו. אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח" (פ"ג מה' ת"ת הי"ב). — וכתב האפודי.. כשיהיה העסק בתורה בזה האופן, יתעורר החום הטבעי ויתחזקו הכחות כלם עמו... וישאר מפני זה הידוע ממנה בכח הזוכר, וכבר כתבו קצת אנשים שלזאת הסבה יתנועעו לומדי תורה והעוסקים בה„ וכן כ' המהרש"א „שהדבור בקול רם מביא הרגשה ותנועה לכל האיברים" ובעל יפה מראה פ"ה דברכות ה"א מתנח ביה סימנא „כי מדי דברי בו זכור אזכרנו" כי מצד הרגל הדבור בדבר וסדורו בפה יזכר תמיד. (ע"ש עוד ג' דברים מועילים לזכרון) והוסיף עוד האפודי. שיהיה הלמוד בשיר ונגון כי הנועם והערבות והזרכת הזמן בשביל התנועות הקוליות והמנוחות וההעמדות יטבו כח הזוכר.

ב) היגיעה בלמודים. אמרו חכמים (ברכות ס"ג שבת פ"ג) אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. ואמרו עוד (ירושלמי ברכות ריש פ"ה) ברית כרותה שכל היגע בתורתו בבית המדרש לא במהרה הוא משכח. ואמרו עוד אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי באף היא שעמדה לי, (רמב"ם שם), וכתב האפודי „יכון האדם בכל מה שיקרא וישנה לידיעת הפירושים והמכוון במאמרים. כי בזולת זה לא ישאר בכח הזוכר, ומה שיודע על פה מזולת הבנת המכוון בו הוא מהיר ההפרה מהזוכר ואולי שזאת היא כונת חז"ל באמרם (ברכות כ"ח) מנעו בניכם מן ההגיון לפי שהבנים ברוב לא יכוונו להבנה מה שיקראו, כי ההגיון הוא שם משותף יאמר על מה שיקראו בלא כונה כמו המצפצפים והמהגים".

ג) השנון והחזרה. מפורסם המאמר הנזכר למעלה: „חזור חזור ואל תצטרך לבלזור" אמרו רז"ל (ברכות כ"ח וש"נ) תנא מיניה ארבעין זמנין ודמי ליה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה. ואמרו עוד (חגיגה ט') אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. ובסנהדרין צ"ט איתא ר' יהושע בן קרחה אומר כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר, ר' יהושע אומר כל הלומד תורה ומשכחה. דומה לאשה שיולדת וקוברה ובברכות ל"ח ר' חייא בר אבא כל תלתין יומין מהדר תלמודיה.

ד) הסדר בלמוד. אמרו (תענית ז') אם ראית תלמיד שתלמודו קשה עליו כברזל. (ר"ל שמעלה חלודה כן שמועותיו עמומות ומגומגמות), בשביל משנתו שאינה סדורה עליו שנאמר והוא לא פנים קלקל, מאי תקנתיה ירבה בישיבה שנאמר וחלים יגבר ויתרון הכשר חכמה (ר"ל רבוי הלמוד וגודל השקידה והיגיעה מתקנים מעט את רוע הסדר) כ"ש אם משנתו סדורה לו מעיקרא, כי הא דריש לקיש הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין ר' אדא בר אהבה מסדר מתניתיה עשרין וארבע זמנין. והסדר כולל ההדרגה בלמודים לפי העתים והכשרונות, כמשחז"ל (אבות פ"ה) בן חמש וכו' וכמו שהאריך בזה בעל ווי העמודים וכמו

שאמרו ליגרס איניש והדר לסבר (שבת ס"ג) וישליש למודו (כמ"ש בקדושין ל') וילמוד כל דבר בעתו (כמ"ש „הלכות חג בחג") וכדומה ועניני למודיו יערבם ברעיוניו במחלקות, כל דבר למינו וכל ענין לדומה לו, ע"ד שסדרו רז"ל ספריהם ולא ידלג מענין לענין, כמ"ש כי קאי רבי בהאי מככתא לא תשייליה במסכתא אחריתא (שבת ג').

ה) מבחר הספרים וקביעותם. יהיו ספרי הלמוד יפים ונאים בכתב ודפים וקלף ונייר טובים באותיות מרובעות, גדולות ובהירות מהודרים בכריכות לפי שזה עם שיוסיף באהבת העיון והחפץ בו, הנה הוא ממה שיטיב הזכרון גם כן לפי שההבטה והעיון בדברים יפים ממה שירחיב הנפש ויזרז אותה ויחזק כחותיה והכתיבה הבהירה ישאר רשימה בחוש המשותף והדמיון יותר מהכתיבה הדקה". (מדברי האפודי). והוסיף לאמר כי קבל מרבותיו כי הכתב האשורי טוב יותר לזכרון ושהוא נסה זאת בעצמו ויחס הסבה ליפים ובהירותם והשל"ה במס' שבועות כתב בשם עבודת הקדש „שיעיין תמיד בספרים יפי הכתיבה ויפי הכריכה". ויהיו הספרים מיוחדים שילמוד תמיד באותו הדפוס ואותה התכנית שהורגל בו, וכ' האפודי „הצורות הדמיונות אשר מהם ילקחו המושכלות יתבלבלו ויוסר רשמם בהעתק מספר אל ספר ויחלש מפני זה הכח הזוכר". וז"ל הרב ר' יש"ר מקאנדיאה בס' אלים „בענין הלמוד הזהירני מורי לבחור בספרים יפים בכתבם ולא יחליפם לעולם שהתמדת הקריאה בם תשמור הרפים והשורות עד שימצא המבוקש במשמוש היד".

ו) הסגנון הטוב לשון האפודי שיהיה העיון בספרים חברו אותם חכמים המפורסמים בשלמות המאמרים. אשר דבריהם רבי הכללות עם הקצור לפי שברוב מאמרים כאלה הם עמוקי המליצה ויצטרך בהם לעומק החקירה והעיון ויהיו מפני זה ג"כ יותר נשמרים בלבבות... וחבורי בעלי דברים הם כאילן רב העלים ומעט הפרי והעיון בספרים כאלה מטריד המחשבה ומבלבל השכל ומחליש כח הזוכר".

ז) הלמוד ברבים. הנער, בלמוד מפי רב נכבד בחברת חברים טובים והאיש בלמדו לזולתו, באופן שירבה המשא והמתן ביניהם וישאלו זה לזה ויענו ויקשו וישיבו. וזה יגרום להשנות המאמרים והוייאת השכל מכח אל הפעל והתעוררות החום הטבעי ויכנסו הענינים בנפש ויחזק רשומם ותתחזק מפני זה השמירה בלבבות (מדברי האפודי). וסמך זה אל מאחז"ל (תענית ז') הרבה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם".

ח) הלמוד במקום קבוע ושקט. ירושלמי ברכות (פ"ה ה"ה) א"ר יוחנן ברית כרותה היא היגע בלמודו בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח (ששם הוא לומד בדעת צלולה, ואין לו היסח הדעת ולעג המלעיגים וטרדות בני ביתו), א"ר יוחנן ענתנייתא ברית כרותה היא היגע בלמוו בצנעא לא במהרה הוא משכח. וכן בבבלי (פסחים קי"ב) „אל תשב בגובהה של עיר ותשנה" ופירש"י ורשב"ם „מקום שבני העיר עוברין ושבין ויבטלוך ויפסיקוך ממשנתך" ובסוכה (מ"ט) ומו"ק (ט"ז) „דברי תורה בסתר" וכן השל"ה במאמר הנז"ל סיים „ויהיה מקום העיון יפה הבנין".

ט) מנוחת הנפש ונקיון הגוף בשעת הלמוד. אמרו חז"ל (ערובין ס"ה) הלכתא בעיא צילותא כיומא דאסתנא. אמר אביי אי אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי,

אמר רבא אי קרצתן כינה לא תנאי, מר בריה דרבינא עבדה ליה אימיה ז׳ מני לז׳ יומי. — ובירושלמי (סוף פ״ח דתרומות) ר׳ יוחנן סליק לבית ועדא והוה ר״ש בן לקיש שאיל ליה והוא לא מגיב, א״ל מהוא הכין א״ל כל האיברים תלוין בלב והלב תלוי בכים ובשקלים (פ״ח) א״ל ר׳ זריקן בגין דשאיל לך את בעיט ביה, א״ל בגין דלא הוות דעתי בי משום דאית לי חיטין למיזבן. וכ׳ האפודי „שיהיה הלמוד בשובה ונחת ויישוב הדעת ומתינות ולא יהיה כאדם נמהר כי זה היותר מזיק לזכרון״.

י) שיוקיר הלמוד. בנדרים (ל״ח) א״ר יוחנן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר ויתן אל משה ככלותו לדבר אותו וכתב היפ״מ (בפ״ח דברכות) „הסבה הג׳ להסרת השכחה אהבת האדם להדבר, כמ״ש החכם, האוהב לא ישכח דבר ממה שצווה״.

אמנם כל אלה הדברים אף שמצד טבעם הם מסוגלים לחצוץ בפני השכחה ולהחליש מעט מרירותה, אך לא יצלח בידם להכחידנה כליל, לזאת המציאו לנו חכמינו הקדמונים תרופות מלאכותיות, שעל ידן נוכל להעלות מתהם הנשיה את הדברים הנשכחים מזכרוננו והם **הסימנים** הידועים. חז״ל הרבו להשתמש בהם כאשר יראה הרואה בתלמוד בבלי, והפליגו מאד לספר בשבחם תועלתם ונחיצותם ובעלי המסרה אשר כל עיקרה נוסדה על דברים השייכים רק לזכרון, ורובם ככולם אין לשכל וסברא חלק בהם, הרבו להשתמש בהם עוד יותר, כאשר יראה הרואה במסרה גדולה וס׳ אכלה ואכלה והבאים אחריהם עד האחרונים בימינו, למדו אל דרכיהם ויחקו סגנוניהם, כאשר ימצא המעיין בספרי הפוסקים ויותר מהם בספרי הדקדוק, תקופות ועברונות. והנה לרגל מלאכתי לסדר ולהעריך את הנוטריקון למיניהם מטעמים שבארתי. שמתי עיני גם על הסימנים, כי סבה אחת ילדתם והיא הצורך להחזיק במועט את המרובה. וכגורל הראשונים כן גורל האחרונים, שהם נחשבים לרוב המעיינים לדברים טפלים ולא שמו אליהם לב ועוד אשתנו לגריעותא, מפני שרבים חושבים שהסימנים היו טובים ונחוצים רק בימי קדם שעיקר למודם הם היה רק בעל פה, והיו עלולים לשכחה להחליף הענינים או שם האומר והיו צריכים להעזר באמצעים כאלה, לא כן מעת שהותרה הכתיבה בהלכה ואגדה, ומה גם מעת שנתפשטה מלאכת הדפוס והספרים מצויים אין לנו כל צורך בהם כי על כל ספק שיפול לנו יאמר ניתי ספר ונחזי למשל מה צורך לנו בהסימן „פנק עכס״ (יבמות ע״ג) על החומרות בקדש מבתרומה, או להסימן „חרש חבש זמן״ (קדושין כ״א) לשמות החכמים, או להסימן „מעשים צדקה קרבן״ (ברכות ל״ב) אחרי שמפורשים שם בספר וכהנה עוד כמה וכמה לפיכך חדלו הלומדים לתת לב להם, ומפני זה יש מהם שנשתבשו ונטשטשה צורתם, ויש שפתרונם סתום וחתום ונלאו כל חכמי לב לבא עד תכונתם, כאשר יראה הרואה להלן — והנה החכם ר׳ מרדכי דובש (במאסף שדה צופים, לבוב תר״כ). כתב „לו אף אם נודה שאין אנו צריכים היום לסימנים בכל זאת אחר שנשארו מפוזרים על פני כל התלמוד, ראוים הם לחקירה ודרישה, והמו״מ בהם אינו ריק מכל תועלת כי רוח קדמניות ישראל מרחפת על פניהם״ וכן כתב החו׳ רנ״צ געצאוו (על נהרות בבל צד 121) „אם כי הציונים האלה אבדו את ערכם שהיו להם בימי התלמוד, שלמדו בע״פ בכ״ז לא נוכל לדלג עליהם מבלי משים ולהביט עליהם כעל דבר אין חפץ בו, אחרי שכבר קנו מקום

בתלמוד ראוי להבינם ולתקן בדקיהם, יען כסו פניהם הרולים ונשתבשו עד מאד, כן יקרה אשר על ידיהם נסתייע גם בענין המדובר בכמה פרטים", וזו אמנם טענה צודקת, אך אין אנו צריכים לזה, כי באמת אין הדבר כן כי תועלת גדולה ורבה צפונה בהסימנים גם לנו בימינו אלה, כי מלבד סימנים רבים שאנו משתמשים בהם בצביונם כמו שחברום יוצריהם מתחלה, לדוגמא סימן „יעל קגם" לקביעות ההלכה כאביי נגד רבא, „את בש גר דק הצ ופ" לקביעות המועדים, „א׳ב׳ג׳ד׳ה׳ו׳" לשוא נע, וכהנה לאין מספר הנה באמת מציאות הספרים לא תציל מהשכחה כי לעת שישכח דבר ישכח גם מקומו, ומעשים בכל יום שנשמט ממנו מאמר שאנו יודעים שנמצא בתלמוד או באיזה ספר, וספרי הש"ס וזולתם מונחים לפנינו ולא נדע איפה לחפש ומה שימצא הדבר אח"כ בהזדמנות או אחר החפוש או מפי אחרים זה אינו כלום כי עיקר חשיבות כל ידיעה היא רק בשעתה ומקומה, ומי לנו גדול מהרמב"ם ושאל השואל ממנו מקור הלכה אחת בספרו הי"ד ויצא הדבר מלבו, ורק לאחר כך נזכר, ונצטער מאד ע"ז כמ"ש בתשובותיו. ועוד זאת הלא ידוע כי רבו השבושים והטעיות בספ.יים מצד המעתיקים והמדפיסים וכמה סימנים הונחו לברר הגירסאות. והרבה חכמים אומרים כי מעת מציאות הספרים נחלש הרבה כח הזכרון מפני שאין אנו משתמשים בו כל צרכו (שדה צופים, שם) וכ׳ ריא"מ (לב האריה שער ראשון, פ"ד) „גניח הכתיבה כי אינה ראויה להקרא סיוע לזכרון כי אדרבה מזקת לו, כי הנסיון הוכיח כי הבוטח על קולמסו מחליש זכרונו וכשהדבר כתוב ניתק מן הזכרון וכל הבלתי יודע לכתוב חזק הזכירה מן הכותב" ובא האות והמופת שהחכמים האחרונים, אחרי התפשטות הדפוס, משתמשים ג"כ בסימנים כאשר נראה להלן, בשגם לא כל הענינים ראוים ואפשרים להכתב בספר, והמה נחוצים להזכר ועלולים לשכחה. ואני מוסיף לאמר כי מלבד שאנחנו בנ"י נוהגים להוקיר דברי קדמונינו ולתת כבוד לשמם, ואנחנו עמלים ויגעים בלמודים הרבה שאינם נהוגים בימינו רק להבין דברי חכמים וחידותם ומלבד מה שעניני הלמודים נוגעים ונקשרים אלה באלה ולמוד זה מביא לידי למוד אחר, וידיעה זו מביאה לידי ידיעה אחרת, מלבד כל אלה צריכים אנו להשקיף על הסימנים האלה מבחינה אחרת—הן ידענו כי יש שכחה במציאות והיא כמו מחלה שבני אדם סובלים ומצטערים על ידה, בעניני למודיהם בעסקיהם ובצרכיהם הביתיים, וראינו חכמי קדם שהרבו להשתמש באלה הסימנים לתרופות ועזר נגדה, ומפי הנסיון אמרו שהם מביאים תועלת גדולה, ואחר כי עדותם נאמנת לנו מאד, אם חפצים אנחנו להפיק ג"כ תועלת מזה, צריכים אנחנו להבין דרכי הסימנים וסגנוניהם שהשתמשו בהם הם, למען על פיהם נוכל גם אנו לפלס לנו נתיב בעת שיביאנו הצורך לזה, וא"כ הסימנים האלה לא רק ללמד על עצמם יצאו לדברים המסומנים שחז"ל סמנו בהם, שבאלה אפשר שישנם באמת רבים שאין לנו צורך בהם כיום כמש"ל, אך ללמד על הכלל כלו, איך לעשות זכר לדברים הנחוצים לנו לדעתם ולזכרם, ואנו חוששים לשכחתם, להשתמש ג"כ בסגנוניהם בדרכים ואופנים שאחזו הם, אחרי שאין חכם כבעל הנסיון.—כל אלה הגיעוני לגשת אל העבודה ואספתי כל הסימנים הנמצאים בספרי התלמוד[1]) ובשאר ספרי חז"ל הידועים לי, וכל הסימנים מספרי

---

[1]) כתב בעל נהרות בבל (צד 122) „ובגמרא דבני מערבא לא מצאנו סימנים כ"א

המסרה והדקדוק ועוד סימנים שונים שנזדמנו לנגד עיני בכל ספר שהוא[1]) וסדרתים בסדר א״ב, ואצל כל סימן הצגתי מקורו ופירושו בצדו ומהטעם האמור למעלה צרפתים אל הר״ת.

שרש שם סימן.

מלת סימן מוצאה עברית במקרא בנפעל, ושעורה נסמן (ישעיה כ״ח) ובדרז״ל גם בפיעל והתפעל סימנתי (קה״ר פ׳ י״ב) מסמנא (קדושין נ״ט) מסמני (ב מ כ״ז) דמסתמנין (תר״י במדבר כ״ב), אך השם מזה השרש לא נמצא במקרא רק בדרז״ל בתמוגות שונות: סימן, סימנא בלשון יחיד; סימנים. סימניות בלשון רבים, (ויש מביאין גם אלה התמונות כמון סמיונות אך לא נתברר אמתותן), ולא ידעתי מה הכריחו לבעל ערוך השלם לאמר שהוא מלשון יונית, אחר שהוא מצוי כ״כ בתרגומים ובספרי חכמינו הראשונים, ועקבות שרשו מצאנו במקרא ומרוע לא נאמר כי מקורו עברית? ובעל מוסף הערוך הביא רק דוגמא מלשון יונית להוראת המלה.

הוראות שם סימן.

השם סימן מסתעף להוראות שונות אף כי בעיקרן אל ראש אחד יפנו כלן, והנני מסדרן פה למחלקותיהן:

א) הוראתו הראשונה היא אות ציון ורושם להכיר דבר מדבר ע״י ענין משונה טבעי או מלאכותי, שנמצא בזה מה שאין בזולתו,—מתחך לה אתלת קרנתא, ליהוי קשר סימן (ב״מ, כ״ג). נקב יש בו בצד אות פלונית, ארוך או גוץ שחיר לבן וכדומה.—יש מקומות בערב אשר היהודים קוראים לפאתי ראשיהם סימנים, כי זה להם לאות כי ישראלים המה. (אבן ספיר ה״ב דף מ״ח ונ״ט).

ב) רמז לדבר שיהיה בעתיד: בת תחלה סימן יפה לבנים (ב״ב קמ״ז). חמה לוקה סימן רע לאוה״ע (סוכה כ״ט), וכדומה.

ג) ראיה ודוגמא לדבר: סימן לדבר יריחו (תענית י״ד) ובירושלמי נמצא כמה פעמים לשון סימנא במובן משל ודמיון. (עיין ס׳ על נהרות בבל צד 122).

ד) גבול ושעיר: סימן לדבר צאת הכוכבים (ברכות ב׳), בסימניו ובמצריו (ב״ב ק״ו).

ה) חלק קטן מסויים מדבר גדול שכולל בתוכו חלקים רבים כאלה, כמו ספרי הטורים וש״ע ודומיהם, שנחלקו לסימנים (מזה יאמר בשפת יהודית המדוברת „עס איז דער פון קיין סימן ניט געבליבען״—לאמר: לא נשאר מהדבר אף משהו וזכר). ואפשר שמזו ההוראה מ״ש חז״ל (פסחים נ׳) אינו רואה סימן

מעט מזער. ונער יכתבם, ואולי לא מצאו עוד הכרח בהם לאשר לא התרבו עוד הענינים אשר לא יבילם הזכרון״.

[1]) ולשלמות המלאכה אספתי כל מיני הסימנים אף אלה שאינם שייכים לזכרון.

ברכה, כלומר אף מעט ברכה אינו רואה, וכן (גיטין ז׳) שוב אין מראין לו סימני עניות. (עיין להלן אות י״ד).

ו) אות להכיר תכונת הדבר: סימן יפה לאדם שהואביישן (נדרים כ׳).

ז) אות להכיר מהנגלה על הנעלם: סימן להרים מילין (פסחים נ״ג) (פי׳ במקום שאנו יודעים עפ״י השמועה שמילין גדלין שם נדע שמקום הרים הוא).

ח) אות מותנה בין שנים שנועדו לעשות דבר סתר, ויהיה זה בדברים, כמו שלח לי סימנא, „דוד מלך ישראל חי וקים״ (ר״ה כ״ה). „הלאה והנה״ דיהונתן ודוד. או במעשים כמו חעלות משאת העשן דעי, תקות חוט השני דיריחו.

ט) אות המושם בדרך סגולה לרמז על העתיד לדעת על ידו אם לעשות דבר או לחדל: בית, תינוק ואשה אעפ״י שאין נחש יש סימן (חולין צ״ה). אמירא לינוקא פסוק לי פסוקך בכמה דוכתי, ומעין זה „עלו ודמו״ ביהונתן ונערו.

י) אות להכיר מהמסובב את הסבה: סימן לעבירה הדרוקן, (שבת ל״ג).

יא) אות ורמז מהסבה אל המסובב: סימן לגסות הרוח עניות דתורה (שבת ל״ג), לחד פירושא שם, סימן זה יהא לך (כלומר אני מוסר לך זה הסימן שיהיה לתועלתך), כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום (מגילה ו׳).

יב) מעשים שאדם עושה שיהיה בהם רמז לעתיד לטוב, או מונע מאלה שיש בהם רמז לרע: השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל למחזי—נ״א למיכל—בריש שתא קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמרי (הוריות י״ב), וכאלה עוד שם,—זבוני לא מזבנינא לך דארעא קמייתא היא ולא מסמנא מילתא (קדושין נ״ט).—כים וארנקי לא מושלי אינשי משום דמסמני (ב״מ כ״ז); יש שמדקדקים שלא לאכול אגוזים בר״ה (או״ח סי׳ תקפ״ג).

יג) מקום מצויין: הקנה והושט נקראים סימנים (חולין כ״ז כ״ח מ״ד), מפני שהם המקומות הרשומים לשחיטה עפ״י ההלכה.

יד) דבר הנעשה לרוב בפרק ידוע. והוא אות על מדת הזמן, או דבר הגדל בצומח וחי בפרק ידוע, והוא אות על מדת ימיו: חמור נוער, כלבים צועקים, תינוק יונק (ברכות ג׳). סימני נערות, סימני בגרות, סימן העליון, סימן התחתון, פגה, צמל, בחל, שתי שערות.

טו) דבר הניתן לערבון, לזכרון חוב או הקפה: מעות הנותנין בסימן לבית המרחץ (ב״מ מ״ז), ולדברי רב נגזר מזה השם אסימן.

טז) רמז בפסוק עפ״י דרש לסמך על איזו הלכה או אגדה באר הרמב״ם בהקדמתו לפירוש המשנה, דהא דאמרינן בכמה מקומות הלכתא נינהו וקרא אסמכתא בעלמא, פירושו שכל הלכה שאין להעיקר ורמז בכתוב הסמיכוה חכמים לאיזה פסוק לסימן כדי שיהא נודע ונזכר. וכן כתב במורה נבוכים (חלק ג׳ פרק מ״ג) דכל הדרשות בלשון אל תקרי הן רק מליצת השיר וכונתם רק לעשות סימנים למען יהיו נשמרים בכח הזוכר ע״י כתבי הקדש שהסמיכום עליהם. והשל״ה ח״ג (ערך אל תקרי) כתב, „קבלתי כל מקום שאמרו אל תקרי משום שיש איזו קושיא שלא לקרות כך. ואני אומר דלפעמים אומר אל תקרי אף שאין קושיא בקריאה, רק משום שאותו דבר בעצמו היה מקובל איש מפי איש שלא ישכח מפיהם, ולא מפי זרעם, שמי

כמו סימן בפיהם והציבו ציונים לדבר כדמות אסמכתא ואמרו אל תקרי״.—
יז) רשימה. במסרה מצינו כמה פעמים שנותן מספר לדבר שנמצא כך וכך פעמים במקרא ואח״כ כותב „וסימן״ והושב והולך עניני כל המקומות בשלמותם, באופן שלא יוצדק פה על מלת סימן כל שום אחת מההוראות הנ״ל, כי אם רשימת הדברים.—
יח) ציונים הנכתבים בספרים לעורר את המעיין שפה נמצא דבר חידוש שראוי לשום עליו לב. החכם רנ״ק יאמר כי הקריין והכתבן ואותיות זעירי ורבתי והסרות ויתרות הנמצאות בכה״ק הם סימנים שעשונם ההכמים הנקראים סופרים בפי חז״ל, מימות עזרא עד שמעון הצדיק. — לרמוז בהם דינים ופירושים וענינים שונים — (מורה נבוכי הזמן שער י״ג עיי״ש) והוא ע״ד „ומצא עצם מת ובנה אצלו ציון״ (יחזקאל ל״ט) שהוא ג״כ לעורר המקברים שישימו לבם לזה המקום. ושמשם למדו הז״ל (ערובין נ״ד) דהאי ציון לישנא דסימנא הוא.
יט) נראה כי בפי הראשונים היתה מלה לועזית המובאה בתוך הדברים לפירוש נקראה בשם סימן, להורות שאינה מחמשך הענין. בפי׳ רבינו גרשם (ב״ב צ״ז) כבלמו״ן סימן הוא ולהלן גבי יין קוסס ג״ב שק״ר סימן הוא,—להמלים „סימן הוא״ שנשנה כאן פעמים אין כל מובן רק שהם מהמעתיק לומר שהמלים כבלמו״ן ג״ב שק״ר הן לועזיות לפירוש.
כ) אות המושם לאמצעי לדבר שלא ישכח או להזכיר את הנשכח כמו הסימנים בתלמוד ומסרה ושאר ספרים, שנזכרו בהקדמה. ולפי שמין זה הוא עיקר לרגל מלאכת זו, אני קורא להם בשם מיוחד „סימני ההזכרה״ ואבארם בפרטות. — אמנם מפני שאלה הם תחבולות ותרופות נגד השכחה ותמיכה ועזר להזכרון, אבאר בתחלה מהות שתיהן ואיכותן.—

דרכי הסימנים ומינידם עפ״י סדר א״ב.

אותיות למספר — יש שבעל הסימן יציג אותיות שכל אחת רומזת למספר ידוע, והן מסמנות את הענין הדרוש. — למשל „אי״ב תשצ״ג״ *) אותיות לשמות ופעלים—יש שבעל הסימן יצרף אותיות הענין הדרוש ויעשם לשמות או פעלים ובזה יזכרו. — למשל „איתן משה וכלב״ „אלבש״ בנין אב — יש שבעל הסימן יציג שם או דבר לסימן וכונתו שכל הדומים להם יהיו כיוצא בהם — למשל „אדא בר אהבה״ גזרת מלים—בעל הסימן בהציגו ראשי ענינים או יעשה מאמר לסימן כמבואר להלן, אינו מדקדק הרבה וגוזר לפעמים שם מפעל או פעל משם, רבים מיחיד או יחיד מרבים זכר מנקבה או נקבה מזכר כפי שיאות לו יותר לענינו. — למשל „אברהם דלטייה״ גזר את הפעל דלטייה שהוא מהשם לטותא קללה מן השם לוט לשון נופל על לשון, „אלהא מקיים צדקתא״ גזר את שם המפשט צדקה משם העצם הפרטי צדקיה — וכדומה.

*) כל המשלים המובאים פה לדוגמא נמצאים כל אחד במקומו בפנים הספר.

גמטריא מתאימה. כשנותנין סימן לדבר שבמנין, למשל: פרט השנה או מנין פסוקי הפרשיות והספרים ותופשים מלה או מאמר שחשבון כל אותיותיהם עולה שוה להמספר הדרוש למשל: לנזיר „יהיה" בגימטריא שלשים; „שלום בארץ" פרט לשנת תרס"ט; „מהללאל" למנין פסוקי פ' פהעלותך שהם 136, ואין מדקדקין בסימן כזה בין מלא לחסר ויתיר, ואף כשמציגין מלים מאיזה כתוב גורעין ומוסיפין כפי הנאות להם. (עיין בפנים ערך, גיבעול, ציוה) והחכם ר"ש בכרך בהמגיד שנה ה' צד 309 כ' „בעלי חשבון הגימטריא לא חשו על חסר ויתיר בחשבונם כיון שהנח הנסתר נמשך בכח בקריאת המלה, והביא ראיה מרש"י במדבר י"ב כושית בגי' יפת מראה ובספרינו כשית חסר ו', וסימן כזה מועיל ונזכר גם בעל פה כשישנן פעמים רבות.

גימטריא חלקית. כשנותנים סימן לדבר שבמנין כנ"ל, ותופשים מאמר שבחשבון מלה אחת או שתים שבו, או רק אותיות אחדות מכל מלה, עולה שוה למספר הדרוש ובאופן זה הם מציגים נקודות על אותן האותיות, או שיבואו גדולות מהשאר, למשל א'ב'א' (או „אבא") בם אודה יה" סימן לסדרי ס' קהלת שהם ארבעה כגימטריא של מלת אבא המנוקדה או המגודלה. זה נקרא גימטריא חלקית מפני שאנו משתמשים רק בחלק ממאמר, וכל המאמר בא רק לשכלול הענין, וסימן כזה הוא מועיל רק בכתב, כי בע"פ כמעט מהנמנע הוא לזכור איזה מהאותיות עקריות ואיזה נוספות.

דבר הלמד מענינו, או דומה בדומה. כשיש שני מאמרים שוים בשני מקומות, רק שיש שנוי קטן ביניהם ונמצא שיש איזה שווי לזה השנוי עם הענין המדובר בו ונתנו זה השווי לסימן, למשל „אברהם אתו בלעם עמו" מצינו בתורה שאברהם בלכתו להר המוריה נתלוו אליו שני נעריו, וכן לבלעם בלכתו לקלל את ישראל. אצל אברהם כתיב ושני נעריו אתו, ואצל בלעם ושני נעריו עמו, ונתנו זה לסימן שיהיה זכר דבר הלמד מענינו, בשם אברהם יש אות אלף וכן במלת אתו, בבלעם יש עין וכן במלת עמו.—

דוגמא. יש שבעל הסימן מציג ענין שיש בו כעין משל ודוגמא לדבר המסומן למשל „אדון יושב או משרת עומד".

דינים או מצוות — כתב בעל בקרת התלמוד צד 291 „לא לבד הכתובים והאותיות לקחו לסימן רעיון עמוק כי אם גם המצוה ד"מ, סוכה היתה אצלם סימן הגנה והשגחה ממרומים, ערכין ל"ב, „דאגין עלייהו בסוכה", עירוב תבשילין, לסימן הרכבת תורה שבע"פ עם תורה שבכתב, עיין ערך אברהם קיים ע"ת (זה הוא רק לפי פירושו ע"ד דרש רחוק ולא היה לו להציגו לדוגמא). קריאת שמע סימן אהבת הבורא. בראשית מ"ז כ' רש"י מהמדרש יעקב קרא ק"ש בשעה שנפל יוסף על צואריו ובכה כלומר מכח אהבת הבורא שכח אהבת בנו". —

דמיון ללשון הכתוב. יש שבעל הסימן יצרף מלים מראשי התיבות והענינים בסגנון הדומה ללשון איזה כתוב או מאמר מפורסם ובזה יזכר למשל „אבר עזים" לסימן שבקרבנות החג במדבר כ"ט, ביום א' ב' ד' כתיב, ושעיר עזים. -- ויש בהסימן דמיון ללשון הכתוב „שה אבד" „צאן אבדות" —

דמיון ההברה. לפעמים לא ישגיח בעל הסימן על ענין המלה רק על ההברה שבה שדומה להברת המלה שאליה יכון למשל „יוצא לפיים" כינוי רמכמן על

מלת חנינה שם מקרה שהיא לשון נקבה, והיא תזכיר לנו את מלת הנינא באלף שם עצם פרטי שם במאמר „לא לנו" ועיין להלן לשון נופל על לשון, —

הסכמיי. — הנדברים ביניהם להודיע זל"ז מאיזה דבר באופן שלא יבינוהו אחרים זולתם. הנה האות להודעה שעושין ביניהם נזכר מפני הסכמתם עליו בתחלה, ומ"מ צריך שיהא גם בו שייכות מה להמסומן, למשל „דוד מלך ישראל חי וקיים" (ר"ה כ"ה, עיין רש"י שם).—

הפך המורגל. יש שבעל הסימן מציין הדבר בצד זר ובלתי רגיל שנמצאו בו, ובזה יזכר, ע"ד מילתא דתמיהא מידכר דכירי לה, למשל „דעילאי דרב".

השואה לפעמים בדבר מסופק יוקח לסימן ענין ברור. כלומר כמו שם כן כאן — למשל „כלאים".

חלקי. יש במסרה לפעמים שבעל הסימן מציין רק מקומות אחרים ולא הענין שהוא עומד בו, שאותו מציין במלת, ודין למשל „נבל ממלא".

טבעי. יש סימנים שאינם להזכיר רק לברר, אם אנו רואים בדבר ענין זה הוא אות ומופת שהדבר הוא כך וכך, לפי שטבע הדבר מחייב כך למשל סימן לטרפה שאינה יולדת.

טעם. מצינו שנותן התנא טעם לדבריו ואין צורך בו, והוא רק לסימן שע"י הטעם יזכר הענין. (מנחות ק"ה ע"ש רש"י ותוס' ד"ה סימנא, ועיין להלן ערך לישנא יתירא).

כפול. בתלמוד מצינו לפעמים סימן כפול, אחד מלשון הענינים ואחד מתוכן הענינים ואפשר שהיו מתחלה שני סימנים נפרדים משני מסמנים, ואח"כ הורכבו בשגגת המעתיקים והיו לאחד. למשל „אמר ליה לא נעשה".

להניח דעת. יש דברים שאמרו חז"ל עליהם שהם סימן יפה, ואינם אלא להניח דעתו של בעל המאורע שלא יצטער למשל, המתעטש בתפלתו סימן יפה הוא לו (ברכות כ"ד), בת תחלה סימן יפה לבנים (ב"ב קמ"ז).

לישנא יתירא. מצינו שנקט התנא לישנא יתירא, והוא רק לסימן, (ערובין ג'; והאי דקתני יתר מפתחו של היכל סימנא בעלמא, פירש"י שלא תחליף גירסא דעשרים ותאמר למעלה משלשים או ארבעים יהא פתח היכל סימן בידך) ועיין למעלה ערך טעם.

מאמר מפורסם. יש שבעל הסימן יציג מאמר מאיזה כתוב ומשנה, שבכולו או במקצתו, בפשטותו או בדרך רמז, רמוז הענין המבוקש למשל „אגורה באהלך עולמים" „נקבה תסובב גבר" „על לבבך בעמידה" ועיין ערכם.

מאמר ספורי. לפעמים יעשה בעל הסימן מהענינים המסומנים מאמר ספורי בדוי אשר יזכיר את הענין הנדרש, למשל „דן חנק נפש" „דוב ואריה פתחו פומייהו". —

מוחשי. לפעמים יוצג לסימן דבר ממשי ומוחשי להזכיר ולברר את הדבר למשל „קמיצה" „צאת הכוכבים".

מחליט. יש לפעמים סימן בחז"ל שאינו לזכרון רק מחליט ומקיים הדבר בודאות שכן הוא. למשל „ר' יוסי בר' הונא" „צאת הכוכבים".—

מקום. לפעמים מציינין את המקום או צדו שנמצא בו או אצלו זה הדבר ועי"ז, יזכר. למשל „מימינו למזרח הדרך", ויהיב תנא סימנא הכי? אין קרא נמי

יהיב סימנא מזרחה השמש למסלה (גיטין ז׳ עי״ש ברש״י ותוס׳) „בצד עמוד זה התפלל ר׳ ישמעאל בר יוסי״ (ברכות כ״ז) „רמי ליה ר׳ ברונא לר׳ יהודה במעצרתא דבי ר׳ חנינא״ (עירובין ס׳) „על מדוכה זו ישב חגי הנביא״ (יבמות ט״ז) „מאי אמר שמואל כי קאי חדא כרעא אגודה וחדא כרעא במברא״ (קדושין ע׳). ובביאור ר״ח פאלאק להעקידה שער צ׳ יסופר מן המשורר היוני סימאנידעס, שהיה במאה השלישית לאלף הרביעי. כדברים האלה: פעם אחת ישב במסבת מרעים בבית מיודעו, במקרה יצא החוצה, וברגע ההוא נפל הבית, וכל הקרואים הנשארים נקברו חיים, אחרי אשר פנו גלי האבנים וערמות העפר, והקרובים רצו לקבור איש איש מתו, קמה מהומה, כאשר כי רוצצו גלגלותיהם לא נכרו עוד פגריהם, אז מצא סימאנידעס תחבולה מחוכמה, כי עי״ז שהשתדל להעלות על זכרונו את סדר הקרואים כמו שישבו על מקומותיהם, ידע והכיר גופת כל אחד ואחד, ועי״ז בא לו הרעיון אח״כ וימציא את חכמת המנעמאניק.—

נרדפים. כמו שמצינו בלשון שמות נרדפים, כן מצינו סימנים נרדפים, ר״ל סימנים שונים שהונחו על ענין אחד, וזה בלי ספק ממסמנים שונים שלא ראו זה את דברי זה, או שראו ולא נראה להם בכלל וההליפוהו או בפרט והגיהוהו.

סגוליי. מצינו לחז״ל לפעמים שנותנים סימן לדבר שבמקום זה או אופן זה הדבר כך וכך, והוא רק עפ״י סגולה למשל בבל ובורסיף סימן רע לתורה.

סדר האותיות באלפא ביתא. לפעמים כשיש שנוים בין מקראות יוצגו אותיות לסימן והכונה לסדרן באלפא ביתא כמו שהן סדורות שם כן הן סדורות כאן למשל קדמאה ווו, תנינא שוו, תליתאה שחו, בסדר הא״ב ואו קודם לשין, ובזה יזכר השנוי שבין ראשון לשני, ואו קודם לחית ובזה יזכר השנוי שבין שני לשלישי. —

סדר ההברות הנקודות והלשונות. לפעמים יוצג פסוק לסימן, והכונה לא על תכן ענינו, רק על סדר ההברות או הנקודות או סדר הלשונות שבו, למשל „כמך כמהם״ „כי אשר״.

ראשי ענינים בארמית. נהגו בעלי המסרה במקומות הרבה כשלקחו ראשי ענינים לסימן לא הציגו מלים מהכתובים בלשונם רק תרגמום לארמית למשל „אבא רעיא שמשא מלכא״ „טליא בחירא רהט״ וזה לדעתי משני טעמים: א) מפני שהיו רגילים בלשון ארמית ורובו ככולו של שיחתם היתה בה. ב) מפני שהמאמר הנעתק מלשון ללשון הרי הוא סימן כפול כאילו נאמר ונשנה, ומועיל יותר לעורר הזכרון שזה תכליתו של הסימן.

שבוץ. מצינו בתלמוד שהחכמים קבצו לפעמים דינים וענינים שונים, שאין להם שייכות זה לזה רק התדמות באיזה לשון בסגנון או במספר, או שהם מהכם אחד, ויסדרום במערכה אחת ויעשום כמו משבצת וזהו על דרך סימן שישמרו בזכרון כמו המשניות פ״ט דשבת בלשון „מנין״. בפ״ד דפסחים בלשון „מקום שנהגו״, פ״ק דמגילה, בלשון „אין בין״, פ״ק דחולין בלשון „כשר בזה״, פ״ג דמנחות כל הענינים המעכבים זא״ז, פ״ק דערכין בלשון „לא פחות ולא יותר״, פ״ז דנדה בלשון „כל שחייב״—ועד״ז אמרו בירושלמי שקלים: „משפחות סופרים שעשו את התורה ספורות, חמשה לא יתרומו, ה׳ דברים חייבים בחלה, ט״ו נשים פוטרות, ל״ו כריתות״ והובא ברש״י תמורה ט״ו וסיים שצרפו הדברים ושנאום

יחד כדי שלא ישתכחו, ובספרי האזינו „ר׳ יהודה אומר לעולם יהא אדם כונס דברי תורה כללים, שאם כונסן פרטים מייגעין אותו. ואיני יודע מה לעשות״, וכ׳ בס׳ דורש לציון „תמניא אפי, ומזמורי ל״ד קי״ב וקמ״ה בתהלים, ואשת חיל במשלי, ומגלת איכה, שנכתבו בסדר א״ב בלי ספק לא להראות כח בלשון עברית כדרך איזה פייטנים, כי אם ע״ד סימן לכונה מיוחדת״. (ועיין דברי החכם שד״ל במכתבו ליש״ר בכרם חמד ג׳ צד 52, ובדורש לציון צד 16 ובס׳ על נהרות בבל צד 119).

שמות האומרים. לפעמים הציגו שמות החכמים בעלי המאמרים בצירוף יחד זה אצל זה לפני השמועות לזכור סדר השמועות ושם אומריהם, למשל „שמואל שילא אשי״ ויפלא לכאורה הלא בהשמועות עצמן השמות נזכרים ומה יוסיפו אלה, אבל זהו מפני שבשעת למוד ההלכה עצמה עיקר כונת המעיין אל תוכן הענין ועצם השמועה, וסדר המאמרים ושמות האומרים הנם אז רק טפלים ונקל שיסיח דעתו מהם, וישכחו ויתחלפו, אמנם בהקבצם בפני עצמם במאמר מיוחד לסימן שעיקרו נוסד רק לזה ישים לבו יותר ויחקקו בזכרונו, והוא ע״ד הנמצא לפעמים בש״ס „גופא״ בלי הוספה מאומה על המובא מקודם, רק ששם בא בדרך אגב, וכאן בעיקר.

תכלית הסימנים. לרוב באו הסימנים בש״ס להזכיר, ר״ל לשמור על סדר המאמרים והנוסחאות ושמות האומרים לבל ישכחו ויתערבו ויתחלפו. אבל יש שגם תכליות אחרות ושונות להם כמו שבארתי. —

כונה לסימנים.

לשפוט עפ״י השכל אם למלים שמונחים לסימן צריך שיהא בהם כונה וקשור ענין או לא, נחלקו הדעות. הרב בעל תפארת ישראל (מנחות פי״א מ״ד) על הסימן „זד״ד יהז״ כתב „ותמוה דאם כי מצוה עלינו לעשות סימנין לתורה עכ״פ כל מלה שנעמידה לסימן, צריך שיהא שום משמעות בהמלה, דאל״כ בקל אפשר להחליף אות אחת באות אחרת ע״י שכחה, ואם יהיה להמלה ההיא שום המשך לאותו ענין שנעמידו עליו לסימן זה יאי ויאי, דהו״ל כסימן כפול אבל מלות הללו שאין בהם שום משמעות, וכ״ש שאין להן שום שייכות לשתי הלחם ולחם הפנים, האיך יהיו סימן שלא נשכח מדתן? הכי לא אפשר שנשכח ונחליף לומר תחת זדד ידד או איפכא תחת יהז זהז ואיה כאן סימן? עיי״ש. גם ר׳ פסח פינפער בספרו מסרת התורה (צד 8) הכנים בזה כונה רחוקה. והרב רח״י פאלאק בבאורו להעקידה (שער צ׳) כ׳ על סימני חז״ל, „קשרו כל ענין וענין במלה אחת, וחברו אח״כ המלות יחד לעשותן כעין מאמר שיש לו קצת הבנה למען יהיה לאות ולסימן״ והחכם דובש במאמרו בשדה צופים הנ״ל כתב „כל סימן וסימן השייך לשתי מחלקות הראשונות״ (ראשי תיבות וראשי ענינים) בהכרח יש לו מובן בפני עצמו, דאם לא כן איך יקל על כח הזכרון, הלא סימנך סימנא צריך, ואין ספק אצלנו כי סימן יעל קגם היה נשכח מזכרון השומעים עם הענינים עצמם וכמו כן סימנים הרמוזים בתיבות שלמות, יש לכל אחד ואחד מובן בפני עצמו, ואתה

אל תבקש גדולות ונפלאות מסימן כזה, די שהוא חי חיי שעה ועושה שליחותו, לגדור גדר בפני השכחה לתמוך ימין הזכרון בשטחיותו". והחכם רנ"צ געצאוו (נהרות בבל צד 121) כ' „אמנם גם הרבה מלים ומאמרים שהניחו לסימן שאין להם שום מובן וקשור לפי הנראה, כמו יעל קגם וכדומה, אחשוב לודאי שנמצא בהם איזה מושג והבנה, כי לולי זאת סימנא לאו מילתא הוא וערבך ערבא צריך". אולם הרב ריא"מ (בספרו לב האריה שער ב', פ"ג) כתב „לרוב בני אדם נראה שבהיות להתיבות המחוברות מהר"ת משמעות איזה דבר תהיינה יותר טובות הזכירה, כמו „דן חנק נפש" שמשמעותו איש אחד ששמו דן הרג את הנפש, יזכיר יותר ממה שיעשה „יעל קגם" או „גנבך דקבש" שאין לו משמעות כלל, עכ"ז אני נסיתי ההפך שכל עוד שהתיבות המחוברות זרות בלי שום משמעות יותר קלות אצלי להזכר, והסבה לזה לדעתי הוא, כי כל דבר יותר זר, יתחקה יותר בשכל, ולכן אותה המלה הזרה תזכיר לנו יותר מהרה פירוש חלקיה, עכ"ז כל אחד יבדוק וינסה לעצמו, והמתישב לו והישר בעיניו יעשה".

בשבח הסימנים.

אמרו (שבת ק"ד) עשה סימנים לתורה, ופירש"י סימנים של סדר שמועות דתנא או דאמורא בגירסא דלא תשתכח אחת מהן כגון אלו שבש"ס ובערובין (כ"א) על הפסוק ויותר שהיה קהלת חכם עוד למד דעת את העם אמרו דאגמריה בסימני טעמים, ופירש"י קבע להם מסורת וסימנין בין בתיבות המקרא בין בגירסא של משנה. ושם (נ"ג) אמרו: בני יהודה דדייקי בלישנא ומתנחי להו סימנא נתקיימה תורתם בידם, ופירש"י דדייקו לישני לחזר באותו לשון שהיו שומעין מרבן, ועל ידי שהיו שומעין על פה שמועה אחר שמועה היו נותנים בהם סימן זו אחר זו, ומתוך כך שהיו מדקדקין בלשון, יודעים להניח סימנים נאים, ואין משתכחין מהם. — ושם (נ"ד) אין התורה נקנית אלא בסימנים (פירש"י סימני השמועות זו אחר זו וסימני החכמים כדרך שיש בש"ס) שנאמר שימה בפיהם אל תיקרי שימה אלא סימנה, (האל תיקרי הוא רק עד אסמכתא והכונה שאי אפשר ללימוד שיהיה מושם בפה שיוכל להשתמש בו לכל עת הצורך אלא ע"י סימנים וכמש"ל) ושם: הציבי לך ציונים עשו ציונים לתורה. וכתב בעל הליכות עולם מובא בשל"ה ח' תושבע"פ ערך דברים שבכתב, „מימות משה רבינו ע"ה אשר קבל תורה מסיני פא"פ ועד רבינו הקדוש ע"ה לא נכתב ספר בתורה שבע"פ, וזאת לפנים בישראל התורה והתעודה היו החכמים ז"ל מקבלים איש מפי איש ולומדים המשנה בע"פ כאשר נמסרה אלא שהיו התלמידים עושים סימנים למשנתם וכותבין אותן מפני השכחה המצויה בדברים והיו מסתירים אותה וקורים לה מגלת סתרים". ובאבות פ"ג: מסרת סייג לתורה פי' הערוך וכן ר' יצחק בר ראובן, סימנים שאדם עושה לתורה הם תקון לזכרון ומעמידים אותה שלא תשכח. וכתב בעל העקידה שער צ' „קצת פעולות האדם או ביטולם עם שיראה מהם שאינם תחת יכולת האדם ורשותו נמצאו שבאו עליהם המצות כאילו הם תחת ידו, הלא זה יראה מן... הזכירה... והפכה השכחה, כי הוא מבואר... שזה כח מוטבע בטבע האדם... מיובש מוחו או לחותו... אשר לפי זה יתכן שלא יבאו עליהן אזהרות

וצוויין כי האדם אינו מצווה על הדברים שאינן תלויין ברצונו. אמנם מצאנו... כמה מצות באות על הזכירה זכור אשר לך. זכור על תשכח. רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח... אמנם היה זה לפי שלא ניתנה תורה לחית השדה ולבהמת הארץ. כי אם לאנשים בעלי דעת ומזמה אשר כח בהם לעמוד על עצמם להעזר מהרבה נכלים ותחבולות להטיב ולחזק כחותם ולהשלים בערמימותם הרבה ממה שיחסר מטבעם, כי למה נגרע מעשות איזה תקון שנצטרך בכחות הפנימיות כמו שנשתדל בחיצוניות, שהזקן כשחלשה ראותו הלא יבקש לו המראות הזכוכיות להטיב ראותו, ובאין עינים יקשור כלב בידו ומקלו יגיד לו, וכן הגדם הקטע וכיוצא בו וכן יעשה כל חכם לב באדם בהפקד ממנו כח מהכחות הפנימיות ישתדל תכלית מה שאפשר לו אם יספיקו לו רפואות, ואם אין ימציא לו תחבולות כמו שנמצא לחכמים מחכמי האומות המציאו תחבולה שפרסמו אותה להטיב כח הזוכר, ולהשלים חסרונו, והתחבולה אשר המציאוה בזה היא לחקות ולצייר בכח המדמה סימנים ידועים ומקומות מורגלים, בהם יפקידו הענינים הנרצים לפי יחס או דמיון שהיה לדבר המיוחד באותו מקום או זמן אשר נפקד אתו, ואחרי כן בהעלות לפניו זכרון הסימנים והמקומות אשר הם קרובים אליו מאוד יזכרו ויפקדו עמהם הדברים ההם הנרצים בלי ספק, וכבר כתב החכם על זה בטבעיות ז"ל ומטבע החקויים והדמות עד שכשאשר חלק שכלך אל חלקי הדבר חקהו אילן בעל הענפים ואם סדר השכל דבר על מדרגות חקהו במעלות והשלבים. ובו יזכור מה ששכח וגו' הנה ביאר שתספיק התחבולה לא לזכור הדברים לבד אבל גם דרך חלוקן וסדרן, וכל רז לא אנים מחכמינו האלהיים שכבר קדמום בזה כדתניא במנחות מ"ג וראיתם אותו וזכרתם, ראה מצוה זו יזכור מצוה אחרת התלויה בה... יחס השייכות; ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת הכתובה בצדה—יחס הסמיכות". והריא"מ בספרו לב האריה (שער א' פרק ב') כתב „ממה שבאו בתורה ובדהז"ל מצות רבות בחיוב זכירה ואזהרות גדולות בהפלגת עונשין על השכחה מוכח ומוכרח כי יש ביכולת האדם לסייע ולהטיב בתחבולות את הזכרון הטבעי ולהנצל הרבה מן השכחה, ועל ההשתדלות בתחבולות האלה הוא מצווה מן התורה ודבריהם ז"ל".—ובס' תולדות אדם כתב „הנה חכמים הגידו כי ניתן השכל במין האנושי להמציא המצאות מלאכיות הדומות אל פעולות הטבע, ואם חסר לפעמים כחותיו הטבעיים יכול להשלים חסרונו על ידי תחבולות שכליות... עד"מ בתגבורת השכחה המציא לעשות סימנים ע"י קשרים וכיוצא בו לזכור הנשכחות ועד"ז כ' הרמב"ם (בה' מזוזה פ"ו ה' י"ג) אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הן המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, ע"כ. וכתיב (במדבר ט"ו) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות, ופי' הראשונים שכל חוט וקשר מרמז על ענין נכבד מפנות הדת... וכמו שפירשו הקדמונים ע"ד דרש מאמר הכתוב כי אם זכרתני אתך כאשר יטב לך, והענין שבקש מאתו לעשות סימנין אצלו שיזכירו אותו תמיד לפניו, ואתך ר"ל אצלך, כאשר ייטב לך, ר"ל אופן הזכירה יהיה כאשר ייטב בעיניך, כי יש שטוב לפניו לעשות סימני הזכירה ע"י חוטים וקשרים, ויש שיעשה ע"י אותיות, ועוד רבות כמו אלה... כדמות וכתבנית הזה אזן וחקר ותקן הגאון ר' זלמן כללים קצרים המסוגלים

ומועילים לזכרון באופן נפלא, ומה שהיה צריך לקנות ע"י זמן רב ושקידה גדולה ונפלאה היה קונה בדרכי כללים המופלאים האלה בזמן קצר ובטורח מעט. — מעיד אני עלי שמים וארץ כי עמלתי הרבה פעמים שיהיו חקוקים על לוח לבי תמיד שעורי מדות איפה סאה וקב לוג וביצה. ולהיות לזכרון בין עיני תמיד מספר המטבעות כמו סלע דינר מעה פונדיון איסר פרוטה, אבל לשוא טרחתי, כי כאשר הציץ עלי זכרון הדברים האלה ימים אחדים כן פתאום היה מתעלם ממני עד שמסר לי ר' ליב בן ר' בער מווילנא סימנים עליהם בשם ר' זלמן.—על שעורי המדות מסר לי מקרא ג'ו'ד'ו' אילנא, ועל מספר המטבעות מסר לי מקרא דובב שפתי ישנים". — (עיין בפנים הספר בערכם מה שהעירותי ע"ז) גם אני הכרתי זקן אחד שהיה מצטער שאינו יכול לזכור בע"פ סדר חרוזי תפלת אנא בכח. ונמסר לו סימן אקגב חיש, ונחה דעתו. וכתב השל"ה בחלק תושבע"פ ערך סימנים „וראיתי הרבה בני אדם כשיש סימן בגמרא אין לומדין הסימן ואין קורין אותו וחלילה לעשות כן". —

שמות חכמינו בש"ס שהשתמשו בסימנים.

ר' אבא, ע"ז כ"ט. — ר' אבהו, ערובין נ"ד. — אביי, שבת צ', ע"ז ל"ט.— ר' אלעזר, חולין קכ"ה. — ר' אסי, כתובות ע"ז. — ר' אשי, ע"ז ל"ט. — ר' הונא, חולין ס"ב. — ר' חזקיה, ירושלמי שבת פ"ה ה"א. — ר' חנן בר רבא. ע"ז ו', ב"ב צ"א. — ר' חסדא, ערובין נ"ד. ר' יהודה התנא, מנחות פי"א מ"ד. (ושם כ' הרע"ב דרכו של ר' יהודה לתת סימנים) שמות רבה פ"ח, ספרי פ' תבא. ובירושלמי שקלים (פ"א) אדר שני כותבין ת' לסימן שהוא תנינא. בערובין (ג') ומנחות (ק"ה) אמרו על ר"י סימנא בעלמא קאמר, ור"ש אלבעק בס' משפחות סופרים כ' שמלת „סימני (במכות י"א) רומזת על ר' יהודה שהיה דרכו לתת סימנים. — רב יהודה האמורא, תענית ט', חולין ס"ב, ס"ג.—ר' יהודה בר חביבא, מכות כ' — ר' יודן, ירושלמי כלאים (פ"ו ה"ד), פסחים (פ"ג ה"ד). — ר' יוחנן, ירושלמי ערובין (פ"ט ה"ד), חגיגה (פ"ג ה"ד). — ר' יוסי, ירושלמי חלה (פ"ג ה"ו). — ר' יוסף, פסחים ק"י, חולין מ"ו. — ר' יצחק בר נחמני: חולין מ"ט. — ר' כהנא, כתובות נ"ד (כפשטות לשון הגמ', ורש"י פי' שם דקאי על רב). — ר' לוי, ירושלמי מגילה, פ"ג ה"ו. — ר' נחמן, יומא כ"ח, חולין מ"ו. — ר' נחמן בר יצחק רגיל הרבה לומר וסימנך (שבת ל"ג, ס', ס"ו, ע"א, ע"ב, תענית י', יבמות כ"א, ע"ז כ"ח, ערכין י"א, נדה מ"ה, (וכ' ר"ש אלבעק שם שזה שאמר רנב"י ע"ז י"ט „אנא עבידתה וקיים בידי" ובדק"ס הגי' אנא עבדית דאקיימיה בידי, לפי שדרכו היה לעשות לו סימנים בכל שמועותיו כנ"ל. וכבר קדמו הח' רנ"צ געצאוו בס' על נהרות בבל צד 120). — ר' ספרא, סוכה נ"ה, יבמות י'. — עולא, שבת צ"ו. — ר' פפא, ברכות מ"ד מגילה ל"א, סוכה נ"ה, ע"ז ט', כ"ט, חולין ס"ב.— רב, ערובין ע"ג, כתובות נ"ד. (לפירש"י). ב"ב צ"א, חולין ס"ב. — רבא, ערובין כ"א.—רבה בר בר חנה, בכורות ל"ח.—ר' שימי בר אשי, כתובות נ'.—שמואל, כתובות ע"ב, קדושין ע', חולין ס"ב, ס"ג.—ר' שמואל בר נחמני, חולין מ"ה. —

מתי נוסדו סימני הש"ס.

מדברי השל"ה המובאים למעלה, ומדברי ר' דוד פרדו בספרו למנצח לדוד, נראה שדעתם היתה, כי הסימנים בש"ס הם מחז"ל בעלי התלמוד בעצמם, לפיכך הקדישום ויעריצום כ"כ, ובעל דורש לציון (צד 20) כ' „העירני בני מו"ה נחום נ"י כי אלה יעוד סימנים עד"ז אשר בש"ס, לא מרב אשי ורבינא אשר סדרו התלמוד וגמרו הלכה, כ"א הוספת גאונים היא לפי שלא היו להם עוד ספרי הלכות נתנו סימנים ונספחו לש"ס, כמו שאר הוספות אשר הן בש"ס מהגאונים" ונשען בזה על דברי התוס' קדושין (נ"ג ד"ה ביע"ל קג"ם) והנה התוס' לא כתבו רק על הפרט שיש מקומות שנתוספו מהגאונים או מרבנן סבוראי, וכאלה הלא ישנם גם בהלכות ואגדות, אבל לא ללמד על הכלל כולו של סימנים יצאו, ואחרי שראינו בסימנים רבים מפורשים שמות המסמנים, והמה תנאים ואמוראים, מאן מפיס כי גם הסימנים הסתומים לא באו מחכמי הש"ס בעצמם? גם הח' ר"מ שטיינשניידער „בספרות ישראל" (צד 42) כ' „בכ"ז הכניסו גם הם (רבנן סבוראי) עוד הוספות אחדות אל התלמוד בבלי, ביחוד ה„סימנים" שנעשו לתועלת סדר הלמוד ותועלת הזכרון" ומ"מ לעיין בציון א' צד 83, כרם חמד ו' צד 250, ערך מלין צד 10. ואת הדברים האלה העלה גרה כנראה ח' אחד בבית תלמוד שנה ג' צד 155 ולא דבר נבונה במתינות ועיון כראוי לחוקר מעמיק. (ועיין בפנים ערך אמת לבדו) וכל אלה הדברים עדיין אינם מכריעים, כמ"ש, ועכ"פ לו גם אחדים מהם חוברו מרבנן סבוראי או הגאונים. לא נופל ערכם בזה וראוי לשית להם לב כי גם המה לאו קטלי קני באגמא נינהו. —

סימנים שנשמטו.

כתב בדורש לציון (צד 18) „כמה סימנים היו בש"ס ונשמטו" והראיה ממה שמצינו סימנים בס' הלכות גדולות אשר אין לפנינו בש"ס -- ולדעתי מה שאמרו ב"ב קי"ג מאי משמע סימן אמר... שכ' בהגהות לש"ס שהוא שם אמורא, אפשר כי כאן היה מלפנים סימן ונשמטו המלות מן הסימן, ומלת סימן הניחו בשבחה, וכן משמע ב„שטה מקֻבצת" וכדברים האלה כמעט מלה במלה כ' בעל נהרות בבל צד 122 וגם שניהם לא ראו הגהות הג' יעב"ץ שכבר קדמם בגמ' דב"ב שם, ויחליט שהסימן היה „אומם" והמעתיק שלא ידע מה הוא השמיטו ובעל נהרות בבל שם הוסיף להביא מס' לב האריה לריא"מ שבשער ב' פ"ב מזכיר שני סימנים מפ"ק דב"מ „רמי בר חמא שליחא דמתיבתא דכוליה מסכתא" „נוחף ביד" שאינם נמצאים בספרינו וגם בדקדוקי סופרים נמצאים סימנים רבים שאינם בספרינו. — וגם במסרה נשמטו סימנים רבים. מלבד מה שראינו בס' אכלה ואכלה שנדפס בימינו הרבה סימנים שלא נזכרו בהמסרה הישנה. גם במאירי פ"ג דאבות מזכיר איזה סימנים שאינם לפנינו במסרה.—למשל „פדת" וגם במנחת שי ישנם לפעמים סימנים כאלה שמזכירם לידועים ואינם אצלינו.

הדברים המצורפים אל הסימנים בספרותנו.

סימני בגרות, סימני בהמה, סימני ביצים, סימן בינוני, סימן ברכה, סימן גדול, סימני דגים, סימנים דאורייתא, סימנים דרבנן, (בשם זה נקרא גם הקונטרס ע"ד סימני הש"ס בס' למנצח לדוד ונזכר להלן) סימן הבא מאליו, סימן הבנין, סימן העשוי לידרס, סימן טוב, סימן טהרה, סימן טומאה, סימני טעמי, סימן יפה, סימן מובהק, סימני נערות, סימני ספרים (כמו הטורים והשו"ע ושאר ספרים) סימן העליון, סימני עופות, סימני עניות, סימנים עשוים להשתנות לאחר מיתה, סימן קללה, סימן התחתון. —

מדת השמוש בסימנים.

כמו הנוטריקין כן הסימנים צריכים להיות במדה, מעוטם יפה ורבויים קשה' כי המרגיל עצמו לתת סימנים לכל דבר, הוא מחליש בזה את כח הזכרון הטבעי, וגורם שבלי סימן לא יזכור מאומה, וגם מפני רבוי הדברים המסומנים תולד ערבוביא ברעיוניו, והסימנים לא יפעלו פעולתם הראויה הלא גם תרופות טבעיות פעולתם עושה רושם רק בזמן שהשמוש בהן מעט ורק לפרקים, והחוקר קאנט אמר: האיש אשר זה דרכו לזכור כל עניניו רק ע"י סימנים כמהו כמשוגע. — והמשורר היינע בספרו מקורות האיש שמשון הקטן התלוצץ על רבוי ההשתמשות במלאכת המנעמאניק לאמר „שמשון התקצף תמיד אם הסיעו בחדר מושבו חפץ אחד ממקומו, ואם הרהיב איש לקחת בידו אף הדבר הקטן מחפציו, כל חפץ וחפץ הוכרח להשאר על מקומו, יען כי כל כלי ביתו וכל בגדיו היו לו לסימנים עפ"י חוקי המנעמאניק לזכור דברים הרבה, כמו קורות ימי עולם, חוקי חכמת הנפש ודומיהם רבים, וכאשר קרה מקרה כי בעזבו את חדרו הוציאה שפחתו ארגז ישן מן החדר, ואת לבניו מסרה לכובס, אז בשובו הביתה התאונן באמרו כי עתה לא ידע מאומה מקורות עם אשור וגם ראיותיו לחכמת הנפש אשר שכבו בתוך מלתחתו בסדר נכון ומשטר ישר הלכו עתה לכובס" (המגיד שי"ח 33) —

על הכנוים.

אלו היו בני אדם מסוגלים לדבר ולשמוע דברים ישרים, היו הכל מתאימים דבריהם עם הגיוני לבם, ומדברים בלשון פשוטה ומבוררת דברים כהייתם, בלי סתר פנים, והיו כל הדברים הנאמרים והנכתבים גלוים ומובנים לכל, ואף היו יודעים מי ומי אמרום ואל מי נאמרו, והיו הלשון והקולמים שליחי הלב עושים שליחותם באמונה אבל חולשת הנפש שיש לאדם—שמפני נימוס, כבוד, רחמים, משא פנים

בושה, פחד וכאלה קשה לו לאמר ולשמוע האמת כמו שהיא,—היא הגורמת שבני האדם אינם מוכרים בדיוק את הגיוניהם אל הלשון או הספר, ובוחרים להם לשון ערומים, מיפים, משנים, מחליפים ומוסיפים גורעים כפי הנאות להם. ומפני זה לפעמים אין הדברים מובנים כפי כונתם האמתית רק להבקי בתכונת הנפש של המדברים וסגנונם, והשומע או הקורא הפשוט, יצייר לו כונות שונות, או יהיה נבוך ולא ידע כל פשר דבר.—ויש אשר מסבות שונות יעשו להם המדברים סתר פנים ישימו דבריהם בפי אחרים, ובכתביהם יעלימו שמם, או יבדו להם שמות זרים, וביחוד מעת שנתפשטו מכה״ע רבו החותמים על המאמרים בתמונות שונות ורמזי רמזים שלא יודע מי ומי המדבר.—ואנכי לרגל עבודתי בנוטריקון וסימנים שמתי לבי גם לאלה הכנוים הדומים להם בתכונתם כי גם הם סתומים ונעלמים.— ואדבר מעט ע״ד תכונתם וגדרם, והצגתי במערכה בסדר אלפא ביתא. ולפי שהתעוררתי על זה רק בסוף עבודתי ורק מעט אשר אספתי מאלה, לכן גם בהמבוא הנני מקצר בדברי.

מקור המלה כנוי והוראתה.

שרש כנה, שהוראתה הסתר שם האמתי של דבר ולהחליפו בשם אחר, מצאנו במקרא בפעל „ובשם ישראל יכנה״ (ישעיה מ״ד ה׳) ופי׳ רד״ק לא יזכר שם עצמו אלא יאמר ישראל אני.—„אכנך ולא ידעתני״ (שם מ״ה ד׳) פי׳ רד״ק בלא זכר שם כרש וזהו הכנוי. — „ואל אדם לא הכנה״ „כי לא ידעתי אכנה״ (איוב ל״ב כ״א כ״ב) פי׳ רלב״ג לא אעלים שמו לכנותו בכנוי אחר, כדי שלא אומר בבאור דבר כנגדו, אבל אקראהו בשמו ואומר עליו בבאור מה שיתבאר לי מהמום בדעותיו ובדבריו.—ולפירש״י שם, הוראת שרש כנה איננה מצומצמת רק על שמות לבד כי כוללת גם השנוי בדברים להחליפם באחרים, כמו בלשון חכמים „אל כנה״ (שבועות ל״ו) „מכנה בעריות״ (מגילה ל״א) „שכנה הכתוב״ (ספרי בהעלותך)—ונ״ל שאפשר שהוא משרש כן שהוא בסים של דבר ומקומו המיועד, וכמו שכמה שרשים בבואם בבנין פעל יורו הפך הפעולה. דשן להסרת הדשן, שרש לעקירת השרשים, כן יבא השרש כנה בפעל להעתקת דבר מכנו ומקומו הראוי. (ואף שמלת כן היא מגזרת נע״ו או מהכפולים, וכנה מנל״ה, כבר אמרו בעלי הלשון כי הנחים והכפולים נרדפים הם) לדברי בעל מאיר נתיב נמצא גם השם מזה הפעל במקרא ושאר כנתו (עזרא ד׳ ז׳) אבל המפרשים לא פירשו כן—אמנם בלשון חז״ל נמצא הרבה, כנויי נדרים, נזירות, שבועות, כנויי השם, (במשנה פ״ד דשבועות ופ׳ בתרא דתמיד) וכהנה, ומזה נתפשט לקרא לחניכתו ושם משפחתו של איש, כנוי.—ובחכמת הדקדוק נקראים אותיות הנוספים לשמות להוראות הגופים „הכנוים״. — גם מלים ישנם שנקראים כנוי הקנין — הרומז — המושך, ועוד. —

מיני הכנוים.

לשון הרא"ש בריש נדרים „כל שאינו עיקר השם נקרא כנוי" — וכפי שאמרנו בפרק הקודם שזה אינו מצטמצם בשמות לבד נוכל לאמר בדרך כלל, כל מלה או מאמר שאינם כפי אמתות הדבר ועקרו, נקראים כנוים. —

ואלה מיניהם:

א) החלפת דברים קשים ברכים. מגונים בנאים, ענין בענין, זמן בזמן, גוף בגוף, למשל: „בית הכבוד" „פנים של מטה" — „המכנה בעריות" (מגילה ל"א) שתחת המלים שהן מגונות לדעתו הוא מחליף וקורא מלים שבעיניו הן, יותר נכבדות ונאותות ובמקום ערות אביו ואמו הוא קורא קלון אביו קלון אמו — „משתקין אותו", ופיר"ח „אומרים לו קרא הפסוק כמו שכתוב וכי אתה מברר מלין מה שלא בירר משה רבינו"—„ותרגנו באהליכם באהלו של מקום היה לו לומר אלא שכנה הכתוב" (ספרי) „אשתקד נעשו חטים יפות, שעורים נעשו יפות" „אבא קיים אמא קיימת" (פסחים ג' ד') שלא לצער את השומע בדבר רע. „לא נשתייר משונאיהם של ישראל" (יומא ע"ז). „לא היה תקנה לרשעי ישראל" (סנהדרין צ"ו) „שנצחו עכו"ם את עצמן" (ערובין מ"ה) „הרג את עצמו" (גטין נ"ו ב') פירש"י „כנוי כלפי מעלה" „מותיבנא תיובתא כלפי סנאיה דרבא" (חולין מ"ג) פירש"י „לישנא מעליא" משום דבעי לאותובי והכסיל"—וכדומה, שלא להוציא מן השפה דבור רע או קשה נגד החביבים ונכבדים לנו.—והנה כנוים ממין אלה הנם מצויים ורגילים בדבור ובכתב. והם דברים של רשות ולפעמים הננו גם מצווים ומזורזים עליהם מפי חז"ל „לעולם על יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב" וכו' (פסחים ג') וסמכו זה על הפסוק ותבחר לשון ערומים. ואמרו על שאינו נזהר ומוציא דבה הוא כסיל (שם). ואמרו מותר לשנות מפני השלום, וי"א מצוה (יבמות ס"ה) זולתי במקום שהקפידו ע"ז כגון המכנה בעריות הנז"ל, מפני חרדתם לקיום התורה שלא ישונה בה אף קוצו של יו"ד מכפי הקבלה והמסורה.—

ב) כנויי השמות, לכנות את העצם באחד מתאריו, או במקרה שאירע לו. או בשם בדוי, או בשם אחר שהוא דומה לו בתכנותיו לטוב או לרע, או להעלים השם לגמרי, וגם זה נקרא כנוי לד' רד"ק ישעיה מ"ה הנז"ל.—ולפי שאלה הם עיקר ענייננו נרחיב מעט הדבור בהם.

דוגמאות לכנויי שמות בכה"ק ובדחז"ל.

איתן האזרחי, כנוי לאברהם אבינו; אחרים, כנוי לר' מאיר מפני מעשה שהיה. (סוף הוריות); אריוך, כנוי לשמואל (שבת נ"ג); אגור בו יקה (משלי ל') כנוי לשלמה, לפירז"ל; אשה הכשית במדבר י"ב כנוי לצפורה; בדן (ש"א י"ב י"א) כנוי לשמשון; בר נפחא, (כתובות כ"ה) כנוי לר' יוחנן; בנן של קדושים (פסחים ק"ד) כנוי לר' מנחם בן סימאי; התרשתא, כנוי לנחמיה; יש אומרים,

כנוי לר' נתן, (סוף הוריות). — חי העולם (דניאל י"ב ז') כנוי לה'; מדהבה (ישעיה י"ד ד') כנוי לבבל לפירז"ל; עתיק יומין—יומיא (דניאל ז' ט' כ"ב) כנוי לה'; לב קמי (ירמיה נ"א א') כנוי לכשדים; רהב (איוב כ"ו י"ב) כנוי למצרים לפירש"י; שיש סמוכין לו מישעיה ל' ז' ששך (ירמיה כ"ה כ"ו) כנוי לבבל; שבור מלכא, כנוי לשמואל; משה, כנוי לרבא ור' ספרא; שלמה בשיה"ש, כנוי להקב"ה מלך שהשלום שלו, לפירז"ל. „ואש" כנוי לעמים עובדי האש כמו הספרוים (מלכים ב' י"ז ל"א). —

פעמים שאתה מתעלם.

ישנם עתים ומצבים שאי אפשר לאדם ללכת בדרך הישרה ולפרסם שמו על דבריו, ואז הוא מוכרח ללכת בדרך העקלתון להעלים או לשנות שמו. אביא על זה משלים אחדים לדוגמא: היו ימים שדרכי הלמוד היו פרועים, ראשי הישיבות היו מלמדים לתלמידיהם פלפולים וחלוקים של תהו, לעייל פילא בקופא דמחטא ולחבר מאמרים שאין להם כל שייכות זל"ז בסגנונים שקראו להם אז „נירנבערגער" „בל"ז" וכדומה, והתלמידים יוצאים ללא תורה, בלי ידיעה כל שהיא בכה"ק, ואף בגמרא שזה היה עיקר למודם, לא ידעו צורתא דשמעתא כפשטה. והיו רחוקים מדין והוראה והלכה למעשה לא ידעו. ואלה בני הישיבה בגדלם חברו ספרים עפ"י דרכם, והעמידו תלמידים כיוצא בהם, וגדולי הדור נאנחו והתרעומו איש בחדרי משכיתו, אבל בפעל לא עשו דבר. ויש שמרך לב ומרחמים נתנו גם יד להם בהסכמותיהם. וכן היו עתים שמתחסדים חנפים נהיו למוקשי עם בתעתועי שוא ומדוחים, ויעשו בלהטיהם לחשים השבעות וקמיעות בצירוף מעשי פריצות ונבלות נוראות ואיומות, ושלמי אמוני ישראל מתמרמרים וגונחים „אוי מה היה לנו" אבל באפס יד וכן בתקיפה מאוחרת היו עתים שחקירת קדמוניות התפרסמה לחכמה, ולה נתן השלטון הראשי בספרות ההשכלה אולם לשנים שלשה גאוני הרוח — שהיו באמת חכמים כוללים ומצוינים, והראו בה נפלאות בחריצות יתרה בכשרון וטוב טעם נספחו כל נער כל פרחח, ויהקו בקוף מעשי הגדולים, וידרשו רשומות מהקדמות ספרים. ויחטטו שכבי מגלי קברים, ויש שהיו מפלפלים ימים ושנים. באיזה יום ובאיזו שעה, מת פלוני או נולד אלמוני. כאלו אין בעולם ידיעות נחוצות ומועילות יותר מאלה. וכאלו כל היהדות ולאומיותנו וקיומנו תלוים רק בזה. ותמלא הארץ מאמרים וספרים שרק ריח של קברות נודף מהם, ולהם קורא חכמת ישראל. ומשכיל על דבר אמת יניע בראשו ויאמר, האין תורה אלא זו, בעד החיים אל המתים. או בזמן האחרון באו ימים אשר החנוך נשא למעלה ראש. והרבה ראו את המציאה ונפלו עליה, והיא שיחתם והגיגם כל הימים. ולהפדגוגים המצוינים—שחברו ספרי למוד חדשים וטובים באמת—נלוו אף קטנים שלא הגיעו לחנוך והם עוסקים בהלכות חנוך, והחדשים לבקרים צצים ופורחים ספרי למוד וחנוך. ורבים מהם לא יצלחו כלל לתעודתם, ומלאים שגיאות וטעיות, ומבלבלים את המתלמדים בלהג הרבה ויגיעת בשר. מעשים בכל יום שאדם רואה פרעות ופרצות במקומו, האלמות נשאה ראש. ובעלי זרוע ובני שחץ מושלים בכל

עניני העדה ומוסדות הצבור בעריצות וידכאו תחת רגליהם עניי עירם, ובפניהם יגורו כל חכמי העיר ומוריה, וכל ישרי לב יאנחו בסתר ואין לאל ידם להושיע. מה יעשה האיש התמים והישר, לטובת הכלל ותועלתו נוגעות עד נפשו, ולבו מצר דואג וכואב על אלה. ורוחו יתעורר לצאת נגדם במחאה נמרצה, לפרסם הקלקולים לעיני השמש, ולהציע התקנות הראויות לדעתו להעשות, אם ע"י ספר מיוחד, או ע"י מאמר במכ"ע או מאסף? לפרסם שמו ירא הוא פן יבולע לו. כי ירדפוהו וירדו עמו לחייו. ואם ישים יד לפה וישתוק, תציקהו רוחו כי המכשלה תחת ידו, ואם לא יגיד ונשא הוא עון הקלקולים והתקלות. — התנאים כאלה אם הוא הולך בדרך עקלתון, ומוציא לאור ספרו או מאמרו, ומעלים שמו לגמרי; או חותם שמו בכנוים ורמזים, הוא עושה הטוב והישר. —(הקורא הבקי מעט בדברי ימינו ואשר הספרות לא זרה לו יודע כי אלה הדוגמאות שרמזתי עליהם בזה הנם לקוחים מעולם המעשה לא מהדמיון).—ובלבד שלא ישתמש לרע בהעלמתו, ולא ירשה לעצמו להפריז על המדה, לדבר בקלות ראש, ובדברים בוטים, בסגנון חריף קשה ומר, באמרו מי רואני ומי יודעני, הלא מסתתר אני, רק ידקדק בדבריו ויחוס על כבוד הבריות וישמור האמת בסתר כבגלוי.

חתימת המבוא.

בגשתי בראשונה אל המלאכה חשבתי כי עדיין לא קדמני אדם בה כאמור בהקדמה אשר כתבתיה כשגמרתי המהדורא הראשונה — כי מלבד לוחות הר"ת אשר בראש או בסוף ספרים אחדים כנ"ל, ומלבד רשימת הר"ת הנספחת אל ס' המלים לשולבוים לא נודע לי אז כל ספר אחר בזה, — אח"ז בינותי בספרים וראיתי כי כבר דברו חכמים על אדות זה, גם כבר נתחברו ספרים אחדים ע"ז אז השתדלתי והשגתי אשר מצאה ידי מהם. ואעבור עליהם ואראם, ואניף שנית ידי על מחברתי במהדורא תנינא לשכללה.—ובצדק אוכל כעת לאמר אני הנה הגדלתי והוספתי על כל אשר היו לפני בזה,—כאשר יראה הקורא ויוכח בהעריכו אותם זה לעמת זה.—אמנם בשביל שלא לקפח שכר שיחה טובה נאה ומועילה, ולתת כבוד לחכמים. מוצא אני לחוב לי בזה לרשום שמות כל הספרים הידועים לי שקדמוני לעסוק בענינים אלה, ואפרט אותם שהיו למראה עיני. אף שמות החכמים שדברו בענינים אלה במאמרים לבד, ובזה יודע כי כל הגה קל ממחברתי שכבר נמצא כתוב בם, מסתמא מהם לקחתי, ולא יחשדני איש שקראתי שמי על עבודת אחרים ואגב תצא מהרשימה הזו תועלת לאלה המעיינים, החפצים לרדת לעמקם של הענינים הנדברים.—גם אפרש ואבאר הסדר שנהגתי בעריכת מחברתי וכתיבתה סגנון ציוניה וסימניה למען ירוץ הקורא בה. —

זכרון החכמים והספרים המדברים ע"ד נוטריקון.

הראשון אשר שם לבו לזה הוא הרב ר' אליהו בחור בספרו „מסרת המסרת" שם שם לו שער מיוחד לזה ויקראהו בשם שברי לוחות, בו יבאר מהות הנוטריקון ואיכותם, אך הוא לא דבר רק מאלה הנוגעים למסרה, וגם באלה בקצור נמרץ מאד,—חכמי העמים הנודעים, בוקסטארף וואלף גם המה דברו ע"ז בספריהם— געזעניוס בספרו געשיכטע דער העברעאישע שפראכע ודעליטש בהקדמתו לס' „עץ החיים" (הקראי) מתלוננים ומתאוננים מאד על קושי ההבנה של הר"ת בספרי העברים. (כפי שיזכיר הח' ר"א שולמאן, בהגרן השני) ומחכמי עמנו המפורסמים דבר בזה הח' ריט"ל צונץ—בספריו „געזאמעלטע שריפטען" „צור געשיכטע אונד ליטעראטור" מעט מדבריו באו מעתקים באוצר הספרות ש"א XIV — XVIII. וה"ח ר"מ שטיינשניידר והח' ליאו בספריהם.—הספרים האלה לא ראיתי רק ממעט הדברים שבאו מועתקים מהם בהגרן. ובשאר מאספים נראה כי השתדלו והתאמצו בהבנת פתרוני הר"ת כ"א לפי דרכו.—החכם ר"א שולמאן כתב בהגרן ס' שני 104—109 מאמר נקוב בשם „אותיות פורחות" ע"ד הנוטריקון והר"ת ואסף דברי החכמים הנ"ל בקצור. והספרים המיוחדים שנתחברו לפרש הנוטריקון, הנודעים לי הם: 1) שער שברי לוחות לר"א בחור הנ"ל. — 2) בס' מעריך המערכות (פאריז שפ"ט.) בראש כל ערך באו נוטריקון מערך ההוא ופתרונם בצדם, אבל מעטים המה בדרך כלל, ולא תמיד פתרונם נכון: כאשר הראיתי לדעת בכמה מקומות בפנים הספר. 3) ר' משה שולבוים ערך רשימת ר"ת ויספחנה לס' אוצר השרשים לבן זאב שהו"ל (לבוב תר"מ) וגם היא קצרה מאד בכמותה. — 4) ראשי תיבות בשני התלמודים ובספרי המחברים מסודרים לפי סדר אלפא ביתא מבוארים ומתורגמים ללשון אשכנזי, מאת אליעזר ליפמאן לעדערער בעה"מ ס' תלמודה של בבל חופק"ק מאריענבאד. פפד"מ תרנ"ד יר"א שולמאן במאמרו הנ"ל כ' על המחברת הזו „הערוכה בטוב טעם ודעת". — 5) „ערכי הנוטריקון" מאוסף מן ג' ה' האנדלער מצורף לס' המלים של שפת ארמית ועברית החדשה לה' ד"ר דאלמאן פראפעסאר בהאוניווערזיטעט בלייפציג, הנקרא בשם „ערוך החדש (פפד"מ 1897) ההקדמה היא לה' דאלמאן, ונראה מזה שהוא מסר את עבידת האספה לה' האנדלער. בתור קבלנות והקבוצה אמנם היא גדולה, אבל לא מדויקה, אף לא שמר המאסף את הכללים שהתוה ה' דאלמאן בהקדמתו. -- 6) „ראשי תיבות" מאת אהרן בערינשטיין לאנדאן תרנ"ז. — מחברת קטנה בכמותה כנראה מאוספה ומלוקטה ממעריך המערכות והספרים הנ"ל, אך לא יצא י"ח כאשר יראה המעיין. — 7) בספר ברכת אברהם ברלין תרס"ג הוא ספר היובל להחכם ר"א ברלינר הי"ו נמצא מאמר על ר"ת מהד"ר ל' לעווינשטיין(255–259)הוא רושם שם את המקומות המדברים לפניו בזה,וחושב גם את ה' דאלמאן הנ"ל, ובסוף דבריו הוא אומר: „אחרי כל אלה נשארו הרבה חסרונות והשמטות, למלא ולהשלים אלה מגמת עבודתי זאת אשר החלותיה זה שנים,

ובמשך העת הנני הולך ומוסיף בה" ובהערה הוא אומר „ברשימה הבאה רשמתי רק אלה הר"ת ביחוד שלא בא זכרן ברשימות הנ"ל" והוספתו זו מכילה כמאתים ר"ת לערך. וגם באלה נמצאים למרות דבריו הרבה שכבר בא זכרן ברשימות שלפניו.

אחר כך בגמר עבודתי בא לידי ספר מיוחד על הראשי תיבות ופתרוניהם בלשון העברית ובתרגום לאטיני, שכבר בשנת 1780 נדפס בלייפציג, הספר נקרא Compendia Vocum Hebraico—Rabbinicarym, qvae partim ex Buxtorfio Wolfio Alusqye, Partim proprioysy collegit Godofredys Selig. והמחבר גאטפריעד זעליג היה כנראה יהודי מומר—כי על כן היה מורה עברית באקדמיה בלייפציג — ואל מקור מוצאו התיחס בבוז ושנאה, והכנים ברשימת הר"ת הרבה כאלה, שהם מעוררים קטרוג על היהודים ודתם. שער הספר הוא כולו לאטיני ואין בו אף מלה עברית אחת ולפיכך לא נזכר באוצה"ס לבן יעקב ולא נודע לי ג"כ אם שאר חכמי ישראל ורושמי הרשימות הביבלוגראפיות השתמשו בו ולפיכך לתועלת הרבים אודיע איזה פרטים על הספר ותכנו ומהותו. הוא נדפס, כאמור, בלייפציג בשנת 1780 בתבנית 8^0 קטנה. בראש הספר בא מבוא המחזיק 16 עמודים על הר"ת וערכם וצרך ההשתמשות בהם ועצם הספר מחזיק 468 עמודים. פתרוני הר"ת העברים נדפסו בנקודות וכשם שישנם הרבה טעויות ושבושים וחסרון ידיעה גם בסדור הר"ת וגם בפתרוניהם כך ישנם הרבה טעויות ושבושים בנקוד ורק על ידי הבאור הלאטיני אפשר לעמוד בהרבה מקומות על כונת המחבר. הספר הזה נתחבר בכונה תחלה בשביל המלומדים והתיאולוגים הנוצרים ולפיכך הוכנסו בו כל אלה הר"ת שיש להם שייכות אל האמונה השלטת — לפי דעתם המשובשת של התיאולוגים הנוצרים—והפתרונים המשונים שבדו להם על המלות עכו"ם וכדומה. אף על פי כן אם נבדיל את התבן והקש מן הבר נמצא בו גם הרבה ר"ת חשובים מספרות ימי הבינים והרבה ר"ת שהשתמשו בהם אז במכתבים פרטים ובטופסי שטרות ועוד ומפי האותיות והצרופים האלה אפשר לנו ללמוד הרבה על דרכי החיים, המנהגים והנמוסים ששררו אז בין אחינו ועל זה יזכר שם המחבר לטובה בספרות ישראל, ואת הטוב והמועיל שמצאתי בו הכנסתי אל ספרי. ומלבד הספר הזה יש ספר מיוחד לפתרון הר"ת שבאו בסדורו של יעב"ץ והוא נספח לס' תולדות יעב"ץ שחבר הר"ר גבריאל פאלאק (אמשטרדם תרכ"ח). בספר זו נאספו—לפי עדותו של המאסף „איש אוהב תורה וחכמה המשכיל כה"ר אברהם חיים ב"ה אברהם וואגנה"—יותר מאלף ושבע מאות ר"ת הנמצאים בסדור עמודי שמים ושערי שמים לרבני יעב"ץ ז"ל עם פתרוניהם לפרטיהם במספר אלפים וחמש מאות והמאסף מביא בפתח ספרו שהוא עושה בזה רצונו של אדם גדול הגריעב"ץ שאמר בסוף סדורו עמודי שמים „ואל יצטער אדם המתלמד לדעת כל הר"ת כי מ"מ ימצא די ספקו וצרכו כפי הראוי לחבר ואי"ה נעשה לוחות ומפתחות בסיום כה"ם וגם בספר זה השתמשתי ואת שהיה חסר לי מלאתי על ידו.

החכמים שעסקו בפירוש הסימנים והספרים שנתחברו על זה.

רש"י ז"ל הפרשן הגדול אשר כל נקודה וקוץ מדברי תורה היו יקרים וחביבים בעיניו לא גרע עין גם מהסימנים (כנראה מדבריו, מגילה י"ב ד"ה נערי, נדרים פ"ד ד"ה יללי. כריתות כ"ו על הסימן „גגשלצ" ומדבריו בערובין במקומות אחדים המועתקים למעלה) וכמהו עשו בעלי התוספות וגדולי הראשונים והאחרונים: רבינו תם פירש את הסימן אשבן טמא (מנחות כ') ובתוס' (חולין ד') שקלו וטרו על הסימן מכנים איזמל שם והרב בעל העטור בספרו פירש כמה סימנים בש"ס. — עיין בסי' „מאיר ערב". וכבר הבאתי למעלה גם דברי השל"ה בחלק תושבע"פ ערך סימנים. — וסיים שם „והנה זמן ארוך נצטערתי במאד על סימן אחד (בשבת פ' במה מדליקין דף ל"ד) שלא הבנתי אותו ונעלם מעיני כל חי עד שזכיתי ת"ל וקבלתי פירושו". עיי"ש. — והמהרש"א ז"ל גם הוא שם לבו אל הסימנים כמו שבא בחידושיו (בשבת ל"ד הנ"ל) שגם הוא כון לד' השל"ה ובסנהדרין (דף צ') מגיה בהסימן „צדו גם" בשם ס' ישן. הרב ר' עמנואל חי ריקי בספרו אדרת אליהו מפרש לפעמים סימני הש"ס לפי דרכו. — בשו"ת מקום שמואל ובשו"ת תשובה מאהבה ור' צבי הירש חיות בספרו תורת נביאים שקלו וטרו עד הסימן „נערו" מגילה י"ב. — כן בס' צאן קדשים ובהגהות הש"ס נזכרים הסימנים לפעמים. וראה הערת הג' יעב"ץ על הסימן „עמלק". — הרב ר' דוד פארדו בספרו למנצח לדוד (שאלוניקו תקכ"ה) לא הסתפק במועט, דרך אגב, והקדיש להם קונטרס גדול בשם „סימנים דרבנן" והוא אחד המיוחד ממקדישיהם ומעריציהם, ובעיניו נחשבו במדרגה אחת עם עצם ההלכות והאגדות לרז"ל, והוא מאמין כי כונות גדולות וסודות נוראים צפונים בם, ויאסף את כל סימני הש"ס עפ"י סדר המסכתות, ויבארם באריכות יתרה, לא הניח סימן אשר לא הכנים בו כונות שונות ברמז ודרוש, קבלה וסוד, ואם כי אין לנו עסק בנסתרות, והכונות שהכנים הן לרוב רחוקות וזרות, אך גם את מקור הפשט הערה לפעמים, והמעיין ימצא תועלת במלאכתו. — האפודי בהקדמתו למעשה אפוד דבר גם הוא ע"ד הסימנים והרב רי"א ממודינא חבר ספר מיוחד לעניני השכחה והזכרון ודרכי התחבולות וסימנה ההזכרי, קראו „לב האריה" (ווענעציא שע"ב) ודברי פי חכם חן ערוכים בטוב טעם ודעת. — ר' יוסף עשווא חבר ספר מבין חידות (אמשטרדם תקכ"ה) על המסרה, ויבאר בו רבים מסימני המסרה, — אך לא בכל פעם קלע אל המטרה. — החכם ר"נ קראכמאל בשער י"ג מספרו ידבר גם הוא ע"ד הסימנים — ר' יעקב בריל בעל מבוא המשנה חבר ס' דורש לציון על סימני הש"ס (וויען תרכ"ד) ויקדים לו פתיחה כתובה ברוח נכון ודעת תורה. וגם הוא ערך את כל הסימנים לפי סדר הש"ס וישתדל לתקנם להגיהם ולפרשם לפעמים כפי רוחו. — אבל הוא חשב כי הוא הראשון במלאכה זו, ולא ראה כי כבר הקדימהו ר"ד פארדו כנ"ל. — החכם ר' מרדכי דובש כתב מאמר ע"ד הסימנים במאסף שדי צופים לבוב תר"כ, וקצת דבריו מובאים למעלה. — החכם ה' יוסף ליב פעטעחאווסקי העתיק מאמר נכבד

בשם „כח הזכרון" בהמגיד שי"ח מן גליון 30 עד 34, בדברים אחדים ממנו השתמשתי גם אני למעלה.—הר"ר נחמן צבי געצאוו, בספרו על נהרות בבל צד 120 — 124 מדבר גם הוא ע"ד הסימנים בטוב טעם ודעת.—הר"ר שלום אלבעק בספרו משפחות סופרים ווארשא תרס"ה בהקדמתו הרחיב ג"כ דברים ע"ד הסימנים בבקיאות גדולה וכפי הנראה כבר היה למראה עיניו ספר דורש לציון הנ"ל. — הר"ז אהרן היימאן בעל ס' המועיל מאד „בית ועד להכמים" בספרו החדש „תולדות תנאים ואמוראים" לונדון תר"ע, אסף כל סימני הש"ס, ואחדים מהם באר ג"כ. —

מי שדבר ע"ד כנויים.

זה המקצוע של הכנוים הוא כמעט שדה שלא עבד בה. לא ראית מי שנתעסק בזה ורק קונטרס אחד קטן נדפס על זה ו„לקסיקון פסודונומים" לה' מ' זאבלאצקי, ברדיטשוב תרס"ב. השתמשת בוי ובכל פעם הזכרתי שמו כזה, ל"פ אף כי רבים אומרים שלא יצא י"ח. —

שיטתי בכתיבת הפתרונים.

כל פתרון אני כותב רק בתמונה אחת, שם או פעל, זכר או נקבה, יחיד או רבים, והקורא יבין מאליו לשנות כפי הענין הנדרש לו.—למשל ב"י, בן יומו. יבין הקורא שאצל ביצה הוא בת יומה, אצל קדרות בנות יומן.—י"ש, ירא שמים, יבין הקורא שכמו כן יוכל להיות יראת שמים וכדומה. — כל פתרון שאין מובנו ברור לכל. כתבתי בצדו הוספה במוסגר לפירוש, למשל: א"י אבן ירחי (בעל המנהיג). לפי שאין הכל יודעין שאבן ירחי הוא שם משפחה ושל מי היא.—כל ר"ת שראיתי באיזה ספר ופתרונו נעלם ממני אני מציגו ורושם המקור בצדו. והנני מודיע כי אינני יודע לפרשו. (ואני מבקש בזה מהקורא שיודע פתרונו שיואל להודיעני ואכניסנו במהדורא תנינא או בקונטרס מלואים, בהזכרת שמו אם יחפץ) כל פתרון שרשום בצדו סימן השאלה? מורה שהפתרון הזה איננו מובן לי ושאני מסופק אם הוא נכון.—כל פתרון שראיתי באיזה ספר מספרים הנ"ל, ואינו ברור או אינו נכון בעיני, אני מציג בצדו המקור שמשם העתקתיו ומוסיף המלה ול"ר לאמר: ולא ראיתי, או ולנ"ל לאמר: ולא נראה לי.

להבנת הציונים והסימנים שבאו במחברת.

לנוטריקון שיש לו פתרונים רבים תבא נקודה אחר כל פתרון לאות שאחר הנקודה מתחיל פתרון חדש.—מלים או אותיות הבאות במוסגר בין הפתרונים הם שייכים להפתרון שלפניהם להעיר עליו, או לפרשו או להראות מקורו, למשל:

אחר פתרון שכתוב בצדו (ד') פירושו שהפתרון לקוח מספרו של דאלמאן; (ב"ש) ספר ר"ת של בערנשטיין; (ל"ל) ספר למנצח לדוד. (ל"פ) לקסיקון פסודונימים. (ל"ש) המאמר של הד"ר לעווינשטיין; (מ"ה) ספר מעריך המערכות; (מ"ח) ספר מבין חידות; (מ"ס) ספר משפחות סופרים; (רא"ב) ר' אליהו בחור; (שש"ל) שער שברי לוחות; (ג"פ) גבריאל פאלאק; (ז"ג) זעליג גאטפריד. -- כל פתרון שבצדו תבא אות יחידית בחצי מרובעים ובלי קו עליה. באה להורות על הפתרון שלפניה, לאיזה מקצוע הוא שייך. [ב] ברכה. [ד] דקדוק. [מ] מסרה. [ס] ספר. [ק] קבלה. [ת] תפלה, למשל: א"י, אזלת יד. אור ישר [ק.] אפיקי יהודה [ס.] אשר יצר [ב.] אתה יצרת [ת].—קו מושכב בין אותיות הנוטריקון מורה שהנוטריקון בא לפעמים בתמונה זו ר"ל בהאותיות שלפני הקו לבד. ופעמים עם האותיות שאחרי הקו ג"כ. והפתרון פעמים שמשתנה בשביל זה ופעמים לא. וכן שני פתרונים שאין ביניהם שנוי רק במלה אחת, יבא קו מושכב ביניהם, להורות שהפתרון הוא לפעמים כן ולפעמים כן, למשל: בק"ג—א"ס, בקנין גמור — אגב סודר. הקו שבהנוטריקון מורה שלפעמים בא בק"ג לבד. ולפעמים בקגא"ס. והקו שבהפתרון מורה שבאופן הראשון פתרונו בקנין גמור, ובאופן השני בקנין גמור אגב סודר.—עפה"ד, על פי הדבור—הדמיון—הדקדוק—הדרך. הקוים שבהפתרון מורים שזה הנוטריקון לפעמים פירושו על פי הדבור, לפעמים על פי הדמיון, לפעמים על פי הדקדוק, לפעמים על פי הדרך. אות שבאה במוסגר באמצע הנוטריקון מורה שהנוטריקון בא פעם עם זו האות פעם בלעדה, למשל: נל(פ)ע(נ)ד. נראה לפי עניות דעתי. הסוגרים מורים שפעמים בא גלע"ד ופעמים גלפע"ד ופעמים נלפענ"ד. סימן שהוא מראשי ענינים יבא קו מושכב ממעל לכל מלה שהסימן מורה עליה, למשל: הוון כלביא שאלין חכמתא לסוסיא, בהפתרון על המלות והיה והכלבים ושאלת חכמת כסוס, קו מושכב — וכן סימן שהוא מר"ת על כל אחת מאותיות הפתרון שרומז עליהם הסימן באה עלי מרכא למשל: כמתפו"ם הכ'נעני האמ'רי החת'י והפ'ריזי החו'י והיבוס'י.—כשאני מעתיק מאמר מאיזה ספר, או פסוק, אני מציג לפעמים שלש או ארבע נקודות לרוחב כזה... וזה לאות שכאן השמטתי מלים אחדים מהמאמר או הפסוק שאינם צריכים לעניני שם, והרוצה לדעת בשלמות יעיין במקומו.

תקוני טעיות שנפלו בהמבוא.

צד	שורה	תחת	צריך להיות
VI	29	עני	עיני
X	4	אא״כ	אא״ר
„	8	ונשתבשו	ונשתרבבו
XI	24	גם הענין	גם אין הענין
XV	24	מהענין	מה ענין
XIX	9	האותיות בי	האותיות „בי״
„	23	נוהגים	נהגו
XX	12	הוא והיו	הוא מאושר והיו
XXIV	21	בו	בא
XXIX	18	מתחך	מחתך
XXX	10	אמירא	אמירה
„	29	הנותנין	הניתנין
„	33	להעיקר	לה עיקר
XXXI	8	שעשונים	שעשאום
XXXVI	25	עד	ע״ד
XXXVII	2	זכור אשר לך	זכור אשר עשה לך
„	〃	על תשכח	אל תשכח
XXXVIII	11	אקגב	אקנב
XXXIX	28	אומם	אימם
XLI	18	הכנה	אכנה
„	28	אל כנה	א״ל כנה
XLII	19	על יוציא	אל יוציא
„	30	בו יקה	בן יקה
XLIV	3	לטובת	שטובת
„	8	התנאים	בתנאים
XLVII	16	עד הסימן	ע״ר הסימן
„	〃	וסימנה	וסימני
XLVIII	6	הר״ז	הר״ר
„	10	ראית	ראיתי
„	12	השתמשת בוי	השתמשתי בי

הנוטריקון, הסימנים והכנוים.

א' אב. אגרת. אדומים (שם מטבע). אדם. אדון. אויר. אות. את. אחד. אחר. אחרון. אין. איש. אלהים. אלף (אות הראשונה באלפא ביתא). אֶלף (מספר 1000): אם. אמה. אמן. אמר. אשכנז.

א"א[1]) אבות אבותינו. אבי אבי—אמי. אבי אסף. [ס]. אבינו אתה. אברהם אבינו. אברהם אתו. (סימן במסרה עיין אאע"ע) אגב אורחא. אגודת אזוב [ס]. אגודת אחים. (שם חברה). אדוני אבי. אדיר אדירנו. [ת]. אדרת אליהו [ס]. או אינו. אתו איש. אות אמת [ס]. אחד אחד. אחד אלהינו. אחד אמר. אחינו אתה. אחרים אומרים. אי אמרת. אי אפשי. אי אפשר. אי אתה. אין אכור. אין אדם. אין אחר. אילת אהבים. [ס]. אין אומרים. אלהי אבותינו (ג"פ). אין אתה. איצק אייכל (חכם מפורסם). איש אחד. אין אוכלים. אל אמונה. אלהי אבותינו. איש אשה. איש אלהים. איש אמת. אלהים אחרים. אליהו אשכנזי (הוא ר"א בחור המדקדק המפורסם). אלף אלפים. אלף אלפין [ס]. אם אבי — אמי. אם אין. אם אמר. אם אתה. אמן אמן. אמר אברהם. (כן כותב הראב"ד בהשגותיו. ור"א ברלינר בהגהותיו). אמר אחד. אמר אליהו (בספרי ר"א בחור). אמר אומר. אמרי אינשי. אונר אנדערע. אני אומר. אנשי אמונה. [ת]. איסור אכילה. אף אותה. אופן אחד—אחר. אפס אפשריות. (ז"ג). ארבעה אבות (פ"א דב"ק). ארבעה אחין (פ"ג דיבמות). ארך אנפין(ק). ארך אפים. אשה אלמנה. אשכנזים אומרים. אשל אברהם [ס]. אשת אב—איש. אשת אדוני. את אבותינו. את אחרים. את אשתו. אתה אחד [ת]. אתה אומר.

אא"א אבן אל אבן. אהיה אשר אהיה. אחד איסור אכילה. אחת אל אחת. אין אתם אומרים. איש או אשה. אין אומרים אותו. איש אל אחיו. אל ארך אפים [ת]. אלא אי איתמר—אמרת. אמן אמן אמן[2]). אנכי אלהי אביך. אנשי אמונה אבדו [ת]. אנשים אחים אנחנו. אף אני אומר. ארומם אלהי אבי.

אאאא"א אין אומרים אל ארך אפים. אמר אויב ארדוף אשיג אחלק (שמות ט"ו ט').

אאאאא=א[3]) איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו (בראשית מ"ב כ"א).

אאאד"נ אין אלו אלא דברי נביאות.

---

[1]) עיין במבוא. כי בפתרון הר"ת הזה, נפלה טעות בשגגת המעתיקים. בכלבו ה' סוכה. ובמרדכי פ' נערה שנתפתתה.

[2]) כן כתוב בהרבה ספרים ישנים כי כפול ענין שלש פעמים מצוי בדרז"ל ונחשב לסגולה להקדמונים.

[3]) בעלי המסרה שהיו סופרין אותיות שבתורה, שמו לב על כל דבר יוצא מהרגילות. למשל, בהמצא בכה"ק הרבה מלות סמוכות שמתחילות באות שוה רשמוהו למזכרת.

אאא"ה אין אומרים אב הרחמים. אין אומרים את ההלל.
אאאה"א אלא אי איתמר הכי איתמר.
אאאואא"ה אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה.
אאאומ"ר אל ארך אפים ומלא רחמים [ת].
אאאור"ח אל ארך אפים ורב חסד.
אאאכמ"כ אם אין אני כאן מי כאן.
אאא"ל אין אנו אחראין לרמאין.
אאאלמ"ל אם אין אני לי מי לי.
אא"ב אבות אכלו בסר. אדלא אבידנא בחישנא. אחד איסור בישול. אחיו אני ברמאות. אי אמרת בשלמא. אי אפשי בו. אין אומרים בו. אין אנו בקיאין. אלהי אבותינו. ג"פ אלהי אבי בעזרי. אלעזר איש ברתותא. אקפח את בני.
אאב"ב אשרי אדם בוטח בך.
אאב"ח אי אפשי בתקנת חכמים.
אאב"כ אין אומן בלא כלים.
אאבל"מ אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן.
אאב"מ אין אומרים במה מדליקין (ג"פ).
אאגא"ת אם אין גדיים אין תישים.
אא"ד אי אתה דן.
אאדה"מ אם אין דעה הבדלה מנין.
אאדע"נ אין אדם דר עם נחש.
אא"ה אבי אבות הטומאה. אברהם אליהו הרכבי (חכם מפורסם). אדוני אבי הרב. אהב את המלאכה—השלום. אין אומרים הלל. אלא אי הכי. (ד' ול"ר). אצבע אלהים היא. את אליהו הנביא.
אאה"ב אמר אברהם הלוי בוקראט (כן הוא חותם בסוף ספר הנקודה כ"י אוצה"ס צד 402).
אאה"ג אין אומרים הלל הגדול (ג"פ).
אאה"ט אבי אבות הטומאה.
אאהי"ל אם אלהים הוא יריב לו.
אאהליר"ה שם מורכב לסירוגין משני השמות א'ה'י'ה' א'ל'ה' אלא שהה"א מטלת אלה נתחלפה לד'. נזכר כ"פ בס' כף אחת לרהיד"א ובשאר ספרי קבלה.

אאה"ק אבות אבותינו הקדושים.
אא"ו אדיר איום ונורא [ת].
אאו"א אתה אחד ושמך אחד [ת].
אאוא"א אחורי ארי ולא אחורי אשה.
אא"וו אין אזוי ווייטער, עיין אזו"ו.
אאו"מ אדוני אבי ומורי.
אאו"ת אהבת אמנון ותמר.
אא"ז אבי אבי זקני. אדוני אבי זקני. אין אלהים זולתך.
אאז"ל אבי—אדוני אבי זכרונו לברכה. אמר אברהם זכרונו לברכה. אמרו אבותינו זכרם לברכה.
אא"ח אבל אמרו חכמים. אלהים אחרים (ג"פ). אזהר אסרו חג. אחרון אחרון חביב. אי איישר חילי.
אאח"א אי איישר חילי אבטלינה.
אאחו"ל אין אדם חוטא ולא לו.
אאחע"א אין איסור חל על איסור.
אא"ט אינו אלא טועה.
אא"י אי אתה יכול. אין אומרים יוצרות (ז"ג). אין אתה יודע. אין אנו יודעים.
אאיבי"ח אין אדם יוצא בו ידי הובתו.
אאי"ל אי אתה יכול לומר. אין אתה יכול להזימם.
אא"כ אגרת ארבע כוסות [ס]. אי אמרת כך. אין אומרים כאן. אלא אם כן. אשכנזים אומרים כאן (צ"ג).
אאכה"כ אם אני כאן הכל כאן.
אאכ"ק אלא אם כן קשה.
אא"ל אי אפשר לומר. אין אפוטרופוס לעריות. אם אין לו. אם אמר לו. אנן אחתינן ליה.
אאל"ב אי אמרה לא בעינא.
אאלב"מ אי אפשר לב' מלכים.
אאל"מ אדם אית ליה מזלא.
אאל"ע אין אפוטרופוס לעריות.
אאל"פ אי אגרא לא פגרא.
אאל"ר ארך אפים לעוברי רצונו.
אאמ"א אין אורח מכניס אורח.
אאמא"ל אין איש מת אלא לאשתו.
אאמ"ב אין ארור מתדבק בברוך.

אאמב"מ אין אדם משטה בשעת מיתה.
אאמד"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה.
אאמדש"ל אין אדם מוכר דבר שלא לו.
אאמדשלב"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.
אאמדש"ש אין אדם מוכר דבר שאינו שלו.
אאמ"ה אדוני אבי מורי הרב. אינו אלא מגסי הרוח. אינו אלא מן המתמיהין.
אאמ"ו אדוני אבי מורי ורבי.
אאמ"ל אין אומרים מזמור לתודה. אמר אלהים מה לך (ג"פ).
אאמע"ע אין אדם מעיד על עצמו.
אאמע"ר אין אדם משים עצמו רשע.
אאמפבב"ח אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו.
אאמש"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו.
אא"נ אבי אבות נזיקין. ארבעה אבות נזיקין.
אאנב"ל אין אדם נוגע במוכן לחברו.
אאנ"ט אבותינו אמרו נשינו טובה.
אאנע"צ אין אדם נתפס על צערו.
אא"ס אמן אמן סלה. אור אין סוף [ק]. אין אומרים סליחות (ז"ג).
אא"ע אברהם אבן עזרא. אגרת ארחות עולם[ס]. אם אינו ענין. איסורו איסור עולם.
אאעבב"ז אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.
אאע"ה אברהם אבינו עליו השלום.
אאע"ע אברהם אתו בלעם עמו [1].
אא"פ איה אפוא פיך.
אא"צ אומרים אין צריך.
אאצ"ה אין אומרים צדוק הדין.
אאצוא"ה אין אומרים צדקתך צדק ואב הרחמים.
אאקא"ת אם אין קמח אין תורה.

אאק"י אין אומרים קדיש יתום.
אאק"כ אין אחר קנין כלום.
אא"ר אברהם אבא ראקאווסקי (סופר). אי אתה רשאי. ארכביה אתרי רכשי.
אארח"ל אין אדם רואה חוב לעצמו.
אאר"ל אי אתה רשאי לאמרם.
אאשה"ב אשת אחיו שלא היה בעולמו.
אאש"ע אם אין שם עדים.
אא"ת אין אומרים תחנון. אלא אי תימא.
א"ב אבן בחן [ס]. אברהם ברודא (גאון מפורסם). אברהם ברלינר (חכם מפורסם). אדום בבל (ד). אומרים ברכו. אחד בעומר. אי בעית. איכא בינייהו. אין בו. אין ביכלתו. אין ברירה. איש בליעל. איש בריתי. אית ביה. אליהו בחור (המדקדק המפורסם). אלפא ביתא. אל בנה. אל בני. אלון בכות [ס]. אמר בנימין (כן כותב בעל מוסף הערוך). אמרי בינה [ס]. אמת בנין. אמתחת בנימין [ס]. אנשי ביתו. אסמכתא בעלמא. אסור באכילה—בהנאה. אסור בשול. אסורי ביאה (הלכה ברמב"ם). אפוד בד. אראה בנחמה. אתה בחרתנו [ת].
אב"א אבא בגבורות אדני[2]). אבא בר אבא (אבוה דשמואל). אברהם בן אשר (מחבר ס' אור השכל על מדרש בראשית שמות וכן יזכירהו תמיד המתנות כהונה). אות באות. אחור באחור [ק]. אחותו בת אביו. איבעית אימא. אלישע בן אבויה. אם בקש אומר. אמן בצור אלהינו [ק]. ארי בן ארי. אשר בן אליהו (ק' שפירא מן הנפילים משורר וסופר מפורסם).
א'ב'א בם אודה יה[3]) סימן לסדרי ס' קהלת שהם ארבעה. בגימטריא של זו המלה הנקודה.

---

[1]) גבי אברהם כתיב ושני נעריו אתו, וגבי בלעם כתיב ושני נעריו עמו, וגתנו במסרה זה הסימן: איש ואיש כלשונו, או כשמו כן הוא. ר"ל אברהם שבו אלף אתו. בלעם שבו ע' עמו. (ר"א בחור במסה"מ שש"ל).

[2]) תהלים ע"א ט"ז יש שהיו מצרפים ר"ת זה אחר חתימת שמם בעין תפלה שיזכו להגיע לגבורות היינו לפ' שנה (עיין אוצר הספרות ש"א XV).

[3]) לא אבין מה שייכות יש לזה הפסוק עם ס' קהלת ואולי כוון בעל הסימן למארז"ל

א״ב א״ב א״ב אחד בתורה אחד בנביאים אחד בכתובים (מסימני המסרה).

אבאי״ש עיין ובאיש.

אבא״מ אליהו בן אברהם מזרחי (כן חותם הרא״ם בהרבה מתשובותיו).

אבארית״א[1]) אחד באש אחדתו [ק] ראש יחידו תמורתו אחד.

אבא. רעיא. שַׁמְּשׁא ומלכא. סימן במסרה לארבעה שנאמר בהם „ויהי אחרי מות״ בכה״ק. אבא ר״ל אברהם אבינו (בראשית כ״ה י״א) רעיא. משה רבינו שנקרא רעה עמו רועה נאמן (יהושע א׳ א׳) שַׁמָּשׁא ר״ל יהושע בן נון משרת משה (שופטים א׳ א׳) ומלכא הוא שאול המלך הראשון לישראל (שמואל ב׳ א׳ א׳).

אב״ב אורח בזמנו בא.

אבב״י אדם ביקר בל ילין. א׳תרוג ב׳יצה ב׳שר שמן י׳ין ישן, סימן יומא י״ח לדברים שאין מאכילין לכה״ג לפני יוהכ״פ[2]).

אב״ג אברהם בער גאטטלאבער (סופר ומשורר מפורסם).

אבגדהאדרעי אלתר דרויאנוב באודיסה. מאמרים רבים ושונים ממנו במכ״ע ומאספים.

א׳ב׳ג׳ד׳ה׳ו[3]) סימן שנתן ר׳ אליהו בחור להכיר איזה הוא שוא נע— א) שוא בראש המלה — ב) שני שואין רצופין באמצע המלה השני נע — ג) גדולה שוא שאחרי תנועה גדולה — ד) דגש. שוא באות דגושה — ה) הדמות. ב׳ אותיות דומות והראשונה בשוא הוא נע — ו) שוא שאחריו ו׳ אותיות ב׳ג׳ד׳ כ׳פ׳ת׳ רפה. נע. תלמוד לשון עברי § כ״א.

אבגית״ץ[4]) אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה [ת].

ועיני רשעיםתכלינה ומנוס א׳ב׳ד מנהם ותקותם מפח נפש[5]) סימן לסדרי ס׳ דניאל שהם שבעה בגימטריא של זו המלה המנוקדה.

א׳ב׳ד עזים סימן בס׳ אכלה ואכלה 293. שבקרבנות חג הסוכות ביום הראשון השני והרביעי. במדבר כ״ט פסוקי ט״ז י״ט כ״ה. כתוב ושעיר עזים אחד חטאת. וכלהון ושעיר חטאת אחד—וענין זה הסימן שיש בו דמיון „לשה אובד״ תהלים קי״ט „צאן אבדות״ ירמיה נ׳ ו׳ „האבדות״ יחזקאל ל״ד ד׳ ט״ז ובזה יזכר.

אב״ד אב בית דין. אבשלום—אין בית דין.

שבקשו לגנוז ס׳ קהלת רק שמצאו בתחלתו ובסופו דברי תורה. וזהו כונתו אף שדברי הספר בשטחיותם נראים לכאורה כפירה ומינות. אך אם אבא בם—ר״ל בפנימיותם ועמקותם—אודה יה, יש בהם יראת שמים.

[1]) כן פתרו בעל מעריך המערכות. ושם כתב אראריתא בריש לא בבית. וכן בהפתרון ראש לא באש. וממנו העתיק ב״ש ובטעות החליף ר׳ בב׳. וכ׳ בהפתרון באש. ואני מסופק בכל עצם הפתרון אם נכון הוא.

[2]) פי׳ בל״ל דבמלה זו רמוז אע״ג דקאי אבבא דקדש בלשכת פלהדרין אדרבה טפי עלול בההוא שעתא להרהורי עבירה ע״ד נפיק כי גוריא דנורא מבית קה״ק.

[3]) במסרת המסרה בלוחות השניות מאמר ג׳ נמצא רק אבגדה, אבל בן זאב בתל״ע מביא בשמו אבגדהו ואינני יודע לע״ע אם זו הוספה משלו או מצא כן בשאר ס׳ רא״ב.

[4]) בתשובת ר׳ האי גאון אשר בספר טעם זקנים צד נ״ז ב׳. יש אומרים דראשו אבגית״ץ. ויש אומרים אביגתץ. וצריך לומר כי לפי הנסוהא האחרונה יהיה הפתרון בכח ימין גדולתך, ע״ד עליזי גאותך לד״ק.

[5]) יש מרגנין על זה הסימן כי חלו בו ידי מנדינו הרוצים להקניטנו להובישנו משברנו בתקות גאולתנו. עיין במבוא.

אמנון בנדוד—סימן שהתאוה והמשובה מאבדים את האדם.

אבד"ב אין בן דוד בא.

א'ב'ד'ו' ביום הראשון והשני והרביעי והששי לשבוע לא יחול הושענא רבה.

אבדומ"ץ אב בית דין ומורה צדק.

אבד"ח אבי דרי חושבנא.

אבדל"ש אין בו דעת לישאל.

אבד"מ אברי דמלכא [ק].

אבד"צ אב בית דין צדק.

אבד"ק אב בית דין דקהלה.

אבדק"ק אב בית דין דקהלה קדושה.

אבד"ש אין בית דין שקול.

אב"ה אמר בן המחבר. אמר ברוך הוא. אב הרחמים [ת].

אבהמ"ב אין בעל הנס מכיר בנסו.

אבהרי"ח אברהם בן הרב יהודה חסיד. (ל' ול"ר) אשר בן הרב ר' יחיאל. (כן חותם הרא"ש בתשובותיו לפעמים).

אב"ו אדם בשר ודם.

אבוא"ב אחד בפה ואחד בלב.

אבו"ב אחד בפה ואחד בלב. איהי בקרי ואיתתיה בבוציני. אני בריה וחברי בריה. אנן בדידן ואינהו בדידהו. את בפריטך ואנא ברגלי.

אבו"י אדם ביקר ולא יבין.

אבומ"ח אתה בחרתנו [ת] ומפני חטאינו.

אבו"פ אברים ופדרים.

אבו"ת אמר בנו ותלמידו.

אב"ח אגרת בעלי חיים [ס].

אבח"א אין בו חשש איסור.

אבחי"ל אני יהודה ליב בן ברוך חיים. הסופר יהודה ליב לעווין — יהלל. היה חותם כן לפעמים (ל"פ).

אב"י אבן יעקב [ס]—ישראל. אודך בגוים יי' (תהלים י"ח נ) אחזת ביד ימיני (שם ע"ג כ"ג) (כן היו כותבים לפנים לפעמים אחר חתימת השם לברכה והודאה. אוצר הספרות ש"א XV). אחינו בני ישראל. אין בו ידיעה. אינו בן יומו. אל בני ישראל. אמר ברוך יצחק (בתפארת ישראל על משניות הגהות מבן המחבר). אצילות בריאה יצירה [ק]. סימן יומא י"ח א'תרוג ב'יצה י'ין אין מאכילין לכה"ג לפני יוהכ"פ[1]).

אבי"ב אברהם בן יחזקיה בשן. (ד' ול"ר). (ראובן) אשר בן יוסף ברודס. (סופר מפורסם).

אבי"ה אליעזר בן יואל הלוי. (פוסק מפורסם בעל אבי העזרי). אלעזר ב"ר יוסי הגלילי. אני ישכר בעריש הלוי הורוויץ. (משורר מפורסם לפעמים היה חותם כן במאמריו במכ"ע. ל"פ).

אבי דודי ישי. והוא ר"ת יעקב שמואל יצקן (סופר מפורסם).

אבי"ה אי"ש ק"ל א'ני י'שראל צבי ה'ירש בארענשטיין מק'אוועל' (סופר במכ"ע, ל"פ).

אבי יוסף ראובן בריינין (סופר מפורסם. חותם לפעמים כן, ל"פ).

אבי זהר ד"ר י"ל קאצענעלסאהן חותם לפעמים כן.

אבי"ח אין בור ירא חטא.

אבי"י אשר בך ירוחם יתום. (כתב היוחסין אשר מפני זה נקרא כן האמורא הידוע לפי שהיה יתום מילדותו נולד אחר מיתת אביו ותיכף מתה אמו).

אב"י מטה השקדים אברהם בן יוסף מאנדעלשטאם (חכם וסופר מפורסם).

א'ב'י'ן אברהם בן יעקב נייבויער (חכם מפורסם היה חותם כן לפעמים במאמריו. בהמגיד ש' י"ג נמצא פעמים רבות ובשי"ז צד 125 מפורש).

אבי"ע אצילות בריאה יצירה עשיה [ק].

אב"כ אין בכך כלום. אלישע בעל כנפים. אמתלאי בת כרנבו. (אמו של אברהם אבינו).

---

[1]) פ' בל"ל דרמוז במלה זו אף שדומה לאבינו יעקב שלא ראה קרי מימיו לא מסבינן אהא—ועיין „אבב"י".

אבבי״ר יש מדרש נקרא כן. מובא בילקוט ובספרי הקדמונים. והמעיר לס׳ רב פעלים מביא כי בפי׳ מחזור מר׳ שמעון בת״י די ראססי כתוב אשר בגלל סיום דרשותיו א׳מן ב׳רוך [או ב׳ימינו] כ׳ן י׳הי ר׳צון. כמו שהיה נהוג לסיים הדרשות בברכות ודברי נחמות. נקרא בשם זה.

אבב״כ אין בכך כלום.

אב״ל אבעיא להו. אודך ביושר לבב. אודך בכל לבי. אתהלך בתם לבבי. (כן היו כותבים לפנים לפעמים אחר חתימת השם לברכה תפלה והודאה עיין אוצר הספרות ש״א צד XV). אין בקיאין לשמה.

א׳ב׳ל נוטריקון באות א׳ כלולים אב אם אח אחות אשתו. באות ב׳ בנו בתו. באות ל׳ שלשים. ר״ל על כל אחד מאלו צריך להתאבל שלשים יום (להם הפנים סי׳ שע״ה).

א׳ב׳ל׳ תקנו לומר אחר הטבת חלום לך א׳כול ב׳שמחה ל׳חמך וגו׳ וכתב הר״מ ז״ל שאין לאמרו מפני שבראשי תיבות אבל. ואם ירצה לאומרו יאמר אותו בהפך לך בשמחה אכול לחמך או לך אכול לחמך בשמחה— של״ה בשם ס׳ פתרון הלומות—ר״מ זה ל״י לע״ע מנו. ועיין בס׳ המנהגים שלי סי תתקנ״א.

אב״מ אבינו מלכנו [ת].
אין בו משום בשולי עכו״ם.
" גלוי.
" דרכי אמורי.
" זוגות.
" טעם בעיקר.
" מעילה.
" נותן טעם.

אבמ״ה אבר מן החי.

אבמה״ל אבינו מלכנו חטאנו לפניך [ת].

אב״ן אברהם בן נחמן (קראכמאל) חותם כן לפעמים. אברהם בן נתן (הירחי בעל ספר המנהיג) חותם כן בסיום פסקיו. אליעזר בר נתן. (מצורף תמיד אל אות ר׳ ראב״ן). אב בן [ק]. (ב״ש ול״ר).

אבנה״ם אסור בנעילת הסנדל.

אב״ן יש״ר אברהם בן יוסף שלמה (הלוצקי הקראי. בר״ת אוצה״ם לבן יעקב.—אות ר׳ ל״י פתרונה ואולי רופא. ואפשר שבא שלא כסדרו ופתרונו בן ר׳ יוסף שלמה).

אב״ן רש״ף אברהם בן שמואל פירקאוויץ (הקראי המפורסם).

אבנו״ן ד״ר אהרן בן נח קאמינקא (ל״פ).

אבנ״ר אהרן ראזענפעלד (משורר ל״פ).

אבנ״ש אם בארזים נפלה שלהבת.

אב״ס אין בו סכנה—ספק.

אב״ע אבן עזרא. אטו ברשיעי — בשופטני עסקינן. אין בו עדים. אלעזר בן עזריה— ערך. אמתלאי בת עורבתא (אימיה דהמן). אסמכתא בעלמא. אצילה בריאה עשיה [ק].

אבע״מ אדם בהול על ממונו.

אב״פ אדון בפקדך [ת]. אחור בפנים [ק].

אבפ״ע אחד בפני עצמו.

אבצ״ן נוטריקון למפרע. נאם צבי בן אברהם (צבי הכהן שערעשעווסקי סופר במכ״ע, ל״פ).

אבק״ע אין בה קום עשה.

אבקק״ק אסתרא בלגינא קיש קיש קריא.

אב״ר אב בן רוח [ק. ג. ד.]. אבק רבית. אזלינן בתר רובא. אלפא ביתא רבתי.

אברבנאל אברהם בן אריה ליב (ראקאווסקי, סופר מפורסם).

אברה״ם הושענא רבא׳ ט׳ באב׳ יום כפור׳ ראש השנה׳ פורים׳. ד׳ מסתמא מצא כן בספרי הרמז. אבל אין לזה כל טעם וענין.

אברהם לוח הסופר המפורסם א׳. ל׳. לעווינסקי חותם כן בהרבה מאמריו.

אברהם דירטייה לנבות בגבעת בנימין שלמה דניאל סימן—שבועות ל״ה להענינים שעל שמות האמורים בהם נאמר אם הם קודש או חול — בגמ׳ ודל״צ הגי׳ דלטיא שהוא רומז על לוט. ובל״ל הגי׳ דלטייה ויש המשך בהמאמר, והוא מפרש ברמז וקבלה.

אברם אברהם נטר קרתא דבריה בוכרא

סימן במסרה כל שם קמץ (ר"ל צירה) בר מן ו' פתחין (ר"ל סגול) „ויקרא אברם שם בנו" בראשית ט"ז ט"ו—„ויקרא אברהם את שם בנו" שם כ"א ג'. „על שם שמר" מ"א ט"ז כ"ד. „שם עיר" יחזקאל ל"ט ט"ז „ומה שם בנו" משלי ל' ד'. „שם בנו הבכור" ש"א ח' ב'.

אב"ש אבן שועב. אדון בשפטך [ת]. אליהו בעל שם. אנשי בית שאן.

אב"ת אבֹל תוסיף.

אב"ת אב"נ ואב"כ אחד בתורה אחד בנביאים ואחד בכתובים (במסרה).

אג' אגב. אגד. אגדת. אגרא. אגרת.

א"ג אבני גזית [ס]. אבני גיר. אברהם גייגר. אגב גררא. אדוני גיכ. און גליון. אור גדול. אות גרונית. אולא גרש. איש גבור. אי גרסינן. אין גורסין. אשה גדולה. אית גירסא. אל גבור. אנשי גולה. ארבע גלילות. ארבע גליות. ארח גברא. אריכות גדולה. אשת גיסו. אתה גבור.

אנ"א אגודת אחים (שם חברה). אגרת אל אסף [ס].

אנא"ע אגרת ארחות עולם [ס].

אג"ב אגדת בראשית [ס]. אגרת בקרת [ס].

אנב"ח אגרת בעלי חיים [ס].

אגב"ר אגדת בראשית [ס].

אגבריאל שר גלעד ישראל גאלדבערג בסרום אותיות (סופר במכ"ע הצפירה, ל"פ).

אג"ג אברהם גייגער[1]) אגב גררא.

אנגע"ה אין גוזרין גזרה על הצבור.

אג"ד אחר גמר דין. אין גוזרה דא (מ"ה ול"ר).

אג"ה אגרת הטיול [ס]. אגרת התשובה [ס].

אגה"ז באחד מאלה הימים לשבוע חל פסח.

אגה"מ אגרת המוסר [ס]. אגרת המליצה [ס].

אגה"ם אחר גמר הסעודה.

אגוד"א אגודת אזוב [ס]. אגודת אחים (שם חברה).

א'ג'ו' דש'ן ב'ד'ה'ז' דשן סימן במסרה עיין „כל יומי ספרא".

אגו"פ אגרא ופגרא.

אגו"ר איש גדול ורם.

א'ג'ו'רה באהלך עולמים סימן בליקוטי הפרדס כי לא א'ג'ו' (יום ראשון שלישי וששי) יום הכפורים, וענין הסימן כך אגורהב באלה הימים תוכל להתגדל ולהרבות בתענוגים בתוך אהלך לעולם. כי בהם לא יחול יום הכפורים המצוה על ענוי נפש.

אגח"ש אגב חורפא שבשתא.

אגל"א אתה גבור לעולם אדני.

אנ(ל)מלל"מ אגלאי מילתא למפרע.

אג"ם אגב סודר. אחר גמר סעודה. אית גירסת ספרים.

אג"ק אגב קרקע.

אג"ר אדם גס רוח. אית גסות רוח (מ"ה ול"ר).

אג"ש אגב שיטפא. אגדת שמואל [ס]. אגרת שום—שלומים. אגרת שמואל [ס]. אין גורה שוה.

אגת"ה אגרת תחית המתים [ס].

אד' אדם. אדון. אדר.

א"ד אדוני דודי. אהל דוד [ס]. אהבת דוד [ס]. או דילמא. אונאת דברים. אותו דבור. איידי דתני. איכא דאמרי. אילנא דחיי [ס]. אין דנין. אין דרך. אין דורשין (פ"ג דחגיגה). אינו דוחה. אינו דומה. אלא דוקא. אלה דברי. אלו דברים (פ"ו דפסחים). אמשטרדם. אפס דמים [ס]. אפרים דן. (סימן במסורה פ' פנחס. ופי' בס' מבין הידות. כל ראשי פסיקתא בענין בני פלוני, בר מן ב' אלה

---

[1]) ר"ד קויפמאן השתמש בו לגנאי, ובצדק התמרמר עליו ו"א שולמאן בהגרן ש"ב צד 105—כי באמת אין זה מן הנימוס, בכל שם יש למצא רמוים וצרופים לגנאי ולשבח, ואת מי אין כמו אלה בחרפות וגדופים לא ישתנו הדעות,—אמנם בספר המדות שלי ערך „ספר בגנות" הבאתי מפי חכמים וסופרים שיש גדרים והבדלים בזה ולא כל האישים והזמנים שוים.

בני אפרים אלה בני דן). ארעא דרבנן [ס].
אש דת [ס].
אד"א אדרת אליהו [ס]. איהו דאפסיד אנפשיה.
אית דאמרי אינשי [ג]. אסורא דאורייתא.
אדא בר אהבה בב"י אהע"ז סי' קכ"ט בשם הקונדריסין כתב זה לסימן לשמות הגיטין, כל שם שאינו לשון הקודש כותבין אלף בסוף כגון אדא, אבל אהבה שהוא לה"ק כותבין ה"א בסופו.
אדאה"ש אינו דוחה את השבת.
אדאי"מ אוירא דארץ ישראל מחכים.
אד"ב אברהם דוב בער.
אדב"א אין דרך בני אדם.
אדבמ"ב אין דורשין במעשה בראשית.
אדב"ע אין דורשין בעריות. אריה דבי עילאה.
אד"ג אונד דער גלייבען. אית דגרסי.
אד"ד אגרא דהספדא דלויי.—דכלה דוחקא.
אדר"ד אי דרית דורא דלינא.
אד"ה אדון הנביאים. אדון השלום. אדוני הרב. איידי דשייר—דתני הא.
אדה"ו אדהכי והכי.
אדה"ג אדם הגדול.
אדה"ע אדם העליון.
אדהע"ה אמר דוד המלך עליו השלום.
אדה"ר אדם הראשון. אין דרך המוסר (מ"ה ול"ר ול"ג).
אדה"ת אדם התחתון.
לא א'ד'ו'ראש יום ראשון דראש השנה לא יחול לעולם ביום ראשון רביעי ששי לשבוע,—ובלקוטי הפרדס מרש"י נמצא זה הסימן ואצוה אותם על א'ד'ו הראש (עזרא ח' י"ז). וענין הסימן בהפסוק, הזהרתי אותם שישמרו מאדו שלא יהיה ראש, או על כמו אל.

אדו"ז אדום זהב.
א'ד'ו'ז' מנהתה סימן בספר אכלה ואכלת 293 שבקרבנות חג הסוכות ביום הראשון רביעי ששי שביעי במדבר כ"ט 16. 25. 31. 35. כתוב עולת התמיד מנחתה נהשאר ומנחתה.
אדו"מ אהבת דוד ומיכל [ס].
אדון יושב משרת עומד סימן במסרה כי ואבדתם מהרה שאמר משה (דברים י"א י"ז) ברביעי (תרגום של שוכב, במנוחה וגדלות.) ואותו שאמר יהושע (כ"ג ט"ז) משרת משה, בוקף (תרגום של עומד).
אדו"ת ארץ דגן ותירוש.
אד"ז אידרא זוטא. [ס].
אדטלל"ב איידי דטריד למיפלט לא בלע.
אד"י אדוני דודי ידידי.
אדיר במרום [1]) סימן במסרה שאצל ארבעה שבטים האלה אפרים דן יהודה ראובן שהם ראשי דגלים כתיב בהו במדבר י' פסוקי י"ד י"ח כ"ב כ"ה „ועל צבאו" וטעם אחד להם פשטא קטן. ושארא „ועל צבא".
אדי"ש עיין דיא"ש.
אד"ל אחת דתו להמית. אין דין למעלה (כ"ב בס' מבוא המדרש. וכ' שהוא שם מע"ב שמות. ול"ר ול"פ. ואפשר שט"ס הוא. ובמקום אין צ"ל אית).
אד"ם אברהם דוב מיכאלישקער. (המשורר המפורסם היה חותם אדם הכהן). אדם דוד משיח. (מס' הקבלה). אוהב דבק מאח. אחד דיני ממונות (פ"ד דסנהדרין). איידי דזוטר מירכס. איש דעת מאמץ. (ג). אמונה דבור מעשה. (בספרי החסדים) אמר דוד מרוקא. (ברשימת ספרי ב"י בליידן המובאה בהמגיד

---

[1]) ענין זה הסימן כי השבטים הרמוזים במלת אדיר הם במרום ר"ל ראשי הדגלים. ולכן כתיב צבאו שהצבא הוא שלו אינו נכנע ונכפף תחת שם אחר—או י"ל שהכונה שהשבטים הרמוזים במלת אדיר יש להם נקודות של מלת במרום פתח קמץ חולם ועל צבאו כי השוא אין נחשב — או פירושו כפשוטו יש להם נקודה במרום ר"ל ממעל להתיבה היא החולם. כי בהשאר שכתוב ועל צבא הנקודות רק למטה.

שנה חמישית גליון 5). אפר דם מרה (בספרי המוסר ומקורו סוטה ה').

אדם אכל[1]) סימן לענין טרפות נזכר בפסק השני של ר' יעקב סוראזונה אשר בסוף שו"ת הרא"ש.

אדם מית במשריתא סימן בס' אכלה ואכלה צד 173. כי ג' פעמים ויפל נמצא בתנ"ך ויפל ד' אלהים תרדמה על האדם. (אדם) בראשית ב' 21. ויפל עליו וימת. (מית) במדבר ל"ח 23. ויפל בקרב מחנהו. (משריתא). תהלים ע"ח 28.

אומ"ר אליבא דמאן דאמר.

אדמח"ל איידי דאתיא מדרשא חביבא ליה.

אדמ"ו ארונינו מורינו ורבינו.

אדמו"ר " " "

אדני ב'ם' סיני בקדש (תהלים ס"ח) סימן בטור יו"ד סי' רע"ה בשם הר' יהודה ברצלוני שמנין השיטין בספר תורה לא יהיו פחות מן מ"ב.

אדניה סימן למנין של פסוקי נצבים וילך יחד שהם 70 בגימטריא של זה השם.

אדניה שלו כתם טוב סימן שנתן דונש לאותיות השמוש. תשובות לרס"ג 3. הוסיף את הד' והט'. המגיד שב"א צד 181.

אדנמ"נ אין דוחין נפש מפני נפש.

אד"ס אגרא דשמעתא סברא.

אד"ע אדון עולם. אלהא דמאיר ענני.

אדע"ה אמר דוד עליו השלום.

אד"צ אגודת דורשי ציון. אגרא דתעניתא צדקתא.

אד"ק אדם קדמאה. (ק). אדרא קדישא. (ק.) אלה דברי קדשו.

אד"ר אגרא דפרקא רהטא. אדר ראשון. אדרא רבא (ק). אמתא דבי רבי. אסור דרבנן. ארעא דרבנן. [ס].

אדר' אדרבה.

אדרבה חידוש ראיתי על מלתא דא שהיא ר"ת א'ין ד'בר ר'ך ב'ה'פ'ך (פחד יצחק).

אדר"ז אדרא זוטא [ק].

אדר"נ אבות דר' נתן. אדרב נחמן.

אדר"ע אותיות דר' עקיבא [ס].

אדר"ש אחר דרישת שלומו.

אד"ש אחרי דרישת שלומו. אינו דוחה שבת.

אדשב"א אין דרכן של בני אדם.

אדש"ל אינה דומה שמיעה לראיה.

אד"ת אחרי דרגא תביר. (מלבד פשוטו יש בזה מליצה מוסרית כמו לפני שבר גאון).

א"ה אב הטומאה. אב הרחמים. [ת]. אבן הטוען. אבן העזר. אבן השוהם. [ס]. אגרת הטיול—המוסר—המליצה—הסודות — השמד. [ס]. אדם הגון. אדם הראשון. אדומי הרשע. אדון הנביאים. אדון העולם. אדון השלום. אדון המושיע [ת]. אדני השדה. אהבת השם. אהרן הכהן. אות הברית. אותו האיש. אחר החורבן. אי הכי. אלהי הערלים. אלו הן. אליהו הנביא. אומה־הרשעה. אומות העולם. אמירת הגדה. אמר החכם—הכותב—המגיה— המחבר — המעתיק — הפסוק. אומרים הכי. אומרים הלל. אנשי השם. אסור הנאה. אספקלריא המאירה. אף הכא. אף התם. אפילו הכי. אפפענהיימער. ארזי הלבנון[ת]. ארון הקודש. אשכול הכופר. [ס]. את ההלל—המגילה. את ההר. אתה הראת [ת].

אה"א אדני חוא אלהים.

אה"א ע"ד וע"ד את האדם על דעתו ועל דעת.

א"ה א"ה אשור הייא אשור הייא.

אה"ב אמת הבנין.

א'ה'ב ה' שערי ציון סימן לסדרי ס' איוב שהם 8 בגימטריא של זו המלה הרשומה. ועיין אז.

אהבא"ה אין הולכין בממון אחר הרוב.

---

[1]) ידידי הרב ר' אבא שיף נ"י בעל ס' תועפות ראם על ס' יראים אמר לי כי פ„ הסימן א'ונא ד'בוקה מ'כה הדינים המבוארים ביו"ד סי' ל"ט סעיפי י"ח כ"ב כ"ד להיתר וזהו א'ד'ם אכל ואנו נוהגים להטריפם.

אהבה״ה אמר הקדוש ברוך הוא.
אהב״י איש הישר בעיניו יעשה.
אהובים כשתלן סימן שנתן שד״ל לי״א אותיות השמוש. המגיד שי״ד צד 46. והמגיד שכ״א צד 181.
א׳ה׳ב׳ת׳י׳ מ׳ע׳ו׳ן׳ ב׳י׳ת׳ך׳ ו׳מ׳קום׳ מ׳ש׳כ׳ן כבודך סימן למנין פסוקי ס׳ תהלים שהם 2527 בגימטריא של האותיות הרשומות. ובחשוב את האלף לאלף.
אה״נ אליהו הגלעדי. אשה הגונה.
אה״ר אלדד הדני.
אהד״ל אין הנדון דומה לראיה.
אהה״ג אלו הן הגולין.
אאה״ל אלו הן הלוקין.
אהה״נ אי הכי השתא נמי.
אההנ״ח אלו הן הנחנקין.
אההנ״ש אלו הן הנשרפין.
אה״ו אייזיק הירש ווייס. (סופר מחבר ומבקר מפורסם) אלטונא האמבורג וואנזיבעק. (שלש קהלות תכופות זל״ז ורב אחד נהג בהן).
אהוא״ה אחד המרבה ואחד הממעיט.
אהו״ה אחת הנה ואחת הנה.
אהוז כ״ץ סימן במנחת שי. כי באלה האותיות בתמניא אפי מלת פקדיך חסר ו׳.
א׳ה׳ו׳י׳ אותיות הנחות אחרי נקודות ידועות. בספרי הדקדוק, והן נקראות אמות הקריאה מל״ע § 6 ועיין יהוא.
אהוין אלה חמש האותיות הן נוספות לפעמים שלא לצורך כלל תל״ע § 1.
אהוי״ר אהבה ויראה.
אה״ז אהבה זוטא.
אה״ח אור החיים [ס]. אור החמה [ס]. אחר החורבן. אמר החבר—החכם. ארצות החיים[ס].
אהח״ס אז היתה חנית סוכו [ת].
א׳ה׳ח׳ע׳ אלה האותיות הן ממוצא הגרון.
אהחע״ר אלה האותיות אינן מקבלות דגש.
אה״ט אבות הטומאה. אהבה טבעית.
אהי״מ אופן היותר מועיל.
אהיני סומקא דיבש גילדי סימן חולין מ״ו לדיני רבא בעיני ריאה. ולדעתי מלת אהיני על הדין הראשון. וכומקא על הדין השני ריאה שהאדימה. ואדום וסומק חד הוא ובעל הסימן שומר הענין לא המלות ובחנם נדחק בעל דורש לציון. אח״כ מצאתי בל״ל שגם הוא פי׳ כן. וכונת הסימן הוא מפרש עפ״י קבלה כדרכו.
ולכבוד א׳ה׳י׳ה׳ בתוכה סימן לסדרי ס׳ תרי עשר שהם 21 בגימטריא של זו המלה הנקודה. ועיין אך.
אהי שכן במלות סימן שנתן אדם הכהן לי״א אותיות השמוש. המגיד שכ״א 237.
אה״כ אמר הכתוב.
אהכ״ל אגב הכנסת כלה (ג׳ ול״ר).
אהכס״ת אחר הכנסת ספר תורה.
אהכש״ר אל הדרת כבוד שלום רב (ג).
אה״ל אור הלבנה [ס]. אות הוא לעולם [ס]. אלכסנדר הלוי לאנגבאנק. (מסופרי המגיד). אתה הראת לדעת [ת].
אה״מ אדון המושיע[ת]. אהל מועד [ס]. אהל המת.
אהמא״ה אין הקומץ משביע את הארי.
אהמ״ט אי הכי מאי טעמא.
אהמ״מ אין הבור מתמלא מחוליתו.
אהמ״ס אהבה מסותרת.
אהמ״ר אחר המחילה רבתי.
אה״נ אומות העולם נמי. אור הנר. אין הכי נמי. אליהו הנביא.אם הלכה נקבל.אסורי הנאה.
אהניל״ב אור הנר יפה לבדיקה.
אהנ״מ אות הנמשך [ד].
אהנ״ש אותיות הנשימה [ד].
אהס״ר אחר הסליחה רבתי.
אה״ע אבינו השלום עליו. (גנזי ישראל בפ״ב ח״א צד 38). אבן העזר [ס]. אברהם העברי. אהבת עולם [ס—ת]. אמה העבריה. אומות העולם. ארץ העמים.
אהע״ג אשר הניא עצת גוים [ת].
אה״פ אחר הפסח. אמר הפסוק.
אהפ״ב אין הפרש ביניהם.
אה״צ אהבת ציון [ס]. ארץ הצבי.
אה״ק ארון הקודש. ארץ הקדושה.
אהק״צ אל הקצה.

אה"ר אב הרחמים [ת]. אדם הראשון. אהבה רבה [ת]. את הרבים.

4) אהרן במהתיתא[1] 3) כהנא בגגעא 2) תלתין בירִיעתא[2] 1) משה בידא 5) רברבני בחיטרא[3] סימן בס' אבלה ואבלה 222 לה' וגין מתחלפין בטעמא בענין, ויט משה את ידו שמות י"ד 21. פשטא מונח זרקא, ושם 27 תלישא קטנה קדמא ואולא. ארך היריעה האחת בנואה. שמות כ"ו 2. 8. מלת אורך במונח. ובעשיה שם ל"ו 9. 15 באולא גרש. ואם יראנה הכהן ויקרא י"ג 21. 26. מונח מונח רביעי. ואם יראה הכהן[4] שם 53. זרקא מונח סגול. איש מטהו. קדמאה ורביעאה במדבר ט"ז 17, 18. מונח רביעי. תנינא שם מונח קטן. תליתאה שם מרכא טפחא פסוק— ויאמר ה' אל יהושע יהושע ח' 18. קדמא ואולא רביעי. ושם י"א 6 פשטא מונח זרקא[5]).

אה"ש אבן השהם [ס]. ארון השלום. אהבת השם. אחר השבת. אין השכינה שורה. אוצר השרשים [ס]. אריצות השלום [ס].

אהש"ם אב הרחמים שוכן מרומים [ת].

אהשק"ל אי הכי שפיר קשיא ליה.

אה"ת אגדות התלמוד. אחרהתפלה. אליהו התשבי.

א"ו אב ואם. אדם וחוה. (כן נקרא ס' ר' ירוחם ועיין תא"ו). אדר ואדר. אורי וישעי. אורים ותומים [ס]. אלא ודאי. אלם וכנור. (כ"ש ול"ד אולי בקבלה) אמן ואמן. אסור ומותר [ס]. (ועיין או"ה). אשם ודאי.

או"א אב ואב. אבא ואמא [ק]. אבן ואבן. אדר ואדר. אות אמת [ס]. אחד ואחד. אידי ואידי. איפה ואיפה. איש ואהיו. איש ואשה. אבלה ואבלה [ס]. אלהינו ואלהי אבותינו. אלו ואלו. אלעזר ואיתמר. אמן ואמן. אמת ואמונה [ס]. [ת]. אנה ואנה.

אוא"א אלהינו ואלהי אבותינו.

אוא"ב אותו ואת בנו.

אואדא"ח אלו ואלו דברי אלהים חיים.

אוא"ס אור אין סוף [ק].

או"ב אדם ובהמה. אותו ואת בנו. אליה וקוץ בה. אש וברד.

או"ב—א אות באות.

אוב"ב אורות בבלים [ק].

או בבל שקץ טמא (ויקרא ז' כ"א) סימן במסרה. כי בתורת כהנים כתוב אצל הנים ועופות טמאים שקץ הוא לבם. ובמשנה־ תורה טמא הוא לכם. כמו בפסוק זה שקץ קודם לטמא.

או"ג[6]) אוהב גר [ס]. אויב נאב. אותו וגרמותי [ק] אלמנה וגרושה. אש וגפרית.

אוג' אוגוסטוס.

אודר"ע אותיות דר' עקיבא [ס].

או"ה אומות העולם. אוצר השרשים [ס]. אור החיים [ס]. אלמונא ואוגוסבורג האמבורג. (עיין אה"ו. אמנם יש כותבין כן מפני שהיא מלה עברית. ואפשר לעשות בה מליצה

---

[1]) בעל הסימן לא שמר את סדר הענינים. שלפיהו היה צריך להתחיל משה בידא. שהוא הראשון בס' שמות י"ד. וכמו שהצגתי סימני המספר בצד, ולא ידעתי אם בכונה. או כפי שגורמת המליצה בפיו.

[2]) ר"ל בפעם השני כתוב שלשים באמה.

[3]) יהושע שנאמר לו נטה בכידון.

[4]) בעל הסימן לא הבדיל בין יראה ליראנה.

[5]) לדעתי ט"ס הוא וצ"ל ח' 1. 18. כי הכתוב בפרשה א' אין זה באותו הענין. ודע כי יש נוסחא במסרה וכתוב בה אינש במהתיתא.

[6]) אף שבכמה מלות הו' מיותרת כמו אהב. אהל. אמה ודומה. בכ"ז מפני הרגילות לכתוב ווין ויודין לצורך ושלא לצורך להקל על הקריאה בלי נקודות כמו בתלמוד, ועוד בהפריה יתרה. לכן גם בר"ת נוספים לרוב האותיות האלה.

בלנע"נ לפעמים), אסור והתר הארוך [ס].

אוה"א אסור והתר הארוך [ס].

אוה"ב אברהם וואלף האמבורג. (בעל שמלת בנימין ושער הזקנים).

אוה"מ אוהל מועד [ס]. אוהל המת. אור המאיר.

אוה"ע אומות העולם.

אוהפ"ק אוצר הכבוד פי' קבלה.

אוה"ש אוצר השרשים [ס]. אותיות השמוש.

אוו"ב אין ולאו ורפיא בידיה.

אוו"ת אשם ודאי ותלוי.

או"ז אור זרוע [ס]. אנווייזונג.

או"ח אדם וחוה [ס]. אור חדש [ס]. אור חוזר [ק]. אף וחמה. אורח חיים [ס].

אוח"ל אדם וחוה חוץ לילית. (ד' ול"ד ולי"פ בל"ס בס' הסגולה).

או חולץ כונס או חולץ כונס פקח פקחים פקח לאחיות פקח פקחים פקח לנכריות

סימן בס' הלכות גדולות סוף ה' עריות לכמה הלכות פסוקות שם. (ואפשר שכן היתה גרסתו בגמרא).

אוטיבו שבטיא[1] ליהושע בנהורא דמשה.

סימן במסרה לחמשה פסוקים שאין להם הכרע אם תטיב שאת (בראשית ד' ז') ובני יעקב באו מן השדה בשמעם (בראשית ל"ד ז') ויאמר משה אל יהושע... הלחם בעמלק מחר. (שמות י"ז ט) ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים. (שמות כ"ה ל"ד) ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם (דברים ל"א ט"ז).

או"י לאלה שלש האותיות יש תכונה מיוחדת בלשון. מל"ע 15. — אוהל יעקב [ס]. אוהל יצחק [ס]. אוהל ישראל [ס]. אוב וידעוני. אור יקרות [ס]. אור ישראל [ס]. אור ישרים [ס]. אמת ויציב.

אוי"ל אכול ושתה יאמר לך.

אוי"צ אמת ויציב.

אוי"ר אמן וכן יהי רצון.

אוי"ש אדום וישמעאל.

או"כ אדם וכלים. אוכלים וכלים. אורות וכלים [ק].

אוכי"ר אמן וכן יהי רצון.

אוכומ"ש אוכלין ומשקין.

אוכ"ף בס' כף אחת לרחיד"א נמצא כ"פ זה השם וא"י לע"ע פתרונו.

או"ל אומה ולשון. אומר להם.

אולה"ק אוצר לשון הקדש [ס].

אולי"ד אור לארבעה עשר.

אולי"ל אנכי ולא יהיה לך.

או"מ אדיר ונורא מעשיו. אהרן ומשה. אונאת ממון. אור מקיף [ק]. אותות ומופתים. אלדד ומידד. אומר ועושה מלאכיו. אורח מישור [ס]. אראלים ומוצקים. אשכל וממרא.

אומ"צ אראלים ומצוקים.

אומ"ש אוכלין ומשקין.

או"נ אוהב נפשי. אוכל נבלות. אוכל נפש. אוצר נחמד [ס]. אנשים ונשים.

אונל"ת אוכל נבלות לתאבון.

או"ע אבק ועפר. ארוכה ועבה. (בדיני טרפות).

אוע"י אור עיני.

או"פ אברים ופדרים. אור פנימי [ק]. אור פשוט [ק]. ארחי ופרחי.

אופ' אופן.

או"צ אדמה וצבוים. אור צדיקים [ס]. אמת וצדק. אורח צדקה [ס].

אוצה"ס אוצר הספרים-הספרות [ס].

אוצה"ש אוצר השמות—השרשים [ס].

אוצ"ח אוצרות חיים [ס].

אוצרי פירות אין אוצרין ואין מוציאין ואין משתכרין פעמים בביצים מתריעין ולא מוציאין סימן ב"ב צ' להברייתות המדברות שם בדיני מסחר. ונ"ל כי ט"ס יש שם ותחת ולא מוציאין, צ"ל אין יוצאין. אח"ז מצאתי בס' למנצח לדוד שגם הוא הגיה

---

[1]) כבר העיר בעל מבין חידות כי בגמרא יומא נ"ב מונה תחת בשמעם ארור (בראשית מ"ט י') וכן הוא בילקוט בראשית ושם איתא כי ר' תנחומא מוסיף עוד אחד בשמעם.

כן, וענין הסימן פי׳ בדרך רמז רחוק.
או״ר אביי ורבא.
אור״ח אורחות חיים [ס].
אורח חיים יורה דעה אבן העזר חשן משפט
מספר אלה המלים. עולה 1705 וזה הסימן למספר הסימנים של כל ד׳ חלקי השו״ע. או״ח תרצ״ז. יו״ד ת״ג. אבן העזר קע״ח. חשן משפט תכ״ז. ר׳ יהודה ליב לעוויזאהן הרב משטאקהאלם בהצופה להמגיד שנה חמישית צד 43.
אור״י אומר רבינו יצחק. (בתוס׳).
אור״ת אומר רבינו תם. (בתוס׳).
או״ש אומר שלום. אותה שנה. אכילה ושתיה. אלה ושבועה. איסור והתר שלו. ארץ ושמים. איש ושלג.
או״ת אורים ותומים [ס]. אור תורה. אמנון ותמר. אפוד ותרפים.
אות מבין השכל סימן שנתן שד״ל לי״א אותיות השמוש. (המגיד שי״ד צד 46 ושב״א צד 131).
שמו אותותם אותות סימן במנחת שי. כי באברהם (בראשית כ״ב ג׳) כתוב נעריו אתו ובבלעם (במדבר כ״ב כ״ב) כתוב נעריו עמו.—והסימן הוא כי באברהם יש אלף בשמו. ובבלעם עין.
א״ז אבי זקני. אבני זכרון [ס]. אדרא זוטא[ק]. אדום זהב. אדני זהב [ס]. (בס׳ בית אברהם על שו״ב)אור זרוע[ס]. אורו זורח. אות זכרון[ס]. אחר זה. אחר זמן. איזו זו. אין זה. אין זקוק. איש זקן. אליהו זוטא. [ס]. אלמלי זכיתם. אם זה. אמי זקנתי. אמר זה. אומרים זמירות. אנעים זמירות [ת]. אספת זקנים. (כן נקראים ספרי שטה מקובצת). אף זה. אפי זוטא [ס]. אש זרה. את זה. אתה זוכר [ת]. אתנח זרקא. אתנן זונה.

ישנתי א׳ז׳ ינוח לי סימן שנתנו הראשונים ששנתו של אדם בינוני שמונה שעות ליום.
א׳ז׳ תלך לבטח דרכך סימן לסדרי ס׳ משלי שהם 8 בגימטריא של זו המלה הרשומה. — ועיין אהב.
אז״א אין זה אמת. (כן היה נוהג הרחיד״א לכתוב כשמצא בספר שגיאה).
אזא״י אראה זרע אאריך ימים.
אזביג״ה בס׳ כף אחת לרחיד״א נמצא כ״פ זה השם. וא״י לע״ע פתרונו.
אז״ג אור זרוע גדול [ס].
אזג״י ואט״ד סימן לשעות התקופה. (ערובין נ״ו ברש״י) אם תקופת ניסן בשעה א׳ אז של תמוז בשעה ז׳ ומהצה ושל תשרי ג׳ בלילה. ושל טבת י׳ ומחצה ולשנה הבאה של ניסן בשעה ו׳ ביום ושל תמוז א׳ ומחצה בלילה. ושל תשרי בשעה ט׳ ושל טבת ד׳ ומחצה ביום. עיין אז״ה.
אזה״ק אור זרוע הקצר [ס].
אזו״ו אונד זא ווייטער.
אזוא״ז אחד זה ואחד זה.
אזולא״י [1]) אשה זונה וחללה לא יקחו.
אז״ז אתנח זרקא זקף. עיין ישראל.
אז״ח גי״ח וא״ח סד״ח סימן להצאי שעות של התקופות. (ערובין נ״ו ברש״י) תקופת ניסן בשעה א׳ ושל תמוז ז׳ והצי. של תשרי בשעה ג׳ ושל טבת בשעה י׳ וחצי. ובשנה הבאה. של ניסן בשעה ו׳ ושל תמוז א׳ וחצי. של תשרי בשעה ט׳ ושל טבת בשעה ד׳ וחצי. עיין אזגי.
אזי״א אין זה ילוד אשה.
אז״ל אבותינו זכרונם לברכה. אור זרוע לצדיק (כן היו כותבים לפעמים אחר הזכרת שם נפטר. עיין המגיד ש״י צד 200). אורו זרח לעולם. אין זה לשונו. אין זכרון

[1]) הרב המקובל ר׳ אברהם אזולאי אשר באוריו להזהר נדפסו בס׳ מקדש מלך. שמע שהיו אומרים כי הניכת אזולאי הוא ר״ת כנ״ל והחרים הרב ע״ז שלא יאמרו עוד כן — הביא זאת הרהיד״א בשה״ג מערכת גדולים אות א׳ 16 ששמע זאת מזקן מופלג אחד ששם נמצא ושם היה בשעת מעשה.

לראשונים. אמרו זכרונם לברכה.

אזל נבח למבנא ביתא דבעז סימן בס' אכלה ואכלה צד 175 לעניני ג' המקומות שבאה מלת לה רפה במדבר ל"ב מ"ב, זכריה ו' א' רות ב' י"ד.

אזלו רעיא וקדישו סימן במסרה לג' פעמים ווזעקו בכה"ק לכו וזעקו (שופטים י' י"ד) הילילו הרועים ווזעקו (ירמיה כ"ה ל"ד) קדשו צום ווזעקו (יואל א' י"ד).

א'ז'ן'[1]) סימן במסרה כל זכר דסמיכי לאזן. ר"ל לאחת משלש אותיות אלה א ז נ קמץ. זכר. זכר אלה (ישעיה מ"ד כ"א) זכר אני (תהלים פ"ט מ"ח) זכר זאת (תהלים ע"ד י"ח) זכר נא. (מ"ב כ' ג', ישעיה ל"ח ג'. מיכה ו' ה', איוב ד' ז', ו' ט', נחמיה א' ה')

אז"ק אור זרוע קטן—קצר (באוצר טוב לשד"ל צד 7 נזכרים א"ז קטן וא"ז קצר. והקצר נמצא בכ"י ביד ר' שלמה בזיוי ועיין שם צד 3).

אזק"ש אחר זמן קריאת שמע.

אז"ת אחר זמן תפלה.

א"ח אגרת חמודות. אדוני חמי—חותני. אור חכמים [ס]. או חרם. אח חורג. אחד חסר (מסרה). איזהו הכם. אין חייב. אין חוששין. אינו חוזר. אינו חוצץ. אינו חל. איש חכם—חסיד—חשוב. אלהים חיים. אלמנה היה. אמונת חכמים [ס]. אמרו חכמים. איסור חלב. אסרו חג. אוצרות חיים [ס]. אוצר חכמה [ס]. ארבעה חרשים [ס]. ארח חיים [ס]. אשה חשובה. אשת חבר. אשת חיל. אשת חיקו. אתה חונן. אתה חוננתנו [ת].

ועשה א'ה' (יחזקאל י"ח ד) סימן במסרה. כי קדמאה דהוי"א ח' ל"ה. „תארע" תנינא שם ט' מ"א „ותחרע".

אח"א ארבעים חסר אחת.

אחא"כ אם חכמה אין כאן. אחר ארבע כוסות.

אחא"מ או חברותא או מיתותא.

אחב"א אמצא חן בעיני אדוני.

אחבב"י אינו חייב בבל יראה.

אחבד"ב אין חלום בלא דברים בטלים.

אחבוא"ב אחד בפה ואחד בלב.

אחב"י אחינו בית—בני ישראל.

אחד העם כנוי ספרותי של ה' אשר גינזבורג (חכם וסופר מפורסם בימינו).

אחד"ס—פ—ש אסרו חג דסוכות — פסח — שבועות.

אחדשה"ט אחרי דרישת שלומו הטוב.

אחדש"ת אחרי דרישת שלום תורתו—תפארתו.

אחד המרבה ואחד הממעיט סימן שבת צ"ו פליגי תרי אמוראי לענין הכשר זרעים. ח"א כמוציא רמון וח"א כשרש קטן. וסימנך שלא תטעה לומר שיעור בינוני במוציא זית. אחד המרבה — שעור הגדול. — ואחד הממעיט— שעור הקטן.

אח"ה ארחת חיים הארוך [ס].

אחה"ב אחר חורבן הבית.

אחה"ז אחר הזמן.

אחה"ח אחר החג—החורבן.

אחה"ס אחר הסדר—הסוכות.

אחה"פ אחדות הפשוטה. אחר הפסח—הפורים.

אחה"צ אחר הצהרים—הצום.

אחה"ק אחרי הקבורה.

אחה"ר אחר הרגל.

אחה"ש אחר השבת—השבועות. אחרית השנה.

אחה"ת אחרי התענית—התפלה.

אחו"א אחטא ואשוב.

אחוכון גברא יתי בצפרא סימן במסרה לד'

[1]) וקשה לי הלא במלכים ב' ט' כ"ה כתוב זכור אני הרי סמוך לאלף והולם. וגם זכור אל תשכח דברים ט' ו' זכור אל תפר ירמיה י"ד כ"א ג"כ סמוך לא' והולם. וכן כל זכר את ג"כ הב"ף בחולם זכור. (באחדים י"ל שהנגינה מפסקת)—ולהפך זכר לי. תהלים כ"ה ז'. זכר עניי ומרודי. איכה ג' י"ט זכור דבר. תהלים קי"ט מ"ט אין סמוך לאוזן וקמץ. (הא לא קשיא הסימן הוא רק על דסמיכי). סוף דבר הסימן הזה לא נתברר לי היטב.

פעמים הזה רפין בכה"ק (כלומר שהה"א היא לשאלה ונקודה חטף פתח והזיין בלי דגש. כי כשהיא לידיעה היא בפתח והזיין ברגש). הזה אחיכם הקטן (בראשית מ"ג כ"ט) הזה האיש (ישעיה י"ד ט"ז) הזה יביא (ש"א כ"א ט"ז) בבקר זרע. הזה או זה (קהלת י"א ו').

אחו"נ אחורי נהר (כן נקראה העיר פארשטאדט הסמוכה להוראדנא). אינו חוזר ונעור. איש חכם ונבון.

אחו"ר אל חנון ורחום.

אחור וקדם צרתני (תהלים קל"ט ה') סימן ע"ז ו' כי קלנדא ח' ימים אחר התקופה וסטרנורא ח' ימים לפני התקופה. אחור כתיב ברישא ומתניתין נמי האיד דלאחר התקופה תנא ברישא.

אח"ז אח זקן (גול"ר). אחר זה—זמן.

אחז"ל אמרו חכמינו זכרונם לברכה.

אחז"ת אחר זמן תפלה.

אחי"ה אמר חנוך יהודה קאהוט (בערוך השלם).

אחיו"ט אחר יום טוב.

אֲחִי וראֹש סימן במסרה (אפ"ס) כי בבראשית כ"ד בספור אליעזר בראשונה פסוק כ"ז נאמר אַחֵי אדוני, ובפסוק מ"ח אֲחִי אדוני, כמו שבמלה זו הצירה קודם להיריק.

אח"י מאי"ן בחומשים עם פי' רהיד"א ליוורנו תקנ"ז יש תוכחות מוסר אחר כל פרשה ותתום בראשם אח"י א'ני ח'יים י'וסף. ובסופם מ'א'י'ן' שפתרונו שלא כסדר: ממני בן ישעיהו אזולאי (אוצה"ם 636).

אח"כ אחר חלוץ כתב (גול"ר). אחר כך. אחרי כן.

אחכ"א אחר כך אמר.

אחכב"נ אין חכם כבעל נסיון.

אחכה"נ אין חכם כבעל הנסיון.

אחלא"ב אין חבין לאדם אלא בפניו. אין חכמה לאשה אלא בפלך.

אחלא"ד אתה חונן לאדם דעת [ת].

אחל"ל אורח חיים למעלה למשכיל.

אחל"מ אחר למעשה.

אחמ"ה אבד חסיד מן הארץ.

אחמו"ק אחרי מות קדושים.

אחמ"כ אחרי מחילת כבודו.

אחמ"מ אחר מתן מְעות.

אחמ"ע אחר מעוט. אין חבוש מתיר עצמו.

אחמ"ת אחר מתן תורה.

אח"ס בט"ע גי"ף בשבת ק"ד יש א"ב מסודר באופן כזה. כ"א אותיות א"ב מתחלקות לשלש. שבע בכל מחלקה. ואותיות הראשונות מכל מחלקה מצטרפות לצמד אחד. וכן השניות והלאה. והת' האות הכ"ב מצטרפת לצמד האחרון. ואותיות בנות צמד אחד מתחלפות זב"ז.

אחסנא דבנימין צדיקא גריעא סימן במסרה לד' פעמים גורל בפתה. בכה"ק. בגורל נחלתם (יהושע י"ד ב') גורל מטה בני בנימין (יהושע י"ח י"א) גורל הצדיקים (תהלים קכ"ה ג') ומגורל נחלתנו יגרע (במדבר ל"ו ג') (הסימן הזה יש לו קשר עניני עפ"י אגדת חז"ל שנצטער בנימין הצדיק על רצועת שהיתה לבני יהודה בתוך חלקו ועליה מזבח בנוי. יומא י"ב).

אחפ"ג אחר פעודה שלישית.

אח"ע אחיזת עינים.

אחע"א איסור חל על איסור.

אחע"ב אשת חיל עטרת בעלה.

אחע"כ אין חייבין עליו כרת.

אח"פ אין הטם פה [ק]. אחדות פשוטה. אחר פסח. אסרו חג פסח.

אח"צ אחר הצות. אינו חוצץ.

אח"ק אחר קבורה.

אחר"ל אין חברו רשאי להתיר.

אחשנבה"ע אחר שנברא העולם.

אח"ש אברהם חיים שור (ד' ול"ר). אגב חורפא שבשתא.

אחשנ"ת אחר שנתבאר.

אח"ת אגב חדא תרתי. אחר תפלה.

אחת"נ—ע—ש אחר תפלת נעילה—ערבית—שחרית.

א"ט אבן טוען. אבנים טובות. אין טעם. אינה טענה. אלו טרפות (פ"ג דחולין). ארבע טורים. אשה טובה.

אט"ב אין טעון ברכה. אנשי טבריא.

אטב"ח יש א"ב מסודר באופן כזה. ט' אותיות הראשונות. האחדיות. יצורפו שתים שתים למספר עשרה. אט. בח. גז. דו. וההה' אין לה זוג. ט' אותיות השניות העשריות. תצורפנה שתים שתים למספר מאה. יצ. כפ. לע. מס. והנ'ן אין לה זוג. ואותיות השלישיות המאיות מצטרפות עם האותיות מנצפך שגם הן למאיות תחשבנה למספר אלף. קץ. רף. שן. תם והך' אין לה זוג. ושלש אלה שנשארו בלי זוג מצטרפות יחד. הנך. ועפ"י סדר זה הן מתחלפות זב"ז.—סוכה נ"ב שבן באטב"ח של ר' חייא קורין לסהדה מנון. ועיין ברש"י ובערוך[1].

אטב"ר אין טוב בלי רע.

אטו"י אך טוב וחסד ירדפוני.

אטו"ר אם טוב ואם רע.

אט"ט אינו טעון טבילה.

אט"ל אין טעם לדבר.

אטלי"ס אך טוב לך יהיה סלה.

אטל"ס אך טוב לישראל סלה.

אטל"ת אל טמא לא תגש.

אטמ"ט אשה טובה מתנה טובה.

אטנ"י אין טעון נטילת ידים.

אטס"ה אחריות טעות סופר הוא.

אטקיו"ר אין טעון קדוש ידים ורגלים.

אטשב"ר אין טוב שאין בו רע.

א"י אביר יעקב [ס]. אבן יחייא. אבן ירחי (בעל המנהיג). אבן ישראל [ס]. אגרת יהודה [ס]. אדם ישר [ק]. אהלי יהודה [ס]. אור ה' [ס']. אור יקרות [ס]. אור ישר [ק]. אור ישראל [ס]. אזלת יד. אז ישיר. אטר יד. אינו יהודי. אינו יודע. איני יכול. איש יהודי. איש ימיני. אלהי ישראל. אמונה ישרה. אמץ יוסף [ס]. אפיקי יהודה [ס]. אריכת ימים. ארץ ישראל. אשר יצר [ב]. אתה יצרת [ת].

אי' איתא.

אי"א אדם ילוד אשה. אינם יראים אלהים. איש ירא אלהים. אל ישנה אדם.

איא"א או יהודי או ארמאי.

איא"ב איש ירא אלהים באמת.

איא"ה אשר יצר את האדם.

איא"ע אם יהיה אלהים עמדי.

איאפ"ל אל יפתח אדם פיו לשטן.

איא"צ או יהודי או צלוב.

איא"ק אידלי יומא אידלי קצירא.

איא"ש אלהים יענה את שלום.

אי"ב אלהים יחנך בני. ארך ימים בימ נה. אשרי יושבי ביתך.

איב"א אי בעית אימא.

איב"ד אין יוצאה בדיינים.

איב"ל איבעיא להו.

איב"ע אין יסורין בלי עון.

איבע"א אי בעית אימא.

אי"ב תשצ"ג סימן ליתרון המולד שבין חדש לחדש. 1 יום. 12 שעות. 793 חלקי שעה שמתחלקת לאלף ושמנים חלקים. ועל פי זה אם יודעים אנחנו מולד חדש זה נוכל לדעת מולד הקודם. בגרענו ממנו מספר זה. מולד הבא בהוסיפנו עליו מספר זה.

אי"ג אמר יהודה גדליה (ר' ול"ר ול"י מנו). גם ג' מביא זה.

איד"ז אידרא זוטא.

איד"ל אם יש דין למעלה.

איד"נ אברהם יוסף דאנון באדרינאפאל. (חכם וסופר מפורסם).

---

[1] ומה שהקשו המהרש"ל והמהרש"א שלפי סדר זה היה צ"ל תחת ה' האחרונה שבמנין ש' לא ה', אין זו קושיא לפי שהיא נוספת כלומר האות השניה מהשרש נכפלת לסוף. כמו שיש לפעמים שתים נכפלות אדמדם וכדומה. נמצא במלת מנון שהשניה היא נון נכפלת לנון בסוף. ובמלת סהד שהשניה היא ה' נכפלת לה' בסוף. ומה גם בחלופים באלה שהם לרוב ע"ד דרש.

איד"ר אידרא רבא.
אי"ה אם יגזור השם. אם יש השלום (ס"ה ול"ר). אם ירצה השם.
איהבשח"א אני יהודה הלוי בן שמואל חזק אמן.
איה"ל אם יעזור השם לי.
איה"נ אין הכי נמי. אנא י"י הושיעה נא. איסורי הנאה.
איה"ש אם ירצה השם. אילת השחר [ס].
איהש"ר אמן יהא שמיה רבא.
אי"ו אלהים יחננו ויברכנו.
איו"ב אין יוצא ואין בא. אני יוסף ברילל (סופר מפורסם ממינסק זה כנויו במכ"ע ומאספים).
איו"ט אחר יום טוב.
איו"י אברהם יצחק ויעקב.
איו"כ אחר יום כפורים.
איוכ"מ אין יום כפורים מכפר.
איושחי"ל ארך ימים ושנות חיים יוסיפו לך.
איח"כ אל יתהלל חוגר כמפתח.
אי"ט אחר יום טוב. אורך ימים טובים.
אי"כ אחר יום כפורים. איומה כנדגלות [ס] אין כאלהינו [ת].
איכ"ב אל ירבו כמותו בישראל.
איכ"ה אני יודע כל הנסתרות.
א'י'כ'ה'ו'ז' סימן במנחת שי בשם רד"ק כי באיכה ה' כ' כתוב אתה י"י לעולם תשב כסאך לדור ודור. ובתהלים ק"ב י"ג ואתה וזכרך. (זה סימן אחד שהם שנים ממינים שונים. הראשון דוגמא והשני סדר האותיות באלפא ביתא ו' ז' זה אחר זה).
איכ"ל איכא למימר.
איכ"ר איכה רבה.
אי"ל איכא למימר. אין יודע לשאול. אין יכול לחזור. אין יש להשיב. אין יכול לומר. אינו יכול לדבר—לקרות. אלהים יעזרהו לטובה. אלהים יענה—יראה לו—ישמרהו לעד.
איל"א אליהו ישיב לב אבות.

איל"ב אין יכול לחזור בו.
איל"ה אהרן יהודה ליב הורוויץ (סופר מפורסם במכ"ע).
אילה"ק אין לחקשות.
איל"ם אכתי יכול למימר. אין לו מתיר.
אימ"א אויל ינאץ מוסר אב.
אימאמ"—ל אין מבטלין איסור—לכתחילה.
אימו"ל (יש כותבין אמעומ"ל) אדם יסודו מעפר וסופו לעפר.
אימ"ם סימן ב"ב קי"ג להפסוקים שמהם נלמד שבסיבת הבעל הכתוב מדבר. איש ידבקו מטות ממטה. והמדפיסים שלא ידעו מה הוא השמיטוהו. כן כתב הג' יעבץ בהגהותיו[1]).
אימ"ן אנא י"י מלטה נפשי (אחר חתימת השם לתפלה).
אין בהן עיין אינו רואה.
אין מוקדם מאוחר חסר א'. סימן בס' מערכת האותיות אשר במקראות גדולות. שיש 62 מקומות בכה"ק שבאו האותיות הראויות להיות מוקדמות מאוחרות. כגימטריא של מלת אין ועוד א'.
אין מעיינין ואין גודשין באנדרמין ובליטרא שלשה עשר נפש משקלות ממחק עבה לא תעשה לא יעשה סימן ב"ב פ"ט להברייתות המדברות שם בעניני מדות ומשקלות. וכנראה יש שם קצת טעות. אין גודשין צ"ל לפני אין מעיינין (כ"כ גם בדל"צ) ות' לא יעשה צ"ל לא ישהה. ולא כחדל"צ שמוחקו לגמרי. בלמנצח לדוד נדחק גם הוא בפי' לא יעשה. ובהענין פי' שני אופנים עפ"י נגלה ונסתר.
אינה יולדת סימן לטרפה. חולין נ"ז.
איני רואה אין בהן סימן ברכה לעולם. העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי יו"ט מן המנחה ולמעלה ובמוצאי שבת ובמוצאי יו"ט ובמוצאי יוה"כ ובכל מקום שיש שם נדנוד עבירה לאתויי תענית צבור. המצפה

[1]) עיין בס' על נהרות בבל צד 122. ובהמליץ תרמ"ח גליון 63.

לשכר אשתו וריחים — המשתכר בקנים ובקנקנים תגרי סימטא ומגדלי בהמה דקה. וקוצצי אילנות טובות. ונותנין עיניהן בחלק יפה. ד' פרוטות שכר כותבין ושכר מתורגמנין ושכר יתומין ומעות הבאות ממדינת הים. כותבי ספרים תפלין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן, וכל העוסקין במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת (ברייתא פסחים נ').

אינו רואה[1]) סימן ברכה לעולם כל העושה מלאכה במ"ב (תענית ל').

אינו רואה סימן ברכה לעולם. כל שאינו מהנה ת"ח מנכסיו. כל שאינו משייר פת על שלחנו. (סנהדרין צ"ב).

אינו רואה סימן ברכה לעולם. כל הלומד תורה מרב אחד (ע"ז י"ט).

אי"ע אביר יעקב עליון. אלהים יהי עוזרם. אלהים יהי עמך. אלהים יכוננה עליון. אמר יעבץ. אצילות יצירה עשיה [ס].

איעב"נ אלהים יכוננה עד ביאת גואל.

איע"ו אורך ימים עולם ועד.

איעע"ס אלהים יכוננה עד עולם סלה.

איע"ר ר"ת הזה כתוב בס' גנזי ישראל בס"מ פ"ב צד 46. וא"י לע"ע פתרונו. כעת נ"ל כי פתרונו אלהים יהונן עפרו.

איפל"ג אנא יי' פתח לי גנזי. תפלה מיוסדה על סדר א"ב בסוף שו"ת חות יאיר אריכת ימים ברכה וכו' וכל טור מתחיל איפל"ג כנ"ל.

איפמ"ש אומרים יקום פורקן מי שברך.

איצא רטיבא דסכר נהרא סימן גיטין ס"ט בי סיסין רטיבא מועיל לעצור השלשול. כמו שבעשב ששמו איצא כשהוא לח סוכרין בו נהרות.

אי"ק איסור קדושה. ארץ ישראל קדושה.

אי"ק בכ"ר יש א"ב מסודר באופן כזה. עשרים ושתים אותיות אלפא ביתא עם מנצפ"ך הכפולות ונחשבות למאות שהן ביחד עשרים ושבע מתחלקות לשלש פ' בכל מחלקה. ואותיות הראשונות מכל מחלקה מצטרפות לצמד אחד. וכן השניות. וכן הלאה—ואותיות בנות צמד אחד מתחלפות זב"ז. ומשתמשים בזה בספרי הקבלה הרמז והסגולה.

אי"ר איכה רבתי. אמן יהי רצון.

אי"ש אדוני יתברך שמו. אליהו ישראל. (רב בנא אמון חותם כן בתשובותיו באבן ספיר). אליעזר יצחק שפירא (סופר מפורסם). יעקב שאול אלישר. (חכם הכולל בירושלים חותם ג"כ כן בהפוך אתוון).

אי"ש נ"ר אברהם יוסף שלמה גראציאני (מגדולי חכמי איטליא. עיין תולדות גדולי ישראל).

איש ואיש כלשונו. סימן במנחת שי כי אצל אברהם העברי כתוב בבראשית כ"ב ג' שני נעריו אתו ואצל בלעם הארמי כתוב במדבר כ"ב כ"ב נעריו עמו. כי תרגום של אתו עמו.

אישחי"ל אורך ימים שנות חיים יוסיפו לו.

איש מבית לוי אני יעקב שמואל הלוי (טראכטמאן) (סופר מפורסם).

אישלד"ע אין שליח לדבר עבירה.

איש מחשבות אני יעקב שמואל טראכטמאן.

איש"ר אהבי יי' שנאו רע. אמן יהא שמיה רבא.

אישר"מ אמן יהא שמיה רבא מברך.

אי"ש ת"ם אני יעקב שמואל ת(ט)ראכטמאן.

אי"ת אדוני יתברך.

אית' איתא. איתימא. איתמר.

איתן בשלום כה סימן שנתן ר' סעדיה גאון לי"א אותיות השמוש. תשובות דונש נגד הגאון 3. תשובות תלמידי מנחם 2—41. המגיד שכ"א צד 181. הלבנון ש"ח 275.

איתן משה וכלב סימן מבעל תל"ע לי"א האותיות שבאות לשמוש.

אית"ש אדני יתברך שמו.

א"ב אגורת כסף. אדם כשר. אחר כך. איומה כנדגלות [ס]. אין כאלהינו [ת]. אין כאן.

[1]) קשה לי מאי שנא מ"ב הא בפסחים נ' נאמר כן על כל תענית צבור.

אין כדאי. אין כמוך [ת]. אין כסף. אין כתיב. אינו כן. אלו כלים (פ״י דכלים). אם כן. אמר כך. אומרים כן. ארבע כנפות. ארבע כוסות. את כבודו. אתה כוננת [ת].

א״ך איש הרוח כנוי ספרותי של הסופר ה׳ אברהם אלבערט כ״ץ במכ״ע.

א׳ך׳ טוב לישראל סימן למנין פסוקי ס׳ עובדיה שהם 21. כגימטריא של זו המלה הרשומה. ועיין אהיה.

אכ״א אכילת ארעי. אחד כסאו אחד. אשכנזים כאן אומרים.

אכאל״א אם כן אין לי אלא.

אכא״פ או כנוס או פטור.

אכ״ה אמאי כולי האי (ר׳ ול״ר כי נמצא מאי כולי האי). איש כפר הבבלי.

אכה״ג אנשי כנסת הגדולה.

אכה״ש אין כל האיברים—הכחות שוות.

אכו״ש אכילה ושתיה.

אכ״ז אחר כל זה. אלא כזית. את כל זה.

אכז״ע אשה כלי זיינה עליה.

אכ״ח אין כל חדש. אם כל חי (אחד מהעשרה מאמרות לרמ״ע מפאנו).

אכח״ב אדירי כל חפצי בם. אשרי כל חוסי בו.

אכ״ט אין כאן טענה.

אכיל״ה אמרה כנסת ישראל לפני הקב״ה.

אכי״ר אמן כן יהי רצון.

אכ״כ אין כתוב כאן.

אככ״ח אוצר כל כלי חמדה [ס].

אכ״ל איכא למימר. אין כפרה למתים.

אכל ושתה (מת) בבית סימן יפה לבית. ברכות נ״ז.

אכל מלכא בסלא[1]) סימן במסרה לשלש פעמים נותן לך הנמצאים בכה״ק ואכלת את כל העמים אשר י״י אלהיך נתן לך (דברים ז׳ ט״ז) כי תבוא אל הארץ אשר י״י אלהיך נתן לך ואמרת אשימה עלי מלך (דברים י״ז י״ד). מארצך אשר י״י אלהיך נתן לך ושמת בטנא (דברים כ״ו ב׳).

אבל מסכנא[2]) צפרתא בירושלים ואתנחם סימן במסרה לחמש פעמים ישב שבאו בכה״ק. ישב אשב עם המלך לאכל (ש״א כ׳ ה׳) אל ישב דך נכלם (תהלים ע״ד כ״א). ישב ויצפור (שופטים ז׳. ג׳). ישב ישיבני י״י ירושלים (ש״ב ט״ו ח׳). ישב אפך ותנחמני (ישעיה י״ב א׳).

אכל״ק אם כן לימא קרא.

אכל״ר אם כן לכתוב רחמנא.

אכ״מ אין כאן מקומו. אין כמוך.

אכמ״ה אם כן מה הגיד (מ״ה ול״ר).

אכמ״ל אין כאן מקום להאריך. אכתי מבעי ליה.

אכמ״נ אפילו כמלא נימא.

אכ״ע אכולי עלמא. אכילת עראי. אל כל ענין (ב״ש ול״ר).

אכע״ז אם כן על זה.

אכ״פ אכילת פסח. אכילת פרס.

אכ״ק אם כן קשה.

אכ״ר אי כתב רחמנא.

אכש״מ אם כן שמע מינה.

א״ל אדם למקום. אזנים לכותל. אחר למעשה. איבעי לחו. אידכר לן. איכא למימר—למפרך. אי לימא. אין לברך—להתענית—לחוש—לומר—לשנות—לתרץ. אין לו. אית ליה. אם לאו. אמר לו. אמרו לאלהים. אל למושעות [ת]. אסור לו. אפשר לומר. אורח לחיים [ס]. אשתעי ליה. אתא לידית. אתרחיש ליה.

אל עיין עם עמקי.

אל״א אחד לאחד. אי לא אמרת. אין לו אלא. אין לך אדם. אם לא אוכל—אמר.

אלא״א אוי לי אם אומר.

---

1) כונת שני אלה הסימנים עיין במבוא.

2) נראה מזה, כי בעלי המסרה מביטים רק על דמיון המלות במבטא אעפ״י ששונים בהוראותיהם, כי זה מנפ״י לשון ישיבה והשאר מנע״ו לשון שובה.

אל"א אמ"א אם לא אמר אין מחזירין אותו.
אלא"ב אולת לקרתא אויל בניסוסה.
אַל אָבִי הוא טוב סימן לתנועות גדולות.
אלא"ע אור לארבעה עשר.
אל"א שאל"ש אין לך אדם שאין לו שעה.
אלב"ם בשבת ק"ד יש א"ב מסודר באופן כזה. שהעשרים ושתים אותיות שבאלפא ביתא מתחלקות לשתים י"א בכל מחלקה. ואחת מזו ואחת מזו מצטרפות לצמד. והן מתחלפות זו בזו. ומשתמשין בזה בספרי הקבלה והרמז.
אלב"ש אלה ד' אותיות משמשות תמיד בראש המלה לא לאחר השרש (צה"ת).
אל"ד אין לך דבר. אין לו דמות. אמונתו לדור דורים.
אלד—אלדי יש כותבין כן תחת שם אלוה אלוהי ומחליפין הה"א בדל"ת.
אלד"ם אין לדבר סוף.
אל"ה אבק לשון הרע. אי לאו הכי. אלא הכא. אליהו הנביא. אמר להם הממונה (פ"ג דיומא).
אלהא מקיים צדקתא סימן במסרה לג"פ בראשית ריש פסוק[1]) בראשית ברא אלהים (בראשית א' א'). בראשית ממלכת יהויקים (ירמיה כ"ו א', כ"ז א'). בראשית ממלכת צדקיה (ירמיה כ"ח א', מ"ט ל"ד).
אלהוא"ה אלהי האלהים ואדוני האדונים.
אלה"ק אין להקשות. אפשר להקשות.
אלה"ר אבק לשון הרע. אפשר להביא ראיה.
אלה"ת אין להתענות.
אלו"ג אלמנה וגרושה.
אלו"ל אוי לרשע ואוי לשכנו. אחד לחטאת ואחד לעולה. אם למות ואם לחיים. אני לדודי ודודי לי. את לבבך ואת לבב (בשל"ה ועוד ס' רמז להורות כי מחדש אלול

צריכין להתקרב לעבודת ה' ולתשובה).
אלוף קנ"ז זאב קפלן מריגא סופר מפורסם היה חותם כן ברוב מאמריו במכ"ע.
אלו מקילין לעצמן ואלו מקילין לעצמן סימן כתובות ו' בבי רב אמרי רב שרי ושמואל אסר. בנהרדעא אמרו רב אסר ושמואל שרי.
אל"ח אדם לחברו. אין לו חזקה—חלק. אין לי חותם.
אלהלע"ה אין לו חלק לעולם הבא.
אל"י סימן למנין פסוקי פ' הברכה שהם 41 בגימטריא של זו המלה. אם לא יגיד. אתהלך לפני י"י.
אליב"ה אתהלך לפני י"י בארצות החים (אחר חתימת השם לברכה).
אלי"ג אם לא ירדו גשמים.
אלי"ד אור לארבע עשר.
אלי"ה אמר ליאון יוסף המעתיק (ל"ל ול"ר).
אֵלִיָּהוּ טוֹב סימן לחמש תנועות הגדולות (ר' אליהו בחור בס' מסרת המסרה. פרקי שירה).
אליונ"ע אם לא יגיד ונשא עונו.
אליו"ע " " " "
אלי"ם יש נזהרין לכתוב שם אלהים מפורש. משמיטין הה"א וכותבין כזה. (כ"מ בשו"ת חוט המשולש טור א' סי' כ"ט ל"ב ס"ב).
אלי"ר אליבא ריקנא.
אלי"ש אור לישרים [ס].
אלי"ת אם לדין יש תשובה.
אל"כ אי לא כתב. אם לא כן.
אלכה"ג אלמנה לכהן גדול.
אלכ"ל אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.
אלכ"ק אם לא כן קשה.
אל"ל אית לן למימר.
אלל"ב אוי לה לאותה בושה.
אלל"ב אוי לה לאותה כלמה.

[1]) לשון זה הסימן היא במסורה גדולה ירמיה כ"ו א'—ונראה ברור, כי ט"ס יש כאן, שהרי אותם הכתובים אצל צדקיה אינם ראש פסוק—וכן צ"ל ח' ג' ריש פסוק והסימן הוא על החמש פעמים לא על ג' ריש פסוק—מלת מקיים כוללת ב' פעמים דיהויקים. ומלת צדקתא ב' פעמים דצדקיה.

אללש"פ אוי לו לדור שאתה פרנסו.
אל"ם אביגדור לוי מגלוגא. (חכם בימי הרמבמ"ן) או לי מיוצרי — מיצרי. אל למושעות [ר' אליהו מורפורגו. (מסופרי המאסף) איכא למימר — למפרך. אין לנו מלך. אלון מורה [ס]. אמשול לך משל. ארח לצדיק מישרים. אשמרה לפי מחסום. אשתקל מלוליה.
אלמג"ם אין לך מדה גדולה מזו.
אלמ"ד אלא למאן דאמר.
אלמ"ה־כ אין למדין מן הכללות.
אלנ"י אם לא נטל ידיו.
אל"ע אין לו עדים. אין לוקין עליו.
אלע"א אם לא עכשיו אימתי.
אלע"ב אין לנו עסק בנסתרות.
אלע"ז אין לסמוך על זה.
אלע"כ אין לו עליו כלום.
אל"פ אין לפסול. אפשר לפרש. אריה ליב פיינשטיין. (סופר מפורסם מבריסק) אריה ליב פרידלנד. מפ"ב (נדיב ובעל אוצר ספרים מפורסם).
אלף ומאה מצוה בכתיבה יעקב זקף שדותיו בדברים עסיקין. סימן כתובות צ"א להלכות שנאמרו שם בעניני גבית חוב. ומלת יעקב סימן לומודה רבא בראובן שירש שדה מיעקב. ויותר טוב לגרוס תחת „יעקב" „אחריות" שזה עיקר הדין של רמי ב"ר חמא. ובלמנצח לדוד פי' ע"ד הרמז.
אל"ק אית ליה קלא.
אלק—אלוקים החרדים כותבין כן שם אלוה אלהים בהחליפם הה' בקו"ף.
אל"ר אין לו רשות. אפשר להביא ראיה.
אל"ש אהניא ליה שטותיה—שטתיה. אין להם שעור. אמירה לנכרי שבות.
אלש"ב אוי לי שראיתיך בכך.
אל"ת אין להם תשובה. אין לו תקנה.
אל תאבלו עין נא.
אלת"ה אי לא תימא הכי.
א"ם אב מלאכה. אבי מורי. אבינו מלכנו [ת]. אבן משה [ס]. אבני מלואים [ס]. אברהם מאפו. (סופר מפו:רסם). ארוני מלך. אהובי מחותני. אוהב משפט [ס]. אוהל מועד [ס]. אהל משה [ס]. אונאת ממון. אור מקיף [ק]. אותיות מחכימות. אחד מלא. אחרי מות. אחת מחצית (ב"ש ד' ול"ד). איזהו מקומן. אין מבחין. אין מובן. אין מאכילין— מבטלין — מברכין — מדליקין — מחזירין — מוסרין. אין מספר. אין מעמידין. (פ"ב דעבודה זרה). אין מפסיקין — מקבלין—אין מקדשין(פ"ז דערכין). אין מתענין.אינה מקודשת. אינו מינו. אינו מאמינו. אל מסתתר [ת]. אלא מעתה. אלה משפטים. אלהינו מלך. אלו מציאות (פ"ב דב"מ). אלו מטמאין (פ"ב דאהלות). אלו מנחות (פ"י דמנחות). אלו מפסיקין (פ"ב דפאה). אלון מורה [ס]. אליהו מורחי. אלכסנדר מוקדון. אלפי מנשה [ס]. אמור מעתה. אמר מר. אני מאמין. אנשי מדות. אנשי מעשה. איפכא מסתברא. ארבע מינים. ארבע מיתות (פ"ז דסנהדרין) ארח מישור [ס]. ארץ מצרים. אשם מעילה— מצורע. את מקודשת. אתא מרחוק [ד].
אמ' אמר. אמת.
אמ"א אין מחזירין אותו. אלא מה אמר. (ר' ול"ר).
אמא"ה אהבה מקלקלת את השורה. אין מפטירין אחר הפסח. אין משיבין את הארי.
אמא"ח אחד מלא אחד חסר.
אמא"ל אין מבטלין איסור לכתחילה. אין מורזין אלא למזורז.
אמא"ם אין מוציאין אותו מידו.
אמאעב"ש אין מלאך אחד עושה שתי שליחות.
אמא"ק אוסיפתא מיא אוסיף קמחא.
אמ"ב אין מברכין. אין מוחין בידו. אין מרחמין בדין. אין משיחין בסעודה. אין מתענין בו. אמרי בינה [ס]. אמתחת בנימין [ס]. ארבע מדות באדם—בדעות.
אמבב"ק אין משגיחין בבת קול.
אמב"ד ארבע מיתות בית דין.

אמבוהא דספרי סימן סוכה נ"ה שר' ספרא
אמר הומבהי שרומה למלת אמבוהא.
אמב"ח אין מיתה בלא חטא.
אמבל"ת אין מספיקין בידו לעשות תשובה.
א'מ'ב'נ'י' סימן במנחת שי בשם מסרת כ"י לחמש מלות מתחילות בשין סגולות וטעמם במהפך. שאהבה נפשי. שהמלך במסבו. שהבאותיו אל בית אמי. שהנחלים הולכים. שהימים הראשונים.
אמב"ם אין משיחין בסעודה.
אמב"ש אני מאמין באמונה שלמה.
אמג"ת אל מגלת תענית.
אמ"ד אייזיק מאיר דיק. (סופר זרגוני מפורסם). אית מאן דאמר. אמשטרדם.
אמד"א אל מלך דיין אמת.
אמדשלב"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.
אמ"ה אבי מורי הרב. אבר מן החי. אי משום הא. אין מן השמים (ג ול"ר) אלהינו מלך העולם. אם מן השם. אמר החכם—הכותב—המגיה—המחבר—השם. אמרו מלאכי השרת. אסתר מרדכי המן.
אמה"ג אבי מאור הגולה. אבי מורי הגאון.
אמה"ה אמר החכם המחבר.
אמה"ח אבר מן החי. אמר החבר (בס' הכוזרי). אמר החכם.
אמה"י אמר השם יתברך.
אמה"כ אמר הכתוב.
אמה"ל אוי מה היה לנו.
אמהל"א אי משום הא לא איריא.
אמה"מ אינו מן המנין.
אמ"ו אבי—אדוני מורי ורבי. אינו מצוה ועושה. אל מלך ויעבור [ת]. אמת ואמונה—ויציב [ת].
אמו"ב אין מוקדם ומאוחר בתורה.
אמו"ד אמונות ודעות.
אמו"ה אמור מעט ועשה הרבה.
אמוה"ד אמונות והדעות [ס].
אמוה"ק איפכא מסתברא והכי קתני (ד' ול"ר).
אמו"מ אחד מעיר ושנים ממשפחה.
אמומ"ב אין מוקדם ומאוחר בתורה.

אמו"ן אמת ונאמן (ב"ש ול"ר).
אמיפר"י איזהו מקומן ופרק ר' ישמעאל.
אמו"צ אמת וצדק.
אמ"ז אבי מורי זקני. אסורי מזבח (הלכת ברמב"ם). ארבע מאות זוז.
אמז"ל אבי מורי זכרונו לברכה. אמרו זכרונם לברכה.
אמז"מ תקופת ניסן לא תחול כי אם בשעת א' ומחצה או בשעה ז' ומחצה.
אמ"ח אמונת חכמים [ס].
אמח"א אין מחזירין אותו.
אמח"ו אדוני מחותני.
אמחזטו—אמחטו אין מחזיקין טומאה.
אמח"ל אבינו מלכנו חטאנו לפניך.
אמחמ"ם אינו מחויק מ' סאה.
אמ"ט אין מחזיקין טומאה. אינו מטמא.
אמ"י אחד מי יודע. אמונה ישרה [ס].
אמיו"כ אחר מוצאי יום כפורים.
אמימ"פ אין מקרא יוצא מידי פשוטו.
אמי"ץ אבי מורי ישמרהו צורו.
אמיר"ה אדונינו מלכנו ירום הודו.
אמ"כ איה מקום כבודו. אלמלא מקרא כתוב ארבעה מחוסרי כפרה.
אמכ"ד אין מחסור כל דבר.
אמכ"ה אמאי כולי האי.
אמ"ל אדם מועד לעולם. אין מזל—משית לישראל. אם אמר לו. אם מותר ליטול. איסור מלאכה.
אמלב"כ אין מרצין לאדם בשעת כעסו.
אמל"ג כמל"ה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.
אמל"ה אין מורידין לפני התיבה. אם מותר להתענות.
אמל"ל בא"ב אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט.
אממ"ה אין מזחירין מן הדין.
אממ"ן אין מזכירין מעשי נסים.
אמ"ן אין מזכירין נשמות. אל מלך נאמן. אמר (אני) מנחם נווארדא (ל"ל). אברהם מונסון (גאון מפורסם היה חותם כן). עיין

שו"ת נחפה בכסף בחו"מ סימן י"ט).

ואמרה האשה א'מ'ן סימן בפרק המצות הגלוה אל ס' ראשית חכמה בסוף שער התשיעי. לשלשה דברים שהאשה חייבת. א'נרה מ'גלה נ'ר שבת [1]).

אמנו"ן סימן למנין פסוקי פ' וירא שהם 147 בגימטריא של זה השם.

אמס"ב אין מסיחין בסעודה.

אמ"ע אין מקבלין עדות. אל מלך עליון— עולם, אש מים עפר.

אמע"ה אין מבדילין על הנר. אין מברכין על האור. אין מעבירין על המצות — האוכלין. אין משיבין על ההיקש—הקלקלה.

אמע(א)ה"ש אין מחללין עליו את השבת.

אמע"ר אדם משים עצמו רשע. אש מים עפר רוח.

אמ"פ אמר מרדכי פנצי [לש]. ארבע מאות פרסה.

אמ"צ ארוני מורה צדק (בשו"ת מהר"ם מינץ). אדוני מלכי צדק (ד' בסי' השאלה). אין מצטרף. אל מלך צדיק (ג).

אמצי"ה סי' למנין פסוקי פ' בראשית שהם 176 כמנין זה השם.

אמ"ק אין מקבלין. אין מקיפין. אל מלך קדוש. אמר קרא.

אמק"ט אין מקבלין טומאה.

אמ"ר אין מביאין ראיה. אל מלא רחמים. אש מים רות.

אמר ליה לא נעשה מעשיה במיתה נעשה ולא נעשה בולד יבם ותרומה יבום ותרומה סימן יבמות פ"ז לענין ד' הקושיות ששאל ר' יהודה מדסקרתא לרבא. ונ"ל שבמקום מעשיה צ"ל ונעשה. ושעור הסימן הוא כך. השאלה הראשונה לא נעשה והשנית ונעשת הם במיתה ר"ל בדין עשיית מתים כחיים, והשלישית נעשה והרביעית ולא נעשה הן בדין הולד. ואח"ז מסמן עוד לענין מת היו השאלות ראשונה שלישית לענין יבום שניה רביעית לענין תרומה. — בל"ל נותן כונה בהסימן עפ"י קבלה.

אמר מלאכא לאנתתיה דארונה אריך למכסיא קטרתא בירושלים סימן במסרה לשמנה פעמים אעלה בכה"ק, ו'א'מ'ר אעלה אתכם (שמות ג' י"ז), ויעל מ'ל'א'ך' . . . ויאמר אעלה (שופטים ב' א') ותאמר ה'א'ש'ה את מי אעלה (ש"א כ"ח י"א), ויאמר המלך ל'א'ר'ו'נ'ה'... ולא אעלה (ש"ב כ"ד כ"ד), כי אעלה א'ר'ו'כ'ה' לך (ירמיה ל' י"ז), אעלה וא'כ'ס'ה' ארץ (ירמיה מ"ז ח'). אעלה לך עם ק'ט'ר'ת' (תהלים ס"ו ט"ו). אם לא אעלה את י'ר'ו'ש'ל'י'ם' (תהלים קל"ז ו')—איני מבין מה קשר יש למלות למכסיא קטרתא.

אמרמה"ש אין מביאין ראיה מן השוטים.

אמר"ע אש מים רוח עפר.

אמרת אחותי . . . כי אמרתי פן אמות (בראשית כ"ו ט') סימן במסרה (אפ"ס) כי קדמאה במלכים ב' י"ח כ' אמרת אך דבר שפתים. תנינא בישעיה ל"ו ה' אמרתי אך דבר שפתים. כמו בזה הפסוק אמרת קודם לאמרתי.

אמ"ש אויר מים אש [ג]. אמר משה שוואבי [ל"ש]. אומרים מי שברך. אש מים שמים [ק].

אמשב"ש אין מערבין שמחה בשמחה.

אמש"כ ארבע מאות שקל כסף [ס].

אמש"ם אלמלא מוראה של מלכות.

---

[1]) המאמר מובא שם בזה הלשון „וכדגרסינן במס' ר"ה" ונתחבטו בזה חכמים רבים בהמגיד שי"ב גליון 30 ועוד כי לא נמצא במסכת ראש השנה. ובגליון 33 שם כ' חכם אחד כי מ"ס הוא שהיה כתוב במסרה ובשגגת המעתיקים נתחלקה לשתי מלים בנוטריקון—ובשנה י"ג צד 15 כ' ר' משה ליב כהן מניקלסבורג, דהפסקא וכדגרסינן במס' ר"ה נמשך למעלה שם. והאשה חייבת הוא מאמר בפ"ע ותחת נר שבת צ"ל נר חנוכה והשיב רק המצות שחז"ל יהבו בהו טעמא שאף הן היו באותו הנס.

אמש״ר אל מעלתך שלום רב.

אמ״ת אבא מארי תלמיד (ל״ש ול״ר). אבן מקיר תזעק. איוב משלי תהלים (לשלשת הספרים טעמים משונים מכל כה״ק ונקראים טעמי אמת[1]) אחר מתן תורה, אין מתענין. אמת מארץ תצמח. ארון מטה תכריבין. אש מים תפארת (ד׳ בסי׳ השאלה. וכבר קדמו [ג]) לעולם יאמר אדם אמת חוץ מא׳מ׳ת׳— א׳ושפיזא מ׳סכת ת׳שמיש עפ״י גמ׳ ב״מ כ״ג. פחד יצחק ערך בהני בשם תשו׳ יד אליהו סי׳ ס״א—מרדכי אהרן תאומים. (הכם וסופר מדור העבר במינסק. במאמריו וכפריו כ״י היה חותמו אמת).

אמת דתק״ע סימן במסרה א׳לה הדברים, מ׳שלי, ת׳רי עשר, ת׳הלים, ק׳הלת, ע׳זרא, —כל אמ״ת דתק״ע עושה קמץ קטן, פי׳ באלה הספרים מלת עושה נקוד בצרה בר מן כ״ב בסגול. — עיין מסרה מ״ב ז׳, עמוס ט׳.

אמת לבדו לויה סימן סוטה ל״ה להמאמרים שאמר ר׳ יוחנן משום ר׳ מאיר בזו המסכת, דף ל״ה ס״ב מ״ו ומלת לבדו טעות סופר וצריך להיות לבדו עיין בהגהות הרש״ש. ובדל״צ, והנה קדמם בל״ל — הקשה בספר למנצח לדוד האיכא נמי רביעית מימרא בדף ל״ו על ותשב באיתן קשתו. אמר ר״י משום ר״מ ששבה קשתו לאיתנה. והעלה שט״ס שם וצ״ל שם חכם אחר ומביא מירושלמי הוריות פ״ב דמייתי לה משמיה דר״ש בר נחמני. ובשם בעל נחלת שמעוני מביא גירסא להפך.—והנה בבית תלמוד ש״ג צד 155 רצה חכם אחד להוכיח מזה דהסימנים אינם מבעלי הש״ס בעצמם. ולא דבר נכונה כי אף להגאונים ורבנן סבוראי אין ליחס טעות פשוטה כזו. ובעיקר הדבר הלא ראית כי כבר קדמוהו גדולים וטובים ופרקוה בטוב טעם ודעת.

א׳מ׳ת׳ המשפט שם ספר נקרא כן מפני שהוא חדושי דינים ולקוטים מספרי א׳שרי מ׳רדכי ת׳וספות, עיין תולדות משפחות גינזבורג צד 13.

אמת ממון יראה סימן סנהדרין ז׳ למאמרי ר״ש בר נחמני בעניני דיין—בדל״צ הגי׳ ויראה בו׳ ויותר טוב בלא ו׳. גם מביא שם שבמאמר השני הגי׳ ברי״ף רא״ש וטוש״ע כל דיין שנוטל ממון מזה. והוא מבאר קצת קשר ענין בהסימן. ואפשר שפירושו שהדיין יראה את האמת לממון, והממון לא יהי נחשב בעיניו למאומה, כההוא מרבנן דממתא קושטא דאי הוו יהבי ליה כל חללי דעלמא לא משני בדבוריה.

א״נ אבות נזיקין. אבן נגף. אגר נטר. אדון נבבד. אהב נפשו. אהבה נאמנה. אור נערב [ס]. אי נימא. אי נמי. איזהו נשך (פ״ה דב״מ). אימיך נשאתי [ת]. אימת נוראותיך [ת]. אין נוהגים. אין נערכים (פ״ב דערכין). אין נופלים. אין נשבעין. אין נותנים (פי״א דתרומות). אינו נאמן—נדון—נראה. אינו נמול. איש נאמן. אינם נזוקין. איש נברי. אוכל נפש. אל נא. אל נכר. אלהי נצור [ת]. אלהי נשמה [ת]. אלו נאמרים (פ״ה דסוטה). אלו נדרים (פ״י דנדרים). אלו נערות (פ״ג דכתובות). אלמנה ניזונת (פי״א דכתובות). אלוף נעורים. אם נאמר. אמרי נעם [ס]. אסור נבלה. אפריון נמטייה. אוצר נחמד[ס]. ארבעה נדרים (פ״ג דנדרים). ארי נהם [ס]. אשה נאה. אשם נזיר. אשר נתן [ב]. אתה נגלית [ת].

אנ״א אנא אמלוך. בר״ת שבס״ס אמרי נעם לר״ה מפאריץ.

אנא בקליל צרפית סימן במסרה מובא במאירי אבות פ״ג סי״ג על עניני ד׳ פסוקין

[1]) ר׳ אליהו בחור בספרו מסרת המסרה שער שברי לוחות מביא כי בקצת נוסחאות סימנם תא״ם כסדר הספרים אלא נוהגין לכתוב אמת לפי שהוא סימן יפה כמאמר חז״ל לישנא מעליא נקט.

כל אחד בן ז' תיבות וכל תיבה בת ד' אותיות. ואני כמעט נטיו רגלי כאין שפכו אשורי. תהלים ע"ג. אויל ביום יודע כעסו וכסה קלון ערום. משלי י"ב. אויל ינאץ מוסר אביו ושמר תכחת יערים. שם ט"ו. מצרף לכסף וכור לזהב ובחן לבות ה'. שם כ"ז. ואיני יודע לע"ע פי' הסימן וניכר שיש כאן חסרון וצ"ע.

אנב"י אדם נדון בכל יום.

אנבב"ב אדם נכר בכוסו בכיסו בכעסו.

אנד"ש אהב נפשו דורש שלומו.

אנ"ח אמת נכון הדבר.

אנ"ה אנ"ה אל נקמות ה' אל נקמות הופיע. (כ"כ על מצבת אחד ההרוגים בגזרת סאלוניקו י"ד אלול שע"ז העולם גליון 47.

אנה"צ אנשי הצבא.

א'נ'ו' אדם נח. סימן במדרש לקח טוב כי מאדם עד נח אלף וחמשים ושש שנה.

אנוי"ל אנכי ולא יהיה לך.

אנ"ח אנשי חיל.

אנ"י אדוני נצח ישראל. אל נאמן יחיד. אל נקמות י"י. אלהים נרי יאיר.

אני"ל אי נמי יש לומר. אתה נותן יד לפושעים [ת].

אני ישנה עיין ער.

אני שי"ט אני יעקב שמואל טראכטמאן (סופר מפורסם).

אני שלמה כותב סימן שנתן ר"ש בן גבירול לי"א אותיות השמוש. הערוך לפרחון XXIV המגיד שכ"א צד 181.

אנ"ך אורות ניצוצות כלים [ק]. אורייתא נביאי כתובי [ם]. אין נושאין כפיהן.

אנכה"נ אנשי כנסת הגדולה.

אנכ"י אמירה נעימה כתיבה יהיבה. אנא נפשי כתבית יהבית (שבת ק"ד).

אנ"ל אנר נטר ליה. אין נראה לי. אין נותנין לו.

אנל"פ אין נראה לפרש.

אנלת"א אשר נתן לנו תורת אמת.

אנ"ם אנשי סודו.

אנס"ו אמן נצח סלה ועד.

אנפ"ח אנשים פחותים.

אנע"פ אין נופלים על פניהם.

אנ"צ אנשי צבא.

אנק' אונקלוס.

אנקת"ם אל נא קרב תשועות מצפיך. חלק משם של כ"ב אותיות היוצא מפסוקים של ברכת כהנים—אופן היציאה באר ר"מ קורדווירו בס' פרדס רמונים בחלופי אותיות וחלופי דחילופין עפ"י א"ב שונים.

אנרנ"ל אל נא רפא נא לה.

אנ"ש אלט נייע שול (שם בית הכנסת בפראג). אנשי שלומנו.

אנש"ב אלהי נשמה שנתת בי [ת].

אינש במחתיתיה עיין אהרן במחתיתיה.

אנש חד איתו בעירא מסאבא סימן בס' אכלה ואכלה צד 176. לעניני ח' המקומות שבאה מלת קרבן בקמץ הב'.

אנשון לוייא בניהון סימן במסרה לשלש פעמים מהרו בכה"ק מהרו ש'כ'ח'ו' (תהלים ק"ו י"ג) ולא מהרו ה'ל'ו'י'ם' (דה"ב כ"ד ה') מהרו ב'נ'י'ך' (ישעיה מ"ט י"ז). וענין זה הסימן מפני שנאמר בשבט לוי, ואת בניו לא ידע.

וכל א'נ'ש'י'ה' גבורים סימן למנין פסוקי ס' ירמיה שהם 1365 בגימטריא של זו המלה הנקודה בחשוב האלף לאלף.

אנתמ"ש נ"ה ע"ח בני ט' מדות בנדרים כ' א'ימה נ'דוי ת'מורה מ'ריבה ש'כרות ג'רושת הלב ע'רבוביא ח'צופה (כ"כ בס' ר"ת לב"ש וטעות הוא כי אינם רק ה'. וגם הגירסה שם אינה כן. ע' רש"י. ועיין להלן ערך אסנת).

א"ס אבן ספיר [ס]. אבן סנה (פלסוף מפורסם) אגב סודר. אחריות סופר (ד' ול"ר). אין סוף [ק]. אין ספק. אמן סלה. אנשי סדום. אריסטו (ב"ש ול"ר) אתקינו סעודתא.

אס"ב אסמכתא בעלמא. אסור בהנאה. אסורי ביאה (הלכה ברמב"ם).

אסב"ל אין סמיכה בחוץ לארץ.

אסבל"נ אין סירכא בלא נקב.
אס"ג אספה גדולה.
אס"ד אי סלקא דעתך. אספת דינים.
אסר"א אסורא דאורייתא.
אסר"נ אית ספרים דגרסי.
אסה"מ אספקלריא המאירה [ס].
אסו"ה אסור והיתר [ס].
אס"ז אספת זקנים (כן נקראים ספרי שטה מקובצת).
אס"ח אספת חכמים.
אס"כ באוצר הספרים צד 339. כתב כי בהקדמת ס' מנורת המאור בדפוס אחד מצא כי קצתה מסיימת במלות אני הצעיר אס"ב ואיננו יודע פירושה — אך כבר שאל זאת הח' ר' מאיר ווינר בהמגיד שנה רביעית גליון 32. ובשנה החמישית גליון 4 בא הח' ר' יעקב רייפמאן ויפתור כי הן ר"ת אבוהב ספרדי כהן.
אס"ל אי סבירא ליה. אין סדר למשנה. אי. ספק לדברי (ג' ול"ר) אלא סבירא ליה. אתה סתר לי.
אסכרה סימן ללשון הרע (שבת ל"ג).
אסל"מ אין סדר למשנה.
אסי ואלעזר יוחנן וינאי[1] סימן נדרים כ"א לשמות החכמים שבאו לפניהם עובדות בהתרות נדרים.
אסל"ם אי סייפא לא ספרא.
אסממ"ו אין ספק מוציא מידי ודאי.
אסנ"ו אמן סלה נצח ועד.
אסנתמשגנע"ח סימן לבני ט' מדות נדרים כ'. א'ימה אנוס'ה שנ'ואה ת'מורה מ'ריבה ש'כרות ג'רושת הלב ע'רבוביא ח'צופה.— (ר' רשם בטעות גם הסימן גם הפתרון ומסתמא נוסחא משובשת נזדמנה לפניו. בלמנצח לדוד מכניס כונה ע"ד הרמז).
אסע"ה אין סומכין על הנס.
אס"פ אתנחתא סוף פסוק.
אספ"ה אספקלריא המאירה [ס].
א'פס'י'ן' שם יוצא מהפסוק „ויהי חתת אלהים על הערים אשר ס'ביבותיהם ולא' רדפ'ו אחר'י בנ'י יעקב (נזכר בספר שומר ישראל לרחיד"א).
אספשא"מ אספקלריא שאינה מאירה.
אס"ק אסיפה קטנה.
אס"ש אלכסנדר סענדר שור (ד' ול"ר).
אסשא"מ אספקלריא שאינה מאירה.
א"ע אבא עלאה [ק]. אבן עזר [ס]. אבן עזרא. אדון עולם [ת]. אהבת עולם [ת—ס]. אור עינים [ס]. אור עליון [ק]. אור עמים [ס]. אחיזות עינים. אחר עדות. איזהו ערים. (פ"ו דכלאים). אין עומדין. (פ"ה דברכות). אין עושין — עונשין. איש עברי—עני—עשיר. אכילת ארעי. אלהים עמך. אל עליון. אלו עוברין (פ"ג דפסחים). אמא עלאה. אמה עבריה. אומות עולם. אמר עולא. אמרו עליו. אסור עריות. אורחות עולם [ס]. אשישי ענבים. את עצמו. אותו ענין. אתם עדי.
אע"א אחריתו עדי אובד.

---

[1]) לכאורה נתקשיתי מה סימן הוא זה אם חוששין אנו לשכחת השמות בהעובדות כן יש לחוש לשכחתם בהסימן (עיין במבוא). אף גם למה באו החכמים שלא כסדר זמנם. שלפי"ז היה צריך להיות ר' ינאי לראשונה ור' יוחנן לפני תלמידיו. ולזה י"ל שמסדר הש"ס קבע העובדות כפי הסדר ששמען. ועפ"ד הסימן אחשוב שיש בו רמז ענין טוב ומעיר לזכרון. „אסי ואלעזר" אפשר כי היה אצלם פתגם שגור לאמור לחולה דרוש ברופא וה' יעזור, ויוחנן וינאי יש להם צרוף לזכרון מפני המחלוקת בברכות כ"ט חד אמר הוא יוחנן הוא ינאי, וחד אמר יוחנן לחוד וינאי לחוד—אח"ז מצאתי בלמנצח לדוד שכתב כייל חד זוגא דרבנן להאי גיסא וחד להאי גיסא ר' אסי ור' אלעזר ששמות שניהם מתחילין באלף קיימי בהדא שיטתא דפותחין בחרטה. ור' יוחנן ור' ינאי ששמות שניהם מתחילות ביוד תרווייהו ס"ל אין פותחין. וכוונת התלמוד לדייק בשמא ולאוקמי גירסא מש"ה לא קפיד בסדר קדימה ואחור—והבוחר יבחר.

אעאאכ"מ אין עונשין אלא אם כן מזהירין.
אעב"ע אין עניות במקום עשירות.
אע"ג אף על גב.
אע"ה אבינו עליו השלום (מצורף תמיד לשמות אברהם יצחק ויעקב).
אעה"ז אם עבר הזמן.
אעודל"ת אתי עשה ודחי לא תעשה.
אעו"ע את עונם ואת עון.
אע"ז אם עבר זמנו.
אעיל תרעא כאברא[1]) סימן במסרה לשלש פעמים צללו בכה"ק. לקול צללו שפתי (חבקוק ג' ט"ז). צללו שערי (נחמיה י"ג י"ט). צללו כעפרת (שמות ט"ו ט').
אע"כ אלא על כרחך. אשר על כן.
אעכ"פ אלא על כל פנים.
אע"ל אמרתי עת לעשות.
אעל"ב אדם עשוי למשמש בכיסו.
א'ע'ל'ה' הה"ד אמרתי אעלה בתמר סימן א'תרוג ע'רבה ל'ולב ה'דס (זהר פ' תצא).
אעל"מ אי עביד לא מהני.
אעמה"ד אין עונשין מן הדין.
אעמח"ח אין עושין מצות חבילות חבילות.
אעמי"ר ארור עושה מלאכת י"י רמיה.
אענל"צ אין עושין נפשות לצדיקים.
אענ"ע אבן עזרא נוחו עדן.
אעע"ג אחד עומד על גביו.
אע"פ אף על פי (פ"ה דכתובות).
אעפ"ז אף על פי זה.
אעפ"כ אף על פי כן.
אע"ר לפני שלש אותיות אלה תתהפך פתח ה' הידיעה לקמץ לתשלום ההברה (מל"ע 52
ארכ"א אשרי עין ראתה כל אלה.

אערש"מ אין עושין רצונו של מקום.
אע"ש אערוך שועי [ת].
א"פ אבן פנה [ס]. אבער פרעזידענט—פראקוראר. אברהם פינסו [ח"ם]. אברהם פירקאוויץ (חכם קראי מפורסם). אהרן פולד (חכם מפורסם מפפד"ם). אור פנימי [ק]. אור פשוט [ק]. אין פוהתין. אינו פוסק. אכילת פסח. אכילת פרס. אלופים פרנסים. אלעזר פלעקלש (בעל תשובה מאהבה). אקספארד.
א"ף עוב"ר גיהנ"ם ביד"ו ניד"ה נול"ת סימן סוטה מ"א למאמרי ר' אלעזר שם בעניני חנופה. בלמנצח לדוד מפרש הסימן עפ"י רמז.
אפב"ל אין פורעניות באה לעולם.
אפ"ג אף על גב. (מ"ה ול"ד ואינו נכון ואנו כותבין אע"ג).
אפ"ד אמר (ד' כ' אני) פריפוס דוראן (יש נוסחאות דורנטי) כן היה רגיל לכתוב בר"ת לפיכך נקרא האפודי. וספרו מעשה אפד. אליעזר דוד פינקל. (סופר מפורסם לפעמים חותם כן במאמריו).
אפ"ה אפילו הכי. אף הכא. אפענהיים.
אפ"ו ארחב פיך ואמלאהו. (כן מצאתי ולפ"ז מלת ארחב באה בארמית).
אפי' אפילו.
אפי"ה אפילו הכי.
אפ"י אברהם פינסו (ח"ם).
אפ"ל אפשר לומר. אין פה להשיב.
אפ"מ מחוור מנהג אסטי פוסאָנוּ מוּנקֵלוּו (נחלת שד"ל לצד 3 אוצה"ס צד 153).
אפ"ם[1]) אחר פסוק סימן ס. כאשר יהיו ב' או ג' דברים דומים בפרשה אחת או בענין

---

[1]) הנה מלת תרעא מתאימה למלת שערי. מלת באברא למלת בעופרת אבל מלת אעיל אין לה כל מובן וכבר נתקשה בה בעל מבין חידות והוא חפץ להגיה שצ"ל „ועית" בדוחק גדול. ואני אומר שאם באנו לכלל הגה"ה טוב יותר להגיה „לקל" — עתה נראה לי בפשוטו כי מלת אעיל שהיא תרגומא של אעלה מתאימה למלה לעלות בחבקוק שם בזה הפסוק עפ"י התרגום שם שרומז לקבוץ גליות. וענין הסימן אעלם ואכניסם בתוך שערים כבדים בעופרת. ע"ד מליצת ישעיה מ"ה דלתות נחושת אשבר.

[1]) מראש נתקשיתי מדוע סרסו הלשון ולא כתבו פא"ס פסוק אחר סימן כמשפט שהשם

אחד בספר אחד או בב׳ ספרים. ויש ביניהם שנוי במלה אחת כתבו ההפרש שביניהם ונתנו עליהם פסוק לסימן. כגון בפרשת אליעזר עבד אברהם. הראשון אשר אנכי יושב ב׳ק׳ר׳ב׳ו והשני ב׳א׳ר׳צ׳ו׳ ואפ״ס אני ה׳ בקרב הארץ ויש גם בפ״ס גפ״ס (רא״ב בס׳ מסרת המסרה שער שברי לוחות).

אפקי שמשא לארעא סימן במסרה לשלש פעמים מצבות בכה״ק ו׳י׳צ׳י׳א׳ו את מצבות (מלכים ב׳ י׳ כ״ו) מצבות בית ש׳מ׳ש׳. (ירמיה מ״ג י״ג). ומצבות עוך ל׳א׳ר׳ץ (יחזקאל כ״ו י״א). וענין הסימן ע״ד הכתוב השמש יצא על הארץ.

אפ״ר אמה פחות רביעית.

אפרים דן עיין א״ד.

אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. סימן שנתנו בכתובות ע״ב על המקללת יולדיו בפניו שלא בפניו דוקא כי גם בפני בנו.

אפריש יהושע בעירא ויפתח לקט באורחא סימן במסרה לשש פעמים בבה״ק דכתיב ממנו וסבירין ממנה. ו׳ה׳ר׳י׳ם ממנו בקומצו. (ויקרא ו׳ ח׳). ואם ב׳ה׳מ׳ה אשר יקריבו... כל אשר יתן ממנו. (ויקרא כ״ז ט׳) אל תסור ממנו ימין ושמאל. (י׳ה׳ו׳ש׳ע א׳ ז׳) ויבא י׳פ׳ת׳ח... אין לו ממנו בן. (שופטים י״א ל״ד) ו׳י׳ל׳ק׳ט׳ ממנו (מלכים ב׳ ד׳ ל״ט) בבל ד׳ר׳ך אסא אביו... לא סר ממנו. (מלכים א׳ כ״ב מ״ג) (וענין זה הסימן יהושע היה הראשון שעקר הסוסים במלחמה והבדיל והסיר הפרסות מרגליהם. ויפתח לקט אליו אנשים בדרך כמו שנאמר ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים).

אפשעה בה סימן לחלוקת השעה על תתרף חלקים. פי׳ א״פ ר״ל אלף ושמנים היא השעה שד״ל בהמגיד ש״ו צד 133.

אפ״ת אפילו תימא.

אפותיקו אפה תהא קאי (כן פי׳ הערוך ורש״י ב״ק י״א והכמים האחרונים כתבו כי זה רק בדרך אסמכתא לקרב המלה אל הוראתת אבל מקורה יונית).

א״צ אבני צדק [ס]. אדוני צבאות. אהבת ציון [ס]. אור צדיקים [ס]. אין צריך. איפת צדק [ס]. איש צבא. איש צדיק. אלי ציון. אורהות צדיקים [ס]. ארץ צבי [ס].

אצ״ב אין צריך בדיקה—בעור ברכה.

אצב״ח אגרת צער בעלי חיים [ס].

אצ״ה אין צריכין התראה.

אצה״ס אוצר הספרים. לבן יעקב. אוצר הספרות (מאסף שנתי שי״ל חמש שנים ע״י שאלתיאל אייזיק גרעבער).

אצה״ש אוצר השרשים.

אצ״ו אלי ציון ועריה.

אצו״מ אור צח ומצוחצח [ק].

אצי׳ אצילות.

אצ״כ אין צריך כונה.

אצ״ל אברהם צבי הלוי (בעל ההערות לתולדות רמ״ח לוצאטו. בכ״ח ג׳ 127). אין צורך לזה. א״צ להאריך — לברך — להדליק— להוסיף — לכתוב — לומר— לחזור—להפך— לקדש להתענות. וכדומה. אלא צריך לומר.

אצל״ג אין צריך לגופו.

אצ״ל בכה״פ אין צריך להדליק בכל הפתחים.

אצלהד״ב אין צריך להטיף דם ברית.

אצל״י אין צריך להאריך יותר.

אצלל״ש אין צריך להעלות לו שכר.

אצע״ה אין צועקין על העבר.

אצע״ש אין צועקין על שעבר.

אצ״צ אי צייתית צייתית.

א״ק אבן קשה. אבר קטן. אברהם קלוזנער (בעל המנהגים) אברהם קראכמאל. (סופר מפורסם) אגב קרקע. אדם קדמון [ק]. אור קדמון [ק]. אהרי קדושים. איכתיב קשת. (ד׳ בסי׳ השאלה). אין קץ. אין קוראין.

קודם להמספר. ונראה לי לפי שיש גם בפ״ס גפ״ס לכן כתבו תמיד המספר קודם. ומה גם שצריך זרות נמצא גם במקרא כן „אחד אחוז“.

איש קדוש. אין קשה. אך קשה. אליאנס קאמיטעט. אקציאנס קאמיטעט. אלו קדשים (פ"ג דתמורה). אלו קשרים (פט"ו דשבת). אמר קרא. אמירה קשה (מ"ה ול"ר). אומרים קריש. אסור קדושה. אשר קדשנו. אתה קדוש.

אקה"א אין קוראין את ההלל.

אקא"ע אדם קרוב אצל עצמו.

אק"ב אין קוברין בו. אשר קדשנו במצותיו.

אקב"ו אשר קדשנו במצותיו וצונו.

אק"ה אחר קריאת הפטרה.

אקה"ת אחר קריאת התורה.

א'ק'י'ם אשר קדש ידיד מבטן. נזכר בס' אוצר הכבוד לר' טודרוס במס' שבת פרק ר"א דמילה בשם הדרשנים.

אקל"ע אדם קרוב לעצמו.

אק"נ אם קבלה נקבל.

אקנ"ס אין קטיגור נעשה סניגור.

אק"ס אדם קדמאה סתימאה [ק].

אקו"ט אלופי קהל ראשים וטובים.

אק"ש אין קונין שביתה. אחר קריאת שמע.

א"ר אבל רבתי. (כן נקראת מס' שמחות). אבק רבית. אבקת רוכל [ס]. אדר ראשון. אור רב. איכה רבתי. אליהו רבה [ס]. אל רחום. אמונה רמה [ס]. אמר רב. אמרו רבותינו. אמר רחמנא. אפי רברבי [ס]. אשלי רברבי. (כן נקרא שו"ע יו"ד). אשת ר'.

אר"א אמר ר' אבא-יודא אחא — אלעזר — אשי וכדומה.

אראריתא"א אחד ראש אחדותו ראש יחודו תמורתו אחד. (כן פותרו בעל מ"ה והשם הזה נזכר כ"פ בספרי חיד"א ועיין אבאריתא).

ארבעים ושמונה עיר סימן ע"ז ט' להתנא הטועה בפרטי השנים שיוסיף על מנין הספר 48.

ארב"פ אין רגע בלי פגע.

ארבשממקש"א אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבין של אחרים.

אר"ג אמר רבן גמליאל.

ארג"ב ארגלבראנד (מדפים מפורסם).

ארגמ"ן אוריאל רפאל גבריאל מיכאל נוריאל.

ארג' ארגלבראנד. ארגמן.

אר"ד אחר רוב דעות.

אר"ה אחר ראש השנה. אמר רב הונא. אמר רבינו הקדוש.

ארה"ח ארץ החיים. ארצות החיים[ס].

ארה"ל ארזי הלבנון.

ארה"ע ארץ העמים. ארץ העליונה [ק].

ארו"ם [1]) איש ריב ומדון. איש רשע ומוסר.

ארז"ל אמרו רבותינו זכרונם לברכה.

אר"ח אמר ר' חייא—חנינא—חסדא.

ארחנ"ה אין רוח חכמים נוחה הימנו.

אר"ט אמר ר' טרפון. אלף רוביל טהאלער.

אר"י אלהי — אשכנזי ר' יצחק. (ר' יצחק לוריא המקובל המפורסם). אמר ר' יהודה— יעקב—יצחק—ישמעאל.

אריא"ר אמר ר' יהודה אמר רב.

אריב"ל אמר ר' יהושע בן לוי.

ארי"ה אלול ראש השנה יום כפור הושענא רבה (בספרי הרמז על פסוק אריה שאג מי לא יירא). אמר ר' יהודה הנשיא. אריה יהודה הלוי (ל"ש ול"ר).

אריוך מלך אלאסר סימן הובא בהגהות ר' יעב"ץ מנהות ל"ח דהלכתא כשמואל בדיני וכרב באיסורי ופי' הסימן אריוך זה שמואל שנקרא בש"ס כן, הוא מלך והלכתא כותיה בדיני דדינא דמלכותא דינא. אל אסור, ר"ל אבל לא באיסורי.

ארי"ך יות"ר בחיצ"ת חצר"ש יבש"ה סימן עירובין י"ט להבעיות דבעי סיניה אביי מרבה. (בעל למנצח לדוד הכנים כונת זרה ורחוקה בזה הסימן).

וארך וא'כ'ד' (בראשית י') סימן למאחז"ל ברכות נ"ז שלשה דברים מאריכים ימיו של

[1]) חד מקמאי כתב לאחר שרצה דוקא לדון בערכותיהם „לא תלך בדרך אתם, כי ארו"ם בגוים ארו"ם בארץ".

אדם. אשה נאה כלים נאים דירה נאה.
כלומר ארך ר"ל אריכות ימים בא ע"י
א'כ'ד'—אפודי.
אר"כ אמר ר' כהנא. ארץ כנען.
אר"ל אחרי רבים להטות. אין ראוי לומר.
אין רצונו לומר. אין ראיה לדבר. אמר
ריש לקיש.
ארלכ"ל אינו ראוי לכלום.
ארל"ת אמר רחמנא לא תעביד.
אר"מ אהבת רע מטוב. אמר ר' מאיר.
ארץ מצרים.
ארמ"ע אש רוח מים עפר.
אר"נ אז רוב נסים. אין ריחה נודף. אמר
ר' נחמן.
ארנ"ה ארם נהרים.
א'ר'נ'ן אליעזר נחמן פואה מריגייו חותם כן
בתשובותיו המובאות בס' פחד יצחק והם
ראשי וסופי תבות משמותיו.
ארסב"ל אינו רואה סימן ברכה לעולם.
אר"ע אמר ר' עקיבא.
אר"פ אמר ר' פפא. אונס רחמנא פטריה.
ארפ"מ אדוני רום פאר מעלתו (ג).
אר"צ ארח צדיקים. ארם צובה.
אר"ק עיין רש"ט.
אר"ש אל רחום שמך (ת). אמר ר' שמעון.
ארבעה ראשי שנים (פ"א דר"ה).
ארשב"ג אמר ר' שמעון בן גמליאל.
ארשב"י אמר ר' שמעון בן יוחי.
ארשב"ל אמר ר' שמעון בן לקיש.
אר"ת אומר רבינו תם.
א"ש אבא שאול. אבינו שבשמים. אגודת
שמואל [ס]. אגרת שמואל [ס]. אדם שכלי.
אבן שואבת. אבן שתיה [ת]. אגב שיטפא.
אדר שני. אהב שחר. אהבה שלמה. אחר
שבת. אילה שלוחה [ס]. אייזינשטאדט. אי
שמים. אין שוחטין—שומעין. אל שדי. אלה
שמות. אלהינו שבשמים. אלטשטאדטער.
אלטשוהל. אמונת שמואל. אמר שם. אמר
שמואל. אמר שפיר. אמרי שפר. אנשי
שלומו. אסור שבת—שבות. אערך שועי (ת).

אפריון שלמה (ס). ארבעה שומרים. אשר
שאלת. אשר שבת. אש שחורה. אותת
שנה—שעה. אתי שפיר.
א"ש ואפ"ר אין שטן ואין פגע רע.
אש"א אבא שאול אומר.
אשאח"פ אין שוחטין את הפסח.
אש"ב אבינו שבשמים. אדוני שאר בשרי.
אלהינו שבשמים. אין שייך בו. אונס —
שותה בעציצו.
אשב"א אגרופו של בן אבטיח. אומן שונא
בני אומנתו.
אשב"ן ט"מא א'חרים איש'ים ב'חוץ נ'ותר
ט'ומאה מ'עילה (ע"ד אות א' האחרונה
עיין בתוס' שם שפירשה רבינו תם מדעתו
דר"ל אוכל כמותה. ולפי שאין זה קולא
והומרא לא חש הש"ס לפרש. בעל למנצח
לדוד מכון עפ"י קבלה).
אש"ד אמרי שפר דרשות. אשפיכות דמים.
א"ש ד"ת אמת שלום דין תורהי (ד' בל"ס
מס' הרמז).
אש"ה אשר הניא (ת). אמר שלמה המלך—
שמואל הנביא. אומרים שיר היחוד.
אשה סימן. בת.
אשה מספרת עם בעלה סימן ברכות ג'
למשמרה שלישית בלילה.
אשה ועבד שור שורין ופירות סימן ב"ב
צ"ב להקושיות בדין אי אולינן בממון בתר
רובא. בלמנצח לדוד משתדל לתת ענין
להסימן בדרך רחוקה.
אש"ה וקרק"ע עו"ר וא"ת שת"י הברכו"ת
תגר"י פחת"י סימן יבמות ס"ג למאמרי ר'
אלעזר שם בעניני אשה. וקרקע. ונראה כי
ט"ס יש שם ות' תגר"י צ"ל אומני וכ"כ
בדל"צ. בלמנצח לדוד מרמז כונה בהסימן
עפ"י קבלה.
אש"ה אתי שפיר היטב.
אשה"כ אשכול הכפר (ס).
אשה"ר אין שעת הדחק-הסכנה ראיה.
אשה"ש אברהם שלום הר שלום (פרידבערג
סופר מפורסם).

אש"ו אושר שלום וברכה.
אשו"ש אין שקלי ודידי שקלי.
אש"ח אשם שפחה חרופה.
אש"ט אבני שיש טהור [ק]. אמר שם טוב.
אש"י אדוני שיחיה—שיתברך—אמוני שלומי ישראל [ת]. אשר יצר.
אשי"ב אור שבעת ימי בראשית.
אשי ללמוד רבינא ללמד[1] סימן מכות י' למאמריהם על הפסוק אהב בהמון. ונ"ל כי אשי מלשון איש ורבינא מלשון רב. וזה כונת הסימן איש פשוט צריך ללמוד ורב מלמד.
אשימ"א הקראים בכל מקום בתורה תחת שם של יו"ד ה"א כותבים אשימא. גנזי ישראל בפ"ב ח"א. צד 14 בשם ר' עובדיה. והח' רייפמאן בצד 74 כתב. „וגם זה הוא שמועת שוא. אף כי היא נמצא גם בהקדמת הראב"ע לפירושו לאסתר. כאשר הוכחתי כשכבר הימים. גם ר' רפאל קירכהיים ברר שקרות זה הדבר בספרו כרמי שמרון צד 12".
אשכ"ב איש שכל בו.
אש"ל אברהם בן שמואל. (ל"ש ול"ר ואינו עולה יפה) אין שומעין לו. אכילה שתיה לויה. (דרש רז"ל על הפסוק בראשית כ"א ל"ג). אספרה שמך לאחי. (מבוא המדרש. ג' כי זה ג"כ עפ"י דרש רז"ל על הפסוק הנ"ל) — אלף שמנה מאות ל(שלשים) סימן בשמ"ק מנחות ק"ו לד' רבי באומר פירשתי ואיני יודע מה פירשתי.
אשלד"ע אין שליח לדבר עבירה.
אשל"ה אמר שלמה לבית הלוי.
אשל"נ אמרי שפר ל"ב נתיבות.
אש"מ אילן שענפיו מרובים. אין שוטה מרגיש. אין שירות מצוות. אש שמים מים (כמו אמ"ש) אשם מעילות—מצורע.
אשמ"ה אצל שחיטה מומחין הן.
א'ש'מ'ו' בראשו א'לף (אלפים) ש'בע מאות ו'שלשים (חמישים) סימן במסרה לשלש פעמים בתורה שבע מאות דכתיבי אחר אלף או אלפים וטועים הקוראים שמלת שבע היא בו' והיא בלא ו'. במדבר ד' ל"ו. כ"ו נ"א. ל"א נ"ב. כן הגי' בס' מבין חידות ג' דמטעין ו' אבל במסרה אשר במק"ג ד' ווארשא הגי' ד' דמטעין. ואם נאמר שאין הכונה על תורה לבד. וחשיב ההיא דעזרא ב' ס"ז א"כ היה לו לומר ה' כי הלא נמצא גם בנחמיה ז' ס"ט וצ"ע[2]).
אש"נ אין שוטה נפגע. אשם נזיר
אשנמב"א אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד.
אש"ע אין שם עדים.
אשעה"ש אמר שלמה עליו השלום.
אשע"ר אמרי שפר על רש"י.
אשק"פ סימן במסרה לסדר הפורעניות ירמיה מ"ד מ"ב לא'לה ולש'מה ולק'ללה ולחרפ'ה.
אש"ר אמרי שפר.—עיין טוב. אליו שלום רב.

---

[1]) בלמנצח לדוד פי' דרבינא תלמידו של ר' אשי. וזה רמז הסימן דרב אשי עם היות שהוא היה הרב מ"מ הרי זה בא ללמד ונמצא למד כדאמרינן ומתלמידי יותר מכולם. ורבינא שהיה התלמיד הוה ללמד ע"ד תלמיד המחכים את רבו.—ובעל נהרות בבל צד 123 כתב „נראה כי סימן זה מאוחר ויש לו יחש עם הסימן בב"מ ר' אשי ורבינא סוף הוראה וסימנך עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם. שסימן ההוא נעשה כבר לאזרת והיה שגור בפי התלמידים ועל סימן ההוא נשען סימן שלפנינו כי ר' אשי בא אל מקדשי אל ללמוד ורבינא להבין וללמד לתלמידים. ומובן לאחריתם נבין לא רק „סוף" כ"א גם להולכים אחריו בעקבותיו" והבוחר יבחר.

[2]) אפשר כי ההוא דבמדבר כ"ו נ"א לא חשיב מפני שני טעמים: א) מפני שמלת ואלף באתנחתא. והוא כמו בפסוק אחר. ב) משום שכל עיקרו של הסימן ראשי תיבות ש-מלת א'ש'מ'ו' וכאן הוא מתחלת בוא"ו „ואלף".

אש"ר א"ב אמרי שפר ר' אליהו בחור.
אשר בא בו (יחזקאל מ"ו ט') סימן במסרה (אפ"ס) כי בבמדבר ל"ה קדמאה פסוק י"ז אשר ימות בה. תנינא פסוק י"ח אשר ימות בו. כמו בזה הפסוק בא קודם לבו.
א'ש'ר'ו' חמוץ סימן למנין פסוקי ס' שמואל שהם 1506 בגימטריא של זו המלה הרשומה בחשוב האלף לאָלף.
א'ש'ר'י' ה'נ'ו'י' סימן למנין פסוקי ספרי מלכים שהם 1534 בגימטריא של המלות דאלה בהשוב האלף לאָלף.
אשרי עיין ירא.
א'ש'ר' ל'ר'ע'ך' סימן לשבע מצות דרבנן א'ור (נר חנוכה), ש'בת (נר שבת), רנה (קריאת ההלל), ל'קריאה (קריאת המגילה בפורים), ר'היצה (נטילת ידים), ע'רובין. כברכותך כגון ברכת ההודאה וברכת המזון. בסוף ס' לב אריה.
איש"ש אחר שש שעות. אי שתקת שתקת. אמר שמואל שולם (המגיה והמו"ל ס' היוחסין).
אשש"ב אביעד שר שלום באזיליה (בעל אמונת חכמים) הותם כן לפעמים בתשובותיו המובאות בס' פחד יצחק.
איש"ת אדני שפתי תפתח. אשם תלוי.
נפל איש"ת אחימן ששי תלמי, שהיו מן הנפלים (בס' הרמז).
אשת"ב אהבה שהיא תלויה בדבר.
א"ת אבן תבון (שם משפחה של המעתיקים הידועים בימי הרמב"ם ספרי חכמי ישראל מערבית לעברית. ר' יהודה ובנו ר' שמואל ונכדו ר' משה). אבן תקומה [ס]. אגרת תימן [ס]. אהלי תם [ס]. אור תורה [ס]. אי תימא. אין תכלית. אין תורמין (פ"ב דתרומות). אכל תאכל. אל תאמין. אל תירא. אל תמצא. אל תקרי[1]. אל תשחת. אל תשכח. אל תתמה. אל"ף תי"ו (כלומר מראשית ועד אחרית (ג').

אם תאמר. אמרה תורה. אונקלוס תרגם. איפכא תניא. ארבע תעניות. אשם תלוי.
אתא"ח אל תדין את חברך.
את"ב אל תסתכל בקנקן. אל תאמין בו.
אתבל"ע אל תהי בז לכל אדם.
אתב"ע אל תשכן באהלך עולה.
אתב"ש יש א"ב מסודר באופן כזה א' במקום ת', במקום ש' ב' וכן הלאה. שבת ק"ד.
א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ סימן לקביעות המועדים — ביום שחל א' של פסח חל תשעה באב. — ב' של פסח שבועות — ג' של פסח ראש השנה — ד' של פסח ק'ריאת (ר"ל שמחת תורה) — ה' של פסח צ'ום יום כפור — ו' של פסח, פורים שעבר.
את"ד אלה תכן דבריו.
אתד"ל אל תתנו דמי לו.
אתדל"ע אתערותא דלעילא.
אתדל"ת אתערותא דלתתא.
אתד"מ אל תדאג דאג ת מחר.
את"ה אגרת תחית המתים. אל תצדק הרבה.
את הקוצים עיין קוצי.
את"י אגרת תשועת ישראל [ס]. אל תעזבנו יי, אחר התימת השם לתפלה. אוצה"ס ש"א XV. איש תם ישר. אם תעזבני יום.
את"ח אחר תקון חצות.
את'ית וקרית שמעית וכעסית סימן במסרה לארבע פעמים ידעתם בכה"ק ו'ב'א' האות אשר לא ידעתם. (דברים י"ג ג') ק'ר'א' אלי... לא ידעתם. (ירמיה ל"ג ג') ש'מ'ע'ת הזה ולא ידעתם (ישעיה מ"ח ו') והכ'ע'ס'ת'י לב... לא ידעתם. (יחזקאל ל"ב).
אתיליד ואתבאיש ומית סימן במסרה לשלש פעמים ויהי אחרי הדברים האלה הנמצאים בכה"ק. הנה ילדה מלכה (בראשית כ"ב כ') הנה אביך חלה (בראשית מ"א א') וימת

---

[1]) מדה ידועה בדרשת חז"ל אל תקרי כך אלא כך ואין כונתם לשנות הקריאה רק עפ"י איזה שנוי וזרות שמצאו בהכתוב מכניסין בו כונה שניה. עיין בס' אור בקר וקורא באמת ודורש לציון מ"ש בזה. ועיין במבוא מ"ש בשם הרמב"ם והשל"ה.

יהושע (יהושע כ"ד כ"ט) וענין הסימן.
הנולד מעותד להלי ומות.
את"כ אין תוכו כבו. אל תהי כאבותיך.
אתכנה משלי בו סימן שנתן ר' משה קמחי לי"א אותיות השמוש. מהלך שבילי הדעת 2 המגיד שכ"א צד 161.
את"ל אית תירוץ לנו. אל תצטרך לבריות.
אם תאמר לי. אם תשיב לי. אם תמצי לומר. אם תרצה לדעת. אתיתי להנגך [ת].
אתל"א אל תאמר לכשאפנה אשנה.
אתל"ת אנא תבא לפניך תפלתנו.
את"ם אחר תפלת מוסף—מנחה. אל תשליכנו מלפניך.
אתמ"ה אל תפרוש מן הצבור. אל תתיאש מן הפורעניות.
אתמ"פ אל תירא מפחד פתאום.
את"נ אחר תפלת נעילה.
אתנ"ל אל תתן נפשך להטא.
את"ס אתקינו סעודתא.
את"ע אחר תפלת ערבית.
אתע"ד אל תעלה על דעתך.
אתע"ה אל תעמוד על המקח.
אתע"י אל תירא עבדי יעקב.
את עורב בצור עורב ואת זאב סימן במסרה (אפ"ס) כי בתורת כהנים י"א ט"ו כתוב את כל עורב. ובמשנה תורה י"ד י"ז ואת כל עורב.
אתצ"ה אל תצדק הרבה.
אתצ"מ אל תצר צרת מחר.
אתקברו רברביא דברק סימן במסרה לשלש פעמים דברה חסר בבה"ק. ותמת דברה מינקת רבקה ו'ת'ק'ב'ר (בראשית ל"ה ח') ו'ש'ר'י בישכר עם דברה (שופטים ה' ט"ו) ותאמר דברה אל ב'ר'ק' (שם ד' י"ד).
אתר"ג אל תבואני רגל גאוה.
את"ש אחר תפלת שחרית. אל תהי שוטה.
את שמובן כמלה סימן מאד"ם הכהן לי"א אותיות השמוש. המגיד שכ"א צד 349.
את"ת אי תניא תניא.
אתת"א אל תטוש תורת אמך.
אתתא יעצת ואתיהבית לגברא ספרא סימן במסרה לחמש פעמים שֶׂכֶל וְסֶכֶל בבה"ק. והא'ש'ה' טובת שכל (שמואל א' כ"ה ג') וזכריהו בנו י'ו'ע'ץ' בשכל (דהי"א כ"ו י"ד) נ'ת'ן' הסכל במרומים (קהלת י' ו') א'י'ש' שכל (עזרא ח' י"ח) ויקראו בס'פ'ר' תורת האלהים מפורש ושום שכל (נחמיה ח' ח'). וענין הסימן האשה (חוה) יעצה עצה רעה לאדה"ר וגרמה מות לעולם לכן נענשה ונתנה לבעל שהוא יהיה איש הספר המלמד והמנהיג בבית. ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך. ואין חכמה לאשה אלא בפלך. וכל המלמד את בתו וכו'.
אתתא רגזה מן ביתה חזיא מלכא ודקרה ברישה סימן במסרה לשבע פעמים אביהו בבה"ק וירד אביהו אל הא'ש'ה' (שופטים י"ד) וי'ח'ר' אפו ויעל בית אביהו (שם פסוק י"ט) וכל ב'י'ת' אביהו (שם ט"ז ל"א) אשר נרא'ה לדוד אביהו (דהי"ב ג' א') למ'ל'ך' תחת אביהו (מלכים א' ה' ט"ו) וד'ק'ר'הו אביהו ואמו (זכריה י"ג ג') וישימהו אביהו לר'א'ש' (דהי"א כ"ו י').

ב.

ב' בחינה. בחור. בינה. בית (אות השניה באלפא ביתא) מספר 2. בן. בעל. בקר. ברכה. בשם. בת.
ב"א ב' אלפים — אמצעיות—אתרוגים. באקי־ אפען (ל"ש). באר אברהם [ס]. בגדי אבל. בדל אזן. בדרך אחר. בינת אדם [ס]. בית אב. בית אברהם [ס]. בית אהרן. בית אתר. בית אל [ס]. בית אלהים [ס]. בית אפרים [ס].

במה אשה (פ"ו דשבת). במקום אחד. בן אברהם. בן אדם. בן אח. בן אפרים. בן אשר. בני אדם. בני אהרן. בנין אב. בעל אוב. בר אבא. בר אבהן. בר אהבה. בר אוריין. בר אלהין. ברוך אתה. ברכה אחרונה. ברבי אצולה [ת]. ברכת ארוסין.

בא' באחד. באמת. בארך.

בא"א באיזה אופן. באופן אחר. באשת איש. בית אב אחר. ברוך אתה אדני.

בא"ב באלפא ביתא. ברוך אלהינו בוראנו. ברוך אתה בבואך—בבית—בבנים.

באב"ד ב'ני א'בות ב'תי דינין. כנוי משפחה מפורסמה. ור' ישכר בערוש פו"מ דד"א בן הגאון ר' העשיל מקראקא ולובלין, היה אבי כל בני זו המשפחה (דור ישרים 30 בהגרן ח"א).

בא"ד באותו דבור. באותו דרך.

באד"ה באותו דבור המתחיל. ברוך אדון השלום.

באד"ק באידרא קדישא.

בא"ה באבן העזר. באר היטב—הגולה. באחרית הימים.

באה"ג באור הגר"א. באר הגולה. באותה הגהה (בס' בית הלל אה"ע).

באה"ד באותו הדבור. באותו הדרך. באלה הדברים.

באהו"ה ברא אלהים השמים והארץ.

באה"ט באר היטב [ס].

באה"י באותו היום. באלה הימים.

באהלב"מ בין ארור המן לברוך מרדכי.

באה"מ באור המלות.

באה"ע באור הענין.

באה"ר באהבה רבה. באחדות הרבנים.

באה"ש באותה השנה--השעה.

באו' באונס. באור.

באוב"ר באונס וברצון.

באוה"י באותו היום. באהל יוסף—יעקב.

באוה"מ באוהל מועד. באור המלות. באותו המקום.

באוה"ש באוצר השמות — השרשים. באותה השנה—השעה.

באומט"ז בית אל ומטת זהב (בסי' יעב"ץ).

באו"נ ברכת ארוסין ונשואין.

באו"פ באור פני.

באו"ש באסור והיתר שלו (כן כותבים על המהרש"ל) באלה ושבועה. באותה שנה—שעה.

בא"ז בעל אליהו זוטא. באור זרוע.

בא"ח באורים חדשים [ס]. באר חיים [ס]. במי אל חי.

באח"ב ברד ארבה חשך בכורות. עיין דצ"ך.

באחד ההרים או באחת הגאיות (מלכים ב' ב' מ"ז) סימן במסרה (אפ"ס) שבמלאכת המשכן בצואה (שמות כ"ו כ"ו) נאמר לקרשי צלע המשכן האחד. ובעשיה (שם ל"ו ל"א) לקרשי צלע המשכן האחת כמו בפסוק זה שאחד קודם לאחת.

בא"י באר יעקב [ס]. בארץ ישראל. ברוך אתה י"י.

באי"א ברוך אתה י"י אלהינו.

באיאמ"ה ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם.

באי"ה ברכו את י"י המבורך.

באי"ח בני אדם יושבי חשך.

באי"י ברוך אדני יום יום.

באי"ע באר יעקב [ס].

באיש"ת ברוך אתה י"י שומע תפלה.

בא"כ[1] בדרך אם כן.

בא"ל באותיות לאטינות. באם לאו. בין אדם למקום. בין אור לחושך. ברוכים אתם לה'.

באל"ח בין אדם לחברו. בין אור לחשך.

באליו"ע באם לא יגיד ונשא עונו.

באלעש"ו ברוכים אתם לי"י עושה שמים וארץ.

---

[1]) יש חקירה בדין אם מותר לחכם לכתוב פסק בדיני ממונות בדרך אם כן. כלומר באופן אם היה הדבר כך ואם כתב פסק כזה אם מותר לו אח"כ להיות דין באותו הענין. (פחד יצחק ערך חכם כתב).

באמ"ח באר מים חיים [ס].
באמע"א בעל אבידה מחזיר על אבדתו.
באמ"ש באמונה שלמה.
בא"נ בכל אות נפשך.
באס"ע באותו סעיף (בס' בית הלל על אהע"ז).
בא"ע באבן עזרא. באותו ענין. באר עשק[ס].
בא"פ באותו פרק—פעם.
ב'א'פ'י' בכל ארום פרס יון (ב"ש).
בא"צ שתי אצבעות.
בא"ק באיזה קהלה.
בא"ר באותיות רומיות—רוסיות. בידך אפקיד רוחי. אחר חתימת השם להביע אמון בה' (אוצה"ם ש"א XV).
בארו"ת בן אדם רמה ותולעה.
בא"ש סימן כתובות י"ט רב'א אב'יי. ר' אש'י דאיירו בשטר אמנה[1]. באר שבע [ס].
ב"ב באחד באדר (פ"א דשקלים). באט ביורא (שם סוכנות במכה"ע). באמבערג. בבא בתרא. בהר בחוקותי. בו ביום. בטל ברוב. ביקענבורג (ל"ש). במה בהמה (פ"ה דשבת). במהרה בימינו. בן בבא. בן בוטא. בן בית. בן ברוקא. בן ברית. בן בתירא. בני בליעל. בני בנים. בני ברק. בעל בחירה. בעל ברית. בעלי בתים. בצע ברך. בר בר. בראיה בעלמא. בראנדענבורג. שני בתים. שנים שנים. שתי בעילות—ברכות.
בב"א בבנין אב. בבת אחת. במהרה בימינו אמן. בן בתירא אמר. בעלי ברית אברם[ס]. ברק בן אבינועם.
בבא"ס במהרה בימינו אמן סלה.
בב"ב בבא בן בוטא. בבבא בתרא. בברכה שניה. בכיסו בכוסו בכעסו. בוכרתא בת בוכרתא. בלעם בן בעור. במהרה בימינו בקרוב. בן בג בג. שני בנינים בו (לשון בעלי ספרי השרשים).
בבב"ל סימן בספר אכלה ואכלה 267 לשש מלין מן ג' אתין מורדפין. „בבבת" (זכריה ב' י"ב) חנני (תהלים ט' י"ד) וממטלכה (תהלים ק"ה י"ג). „ממטלכה" (דהי"א ט"ז כ') בבבכי (נחמיה ט' כ"ג). הסמם (דהי"ב ט"ז ו')—וענין הסימן כי במלת בבבל יש ג' אותיות דומות זו אחר זו. ועולות למספר ששה.
בב"ד בבלי דעת. בפני בית דין. בפני בעל דין. „אין מתחילין בב"ד" ביום שני וביום רביעי בשבת.
בברא"א בברייתא דאברהם אבינו.
בברש"י בבית דין של ישראל.
בברש"נ בבית דין של נכרים.
בב"ה בבית האומן. בבית הכנסת — הכסא— המדרש. בנין בית הבחירה—המקדש. ברוך בעל הקבלה (ב"ש ול"ר).
בבה"א בבית האסורים. בברכת הארץ.
בבה"ב בבית הבליעה. ברית בין הבתרים.
בב"ה דמה"ש בבית המדרש דמוסך השמש (בסי' יעב"ץ).
בבה"י בבית היין.
בבה"מ בביאת המשיח. בבית המדרש—המקדש. בנין בית המקדש. בברכת המזון. בברכה המשולשת.
בבושל"ב בין במינו ובין שלא במינו.
בב"ז בעילתו בעילת זנות.
בב"ח בר בר חנה. בשר בחלב.
בבחי' בבחינת.
ב'ב'ט'ח' סימן לימים שגומרין בהן את ההלל. ב' ימים ראשונים דפסח. ב' דשבועות. ט' דסוכות. ח' דחנוכה.
בבט"ג בקי בטיב גטין.
בב"י בבית יוסף. בבכורו ייסדנה. בבל יראה —ימצא. בבית ישראל. בתולת בת יהודה [ס].
בב"ל ברוך בני לה'.
בבל ובורסיף סימן רע לתורה. סנהדרין ק"ט. ופירש"י שמשכחין התורה מפני שעומדין באויר המגדל.—וזה סימן סגוליי.

[1]) ענין הסימן פי' בלמנצח לדוד ששטר כזה שאסור להשהותו דעולה הוא ואפשר שיבא לידי תקלה. ואין לו תקנה אלא שרפה והיינו באש.

בב"מ בעל ברית מילה.

בבמ"י בוצין בוצין מקמפיה ידיע.

בב"ם בטל בששים. בספר בן סירא.

בב"ע בבני עניים. בבית עולמים. בבית עלמא.

בבע"ג בלתי בעל גבול.

בבע"ת בלתי בעל תכלית.

בב"ר בבראשית רבה. בטל ברוב. בר בי רב.

בברד"י בר בי רב דחד יומא.

בב"ש בבגדי שבת. בטל בששים. בני בלי שם. בשמת בת שלמה [ס]. בעל באר שבע.

בבשא"א בבריתו של אברהם אבינו.

בבשעו"ל בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה.

בבשק"ו בן בנו של קל וחומר.

בב"ת בבל תאחר — תוסיף — תלין — תשחית. בלתי בעל תכלית. בעל בית תפלה. בקי בחדרי תורה.

בבת"ח בבל תאכל חמץ.

ב"ג בא גד [ס]. בהמה גסה. בין גוים. בית גוברין. בית גליא. בית גניזה. בכי גדול. בלשון גוזמא. במה גדולה. בן גבירול. בן גדול. „בן גדליהו" (ישראל בריסטיגער בלבוב סופר בטב"ע. ל"פ). בן גוריון. בן גילו. בן גמליאל. בן גרושה. בני גד. בני גולה. בנין גדול. בני גרים. בני גרשון. בעל גאולה. בער גאלדבערג (חכם וסופר ידוע בפאריז). ברכת גשם. בשולי גוים. שנים שלשה. תרי גווני.

בג' בגמרא. בשלשה.

בג"א בגור אריה. בשלש אחרונות. בגין אחרים.

בגאל"ת בין גאולה לתפלה.

בגב"ג בן גר בן גיורת (מ"ה).

בגבנ"ט בגידין בנותן טעם.

בגנוט"ט בתר גנבא גנוב וטעמא טעים.

בג"ד בגין דין. בגין דאתמר. בשלשה דברים.

בג"ד כפ"ת אלה שש האותיות בבואן אחרי אותיות יהוא הנן רפות לבד באופנים ידועים בספרי הדקדוק.

בגד"מ בגמרא דבני מערבא.

בג"ה בגמר העליון ובמקום בעו"ת יש כותבין בג"ה ע"ש הכתוב אקרא לאלהים גומר עלי. ויש פותרין אותו בגבורת השם. בגזרת השם). בינה גבורה הוד (ג' ספירות זו ע"ג זו כס' הקבלה).

בגהי"ם בינה גבורה הוד יסוד מלכות [ק].

בגוב"ח בן גרושה ובן חלוצה.

בגוב"ר בני גד ובני ראובן.

בגופי"א זמר"א ציפר"א בהבל"א דמילתא[1]) סימן שבת ל"ד למאמרים שאמר ר' אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב במסכת זו. בגופיא ל"ד על הא גופא קשיא. זימרא ע"ג זומר חייב משום נוטע — ציפרא ק"ז „נכנסה צפור" בחבלא קי"ג. מביא אדם חבל. דמילתא קכ"ד מכבדות של מילתא — עיין מהרש"א וראה דברי השל"ה המובאים במבוא הספר. בלמנצח לדוד פי' כונה בהסימן ע"ד דרוש ורמז.

בג"ח בעל גמילות חסדים. בגזרת חרם.

בג"י בינה גבורה יסוד [ק].

בני' בגימטריא. בגירסתם.

בגי"ט בגירסת יום טוב (ב"ש ול"ר).

בג"ב בגין כך.

בגל"ג בין גברא לגברא.

בגל"ר בין גואל לרופא.

בגל"ת בין גאולה לתפלה.

בגמ' בגמרא.

בג"מ בגזרת מלכות. בגמר מלאכה. בשלשה מקומות.

בג"נ בגלגול נשמות.

בג"ס בשלשה ספרים [ג]. אפשר שהכונה למשלי שיה"ש קהלת, ואולי להמאמר שלשה ספרים נפתחים.

בג"ע בגן עדן. בגזרת עירין.

בגע"מ בגן עדן מנוחתו.

[1]) העיר ברול"צ צד 27 כי נמצא מאמר מחכם זה גם ברף נ'. ותי' ששם אינו להלכה מיוחדת רק להשוות המחלוקת.—וכבר עמד ע"ז הסה"ד. ובבית תלמוד ש"ג צד 156 העלה גרה דברים אלו בלי הזכיר שם אומרם, אף לא דבר נכונה.

בנ"ר בגלוי ראש. בשלש ראשונות.

בנ"ש בגזרת שמים.

בנש"ם עיין כגשם. בגזרת שוכן מעונים.

ב"ד בהמה דקה. בית דוד [ס]. בית דין. בית דירה. בן דוד. בן דרוסאי. בני דעה. בסייעתא דשמיא. בסעדא דשמיא. בעל דבר. בעל דין. בעל דקדוק. בערנפעלד (סופר מפורסם בחתימת מאמריו במכ"ע ומאספים). ברדיטשוב. בר דעת. ברח דודי [ת].

בד' בארבע. בדוך.

בד"א בארבע אותיות—אמות. בדבר אחד—אחר. בדיני אדם—אומות. בדוכתא אחרינא. בדפוס אחד—אחר. בדפוס אמשטרדם. בדרך ארץ. במה דברים אמורים. בעל דרך ארץ. ברוך דיין אמת.

בדא"א ברייתא דאברהם אבינו.

ב'ד'א'ג'ה' בימין סי' ברמ"א או"ח סי' ר"ס בשם אבודרהם שהמדקדקין שלא ליטול הצפרנים כסדרן. מתחילין ביד ימין באצבע. ונוטלין בסדר הזה. ב' היא אצבע שהיא שניה לגודל שהיא הראשונה ואח"כ ד' א' ג' ה' ועיין דבהגא.

בדא"ה בדיני אומות העולם.

בדאכ"א בטלה דעתו אצל כל אדם.

בדא"נ בדבור אחד נאמרו.

בדב"ד בת דינא בטל דינא.

בד"ג בדיני גוים. בדרך גוזמא.

בד"ד בכל דרכיך דעהו. בדרך דרש. סימן ע"ז נ"ה. בראשונה היו אומרים בד"ד אין בוצרין ואין דורכין. אבל דורכין בלמנצח לדוד מכנים כונה בהסימן.

בד"ה בדבור המתחיל. בדברי הימים. בית דין הגדול. בדק הבית [ס]. בדרך הפלגה—הישר—המלך—המשל.

בדה"א בדברי הימים א'.

בדה"ב בדברי הימים ב'. בדמים הנוהגים בינינו. בדק הבית [ס].

בדה"ג בית דין הגדול. בדיני—בדרכי הגוים.

בדה"ח בדיקת החמץ.

בדה"י—א—ב בדברי הימים—א'—ב'.

בדה"פ בתר דבעיא הדר פשטא.

בד"ו לא בדו פסח. יום ראשון של פסח לא יחול לעולם ביום שני, רביעי וששי לשבוע. בדוק ומנוסה. בדחילו ורחימו.

בדו"ר בדחילו ורחימו.

בד"ז בדבר זה. בן דודי זקני. בדרך זה.

בד"ח בדמיך חיי. בדיקת חמץ. בית דין חשוב.

בדחלב"א בריך דיהיב חילא לעבדיה בר אמתיה.

בדח"מ בית דין חתומי מטה.

בד"י בדיני ישראל. בדיקות ישנות [ס].

בדכ"ג בית דין עשרים ושלשה.

בדיע' בדיעבד.

בדכ"ה בדרך כל הארץ.

בד"ל בארבע לשונות. בדפוס לבוב.

בדל"ד בין דין לדין. בין דם לדם. בין דף לדף.

בד"מ בדיני ממונות. בדרך משל. בדרכי משה. בירא דשתית מינה. בתר דעבדין מתמלכין.

בד"נ בדיני נפשות. בוצינא דנהורא. בדרך נבואה.

בד"ס בדברי סופרים.

בדע"א בית דין שבעים ואחד.

בד"פ בארבע פרשיות. בדם פר. בדפוס פראג.

בדפ"ע בדפוסי ערוך.

בד"צ בית דין צדק.

בד"ק בדברי קדשו. בדפוס קדמון—קונסטאנטינא—קראקא—קרימונא.

בד"ר בדפוס ראשון—רומי. בי דינא רבא.

בד"ש בדיני שמים. בדמעות שליש. בדרישת שלומו.

בדש"י בית דין של ישראל.

בדש"מ בית דין של מעלה.

בדש"נ בית דין של נכרים.

בד"ת בדברי תורה. בדין תורה.

ב"ה באור המלה. באר הגולה [ס]. באר היטב [ס]. באור התורה [ס]. בדמי המדינה (ל"ש). בדק הבית [ס]. ביום השמיני (הפטרה). בין הדבקים. בין המצרים. בין השמשות. בית הבחירה. בית הלל. בית החיים. בית הכנסת.

בית המדרש. בית המקדש. בן המחבר. בני הרבנים. בנין הורדוס. בעולם הבא. בעזרת הצור—השם. בעל הבית. בעל הכרת. ברוך הבא. ברוך הוא. ברוך המקום. ברוך השם. ברית הלוי [ס]. ברכת הזבח [ס]. ברכת הלבנה. בשעת הדחק. בשעת הכושר.

בה"א בהעלם אחד. בית הלל אומרים.

בה"ב בדק הבית [ס]. בהר בחוקותי. בהר הבית. בין הבתרים. בית הבחירה [ס]. בית הבליעה. בעל הבית. בעל הברית. שני חמישי שני.

בהב"י ברוך הבא בשם י"י.

בהב"ד בהוראת בית דין.

בהב"ל בית הבליעה.

בה"ג באר הגולה [ס]. בהאי גונא. בהך גירסא. בהמה גסה. בית הגרנות. בני הגולה. בעל הלכות גדולות. בריאות הגוף. ברזילי הגלעדי. ברכת הגומל. ברכת הגפן. ברכת הגשם.

בה"ד בהא דאמרינן. בזה הדרך. בית הדפוס. בעל הדבר—הדין.

בהד' בהדבור.

בהה"ב בהר הבית.

בהה"ז בהר הזה.

בהוב"ש ברוך הוא וברוך שמו.

בה"ז באורי הזהר [ס]. בגדי הזהב. בהאי זימנא. ברכת הזבח [ס]. ברכת המזון.

בה"ח בית החיים. בית החולים. בית החורף. בית החרושת. ברית החדשה. ברכת החדש. ברכת החמה.

בחת"י בחתמת ידו.

בה"ט באר היטב. [ס]. בהלכות טומאה. בית הטבילה. בעל הטורים [1].

בהטוה"מ ברכת הטוב והמטיב.

בה"י בית הלל [ס]. בית היין. (בסדור ר"י יעב"ץ בסעודת שחרית דשבת).

בהי"ט בהימים טובים. בהלכות יום טוב.

בהיסה"ד בהיסח הדעת.

בה"כ בית הכבוד. בית הכוסות. בית הכנסת. בית הכסא. בנין הכבוד. ברכת הכהנים. ברכת הכוס.

בהכ"נ בית הכנסת.

בהכ"ס בית הכסא.

בה"ל בהאי לישנא. בזה הלשון. בעל הלכה. בלע המות לנצח. ברכת הלוים. ברכת הלחם.

בהל' בהלכות.

בהלא"ו ברוך ד' לעולם אמן ואמן.

בהל"ב ברכות הלבנה.

בהל"ו ברוך ה' לעולם ועד.

בהלי"ב בזו הדלת לא יבא בהלת. (ג' בלי ספק היו כותבין כן לסגולה).

בהלי"כ בהדי הוצא לקי כרבא.

בהל"ש בהלכות שחיטה. בהאי לישנא.

בה"מ באור המלה, בהמה חמקשה. (פ"ד דחולין). בהפסד מרובה. בין המצרים. בית המדרש. בן המחבר. בני המן. ברכת המזון. ברכת המינין.

בהמ"ג ברכת המגילה.

בהמ"ד בית המדרש.

בהמ"ה נמצא כתוב כי אחד מכר ס' הזהר. ואקריוהו בחלמא „בהמה" בערתי הקדש מן הבית.

בהמוצ"ג בהפסד מרובה וצורך גדול.

בהמ"ז ברכת המזון.

בהמ"ט בית המטבחים.

דרשו את י"י ב'ה'מצאו בב' ובה' מצאו. סימן בספר ס"ב בשם התנחומא על המנהג להתענות בשני והמישי.—המגיד שי"ב צד 47.

בהמ"ק בית המוקד. בית המקדש.

בהמ"ר בית המרחץ.

בהמ"ש בית המשתה.

בהמת בהמת אוהב שונא רבצן, סימן ב"מ ל"ב להברייתות המובאות שם בדין צער בעלי חיים. בלמנצח לדוד פ' ע"ד הנסתר.

בהמתו אוכלת ושובעת סימן טוב לאדם.—

[1]) ר' יוסף ב"ר משה קאשמאן חבר ס' בשם רצפת בה"ט פי' על בעל הטורים מובא בכנסת ישראל לפ"ן.

ספרי פ' עקב על פסוק ואכלת ושבעת. כלומר זה מעיד על תכונת בעלה שהוא איש טוב. — וכן משמע ממה דמסיים שם. וכה"א יודע צדיק נפש בהמתו.
בה"נ בין הנרות. בן הנדה. בנין הנוסף [ד]. בעל הנס. בעלי הנפש [ס]. ברכת הנהנין.
בהנו"א בעזרת ה' נעשה ונצליח — נתחיל ונגמור אמן.
בהנוא"ק בעלי הנפש ואגרת הקדש [ס]. (לפעמים זה מצורף לזה).
בה"ס בית הספק. בית הספר. בית הסתרים. בעל הספר.
בהסו"ת בהספד ותענית.
בה"ע בהאי עלמא. בין הערבים. בית העדה. בכורי העתים [ס]. בני העיר. (פ"ד דמגילה) בעלי העברונות. בעל העטור [ס].
בה"ע בהעלם אחד.
בהע"ט—בהעי"ט בעל העיטור.
בעה"ק בעל העקידה—העקרים.
בה"פ בהלכות פסוקות [ס]. בהלכות פסח. בין הפרקים. בית הפסול. בית הפרס. ברכות הפטורה. ברכת הפירות.
בהפס"מ בהפסד מרובה.
בה"ק בהלכות קטנות. בית הקברות. בית הקהל. בית הקיץ. בן הקרוש. בנין הקל [ד]. בעל הדרת קדש.
בהק"ר בן הקדוש רבינו.
בה"ר בית הרחם. בהונאת רע.
בהר"ד מולד התהו של תשרי. יום ב' ה' שעות 204 חלקים.
בהרת כגריִם ומחיה בעדשה סימן מכות כ' איכא דמפיק שתי שערות ומעייל בבעדשה. שנזכור דעדשה היא כהדי גרים ולא כהדי שתי שערות.
בה"ש בהאי שעתא. בין השמשות. בית השואבה. בית השחיטה. ברוך השם. ברכות השחר. ברכת המעביר שנה.

בהשי"ב בהשם יתברך. בהששת ימי בראשית.
בהש"מ בהרצון של מקום. בין השמשות.
בהשמ"ר בית השהיטה מרווח רווח.
בה"ת בהלכות תפלה. בית התפלה. בעל התרומות. בעלי התוספות. ברכת התורה.
בהת"פ בהלכות תפלה. בית התפלה.
ב"ו בדוק ומנוסה. בדיל ויעבור, (ביוב"ק). בוא וראה. בולה. בוליסה. בית ועד (ס). (קו"א לס' ועד חכמים ח"א). ברי ושמא. ברכה והצלחה. בשר ודם. שתי ורדות. עיין זוטו.
בו"ב בחורים ובתולות. בנים ובנות.
בוב"ב בנים ובני בנים.
בוב"ע ברי ושמא ברי עדיף.
בו"ר בריח ודלתים. בשר ודגים. בשר ודם.
בוה"ע בורא העולם. בעל ווי העמודים.
בו"ז מי"ם [1] סימן במסרה פ' פנחס ובפ' אכלה ואכלה 293 בל ענינא כתיב ונסכה כמשפט בר מן יום ב' ונסכיהם. וביום ו' ונסכיה, וביום ז' כמשפטם הרי ב'ו'ז' (פי' בימים האלה) מ'י'ם' (ר"ל נוספו אותיות אלה) רמז לנסוך המים מן התורה. כדאיתא במס' תענית.
בו"ח בהמה וחיה. בשר וחלב.
בו"ט בואו ונחזיק טובה. בועא וטגרא.
בו"י בבלי וירושלמי. בוילקט יוסף (ס' על ה' שו"ב). בשר ויין.
בויק"ר—בוי"ר בויקרא רבה.
בוי"ת בורא יתברך.
בו"כ בושה וכלמה.
בול"ב בטלו ולא בטלו.
בו"מ בכי ומספד.
בומ"ף אלה האותיות הן ממוצא השפתים ולכן הן מתחלפות לפעמים זו בזו.
בונ"א בית והון נחלת אבות.
בונ"ר בורא נפשות רבות.
בו"ע בדיל ועופרת.
בו"פ בושת ופגם.

[1]) ענין זה הסימן לפי שיש בו דמיון „לבואו נהרים" ישעיה יח.—ר' אליהו בחור במסרת המסרה שער שברי לוחות.

בו"צ בקר וצאן.
בוצד"ק בוצינא דקרדוניתא (ק).
בו"ק בוצינא קדישאי (כנוי לר' שמעון בן יוחאי בספרי הקבלה ומזה נעשה אח"כ תאר כללי לצדיקים וחסידים). בזיון וקצף. ברכות וקללות.
בו"ר בוא וראה. בקי ורגיל.
בורסיף עיין בבל.
בו"ש בריא ושמא.
בו"ת בנתן ותרש. בנו ותלמידו.
ב"ז בגדי זהב. בזכות זה. בית זבול. בן זאב. (יהודה ליב בעל תלמוד לשון עברי). בן זוג. בן זומא. בן זכאי. בן זכר. בן זקונים [ס]. בנימין זאב [ס]. בעבור זה. בעילת זנות. בעל זכוב. בעל זכרון. שני זהובים.
בז' בזמן. בשבעה.
בז"א בזמן אחר. בן זומא אומר (פ"ד דאבות).
בזא"ז בזה אחר זה.
בזבל"א בזה בורר לו אחד.
בז"ה בזה האופן הדרך—הלשון.
בזה"ב בזמן הבית. ברוך זוכר הברית.
בזה"ד בזה הדרך.
בזה"ז בזמן הזה.
בזה"ל בזה הלשון.
בזה"ע בזה הענין.
בזה"ת בזה התנאי.
בזוב"ש בזדון ובשגגה.
בזוע"ז בא זה ולמד על זה.
בז"כ ברכת זוקף כפופים.
בזכ' בזכות.
בזל"ז בין זה לזה.
בז"מ בזה מבואר—מקושר—מתורץ.
בזמגו"מ בזמן גוג ומגוג.
בזמה"ז בזמן הזה.
בזמ"ק בזה מקושר. בזה מתורץ קושית.
בזק"ג בזמן קבוץ גליות.
בזשאבהמ"ק בזמן שאין בית המקדש קיים.
בזשבה"ק בזמן שבית המקדש קיים.
בזשביערש"מ בזמן שבני ישראל עושין רצונו של מקום.
ב"ח בדיקת חמץ. בדפוס חדש. בחור חשוב. ביום חודש. בית חדש [ס]. בן חורין. בן חלוצה. בן חמיו. בן חשובים. בן חכליהו. בני חייא [ס]. בספר חיים [ת]. בספרים חדשים. בספרים חיצונים. בעור חמץ. בעי חיי [ס]. בעל חוב. בעל חטא. בעל חי. בעל חן. בעל חסד. בקור חולים. בר חמא. בר חנינא. בר חסדא. ברית חדשה. ברכת חתנים. בשר חזיר. בתי חסד. שני חדשים. שני חסרים. שתי חתיכות. תרי חוטי. (בדיני טרפות).
בח"א בחידושי אגדות. בחלק א'.
בחאל"ש בקור חולים אין לו שעור.
בחב"ש בחד בשבא.
בח"ג סימן הקביעות לשנה פשוטה. א' דר"ה יום ב' — השנה היא חסרה — א' דפסח יום ג'.
בחדר"ג בחרם דרבינו גרשם. (כן כותבים ע"ג מכתב שלא יקראהו אחר. ועיין חלב).
בח"ה סימן הקביעות לשנה מעוברת. א' דר"ה יום ב'—השנה היא חסרה—א' דפסח יום ה'. בחג הפסח. בחול המועד. בחלול השם. בחשן המשפט. בית חנוך הנערים. בעל חובת הלבבות. בעל חמדת הימים.
בחה"ק בחינת הקבלה [ס].
בחו"א בחסד ואמת.
בחוה"ג בחוקות הגוים.
בחוי"ת בחסרות ויתרות.
בחו"ע בהמה חיה ועוף.
בח"ז בחודש זה. בחתימת זקן.
בחזו"כ בספר חיים זכרנו וכתבנו.
בח"ח בחרם חמור. בשעת הדוה חרוה.
בח"י בחינת ישראל. בספר חיים יכתב [1]. בחתימת ידו. בחזקת יד.
בחי' בחינת. בחידושים.
בחי"א בן חכם ישמח אב.

---

[1]) עיין המגיד שנת עשרים צד 371 מ"ש הח' לוצאטו.

בחיה"ג בחידושי הגאונים.
בחי"ע בחינת עולם [ס].
בחי"ת בחידושי תורה.
בח"כ בחזקת כשרות. בחלוף כתב.
בח"ל אחד משלש סימנים שנתנו חכמים באשה נדה מ"ו.
בח"ן עיין חבר. בחיו נפשי.
בחנו"נ בספר חיים נזכר ונכתב.
בח"ס בחזקת סכנה.
בח"ע בחינת עולם [ס].
בח"פ בחטף פתח. בליל חג פסח.
בח"ר בחיי ראשי.
בחר"ג עיין בחדר"ג.
בח"ש בחכמת שלמה [ס]. בחלק שני. בחומר שבועה.
בחש"מ בחולו של מועד. בחשן משפט.
בח"ת בחדושי תורה. ברכת חתנים.
ב"ט כבלאי טפשאי. במה טומנין (פ"ד דשבת). בן טובים. בספר טוביה. בן טבאל. בן טבחי. בן טבח. בעל טורים, ברוך טעם [ס]. בשורה טובה. שני טעמים.
בט' בטל. בטעות. בטעם. בטענה.
בט"ד כצ"מ רצ"ת וכו' mutalo literarum (ד' ולי"פ).
המשביע ב'ט'ו'ב' עדיך סימן לסדרי ס' תהלים שהם 19 בגימטריא של סלה זו הרשומה.
בטוב"ר בלי טבול ובלי ברכה.
בטו"ט בטוב טעם.
בטוטו"ד בטוב טעם ודעת.
בט"ח בן תשעה חי.
בט"ל בין טוב לרע.
בט"מ בוצינא טב מקרי. בטעם מפסיק.
בט"ע בטביעות עין. בטעם עליון.
בט"ר בייטראג"ע. (ס' לר' יחיאל מיכל זקש).
בט"ר צת"ג ברכם טהרם רחמם צדקתך תמיד גמלם.
בט"ת בטוב תשמעון.

ב"י באור יפה. בחן יד. בית יהודה [ס]. בית יוסף [ס]. בית י"י. בית יעקב [ס]. בית ישראל [ס]. כל יראה. בן יוחאי [ס]. בן יומו. בן יחיד. בונה ירושלים [ס]. בני יונה [ס]. בני יעקב [ס]. בני ישראל. בני יששכר [ס]. שני ימים. שתי יסודות.
בי"א בידי אדם. בן יכבד אב.
ביא"ה בני ישראל את השבת. (ראש פ"ז דב"ק סי' י"ח).
ביאוה"ד ביאור הדבר.
ביאוה"מ ביאור המלים.
ביאוה"ע ביאור הענין.
ביא"י בשם י"י אלהי ישראל.
ביאעמב"ד במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.
בי"ב בחכמה יבנה בית.
ביב"י בשמך יקראוך במקומך יושיבוך.
בי"ד כי דואר. ביורה דעה. בית דין. בית דירה. בשר יין דגים.
ביד"א בידי אדם.
ביד"ר בי דינא רבא.
ביד"ש בידי שמים.
ביה"ב בית הבד. בית הבליעה.
ביה"ג בימות הגשמים. בין הגוים.
ביה"ד בית הדפוס.
ביה"ח בימות החמה. בית החולים. בית התרושת.
ביה"ט בית הטבילה.
ביה"כ ביום הכפורים, בית הכוסות, בית הכנסת.
ביהל"ו ברוך י"י המבורך לעולם ועד.
ביה"ת בימי התשובה, בית התפלה.
ב'י'ה' ש'מ'ו' אלה האותיות צריכים להיות בספר תורה[1] בראש הדף. ב' בראשית. י' יהודה אתה יודוך. ה' הבאים אחריהם בים. ש' שמר לך מ' מה טובו ו' ואעידה בם. — (בעל הטורים פ' ויחי) ובמנחת שי ויקרא י"ח ח' מביא כי בספרי ספרד הש'

[1]) והב"י יו"ד סי' רע"ג כתב שאין לחוש לזה. ויש מקפידין דוקא שלא לעשות כן.

של שני השעירים, ובמקראות רומא שמור ושמעת דברים י"ב כ"ח.

בי"ו ביעלה ויבוא.

ביוב"ש בית יוסף ובאר שבע (סי' יעב"ץ).

ביו"ד ביורה דעה.

ביו"י בכל יום ויום.

ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר אשר לפני בית ה' כי עשה שם את העולה ואת המנחה ואת חלבי השלמים כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל את העולה ואת המנחה ואת חלבי השלמים. (מלכים א' ח' ס"ד). סימן במנחת שי (אפ"ם) לשבע פעמים קֶרִי בְּקֶרִי האמורים בויקרא כ"ו, כי במקום שנאמר בפסוק זה את. קרי. ובמקום שנאמר ואת בקרי — כלומר בפעם א' ב' ה' קרי. ובפעם ג' ד' ו' ז' בקרי.

בי"ח בית חולים. עיין חב"ד. (יש גם שם משפחה בעל ס' חשרת מים. עיין אוצה"ס לבן יעקב. ובס' זכרונות לוויים. וא"י פתרונו).

ביח"ל בן שמנה עשר לחופה.

ביחע"מ בכבוד ירננו חסידים על משכבותם. (ל"ש).

בי"ט שם יוצא מפסוק כי ב"י' חשק ואפלטהו והוא בגימטריא אהיה (נזכר בס' יוסף בסדר לרחיד"א).

ביט"ל ס'ר'ח ושכ"ח סימן מנחות צ"ט לשלשה מאמרי ריש לקיש שם. (וכ' בס' דורש לציון דיש כאן רמז שעל ידי ביטול תורה לבסוף סרח ואח"כ שכח. בל"ל מפרש ע"ד הרמז והסוד).

ביישן סימן יפה באדם שהוא ביישן (נדרים כ').

בי"ל ברוך י"י לעולם.

בילא"ו ברוך י"י לעולם אמן ואמן.

בילב"ע בינו לבין עצמו.

ביל"ו ברוך י"י לעולם ועד. בית יעקב לכו ונלכה. (על שם זה נוסדה מושבה בא"י).

ביל"י בין יד ליד.

בי"מ בשם יש מפרשים.

בי"מ בל"פ ביציאת מצרים. בליל חג פסח.

בימה"ג בימות הגשמים.

בימה"ח בימות החמה.

בינ"ה בשמים יין נר הבדלה. (רמז שהבדלת היא בברכת אתה חונן שיש בה ומלמד לאנוש בינה. עטרת זקנים בש"ע או"ח סי' קט"ו).

בינ"ו בעזרת י"י נתחיל ונגמור. בשם י"י נעשה ונצליח.

בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה. סימן ירושלמי מגילה פ"ג ה"ו לארבע פרשיות. שאין מפסיקין בין פרה להחדש.

בין הבינים פשט ומחץ[1] ופזר וחשב בחפינת חבירו סימן יומא מ"ז לבעיות ר' פפא בענין חפינת קטרת. (ולכאורה נראה שהוא משובש: והמ"ס מראה מקום לדק"ס שהגיהו לנכון ועיינתי וגם שם הוא משובש, ולהגהות כאלה נתת תורת כל אחד בידו) בין הבינים רומז לבעיא הראשונה. פשט רומז להבעיות. בראשי אצבעותיו. מלמטה למעלה, מן הצד, בזו ובזו וקרבן. דאתאמרו כולהו כחדא. ובתחלתן אמר ר' פפא פשיטא לי. ומחק להבעיא דמחוקות. ופזר לבעיא דנתפזר. וחשב בהפינות הוא חדא וכפל שתי מלות מפני שיש שם חשב אחרינא. וחברו היא דבעיא האחרונה שם.

בין משאבים (שופטים ה') סימן במסרת שבספור אליעזר ורבקה בראשית כ"ד כתוב בראשונה ואחרונה אשקה. ושני האמצעים אשאב. וענין הסימן אלה שבבינים ל' שאיבה.

---

[1]) בלמנצח לדוד כתב שצ"ל ומחק, ומלת ומחץ לא מתוקמא כלל, הכונה שנתן שם להסימן היא בדרך רחוקה. וכתב שם עוד שלא נתנו סימן רק על בעיות דחפינת קטרת. לא על בעיות דקמיצה ושארא.

בי"ס בית ספר.

ביסו"ק ביסורים קשים.

בי"ע באר יעקב [ס]. בית יעקב [ס] בישע עליון. בריאה יצירה עשיה [ק].

בי"ק בית קבול. בעשר קדושות.

ביקו"ם ביסורים קשים ומרים.

בי"ר בילקוט ראובני.

ביר' בירה. בירושלמי.

בי"ש בידי שמים. ביראת שמים. ביתר שאת.

בישה"ד בישוב הדעת.

ביש"ם בישיבה של מעלה.

בי"ת בימי תשובה. בקדוש ישראל תתהלל. סימן ע"ז ל"ט—בשר יין תכלת.

בית תינוק ואשה אע"פ שאין נחש יש סימן חולין צ"ה[1].

ב"כ בא כח. באורים כבדו. [ס]. בגדי כהונה. בגין כך. בין כך. בנות כותים (פ"ד דנדה). ביצי כינים. בית כור. בית כלא. בעל כבוד. בעל כח. בעל כנפים. בר כוכבא. ברכת כהנים. בשביל כך. שני כרכים. שני כתובים. שתי כליות. שתי ככרות. בת כהן. בתי כהונה [ס].

בכ"א בכל אופן. בכמה אופנים. בכרך אחד. בכתב אחד.

גם ב'כא'ב' יש אשר באשרי כי אשרוני בנות.

בכא"ה בכבוד אלהים הסתר (ר' בסי' השאלה) בכל אופן המועיל. בכתב אומות העולם.

בכא"פ בכדי אכילת פרס.

בכ' בכ' בכ' בכיסו בכוסו בכעסו.

בכבו"ע בכבוד עצמו.

בכבי"ש בתי כנסיות בישובן (סי' יעב"ץ).

בכ"ג בכבוד גדול. בכונה גדולה. בכח גדול. בכמה גווני. בעשרים ושלשה.

בכ"ד בכל דבר. בכמה דברים. בכל דוכתא. בכמה דוכתי. ברא כרעא דאבוה. עיין כבד.

בכדל"ל בהרי כבשי דרחמנא למה לך.

בכדש"י בכדי שיעשו.

בכ"ה בכל הסידורים. בכל השנה. בכורי העתים. בכתבי הקדש. בן כבוד הרב.

בכה"ג בכי האי גוונא.

בכה"כ בכלאי הכרם. בכל התורה כולה.

בכה"מ בכל המקומות. ברוך כבוד ה' ממקומו.

בכה"ע בכורי העתים [ס]. בכתבי העתים.

בכה"פ בכל הפוסקים—הפירושים. בכל הפתחים.

בכהת"כ בכל התורה כולה.

בכוב"מ בתי כנסיות ובתי מדרשות.

בכו"כ בין כה וכה. בין כך ובין כך. בין כך וכך. בכך וכך.

בכור תרועה כפור[2]) סימן במסרה כי שלשה עשרונים האמורים בבמדבר ב"ה כ"ט אצל שבועות ר"ה יוה"כ הם במהפך פשטא ושארא בקדמא ואזלא.

בכ"ז בכל זאת. בכל זמן.

בכ"ח בראש כל חוצות. בכח חרם.

בכ"ט בכי טוב. בכמה טעמים.

בכ"י בכל יום. בכתיבת יד. שני כתובות יד.

ב'כ'י' א'ב'ל' משה סימן שנתן בעל שלשלת הקבלה לפטירת הרמב"ם ז"ל שהיתה בשנת ס"ה למאה העשירית באלף החמישי. בגימטריא של האותיות הרשומות.

בכיו"י בכל יום ויום.

בכי"מ ברוך כבוד י"י ממקומו.

בכי"ת בכל יום תמיד.

בכ"כ בכל כחו.

בכ"ל בכל לבבך. ברית כרותה לשפתים. אלה שלש האותיות כשבאות לשמוש בשוא ידוע

---

[1]) פירש"י אעפ"י שאסור לנחש ולסמוך על הנחש סימנא בעלמא הוא מיהא. דאי מצלח בסחורה ראשונה אחר שבנה בית או שנולד התינוק או שנשא אשה סימן הוא שהולך ומצליח ואי לא אל ירגיל לצאת יותר מדאי שיש לחוש שלא יצליח.—והוא סימן סגוליי.

[2]) אם יש לזה הסימן ענין אפשר שכונתו. הפרי הראשון ר"ל התועלת הראשונה היוצאה מתרועת השופר הוא כפור העונות כי ע"י השופר יתעורר העם לתשובה ע"ד היתקע שופר וגו'.

לרוב את ה׳ הידיעה שאחריהן לגמרי ויקבלו את תנועתו (סל״ע 52).

בכל״א בכל ליל ראשון.

בכל״ל[1]) בצע כסף לא לקחתי.

בכל״ם אותיות שמושי המקור. בפקוד. כפקוד. לפקוד. מפקוד. וכדומה. ויש להם דינים מיוחדים בדקדוק.

בכל״ע בין כסא לעשור.

בכ״מ בינה כתר מלכות [ק]. בכל מאדך. בכל מקום. בכמה מקומות. בכסף משנה. בן כבוד מורינו.

בכמד״א בכל מה דאפשר.

בכמ״ק בכל מקום. בכמה מקומות.

בכמ״ר בן כבוד מעלת רבינו.

בכמ״ש בכל מקום שהוא.

בכמש״מ בכל מקום שאתה מוצא.

בכ״נ בטול כח נפשו. בכל נפשך.

ב׳כ׳ס׳ סימן במסרה כי עשרון עשרון האמורים בבמדבר כ״ח כ״ט אצל שב׳ועות יום כ׳פורים. ס׳וכות הם בפשטא קטן.

בכ״ע בכולי עלמא. בכונה עצומה. בכח עליון. בכורי עתים. בכלילות עשר [ק]. בכל ענין—עסק—עת. בכתבי עתים. בכתר עליון [ק].

בכ״פ בכל פעם. בכמה פעמים.

בכפו״פ בכל פעם ופעם.

בכ״ק בכל קריאה (ב״ש ול״ר). בכמה קהלות בן כבוד קדושת.

בכ״ר בן כבוד רבינו.

בכ״ש בכל שהוא. בכל שעה. בכסא שן (בסי׳ יעב״ץ) בן כלבא שבוע. בעל כשוף. בכור שוטה.

בכשו״ש בכל שבוע ושבוע — שנה ושנה — שעתא ושעתא.

בכש״ת בכתרה של תורה.

בכת״י בכל תפוצות ישראל. בכתב יד.

ב״ל בגדי לבן. בינה לעתים [ס]. בית לוי [ס]. בית לחם [ס]. בכל לבבך. בן לוי. בר לבב. ברכה לבטלה. ברכת לבנה. שני לילות.

בל׳ בלשון. בלעם. בלק. שנים למאה (ג׳ ר״ל פ״צ).

בל״א בליל אחרון. בליל ראשון. בלשון אשכנז —ארמית.

בלא פירוש כך לשון רש״י מועד קטן כ״ה על הציון „מתניתין" ונתקשו רבים שאין דרכו של רש״י בן ומובא בהמגיד שנה עשירית צד 325 בשם הגאון ר׳ משה ר׳ מענדלס אבד״ק פאזען וז״ל שמעתי שמלת בלא ר״ת הן, רק המדפיס הראשון שכח לרשום שני קוים, והכי פי׳ במתניתין לקמה איתא פירוש. עיי״ש.

בלא״א בן לאדוני אבי.

בלא״ה בלאו הכי.

בלאה״נ בלאו הכי נמי.

בלאי״ט בלשון איטלקי. ברכה לאורך ימים טובים.

בלא״ך בן לר׳ אברהם כהן (הסופר צבי הכהן שערעשעווסקי חותם כן לפעמים).

בלא״ר בלשון ארמי.

בלא״ש בלשון אשכנז.

בל״ב בלא בדיקה. ברוך לעולם בוראנו.

בלב״ד בלכתך בדרך. בבוא לגאול בן דוד.

בלב״י בבוא לגאול בן יוסף.

בלב״ע בינו לבין עצמו.

---

[1]) מסופר על הגאון ר׳ משה מינץ מאובן ישן שפעם אחת חפצו בני עירו למנות ש״ץ שאינו הגון ששחד בכסף אחדים מהאלמי ובריוני. ויעשו לו כתב ויקבצו חתימות. אמנם הפרנס שהיה איש תמים לא חפץ לתת הסכמתו אם לא יהיה הרב חתום. והש״ץ וכת דיליה באו אל בית הרב בשעה מאוחרת בלילה ובחזקת היד כפוהו לחתום. בראותו כי אין מפלט לו. חתם בזה הלשון „אני בכל״ל משה מינץ מבראד" הם שמחו וימהרו אל הפרנס. הוא בראותו את המלה המשונה הבין כי דברים בגו ויאמר להם טוב הדבר. אך כעת עיף אנכי בואו אלי מחר ואמלא חפצכם. ואז נודע לו מפי הרב פשר דבר שמלת בכל״ל פתרונה כנ״ל.

בלב״ש בלב שלם. בלבושי שרד.
בל״ג בלי גבול. בלי גורל. בלשון גנאי.
בל״ד בלא דעה.
בלד״ב—ט בלא דברים בטלים.
בל״ה ובל״א בין לילה היה ובין לילה אבד.
בלה״נ בלאו הכי נמי.
בלה״ק בלשון הקדש.
בלונ״ח בלב ונפש חפצה.
בלו״ר בלהה ורחל (ר׳. בס׳ הקבלה).
בל״ז בלא זה׳). בלשון זה. בלשון זכר.
בל״ח בלא חכמה. בלשון חכמים.
בלח׳ בלהש.
בל״ט בלא טומאה. בלא טעם. בלב טוב. בספר לקח טוב.
בל״י בכור לירושה. בית לחם יהודה [ס]. בלשון יונית. בלשון יחיד.
בלי׳ בלישנא (במסרה).
בלי״א בלשון יהודית אשכנזית.
בל״כ בא לכאן. בלי כונה. בלי כריכה.
בל״מ בלא מעות. בלשון מיימוני — מקרא — משנה.
בל״נ בכור לנחלה. בלי נדר. בלשון נקבה. בלשון נקיה.
בל״ס בלי סכנה. בלי ספק. בלי סרכא. בלשון סורי.
בל״ע בינה לעתים [ס]. בלשון עברי—ערבי—עתיד. בלתי עצמיים.
בלע״ב ברוך לעולם בוראנו. בלשון עברי.
בלע״ז בלשון עם זה. בלשון עבודה זרה. בלשון לועז.—כ״כ ב״ש וד׳—אני חשבתי כי המלה הזו הנמצאה תמיד ברש״י ובמפרשים הראשונים אינה ר״ת רק מלשון מקרא „מעם לעז״ וכדהו״ל „ללעוים בלעז״ „בלעז יוני״ ובדומה. ומהקוים שעליה אין סתירה כי בן דרכם לציין ולנקד כל מלה שאיננה מהמשך המאמר.

אמנם אם נחליט ש.זיא ר״ת הפתרון היותר נכון הוא „עם זר״.
בל״פ בכור לפדיון. בליל פסח. בלשון פרסי.
בל״צ ברכות לראש צדיק. בלשון צחה. בלשון צרפת.
בל״ק בלא קלפי.
בלק״י בלקיטת יוסף (ס׳ על דיני שו״ב).
בל״ר בלא ראיה. בלא רוחים. בלוחות ראשונות. בלשון רבים.
בל״ש בלא שבועה. בלב שלם. בלבושי שרד. בלי שנוי. בליל שבת. בליל שמורים. בליל שני. בלשון שמרוני.
בלש״ה בלשכת הגזית.
בלשו״מ בלי שם ומלכות.
בלשן בן גדי בנוי ספרותי לה׳ מנחם נחום ליטעווסקי למאמריו ופוליטניו בהצפירה (דור רבניו ח״א 34).
בל״ת בלא תורה. בלא תעשה. בל תאחר. בלי תכלית. בלשון תלמוד—תרגום.
בל״ת עק״ן נשפ״ה סימן לפרשיות הנקראין ולא מתרגמין מגילה כ״ה. ב׳ראשית ל׳וט ת׳מר ע׳גל ק׳ללות וברכות אזהרות ועונ׳שין אמנ׳ון ותמר אבש׳לום פ׳לגש בגבעה ה׳ודע— בהלכות גדולות בל״ד עק״ז נשפ״ר. הר׳ הוא יהודה הז׳ אזהרות הר׳ מרכבה. ועיין בדל״צ הגי׳ בה״ג בלד עקו נשפר. — בל״ל דוחק עצמו לתת כונה בהסימן.
ב״מ באור מגלה. באור מלה. באר משה [ס]. בבא מציעא. בו מבואר. בית מאיר [ס]. בית מדות [ס]. בית מועד [ס]. בית מושב. בית מחסה. בית מרזח. בית מרי. בית משתה. בכל מלאכתך. בכל מערבין (פ״ג דערובין). בכל מקום. בלתי מושלם. במה מדליקין (פ״ב דשבת). בן מורינו. בן מנחם (החכם מענדעלזאהן הידוע). בן משלי [ס].

¹) במאה הרביעית והחמישית היה „בל״ז״ שם מסמן דרך למוד ידוע. לקשר כל „ואם תאמר״ „ויש לומר״ שבתוספות שיהיו מקושרים ושייכים זה לזה, שבלא הדברים הקודמים לא יתכנו המאוחרים. ויש שבלי מצא דברים ישרים ופשוטים הוו מעיילי פילא בקופא דמחטא בפלפולים מסובבים ונפתלים.

בני מלכים. בני מעים. בני מקרא. בני משה (אגודה). בנים משחיתים. בעילת מצוה. בעל מגיה. בעל מדות. בעל מדקדק. בעל מום. בעל מלחמה. בעל מקשה. בעל מקובל. בעשרה מאמרות (פ"ה דאבות). בר מינה. בר מינן[1]. בר מן (במסרה). בר מצוה. ברית מילה. ברית מלח [ס]. ברית מנוחה [ס]. ברית משה. ברכת מזומן. בתי מדרשות. שני מובאות (ד' ול"ר). שני מלאים (במסרה) שתי מדות. שתי מהדורות.

במ' במדרש. במזיד. במערבא. במקום. במקרא. במשנה.

במ"א במדינות אלו. במדרש אגדה. במכתב אליהו. במלות אחרות. במנהג אשכנז. במקום אחד—אחר. במשקל אחד — אחר [ד]. בעל מגן אברהם. בר מן אחד (במסרה).

במא"ה במעמד אנשי העיר.

במא"ח במקום אחר.

במא"ת במופלא ממך אל תדרוש.

במ"ב במהדורא בתרא. במסעות בנימין. במשבות בנימין. במעשה בראשית. בורא מיני בשמים. בר מן ב' (במסרה).

במ"ג באור מגילה. במחזור גדול. במסכת גטין. במסרה גדולה. במקראות גדולות. במשנה ג'. ברכת מגילה. בר מן ג' (במסרה).

במגו"מ במלחמת גוג ומגוג.

במ"ד בית מדרש. במה מדליקין (פ"ב דשבת). בעל מגן דוד. בר מן ד' (במסרה). בר מן דין.

במד' במדבר. במדינתא. במדרש.

במד"א במה דברים אמורים. במה דאפשר.

במדה"י במדינת הים.

במדה"נ במדרש הנעלם.

במד"ר במדבר רבה. במדרש רבה. במדת הדין—הרחמים.

במ"ה במדינות הללו. במדרש הנעלם. במקח השוה. בן מות הוא. בני מלכים הם. בורא מאורי האש. ברוך משנה הבריות. בר מן ה' (במסרה). במקום הידוע—הנזכר.

במה"ר בית מדרש הרבנים. בן מ(רינו הרב ר'.

במה"ש במזג השוה. במחצית השקל [ס]. במקח השוה.

במ"ו בר מן ו' (במסרה).

במו"א בימי מרדכי ואסתר.

במוכס"ז בן כותבים על אחורי מזוזה והוא שם א'ל'ה'י'נ'ו' בהלקח תחת כל אות האות שאחריה בא"ב.

במו"מ במגע ומשא. במקח וממכר. במשא ומתן.

במו"ק במראה וקומה.

במורו"ר ברשות מרנן ורבנן ורבותי.

במות"ר במקלו ותרמילו.

במ"ז במטת זהב (בסי' יעב"ץ) בר מן ז' (במסרה).

במזה"ש במזג השוה.

במז"ל בן כי־מון זכרו לברכה. בעדן מנוחתו זכרו לברכה.

במ"ח באר מים חיים. בר מן ח' (במסרה).

במח"כ במחילה כבודו.

במחכ"ת במחילת כבוד תורתו.

במח"מ במחילה מכבודו.

במ"ט במעשים טובים. בר מן ט' (במסרה).

במ"י בכל משלח ידיך. במבחר ימיו. במדרש ילקוט. בעל מכלל יופי. בצאתי מירושלים. בר מן י' (במסרה).

במ"כ במחילת כבודו. בן מעלת כבוד.

במכ"ה במחילת כבודו הרם.

---

[1]) בר מינן המלה הזו מלבד הוראתה הרגילה על מת. תאמר ג"כ על מדה מגונה או טעות שהפיץ אדם להרחיקנה ממנו,—למשל בהנהגות הרמ"פ אשר בסידור נהורא השלם. כ' ממדת אכזריות ב"מ"—בתשו' הר"י דלאטאש אשר בשו"ת הר"ן סי' ב' כתב „ואם ב"מ וח"ו מטעה"— ועל אסון בחרדת הארץ „ב"מ" בס' סדר תבונה, אוצה"ס.—בשל"ה בחלק תולדות אדם „עונש עבירה ב"מ" ובחלק בית חכמה „עבירה בר מינן".

במכ"מ בתים מלאים כל טוב.
במכ"ת במחילת כבוד תורתו. במצות כבוש תחומין.
במ"ל בעל מרפא לשון. בעל משנה למלך.
במל' במלכות [ק].
במלזו"ש במלכות זכרונות ושופרות.
במל"ח בית מועד לכל חי.
במ"מ בורא מיני מזונות. במגיד משנה. במה מצינו. במחילה מכבודו. במעות מזומנים. במעשה מרכבה. בצאתי ממצרים. במראה מקום.
במנ"ד במה מדליקין (פ"ב דשבת).
במנ' במנהגים.
במ"ס בית מסחר ספרים. במגילת סתרים. במנהג ספרד. במסכת סופרים. במקום סכנה. במקום סעודה.
במס' במסכת. במסרה.
במסה"ש במספר השוה. במסרת הש"ס.
במס"ק במסירת קולמס. במספר קטן. בעל מוכר ספרי קדש (בן חותם עצמו המגיה בס' זבד טוב ווארשא תקע"ד ק"מ).
במ"ע במקום עדים. במקומה עומדת. בעל מאור עינים. בעל מגדל עוז. במצות עשה.
במע' במעלה. במערבא. במעשה.
במע"א במערבא אמרי.
במע"ז ברכה מעין שבע. במסכת עבודה זרה.
במעל"א במקום עדים לא אמרינן.
במע"ש במעלי שבתא. במעשר שני. ברכה מעין שלש.
במערתא דגדיא בטורא מטמר מרום בבל אקש לה מותא. סימן במסרה לתשע פעמים מצדות בכה"ק. את המע'ר'ו'ת' ואת המצדות (שופטים ו' ב'). במצדות עין ג'ד'י' (ש"א כ"ג כ"ט ובק"ס כ"ד א'). במדבר במצדות וישב ב'ה'ר' (ש"א כ"ג י"ד). מ'ס'ת'ת'ר עמנו במצדות (ש"א כ"ג י"ט). מ'ר'ו'מ'י'ם ישכון מצדות (ישעיה ל"ג ט"ז). תדלו גבורי ב'ב'ל' להלחם ישבו במצדות (ירמיה נ"א ל'). ואשר במצדות... ימ'ו'ת'ו (יחזקאל ל"ג כ"ז). יביאוהו במצדות (יחזקאל י"ט ט'). והמצדות נתפשה (ירמיה מ"ח מ"א). מלות אקש לה איני יודע איך הן מרומזות. ואולי ט"ס יש כאן.
במ"ק במספר קטן. בעל מקובל.
במק"מ במאי קא מיפלגי.
במק"ע במקומה עומדת.
במ"ר בית מרעים [ס]. במדבר רבה. במדרש רבה.
במרז"ל במאמרי — במדרשי רבותינו זכרונם לברכה.
במ"ש במה שאמר. במה שהוא. במוצאי שבת. במלות שונות.
במשא"מ במקום שאתה מוצא.
במש"א תארב"כ במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף.
במש"ד שתי מתנות שהן ארבע.
ב"נ באור נכון. ב' נקודות [ס]. בגליון נכתב. בית נאמן [ס]. בית נתן [ס]. בלי נדר. בלי נקודות. בן נון. בן נח. בן נכר. בן נגס. בן נפתלי (במסרה). בני נביאים. בן נצר (ישו נ'). בני נשא. בעל נכפה. בעל נס. בועל נדה. בפני נכתב—נחתם. בר נפחא. בר נש. בורא נפשות. ברוך נמצא (תאר להשם ור"ל הנמצא). ברכי נפשי. ברכת נפתלי [ס]. — שם היוצא מאותיות הוי"ה במלוי ההין כזה י'ו'ד' ה'ה' ו'ו' ה'ה'.
בנ"א באורך נראה אור. בינת אדם. בני אדם. בנשימה אחת.
בן אביגדור כנוי ספרותי לה' ליב שאלקאוויץ המיסד הוצאת „תושיה", בית חרושת של ספרות לבני הנעורים הראשון בישראל.
בנא"י בנוסחת ארץ ישראל. ברכי נפשי את י"י.
בן איש הולך תם סימן מאדם הכהן לי"א אותיות השמוש (המגיד שב"א צד 349).
בן בג בג תנא נזכר באבות פ"ה. וכ' התוס' הגיגה ט' בשם יש מפרשים שגר היה בן אברהם ושרה שנתוסף ה' בשמם ובג בג בגימטריא ה' ה' והמדרש שמואל הוסיף בשם הרשב"ם שנקרא כן להסתיר מן המלשינים.
בנו"ג בנטית גרון.

בנ"ד בן דודי. בנידון דידן.
בנד"ד בנידון דידן.
בן דוב הסופר ליבושיצקי חותם לפעמים כן.
בן הא הא תנא נזכר באבות פ"ה, נקרא כן מטעם האמור אצל בן בג בג עיין שם.
בנה"א בני האדם—הארץ.
בנה"י בינה נצח הוד יסוד [ק].
בנהי"כ בני היכלא [ת].
בנוה"ק בנוסח הקדמון.
בנו' בנומר. בנוסח.
בנוב"נ בפני נכתב—ובפני נחתם.
בנו"ג בנוסחת גמרא, בנוסחאות גרסינן.
בנו"ט בנותן טעם. בר נותן טעם.
בן זומא תנא שמו שמעון, יש אומרים שנקרא כן לפי שלא נסמך ומת בבחרותו.—הסופר ש. ל. ציטראן מתכנה כן לפעמים במאמריו.
בנ"ח בנקיטת חפץ. בנר חנוכה.
בנחצו"י בנחמת ציון וירושלים.
בנה"ש בנדוי חרם שמתא.
בנ"ט בנותן טעם. בר נותן טעם.
בנט"י ברכת נטילת ידים.
בנ"י בונה ירושלים. בנטילת ידים. בני יומן. בני יונה. בני יעקב. בני ישראל.
בני"ה סימן למנין פסוקי פ' תזריע, שהם 67 בגימטריא של זו המלה.
בניי"צ בני ישראל ישמרם צורם.
בנל"כ ברוך נותן ליעף כח.
בן מנחם החכם ר' משה מדעסוי נקרא כן על שם אביו וכן בשפת אשכנז מענדעלזאהן.
בן עזאי תנא שמו שמעון, נקרא כן מטעם האמור אצל בן זומא. — הסופר זלמן עפשטיין מתכנה לפעמים כן.
בנע"ם בעדן נוהו על משכבו.
בן עמי כנוי כפרותי לה' מרדכי ראבינאוויץ.
בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותנו בצאננו ובבקרנו סימן במנחת שי (אפ"ס) לששת פעמים „את" שבשמות לי"ה ט"ז. א' ג' ה' בלי ו', ב' ד' ו' עם ו', ועיין לחמי.
בנ"צ בנחמת ציון. בני ציון.
בנציו"ר בנחמת ציון וירושלים.
בנצ"כ בנכסים צריך כתב (ב"ש ול"ר).
בנ"ק בני קרח.
בנק"ח בנקיטת חפץ.
בנ"ר בורא נפשות רבות.
בנש"א בנשימה אחת.
בנשב"ע בנוהג שבעולם.
בנש"ק בנן של קרושים.
בנת"ר בנוקבא דתהום רבה [ק].
בנתהון דמלכיא מתגלגלין ובהתין ומייתין.[1]

[1]) סימן במסרה לחמש פעמים איו ואיו הנמצאים בכה"ק. ויאמר אל ב'נ'ו'ת'י'ו' ואיו (שמות ב' ב') איו מ'ל'ך' חמת ומ'לך' ארפד (מלכים ב' י"ט י"ג) כ'ג'ל'ל'ו' לנצח יאבד רואיו יאמרו איו (איוב כ' ז') ותכסיה ב'ו'ש'ה' האומרה אלי איו (מיכה ז' י') ויגוע אדם ואיו (איוב י"ד י').

ב"ם בא סימן (פ"ו דנדה). בית סאה. בית ספר. בלי ספק. בן סהל. (בספרי הקראים) בן סוהר. בן סינא. בן סיגיור (נ'). בן סירא. בן סולימאן (בספרי הקראים). בן סורר. בן סרוק. בני סיחון, בנים סוררים. בעל סוד. בעל ספר. בוקי סריקי, בר סמכא. בשורת ספרים, שני סוגים. שני סימנים. שני סמפונות. שתי סעודות. שתי ספירות.
בס' בסברא. בסדרא. בסיני. בסך. בסימן. בסמיכות. בסעיף. בספר. בסתר. בששים.
בס"א בסגנון אחד. בסודות אחרים. בסטרא אחרא. בספרים אחרים.
בסב"ר בסוף בית ראשון.
בסב"ש בסוף בית שני.
בס"ג בסוד גדול. בסוף גמרא. בסימן ג'. בסכנה גדולה. בסעודה שלישית.

[1]) ענין הסימן להודות כי כל אדם נכון לחליפות ותמורות, אף בנות מלכים מתגלגלות מרום מצבן. ותגזרנה לבושת ומתאות. ואיזבל תוכיח.

בסנ"ר ושב שמעתתא סימן חולין מ"ב לד' טרפות השנויות בברייתות ב'המה שנחתכו רגליה, ח'סרון בשדרה, ג'לודה, ה'רותה, ושבע שמועות של אמוראים שם — בלמנצח לדוד עושה כונים בהסימן עפ"י קבלה.

בס"ד בסיעתא דשמיא. בסירכא דבוקה.

בסד"ע בסדר עולם.

בס"ה בסדר היום. בסוד הכתוב. בסך הכל. בספר הבהיר—הזהר.

בסה"א בסוף הארץ.

בסה"ב בספר הבהיר.

בסד"ה בסדר הדורות. בסוף הדבור.

בסה"י בסדר היום.

בסה"כ בסוד הכתוב. בסך הכל. בספר הכונות.

בסה"ע בסוף העולם—העמוד.

בסה"ר בספר הרוקח.

בסוב"ג בסתר ובגלוי.

בסו"מ בן סורר ומורה.

בס"ח בספר חיים. בספר חסידים.

בס"י בספר יצירה. בספרים ישנים.

בסי' בסימן.

בסי"ד בסייעתא דשמיא.

בסל"א בספר לוח ארש.

בס"נ בסימני נערות.

בס"ס בסוף סימן. בספק ספקא. בספרי ספרד.

בס"ע בסקור עין.

בס"פ בסוף פסוק—פרק.

בספ"י בסבר פנים יפות.

בס"ק בספרי קבלה—קדמונים—קדש—קראים.

בסקי"פ בספר קונטרס יציב פתגם — (יעב"ץ).

בס"ר בושה סרוחה רימה. בספרים ראשונים.

בס"ש בספר שמות. בספר שני. בספרים שונים.

בס"ת בסופי תיבות. בספר תורה. בסתרי תורה. שתי ספירות תחתונות [ק].

ב"ע באו עדים. באר עשק [ס]. בבת עין. בדיקת עדים. בחינת עולם [ס]. בית עלמין. בכורי עתים [ס]. בן עזאי. בן עוזיאל. בן עזרא. בן עזריה. בן עמרם. בן עונשין. בן עקיבא. בני עולה. בני עלי. בני עליה. בני עלמא. בני עמנו. בני עניים. בנין עולם [ס]. בעדות עצמו. בעל עבירה. בעל עגלה. בעל עקידה. בפני עדים. בפני עצמו. בריאה עשייה [ק]. בריאת עולם. ברית עולם [ס]. בשום ענין. בת עמי. בתי עינים. שני עדים. שני עולמות. שתי ערבות.

בע' בעדים. בעל. בעולם. בענין. בעונש. בערך.

בע"א בעבודת אלילים. בעד אחד. בענין אחר. בעצה אחת.

בעא"ע בתר עניא אזלא עניותא.

בע"ב בעלי בתים. בעלי ברית. בורא עצי בשמים. ברוך עושה בראשית.

בע"ג בעבודה גדולה. בעול גוים. בעיון גדול. בעל גבול. בעל גמרא. בעל עגלה.

בעג"ח בעל גמילות חסדים.

בע"ד בעל דבבא. בעל דבר. בעל דין. בעל דקדוק. בעל דרשן.

בע"ד ובע"ד בעלמא דין ובעלמא דאתי.

בע"ה בן עולם הבא. בעולם הבא. בעונותינו הרבים. בעזרת השם. בעל הבית. בעל המחבר. בעל התרומה. בענין הבא. בעץ הדעת. בערך הקודם.

בע"ה בעולם הבא. בעל הבית.

בעה"ג בעולם הגמול. בעל עבודת הגרשוני. בעל חלכות גדולות.

בעה"ד בעולם הדין. בעון הדור. בעל הדבר. בעלמא הדין.

בעה"ו בעזר הצור — השם וישועתו.

בעה"ז בעולם הזה. בענין הזה.

בעה"ח בא על החתום. בעלי החיים.

בעה"ט בעל הטורים.

בעה"י בעבר הירדן. בעזרת השם.

בעזהי"ת בעזרת השם יתברך.

בעה"מ בעיר המלוכה. בעל המאור. בעל המדרש. בעל המחבר. בעל המעות. בעולם המזלות—המלאכים.

בעהמ"ח בעל המחבר. בעל המחשבות.

בעה"נ בעבר הנהר. בעל הנס. בענין הנזכר

בעה"ע בעולם העליון. בעל העקידה — העקרים—הערוך.

בעהע"ק בעל העקידה — העיקרים.
בעה"ק בעיר הקדש. בעל עבודת הקדש.
בעה"ר בעונותינו הרבים. בעל הרחמים — הרצון.
בעהר"ח בעל הרחמים.
בעהר"צ בעל הרצון.
בעה"ש בעזרת השם. בעל השטר. בעל השיר. בעל השער.
בעהש"ט בעל השטר.
בעה"ת בעלי התוספות. בעלי התורה. בעל התרומה.
בעוב"י בעיר ואם בישראל.
בעוב"ש בעור ובשר.
בעו"ה בעונותינו הרבים.
בעוה"ד בעולם הדין. בעון הדור.
בעוה"ר בעונותינו הרבים.
בעוה"ת בעדים והתראה.
בעו"כ בשמאלה עושר וכבוד.
בע"ז בעבודה זרה. בעילת זנות. בעדים זוממים. בעין זוכר (בסי' יעב"ץ).
בעז"ה בעזרת השם.
בעזה"י—**בעזהי"ת** בעזרת השם יתברך.
בעזה"ש בעזרת השם.
בע"ח בעל חוב. בעל חטא. בעל חי. בעל חנות.
בעח"ד בעזרת חונן דלים. בעל חות דעת. בעל חקור דין.
בעהלי"נ בעדן חנייתו לנצח יהי נזכר.
בעהלת"נ בעדן חנייתה לנצח תהי נזכרת.
בע"ט בעברי טייץ. בעל טורים. (כן רשום בספרים קדמונים בלי ה').
בעט"ז בעטרת זהב. בעטרת זקנים. בעל טורי זהב.
בע"י בעוד יום. בעזרתו יתברך. בעין יעקב. בעין יפה. בעשר ידות. (ד' ול"ר).
בע"כ בעל כח. בעל כרחו. בעל כשוף. בעלי כהנים.
בע"ל בשבעים לשון.

בעל מחשבות כנוי ספרותי (ד"ר אלישיב במאמריו במכ"ע).
בע"מ בעבודת מקדש. בגן עדן מנוחתו. בעילת מצוה. בעיר מלוכה. בעל מגיה. בעל מום. בעל מחבר. בעל מלאכה. בעל מלחמה. בעל מתיבות (פוסק מפורסם) בעל עשרה מאמרות. בעשרה מאמרות. (פ"ה דאבות).
בעמ"א בעל עשרה מאמרות. בעשרה מאמרות. (פ"ה דאבות) בעקבות מלכא משיחא. (יש ספרים שכתוב בהם כן שלא בדקדוק כי צ"ל בעמ"מ).
בעמ"ב ברוך עושה מעשה בראשית.
בעמ"ג בעל מגיה.
בעמ"ד בעל מדקדק.
בעמז"ל בעדן מנוחתו זכרו לברכה.
בעמ"מ בעקבות מלכא משיחא.
בעמ"ק בעל מקובל.
בע"נ בעל נס. בעל נפש. בערבי נהל. בעשרת נסיונות.
בענ"ד בענין נזכר דנא.
בענ"מ בעדן נוח משכבו.
בענת"ן ויב"ש בגן עדן נפשו תנוח ויהא במנוחתו שלום (ל"ש).
בע"ס בעל סוד. בעל ספר.
בע"פ בעל פה. בעל פייטן. בעל פלוגתא. בערבי פסחים.
בע"צ בעת צרה. בעל צדקה.
בעצל"ד בעל צדה לדרך.
בע"ק בעל קבלה. בעל קנאה. בעל קורא. בעל קריאה. בעל קרי.
בעק"מ"מ בעקבות מלכא משיחא.
בע"ר בחסד עולם רחמתיך. בעין רעה. בעל רחמים. בעלי ראתן. בעת רצון. בקרב עמים רבים. בקשו עלי רחמים.
בע"ש בעל עיר שושן. בעל שם. בערב שבת.
בעש"ב בורא עשבי בשמים.
בעש"ג בערכאות של גוים.
בעש"ט בעל שם טוב.[1]

---

[1] על שם ר' ישראל בעל שם טוב נקראו הנוטים אחריו „בעשטני"ם".

בעש"י בענינו של יום.
בעש"נ בעטיו של נחש.
בע"ת בעלי תוספות. בעל תורה. בעל תכלית. בעל תלמוד. בעל תפלה. בעל תוקע. בעל תשובה. בעלי תריסין.
בעתובלע"ת בין עשהתשובהובין לא עשהתשובה
בעתש"ו בעל תשובה.
ב"פ בגדי פשתן. בורא פרי. בושת פנים. בינוני פועל [ד]. בית פרץ. בן פדת. בן פזי. בן פלוני. בן פנדרא. בן פקועה. בן פריץ. בן פרטא. בעל פסוק. בעל פלטה. בעל פעור. בעל פרצים. בעסטער פריינד. בר פדא. בר פהתי. בר פפא. בראש פרק. בראש פרשה. בשר פגול. שני פרצופין. שני פרקין [ק]. שתי פעמים. שתי פרשיות. שתי פרוטות—פשיטין.
בפ' בפסוק. בפסיקתא. בפירוש. בפרהסיא. בפרט. בפרק. בפרשה. בפתיחה.
בפ"א בורא פרי אדמה. בפה אחד. בפעם אחת. בפרצוף אחד. בפרק אחד. שני פרקים אמצעים [ק].
בפב"ד בפני בית דין.
בפד"א בפרישות דרך ארץ.
בפדר"א בפרקי דר' אליעזר.
בפ"ה בפרק ה'. בורא פרי האדמה—העץ. בפעלי השליחים.
בפה"א בורא פרי האדמה.
בפה"ל בפרק הנזכר למעלה.
בפה"ג בורא פרי הגפן.
בפה"ע בורא פרי העץ.
בפ"ו בינוני פועל [ד].
בפו"מ בפועל ממש.
בפח"נ בפחי נפש.
בפט"ש בן פקועה טעון שחיטה.
בפ"י באור פניך יהלכון. בן פורת יוסף [ס].

בפי' בפירוש.
בפ"כ בפי כל.
בפל"ע בין פסח לעצרת.
בפ"מ בפאת מטה. בפה מלא. בפועל ממש. בפנים מועילות. בפנים מאירות.
בפמש"פ בפחות משוה פרוטה.
בפ"נ בפחי נפש. בפני נחתם. בפני נכתב.
בפנ"ו בפני נכתב ונחתם.
בפנ"ח בפני נחתם.
בפנ"כ בפני נכתב.
בפ"ס עיין אפ"ס.
בפ"ע בפני עדים. בפני עצמו. שני פרקים עליונים [ק].
בפ"פ בפתע פתאום.
בפ"ק בפרק קמא.
בפקו"ע בפני קהל ועדה.
בפ"ר בפני רבו. בפעם ראשונה. בפריעת ראש. בפני רבים.
בפר' בפרהסיא. בפרק. בפרשה.
בפ"ש בפריסת שמע.
ב"צ בחן צדיק [ס]. בן צדיק. בן ציון. בנות צלפחד.
בצ"א בצלאל אשכנזי. בצלם אלהים.
בצ"ג בצרה גדולה.
הוא צדיק בצד"ק ביז צו דער קעשענע. מסופר על אחד מרבי החסידים שאמר לעשיר אחד מרואי פניו תמיד ריקם, עליך נאמר אני בצדק אחזה פניך.
בצה"כ בן ציצית הכסת. בצאת הכוכבים.
בצי"ד בצעירו יציב דלתיה.
בצימ' בצמצום.
בצלא"ל סימן למנין פסוקי פ' נח—שחסה[1] בתוכה בסתר עליון—שהם בגימטריא של זה השם—המורכב גם כן מן בצל אל.
בצל"צ בכל צרתם לו צר.

[1]) מריש הוה אמינא שכל סימן צריך שיהיה לו שייכות להענין הנסמך. ולפיכך באותם שלפום רהיטא אין להם כל קשר דחקתי למצא איזה רמז, אבל אח"כ ראיתי שישנם סימנים רבים שבשום אופן לא נוכל למצא להם קשר הגיוני אף בדוחקא דדוחקא, לכן חדלתי מזה. וכבר דברתי מזה במבוא.

בצמ"י בצאתי מירושלים.
בצמ"מ בצאתי ממצרים.
בצ"ע בצריך עיון.
ורגלך לא ב'צ'ק'ה' סימן למנין ס' הושע שהם 197 בגימטריא של זו המלה הרשומה.
בצש"י בצל שדי יתלונן.
ב"ק בבא קמא. בוצינא קדישא[1]) בית קבול. בני קהלה. במה קטנה. במאי קמיפלגי. בן קטן. בן קיימא. בני קדש[2]).בני קרח.בעל קבלה. בעל קורא. בעל קרי. בר קפרא. ברית קדש. בת קול. שתי קדושות.
בק' בקיצור. בקרא.
בק"א בכל קצוי ארץ. בקונטרס אחרון.
בקג—א"ם בקנין גמור—אגב סודר.
בקה"י בקדוש היום. בקהלות ישראל. בקרב הימים.
בקהמ"ג בקריאת המגילה.
בק"ו בקל וחמר.
בקו"א בקונטרס אחרון.
בקונ' בקונטרס.
בקו"ר בקול רם.
בקו"ת בית קדשנו ותפארתנו.
בק"ח בקור חולים. בקרבן חטאת.
בק"י סימן למנין פסוקי פ' מטות שהם 112 בגימטרי' של זה השם.
בק"ל בין קדש לחול.
בקל"ר סימן במסרה בי קדמאה שופטים ה' ט"ו ב'פלגות חקק'י, תנינא שם ט"ז לפלגות חקר'י (בקלר היא מלה רגילה. יוצא בקלר).
בק"מ בהא—במאי קמיפלגי. בקשת מחילה.
בקמ"ז בקבלת מכתב זה.
בק"ס בקנין סודר.
בקס"ע בקונטרס סדר עבודה.
בק"ע בקום עשה. בקרבן עדה.
בקש"א בקדושתו של אהרן.
ב"ר בהן רגל. בהרת לבנה. ביאה ראשונה. כי רב. בית ראשון. בית רבן. בית רחל [ס]. בן רבי. בן רכב. בני ראובן. בני רביעים. בני רחמנים. בעל רחמים. בר רב. בראשית רבה. בריך רחמנא. שתי רשויות.
בר"א ברכה אחרונה.
בר"ג בריש גמרא.
ב'ר'ג'ש' דורשי רשומות היו אומרים בבית אלהים נהלך ברגש ר"ת ב'רד ר'ות ג'שם ש'לג. כלומר כל דבר לא יעצור את האדם מלכת לבית ה'.
בר"ד ברוב דעות. ברור דברים. בתר רוב דעות.
ברד"ח כנוי משפחה יוצאי חלצי בעל הט"ז ב'ני ר' ד'וד ח'ריף (ככה נקרא בימי נעוריו ס' הזכרון לרנ"ם צד 10).
ברד"ר ברייתא דבי רב—דרבנן.
בר"ה בראש השנה. ברשות הרבים.
ברהלי"כ בין ראש השנה ליום כפור.
ברה"מ ברכת המזון. ברכת המינין.
ברהמ"ז ברכת המזון.
ברה"נ ברכת הנהנין.
ברה"ס בראש הספר.
ברה"ע בראש העמוד.
ברה"ת ברכת התורה.
ברוב"ש בית ראשון ובית שני.
ברו"ט ברום טפח.
ברוך פרי סימן במנחת שי בשם מסרת קדמונית. כי בפ' במדבר קרואי העדה. ובפ' פנחס כ"ו ט' קריאי העדה כמו כאן רו קודם לרי.
בָּרוּךְ שׁוֹמֵר פִּיו מִכָּל טֻמְאַת פֶּה. סימן שנתן בעל יתרון לאדם לכל העשר תנועות שלש מלות הראשונות להתנועות הגדולות והאחרונות להתנועות הקטנות.
ברו"ע ברום עולם.
ב'ר'ז'ל'[3]) ב'להה ר'חל ז'לפה ל'אה.

[1]) כנוי לר' שמעון בן יוחאי בספרי הקבלה. ומזה נעשה שם תאר לכל מקובל.
[2]) כנוי משפחה בס' הזכרון לרנ"ם צד 10 כ' בן קדושים.
[3]) לכן נוהגין להניח ברזל על המים בעת התקופה שלא יוזק השותה. (אוצר הספרות

בר"ח בראש חדש. ברכת ראש חדש. בר ר' חייא—חמא—חנינא—חסדא.
בר"ט ברצון טוב.
בר"י ברבינו יונה — ירוחם. ברבי יוסף [ס]. ברש"י ישן.
ברי' ברייתא. בריש.
ברי"ל שם משפחה. ואיני יודע לע"ע פתרונה ומוצאה.
בר יתמא כנוי ספרותי של הסופר ה' אבא סיראטקין ממינסק.
בר"כ בתר רוב כשרין.
ברכ"ט ברכת טוב.
ברכ"י ברכי יוסף [ס].
בר"מ ברוב מקומות. ברוה מצויה. ברעיא מהימנא.
ברמ"ר בטל רצונך מפני רצונו.
בר נש דאקריב בעירא קמי תרעא סימן במסרה לחמש פעמים סלת קרבן בקמץ. אדם כי יקריב מכם קרבן (ויקרא א' ב'). והקריב ממנו אחד מכל קרבן (שם ז' י"ד). בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן (שם כ"ז ט'). בהמה אשר לא יקריבו ממנה קרבן (שם י"א). ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן (שם י"ז ד'). בסימן הזה מלה אחת רומזת שני מקומות.
בר"ס בריש ספרא.
בר"ע בעא רחמי עליה. בעת רצון עניתיך.
בר"ץ בני ר' צדוק (כנוי משפחה מוצאה מדובנא על שם הגביר ר' צדוק מארשאל-קאוויץ עיין בס' עטרת הלוים 21).
ברק"א סימן בכורות ל"ח כי דק לבן צף הרי זה מום. ופירש"י כי ברקא הוא כמו והבריקה ב"מ ע"ה שהוא ג"כ לבן וצף.
ברק"ע ברגע קטן עזבתיך.
בר"ר בראשית רבה. ברוח רעה.
ברר"ל שתי רשויות רחמנא לצלן.
בר"ש ברית שלום [ס]. ברבי שמעון (יש כנוי משפחה ברש וא"י לע"ע מוצאה ופתרונה).

ברשא"מ ברוח שאינה מצויה.
ברש"כ ברשות כבודך.
ברש"ע ברומו של עולם.
ברש"ק ברצון שדי קדוש—של קדושה.
בר"ת בראשי תיבות. ברגז רחמים תזכור.
ב"ש באי שער. באמה שלמה. באר שבע [ס]. בית שאן. בית שמאי. בית שמואל [ס]. בית שמש. בית שני. ביתר שאת. בכור שור[ס]. בלי שנוי. בן שטח. בן שמואל [ס]. בן שמעון. באנק שיללינג (שם מטבע). ביר שענק(ל"ש). בנין שלמה [ס]. בעל שער. ברוך שאמר [ס]. ברוך שמו. בריאת שמים. בריאת ששה. ברית שלום [ס]. ברכת שמואל [ס]. בת שבע (כנוי משפחה. מוצאה מפראג נזכרה כמה פעמים בגלעד בר"ת ופ"א מפורש בסי' 128. גם בכרם חמד השלישי 130 נזכרה זו המשפחה). שני שלישים. שתי שעות. שתי שערות.
בש' בשנה. בשעה. בשער. בשרש.
בש"א בית שמאי אומרים. בית שמואל אחרון [ס]. בעל שער אפרים. בשום אופן. בשם אומרו. בשליש ראשון—לחדש—(כך כותבים הספרדים לפעמים. עיין זכר נתן VI ופתרונו התפרש משם 111).
בשא"א בשאי אפשר.
בשא"ד בשאר דוכתי.
בשאז"ה בשביל שאני זכר הפסדתי.
בשא"מ בכלי שאינו מנוקב. בשאינו מינו.
בשבג"ת ברוך שאמר בשלש תחתוניות (סי' יעב"ץ).
בשוב"ק בשכבך ובקומך.
בש"ג בשבועה גמורה.
בש"ד בשאר דוכתי. בשבועה דאורייתא. בשודא דדייני. בשם ד'. שתים שהן ארבע.
בש"ד ט"ש צא"ת בור שחת דומה. טיט היון שאול. צלמות ארץ תחתית (שבעה שמות לגיהנם).
בשדמ"ע בריך שמיה דמרי עלמא.

ש"ג בשם ס' קמח סלת.

בשרפ"ע בשאר דפוסי ערוך.
בש"ה סימן חקביעות לשנה פשוטה. א' דראש השנה יום ב'. השנה היא שלמה. א' דפסח יום ה'.
בשה"ד בשעת הדחק. בשעת הדין.
בשה"ח ברכת שהחינו.
בשה"ל בשנה הבאה לטובה. בשבלי הלקט.
בשה"פ בשער הפנה (סי' יעב"ץ). בשעת הפנאי.
בש"ו בשר ודם. בשתי וערב.
בשו"א בשבועה ואלה. בשום אופן.
בשו"מ בורות שיחין ומערות. בלי שם ומלבות. בשואל ומשיב [ס].
בשו"נ בשובה ונחת.
בשו"ת בשאלות ותשובות. בשומע תפלה.
בש"ז סימן הקביעות לשנה מעוברת. א' דראש השנה יום ב'. השנה היא שלמה. א' דפסח יום ז'.—בשנה—בשעה זו.
בש"ח בשבועה חמורה.
בש"ט בעל שם טוב. בשם טוב.
בשטו"ת בלי שום טענה ותביעה.
בש"י בצל שדי יתלונן. ברוך שומר ישראל. בשאילת יעב"ץ [ס]. בשבט יהודה [ס]. בשל יד.
בשי' בשיטת.
בשי"ה בשאר ימות השנה.
בשי"מ בשילהי מסכת. בשילהי מתניתין.
בשכב"ר בשם כבוד רבינו.
בשכ"י בשם כל ישראל.
בשכמל"ו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.
בש"ל בשבעים לשון.
בשל' בשלמא.
בשלב"ה בית שמאי לבית הלל.
בשלמ"ד בשלמא למאן דאמר.
בש"מ ברוך שאכלנו משלו. ברוך שחלק מכבודו. ברבת שמים מעל. בשטה מקובצת. בשם מדרש. בשם מורי.
בשמה"ע בשר שנתעלם מן העין.
בשמוב"ח ברוך שאבלנו משלו ובטובו חיינו.
בשמע"צ בשמיני עצרת.

בשנמ"ה בשר שנתעלם מן העין.
בש"ס בשאר ספרים. בשל סופרים. בשיתא סדרי.
בש"ע באי שער עירו. בשמחה עצומה. בשמיני עצרת. בשמנה עשרה.
בשעא"ה בשעת אמירת הגדה.
בשעל"ח בן שמנה עשרה לחופה.
בשע"מ בשעת מלאכה.
בשע"צ בשמיני עצרת. בשער צהוב. בשערי ציון.
בש"פ ברוך שפטרני. בשושן פורים.
בשפוא"ה בשאלת פיה ואמרה הן.
בשפמש"ז ברוך שפטרני מענשו של זה.
בש"צ בשערי ציון. בשרתי צדק [ס].
בש"ק בנו של קדושים. בשבת קדש.
בש"ר בשם רבינו. בשם רע. בשמחה רבה. בושה שאול רמה (סוטה ה').
בשר"א דמנ"ח נפקותא סימן חולין קי"ג לשלשה דיני שמואל בעניני דם. ומלת נפקותא רומזת למאמר קודם שתצא נפשה, כי בעל סימן לרוב שומר הענין לא המלות, ויצא ונפק אחד הוא. וע' למעלה ע' אהיני— ולחנם הגיה בדל"צ—אח"כ מצאתי בלמנצח לדוד כדברי, וכונת הסימן מפרש שם עפ"י קבלה.
בשר"ן בשם ר' נהמן—רבינו נסים.
בשר"ק סימן סנהדרין ע"ט ר' אב'הו אמר ש'מואל ר'בא ריש לק'יש. ולא כהמ"ס שהגיה „בשקר" דבכונה הפכו שלא לסמן בדבר רע. ועיין בדל"צ שב' הק' מיותר.—בלמנצח לדוד מעייל פילא בקופא דמחטא בכונת זה הסימן עפ"י קבלה באריכות גדולה.
בש"ש בשאילת שלום. בשבועות שוא. בשיח שפתותינו.
בששותאעב"מ בעזרת שוכן שמים ותולה ארץ על בלימה.
בשש"ע בשבוע שעבר. בשנה שעברה.
בש"ת ברוך שומע תפלה. בשאלת תשובה. בשומע תפלה. בשמחת תורה. בשערי תשובה.

ב"ת בית תפלה. כל תאחר. כל תוסיף. כל תשחית. בלי תקומה. בן תורה. בן תימא. בעל תאוה. בעל תכלית. בעל תלמוד. בעל תענוג. בעל תפלה. בעל תקיעה. בעל תשובה. בעלי תריסין. ברכת תורה. בת תחלה. שני תורים. שתי תבות. שתי תנועות.
בת' בתורה. בתלמוד. בתרגום. בתשובה.
בת"ב בתוך ביתו. בתקוני ברכות. בתשעה באב.
בתד"ע בעל תשחית דגופא עדיף.
בתה"ם בתי הספר.
בתה"ר בתא הרצים (בסי' יעב"ץ).
בתה"ש בתוך השנה. בתכלית השלמות. בתרגום השבעים. בתרגום השמרוני.
בתו"ך המלחמה סימן במסרה שמואל כ"א, ב' בענין ותהי עוד מלחמה, וכ' בענין „ותהי עוד המלחמה", סימן „בתוך המלחמה". פי' הראשון והרביעי מלחמה, וב' האמצעיים המלחמה. ר' אליהו בחור במסה"ם שש"ל.
בתו"ע בתורת עדות.
בת"ח בת תלמיד חכמי
בת"י בתרגום יונתן—ירושלמי.
בת"כ בתורת כהנים. בתורת כתובה. בתנאי כתובה. בתי כנסיות. בתקיעת כף.
בת"מ בתי מדרשות.
בתמי' בתמיה.
בת"ם בתקון סופרים. בתרגום סורי. בתי ספר.
בתסי"ל בת תחלה סימן יפה לבנים.
בת"ע בתורת עדות.
בת"ש בתי שוקים.
בתשו' בתשובה.
בתש"ש בתשובה שלמה.
בת תחלה סימן יפה לבנים. ב"ב קמ"א. ללישנא קמא טבעי, ללישנא בתרא סגוליי.

ג.

ג' גאולה. גאון. גבאי. גבור. גבורה. גדולה. גדליה. גזירה. גזרה [ד]. גימל. (אות השלישית באלפא ביתא). גלות. גמליאל. גרסא. גרשון.
ג"א גאולה אחרונה. גבורת אלהים. גבורת אנשים [ס]. גור אריה [ס]. גזרת אלהים. גלות אדום. גלילת ארץ. גם אנכי. גנזי אקספרד [ס]. גנת אגוז [ס]. גפן אדרת [ס]. גרי אמת. גרי אריות. גרסא אחריגא. שלש אחרונות. שלש אמות. שלש אמצעיות [ק]. שלש אצבעות. שלש ארצות. שלשה אלפים.
גא"א גוד או אגוד.
גא"ב גוי אחד בארץ.
גאנק"ר גברא אגברא קא רמית.
גא"ה גומרין את ההלל.
גאוא"ל סימן למנין פסוקי פ' ברכה שהם 41 בגימטריא של זה השם.
גא"י גבולות ארץ ישראל [ס]. גור אריה יהודה [ס]. גלילות ארץ ישראל [ס].
גאי"מ גול אל י"י מעשיך.
גא"ל גור אריה לוי. (מרבני מנטובה הו"ל שו"ע עם הגהותיו ונקראים על שמו שו"ע גור אריה).
גואלנו סימן שקדשו את הלבנה. ירושלמי ר"ה פ"ג ה"א ועיין „דוד מלך ישראל".
גאל"ת גאולה לתפלה.
גא"מ גוד אחית—אסיק מחיצתא. גנבא אפום מחתרתא.
גא"פ גאטעסדינסטליכע פארטראגע (ס' לצונץ). גור אריה פינצי. (נכדו של גא"ל הנ"ל) גנזי אקספרד [ס].
גא"צ שלש אצבעות.
ג"ב גאוני בתראי [ס]. גאלדבלאט. גאלדבערג. גבול בנימין [ס]. גוזמא בעלמא. גינזבורג. גנת ביתן [ס]. גלות בבל. גפן בוקק. גרינבוים. גרינבערג. גשמי ברכה. שלש ברכות. שלשה בתים.

וזה ג׳ב׳ המזבח סימן לסדרי ס׳ אסתר שהם 5 בגימטריא של זו המלה הרשומה.

גב״א גבורת ארי [ס]. גדליה בן אחיקם. שלש ברכות אחרונות.

גבא״ג גברא אגברא.

גב״ב גבול בנימין [ס]. גמרא בבא בתרא. שלשה בנינים בו. (בספרי השרשים).

גבב״פ גביהא בן פסיסא.

גב״ד גירא בעינא דשיטנא.

גב״ה גבעת המורה [ס]. גי בן הנם [1]) גרשון באדר הכהן (סופר).

על הר ג׳ב׳ה׳ עלי לך מבשרת ציון סימן לסדרי ס׳ עזרא ונחמיה שהם 10 בגימטריא של זו המלה הרשומה. וענין הסימן מתאים למעשיהם.

גבה״מ גבעת המורה [ס].

גבה״ע גביית העדות.

גבו״א גבורת אנשים [ס]. גבורת ארי [ס].

גבור ורשע וצדיק חיל וסופר סימן סנהדרין ק״ו למאמרי ר׳ יצחק שם. וכבר העיר בדל״צ ולפניו בעל למנצח לדוד, כי חסר סימן להמאמר על פסוק גם אל יתצך. ולפי גרסת הע״י גם על המאמר מ״ד יחתך, ובל״ס נשמט בשגגת המעתיקים. — בלמנצח לדוד מכנים רמז בהסימן בדרך רחוק.

גב״ח נלב״ח גברי בעו חיי נשי לא בעו חיי.

גב״י גם ברוך יהיה. גם ברכות יעטה. (אחר הזכרת שם אדם חביב. אוצר הספרות ש״א XV).

גבי״ל גם בשחוק יכאב לב.

גב״ם סימן יומא י״ח מי ג׳ריסין ב׳שר שמן ט׳ורייס אין מאכילין לכה״ג לפני יוה״כ.

גב״ע גביית עדות. געל בן עבד (תאר לאדם בזוי ושפל).

גב״פ גביהא בן פסיסא.

גב״ר גומלי חסדים ב׳יישנים ר׳חמנים—שלשה סימנים יש באומה זו. כל שיש בו ג׳ סימנים הללו ראוי להדבק בהן,—יבמות ע״ט ונתן הכם א׳ סימן כגון דין ג׳ב׳ר׳.

גברא חשיב שמיע י״י סימן במסרה לד׳ פעמים אשרי בר״פ בטעם, — פי׳ בשני מאריכין א׳ באלף וא׳ בשין כזה: אַ֭שְׁרֵ֣י מלבד הנגינה: כן הם כתובים בספרי ספרד. אשרי האיש (תהלים א׳ א׳). אשרי אדם לא יחשב (שם ל״ב ב׳). אשרי אדם שמע לי (משלי ה׳ ל״ד). אשרי הגבר אשר שם י״י מבטחו (תהלים מ״ה). עיין מנחת שי ריש תהלים.

גברא מקברא אתא סימן במסרה הובא במאירי אבות פ״ג מי״ג. לשלשה פעמים אשפתו בכה״ק. אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו (תהלים קכ״ז ה׳). אשפתו כקבר פתוח (ירמיה ז׳ ט״ז). הביא בכליותי בני אשפתו (איכה ג׳ י״ג).

גברא קטיל שלימא[2]) סימן במסרה לג״פ במסתרים בפתח הב׳ ובדגש המ׳ בכה״ק. אם יסתר איש במסתרים (ירמיה כ״ג כ״ד). במסתרים יהרג נקי (תהלים י׳ ח׳). לירות במסתרים תם (שם ס״ד ה׳).

גבריא שאילו למיכל סימן במסרה לשלש

---

[1]) אגדה מספרת שבימי הגאון ר׳ מרדכי אב״ד דק״ק ליסא עובדא הוי שאחד מאלימי ותקיפי העיר היה לו דו״ד עם איש אחד מבני עירו עני בן טובים ע״ד עסקים ומלוות ישנות ורבית ורבית דרבית שנשה בו, ובהזקת היד עביד דינא לנפשיה ויוציאהו נקי מכל נכסיו ואחדים מהדיינים שהיו מקורביו נשאו לו פנים ויתנו בידו פס״ד כי הצדק אתו. ובבואו עם הפסק לפני הרב שיחתום גם הוא עליו, וביראתו מפני עריצות האיש בעידן רתחיה, כתב בדברים קצרים: לדעתי מה שגבה גב״ה. וביום ההוא נסע למשך זמן מן העיר.—וחכמי העיר בראותם אח״כ את הקיום שעל מלת גב״ה נודע להם כונת הרב.

[2]) ענין הסימן הוא בדרך הלצה כפי ששגור בפי ההמון לומר: האיש התם והישר הוא כגברא קטילא לא יוצלח לכל, כל נגשיו בוזזיו ומציקיו לא ימצאו עון אשר חטא, ונפשו כעפר לכל תהיה.

פעמים וישיבו בכה"ק. נשלחה אנשים... וישיבו אותנו דבר (דברים א' כ"ב). ואשאלם וישיבו דבר (ישעיה מ"א כ"ח). כי בקשו אכל למו וישיבו את נפשם (איכה א' י"ט).

ג"ג ג' גדולים [ד]. גבעה גבוהה. גדולה גבורה [ק]. גוי גמור. גזירה גדולה. געגעראל גוּ-בערנאטור. שלש גבורות [ק]. תלתא גברי. תלת תלת (במסרה).

גגגששל"צי[1]) סימן כריתות כ"ו לשבעה דברים שנגעים באים עליהם. וב' רש"י סימן שמותם ג'לוי עריות, ג'סות הרוח, ג'זל, ש'פיכות דמים, ש'בועות שוא, ל'שון הרע, צ'רות עין. בלמנצח לדוד עושה כונים בהסימן ברמז וסוד.

גגו"ל גד גדי וסנוק לא.

גגז"ת גמרא גמור זמורתא תהא.

גג"ל גמרא גמירי לה.

גגל"ל גנובא גנובי למה לך.

גג"פ שלשה גיטין פסולין.

גג"ק גוזרין גזרות קשות.

גג"ת גדולה גבורה תפארת [ק].

ג"ד גבאי דמתא. גדולת דוד [ס]. גומל דלים. גזר דין. גין דא. גמר דין. גירסא דווקנית. גירסא דינקותא. שלשה דברים. שלשה דורות.

גד"ד גדי דלי דגים (מזלות של חדשי טבת שבט אדר).

ג'ד'ה' סימן לתחלת מנין השטרות בשנת ג' אלפים ד' מאות וחמש עשריות-המשים הה' ב"ג בהמגיד ש"ז צד 149.

גדו"ד גדולת דוד [ס].

גדו"ט גדי וטלה.

גדול מקדש משה סימן ב"ב ט' למאמרי ר' אליעזר במעלת צדקה. בלמנצח לדוד מפרש בדרך רמז.

גדו"מ גדולת מרדכי [ס]. גדולת משה [ס].

גד"י גדולי ישראל. גדולת יוסף [ס]. גירסא דינקותא. געשיכטע דער יודען.

גד"מ גדולת מרדכי [ס]. גדולת משה [ס]. גושפנקא דמלכא.

גד"ס גברא דמריה סייעייה.

גד"פ גאטעס דינסטליבע פארטראגע [ס].

גד"ק גדולי קדש—קרקע.

גד"ת גדולי תרומה [ס].

ג"ה גבורות ה' [ס]. גבעת המורה [ס]. גדול הדור. גדולי הקדש. גוגענהויזען. גופי הלכות [ס]. גזרת הכתוב—המלך—השם. גיד הנשה. גליל העליון. גמר העליון. געלבהויז. געעהרטער הערר. גרינהויז. גרסת הספרים—הערוך. גש הלאה. גושפנקת הקהל.

ג"ה' גיהנם.

גהא"ה גזרינן הא אטו הא.

גה"ג גרסת הגאון—הגמרא.

גה"ד גאל הדם. גדולי הדור. גוף הדבר. גמר הדין.

גה"ז לא גה"ז עצרת, ביום שלישי וחמישי ושבת לא יחול שבועות, לקוטי הפרדס, ועיין „גו"ה".

גה"ח גבאי החודש—ההול. גרגר חחרדל.

גה"כ גזרת הכתוב.

גה"מ גזרת המלה [ד]. גזרת המלך—המקום.

גה"נ גיד הנשה. גלגולי הנשמות.

גה"ס גרסת הספרים

גה"ע גרסת הערוך.

גה"צ גבאי הצדקה. גרי הצדק.

גה"ק גבאי הקהל. גובה הקהל. גדולי הקדש. גזבר הקהל.

גה"ר גבאי הראש. גסי הרוח.

גה"ש גזרת השלמים [ד]. גליון הש"ס, כן נקראים הגהות ר' עקיבא איגר על הש"ס.

גה"ת גלילת התורה.

ג"ו גנת ורדים [ס]. גלוי וידוע. גמיר וסביר.

גו' עיין וגו'.

גו"א גור אריה. גניבה ואבדה. גר ואזרח.

גואלגוא ברא לברא—סימן שבת ע"ח בי

---

[1]) אף כי דרך בעל הסימן באותיות דומות לקחת אות אחרת מהמלה, כאן יוצא מדרכו, —דול"צ—וזה המאמר נמצא גם בערכין ט"ו ושם הוא בלי סימן וגם הסדר משונה.

דמא דכרישתינא שהוא מצוי בתוך הישוב רפואה ליארוד שהוא שוקע בתוך העין. ודדמא דתרנגולא ברא לברקית שהיא בולטת.

גוב׳ גובערניע. גובערנאטאר.

ג׳ו׳ד׳ו׳אילנא סימן שנתן הגאון ר׳ זלמן זצ״ל מווילנא לזכור שעורי המדות, אות ג׳ מרמזת שהאיפה היא שלש סאין, ו׳ שהסאה היא ששה קבין, ד׳ שהקב הוא ארבעה לוגין. ו׳ האחרונה. שהלוג הוא ששה ביצים.— (כ״כ בס׳ תולדות אדם). עתה ראיתי שכבר קדמו השל״ה בחלק תושבע״פ ערך גודו וערך חומר, ובלי ספק שר׳ זלמן ז״ל אמר זאת בשם אומרו, רק השומע שכח וסבר שמעצמו אמר.

גו״ה גבורה והוד [ק] גופי הלכות [ס].

גוה״י גבורה והוד יסוד [ק].

גוזמ״ו תאר לאשה בהמגיד שי״ג צד 117 ול״י לע״ע פתרונו.

גו״ח גבורה וחסד [ק]. גומלי חסדים. גמלים וחמורים.

גו״ח לחו״מ גומלי חסד לחיים ומתים.

גו״ח אדז״ט סימן להשנים שעושין אותן מעוברות במשך מחזור קטן. שהוא י״ט שנה. ג׳ למחזור ו׳ ח׳ י״א י״ד י״ז י״ט.

גו״ט גדיים וטלאים.

גו״י גלוי וידוע. גר ויתום. גרן ויקב.

גו״כ גט וכתובה.

גולכ״כ גלוי וידוע לפני כסא כבודך.

גול״מ גורם לממון.

גו״מ גבאים ומנהיגים. גוג ומגוג. גוזר ומקיים. גוי וממלכה. גפרית ומלח. גורעין ומוסיפין.

גו״נ גוף ונשמה.

גונה״ב גוף ונפש הבהמית.

גוף בניו גואל ולשבי פשע ביעקב נאום י״י ואני (ד׳ משל״ה).

גו״ס גולה וסורה. גמיר וסביר.

גו״ע גדול ועצום.

גו״ק גדול וקטן. גדיש וקמה. גטין וקדושין.

גו״ר גנת ורדים [ס].

גו״ש גמור ושלם.

גו״ת גאולה ותמורה. גאון ותפארת. גפן ותאנה. גר ותושב.

ג״ז גד. זקף. סימן במסרה שמלת אלף הכתובה אצל גד דפקודים ודדגלים במדבר א׳ וב׳ הם בזקף והשאר בטפחא. גם זה. שלשה זהובים.

גז׳ גזרה.

גז״ד גאט זייא דאנק. גזר דין[1].

גז״ה גזרת הכתוב—המלך—השם—השמד.

ויהי חרב על הג׳ז׳ה׳ לבדה סימן כי ביום שלישי ושבת והמישי לא יחול שבועות. לקוטי הפרדס. ועיין גה״ו.

גזה״כ גזרת הכתוב.

גזה״מ גזרת המלך—המקום.

גזה״ש גזרת השלמים [ד] גזרת השם.

ג׳ז׳ט׳י׳כ׳ע׳ סימן במסרה כי בתהלים קי״ט הנקרא תמניא אפי. או אלפא ביתא רבתי. בפסוקי אלה האותיות נמצאה מלת זדים. מלבד ד״פ בשאר מקומות.

גז״כ גט זמן כריתות (ד׳ ולי״פ).

גז״ל—ט גם זו לטובה.

גזל״ג גזרה לגזרה.

גזל משכון ופיאה סימן מכות ט״ז להקושיות בדין ל״ת שיש בה קום עשה. — בל״ל פי׳ כונה רחוקה עפ״י רמז.

גז״ש גזרה שוה. גם זה שם.

ג״ח גבאי חדש. גט חליצה. גבית חוב. גדר חכמים. גזרת חכם—חרם. גיא חזיון. גלגל חמה. גם חבר. גמילות חסדים. גמר תחיה. שלש חטיבות. שלשה חדשים. שלשה חלקים. שלשה חסדים [ק]. שלשת חסרים [מ]. שלשה חגריים. (דוקאטי. ג.).

---

1) ג׳ז׳ד׳א׳ ז׳ג׳ א׳ד׳א׳ ג׳א׳ב׳ ב׳ה׳ ב׳ב׳א׳ ג׳ו׳ד׳ה׳ א׳ג׳ ו׳ד׳ ב׳א׳ב׳ ב׳ג׳ה׳ר׳ ד׳א׳ג׳ הר״ת האלה כתובים בסוף ספר הכבוד לר׳ טודרוס הנדפס בנאוי דוואהר שנת תקס״ה ואיני יודע לע״ע פירושם.

גח"ט גמר חתימה טובה.
גח"ל גדולים חקרי לב.
גחלי"ם גם השך לא יחשיך ממך. (ס' מבוא המדרש).
גחפ"נ גזרת חסרי פ"א נו"ן [ד].
גחש"א גמילות חסד של אמת.
ג"ט גוייטיין (שם עיר ל"ש) גורל טוב. גמר טוב. שלשה טפחים.
ג"ט גד טפחא. סימן במסרה כי מלת צבא האמורה בבמדבר י' כ' אצל גד הוא בטפחא כי כמעט כולם הם בקטן.
ג"ט תקופת תשרי לא תחול כי אם בסוף שעה ג' או בסוף שעה ט'.
גט חסד קצר זע"ף סימן מהראב"ע על י"א אותיות השרשיות. (לקוטי קדמוניות צד קצ"ח המגיד שב"א צד 219).
ג"ט עג"ט שלשה טפחים על שלשה טפחים.
ג"ט קע"ר א"ח גולגלתא טלא דבדולחא. קרומא דאוירא עמר נקי רעוא דרעוין אשגחא פקיחא חוטמא. (בספרי הקבלה).
ג"י גאון יעקב (ס). גט ישן. גלילות ידיו. שלשה ימים.
גי' גימטריא. גירסת. גיליבי (דו"ד ה"מ).
גיו"א גר יתום ואלמנה.
גי"ה גלילות ידו הטהורה. גושפנקת ידו הקדושה. שלשת ימי הגבלה. שלשת ימי החשכה (במצרים).
גי"ח עיין אות.
גיב"ק אלה האותיות הן ממוצא החך [ד].
גי"ל גבריאל יהודה ליכטענפעלד (חכם ומחבר).
גי"ק גלילות—גושפנקת ידי קדשו.
גיר"ח גירסת רבינו חננאל.
גיר"ש גירסת ר' שמשון.
גי"ת גימטריא תבות. שלשה ימי תענית.
ג"כ גט כריתות. גין כך. גם כאן. גם כי. גם כן. שלש כתות.
גב"ה סימן הקביעות. לשנה פשוטה. א' דראש השנה יום ג' השנה כסדרה. א' דפסח יום ה'.
גב"ז סימן הקביעות לשנה מעוברת. א' דראש השנה יום ג' השנה כסדרה. א' דפסח יום ז'.
גכ"ל גורם כליה לעולם.
ג"ל שלשה לוגין.
גל"ג גזרה לגזורה.
גלגללי"י גם לי גם לך לא יהיה.
גל"ה גלגל התחתון.— העליון.
כי אם ג'ל'ה' (עמוס ג' ז'). סימן למנין פסוקי ס' חגי שהם 38 כגימטריא של זו חמלה הרשומה.
גלה"ע גלגל—גליל העליון.
גלה"ת גלגל התחתון.
גל"י גבר לא יצלח.
גל"מ גורם לממון.
גלשת"מ גורם לשכינה שתסתלק מישראל.
גל"ת גאולה לתפלה.
ג"מ גובה מעות— מדינה. (כן נקרא בדורות שלפנינו הממונה לגבות כסף הקהל) גזרה מורכבת [ד]. גזרת מלכות. גט מקושר [ס]. גלגול מחילות. גלות מצרים. גליא מסכת [ס]. שלשה מלאים (מסרה).
ג"ם פלאי מענדיל גראס מלבוב. (סופר במאספים. ל"פ).
גמ' גמרא.
גמ"א גויעה מיתה אסיפה.
גמ"ב גלוי מילתא בעלמא. גמר ביאה.
גמ"ד גמר דין.
גמ"ה גזרת מלך היא.
גם זריז אל גם סימן במסרה. כי בבראשית כ"ד בפסוקי י"ד מ"ו דכתיב בהו וג'ם ג'מ'ל'יך הם במקף. לאפוקי פסוקי י"ט מ"ד דכתיב בהו לגמליך הם בלי מקף — ופי' הסימן במקום שאין אות מפסקת בין גם לגמ' נקרא בזריזות עם מקף.
גמ"ח גמילות חסדים.
גמח"ט גמר חתימה טובה.
גמ"ט גמר טוב.
גמ"ל גמר מלאכה.
גמ"ק גט מקושר.
גמר"א גבריאל מיכאל רפאל אוריאל.

גמ"ש גדול מרבן שמו.

ג"נ גזרות נחות. גיטי נשים. גלגולי נשמות. גן נעולים. געולי נכרים. גרייצענאך (שם עיר ל"ש). גרן נכון [ס]. שלש נקודות [ק].

גנא"ח גומל נפשו איש חסיד.

ג'נ'ב'ך' סימן סוכה ה' ג'וים נ'שים ב'המה ב'ותים. סוכת אלו כשרה (י"ל דרמז אע"ג דסוכות אלו כשירות אינן מצוה מן המובחר לבן קראם בלשון גנאי. — ועיין רקב"ש. וכענין זה כתב בל"ל).

גנ"ד גנבת דעת.

גנה כותל כופין והולקין חלונות דר"נ סימן ב"ב ב' להקושיות בדין הזק ראיה. (בלמנצח לדוד מפרש ענין הסימן בדרך רחוקה).

גנו"א גנבה ואבדה.

גנל"א גזרת נחי למד אלף [ד].

גנל"ה גזרת נחי למד הא [ד].

גנע"ו גזרת נחי עין וא"ו [ד].

ג'ן' נעול סימן למנין פסוקי ס' צפניה שהם 53 בגימטריא של זו המלה הרשומה. (ויש דמיון בין הסימן להמסומן, כי גן עדן הוא הטוב אשר צפן י"י ליראיו.

ג"ן עד"ן גוף נצח עצם דעת נפש. (ב"ש כנראה בס' הרמז).

גנ"ת גדיים נעשו תיישים. גמטריא נוטריקון תמורה (מ"ה).

ג"ס שלש סעודות. שלש ספירות [ק].

גס"ת שלשה ספרי תורות. שלש ספירות תחתונות [ק].

ג"ע גבות עיניו. גבית עדות. גוזרין עליו. גלה עמוקות. (הס' מגלה עמוקות. יש משמיטין המ' כשמזכירין אותו). גלוי עריות. גלות עלית [ס]. גדיל עליון. גן עדן. שלשה עדים. שלשה עשרונים.

גע"א גלה עמוקות אופן (הס' מגלה עמוקות ח"ב נחלק לאופנים).

געאה"ה גומרין עליו את ההלל.

גע"ג גב על גב. גבוה על גבוה. שלש על שלש.

גענא"צ שלש על שלש אצבעות.

גע"ד גזרה עבידא דבטלה

געה"ע גן עדן העליון.

געה"ת גן עדן התחתון.

גע"ר געהיים ראטה.

געש"ד גלוי עריות שפיכות דמים.

געת"מ גן עדן תהי מנוחתו.

ג"פ גבריאל פאלאק (חכם מפורסם מאמשטרדם כן התם במאמריו במכ"ע ובכמה ספריו שהו"ל). גט פטורין. גט פשוט [ס]. גמלא פרחא. שלשה פגים. (מטבע)—פשיטין—פנים—פסוקים—פרצופים—פרקין [ק]. שלש פסיעות—פעמים—פרשיות.

גפ"א שלשה פרקים אמצעים.

גפ"ג שלש פעמים שלש.

גפהג"ה שלש פעמים הולכה שלש הובאה.

גפד"ש שלש פרשיות דקרית שמע.

גפ"ס עיין אפ"ס.

גפ"ע שלשה פרקים עליונים.

גפ"ק שלש פעמים קדוש.

גפשק"ש שלש פרשיות של דקרית שמע.

גפ"ת גמרא פירש"י (פוסקים) תוספות תנ"ך.

ג"צ גבאי צדקה. גר צדיק.

ג"ק גברא קטילא. גוזמא קתני. גט קרח. גירסת קונטרס. שלש קהלות. (כן היו כותבים בקצרה על שלש הערים אלטונא האמבורג ואנזבעק שחוברו למו יחדו).

גקה"ט שלש קליפות הטומאה.

גק"ל גיטה קודם לבנה.

ג"ר גאולה ראשונה. גברא רבה. גזרה רעה. גזרת רומיים. גלגולא רבא. גלוי ראש. גלי רזיא [ס]. גסות רוח. גענעראל רעדנער. גרסת רבנים. שלש ראשונות. שלש רביעיות [ק]. שלש ריעותות.

גר' גרמא. גרסא. גרסינן.

גרונ"ד גשמי רצון ונדבה.

גר"ח גרסת ר' חננאל.

גר"ל גורם רעה לעצמו.

גר"ש גרסת ר' שמעון. גרסא שניה.

ג"ש גאלדשטיד. גבורת שמשון [ס]. גבעת שאול

[ס]. גדולת שאול [ס]. גורל שוה. גזרת שוה. גזרת שלמים[ד]. גזרת שמים. גט שהרור. גיותא שטיא[1]. גלגול שבועה. גרי שער. גרסת שמואל (מ"ה). שלש שבועות. שלש שנים.
גשא"ב שלשה שאכלו כאחד.
גשב"ט עיין „עספב"ח".
גשלכ"ה גדול שמו לטוב כל הימים.
גשנכש"ד גר שנתגייר בקטן שנולד דמו.
גש"ע גל של עצמות. גרי שער עירו.
גשע"ב גוי שעסק בתורה.
גש"ר סימן סנהדרין נ"ו לשלש מצות דתני רב יוסף שבני נח נהרגין עליהן. ג'לוי עריות. ש'פיכות דמים וב'ר'כת השם (בלמנצח לדוד נותן כונה בהסימן. ע"ד סוד ורמז.—ואפשר דטעמא יהיב מפני מה נהרגין רק על אלה. שהם העקרים הראשים שעליהם העולם קיים כמו זה הגשר הנטוי על פני המים. שהמכשול בו סכנה נוראה).
ג"ת גבאי תמחוי. גדולי תרומה [ס]. גוזר תענית. גולות תחתיות [ס]. גר תושב. שלשה תרגומים. שלש תקיעות.
גת"ת גבאי תלמוד תורה.

ד.

ד' דא. דבר. דגש. דין, דלת (אות הרביעית מאלפא ביתא). דמוע. מספר 4). דמוע. דעת. דף. דפוס. דרך, כנוי לשם המפורש או לשם אדני.
ד"א דא איהו. דבר אחר—אחד. דבר אלהים. דברי אמת [ס]. דור אנוש. דין אמת. דמשק אליעזר [ס]. דמשק ארש [ס]. דעת אלהים [ס]. דעת אונקלוס. דפוס אחר. דפוס אמשטרדם. דפוס ראשון. דרך אחד—אחר. דרך אמונה [ס]. דרך אמת. דרך ארעי. דרך ארץ. דרכי אלהים. דרושת איש. ארבע אותיות (שם הויה). ארבע אמות. ארבע ארצות. ארבעת אלפים.
דא"א דאי אמרת. דאי אפשר. דאמרי אינשי. דברי איש—אלהים. דין ארבע ארצות.
דאב"ה ארבע אמות ברשות הרבים.
דאב"י ארבע אמות בארץ ישראל.
דא"ה דיני אומות העולם.
דאה"ש דוחין את השבת.
דאו' דאורייתא.
דא"ז דרך ארץ זוטא (מסכת). דפוס אזמיר.
דא"ח דאין חוששין. דברי אלהים חיים. דניאל איש חמודות.
דא"י דבר אלהינו יקום. דיני ארץ ישראל.
דא"כ דאם כן.
דאכיל יתיב דחדי מרקד סימן במסרה כי מלת לפני, הכתובה אצל ואכלתם. דברים י"ב ז' היא בנגינת פשטא שהיא בקול מתון ומיושב ושאצל ושמחתם — שם י"ב, בטעם זרקא שהוא בקול שמחה וחדוה.
דאכל פתח פומיה דלא אכל קמץ פומיה סימן בספר אכלה ואכלה צד 173 כי ביחזקאל י"ח י"א כתיב אל ההרים אכל בפתח ושם ו' כתיב אל ההרים לא אכל בקמץ.
דאכ"ר דאי כתב רחמנא.
דא"ל דאיכא למימר—למיפרך. דאין לומר. דאית ליה. דאם לא. דאפשר לפרש. דבר אחד לדור.
דאל"ה דאי לאו הכי. דאין להקשות.
דאל"כ דאם לא כן. דאפשר לומר כאן.
דאל"מ דיש אם למקרא.

[1]) האי מאן דסנאי שומעניה שרי לבזויה בגימל ושין (מגילה כ"ה) ועיין ברש"י ב' פירושים. ולפנינו ברש"י הגי' גיופא והגיהו אחרים גיותא, ועיין בערוך ערך גימל. ובמבוא לערוך השלם סוף פ"ב צד XX כ' שהגירסא גיופא היא הנכונה.

דאל"ת דאין לתרץ.
דאלת"ה דאי לא תימא הכי.
דא"ק דאי קשיא. דאמר קרא.
דא"ר דאמר רב. דאמר רחמנא. דרך ארץ רבא.
דאר"י דן אפרים ראובן יהודה. סימן בס' אכלה ואכלה צד 295. כי ביחזקאל מ"ה פסוקי 1. 6. 7. 8. באלה השבטים כתוב מפאת קדים. והשאר מפאת קדימה.
דאשא קלב"מ ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום.
דאש"ה ארבע אמות של הלכה.
דאש"ת ארבע אמות של תפלה,
דא"ת דאמרי תרווייהו.
ד"ב ארבע ברכות. דבר ברור. דברים בגו. דברים בטלים. דוב בער. די בזה. דם בתולים. דמו בראשו. דפוס ברלין. דפוס שני.
דב' דבר.
דב"א דבי אליהו. דבר אליהו [ס]. דברי בני אדם. דרך בני אדם.
דבא"ז דבי אליהו זוטא. דפוס באזיל.
דבא"ר דבי אליהו רבא.
דב"ב ארבעה בנינים בו (בספרי השרשים).
דב"ג דברים בגו. דבר גדול.
דב"ד סימן ע"ז נ"ה. אין ד'ורכין... ואין ב'וצרין... שאין ד'ורכין—הב"ח מגיה. דב"ב והב' האחרונה מרמזת על אבל בוצרין... בל"ל מכנים כונה עפ"י קבלה. דברי דוד[ס].
דב"ה דברי הימים.
ד'ב'ה'ג'א' בשמאל סימן ברמ"א או"ח סי' ר"ס שביד שמאל מתחילין ליטול הצפרנים בקמיצה שהוא רביעית לגודל. ואח"כ ב' ה' ג"א. וע' בדאגה.
דב"ו דרך בשר ודם.
דבו"ע דבור עליון.
דב"ז הגא"ו סימן ברכות נ"ט ב' ברש"י ד"ה נגהי. לימים שנופלים בהם ראשי ז' המחזורים הקטנים.
דב"ה דאשתמש בתגא חלף.
דב"ט דבק טוב [ס]. דבר טוב. דברי טעם. דברים בטלים.
דב"ל די בזה למבין. דונש בן לברט.
דבלה"ג דברים בלתי הגונים.
דב"מ דיני ברכת מגילה.
דב"נ דמים בדמים נגעו.
דב"ע דברים עתיקים.
דב"ק דברי קדשו. דובבות בקבר.
אומר ל'ד'ב'ק' טוב סימן בשו"ת הרשב"ש סי' תק"ז בשם גליוני הצרפתים שאם כל הריאה דבוקה יחד שלא יכול להכניס ידיו לבדקה זה קורין אותו פלמונדיו וכשרה.
דב"ר דבי רב. דשנת בשמן ראשי.
דבר ועדיות גנב סימן סנהדרין כ"ו למאמרי ר' נחמן בענין פסולי עדות. בל"ל מרמז כונה בהסימן עפ"י סוד.
דברי"ת דבי ר' ישמעאל תנא.
דב"ש דבי שמואל. דבר שבמנין. דבר שבקדושה. דבר שמואל [ס]. דברי שלום [ס]. דברי שלמה [ס]. דוד בן שאלתיאל. דוד בן שמואל. (ל"ש ול"ר).
דבש"א דבר בשם אומרו.
דבת"ח דירה בתחתונים.
ד"ג דאס גלייכין. דבר גדול. דייני גולה. דייני גזרות. ארבעה גברי. ארבע גאולות.
דגד"ב דין גרמא דעשיראה ביר.
דגו"ב דגים ובשר.
דג"ז דייני גזרות.
אין מכבדין ב'ד'ג'י'ם' ד'רך ג'שר י'ם מ'דבר, ספר פדה את אברהם בשם ספרי רבני אשכנז.
דג"מ דגול מרבבה [ס]. דגים מלוחים.
דגמ"ר דגול מרבבה [ס].
ד"ד ארבעה דברים. דברי דוד [ס]. דברי דרוש. דיסעלדארף (ל"ש). דרך דרוש. דררא דממונא. עיין זטו.
דדא"ל דיוקא דמתניתין אתא לאשמעינן.
דד"ג דינא דגיהנם.
דד"ד דינא דמלכותא דינא.
דו"ד דור דור ודורשיו.

דד"מ דינא דבר מצרא. דינא דמלכותא. דרוא דממונא. דרוש דרש משה [ס].
דד"נ דרכיה דרכי נעם.
דד"ע דברי הימים דניאל עזרא.
דד"פ דפוס דיהרנפורט.
ד"ה דא הוא. דאס הייסט. דבור המתחיל. דברי הגאונים [ס]. דברי החכמים. דברי הימים. דברי הכל. דברי הכותב—המגיה—המסדר. דברי המקובלים. דברי הנביאים. דברים האלה. דוד המלך. דור המבול—המדבר—הפלגה. דין הוא. דם הנדה. דם התמצית. דף ה'. דפוס הענואה. דרך החיים [ס]. דרך העולם. דרך הקדש [ס]. דרכי השם. דרכי התלמוד.
דה"א דברי הימים א'. דהא אמרינן. דהוה אמינא. דם האברים.
דהא"ל דבר המתקבל אל הלב.
דה"ב דברי הימים ב'. דבר הכתוב בהוה.
דהבא למלכיא סימן במסרה כי פסוק „אך את הזהב ואת הכסף את הנחשת את הברזל את הבדיל ואת העפרת". במדבר ל"א כ"ב דומה לפסוק „ויהי כשמע כל המלכים. . . החתי והאמרי הכנעני הפרזי החוי והיבוסי" יהושע ט' א'. בשניהם א'ג'ד'ה' בלי ו', ב'ו' עם ו'.
דה"ג דיני—דרכי הגוים.
דהגל"מ דבר הגורם לממון.
דה"ה דיני השכמת הבקר.
דה"ח דרך החיים [ס]. דברי החכם.
דה"ט דהיינו טעמא. דקדוקי הטעמים. דרך הטבע.
דה"י דברי הימים. דרך היחיד.
דהי"א דברי הימים א'.
דהי"ב דברי הימים ב'.
דהי"ש דת הישראלית.
דה"כ דברי הכתוב.
דה"ל דבר המסור ללב.
דהלמ"ס דבר הלמד מסופו.
דהלמ"ע דבר הלמד מענינו.
דה"מ דבור המתחיל. דברי המאסף—המחבר—המעתיק. דבר הלמד מסופו—מענינו. דוד המלך. דין המלכות, דרך המלך. דרך המקור. דרכי המשנה [ס].
דהמה"ס דברים הבאים מחמת הסעודה.
דהע"ה דוד המלך עליו השלום.
דה"פ דברי הפסוק. דעת הפוסקים. דהכי פירושו. דרך הפלא. דרך הפלגה.
דה"צ דרך הצווי.
דה"ק דברי הקטן. דברי הקריאה. דהכי קאמר—קתני. דעת הקהל. דרך הקדש [ס].
דהק"ד דבור—דין הקודם. דמי הקדימה.
דה"ר דרך הרבים.
דה"ש דהאי שתא. דרך השאלה—השלום.
דה"ת דין התורה. דם התמצית. דרכי התלמוד.
ד"ו דין ודברים. דין וחשבון. דף ו'. דפוס ווארשא—ווילנא—ווינעצא. דת ודין.
דו"א דל ואביון. דתן ואבירם.
דוא"ח דואג ואחיתופל.
דו"ב דוב בער.
דוב ואריה פתחו פומייהו סימן במסרה כי מג"פ הצילני, הנמצאים בכה"ק האחד פתח הצילַני מיד הארי ומיד הדוב (ש"א י"ז ל"ז), ושנים האחרים (תהלים ל"ד ה', נ"ד ט') קמצין הצילָני.
ד'ו'ב'ב' שפתי ישנים 1) סימן לסדרי ספר שופטים שהם 14 בגימטריא של זו המלה הרשומה, ועיין „י"ד". 2) סימן שנתן ר' זלמן מווילנא, לזכור ערך המטבעות: הסלע ד' דינרין, הדינר ו' מעות, המעה ב' פונדיונים, הפונדיון ב' אסרים. (כ"כ בספר תולדות אדם).
דו"ד דבר ודם. דור ודורשיו. דין ודברים. דין ודין. דת ודין.
דוד מלך ישראל חי וקים סימן ראש השנה כ"ה שאמר לו רבי לר' חייא שישלח לו מעין טבי שקדש הירח, ופירש"י שאז גזרו שמד שלא יקדשו הירח, והסימן הוא שישראל מונין ללבנה ובדוד נאמר כירח יכון עולם. ועיין גואלנו.
דואל"ע דין ודברים אין לי עמך.

דו"ה ארבעה וחמשה. די והותר.
דוה"מ דור המבול. דור המדבר.
דו"ז דודי זקני.
דו"ח דבש וחלב. דין וחשבון. דרישה וחקירה.
דו"ט דורש טוב.
דו"י דגן ויין. דלותי ולי יהושיע. דשנים ורעננים יהיו.
דול"צ דורש לציון [ס].
דו"מ דבור ומחשבה.
דומ"צ דיין ומורה צדק.
דו"נ דוכרא ונוקבא.
דונ"ל דונש בן לברט.
דו"פ דרישה ופרישה [ס].
דו"ר דחילו ורחימו.
דורל"צ דורש לציון [ס].
דו"ש דורש שלומו. דרוש וקבל שכר.
דושת"ה דורש שלום תפארתו הרמה.
דו"ת דגן ותירוש.
ד"ז דאס זעלבע. [דבר זה. דברי זכרון [ס]. דודי זקני. דעת זקנים [ס]. דפוס זאלקווא—זולצבאך. דרך זה.
דז"ל דבר זה לשונו.
ד"ח ארבעה חלקים. ארבעה חסרים (מסרת). דבר חדש. דבר חוצץ. דבר חריף. דברי הברות. דברי הול. דברי הימים [ס]. דברי חכמים. דברי חלומות. דברי חמודות [ס]. דברי חן [ס]. דברי חסידות. דברי חפץ [ס]. דברים חיצונים. דגש חזק. דם חטאת. דפוס חדש. דרך חיים [ס]. דרך חכמה [ס]. דרכי חסידית.
ד"ח מנחתם סימן בס' אכלה ואכלה צד 293. שבקרבנות חג הסוכות במדבר כ"ט ביום רביעי ושמיני פסוקי 24, 37 כתוב מנחתם. וכולהון ומנחתם.
דח"א דיני חדש אלול.
דח"ב דברו חכמים בהוה.
דחבע"פ דיני חמץ בערב פסח.
דחב"נ דברו חכמים בלשון נקיה. דברי חכמים בנחת נשמעים.
דח"ה דיני חול המועד.
דח"ו דברי חכמים וחידותם [ס].
דחו"ר דחילו ורחימו.
דחזי רומי לקי ומדוי ומתבזי בחקלא סימן בס' אכלה ואכלה צד 94. לששה זוגין מן ב' ב' חד כתב י'. ראה ראי, ורמה רמי, מכה מכי, מדוה מדוי, בוזה בוזי ושדה ושדי.
דח"י דבר חידוש.
דחמו"ע דניאל חנניה מישאל ועזריה.
דח"פ דרך חיים פרקים [ס]. להבדיל בין זה הספר של מהר"ל מפראג על פרקי אבות, לבין ספרים אחרים בשם זה.
ד"ט ארבעה טפחים. דבק טוב [ס]. דברים טובים. דמי טהרה. דרך טובים. דורש טוב.
דט"ל דורש טוב לעמו.
דטלנ"ת אלה האותיות הן ממוצא הלשון [ד].
ד"י ארבעה ימים—יסודות. דברים ישרים. דיזען יאהר. דין יורשים. דיני ישראל. דן ידין [ס]. דפוס ישן. דרך ישרה. דת יהודית—ישראל.
דיא"ש אדי"ש כשד"כ מאודך[1]) סימן פסחים קי"ט, דוד ישי אחיו שמואל, אחיו דוד ישי שמואל, כלם שמואל דוד כלם מאודך כי עניתני.
די"ב דבר יום ביומו.
דיבא[1]) וכל קהלנא אדכון קמון טבהא בחצרתהון סימן במסרה לז' פעמים כאחד

[1]) בס' למנצח לדוד מביא שלפניו היה הגירסא „מהודר ומתקשה בפירושה". ועל כונת הסימן הוא אומר, כי רמזו מפני מה זכה דוד למלוכה. א) דיאש, שהיה מתיאש מחייו ומשים נפשו בכפו להלחם מלחמות ה'. ב) אדיש, שהיה שומע חרפתו ושותק. כמו מאליאב ומשמעי. ע"ד טוביה דשמע ואדיש. ג) כשדך, שאול שדך והבטיח לתת לו אחת מבנותיו, ונתן זו לעדריאל וזו לפלטי.

[2]) כנראה שבימי בעל הסימן כבר נהגו לקרא לאנשים בשם בעלי חיים, ודיבא רומז

בקמץ הנמצאים בכה"ק—זאב ומלה ירעו כאחד. (ישעיה ס"ה כ"ה) כל הקהל כאחד (עזרא ב׳ ס"ד, נהמיה ז׳ ס"ו) כי הטהרו הכהנים והלוים כאחד. (עזרא ו׳ כ׳) ויעמד ישוע... ובניו בני יהודה כאחד. (עזרא ג׳ ט׳) שיהם כאחד טובים (קהלת י"א ו׳) ויהי כאחד למחצצרים (דהי"ב ה׳ י"ג). בסימן הזה. מאמר אחד וכל קהלנא כולל כ׳ מקומות.

דיו לַמנודה שבח [1]) זונות נתקלקל במידה שלשה סימן ערובין י"ח למאמרי ר׳ ירמיה בן אלעזר והנה הסר פה סימן למאמר כל בית שנשמעין בו ד"ת בלילה. ולמאמר מיום שחרב ביהמ"ק, עיין הגהות הגר"א. גם דחוק הוא שמלת זונות תרמוז למזונות. ומלת נתקלקל לנתקלל. — גם בעל למנצח לדוד נתקשה על השמטת המאמרים והוסיף עוד מאמר דם עמודין. ותירץ דמלת דיו ביילא תלתא. דיו עמודין, דיו פרצופין, דיו לעולם. ובמאמר כל בית נדחק מאד. אבל בדקדוקי סופרים מביא שבכ"י הגירסא הוא כך „דיו למנודה שבת יונין בית חרוב נתקלל במרת שלשה" ובא אפוא סימן לכל תשעת מאמרי ר׳ ירמיה בן אלעזר.— ועיין על נהרות בבל צד 123 בעל ת"ו תו"א כ׳ שמלת שבת היא ר"ת שבתו בית שחרב".

דיונסי"ם אחד מהשמות היוצאים מפסוקי ברכת כהנים דלה יוקשים וקבל נפוצים סמך ישע מפלתנו. ועיין אנקתם.

די"ט די טרינטו. (בעיר ריווא די טרינטו היה דפוס). דיני יום טוב.

די"י דברי ימי ישראל.

דילמא בר אחור וקְדם אחור וקדם הוא אמרינן האי קדם ואחור קדם ואחור והאי איסורא סימן בס׳ הלכות גדולות ה׳ יבום וחליצה לאיזה דינים שם בהמתנת ג׳ הדשים.

דילפא סימן יומא כ"ח כי שברירי דשימשא. קשי משימשא. כמו שהדלף היורד על האדם קשה משאם נכנס בל גופו במים.

דינא דאחתיה [2]) גלי וקם ברמיותא סימן במסרה לחמש פעמים ארור ברביעי בבח"ק— ארור מטה משפט, (דברים כ"ז י"ט) ארור שוכב עם אחותו (שם כ"ב) ארור שוכב עם אשת אביו כי גלה, (שם כ׳) ארור אשר לא יקים (שם כ"ו) ארור עושה מלאכת ה׳ רמיה (ירמיה מ"ח י׳).

דינ"ו דבר י"י נעשה ונשמע.

די"ס ארבעה יסודות.

די"ע דברי ימי עולם.

דיקרנוס"א שם היוצא מפסוק והריקותי לכם ברכה עד בלי די. ומפסוק נסה עלינו אור פניך י"י. נזכר בכף אחת לרחיד"א ועוד ספרים.

ד"כ ארבע כוסות. ארבע כנפות. דיני כהנים. דרך כבוד. דרך כלל. עיין מפיק.

דכ"א 1) סימן לשלשה דברים נאים שמרחיבין דעתו של אדם. דירה. כלים. אשה. 2) סימן לשלש עברות שיהרג ואל יעבור. ד׳ם (ש"ד) כ׳פירה (ע"ז) א׳שת איש (ג"ע).

דכ"ד דכל דרגין.

דכ"ו דכור ונוקבא.

דכו׳ דכוותיה.

לאיש הנקרא בשמו זאב הוא וכל הקהל שלנו הטהרו ויעמדו היטב בחצוצרותיהם כי אם יהיה פירושו זאב ממש אין להסימן כל קשר עניני.

[1]) בס׳ למנצח לדוד, רמז בדרך תוכחה כשבעס הקב"ה על ישראל והגלם, אמר דיו לישראל עמי המנודה לקבל שבח מזונות והשפעה יתרה כמו שהיה עד עתה כי נתקלקל במדת שלשה עבירות שבשבילם נחרב בית ראשון ע"ז ג"ע ש"ד.

[2]) ענין הסימן, דינא דאחתיה גלי. הוא ע"ד מאחז"ל על פסוק אמור לחכמה אחותי את. אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה, כלומר הדבר ברור בעיניו כדין אחותו ובכ"ז עומד במרמה וחמס, יודע רבונו ומתכון למרוד בו.

דכוכ״ם דרך כנוי וכבוד כלפי מעלה.
דכ״ט דכל טמירין.
דכ״ם דברים בכתבם. דרך כבב מיעקב.
דכ״נ דכל נהורין.
דכ״ע דכולי עלמא. דכל ענין. דרך כל עולם.
דכ״ר דאי כתב רחמנא.
ד״ל ארבע למאה, דוד לוריא (ממינסק מאמרים רבים באו במכ״ע ממנו בחתימה זו) די למבין, דפוס לבוב—לובלין.
דלא״ר דקדוק לשון ארמי [ס].
דל״ב די לחכימא ברמיזא, די למבין בנקל. דיה לצרה בשעתה.
דלבח״כ דלית בה חסרון כיס.
דלבמ״ה דיו לבא מן הדין.
דלבש״פ דלית בה שוה פרוטה.
דל״ג דלא גזרינן—גרסינן. דלשון גמורה. (עיין במבוא).
דל״ד דלא דמי. דלאו דוקא. דין לדין. דף לדף.
דל״ה דלאו הכי. דילמא להכי הוה.
דל״ז דן לכף זכות.
דל״ח דלא חיישינן. דרך לחיים [ס]. דרושים לכל חפציהם [ס].
דלה״ב די להכימא ברמיזא.
דל״י באי״ה לב״מ דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.
דלכ״ז דן לכף זכות.
דלל״כ דיו לעבד להיות כרבו.
דלל״ש דרשה לליל שמורים.
דלמא״ע דע לפני מי אתה עומד.
דלמ״נ דעת למבין נקל.
דלמ״פ סימן ב״ק ק׳. לדיני ר׳ מאיר בדי־ דגרמי, ד׳ן, ל׳צבוע. המ׳סכך. מחיצת הכרם שנ׳פרצה. (לפני בעל למנצח לדוד היתה הגי׳ דלס״פ בסמך. ופי׳ דמרמז להסמך שבמלת המסכך—וענין הסימן פי׳ בדרך רמז.
דל״נ דעת לנבון נקל.

דל״ע דלא עבדינן. דורשי לשון עבר. (שם חברה בברלין שנוסדה בסוף ימי הרמבמ״ן ממנה יצא המאסף).
דל״פ דלא פסיק.
דלפן עיניה ודייבי נחיריה ואתי ליה רירא מפומיה ורמו דירבי עלויה סימן של בעל ראתן כתובות ע״ז.
דל״צ דלא צריך. דורש לציון [ס].
דל״ק דלא קאמר — קשיא. דורשי לשונות קדמוניות.
דל״ר דקדוק לשון רוסיא [ס].
דל״ש דלא שייך. דלא שכיחא. דעת לשאל.
דל״ת דלא תימא. דוחה לא תעשה.
דלת״ב דקדוק לשון תלמוד בבלי [ס].
דלת״ה דאי לא תימא הכי.
דלתש״ב דיו לתלמיד שיהא כרבו.
ד״מ ארבע מאות. ארבע מדות. ארבעה מינים. ארבעה מלאים (מסרה). ארבע מראות, ארבע משמרות. ארבע מתנות. דבר מאום. דבר מצוה. דברי מוסר. דברי משפט [ס]. דגים מלוחים. דוד מרדכי [ס]. דיזען מאנאט. דיני ממונות. דפוס מנטובה. דרך משל. דרכי משה [ס]. דרכי המשנה [ס]. דרש משה [ס].
דמ״א דגל מחנה אפרים [ס].
דמא״י די מחסורו אשר יחסר. (רמז לדין המשנה מאכילין את העניים דמאי. בספר כפתור ופרח).
דמ״ב דיני ממונות בשלשה. דע מאין באת.
דמ״ג דייטשע מארגענלענדישע געזעלשאפט.
דמה״ד דקה מן הדקה.
דמה״ח דבר מן החי.
דמה״פ דשון מזבח הפנימי.
דמוא״ב דון מינה ואוקי באתרה.
דמו״ם דון מינה ומינה. דיני משא ומתן.
דמ״י דגל מחנה יהודה [ס].
דמים מכוסים[1] **ימים מגולים** סימן במסרה כי מלת טהרה הסמוכה למלת דמי. ויקרא

[1]) בעלי הדקדוק קוראים לאות בלתי מורגשת במבטא נח נסתר-מכוסה. ולמורגשת נח נראה-מגולה. וענין הסימן כי דם דרכו להיות מכוסה, „וכסינו את דמו״ „ושפך את דמו וכסהו״

י"ב ד' ה'. — בלי מפיק — ולמלת יומי, שם ד' ו' במפיק.

דמכב"ל דין מוריקא בשותא בשרא ביצה לובן ביצה. (ד'. ול"י לע"ע מקומו).

דמל"מ דע מה למעלה ממך.

דמ"פ עדמ"פ ארבע מאה פרסה על ארבע מאה פרסה.

דמ"ר ארבע מראות (נגעים) דגל מחנה ראובן.

דמ"ש דיין מורה שוה. דמאי שנא. דמה שכתב. דמוצאי שבת. דמי שחיטה. דע מה שתשיב. דרש משה [ס].

ד'מ'ש'מ'ק'ס'ק [1]) סימן מכות כ"ד — ד'וד מ'זמור יש'עיהו מ'יכה עמו'ס חבקוק' — שהעמידו את המצות כל אחד במנין פחות מהקודם לו.

דמש"ק דע מי שהוא קונך.

דמשק שקרתא סימן במסרה לשתי פעמים מדברה בכה"ק. מדברה דמשק (מ"א י"ט ט"ו) מדברה בית און (און נרדף עם שקר) (יהושע י"ח י"ב).

דמישתעיא מישנית סימן קדושין ע"ח למשפחה פסולה שהיא קרובה לעיר מישן ומדברת בלשון מישן ואמרינן שם מישן מתה.

דמתקטיל דמי בארעא דערק מוקמן רגלוהי סימן במסרה כי בבמדבר ל"ה קדמא פסוק ל"א כתיב ולא תקחו כופר לנפש רוצח בטעם מרכא פשטא. תנינא פסוק ל"ב ולא תקחו כופר לנוס בטעם מונח קטן. ופשר הסימן כבר נלאה בעל מבין חידות לפרשו ולא עלתה בידו.

ד"נ דאבון נפש. דבר נפרד. דברי נבואה. דברי נחומים. דברים נאים—נכוחים—נעימים. דוד ניעטא (ד' ול"ר אולי צ"ל דוד ניטו והוא בעל כוזרי שני וגם זה ל"ר). דיני נפשות. דם נדה. דם נקי. דפוס נאפולי. דרך נשים. דרכי נעם [ס].

ד'ן' סימן מגילה כ"ה ד'וד ואמנון'. לא נקרא ולא מתרגם.

ד"נ א"נ וכ"נ דירה נאה אשה נאה וכלים נאים.

ד'ן' ח'נ'ק' נ'פ'ש' סימן לשמנה מיני טרפות בשו"ע יו"ד סי' כ"ט. ד'רוסה. נ'קובה. ח'סרה. נ'טולה. ק'רועה. נ'פולה. פ'סוקה. ש'בורה.

ד'ן' ידין עמו זה הסימן נתנו על המבי"ט שהיה רב בצפת ארבע והמשים שנה.

דנא דחלא סימן יומא כ"ח דזוהמא דשימשא קשי משימשא (בעין יעקב ובערוך הגירסא זיהרא).

דניאל סימן למנין פסוקי פ' קרח שהם 95 כגימטריא של זה השם. (ואפשר שבדניאל יש רמז על קרח שנידון מהאל).

דנ"י דיני נטילת ידים.

דנ"כ דיני נשיאות כפים.

ד'נ'ס'צ'ת' סימן במסרה כי חמש פעמים ותורתך בתמניא אפי באלה האותיות.

דנש הלוי אמת כטב סימן שנתן דונש לאותיות השמוש בהוסיפו גם ד' ט' (דונש בתשובה למנחם 5. תשובות תלמידי מנחם 40. תשובות תלמידי דונש 28. המגיד שכ"א צד 181. והח' הרכבי כ' שם. כי המלה כטב בערבית היא כמו דבר).

דנש הלוי טמא כתב סימן שנתנו מתנגדי דונש לאותיות השמוש בלעג לסימנו הנ"ל (תשובות תלמידי מנחם 41. המגיד שכ"א צד 181).

ד"ס ארבע ספירות. דבר ספק. דבר סתר. דברי סופרים. דיני סוטה—סוכה. דפוס סאביוניטא—

„אל תכסה דמי" ויום הוא בהיר ונגלה הפך הלילה אשר החשך יכסה ארץ.

[1]) בדול"צ אומר על הק' הראשונה שהיא טעות. ואני מפקפק גם על המם הראשונה שמלת מזמור אין לה כל ענין בהסימן רק מראה מקום היכן אמר זאת דוד. ומדוע רק בדוד ציין זאת.—(בל"ל כ' שהוא ר"ת דוד מלכנו)—ולדעתי שתי אותיות אלה נשתרבבו בטעות. וצ"ל דשמסק—ועיין בל"ל מה שנדחק עוד בזה ובכונת הסימן.

סלאוויטא. דקדוקי סופרים.

דסלל"ת דעלך סני לחברך לא תעבוד.

דסמדת"ו דברי סופרים מדברי תורה.

דסמיך לשניהם סימן במסרה כי בויקרא כ' כל מלת יומתו דסמיך למלת שניהם בשוא המ"ם יומתו. ושארא בפתח ר"ל קמץ יומתו וענין הסימן כי אות שואית אינה נקראת לבדה רק עם האות הסמוכה לה.

ד"ע ארבע עולמות. דבר עבירה. דבר עזר (ר"ת ול"ר). דברי עבדך. דברי עזרא (ג' ול"ר). דברי עצמו. דבר ערוה. דברים עתיקים. ד' עתיקים (ד' ולי"פ). דורות עולם. דיני ערכין. דירת עראי. דעת עליון. דעת עצמו. דפוס עתיק. דקדוקי עניות. דראון עולם. דרך עולם. דרך עראי. דרך ערמה.

דע"ב דין עסק ביש.

דע"ד ארבע על ארבע. דעל דעת.

דע"ה דוד עליו השלום. דרך עץ החיים [ס].

דעה"ת דרשות על התורה.

דעוא"ל סימן למנין פסוקי פ' ויקרא שהם 111 בגימטריא של זה השם.

דעו"ט דין עיקר וטפל.

דע"ח דרך עץ חיים [ס].

דעו"נ דניאל עזרא ונחמיה.

דעילא דרב סימן יבמות כ"א להוספה שהוסיף זעירי על ד' נשים שאמר רב.—עיין רש"י[1]

דעלא"ג דעבידא לאגלויי.

דע"ק דעת קדושים [ס].

דע"ר דיני ערבאות.

דע"ש דקדוק עברי שד"ל.

דע"ת דעת תורה.

ד"פ ארבעה פרצופים. ארבע פעמים—פרשיות. דיהרנפורט. דו פרצופים. דיני פסח. דפוס פארווא—פיורדא—פיזרו—פיראראֿ—פראג—פראנקפורט. דרך פרט.

ד"ף דן פשטא. סימן במסרה, כי מלת הפקודים בבמדבר ב' אצל שבט דן בפסוק ל"א היא בפשטא ושארא בגרשיים.

דפ' דפסוקה (מסורה).

דפא"מ דפוס אמשטרדם. דפוס פאדווא.

דפאמ"ש דפוס אמשטרדם.

דפ"ד ארבע פעמים ארבע.

דפוה"ק דפוס הקודם.

דפו"י דפוס ישן,

דפ"ח דפוס חדש.

דפח"ח דברי פי חכם חן.

דפי"ר דפוס פיראראֿ.

דפ"פ דפוס פראנקפורט.

דפ"ק דפה קהלתנו. דפוס קדמון—קארץ—קראקא—קרימונא.

דפקיד יתיב[2] דעביד קאים סימן במסרה שכל מלת ארך במלאכת המשכן הנאמר בפ' תרומה בצואה הוא בטעם מונח — מתחת המלה—ומנוחה וישיבה נרדפים בענין, וכל מלת ארך הנאמר בעשיית המשכן בפ' ויקהל הוא בטעם גרש העומד ממעל להמלה. וענין הסימן המצוה יושב לו כאדון והעושה עומד כעבדא קמי מריה.

דפ"ר דפוס ראשון.

ד' פרוטות עיין אינו רואה.

דפ"ש דפוס שונצינו.

ד"צ ארבעה צומות. דברי צדיקים [ס]. דיין צדק. דרך צדיקים. דורשי ציון (שם אגודה). דרישת ציון [ס]. י"י צבאות.

דצח"מ דומם צומח חי מדבר.

דצ"ב דם צפרדע כנים (עיין מבוא).

ד"ק ארבע קדושות. דבר קטן. דברי קבלה. דברי קדשו. דגש קל. דוד קמחי (רד"ק). דוד קויפמאן—קאססעל (חכמים מפורסמים בימינו). דין קדומה. דיני קדיש. דיני קנסות. דירת קבע. דמי קדימה. דעת קדושים [ס]. דפוס קדמון—קטן—קוסטאנטינא—קראקא—

---

[1] ולי נראה דהכי פירושו „זעירי" שפירושו קטן הוא למעלה „מרב" שפירושו גדול. כי רב לא ידע וזעירי הוסיף.

[2] כעין זה הוא סימן „אדון יושב" ואולי להבדיל ביניהם הונח זה בארמית.

קרימונה. דרך קבע. דרך קדושים. דרך קנין. דרך קצרה. דרך קראים.
דק׳ דקאמר. דקהלת. דקשה.
דק״ב דפוס קעניגסבערג.
דקו״ב דיני קדיש וברכו.
דיקלא סימן חולין קכ״ה לקולית ששפה לארכה טמאה, לרהבה טהורה כמו הדקל אם תטול ממנו רצועה סביב הוא מתיבש ואם תקליפנו לארכו יש דרך לשרף לעלות.
דקלים סימן לעמקים דקלים. פסחים נ״ג. ר״ל תכונת עמקים שיהיו דקלים גדלים שם.
דק״נ דיני קנסות.
דק״ס דקדוקי סופרים [ס].
דק״פ דיני קרבן פסח.
ד״ר ארבע ראשונות [ק]. דברי רבי. דברי ריבות [ס]. דברי רבותינו. דברים רבה. דברים רעים. דקדוקי רש״י [ס]. דאקטאר. דרך רחוקה. דרך רשעים. דורשי רשומות.
ד׳ר׳ סימן במסרה כי קדמא במדבר א׳ י״ד כתיב דעואל. תנינא שם ב׳ י״ד רעואל.
דר׳ דאקטאר. דרוש. דרך.
דר״א דברי ר׳ אליעזר. דרופת איש. דרך ארץ.
דר״ג דברי ר׳ גמליאל. דרבינו גרשום.
דרגמ״ה דרבינו גרשום מאור הגולה.
דר״ה דברי רבינו הקדוש. דיני רשות הרבים.
דרה״ע ארבע רוחות העולם.
דרו״ח דרוש והדוש [ס].
דרו״פ דרישה ופרישה [ס].
דרוק״ש דרוש וקבל שכר.
דרו״ש דרועא שמאלא [ק].
דר״ח דיני ראש חדש.
דרי״ד דפוס ריווא די טרינטא.
דרי״ת דבי ר׳ ישמעאל תנא.
דר״מ דברי ר׳ מאיר. דרוב מצויין. דרכי משה [ס].
דרמ״ם דאקטאר משה מארקעל (כן התם במכ״ע ומאספים ל״פ).

דרמ״ז דרומית מזרחית.
דרמ״ק דרשות מהר״י קאצינעלינבויגין.
דרס התיכות סימן חולין מ״ג לד׳ קשיות דמקשו שם לעולא בסכין טמאה בל״ל עושה בונים עפ״י סוד.
דר״ע דברי ר׳ עקיבא.
דררי״פ דרשות ר״י פאדווא.
דררש״ט דרשות רבינו שם טוב.
דר״ש דברי ר׳ שמעון.
ד״ש ארבעה שומרים. דבר שמואל [ס]. דבר שבקדושה. דברי שלום [ס]. דוחה שבת. דיה שעתה. דיני שבת. דיני שחיטה. דיני שמים. דם שחיטה, דפוס שאלוניקו—שונצין. דרכי שלום [ס]. דורש שלומו. דרוש שמואל [ס].
דש״א דיוקנא של אבות.
דשאא״ל דבר שאי אפשר לקיימו.
דשא״ה דבר שאינו הגון.
דשא״ח דבר שאינו חיוב.
דשא״ל דבר שאפשר לקיימו.
דשאל״מ דבר שאין לו מתירין.
דשא״מ דבר שאינו מתכון.
דשא״ש דבר שאינו שלו. דור ששופט את שופטיו.
דשב״כ דברים שבכתב.
דשב״ל דבר שבא לעולם.
דשב״ע דבר שבערוה.
דשבע״פ דברים שבעל פה.
דשבצ״נ דברים שבצנעא נוהג.
דשב״ק דבר שאין בו קיום.
דש״ג דין שטר גמור. דינה של גיהנם.
דשה״ב דבר שהיה בכלל.
דשו״ב דיני שחיטה ובדיקה.
דש״ח דבר של חיוב.
דש״ח נו״ע אר״ק שד״ש[1]) סימן ההפטרות מן ימי המצרים עד סוף השנה. ד׳ברי. ש׳מעו. ח׳זן. נ׳חמו. ו׳תאמר ציון. ע׳ניה סוערה. א׳נכי אנכי. ר׳ני עקרה. ק׳ומי אורי.

[1]) לכך אנו עושין מן הפטורות אלו סימן לפי שאין אנו משנין אותן מסדרן וכמו שאנו אומרין אותן בשנה זו כך אומרים בכל שנה ושנה,—לקוטי הפרדם מרש״י.

ש׳וש אשיש. ד׳רשו. ש׳ובה. (תוס׳ מגלה ל״א ב׳ ד״ה ר״ח).
דש״ט דברים של טעם. דרשות ר׳ שם טוב.
דש״י דובב שפתי ישנים [ס].
דשיל״מ דבר שיש לו מתירין.
דשלב״ל דבר שלא בא לעולם.
דשש דנג קשב סימן מובא בדל״צ צד 18 בשם ה״ג וכ׳ עליו שהוא צריך פי׳.
דש״ת דרכה של תורה [ס]. דורש שלום תורתו. דורש שלומו תמיד.
ד״ת ארבע תעניות. דבלת תאנים. דבר תורה. דברי תורה. דברי תוספות. דברי תלמיד. דין תורה. דעת תהתון [ק]. דרך תמים [ס].

ד״ת סימן במסרה כי קדמא במלאכת המשכן בצואה שמות כ״ו כ״ו נאמר לקרשי צלע המשכן האחד. תנינא בעשיה שם ל״ו ל״א נאמר לקרשי צלע המשכן האחת.
דתה״ק דין תורתנו הקדושה.
דת״י דעת תפארת יסוד [ק]. דתרגום יונתן—ירושלמי.
דתכלב״א דברה תורה כלשון בני אדם.
דתמקל״י דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן.
דת״ן דין תוקף נאמנות.
דתק״ע ד׳ברי הימים ת׳הלים ק׳הלת ע׳זרא (עיין אמת).
דת״ר דתנו רבנן

ה.

ה׳ הא (אות החמישית באלפא ביתא. מספר 5. תחת שם המפורש או אדני כותבין ה׳). הגהות. הוד. הוריות. הושענות. הלכה. הערה.
ה״א הא אמרת. אדני אלהים. הוא אלהים. הוא אומר. הוה אמינא. הוי אומר. הכנסת אורחים. הלכות אלי [ס]. הלכה א׳ (בירושלמי ורמב״ם). הלכות אישות. הערה א׳ (בס׳ אלדד הדני הוצאת עפשטיין). הם אמרו. הרי אמרו. חמש אותיות [ק]. חמשת אלפים.
ה׳א׳ לכם זרע סימן במסרה במלכים ב׳ כ״ד את יתר ההמון. ובירמיה נ״ב יתר האמון. פי׳ בספר המוקדם בה׳ והמאוחר באל״ף (ר׳ אליהו בחור במסרת המסרה שער שברי לוחות).
הא״א הלכות אסורי אכילה. הלכות אשת איש. (ד׳ ול״ר כי ברמב״ם יש הלכות מאכלות אסורות הלכות אישות). הוא אדונינו. הוא אדון אחדותו (ד׳ ול״ר). הוא אדוני אבי. השומר אחי אנכי.
הא״ב האוחז ביד [ת]. הלכות אסורי ביאה. האסורות בתורה.

האב״ת היום אם בקולו תשמעו.
האדמישתעיא מישנית עיין דמישתעיא.
האה״ג י״י אלהים הגדול.
האה״ל המלה אשר הונחה להורות (בס׳ אהל מועד).
הא״ו הלכות איסור והיתר. ועיין האור.
האו״א הם אמרו והם אמרו.
האוב״ת הכנסת אורחים ובית תבשיל.
האובים בשתלן סימן שנתן ר׳ סעדיה גאון לי״א אותיות השמוש תשובות תלמידי מנחם 40, המגיד שכ״א צד 181, שם נדפס בטעות כשלחן ונתקן בצד 219, הלבנון ש״ת צד 275.
האו״ה הלכות איסור והיתר.
האוה״א הם אמרו והם אמרו.
האוה״ה הם אסרו והם התירו.
וירא אלהים את ה׳א׳ו׳ר׳ כי טוב ראיתי בס׳ אחד כי בזה הפסוק רמוז דקוב״ה חדי בפלפולי דאורייתא, ה׳א׳ו׳ר׳ ר״ת הויות אביי ורבא.
הא״ח הרי אמרו חכמים.
הא״י הלכות ארץ ישראל. הנה אל ישועתי.

האלב"א הולכין אחר לשון בני אדם.
האל"ה הלל אריה ליב ליבשיץ. כן היה חותם על העתקותיו בהלבנון האל"ה מפלוני גיאן (עיין קהלת משה ערך זיס אפענהיים).
הא"מ הוה אמינא. האיש מקדש (פ"ב דקדושין).
האמ"ל הרי את מקודשת לי.
האמל"א הרי את מותרת לכל אדם.
האמנתי"ו האותיות הנוספות בראש או בסוף המלה לסימן מה, תל"ע § 6.
הא"נ האשה נקנית (פ"א דקדושין).
הא"ע הא אתמר עלה. החכם אבן עזרא.
האצ"ר המפורסמות אינן צריכין ראיה.
הא"ר הולכין אחר רוב.
האר"י הקדוש האלהי ר' יצחק (לוריא).
הא"ש האצבעות שוות. הנותן אמרי שפר [ס]. השתא אתי שפיר.
האש"נ האשה שנתארמלה (פ"ב דכתובות).
האת"מ האוכל תרומה מזיד (פ"ז דתרומות).
האת"ש האוכל תרומה שוגג (פ"ו דתרומות).
ה"ב הא בעינן. האמבורג. הדר ביה. הדרא בריא. הלכה ב'. הלכה ברורה [ס]. הרצון בו. חמש בחינות [ק].
הב' הבא. הבחור. הבעל.
הב"א הבקר אור [ס]. הנה בא אליהו. (נראה שכן היו כותבין בימי ש"ץ להורות שהגואל בא). הצעיר בבית אבי, (אוצר הספרות ש"א XV).
הבא"י[1]) הנה ברכו את י"י.
הבאל"ג המתחיל במצוה אומרים לו גמור.
הבב"ע הבאה בעבירה.
הבב"ת הבלתי בעל תכלית.
הב"ד[2]) הוראת בעל דין. הרוגי בית דין.
הב"ה הבורא — הקדוש ברוך הוא. המן בן המדתא.
הבה"ב הלכות בית הבחירה.
הבו"א הבוקר אור [ס].
הבוה"ב הפך בה והפך בה.
הבוי"ת הבורא יתברך.
הבז"י הדר בזהר ישיבתו (ד' ול"ר).
הב"ח[3]) המתכבד בקלון חברו.
הבח' הבחור.
הב"ט הלכתא בלא טעמא. הני בבלאי טפשאי.
הב"י הבית יוסף. הטוב בעיניו יעשה. הר בית י"י.
הביל"א הבן יקיר לי אפרים.
הבית"ש הבורא יתברך שמו.
הבכ"א הבאים כאחד.
הב"ל הבא לטהר.
הבל"ה הא בלאו הכי.
הב"מ הכרה מרכבת.
הב"נ הטבת שתי נרות.
הב"ע הבאה בעבירה. הבאת עדים. הכא במאי עסקינן.
הבע"י הבא על יבמתו (פ"ו דיבמות).
הבע"ד הבאת עדים. הבעלי דברים. הוראת בעל דין.
הבעה"ח הבא על החתום.
הבעל"ט הבא עלינו לטובה.

---

[1]) השל"ה בחלק תושבע"פ מביא בשם הרמ"ע כי מ"ש חז"ל דברה תורה. דברו חכמים לשון הבאי ענינו כי מצד המציאות למטה נראית ריק והבאי, אבל מצד שרשם למעלה יש להם ענין גדול.

[2]) זה הר"ת נמצא רשום במצבה בס' חלקת מחוקק צד מ"ד בזה"ל ובחר עוד בירושלים הב"ד. וכתב המחבר פירושו לא נתברר.—ולי נראה פתרונו הגואל בן דוד.

[3]) מספור על הגאון בעל מחצית השקל, שבימיו הורה הרב אב"ד בעירו הלכה למעשה בדיני י"ה נגד הוראת בעל בית חדש, ואחד מלומדי העיר הקנטרנים בר פלוגתיה דהרב עשה בשביל זה רעש בעיר ויבא לבית ר' שמואל הלוי בעל מחה"ש שהיה מיקירי קרתא ויצעק בקול למה תשא פנים להרב שנכשל בדבר הלכה, מי לנו גדול מהב"ח.—ר"ש לא ענהו רק רשם על פתקא אלה הדברים „גם הב"ח אין לו חלק לעוה"ב" הנרגן ראה ויאלם דום.

הב"פ הברה פשוטה.
הב"צ הלכתא בעיא צילותא.
הב"ק הכא בהא קמיפלגי.
הבק"א הבקר אור [ס].
הבק"ל המבדיל בין קדש לחול.
הבקר א"ר סימן שנתן בעל השל"ה להפשר שנעשה במחלוקת הפוסקים, לומר אהבת עולם בערבית, ואהבה רבה בבקר, ר"ת א"ר.
הב"ר הבאה ראשונה, (כמו הבע"ל בשו"ת תורת אמת).
הברי"ח הקורא בלא רשות ידקרנו חרב (כן היו כותבין על גבי מכתב כמו בהדר"ג).
הב"ש הילל בן שחר [ס]. הכל בידי שמים.
הבש"ת הזהרו בזקן ששכח תלמודו.
הב"ת הא בהא תליא.
ה"ג האי גברא, האי גונא, הך גירסא. הכי גרסינן. הלכות גדולות [ס]. המביא גט (פ"א דגיטין). הסגת גבול. הר גרזים. חמש גבורות[ק]. חמשה גברי.
הג' הגאון. הגביר. הגדול. הגהות. הגירסא.
הג"א הגהות אשרי [ס].
הגאב"ד הגאון אב בית דין.
הגאה"ג הגונב אחר הגנב. הגאון הגדול.
הגבו"ג הגבהות וגלילות.
הגב"י הגהות בית יוסף.
הגבתו"י הגדול בתורה ויראה.
הג"ג חיא גופה גזרה.
הג"ה הגהות המחבר—הכותב.
הגה"ט הגהות הטור.
הגו"ג הגבהות וגלילות.
הגו"ד הא גברא והא דסקא.
הגוה"ט הא גברא והא טסקא.
הגוח"א חמש גבורות וחסד אחד [ק].
הגו"ף הגו"ף מעי"ן משיבין ומרחיבין סימן ברכות נ"ז למאמרי אגדה בעניני בריאות והנאות הגוף. המגויים במספר שלשה. בעל למנצח לדוד מפרש ענין הסימן עפ"י קבלה.
ה'ג'ז'ה עיין גזה.
הגי"נ הגהות יש נוחלין.

הג"כ הגעלת כלים.
הג"ל הבו גודל לאלהינו.
הגל"מ הגורם לממון.
הג"מ הגאון—הגביר מורינו. הגהות מיימוני. הגהות מנהגים. הגהות מרדכי.
הגמה"ג הגאון מאור הגולה. הגונב מן הגנב.
הגמ"י הגהות מיימוני.
הגמ"נ הגהות מנהגים.
הגמ"ר הגאון מורינו ר'. הגהות מרדכי.
הגנ"י הגאון—הגביר נרו יאיר.
הג"ע הגע עצמך.
הגצב"ב הגואל צדק במהרה בימינו.
הג"ר הגאון רבינו. העניך געלער (סופר במכ"ע ל"פ).
הגר"א=ו הגאון ר' אליהו ווילנא.
הגרי"ב הגאון ר' יהודה בכרך — ר' ישעיה ברלין.
הגרי"פ הגאון ר' ישעיה פיק.
הג"ש בש"ר סימן זבחים ה', בס' דל"צ כ' שצ"ל הנ"ש נש"ד והוא סימן לשני ישיבות החכמים. יתבי ר' ה'ונא ור' נ'חמן ויתיב ר' ש'שת גביהו יתבי ר' נ'חמן ור' ש'שת ויתיב ר' אד'א בר מתנה גבייהו — בס' למנצח לדוד הביא בשם אדרת אליהו, שהגיה ג"כ כנ"ל, והוא הגיה דצ"ל הנ"ש נשא וח"א רומזות לר' אדא ובכונת הסימן מעייל שם פילי פילין בקופא דמחטא.
הגש"פ הגדה של פסח.
ה"ד הא דאמרת. הביא דבריו. הדא דכתיב. הדא דתימא. הוא דאמר. הוא דרך. הזית דם. היינו דאמרי. היינו דוקא. היך דין. היכי דמי. הכי דרשינן. הלכה ד'. הלכות דעות. הורמנא דמלכא. המיר דתו. השתא דאמרת. חמשה דברים—דרכים.
הד"א הדא אמרה. היינו דאמרי אינשי. היכא דאיתמר איתמר. היכא דאפשר אפשר. הכל דבור אחד. הלוך ארבע אמות. הלכות דרך ארץ.
הד"ב הדיוט קופץ בראש. הדר ביה. הדרא בריא.

הר"ג הדרת גאונו.
הדגול"ד ההוא דגרים ולא דייק.
הדד עניו וחכם סימן ב"ב קט"ז, לדרשות ר' פנחס בן חמא, (וט"ס יש כאן וצ"ל עני וכן הביאו הל"ל והדל"צ).
הד"ה הדא הוא, הוא דאמר הכתוב, הלא דין הוא.
הדה"ד הדא הוא דכתיב.
הדו"ט הדורש טובתו.
הד"ט הדורש טובתו. הצעיר דניאל טירנו. (ספרו על או"ח ויו"ד נקרא עקרי הד"ט).
הדט"ל הדורש טוב לעמו.
הד"כ הדרת כבודו.
הד"ל השתא דאתית להכי.
הדל"ד היכא דאיכא למדרש דרשינן.
הדל"ע הכו דלא לוסיף. היכא דליכא עדים.
הד"מ הודאת מקצת.
הד"נ הדעת נותנת.
הד"ס ה' דובער סופרין. (במכ"ע ל"פ). ה' דוד סלוצקי. (חכם מפורסם מו"ל ספרי חכמת ישראל).
הד"ס ט"ב סימן יבמות ע"ד לדברים שמעשר עדיפא מתרומה. ה'באה ו'דוי אס'ור לאונן, ט'ומאה ב'עור בל"ל מכנים כונה בהסימן עפ"י רמז.
הד"ק הדרת קדשו. היינו דקאמר.
הדק"ל הדרא קושיא לדוכתא.
הדר מלכא לעלמא סימן במסרה לג"פ אבותיך מלא בכה"ק. שוב אל ארץ אבותיך (בראשית ל"א ג') ובמשרפות אבותיך המלכים (ירמיה ל"ד ה') אל תסג גבול עולם אשר עשו אבותיך (משלי כ"ב כ"ח) ענין הסימן אפשר שרומז למעשה נבוכדנצר שנטרד לשבע שנים ואח"כ שב להיות מלך הארץ.
הד"ר הדקטאר. הדרת רבים.
הדרוקן סימן לעבירה, שבת ל"ג.
הדרשב"י הלולא דר' שמעון בן יוחי.
הדרשו"ט הדורש שלומו וטובתו.
הדש"ת הדורש שלום תורתו.

ה"ה האהע העררין. האל הגדול. האשל הגדול. הדא הוא. הוא הדבר. הוא הדין. הוי היקש. החכם הגדול. החרם הגדול. היינו האי. היינו הך. הילדעסהיים. הכי השתא. הכרת המדות. הלא הוא. הר הבית. הר ההר. הרב המגיד. (כן נקרא ונכתב בעל מגיד משנה). הרחבת הלשון. הרי הוא.
הה"א הוא היה אומר. הרי הוא אומר.
ההא"ה הכל הולך אחר המעמיד. הלך החבל אחר הדלי.
הה"ב הר הבית.
הה"ג הלל הגדול. הרב הגאון הגדול (למי שלא נקבע עדיין בהחלט שם התאר „גאון" כותבים המהדרים הה"ג למען יוכל להקרא כה או כה).
הה"ד הדא הוא דכתיב. הוא הדין. היינו הך דאיתמר. היסח הדעת.
ההה"ה הוא הודה הוא הדרה.
ההההה"ה הרב הגדול המפואר הנכבד החשוב (ל"ל).
ההההההה"ה הלא התארים האלה הבל הבלים הכל הבל (כן התלוצץ חכם אחד על רבוי התארים).
הה"ו והה"ע ההויה וההעדר.
הה"ו וה"נ ההוה והנפסד.
הה"ז הוא הזמן. הלל הזקן. הר הזיתים.
ההי"ב ה' הטוב יכפר בעד.
ההיעבה"ל הרחמן הוא יחזיר עבודת בית המקדש למקומה.
הה"כ הר הכרמל.
הה"מ הרב המגיד (מגיד משנה). הרב המחבר.
ההמ"כ האיש הגדול מנוחתו כבוד.
הה"נ הוא הדין נמי. הטבת חמש נרות.
הה"ע הוא האלהים עליון.
הה"פ הלכות הפסח.
ההקע"פ הופכים הקערה על פיה.
הה"ר המן הרשע. הרב הגדול ר'.
הה"ש הזכרי השמים. הצד השוה.
ההש"ב הצד השוה שבהן.
ההשב סימן במסרה (אפ"ס) שבויקרא ט"ו

קדמאה בפסוק כתיב השעיר החי תנינא בפסוק כ"א השעיר החי,—קמץ ופתח שוין, ובעל מבין חידות פי' באופן אחר.
ההת"ב הררים התלוים בשערה.
הו"א הואיל ואידחי אידחי — ואישתני אישתני — ואישתרי אישתרי. הוה אמינא. הוי אומר.
הוא"א הואיל ואידחי אידחי.
ה'ו'א' ה'י'ה' גבור ציד סימן במסרה כי במ"ב כ"ד י"ט כתיב אשר הוא פקיד ובסוף ירמיה אשר היה פקיד.
הוא"ל הואיל ואתא לידן.
הו"ב הכבד ושב בביתך (בתשב"ץ ח"ב ס"ס רס"ה כתוב הר"ת „הו"ב" ואינני יודע לע"ע פתרונו).
הוב"ד הלל ובית דינו.
הו"ג הרים וגבעות.
הו"ד הובאו דבריו.
הוד"ע הודאה עצומה.
הו"ה הואיל והותרה הותרה. הוא הדין. הולכה והבאה. המפואר והחשוב (ל"ל).
הוה"כ הוצאה והכנסה.
הוון כלביא[1]) שאלון חכמתא לסוסיא סימן במסרה לחמש פעמים הבין בכה"ק והיה רק זועה הבין שמועה (ישעיה כ"ח י"ט). והכלבים עזי נפש — לא ידעו הבין (שם נ"ו י"א). ושאלת לך הבין (מלכים א' ג' י"ב). חכמת ערום הבין דרכו (משלי י"ד ח'). כסוס כפרד אין הבין (תהלים ל"ב ט').
ה'ו'י' שלש אותיות אלה בבואן בשרש רק בתור אמות הקריאה. לא תחשבנה במספר אותיותיו, והא' אינו כן (מל"ע § 42).
הוכן שביל אמת סימן לי"א אותיות השמוש (ס' הזכרון לר' יוסף קמחי בשם ר' אברהם בן קמביל המגיד שב"א צד 287).
הו"ל הוי ליה. הוציא לאור.

הול"ל הוה ליה למימר.
הו"מ הדיוט ומלך. הוי מצי.
הומבה"י סימן סוכה נ"ה לשיר של מוספין בחול המועד סוכות. ה'בו. ו'לרשע. מ'י יקום. ב'ינו. ה'סירותי. י'מוטו.
הומהב"י סימן הנ"ל שם. אלא שמקדים הסירותי לבינו.
הומ"ל הוה מצי לאתויי—למימר.
הונ"א ברכות נ"ז הרואה הונא בחלום (בכתב נס נעשה לו. ופי' הג' יעב"ץ בהגהותיו, מפני שזה הוא נוטריקון ה'ודך ו'דברי נ'פלאותיך א'שיחה.
הו"ע הדס וערבה. הודאה עצומה.
הועק"י עיין הוק"י.
הו"פ בספר רבני פראנקפורט פתרונו, האלוף ופרנס.
הוק"י תאר לראשי העיר, מצאתי בשו"ת תורת אמת ועוד בספרים שונים וכנראה פתרונו האלופים וראשי קהלת ישרון — ולפעמים נמצא הועק"י ופתרונו האלופים ועיקרי קהלת ישראל.
הו"ר הוצאה ראשונה. הוראדנא. הושענא רבה.
הור"ר הבל ורעות רוח.
הו"ש הלל ושמאי.
הוש"ר הושענא רבה.
הו"ת הוא ותמורתו. הלכה ותוספות. הספד ותענית.
ה"ז הדרת זקנים [ס]. הלכה ז'. הרי זה.
הזא"מ הלא זה אוד מוצל.
הז"ב הרי זה ברור.
הזב"ד ב"ך הצעיר זאב בן דוד בוכנר כהן (ל"ל).
הז"ג הזמן גרמא. הרי זה גיטך.
הז"י הדר זהר ישיבתו. השומר זרע ישראל[ג].
ה'ז'י'ו' ל'ך'[2]) סימני ראשי הפסוקים בפרשת האזינו לאמירה במוספי דשבתא שהיו חולקין

---

[1]) ענין הסימן הלצה והתול מר על המושלים העריצים השמים טפשים ליועצים לדרוש מהם חכמה.

[2]) כתב בס' למנצח לדוד איבא למידק מה ראו לומר שירה זו במוסף שבת ונלענ"ד

אותה לששה פרקים בהפסקה בינתים. וגם לקריאת התורה שנחלקת לששה גברי (ראש השנה ל"א) ה'אזינו, ז'כור, י'רכיבהו, ו'ירא, ל'ולי, כ'י ידין.

הזיק מה והמית כלל סימן כתובות מ"א למתניתא למקשו מינייהו בדין פלגא נזקא ממונא או קנסא—הניזק והמזיק, מה בין תם למועד. המית שורי, זה הכלל — בל"ל דוחק לתת כונה בהסימן.

הזכ"נ הזכרת נשמות.

הז"מ הרי זה משובח.

הזמ"ב הרי זה מתחייב בנפשו.

הז"ק הזק ראיה.

ה"ח הטבת חלום. הכל חייבין. הלכות חליצה. חמשה חסדים [ק]. חמשה חסרים [מ].

הח' החכם. החתום.

הח"א סימן קביעות לשנה מעוברת. א' דראש השנה יום ה', השנה חסרה, א' דפסח יום א'.

הח"ב החתומים בו. הכל חיבים בראיה (פ"א דחגיגה).

החה"ג החכם הגדול.

החה"י הן חסר הן יתר.

החה"נ החכם הנבון.

החה"ע הי חסיד הי ענו.

החה"ש החכם השלם.

החוה"ש החיים והשלום.

החזירה לעולם השב חייא אמרת נשבר שכר סימן ב"ק נ"ו להקושיות שם בדין שומר אבידה. בל"ל מפרש ענין הסימן עפ"י קבלה.

הח"ט הלכה חמורך טרפון.

הח"ל החולץ ליבמתו (פ"ד דיבמות).

החלי"א הניח חיים לכל ישראל אמן (כן מצאתי אבל כיון שהוא אחרי הזכרת שם נפטר אין למלת אמן שייכות יפה כאן, ולכן נ"ל כי ת' אמן צ"ל אחריו).

החלצית"ו עיין יחלציתו.

הח"מ החתום מטה.

הח"נ הטבת חמש נרות.

הח"ע—ר[1]) שלש האותיות האלה דורשות הרחבת הלשון ולכן תתחלפנה לפעמים התנועות באותיות שלפניהן—ויש שגם באות ר' כן—מל"ע § 14.

החעמש"י התורה חסה על ממונם של ישראל.

הח"ר החכם רבינו.

הח"ש האל חנן שמו (ד' ול"ר).

ה"ט האי טעמא. ההוא טייעא. היא טהורה. היינו טעמא. הלכות טומאה. הרי טוב. חמשה טפחים.

הטב"נ הטבת שתי נרות.

הטוה"מ הטוב והמטיב.

הטו"ט הלכות טומאה וטהרה.

הטו"מ הטוב ומטיב.

הטח"נ הטבת חמש נרות.

הטש"נ הטבת שתי נרות.

ה"י הכל יודוך [ת]. השם ינחמהו. השם ירחם. השם ישמרהו (אחר הזכרת שם חי). השם יתברך.

הי"א השם ישמרהו אמן.

לפי שבאותה שעה היו מתחלפות המשמרות הילכך היו אומרים מה שאמר משה רבנו בשעת חלוף המשמר, דהיינו כשנפטר הוא מן העולם ומסר צאן קדשים ביד משמר אחר שהוא יהושע ומה גם דבשבת ממש אחר חצות היום אסתלק מעלמא. וע"ז יצדק הרמז בסימן זה, כלומר שירה זו אמרה לך הזיו שהוא משה כדאמרינן בעלמא לדזיו ליה כבר בתיה. — ועיי"ש עוד כונה אחרת.

[1]) ר' בנימין בעל המסעות מספר, כי להכותים בשכם אין להם שלש אותיות אלה: ה' מן אברהם ואין להם הוד, ח' מן יצחק ואין להם חסד, ע' מן יעקב ואין להם ענוה. ובמקום אלה האותיות משימין א' ובזה הדבר נכרים שאינם מזרע ישראל, שהם יודעים תורת משה חוץ מאלה שלש אותיות.

הי״ב המקום יהיה בעזרו.
היב״ק ה׳ יעננו ביום קראנו.
הי״ד ה׳ ינקום דמו.
הי(ד)״ם היודע מחשבות. הידי משה.
הידו״ע ה׳ ינקום דמו ויחונן עצמותיו (ל״ל).
היד״ע ה׳ ינקום דם עבדיו. הרב יצחק דמן עכו. (ירושלים כרך חמישי צד 58).
הי״ה ה׳ יודע הכל.
היה״ד היסח הדעת.
היה״ק היכל הקדש.
הי״ו ה׳ ישמרהו ויצילהו.
היו היה דבר ה׳ סימן במסרה לג׳ זוגין מן ב׳ ב׳ בענין דמטעי. קדמאה היו תנינא היה. בעל זה הסימן מקפיד רק על הכתיבה לא על הקריאה. בראשית מ״א מ״ח, אשר היו בארץ מצרים, שם נ״ג אשר היה בארץ מצרים, דהי״א כ״ג כ״ב ולא היו לו בנים. שם כ״ד כ״ח ולא היה לו בנים. קהלת ב׳ ז׳ מכל שהיו לפני בירושלים, שם ט׳ מכל שהיה לפני בירושלים.
הי״ח המקום ימלא חסרונך, הקולות יחדלון [ס]
הי״ל ה׳ ישמרהו לנצח.
הילבאו״א ה׳ יזכני להגות בו אמן ואמן. (כן היו כותבים מעתיקי או קוני ספרים).
היל״ל היה לו לומר.
הילל בן שב״ר יהודה ליב לנדא בן ישכר, (סופר במב״ע ומאספים).
הי״ם הוד יסוד מלכות [ק]. ה׳ יודע מחשבות. היותר מקובל. היפה מראה. הידי משה, הישן מפרשים.
הי״נ היה נראה. היודע נסתרות. הלכות יין נסך.
הים״ב היד סולדת בו.
הי״ע המקום ירחם עלינו.
היקש וגזרה שוה קל וחומר סימן זבחים מ״ט, ששם יבוארו דרכי וגדרי המדות האלה: המ״ס מביא בשם הדק״ם שחסרו בהסימן מלות „ובנין אב" והנה גם בלמנצח לדוד התעורר ע״ז ומפני זה הלך למרחוק בדרך קבלה.
הירדן ההר הטוב הזה והלבנון (דברים ג׳ כ״ה) סימן במסרה (אפ״ס) כי בבמדבר ל״א, ל׳ כתיב מן החמשים מן האדם מן הבקר מן החמורים ומן הצאן ד׳ מן קדמאי בלי ו׳ המישאה בו׳ כמו הכא.
היר״ח הרב יוסף רפאל חזן.
היש״נ הש״נ (כ״ד ד׳ ואיני יודע פירושו. אפשר שפתרונו היך שנאמר. ול״ר).
היש״ע עיין עש״ב.
הית״ה היתר הוראה.
ה״כ הכנסת כלה.
הכ״א הכנסת אורחים.
הכ״ב הס כל בשר.
הכ״ד הלא—הנה כה דברי. הרהור כדבור דמי.
הכד״א היכמא דאת אמר.
הכד״ה הלכה כדברי האומר.
הכ״ה הכל כמנהג המדינה. הכרת המדות—המעלות.
הכו״ח הכותב והותם.
הכו״כ הא כדאיתא והא כדאיתא.
הכ״ז סימן קביעות לשנה פשוטה. א׳ דראש השנה יום ה׳, השנה כ׳סדרה, א׳ דפסח יום ז׳.
הכ״ט עיין „עספב״ח".
הכביג״א הנה כי בן יבורך גבר ירא אלהים.
הכל״ה הלכות כלאי הכרם.
הכ״מ [1]) הכבודה מרת. הלכה בסתם משנה. הכסף משנה [ס]. הריני כפרת משכבו. כן כותבים כשמזכירים שם אב או אם בתוך שנה לפטירתם.
הכנ״א הכנסת אורחים.
הכנוי״ם סימן לאותיות האלו הבאות בפעלים ובשמות אחרי השרש להורות על הפעול או הקנין. תל״ע § ו׳.

---

[1]) ראיתי באיזה שו״ת שנסתפק אם יש לומר כן על רבו.—ומצאתי בריב״ש סי׳ שפ״ה שכתב כן על הר״ן. אח״ז ראיתי ברש״י סוכה כ׳ ד״ה הריני שכתב „אביו או רבו".

הכנ"ב הכנסת כלה.
הכס"ת הלכה כסתם. הלכות כתיבת ספר תורה. הכנסת ספר תורה.
הכ"פ הכי פירושו. הכי פריך.
הכ"ק הכי קאמר.
הכ"ר החכם כבוד ר'. זה הר"ת היה נהוג אצל הקראים. עיין אבני זכרון ובהמליץ תרמ"ח גליון י"ג כ"ז.
הכ"ש הכל שוחטין.
הכ"ש פש"ח סימן חולין כ"ט לשמות האמוראים המתרצים. ה'ושעיא כ'הנא ש'ימי פ'פא אש'י, ופתרון ח' האהרונה א"י לע"ע ועיין בדל"צ שנדחק לפרש ולהגיה. ובל"ל כ' בפשיטות דאותיות הכ"ש פ"ש על שמות האמוראים כנ"ל והח' פתרונה חולין. כלומר דכלהו אמרו רישא בחולין. ולי נראה דהש' רומזת לר' שמעון בן לקיש. ור' אשי לא נזכר כלל בהסימן מפני שהוא לא הזכיר בדבריו רישא בחולין רק סיפא בקדשים. כונת הסימן מפרש בל"ל ע"ד הרמז.
ה"ל הא לך. הוי ליה. היה לו. הלכתא למשיחא. הנזכר למעלה. (כמו הנ"ל, כן הוא נמצא לרוב בשו"ת איתן האזרחי). הרי לך. התנצלות לדרשנים.
הל' הלכה. הלשון.
הלאד"נ הלא למשמע אזן דאבה נפשנו.
הלבו"ש הנקרא לחיים ברכה ושלום.
הל"ה הכל לפי הזמן—המקום—השעה.
הלה"ל הא לן הא להו. הבא להרגך השכם להרגו.
הל"ו הלעיטהו לרשע וימות. המבורך לעולם ועד.
הלוה"פ חלקה והפתרון ס. [ד].
הלו"ל הדבק לשחוור וישתחוו לך. קראו חז"ל לנשואין הלולא מפני שעל ידם נעשה ה'עקוב ל'מישור ו'הרכסים ל'בקעה. (חות יאיר לראב"פ) במאמר העולם שבשדוכין כל שהוא יותר עקום הוא יותר ישר.
הל"י הדל לא ימעיט. העשיר לא ירבה.
הלילו סימן במסרה שבבראשית כ"ד קדמאה בפסוק כ"ג ללין, תנינא פסוק כ"ה ללון, כמו במלה זו לי קודם ללו.
הלי"ע הרוצה לשקר ירחיק עדותו.
הל"כ הלכה כאותו—כמותו.
הלכ"ד הרהור לאו כדבור דמי.
הלכות חבר כזית מרה וקורקבן סימן חולין מ"ג למימרות ר' יצחק בר יוסף א"ר יוחנן בעניני טרפות—בל"ל מכנים כונה בהסימן ברוך רחוקה.
הלכ"ט הודו לה' כי טוב.
הולכין מיל וחוזרין מיל ושוהין כדי מיל סימן גדול היה להם זה שהגיע השעיר למדבר, יומא ס"ח.
ויעקב ה'ל'ך' לדרכו סימן למנין פסוקי ס' מלאכי שהם 55 כגימטריא של זו המלה הרשומה.
הל"ל הבאים לקראתנו לשלום. הוה ליה למימר. הלכה למעשה. הרופא לשבורי לב.
הלל"י ס' הללי הנזכר באוצה"ס לבן יעקב ערך תורה, כתב הח' ר"א ברלינער במאגאצין פיר די וויסענשאפט דער יודענטהומס שי"ב הובאו דבריו בס' ברכת אברהם צד XXIII שפתרונו הוי ליה ליכתב — ולפי שגוף זה המכ"ע אינו בידי לא אדע טעמו ונימוקו.
הלל"מ—הל"מ הכל לאתויי מאי. הלכה למעשה. הלכה למשה מסיני.
הל"ע הליכות עולם [ס]. הלכות עדות.
הלע"ל הליכות עולם לו.
הל"פ הגדת ליל פסח. הלוקח פירות. (פ"ד דדמאי).
הלק"ב הודו לה' קראו בשמו.
הלקה"ת הלכות קריאת התורה.
הלק"ט הלכות קטנות [ס].
הלש"ש הכל לשם שמים.
ה"מ הא מני. האי מאי. הברה מרכבת [ד]. הדור מצוה. הואיל משה [ס]. הויא מחאה. הכא מאי. הלכות מזוזה—מילה. הלל מצרי. הני מילי. הפסד מרובה. חמשה מלאים [מ].
המ' המאמר. המדרש. המהולל. המלכות. המצויין. המקום.

המ"א הלכות מאכלות אסורות.
המאב"ש המאריך בשלחנו.
המא"ה החזיק מועט את המרובה. המאור הגדול. המזכה את הרבים.
המאה"ג המאור הגדול. (שם תאר לרב גדול בתורה שלא הגיעה עדיין לתאר גאון).
המא"ל המאיר לארץ. [ת]. [ס].
המא"מ הא מה אני מקיים.
המ"ב הואיל משה באר [ס]. המדוכא ביסורים. המכונה בשם.
המב"ה המקום ברוך הוא.
המבה"ס השטן מקטרג בשעת הסכנה.
המבק"ל המבדיל בין קדש לחול.
המגלח ראשו בחלום סימן יפה לו. ברכות נ"ז.
המד"א היך מה דאת אמר. היינו מה דאמר. הרב מרא דאתרא.
המד"כ היינו מאי דכתיב.
המ"ה הבלא מפיק הבלא. הזמנה מילתא היא. הרחק מן הכעור.
המה ישאו את המשכן... והם ישרתוהו. (במדבר א׳ נ׳) — סימן במסרה (אפ"ס) כי קדמאה דהי"א ח׳ ל"ב שמאה ואף המה. תנינא שם ט׳ ל"ח שמאם ואף הם.—הסימן אינו רק על השנוי בין המה להם. והשנוי בין שמאה לשמאם סמכו כי יזכר מאליו אצל ה׳ ה׳ ואצל מ׳ מ׳.
המה"ע המון העם. המכתבי העתים.
המה"ק המאור הקטן [ס].
המה"ר המאור הגדול ר׳. המן הרשע.
המו׳ המובהק. המופלא. המופלג.
המו"ה הססם ובית הכוסות.
המוה"ג המופלג והנבון. המרומם והנעלה.
המו"ל המוציא לאור.
המו"מ הריני מוכן ומזומן.
המו"ן המר ונאנח. המשכיל ונבון.
המזא"ה המזכה את הרבים.
המזה"ר המזכה הרבים.
המח"ר המחילה רבתי.
המח"ש המפיל חבלי שנה.
המ" המבין יבין. המקום ירחם. המשכיל יבין.
המיב"ק המלך יעננו ביום קראנו.
המיכ"ד הממני יפלא כל דבר.
המי"ע המקום ירחם עלינו.
המיר"ה המלך ירום הודו.
המי"ש המקום יתברך שמו.
המי"ת המקום יתברך.
המ"כ היתה מנוחתו כבוד.
המ"ל הוא מותיב לה. הוה מצי למימר. המוציא לאור. היכי משכחת לה.
המל"א היתר מצטרף לאיסור.
המלבה"ד—המלה"ד המביא לבית הדפוס.
המלה"ק המלך הקדוש.
המלומ"ל הוא מותיב לה והוא מפרק לה.
המל"ל הפוכי מטרתא למה לי.
המלתע"ב המגיע לידו תבא עליו ברכה. (כן היו כותבין על גבי מכתב הנשלח ע"י שליח ברכה להמוסר).
המ"מ המגיד משנה [ס]. המגיד מישרים. המוציא מחברו.
המ"ן הסר מעלי נגעך (חות יאיר).
המ"ע הלכות מתנות עניים.
המע"ד המעביר על דעתו.
המע"ה המוציא מחברו עליו הראיה.
המע"מ המעביר על מדותיו. המעדני מלך[ס].
המע"פ הסר ממך עקשות פה.
המעק"ה הניח מעותיו על קרן הצבי.
המפח"ב המלבין פני חברו ברבים.
המצל"ה המצפה לתשועת ה׳.
המצפה עיין אינו רואה.
המק׳ המקובל. המקשה.
המק"ל המוציא קרי לבטלה.
המקע"ל המקשה עצמו לדעת.
המ"ר המחילה רבתי. הרחק מחבר—משכן רע.
המשביע עיין בטוב.
המש׳ ההכ׳ המשפטים ההכרחיים.
המש׳ המת׳ המשפטים המתחלפים.
המש׳ הנמ׳ המשפטים הנמנעים.
המש׳ הס׳ המשפטיש הסותרים.
המשי"ח הרב משה יחיאל חזן.

המש"ל המוציא שם (שמים) לבטלה. המשנה למלך [ס].
יין ה'מ'ש'מ'ח' ה'בדלה מ'ועד ש'בת מ'ילה ה'תונה מברכין על היין. (חות יאיר).
המשש"ל המוציא שם שמים לבטלה.
המשתכר עיין אינו רואה.
המ"ת הוד מלכות תפארת [ק].
המתו"צ הלכות מזוזה תפילין וציצית.
המתעטש בתפלתו סימן יפה לו. ברכות כ"ד ע"ש הטעם, והוא להניח דעתו.
המתפלל וטעה סימן רע לו ואם שליח צבור הוא סימן רע לשולחיו. ברכות ל"ד—סימן סגוליי.
ה"נ הוא ניהו. הושיעה נא. הזכרת נשמות. הכי נמי. הלכות נדרים. הלכות נזירות. הלכות נחלות. ה' ניסי [ס]. (כן רשום בלוח הר"ת שבראש ס' ערכי הכנוים ול"י לע"ע מי הוא). הפרת נדרים. הריני נזיר.
הנ' הנגיד. הנדיב. הנזכר. הנחמד. הניחא. הנעלה. הנפטר. הנקרא.
הנ"א הכי נמי אמרינן.
הנא' הנאמר.
הנב"י הנפטר במבחר ימיו.
הנבקיו"ש הנפטר בקצרות ימים ושנים.
הנד"מ הנדפס מחדש.
הנה"ח הנץ החמה.
הנה"ס הוא נוסח הספרדי.
הנו' הנוסחא. הנוקבא [ק].
הנו"ח הנבון וחכם.
הנו"מ הנאנח מר. הנבון ומעולה.
הנז' הנזכר.
הנז"ל הנזכר להלן—למעלה.
הנז"ש הנזכר שם.
הנ"ח הנשאר חייב.
הנ"ט הרגל נעשה טבע.
הנ"כ הלכות נשיאת כפים.
הנ"ל הנזכר להלן—למעלה. הקריבהו נא לפחתך.
הנל"כ הנותן ליעף כח.
הנלכ"פ הנזכר למעלה כמה פעמים.
הנל"ע הניתק לעשה.

הנל"פ הקריבהו נא לפחתך.
הנ"מ הכי נמי מסתברא. הני מילי. הנפקא מינה.
הנמדה"ק הנמשך מדבור הקדום.
הנמע"ל הנמשך מעבר לדף.
הנעו"ע הנעלבים ואינם עולבים.
הנע"ל היה נא עוזר לנו.
הנע"ר הנעלה רבינו.
הנ"פ הוא נמי פשיטא.
הנפנה בחלום סימן יפה לו.
הנ"ץ הירץ גיימאנאוויץ (סופר מפורסם גם מחבר).
הנ"ר הנגיד הנעלה ר'. הנחת רוח.
הנ"ש הלל נח שטיינשניידער (סופר ומחבר).
הנש נשא או נשד עיין הגש בשר.
הנ"ת הנותן תשועה. הנחת תפלין.
הנת"ל הנותן תשועה למלכים.
ה"ס הוא סוד. הר סיני. התראת ספק. חמש ספירות [ק].
ה'ס' כל בשר סימן לקאפיטולי דברי הימים א' וב' שהם 65 כגימטריא של זו המלה הרשומה.
הס' הסבה. הסברא. הספק. הספר.
הס"ג הסגת גבול.
הס"ד הוא סוף דבור. הסח דעת. הסלקא דעתך.
הסה"מ הסכמת המדקדקים—המפרשים.
הסה"פ הסכמת הפוסקים.
הסה"ר הסכמת הרבנים.
ה'ס'כ'ת' ו'ש'מ'ע' סימן לכל הדברים הצריכים עמידה: ה'לל, ס'פר תורה, כ'הנים לדוכן, ת'פלה, ו'דוי, ש'ופר. מ'גילה, ע'ומר. (חות יאיר).
הסלש"ה התראת ספק לא שמא התראה.
הסע"ס הספר עד סופו.
הסע"ת הוכיח סופו על תחלתו.
הס'פר ס'פר (עזרא ז' י"א)—סימן במסרה כי במלכים ב' כ"ה י"ט כתוב ואת הס'פר ובירמיה נ"ב כ"ה ואת ס'פר.
הסרה"פ הסכמת רוב הפוסקים.
הס"ש הסבת שמאלי

הס"ת הלכות ספר תורה.
ה"ע הגע עצמך. הוא עמוק. הליכות עולם [ס]. הרהור עבירה. הרי עלי. הר עיבל. היתר עסקא.
הע' העובדים. הענין. הערה. העתקה.
העבמה"ק העוסק במלאכת הקדש.
העג"י הספדים על גדולי ישראל.
הע"ה המלך—הנביא עליו השלום.
העוב"י העורבים ובני יונה [ס].
העוה"ע העמדה והערכה.
העו"ח הלכות ערכין וחרמים.
העו"מ העולה מזה.
העושה בסם ושליח חברו נשבר סימן ב"ק נ"ו להדברים שיש עוד שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. בל"ל מפרש ענין הסימן בדרך זר ורחוק.
העושה מלאכה עיין אינו רואה.
העו"ת הלכות ערובין ותחומין.
הע"י ה' עליהם יחיו—יראה.
העי"א ה' עליהם יחיו אמן. ה' עליון יברך אותו.
הע"ל המאבד עצמו לדעת.
העל"ה העובר לפני התיבה.
העליון למטה [1]) והתחתון למעלה סימן במנחת שי כי בבראשית מ"ו פסוקי כ"ו כ"ז מלת הבאה קדמאה מלרע תנינא מלעיל.
העמ"נ העלאת מיין נוקבין [ק].
הענ"צ הספדים על נשים צדקניות.
העוסקין במלאכת שמים עיין אינו רואה.
הע"ק העברת קולמס.

העק"מ הרהורי עבירה קשין מעבירה.
הע"ר הני עכברי רשיעי. הערמת רבית.
הע"ש העלה שלמה (שבספר תורת זבח). הערב שמש.
העש"ל הנני עומד שם לפניך[2])
ה"פ הברה פשוטה. הכי פירושו. הכי פריך. הלכה פסוקה [ס]. הלכות פסוקות [ס]. הלכות פסח. הרבה פעמים. השגחה פרטית. חמש פעמים. חמש פרצופים [ק].
הפ' הפוסקים. הפטורה. הפסוק. הפרשה.
הפברי"ח הפותח בלי רשות ידקרנו חרב (כן היו כותבים על גבי מכתב כמו בחדר"ג ופגי"ן).
הפברי"נ הפותח בלי רשות ישכנו נחש (כן היו כותבים על גבי מכתב כמו בחדר"ג ופגי"ן).
הפ"ה חמש פעמים חמש.
הפו' הפוסקים.
הפו"פ הפלא ופלא.
הפו"ר הלכות פריה ורביה.
הפט' הפטורה.
הפלא"ה הקטן פנחס לוי איש הורויץ (מפני זה נקרא ספרו על כתובות בשם זה).
הפלשב"ע הפלאה שבערכין [ס].
הפ"מ הפסד ממון. הפסד מרובה.
הפ"נ הפרת נדרים.
הפס' הפסד. הפסקה.
הפס"א הפסקה ראשונה.
הפס"ב הפסקה שניה.
הפס"ד הפסק דין[3]).
הפס"מ הפסד ממון. הפסד מרובה.

[1]) במנחת שי שם במק"ג ד' ווארשא הנוסחא העליון למעלה והתחתון למטה. ושערתי אני כי ט"ס הוא וצ"ל להפך כי מבואר במס"ג ובפסוק עצמו כי הראשון מלרע והשני מלעיל.— אך עתה נפל ספק בלבי אולי אין צריך להגיה וכונת הסימן לא על מלעיל ומלרע, רק על הבדל הנגינות הראשון בפשטא שהוא ממעל להתיבה והשני במרבא שהוא מתחת לתיבה.— אמנם לשונו לא משמע כן.—לפי הגהתי הסימן נזכה מזרתו וכפי הכתוב מפשטותו.

[2]) כתוב בשם הגדולים. בק"ק קראקא היו צריכים רב שהגאון עיר וקדוש ר"ר נתן שפירא היה זקן מאד ושאלו ממנו שבעצתו ינחם ועשה שאלת חלום והשיבו פסוק הנני עומד שם לפניך ר"ת העשל על הצור גימטריא קרקא.

[3]) כתב בזורע ברך שלישי, ברכות ט"ו לכן כותבין רוב פעמים מלת הפסד שהוא ר"ת

הפס"ר הפסקה ראשונה. הפסקה רבתי.
הפס"ש הפורש סוכת שלום. הפסקה שניה.
הפר' הפרחון [ס]. הפרק. הפרשה.
הפשב"ע הפלאה שבערכין.
ה"צ הלכות צדקה. הן צדק. הר ציון [ס].
הצ"ב האדון צעדערבוים.
הצב"י הן צדיק בארץ ישולם. הצעיר בישראל—בעבדי י"י.
הצה"ש הצד השוה.
הצו"נ הכל צפוי והרשות נתונה.
הצוע"ה ר"ת הזה רשום בשתי תעודות ישנות מעיר מאיינץ משנת ק"ד הנדפסות בס' ברכת אברהם ליובלו של ר"א ברלינר בצד 6—335 לפני חתימת הרב הראשון. וא"י פירושו. ואולי פתרונו הצרופים ומנוים על החתום.
הצ"ל היה צריך לומר. הצב למינהו. הצריך לענייננו. השעה צריכה לכך.
הצל"ח הכל צריכין למרי חיטי. הציון לנפש חיה [ס].
הצלנ"צ הצלחה נצחית.
הצעמלאים עיין יצעמלאים.
הצת"פ הצור תמים פעלו.
ה"ק הא קשיא. האי קרא. הכי קאמינא—קאמר—קתני. הכל קדש. הלכות קטנות [ס]. הלכות קמא (מ"ה ול"ר). הלכות קצובות[ס]. העברת קולמס. חמשה קונטרסים [ס].
הק' הקדוש. הקטן.
הק"א הכי קאמר. הקרבן אהרן.
הק"ב הדיוט קופץ בראש. הקדוש בעל (ר"ל בעל הספר כמו הקבשל"ה פתרונו הקדוש בעל ס' של"ה וכדומה).
הקב"ה הקדוש ברוך הוא
הקד"ח הקדמה חיובית.
הקד"ש הקדמה שוללת.
הקה"ח הלכות קדוש החדש.
הקה"מ הקדמת המחבר.
הקה"ס הקדמת הספר.
הק"ט הלכות קטנות [ס].
הקטח"ו הקטר חלבים ואברים.
היק"ל ברו"ח[1]) טעמ"א שה"ה סימן שבת קב"ט להדברים של רב ושמואל דאמרי תרוייהו בהנהגת יומא דהקזה.
הק"ל הא קיימא לן, הא קשיא לן. הדרא קושיא לדוכתה. הקודם לבוא,
הק"מ הרם קרן משיחך.
הקמ"ל הא קמשמע לן.
הק"פ הלכות קרבן פסח.
הקק"ל הא קא קשיא ליה.
הקר"ן הקדוש ר' נתנאל.
הק"ש הלכות קריאת שמע.
ה"ר הביא ראיה. הושענא רבה. הזק ראיה. הלולא רבא. הרב ר'.
הרואה טי"ת בחלומו סימן יפה לו. ב"ק נ"ה.
הרא"ם[2]) הרב ר' אליהו מזרחי. הרב ר' אליעזר ממיץ. הרב ר' אלכסנדר מרגליות.
הרא"ש הרב רבינו אשר. הרב ר' אהרן ששון.
הר"ב הלכה רותת בישראל. הרב ברטנורא. הרצון בו.
הרב"ה הרחום ברוך הוא.

הפסק דין לרמז שלא יטול ב"א כשיש לו הפסד במה שיושב שעה זו על הפסק דין, ואותו רב שמקבל דיינות אפילו אין לו הפסד כלל וכלל מה עושה הקב"ה מדה כנגד מדה נעשה מן הפסד הספד שמספידין אותו.

[1]) רמז בעל הסימן כי האדם המשתדל בכשרון מעשים זוכה כי יערה עליו רוח ממרום ויתוסף לו בינה יתרה שאף בילדותו יהיה בו טעם זקנים, אבל המיקל בזה הרוח ואינו חש להשתדל ונשאר רק במדרגת הנפש הראשונה, שבאה לו בטבע טוב טעם ודעת שוהה ומתאחר מבוא אליו. ע"ד שאמר אליהוא אמרתי רוב ימים ידברו... אכן רוח היא באנוש וכו'—למנצח לדוד.

[2]) כל מיני ר"ת כאלה שמות חכמים ומחברים יבואו בערבי אות ר'. ופה נרשמו רק שנים לדוגמא.

הרבתב"ר הרביץ תורה ברבים.
הרה"ל הרחבת הלשון.
הרה"ג[1] הרב הגאון—הגביר הגדול.
הרה"ח הרב החכם.
הרה"צ הרב הצדיק.
הרוצה להעשיר יצפין סימן למלת ובואי שאצל עורי צפון שיה"ש ד' ט"ז שהיא מלאה כי שאר הג' בכה"ק הם חסרים.
הר"ז הרי זה.
הר"ח ה' רב חסד.
הרט"ב הנותן ריח טוב בפירות.
הר"י המלך רם ישרון.
הרי"ש הרחום יתברך שמו.
הר"ל היה ראוי לומר. הלכתא רבתא לשבתא.
הרלנ"ט הראוי לנטילה.
הרלש"ה היזק ראיה לאו שמיה היזק.
הרמטע"ה הרב מטעם הממשלה.
הרנינו סימן בספר מנחת שי כי בבראשית ל"ב פסוקי ל"א ל"ב קדמאה פניאל תנינא פנואל. כמו בזו המלה ני ואח"כ נו.
הר"ף הרב ר' פרץ.
הר"ר הרב רבינו.
הרש"ה היזק ראיה שמיה היזק.
ה"ש הוברי שמים. הוראת שעה [ס]. האלבר־שטאדט. הלכות שבת. הלכות שחיטה. הלל שלם. הר שלום. (אברהם שלום פרידבערג סופר מפורסם).
הש' השאלה. השגה. השלם. השנה. השעה. השער. השערה. השקפה.
הש"א סימן קביעות לשנה פשוטה. א' דראש השנה יום ה'. השנה שלמה. א' דפסח יום א'.
השא"נ היזק שאינו ניכר.
הש"ב הגם שאול בנביאים.
הש"ב אש"ת הר שדה בית אדני שפתי תפתח—כ' בליקוטי מהר"נ זה רמז שתפלת הצדיק כשהוא מעלה אותה מבחינת הר ושדה לבחינת בית היא בשלמות.
השבא"ל הבאת שלום בין אדם לחבירו.
השב"ה השם ברוך הוא.
השביעני במרורים הרוני לענה. סימן כי ראשון לפסח הוא ט"ב—לקוטי הפרדס.
הש"ג השגת גבול. השלטי גבורים [ס].
ה'ש'ג' סימן קביעות לשנה מעוברת א' דראש השנה יום ה'. השנה שלמה. א' דפסח יום ג'.
השג"א השגחה אלחית. השאגת אריה [ס].
השג"כ השגחה כללית.
השג"פ השגחה פרטית.
הש"ה הוראת שעה היתה.
השהה"ש הפה שאסר הוא הפה שהתיר.
השוה"א השמים והארץ.
השו"ק הכל שריר וקיים.
השו"ט הלכות שחיטה וטרפות.
השו"י הלכות שמיטה ויובלין.
הש"י ה' ירחם. ה' ישמרהו. ה' יתברך. השג יד.
השי"א ה' ישמרהו אמן.
השי"ד ה' ינקום דמו.
השיד"ע ה' ינקום דם עבדיו.
השי"ו ה' ישמרהו ויחיהו.
השי"ל ה' יפקדך לשלום.
השי"ש ה' ישמרנו.
השי"ת—ב השם יתברך.
השכ"ה סימן כי בשנה פשוטה כשחל סוכות ביום ה' ויהיו מרחשון וכסלו שלמים יהיו מספר השבתות שבין סוכות לפסח כ"ה ולא נצטרך לכפול הפרשיות.—לקוטי הפרדס.— עיין פס פכד.
הש"ל הרי שלך לפניך.
הש"פ הגדה של פסח.
השמ"ש הרב שלום מזרחי שרעבי (כן רשום על כל הגהה שלו בס' עץ חיים דפוס ירושלים).
הש"ץ הן שלך צדק. השליח צבור.

[1] תאר כזה על רב הוא בבחינת פלגס, יצא מכלל „הרב הגדול" ולכל „הרב הגאון" א באָ.

ה"ת הא תינח. היכי תמצא. הכא תרגמו. הכי תרגמו. הנותן תשועה.

הת"ב הכל תלוי במזל. הלכות תשעה באב. המרביץ תורה בישראל—ברבים.

התו' התוספת. התורה. התורני.

התוה"מ התורה והמצוה [ס].

התוה"פ התורה והפלסופיא [ס]. התחיה והפדות [ס].

התח' התחייב. התחיה. התחיל. התחלה. התחתון.

התט"מ הולך תמים טעמי מצות (להבדיל בין זה ובין ספר אחר בשם זה).

ה"ת כה"ת הני תנאי כהני תנאי.

הת"נ התרת נדרים.

הת"ם התראת ספק.

הת"פ הלכות תפלה. הצור תמים פעלו.

התרת יבמה סנדל סימן יבמות ק"ב לשלשה מאמרי ר' יהודה אמר רב בענין ההוא.— הסימן יש לו קשר עניני, היבמה נתרת לשוק ע"י סנדל של חליצה

ו.

ו' וא"ו (אות הששית באלפא ביתא). מספר 6 ווארשא. ווילנא. וויניציא.

וא' ואחד. ואחר. ואמר.

וא"א ואי אפשר. ואי אשמעינן. ואם אמר. ואני אומר.

וא"ב ואי בעית.

ואב"א ואי בעית אימא.

ואביכן התל שם סימן שנתן הקראי ר' דוד אלפסי לי"א אותיות השמוש. לקוטי קדמוניות צד קצ"ה. המגיד שב"א צד 219.

ואבר"ח ואני ברוב חסדך.

וא"ג ואית גרסי.

וא"ד ואיכא דאמרי.

וא"ה ואלו הן.

וא"ו זיין עיין איכה.

ואו לואו יוד ליוד סימן במסרה כי נתונם נתונם המה לו במדבר ג' ט' מלאי ו' חסרי יו"ד נתנים נתנים המה לי שם ה' ט"ז מלאי יו"ד וחסרי ו'.

ואז"ב ואין זה ברור. ואני זאת בריתי.

וא"ח עיין אזח.

ואט"ד עיין אזגי.

וא"י ואורך ימים. ואינו ידוע. ואינו יהודי, ואינו יכול. ואם ירדו. וארץ ישראל.

ואילים שבעה (דה"י ב' י"ג ט' כ"ט כ"א) סימן במסרה לז' פעמים ואילים בכה"ק יש מלאים ויש חסרים.

ואכמ"ל ואין כאן מקום להאריך. ואכתי מבעי ליה.

ואכס"ל ואתה כרחום סלח לנו.

וא"ל ואודו לטעמייהו. ואין לומר. ואמרי לה. ואפשר לומר.

ו'א'ל' ע'ל' יקראהו (הושע י"א ז') סימן במנחת שי שבמלאכת המשכן קדמאה דצואה שמות כ"ח כ"ד אל קצות החשן, תנינא דעשיה שם ל"ט י"ז על קצות החשן.

ואליפלהו סימן למנין פסוקי פ' פנחס שהם 168 כגימטריא של זה השם הנזכר בדה"א ט"ו.

ואל"כ ואהבת לרעך כמך. ואם לא כן.

ואמרה האשה עיין אמן.

וא"נ ואין נופלים. ואינו נאמן.

ואני עיין לה.

ואנימוע"ה ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה.

וא"ק—ית"י א"נ ואתה קדוש—יושב תהלת ישראל אל נא.

ואר"פ ואחד ראש פסוק [מ].

וא"ש ואלה שמות.

ואשא"ת—מ ואם שגיתי אתי תלין—משוגתי.

ואש"ר ואלה שמות רבה.
וא"ת ואם תאמר. ואני תפלתי. ואונקלס תרגם.
ואת"ל ואם תמצי לומר.
ואתליע"ר ואני תפלתי לך ה' עת רצון.
ובאיש דואג לגדליה וקטל נוניא סימן במסרה לחמשה פעמים ויּמת בכה"ק בראשית ל"ח י', תחלת הפסוק וירע שתרגומו ובאיש. ש"א כ"ב י"ח במעשה דואג, ירמיה מ"א ב' בגדליה, ש"ב י"ד ו' נזכר בכתוב ויכו שתרגומו וקטל. תהלים ק"ה כ"ט וימת את דגתם בתרגום נוניא (במסרה ש"א כ' הגי' אבאיש, וי"ס אבאש ופי' בר"ת אם בא אל אשת, או למפרע שבי אלמנה בית אביך. מסרת פ"פ).
וב"ב ובני ביתו. ששה בנינים כו.
וב"ה ויהי בנסוע הארון.
ובה"א ובית הלל אומרים.
ו'ב'ה'ו' ואם בת היא וחיה (הלצה מאב"ג בהבק"א ש"ז ח"א).
ובה"מ ובערת הרע מקרבך. ובית המדרש. וברכת המזון.
וביה"ש וביום השבת [ת]. ובין השמשות. ובית השחיטה.
ובי"ו עיין זטו.
וב"כ ובאי כחו. וברכת כהנים. ושתי כרעים.
ובכת"פ ובכן תן פחדך.
ובל"ג ובא לציון גואל.
ו'ב'ל'מ'י'ש'א'ת'כ'נ'ה' סימן שנתן בעל מקנה אברם לי"א אותיות השמוש.
ובלצ"ג ובא לציון גואל.
ובלשאל"ל ובלבד שיכון את לבו למקום— לשמים.
ובנ"א ובני אדם. ובנוסח אחר.
ובנא"ה ובזה נבוא אל הבאור.
ובנ"י ובנחה יאמר [ת]. ובני ישראל.
ובשר בשדה טרפה סימן חולין מ"ז לריאה שהיא כמראה בשר שהיא טרפה.
ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב סימן במסרה כי בבמדבר ל"ה קדמאה הכתוב אצל ולא תחניפו בפסוק ל"ג אשר אתם בה, ותנינא האמור אצל ולא תטמא בפסוק ל"ד אשר אתם יושבים בה כמו הכא שאצל טמא כתיב יושב.
ו"ג ששה גברי (לקה"ת).
ו'גבר י'מות ו'יחלש ו'יגוע א'דם ו'אין (איוב י"ד י') סימן שנתן הח' ר"ש פינסקער בהמגיד ש"ו צד 152 לשתי נוסהאות בכתיבת אות ו' במלואה שיש כותבין ביו"ד נחה כזה וי"ו ויש כותבין באלף נחה כזה וא"ו ובזה הפסוק ימצאו גם שתיהן.
וגו' וגומר (מנהג חז"ל כשמביאים מלים מאיזה פסוק ואינם משלימים אותו כותבים וגו' כלומר שהקורא יגמור בעצמו).
וגחז"ל וגם חרבונה זכור לטוב.
וגליתי עיין עתרת.
וד"א ועד ד' ארצות.
ודא"י וד' אכלו ירק (הערה מפורסמה מר"ר העשיל זצ"ל ברכות מ"ח א').
ודב"ל ודי בזה למבין.
ודו"ק שבמהרש"א. כ' ב"ש שפתרונו ודרוש וחקור קרוב. או ודוחק קטן. ובאמת אין זה ר"ת כלל, רק מלשון הש"ס נפק דק, דייק וגמיר, ופירושו דקדק ועיין היטב.
וד"ל ודי למבין.
ודל"ב ודי לחכימא ברמיזה.
ודמ"ש ודע מה שתשיב.
ודניאל בתרע מלכא סימן ערובין ע"ג כפי פי' ר' חננאל המובא בתוס' שם. שר' יהודה בן בבא מתיר בעבדים. והסימן הוא שהעבד כל מקום נחשב כבבית אדונו ובבא ותרע אחד הוא, ובזה יזכר השם והענין. עיין רש"י ותוס'.
ו"ה ווי העמודים [ס]. וכוח הרת [ס].
והא"ר והא אמר ר'.
והא"ש והיה אם שמוע. והשתא אתי שפיר.
וה"ב והדבר ברור.
והבית עיין עשן.
וה"ג ודוי הגדול.
וה"ד וכוח הרת [ס].
והד"ל והדומים להם.

זהד"נ והדר נהורא.

וה"ה והוא הדין.

והוא צולע על ירכו סימן במסרה שבמשכנא קדמאה ר"ל דצואה שמות כ"ו ל"ה נאמר על צלע המשכן ובמשכנא תנינא ר"ל דעשיה שם מ' כ"ב נאמר על ירך המשכן.

ו'ה'ה'יכל נמוג סימן במסרה כי תלתא הוא דכתיבי גבי רוצח דברים י"ט קדמאה בפסוק ד' עם ו'. והוא לא שונא לו. תנינא תליתאה. בפסוקי ה' ו' בלא ו' הוא ינוס. לא שונא הוא לו. כמו כזו המלה תחלה ו' ואח"כ שני האין. ובעל מבין חידות נטה מהדרך.

והו"ר והוא רחום. והוראדנא. והושענה רבא.

והחונים לפני המשכן... שומרים משמרת המקדש (במדבר ג' ל"ח) סימן במסרה ובמנחת שי. כי בבמדבר י"ט קדמאה פסוק י"ג את משכן ה' טמא, תנינא פסוק כ' את מקדש ה' טמא. כמו הכא שמשכן קודם למקדש.

ו'ה'י'ה ה' למלך על כל הארץ סימן לסדרי ס' ישעיה שהם 26 כגימטריא של זו המלה הרשומה.

והיה כי קם הפלשתי סימן במנחת שי, כי בויקרא כ"ז אצל ערכך קדמאה כן יהיה תנינא כן יקום, קדמאה והיה לו תנינא כן יקום, כמו הכא שלשון הויה קודם לקימה.

והיו העטופים ללבן והקשורים ליעקב סימן בעטרת זקנים סי' כ"ה שציצית קודמים לתפלין פי' בתחלה יהיה העטוף בטלית לבן ואח"כ הקשורים של תפלין יהיו לעקב ר"ל לבסוף.

והי"מ וימ"ת והשם ישמרנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות. (כן היו כותבים גדולים רבים בסיום תשובותיהם או חדושיהם בהלכה).

והל"ש והושיענו למען שמך.

והמ"ב והוא מובן בנקל.

והמ"י והמבין יבין.

והמלך והמן ישבו לשתות (אסתר ג' ט"ו) **יבא המלך והמן** (שם ה' ה') סימן במסרה (בפ"ס) כי קדמאה דברים ב' ל"ד והנשים והטף, תנינא שם ג' ו' הנשים והטף.

ו'ה'מ'ל'ך' ש'ב' סימן לאותיות היחס והקשור. מל"ע § 133.

והמת יהיה לו סימן במסרה כי בויקרא כ' קדמאה בפסוק כ' כתיב ערירים ימותו, תנינא בפסוק כ"א ערירים יהיו, כמו הכא שלשון מיתה קודם ללשון הויה.

וה"ס והיא סוכתו.

וה"ע ווי העמודים [ס]. ועד העולם. ועד העיר.

וה"פ והכי פירושו. ועד הפועל.

והר-י"ע והוא רחום—יכפר עון.

והשו"ק והכל שריר וקיים.

וואט' ואטיקאן.

וו"ב וואלף באסקעוויץ (רב מפורסם בהגהותיו על הש"ס). ווארטערבוך. וויינבערג. וויט-טעלסהאפען (ל"ש). ווייסבערג, וויסבאדען, ווירצבורג.

וו"ה ווערטהער הערה.

ו'ו'ו' ו'שם ו'חם ו'יפת סימן בס' אכלה ואכלה 286 לג' פסוקים מתחלפין ומטעין קדמאה בראשית ז' י"ג ושם וחם ויפת, תנינא שם ט' י"ח ש'ם ו'חם ו'יפת ש'ו'ו' תליתאה שם י' א' וכן דבה"א א' ד', ש'ם ח'ם ו'יפת ש'ח'ו'. וזה הסימן טוב כי סדר הא"ב מתאים לסדרם במקרא.

ווילמ"ד ווילמרשדרף.

ו"ו נו"ן סימן במסרה כי בישעיה קדמאה ל"ה י' "ישיגו ונסו" שני ווין סמוכין זל"ז תנינא נ"א י"ד "ישיגון נסו" שני נונין סמוכין זל"ז—(רא"ב במשה"ם שש"ל).

ווע"ק וועליש קטן (באותיות הדפוס).

וו"ש וואלערשטיין. וויינשענק (ל"ש).

ו' ז' עיין איבה.

וז"א וזה אמרו.

וזאת לפנים בישראל סימן נדה מ"ה כי ר' חנינא ששמו הוא לשון נקבה נגד ר' יוחנן הוא מה אומרים תוך זמן כלפני זמן, כן פירש"י לולי דברי רש"י יש לפרש לפי שתיבת בישראל עולה כמספר רב ורבי חנינה, והעירני הג' מהר"ץ היות ז"ל שכונתי

לס׳ אמרי שפר, ומצאתי כעת בשמו גם בס׳ סדרי טהרה—דל״צ—בענ״ב צד 124 כ׳ לענ״ד בסלת לפנים שתי כונות לפני הזמן וגם בכל שהיא לפנים במזרח, כי רב ור׳ חנינא שהיו שניהם בבבל אומרים לפני הזמן.

וז״ב וזה ברור.

וזה״ב וזאת הברכה.

וזה עיין גב.

וז״ז וזולת זה.

וז״ט וזה טעם. וזו טעות.

וזי״א וזרעו יירש ארץ.

וז״כ וזה כונת.

וז״ל וזה לשונו.

וז״מ וזה מבואר.

ומש״ל וזה מה שרצינו לבאר.

וז״נ וזה נכון.

וז״ס וזה סוד.

וזס״ה וזה סוד הכתוב.

וז״ע וזה ענין.

וז״פ וזה פשוט.

ו״ח ששה חסרים [ם].

וח״ח וחוזר חלילה.

וח״י ויבואני חסדיך י״י (אחר חתימת השם לתפלה (אוצה״ס ש״א XV).

והיב״י וחפץ י״י בידו יצלח, (אחר הזכרת השם לברכה, אוצה״ס ש״א XV. הגרן ב׳ 108).

וחב״ם וחן בשלם סכו [ת].

וחל״ב וחרם לזרים בנדוי (יש כותבין כן על מכתב חתום. ויש מצרפים גם בהדר״ג ופגי״ן).

וחעב״ר וחוסה עלי כרוב רחמיך.

וטו״מ ותן טל ומטר.

וטלמ״ת וטוב לב משתה תמיד.

וי עיין ש״ף.

וי״א וזרעו יירש ארץ (עיין גב״ת). ויש אומרים—אוסרים.

ויא״ע ויאסף אל עמיו

ויב״י וחפץ י״י בידו יצלח. (אחר הזכרת השם לברכה אוצה״ס ש״א XV הגרן ב׳ 108).

וי״ג וירדו גשמים. ויש גורסין.

ויגרשהו ו׳י׳ל׳ך׳ סימן שנתן בעל שבט יהודה וכבר נזכר בס׳ כפתור ופרח פ׳ נ״א, לגרוש צרפת שהיה בשנת ס״ו לאלף הששי. מספר אותיות וילך.

וידבר ה׳ אל משה לאמר סימן במסרה במ״ש כי בבמדבר כ״ג קדמאה פסוק ב׳ כאשר דבר בלעם, תנינא פסוק ל׳. כאשר אמר בלעם כמו הכא שדבור קודם לאמירה.

וי״ד מולד אדם יום ו׳ סוף 14 שעות ביום. ווילמרשדרף.

ויה״ב שנ״ר דעת״ו[1]) ואני יצחק הקטן בן שמואל נטריה רחמנא דמן עכו תכנה ותכונן.

וי״ח ויש חולקין.

ויט״ל ויש טעם לדבריו.

ויוסף הורד מצרימה סימן ב״מ קי״ז שר׳ חייא בר יוסף אמר התחתון מתקן.

ויי״ח ויוצא ידי חובתו.

ויי״ן ישמח לבב אנוש סימן ע״ז כ״ט למחלת הלב לוקחין הרפואות הנזכרות שם ביין.

ויי״צ ויעתר יצחק [ס].

ויכ״מ ויכתוב משה [ס].

ויכו כף סימן במסרה הובא במבין חידות שבויקרא חטאתכם תנינא בפסוק כ״א אצל

---

[1]) ר׳ אברהם הלוי בקונטרס הוראה כתב וז״ל „ומצאתי שכתב הר׳ יצחק דמן עכו שהיה נוהג לכתוב בעניניו שמו בר״ת כזה, ויה״ב שנ״ר דעת״ו אומר כך וכך, ופירושו כנ״ל, ונפל הקונטרס מידו והגיעה העתקתו לחכם אחד, והיה כתוב בו ככה כנזכר, פעם אחת פגע בו ר׳ יצחק הנז׳ ומצאו הקונטרס בידו ופתחו ומצא בו האותיות הנ״ל, ואמר לו לאותו חכם מהו זה, א״ל שם גדול וקדוש משמות קדש ואני עושה בו שאלת חכם ואומר יהי רצון מלפניך יה״ב שנ״ר דעת״ו. שתודיעני כך וכך. א״ל אינו כאשר אמרת אלא שם קטן משמות החול, והוא שמי, „ולמה זה תשאל לשמי" כרם חסד ט׳ צד 146.

מכה הוא בכ״ף כחטאתכם, והשאר בפסוקי
י״ד כ״ד כ״ח על חטאתכם.
וי״ל ויש לומר—ליישב.
ויל״ב ויש ליישב בדוחק.
ויל״ד ויש לדקדק.
ו׳י׳ל׳ב׳ו בלי כח סימן שנתן בעל כפתור
ופרח בפ׳ נ״א לגרוש צרפת שהיה בעשרה
באב ביום ו׳ בשנת ס״ו לאלף הששי.
ויל״ל ויהי לי לישועה.
וי״ל ע״ז בשה״ד ויש לסמוך על זה בשעת
הדחק.
וי״ל עמ״ש ויש להם על מה שיסמוכו.
וי״מ ויש מפרשים. ויש מקומות.
וימ״ל מל״ב ויהי ה׳ משגב לדך משגב
לעתות בצרה.
וי״נ ויהי נעם. ויצאה נפשו. ויש נוהגין.
ויש נוסחא.
וינ״ל ויש נוהגין להתענות—לומר—לקרות—
לתקוע.
וי״ס ויש ספרים.
ויע״ב וה׳ יאיר עינינו בתורתו.
ויע״ל ויהי עוד לנצח.
ויעקב עיין הלך.
וי״פ ויש פוסקים.
ו׳י׳צ׳ב את כבשות הצאן (בראשית כ״א
ו׳יגבה ה׳ צ׳באות ב׳משפט לכך קורין פרשה
זו בראש השנה (חות יאיר).
ויקח סימן למנין פסוקי פ׳ שמות שהם 124
בגימטריא של זו המלה.
ויקח ספר הברית ויקרא (שמות כ״ד ז׳)
סימן במסרה כי בבמדבר כ״ג י״א כתיב לקב
אויבי לקחתיך, ושם כ״ד י׳ לקב אויבי
קראתיך, כמו בפסוק הזה לשון של קיחה
קודם ללשון קריאה.

ויק״מ ויקהל משה [ס].
ויק״פ ויקהל פקודי.
ויק״ר ויקרא רבה.
ויקרא אבימלך ליצחק... ואיך אמרת...
כי אמרתי (בראשית כ״ו ט׳) סימן במסרה
(אפ״ס) כי במלכים ב׳ י״ח כתיב אמרת אך
דבר שפתים ובישעיה ל״ו ה׳ שהוא מאוחר
אמרתי כמו בפסוק זה אמרת קודם לאמרתי.
וי״ר ויהי רצון. וישע רב.
ויראו את׳ ה׳א׳ר׳ן ו׳י׳ש׳מ׳חו לראות [1]) סימן
למנין פסוקי ס׳ דברי הימים שהם 1656
בגימטריא של האותיות הרשומות.
ויר״ל ויש ראיה לדבר.
ויר״מ ויהי רצון מלפניך. ויפק רצון מי״י.
וישראל עיין חיל.
וי״ת ויונתן תרגם.
וית״ל ויתן לך.
וכ׳ ששה כרכים.
וכ׳ וכתב. וכתיב.
וכ״א וכן איתא. וכן אמר.
וכאל״ש וכל אשר לו שלום.
וכ״ב וכתיב בתריה.
וכ״ד וכל דבריו. וכן דעת.
וכרה על שכמה סימן ע״ז כ״ט למחלת
„כודא" לוקחין הרפואות הנזכרות שם בשכר
כי כדה דומה לכודא. ובמלת שכמה יש ב׳
אותיות ממלת שכר—רש״י—(וסיים בדל״צ
צד 23. וכידוע שמ״ם ורי״ש מאותיות
למנ״ר המתהלפות).
וכד״ל וכדומה לו. וכל דדמי ליה.
וכדת״נ וכל דבר—דין תוקף נתון.
וכ״ה וכן הוא. וכן הלכה. וכן הסכים.
וכה״א וכן הוא אומר.
וכהד״ל וכל הדומה לו.

---

[1]) כן כתוב בתנ״ך דפוס לונדון תקפ״ב והאותיות שהן פה בנקודות מלמעלה כתובות שם גדולות להורות שרק הן מהמנין. ובחשוב הן׳ לשבע מאות כמשפטה אז המספר מכון, אבל כל עצם הסכום הזה אינו אמת כי בשאר הדפוסים נמנים ס׳ דה״י א׳ וב׳ לסכום 1787 וסימן אחר נתן להם עיין „לבנות" וצריך לחקור ולבדוק מי אלה הנוטלים להם רשות לשלוח יד בספרי קדשנו לעשות בהם כאדם העושה בתוך שלו לרשום ולסמן בכל העולה על רוחם.

וכה"מ וכבוד ה' מלא. וכך היא המדה. וכל המפרשים. וכן היה מִנהגו. וכן המנהג.
וכ"ו ואת כל ונכחת.
וכו' וכולא. (מנהג המחברים כשמעתיקים דברים מאיזה ספר או מאמר ואינם גומרים אותו כותבים וכו' לאמר כי הקורא ישלים בעצמו את כל המאמר).
וכ"ז וכל זה. וכל זמן.
וכ"ט וכל טוב. וכן טוב.
וכיו"ב וכיוצא בו.
וכ"כ וכבר כתבתי. וכן כתב.
וכל עיין חיים.
וכ"מ וכל מקום. וכן מצינו. וכן משמע.
וכ"נ וכן נוהגין. וכן נקרא. וכן נראה.
וכנ"ה וכן נמצאה המלה.
וכן תהיה מגפת הסוס והפרד הגמל והחמור סימן ירושלמי שבת פ"ה ה"א כי ארבע בהמות אלו נמשכות באיפסר אפשר כי בעל הסימן דורש מגפת כמו מגופת ר"ל שבזה סותמין ועוצרין אותם. כמו מלת לבלום שבאה ג"ב לסגירה ולעצירה ברסן.
וכסינו את דמו סימן במסרה כי בפ' תזריע דמי טהרה הה"א נחה (אות הנחה היא מכוסה ונעלמה) ימי טהרה הה"א נעה. (ר' אליהו בחור במסרת המסרה שער שברי לוחות). וְעיין „יהודה" „ימיה".
וכ"פ וכן פסק. וכן פירש.
וכ"ש וכל שכן.
וכ"ת וכי תימא. וכן תרגם.
וכת"א וכן תרגם אונקלוס.
וכת"י וכן תרגם יונתן.
וכתי' וכתיב.
וכתע"ד וכי תעלה על דעתך.
ו"ל ויתן לך. ועד להכמים [ס]. ועיין לעיל—לקמן.
ול"א ולא אמרינן. ועד לחכמים א'.
ולאע"י ולאין אונים עצמה ירבה.
ולא הותר ולא תותר אנינות וטומאה טומאה יחיד יחיד וצבור סימן זבחים ט"ז למאמר רבא וקושיות רבא בר אהילאי לא הותר רומז למאמר רבא דיליף ק"ו מטומאה שלא הותרה. ולא תותר רומז להתחלת קושית רבא בר אהילאי, אנינות וטומאה קשיא א'. טומאה יחיד קושיא ב'. יחיד וצבור קושיא ג'. בל"ל מגיה שצ"ל לא תותר ותותר ולא תותר. ויש מקום לדבריו כי גם ביבמות פ"ז בסימן לא נעשה הולך בסגנון הזה. וכ' בדל"צ שצריך להקדים הסימן להענינים כבכ"מ—כונת הסימן פי' בל"ל בדרך דרוש רחוק.
ול"ב ולא בעינן. ועד לחכמים ב'.
ולבי"א והצנע לכת בית י"י אלהיך. (מ"ה עס זא"ב עיי"ש, ד' כותב תחת בית, ביראת).
ולבסמ"ם ולבסוף מאי סבר.
ל"ג ולא גרסינן.
ול"ד ולא דמי. ולא דק. ולאו דוקא.
ולהיותעב"ט ולהשומע ינעם ותבא עליו ברכת טוב.
ול"ח ולא חיישינן. ועד לחכמים [ס].
ול"ך' תהיה צדקה. סימן למנין פסוקי חבקוק 56 שהם בגימטריא של זו המלה הרשומה.
ולכאל"ש ולכל אשר לו שלום.
ולכבוד עיין אהיה.
ולכי"ש ולכל ישראל שלום.
ול"ל וליכא למימר.
ול"מ ולא מיבעי. ולולי מסתפינא. ותו לא מידי.
ולמ"ד ולמאן דאמר.
ולמ"ל ולא מצי למימר.
ול"נ ולא נהירא. ולא נמסרה [ס]. ולי נראה ולכך נאמר.
ולנ"ח ולוקח נפשות חכם.
ולנ"נ ולנצח נצחים.
ולעד"נ ולעניות דעתי נראה.
ולעה"ח ולא עם הארץ חסיד.
ולקל"ל ולא קשה לעתיד לבא.
ו"מ ויחל משה [ס]. ויקהל משה [ס]. שש מדות [ק]. ששה מלאים [ס].
ומא"מ ומה אני מקיים.
ומ"ב וזה מוכן בנקל. וכל מעשיו ברוכים [ג"ן].

ומו״י ומודה ועוזב ירוחם.
ומו״מ וי מביתא וי מברא.
ומ״כ והיתה מנוחתו כבוד (ציון לנפשות מתים, המגיד שנה י׳ צד 286).
ומלי״ב ומקשה לבו יפול ברעה.
ומפ״ח ומפני חטאינו [ת].
ומצ״פ ומצודתו פרושה.
ומ״ש וכל מאמינים שהוא [ת].
ו״נ שש נקודות [ק].
ונ׳ ונאמר. ונראה.
ונא״מ ונחלת אמרו מאל.
ונ״ב ונכתב בצדו.
ו׳נ׳נ׳ה סימן למנין פסוקי קדושים שהם 64 בגימטריא של זו המלה.
ונימוע״ה ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה.
ונ״ל ונראה לי.
ונלב״צ ונזכה לראות בנחמת ציון.
ונלענ״ד ונראה לפי עניות דעתי.
ונמ״ל ונעשה מלאכתנו.
ונ״ע ונזכר עוד.
ונעו סימן במסרה כי קרמא איוב ה׳ ט׳ ו׳אין חקר נ׳פלאות ו׳ נ׳ ממלת ו׳נ׳עו, תנינא שם ט׳ י׳ ע׳ד אין חקר ו׳נפלאות ע׳ ו׳ ממלת ונע׳ו׳.
ונע״י ונרו עליו ידעך.
ונפ״ש ונשלמה פרים שפתנו.
ונ״ת ונתנה תקף [ת].
ונת׳ ונתבאר.
ו״ס שש ספירות [ק].
ומ״מ וסר מרע.
ו״ע ווי עמודים.
וע׳ ועיין.
וע״א ועד אחד. וענין אחר.
ועב״כ ועד בכלל.
וע״ד ועוקר דירתו. ועל דא. ועל דבר. ועל דרך.
וע״ה ועל ההתום. ועל הכל. ועם הכולל. ועם הארץ. ועוקר הרים.
ועו״ב ויהי ערב ויהי בקר.
ועו״מ ועור מקומות.
וע״ח ועל חטא וערובי הצרות.
ועח״ל ועוד חזון למועד.
וע״ח שח״ע ועל חטאים שאנו חייבים עליהם.
ועי״ל ועוד יש לומר.
ועיני עיין אבר.
ועכ״י ועל כל ישראל.
וע״ל ועיין לעיל—לקמן. ועד לחכמים [ס].
וע״ע ועד עולם. ועיין עוד. ועיין ערכו. ועל ענין.
ועע״ע וערלתם ערלתו ערלים.
ועפ״א ועיין פרק א׳. ועל פיהם אמרו.
וע״ק ועוד קשה. ועקרי קהל.
ועשה עיין א׳ח׳.
ועש״ק ו׳ ערב שבת קרש.
ו״פ ששה פרקים [ק].
ופגי״ן ופורץ גדר ישכנו נחש (כן היו כותבין ע״ג מכתב כמו בחדר״ג).
ופ״ו ו׳ פעמים ו׳.
ופעס״ש ופרוש עלינו סוכת שלומך.
וצ״ל וצריך לומר.
וצ״ע וצריך עיון.
ו״ק ששה קצות.
וק״ל וקל להבין.
ורגלך עיין בצקה.
ור״ד ורבותינו דרשו.
ורוח אלהים מרחפת על פני המים סימן ע״ז ב״ט כי לשחפת שמחמת רוח לוקחין הרפואות הנזכרות שם במים.
ור״מ ויפק רצון מה׳ (אחר הזכרת השם לברכה אוצר הספרות ש״א XV). ולא רשעת מאלהי (ל״ש).
ורק״ל ורפואה קרובה לבוא.
ושב״ת ושונים בתורה. ברכות מ״ז א״ר אמי שנים ושבת מצטרפין א״ל ר׳ נחמן ושבת גברא הוא. אלא א״ר אמי שני ת״ח המחדדין זא״ז בהלכה. ב׳ הח׳ ר׳ ישראל יפה בהמגיד שי״ג צד 23 כי ר׳ אמי כתב במגלת סתרים שלו מלת ושבת, ר׳ נחמן בראותו השב כ,

היא תיבה אחת ויתפלא. ויפרש לו ר' אמי כי היא ר"ת בנ"ל.

ושב"י ושמרו בני ישראל.

ושכן ח'ר'רים סימן במנחת שי כי מלת ירחו כל אורייתא בצרה הר'. פי' ח' ר"ל חמשה הומשי תורה ה.

וישליש"ב ושומע לי ישכן בטח.

ויש"מ ושם מבואר.

ושמתי בהם אות סימן במסרה כי קדמאה במדבר כ"א ל"ב כתיב האמרי אשר שם, תנינא שם ל"ב ל"ב האמרי אשר בה, כמו בפסוק הזה שאותיות ש' מ' במלת וש'מ'תי קודמות לאותיות בה שבמלת ב'ה'ם.

ויש"נ ושם נסמן,

וישעכ"י ושלום על כל ישראל.

ויש"ר ושלום רב.

וישר"י ושם רשעים ירקב.

ויש"ש ושלום שלום.

ויש"ת ושלום תנינא. ושמא תאמר.

ו"ת ששה תקונים [ק].

ות"א ותרגם אונקלוס.

ותאכל היא והוא סימן במסרה כי קדמאה ויקרא ט"ז ל"א נאמר שבת שבתון היא, תנינא שם כ"ג ל"ב שבת שבתון הוא. כמו בפסוק זה היא קודם להוא.

ותב"צ ותירוצו בצדו. ותשובתו בצדו.

ות"ד ותוכן—ותמצית דבריו.

ותותו"צ ותשובה ותפלה וצדקה.

ותטו"מ ותן טל ומטר.

ות"י ותרגם יונתן.

ותי' ותירץ.

ות"ל ותיפוק ליה. ותערב לפניך [ת].

ותל"מ ותו לא מידי.

ות"מ ותנשא מלכותו,

ותמ"ל ותנא מסייע ליה.

ו'ת'מ'נ'ע' ו'לד ת'מורה מ'תו נ'תכפרו ע'ברת שנתה. סימן לחמש חטאות מתות (פסיקתא הובא בתי"ט ריש פ"ד דתמורה).

ות"ע ותני עלה. ותערב עליך.

ותרא עיין טוב.

ו'ת'ר'ן' לשון אלם סימן למנין פסוקי ספר יהושע שהם 656 בגימטריא של זו המלה הרשומה—אפשר שייכות לזה הסימן אל זה הספר שרגילין לומר אלם כדג ודג הוא נון בארמית כלומר ספרו של יהושע בן נון.

ו'ת'ש'ר ד'בורה' סימן למנין פסוקי ס' משלי שהם 915 בגימטריא של האותיות הרשומות.

ותתכ"כ ותלמוד תורה בנגד כולם.

ז.

ז' זאת. זה. זהובים. זהר. זו. זווג. זוז. זיין (אות השביעית באלפא ביתא). מספר 7. זכר. זמן. זרע.

ז"א זה אומר. זה אינו. זוג אחד. זכות אבות. זכרון אהרן [ס]. זעיר אנפין. זקן אהרן [ס]. זרע אברהם [ס]. זרע אמת [ס]. שבע אותיות [ק].

זאא"מ זה אומר אני מצאתיה.

זא"ב זה אומר בכה. זכור את בוראך (עיין ולבי"א). זמרו אלהים בכבוד.

זאב ישאג זרוק סימן במסרה כי בבמדבר כ"ו השמות ז'בלון א'פרים ב'נימין י'הודה ש'מעון ג'ד בטעם זרקא.

זאב שמן סימן במסרה כי מלת צבא בבמדבר י' האמורה אצל ששת שבטים אלה. ז'בלון א'שר ב'נימין ש'מעון מ'נשה נ'פתלי היא בז"ק.

זאה"ל זכור אותו האיש לטוב.

זא"ו—זאו"נ זה אלי ואנוהו.

זא"ז זה אחר—אל—אצל—את זה. זמרו אלהים זמרו. זנב אל זנב.

זא"ח זאת חנוכה (כן נקרא יום האחרון של

חנוכה מפני שקורין בו זאת חנוכת).
זאצ"ל זו אינה צריכה לפנים.
ז'א'ת' ע'ש'ו' ו'ח'י'ו' זכור אל תשכח עשה שמים וארץ והוא חיינו ואורך ימינו (מבוא המדרש).
ז"ב זה בורר (פ"ג דסנהדרין). זה ברור. זהב בוהב [ג]. זכור ברית [ת]. זכרון בספר [ס]. זמן במה [ס]. זרע ברך [ס].
זב"א זכור ברית אברהם [ס].
זב"ב שבע בנינים בו.
זבדני אלהים אותי ז'ב'ד' טוב.—לא ז'ב'ד פור סימן כי פורים לא יחול ביום שני ורביעי ושבת (לקוטי הפרדס מרש"י, וענין הסימן כי ימים אלו טובים ולא יפילו בהם פור עלינו).
ז'ב'ד'ו' סימן לימים הראוים לקביעת ר"ח אדר שבת, שני, רביעי, ששי (מגילה ל"ב ברש"י).
זבד"י ישעיה דוב זילבערבוש (סופר מפורסם חותם כן לפעמים במאמריו).
זבר"ר זכור בשבת דראש חדש (ב"ש ול"ר).
זבו"נ זבלון ונפתלי.
זב"ז זה בזה.
זב"י זרע בירך [ס] (יש כותבין כן). זרע בית ישראל.
זבל"א זה בורר לו אחד.
זב"ע זה בפני עצמו.
זב"ר ויל בתר רובא. זרע ברך ראשון [ס].
זבר"ש סימן ב"ם נ"א לשמות החכמים המדברים שם בהקושיא מני מתניתין, ר' אלעז'ר רב'ה ר'בא ר' אש'י. בל"ל פי' ע"ד הרמז.
זב"ש זבח שמואל [ס]. זרע ברך שני—שלישי.
ז"ג זה גובר [ד]. זילבערגראשען. זמן גרמא. זקף גדול. זרע גוים. שבעה גברי (לקה"ת).
זג"ב זה גם כן.
זג"ם נס"ן סימן ב"ב ע"ח לשמות החכמים ששונים שם כלם בדין אחד ר' אליעז'ר ר' שמעון בן ג'מליאל ר' מ'איר ר' נ'תן ס'ומכוס נ'חום המדי. — כ' בל"ל לא ציין מחכמים הראשונים אותיות הראשונות שהיה יוצא תיבת אשם. וענין הסימן פירש שם בדרך רמז.
זג"ר זילבערגראשין. זמן גרמא.
ז"ד זה דוקא. זו דעת. זקוקין דנורא [ס]. זריקת דם.
זדב"ג שבעה דברים בגולם.
זד"ד סימן לשתי הלחם מנחות צ"ז ארכן ז' רחבן ד' קרנותיה ד'. בל"ל עושה כונים בהסימן ע"ד הקבלה.
זדו"ד זקוקין דנורא ובעורין דאשא [ס].
זד"ל זו דומה לזו.
ז"ה זה האות—האיש—הדבר—הדין—הדרך. זה הוא. זהר הקדוש. זוכר הברית. זמרת הארץ [ס]. זקני הדור.
זה' זהובים.
זה"א זמרי הורג אדוניו.
ז"ה אל"י זה השלחן אשר לפני י"י.
והיה ז'ה' שלום סימן כשחל ראש השנה ביום ז' או ה' או נצבים וילך מחוברין (לקוטי הפרדס מרש"י).
זה"ב זמן הבית.
ועשית שלחן ז'ה'ב' טהור סימן לשלש ברכות המזון של תורה, ברכת הז'ן ה'ארץ ב'ונה ירושלים (שו"ת יכין ובועז ח"ב סי' ט"ו).
זה"ד זה הדבר—הדין—הדרך.
זה"ז זמן הזה.
זה"ח זהר חדש.
זה"י שבעת הימים.
זה הכלל כל המחובר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל ממנו טהור סימן פסחים ק"י לענין זוגות תרי דחמרא וחד דשיכרא לא מצטרף תרי דשיכרא וחד דחמרא מצטרף.
זה"ל זה הלשון. זכות היא לו. ועליג הכהן לויטערבאך (סופר מפורסם).
זה לי עשרים שנה אנכי בביתך סימן ע"ז ט' המונה להורבן הבית ושכח הפרטים יוסיף על פרטי מנין מלכות יון כ' שנה. (אפשר כי כונת בעל הסימן לרמז מלת לי בר"ת למלכות יון כשתוסיף כ' שנה אז אנכי בביתך אהיה מכון למנין הבית).

זהלצי"ב זה השער לה' צדיקים יבואו בו.
זה"מ זרע המלוכה.
זהע"י זה היום עשה י"י.
זה"ק זהר הקדוש.
זה"ר זכות הרבים.
זה"ש זה השם—השער. זו השעה—השנה. זה שאמר.
זה"ת זאת התורה. זמן התפלה.
ז"ו זה ודאי.
זואצל"ז זו ואין צריך לומר זו.
זובא"נ זכור ושמור בדבור אחד נאמרו.
זוה"ק זוהר הקדוש.
זו"ז זו וזו. זולת זה.
זוז"ב זה וזה בודק (ד' ול"ר).
זוז"ג זה וזה גורם.
זוטרא אמיה דעמרם מתרתי אחוותא ר' טובי ור' דימי ור' יוסף סימן ב"ב קנ"א להעובדות שם בעניני צואה ומתנה ונ"ל דט"ס יש כאן וכצ"ל דר' טובי ור' דימי בר יוסף. וכן מצאתי אח"כ בדל"צ. וזה הסימן יש לו קשר עניני, קטנה אמו של ר' עמרם משתי האחיות של ר' טובי ורב דימי—בל"ל ודל"צ העתיקו זוטא, אך בדל"צ העיד שבש"ס דפוס פראג מצא כן. והנה מלת זוטא רומזת להעובדא הראשונה. אמיה להשניה, דעמרם להשלישית מתרתי אחוותא דר' טובי ור' דימי בר יוסף להרביעית והחמשית.
זו"ב זהב וכסף.
זו"מ זב ומצורע. זבח ומנחה. זכריה ומלאכי. זרם ומטר.
זו"נ זכר ונקבה. זמה ונבלה. זעיר ונוקביה [ק].
זו"ס זולל וסובא.
זו"פ זקן ונשוא פנים.
זו"ש זוהר שני. זכור ושמור. זקנה ושיבה.
זו"ת זוהר תנינא.
זות"א זכון וזבין תגרא איקרי.
ז"ז זה זכיתי (ב"ש ול"ר). זולת זה. זמורת זר. זרע זרעך. זר זהב (בס' אור הנערב . בית אפרים. טהרת הקדש. מקח וממכר. עיני העדה. תפארת הצבי. ישנם חלקים הגהות או הערות הנקראים בזה השם).
ז'ז' ח'נ'פ'ק' ר'ש' סימן במסרה כי ח' ווין קמוצין בתמניא אפי באלה האותיות.
ז"ח זהר חדש [ס]. זהרי חמה [ס]. זכאה חולקיה. זמן חרותנו. זמנא חדא. שבעה חדשים. שבעה חסרים [ס].
זח"א סימן קביעות לשנה פשוטה. א' דראש השנה יום ז'. השנה חסרה. א' דפסח יום א'.
זחאר"מ זה חלק אדם רשע מאלהים.
זח"ג סימן קביעות לשנה מעוברת. א' דראש השנה יום ז'. השנה חסרה. א' דפסח יום ג'.
זח"ה זאת חוקת התורה.
זח"ו זבת חלב ודבש.
זחלעע"ק זרוק חוטרא לאוירא על עיקריה קאי.
ז"ט זהר טוב.
זטה"ע ז' טובי העיר.
זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו סימן להפסקות בשבתות שבין ארבע הפרשיות לפני הפסח. מגילה ל"ב ברש"י. אם חל ר"ח אדר ביום ז' תהי הפסקה בט"ו לחדש. ואם ביום ב' ההפסקה ביום ו' לחדש. ואם ביום ד' ההפסקה ביום ד' להדש. ואם ביום ו' אז יש שתי הפסקות אחת ביום ב' להדש ואחת ביום ט"ז לחדש.
ז"י זכר ישעיהו [ס]. זכרון יוסף [ס]. זכרון יעקב [ס]. זכרון יצחק [ס]. זרע י"י. זרע יעקב [ס]. זרע יצחק [ס]. זרע ישראל [ס]. שבעה ימים.
זי"א זרעו יירש ארץ. שבעה ימי אבלות.
זי"ב זכותו יגן — יליץ בעדנו. שבעה ימי אבלות.
זיה"ח שבעת ימי החופה.
זיה"מ שבעת ימי המשתה.
זיוז"י זה ישפיל וזה ירים,
זי"ל זכותו יעמוד לנו. זכרונו יהי לברכה.
זיל"א מהני"א מחליף איקא ויעקב (בל"ל הנוסחא להגיא). סימן ערובין ס"ג לשמות החכמים שנזכרו שם בהמעשה. זילא מהניא

סימן לר' אלעזר מהגרוניא (לפי שלא נזכר שם אביו לקח שמו ושם עירו והשאר ששוים בשמותיהם לקח שמות אבותיהם). מחליף איקא ויעקב. לר' אחא בר תחליפא. ור' אחא בריה דר' איקא ור' אחא בר יעקב— והסי' הראשון זיל"א מהני"א הוא כפול בשווי קצת האותיות שבשמו כנ"ל. והענין שמפני זלזלו בכבוד חכם העיר אהניא ליה ונענש (בל"ל כתב שיש בזה רמז מוסרי—בזיון וזלזול יש להם לישראל כיום תחת ההנאה והענג שהיה להם מלפנים, וכ"ז בא להם בשביל שהחליפו שמותיהם בשמות הגוים איקא תחת יעקב).

זי"מ זכר יציאת מצרים.

זימה"ל זכור ה' מה היה לנו.

זי"ע זכותו יגן עלינו. זכרונו יעמוד עולם.

זיע"א זכותו יגן עלינו אמן.

זי"ר זה יצא ראשונה. זית רענן [ס],

זיר"א רב"א משרשי"א חנינ"א טובי"ה ינאי יפה יוחנן מרחם יהושע מקצר סימן סנהדרין ק' לשמות החכמים שדרשו על פסוק כל ימי עני רעים והנה שלשה הראשונים שהיו בני בבל וסמוכים להם ומאמריהם ידועים לא הוצרך בעל הסימן רק לציין שמותיהם אמנם ד' האחרונים בני א"י עשה זכר אצל שמותיהם גם לתכן מאמריהם. ר' חנינא אמר אשה טובה, לכן סימן חנינא טוביה והזכרון יהי מסדר האותיות בא"ב ח' ט', ינאי יפה שניהם באות יו"ד, יוחנן מרחם כי חנון ורחום אחד הוא, יהושע מקצר כי יהושע נקרא ריש קטיעא—בל"ל מפרש עפ"י קבלה.

ז"ב זה כונת. זה כפרתי. זה כתב. זכרי כהונה. זוקף כפופים.

ז'ך' סימן במסרה במדבר י' כי כ"ז פעמים ארון ברית ה' נמצאים בכה"ק—ובעל מבין הדות שדי ביה נרגא.

זכ"א זה כונת אמרם. זכות אבות.

זכור עיין חרפת.

זכות טועה מנה במאתים חוץ בע"ד שומע ומטעים סימן שבועות ל"א כן נמצא בש"ס דפוס וויניציא ולובלין במקום שנמצא בש"ס שלנו תלתא תלמיד וכו' עיין ערכו, כן הביא בס' תולדות תנאים ואמוראים.

ז'כ'ו'ת'ם' יגן ז'הר כ"ד (ספרי קדש) ו'ת'הלים. הלמוד בהם יגן בעוה"ז ובעוה"ב (מורה באצבע להרחיד"א אות קי"ט).

זכ"ז זה כנגד זה.

זכי"צ זכרון יצחק [ס].

זכ"ל שבעה כוכבי לכת.

זכל"ב זכר כלם לברכה.

ז"ך ל"ב זעליג כהן לוויטערבאך (סופר מפורסם ועיין זה"ל).

זכנ"ז זה כנגד זה.

זכר' זכריה.

ז"ל זה לשונו. זכור לטוב. זכרונו לברכה. זכר לדבר. זכר לחורבן. זכרנו לחיים [ת]. זרע לבטלה.

זל"א זכור לאברהם [ס]. זכרון ליום אחרון.

זלא"ל זכרה לי אלהי לטובה.

זל"ב זכרו לברכה.

זלב"י זכרון לבני ישראל.

זל"ד זכר לדבר.

זלה"ה זכרונו לחיי העולם הבא.

זלו"ק זרוע לחיים וקיבה.

זל"ז זה לזה. זה לעמת זה

זל"ח זכר לחגיגה. זכר לחורבן. זכרנו לחיים[ת].

זלחה"ה זכרונו לחיי העולם הבא.

זל"ט זכור לטוב.

זלי"ב זכותו לעד יגן בעדנו.

זליה"ש זמירות ליום השבת.

זלי"מ זכר ליציאת מצרים.

זל"ל זרעו לכם לצדקה.

זללה"ה זכרונו לברכה לחיי העולם הבא.

זלמ"ב זכר למעשה בראשית.

זלמ"ש זמירות למוצאי שבת.

זל"ע זכרונו לחיי עד.

זלע"ז זה לעמת זה.

זל"פ זכר לפסח.

זלפ"ן סימן מגילה כ"ז לשמות החכמים שנשאלו

מתלמידיהם במה האריכו ימים. ז'כאי אל'עזר פ'רידא נ'חוניא — ור' נחוניא הגדול ור' יהושע בן קרחה לא חשיב שאותם לא שאלו כל תלמידיהם. להראשון רק ר' עקיבא ולהשני רק רבי ואפשר כי לא היו תלמידיהם כלל. — ור' זירא לא חשיב כי הסימן היה רק על תנאים. — כתב בל"ל בהסימן כיונו לתרץ מאי דקשה לכאורה לזה ממאי דאמרינן בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא והיכי אמרינן הכא שע"י זכות האריכו ימים. ורבותינו בעלי התוס' הקשו בעלמא כך ותירצו דמ"מ ע"י זכות גדול משתנה ומתהפך המזל. וזה נרמז במלת ז"ל פ"ן כלומר המזל פנה ונתהפך ע"י זכיות גדולות כאלה.

זל"צ זרעו לכם צדקה.

זלקצ"ט זכרו לברכה קדוש צדיק טהור.

זל"ש זה לא שייך. זה לא שכיח.

זלשל"ב זכון לאדם שלא בפניו.

זלשלפ"ל זילא ליה שביחא ליה פריצא ליה.

זלש"ש זוכה לשני שלחנות.

זל"ת זכרו לתהלה.

ז"מ זבח משפחה. זבחי מתים. זה מבואר. זכרון משה [ס]. זקן ממרא. זרע מלוכה. זרע מרעים. שבעה מזלות. שבעה מלאים— מלכים.

זמ"ב זה מבואר — מובן בנקל. זרוק מרה בתלמידים.

זמב"ד זרע מלכות בית דוד.

זמב"נ שבע מצות בני נח.

זמ"ג זמן גרמא.

זמ"ה זמן הבא—הבית.

זמה"ב זמן הבא—הבית. זקן ממרא האמור בתורה.

זמה"ג זמן הגלות. זמן הגורן.

זמה"ז זמן הזה.

זמה"ל זכור מה היה לנו.

זמה"ע זמן העבר—העתיד.

זמה"ת זה מן התימה.

זמו"ת זמירות ותשבחות.

זמ"ז זה מזה.

זמ"ל זריזין מקדימין למצות.

זמל"ז זהירות מביאה לידי זריזות.

זמל"ק ז' מלכין קדמאין [ק].

זמ"נ זמן נחוץ.

זמן עיין חרש.

ז'מ'ן' נ'ק'ט' סימן לשיתא סדרי משנה, ז'רעים מ'ועד נ'שים נ'זיקין ק'דשים ט'הרות.

זמ"ן נשי"א צרי"ך גד"י סימן סנהדרין י' להתנאים הצריכים לעבר שנה. ענין הסימן פי' בל"ל ככר היה בזמן שעבר שנשיא א'. הוא הזקיהו שגג בעבור השנה באופן שהיה צריך גדי, היינו קרבן לכפרה.

זמ"ן שב"ח מכנ"ש סימן חולין י"א לשמות החכמים שהביאו ראיה מן התורה דאזלינן בתר רובא. אלעז'ר, מ'ר בריה דרבינא, ר' נ'חמן, ר' ש'ישא בריה דר' אידי, רב'ח בר שילא. ר' אח'א בר יעקב, ר' מ'רי, ר' כ'הנא, רבינ'א, ר' אש'י — על סדרן של האמוראים שלא כסדר הזמנים נותן בל"ל טעם ע"ד הרמז.

זמעפב"ד זקן ממרא על פי בית דין.

זמע"ר זכרון משה על רש"י (להבדילו מספר אחר בשם כזה).

זמ"פ זמן פרעון. שבעה מיני פורעניות.

זמ"ק זה מקום קבר.

זמ"ש זה מה שאמרו.

זמש"ח זה מה שאמרו חכמים.

ז"נ זאת נדבת. זרוע נטויה. שבע נקודות [ק]. שבעה נקיים.

ז"ן עיין מפיקים.

זנול"ח זה נהנה וזה לא חסר.

זנט"ל זה נותן טעם לדבריו.

זנ"ל זה נראה לי. זכי נמי לחבריה. זכר נשמתו לברכה.

ז"ס זה סוד. זהב סגור. שבע ספירות [ק].

זס"ג זה סוד גדול.

זס"ה זה סוד הכתוב.

זסמ"ש זה סוד מה שאמרו.

זס"ע זה סוד עמוק.

ז'ס'ש'ר'ץ אלה האותיות ממוצא השנים.

זס"ת שבע ספירות תחתונות [ק].
ז"ע זה עד. זכותו עולמים. זכר עולם.
זע"א זעיר אנפין [ק].
זעה"א זקני עם הארץ.
זיעה סימן יפה לחולה.
זעו"מ זקנות עוברות ומניקות.
זע"ז זה על זה. זה עם זה. שבע על שבע.
זע"כ זאב עם כבש. זמן עצי כהנים.
ז"פ זבח פסח [ס]. זה פירושו. זה פשוט. זמן פרעון. זרע פשתן. שבע פעמים.
זפ"ג זה פלא גדול.
זפ"ה זה פירוש הכתוב.
זפ"ז שבע פעמים שבע.
זפמ"ש זה פירוש מה שאמרו.
זפר"ן ז' פריידקין (סופר במכ"ע).
ז"צ זבחי צדק [ס] (וכן נקראים במקומות רבים חברות הקצבים וביהכ"נ שלהם). זכרון ציון [ס]. זכר צדיק [ס]. זרע צדיקים.
זצוח"ל זכר צדיק וחסיד לברכה.
זצוק"ל—א זכר צדיק וקדוש לברכה—אמן.
זצ"ל—לה"ה זכר צדיק לברכה—לחיי העולם הבא.
ז"ק זקף קטן. זרע קדוש (וכן יש בנוי משפחה מיוחסה בישראל). זרע קיימא. שבעה קרואים.
זק"א זקן אהרן [ס].
זק"ג זמן קבוץ גליות. זקף גדול.
זקד"נ זקוקין דנורא [ס].
זקוא"ל זכר קדושים ואדירים לברכה.
זקוצ"ל זכר קדוש וצדיק לברכה.
זק"ל זכר קדוש לברכה. זמן קדוש לבנה. זרע קיים לנצח.
זק"מ זרע קודש מצבתה.
זק"ן זאב קפלן (מריגא היה חותם כן במאמריו במכ"ע). זרע קיים נצח.
זק"ן נמ"ר סימן בס' דרכי הנגינות אשר במק"ג לשש מלות שיצאו מכלל הנפתחים, ז'הב ק'הל ג'הר נ'חש מ'חר ר'הב.
זק"ן שמ"י זכר קדוש נצח שלום משכבו יהיה (ר' ול"ר).

כבדני נא נגד ז'ק'נ'י' עמי סימן למנין פסוקי ס' אסתר שהם 167 כגימטריא של זו המלה הרשומה.
זקף זכר אתנחתא נקבה סימן במסרה כי בבמדבר ה' קדמא פסוק ט"ו מנחת קנאות הוא בטעם זקף וקאי על הקמח תנינא שם י"ח מנחת קנאות היא באתנחתא וקאי על המנחה.
זקצ"ל זכר קדוש צדיק לברכה.
זקשש"ש זמן קריאת שמע של שחרית.
ז"ר זבח רשעים. זבחי ריב. זבחי רצון [ס]. זווג ראשון. זית רענן [ס]. שבעה רועים. שבעה רקיעים.
זר"א זרע אברהם [ס].
זר"ב זרע ברך [ס].
זרו"ת סימן שבת ס"ג ונעלם פירושו. ובמ"ם הביא שהדק"ס כתב דלית ליה פתרא—בעל ל"ל הרבה בזה דברים ע"ד הסוד ושמח מאד בפתרונו, ובעל תו' תו"א הביא קצור מדבריו, ואין לנו עסק בנסתרות ולפי פשוטו הוא סתום וחתום.
זר"צ זבחי רצון [ס].
זר"ק זרע קדש [ס].
זרק ועמד הכנים וטען סימן שבת ה' למאמרי ר' אבין שם (נמצא בדק"ס).
זר"ת זבח רשעים תועבה.
ז"ש זבח שמואל [ס]. זבחי שלמה [ס]. זבחי שלמים [ס]. זה שאמר. זה שכתב. זהב שחוט. זהב שיבה. זווג שני. שבע שבעות. שבע שנים.
זש"א זה שאמר.
זש"ג סימן קביעות לשנה פשוטה. א' דראש השנה יום ז'. השנה שלמה, א' דפסח יום ג'.
זש"ה זה שאמר הכתוב.
ז'ש'ה' סימן קביעות לשנה מעוברת. א' דראש השנה יום ז'. השנה שלמה, א' דפסח יום ה'.
זשכנ"ז זה שלא כנגד זה.
זש"נ זה שנאמר. זוהמא של נחש.

זש״צ זבחי שלמי צבור.
זש״ק זרע של קיימא.
זששמ״ע זמנו של שטר מוכיח עליו.
זש״ת זקן ששכח תלמודו.
ז״ת זבח תודה. זבחי תמים (בס׳ אהלי יצחק). זכרון תרועה. זמן תפלה—תפלין. שבע תחתוניות [ק]. שבעה תקונים [ק].
זת״ד זה תוכן דבריו.
זת״ה זאת תורת האדם [ס]. זה תוכן הדברים.
זתו״ש זו תורה וזו שכרה.
זת״ח זקני תלמידי חכמים.
זת״ל זמן תורה לחוד. זמן תפלה לחוד.
זתלי״ל זה תפארת לבני ישראל לנצח.
זת״מ זכרו תורת משה [ס]. זמן תפלת מנחה.
זת״ע זמן תפלת ערבית.
זת״ש זמן תפלת שחרית.

ח.

ח׳ חברה. חדש. חומש. חזן. חיים. חית. אות השמינית באלפא ביתא מספר 8. חכם. חלון. חלק. חסר. חתימה.
ח״א חביב אדם. חד אמר. חדושי אגדות. חדש אלול. חומת אנך [ס]. חזוק אמונה[ס]. חזקת אסור. חיי אדם [ס]. חכם אחד. חכמים אומרים. חכמי אמת. חכמי אומות. חכמת אדם [ס]. חלק אבנים [ס]. חלק אדם (ברבינו ירוחם). חלק אחד. חנן אומר. חנן אלהים [ס]. חסד אלהים, חסדי אבות [ס]. חקקי און. חרט אנוש. חרון אף. חשן אהרן [ס]. חשש אסור. שמנה אמות.
חאאמפבבב״ה חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו.
חא״ב חרב איש ברעהו.
חא״ג חדושי אגדות [ס].
חא״ה חדושי אנשי השם [ס].
חאה״ע חכמי—חסידי אומות העולם. חלק אבן העזר.
חאה״ר חטא אדם הראשון.
חאה״ת חדושי אגדות התלמוד.
חאו״ח חלק אורח חיים.
חא״ז-חופת אליהו זוטא [ס].
חא״ח חלק ארח חיים.
חא״כ חנם אין כסף.
חא״ל חייב אדם לומר.
חאל״ב חזק אמץ לעד בתורה.
חא״מ חלק אלה ממעל. חצר אהל מועד.
חא״ר חופת אליהו רבא.
חא״ש חדושי אנשי שם [ס].
ח״ב חד בהון. חזור בך. חושד בכשרים. חכמה בינה [ק]. חיי בשרים [ס]. חכמי בבל. חלק שני. חלוף בריעף (עיין ח״כ). חורבן בית. חורבן ביתר. חש בראשו. חתן בראשית.
חב״א חלופי בן אשר. חרבן בית ראשון.
חב״ב חרבן בית שני.
חב״ד חכמה בינה דעת [ק] (ויש כת חסידים הנקראים בזה השם).
חב״ד בי״ח בח״ן סימן ב״ק פ׳ לשמות החכמים שאמרו זה בשם זה דין דמתריעין על החכוך ר׳ אח׳א בר פפא משום ר׳ אב׳א בר פפא משום ר׳ אד׳א בר פפא. ואמרי לה ר׳ אב׳א בר פפא משום ר׳ חיי׳א בר פפא משום ר׳ אח׳א בר פפא. ואמרי לה ר׳ אב׳א בר פפא משום ר׳ אח׳א בר פפא משום ר׳ חנ׳ינא בר פפא (הדל״צ כתב דבספריו הגי׳ חב״ר והוא מגיה דצ״ל חב״ד ובספרינו הגי׳ הב״ד) בל״ל מפרש ענין הסימן עפ״י קבלה.
חבה״מ חרבן בית המקדש.
חב״ו שם יוצא מפסוק חיל בלע ויקיאנו. חייני ברחמיך ואחיה (נזכר בס׳ שומר ישראל לחיד״א ובשאר ספריו). חכמה בינה ודעת [ק]. חפץ בתורה ומעשים.

חב"ח חברת בקור חולים. חדר בחדר. חדש בחדשו. חנניה בן חזקיה. חציו בן חורין.
חב"י חומץ בן יין. חנוך בית יהודה [ס]. חניך בחיר יה.
חבי"ב חיים בן ישראל בנבנשתי (בעל כנסת הגדולה ועוד ספרים מפורסמים). חש בראשו יעסוק בתורה.
חביכ"ג חביתי כהן גדול. חשמונאי בן יוחנן כהן גדול.
חבי"ף חיים בן יעקב פאלאגי (מחבר מפורסם).
חבי"ת סימן ע"ז ל"ט ח'לב ב'שר י'ין ת'כלת אסורין בחותם א'. בל"ל מכנים כונה בהסימן עפ"י קבלה.
חב"כ חושד בכשרים.
חב"ל חבלי לידה.
חבל"ד חולין בעזרה לאו דאורייתא.
חבלי"ו חזק בתורה לאורך ימים ושנים.
חבל"ם חבלי מיתה. חיי בשרים לב מרפא.
חב"ם חבלי משיח. חבלי מיתה. חסיד בכל מעשיו.
חב"נ חלופי בן נפתלי.
חב"ס חכמת בן סירא.
חב"ע חכם בעיניו. חולין בעזרה.
חבעפאש"ש חמץ בערב פסח אחר שש שעות.
חב"פ חייב בפשיעה. חמץ בפסח.
חב"ק חברת בני קדש. חומר בקדש (פ"ג דחגיגה).
חב"ר חרבן בית ראשון.
חבר עיין חבד.
חבר תלמיד תכלת מכס חזר גבאי בעצמו סימן בכורות ל' לעניני הברייתות שם בדיני נאמנות על איסור והיתר. בל"ל עושה כונים בהסימן בדרך רחוקה.
חב"ש חד בשבא. חרבן בית שני.
ח"ג חד גדיא. חובת גלות. חירק גדול. חכם גדול. חלק גדול. חלק שלישי. חמדה גנוזה [ס]. חמר גמל. חסד גדול. חצי גרים. חצוף גדול. חרם גמור.
חג"ב חתימת גמרא בבלית.
חג"ב"י סימן יומא י"ח ח'לב ג'בינה ב'יצה י'ין, אין מאכילין לכה"ג לפני יוהכ"פ. חופר גומץ בו יפול.
חגב"ש סימן ע"ז כ"ט ח'לב ג'בינה ב'צלים ש'חלים לא יאכל המקיז דם.
חג"ד חתימת גמר דין.
חגול"ד חד גרים ולא דייק.
חגו"ש חגורת שמואל [ס].
חג"ח חברת גמילות חסדים.
חג"י גדליהו חישין (סופר במכ"ע). חדשים גם ישנים. חתימת גמרא ירושלמית.
חגי"צ חגירת צפורן.
חג קץ ספר עז סימן לאותיות השרשיות בלי השוב את הד' והט' (עיין הט ספר)—דונש תשובות למנחם 5. תשובות לרס"ג 3 תשובות תלמידי דונש 28. המגיד שכ"א 219.
חג"ת חסד גבורה תפארת [ק].
חגת"ם חסד גבורה תפארת מלכות [ק].
חגת"ן חסד גבורה תפארת נצח [ק].
ח"ד חדושי דינים. חות דעת [ס]. חזו דאתאי. חייתא דקטרא. חלק רביעי. חלוקי דעות. חלשא דעתיה. חמשה דברים. חקור דין. הושבנא דדין. התן דמים.
חד"א חד אמר. חדושי אגדות [ס]. הומש דפוס א'. חתיכה דאיסורא.
חדא"ג חדושי אגדות [ס].
חד"ב חומש דפוס ב'.
חד דמסכנין וחד דרשיעין וחד דזכאין סימן במסרה לג"פ אישים בכה"ק. נכוה וחדל אישים (ישעיה נ"ג ג'). את אישים פעלי און (תהלים קמ"א ד'). אליכם אישים אקרא (משלי ח' ט').
חדול"ג חד דייק ולא גרים.
חדותא דבר נשא בהתתא סימן במסרה לג"פ מענה בצרה בכה"ק. שמחה (חדותא) לאיש במענה פיו (משלי ט"ו כ"ג). לאדם (בר נשא) מערכי לב ומי"י מענה לשון (משלי ט"ז א'). ובושו (בהתתא) החוזים... כי אין מענה אלהים (מיכה ג' ז'). והסימן יש לו קשר עניני, ששמחת אדם תהו ותהפך לכלמה.

חד"ח חסר דחסר [ם].

ה'ד'ט'י'ק' ר' יוסף טשארני כתב בהמגיד שי"ט צד 102 כי בהמוזעאום בטיפליס נמצאה מצבת אבן עתיקה ובטור הראשון כתוב הדטיק לגולים. והוא משער כי הוראה כפולה לה, בגימטריא למספר השנה קל"א לגלות שומרון, ובר"ת הדש ד' (רביעי) יום התשיעי (ט') יום קבורה — ושם צד 416 כ' ח"א כי יותר טוב לפרש חדש ד' ט' ימים, ק' לגולים, ורי"מ צונץ בהמגיד שכ"ב צד 231 בטל כל ההשערות האלה והצדק אתו.

ח"ד כח"ד הושבנא דדין כחושבנא דדין.

חד כתרי ותרי כחד סימן ברכות מ"ד מר זוטרא עביד כר' יצחק בר אבדימי, ור' שימי בר אשי עביד כר' יצחק, והסימן מי שהוזכר שמו יחידי בלא שם אביו עושה כמי שהוזכר בשני שמות שמו ושם אביו.

חד"ל חתן דומה למלך.

חדל"ע חברת דורשי לשון עבר.

חדל"ק חומרא דאתי לידי קולא.

חדל"ש חירגא דיומא לא שמיה.

חדס"ו חייתא דקיטרא סברת וקבלת.

חדפ"ש סימן סנהדרין ל"ב לשמות המתרצים שם. ר' ח'נינא, ר'בא, ר' פ'פא, ר' אש'י, בדורש לציון לר"י ברי"ל הגיה דצ"ל הרפ"ש ברי"ש ולפני בל"ל היתה הגירסא ברי"ש. והוא מפרש כונה עפ"י סוד כדרכו. ואפשר שגירסתנו היא נכונה בר', והסימן אינו על שמות החכמים רק על עניני מאמריהם. הח' רומז לתירוץ ר' חנינא האומר אח'ד דיני ממונות ואח'ד ד"נ בדו"ח. הד' לתירצוי רבא ד'יני קנסות ור' פפא בד'ין מרומה, פ' ש' רומזים לתירוץ ר' אשי פ'ש'רה.—בספרינו הסימן מחולק לשנים כזה ח"ד פ"ש שיש לו מובן בענין אחד נותר. וזה מסייע מעט להשערתי.

חד"צ חברת דורשי ציון. חי דומם צומח.

חד"ק חדושי קדש. חייתא דקטרא.

חד"ר חלוקי דרבנן. חסר דין רחמים [ק]. חרם דרבנן.

חדר"ג חרם דרבינו גרשום.

חד"ש חלמא דבי שמשי.

חד"ת חדושי תורה.

ח"ה חבצלת השרון [ם]. חג המצות—הסוכות [ת]. חדוש הלבנה. חדוש העולם. חדושי הלכות. חובת הלבבות [ם]. חוט המשולש. חוט השדרה. חוט השני [ם]. חול המועד. חזקת הבתים (פ"ג דב"ב). חזרת הש"ץ. חי העולמים. חטאת העוף. חיי הנפש [ם]. חכם הרזים. חכמי הדור. חלול השבת. חלול השם. חלופי הקריאה. חלוץ הנעל. חלק חמישי. חמדת הימים [ם]. חנוכת הבית. חסדי ה'. חסידי הדור. חצר הכבד. חקת הברית [ם]. חקת הפסח. חקור הדין. חשבון הנפש. חשבונות המדינה. חשן המשפט [ם].

חה"א חדר האכל. חכמה האלהות. חכמי האמת. חסידי האומות.

חה"ב חכמי הבבלי. חכמים הזהרו בדבריכם.

חה"ג חכמי הגוים. חוקות הגוים. חתימת הגמרא.

חה"ד חכמי—חסידי הדור.

חה"ו חדושי הלכות ואגדות. חקוק היוצר והאב (ג' ול"ר).

חה"ט חכמת הטבע. חוש הטעם.

חה"י חמדת הימים [ם].

חה"כ חברת הכנסת כלה.

חה"ל חובה היא לו. חובת הלבבות [ם]. חולין הוא לך. חתיכה הראויה להתכבד.

חה"מ חבלים המשיח. חדר המטות. חדושי המאירי. חול המועד. חוש המשוש. חוש המשתתף. חכמה המעשית. חכמת המזלות—המחקר—המספר. חכמי המשנה. חלול המקום. חסדי המקום. חשן המשפט. חתימת המשנה.

חהמ"ד חול המועד דחג. חכמי המדות.

חהמ"ם חול המועד סוכות.

חהמ"פ חול המועד פסח.

חהמ"צ חג המצות.

חה"נ חכמת הנגון. חכמת הנפש. חכמת הנדסה. חכמת הנסתר. חכמת הנתוה. חלוק הנקדים.

חלקת הנקוד [ס]. חשבון הנפש [ס]. חשבון הנוצרים.
חה"ם חג הסוכות. חדר הספרים. חוט הסיקרא. חול המועד סוכות.
חה"ע חדוש העולם. חכמי העמים. חשבון העבור. חתימת העדים.
חה"פ חג הפסח. חכמת הפרצוף.
חה"צ חטאת הצבור. חכמת הציור.
חה"ק חבוט הקבר. חטאת הקהל. חיות הקדש. חכמת הקבלה. חלופי הקריאה. חסרי הקצות [ד].
חה"ר חדר הראיון. חדושי הרשב"א. חכם הרזים. חוש הראות. חוש הריח. חצי הריות.
חהר"ל חתיכה הראויה להתכבד.
חה"ש חבצלת השרון [ס]. חג השבועות. חוט השדרה. חוט השני [ס]. חוש השמע. חכם השלם. חכמי השעורים. חלול השם. חסר השער. חצרות השיר [ס]. חשבון השוה. חתימת הש"ס.
חה"ת חדושי התורה. חזה התנופה [ס]. חכמת התורה—התכונה—התשבורת. חתימת התורה. חתן התורה.
חהת"ב חכמת התכונה.
ח"ו חובא ואיטלולא. חולדה ובור. חזק ונתחזק. חטים ושעורים[1]. חי ונושע. חי וקיים. חיים ושלום. חכם ונבון. חלב ודבש. חלילה וחס. חס וחלילה. חס ושלום[1]. חסר ו'. חסרות ויתרות. חקירה ודרישה.
חו"א חזק ואמץ. חובא ואיטלולא. חסד ואמת.
חוא"מ חסידים ואנשי מעשה.
חו"ב חזק ואמץ בתורה. חכמה ובינה [ק]. חלב וביצים. חולדה ובור. חולדה וברדלס. חומה ובריח. חוקת ובלק. חורבן בית. חריף ובקי.
חוב"א חזק ואמץ בתורה אמן.
חובא כיתות דבעל הבית חומר נזירא סימן שבועות ל"ה להקושיות על רבה בדין כופר בממון שיש עליו עדים.—בל"ל נותן כונה להסימן ברמז רחוק.
חובה"ל חובת הלבבות [ס].
חובה"מ חורבן בית המקדש.
חוב"ע חולין בעזרה.
חוב"צ חובבי ציון.
חוב"ר חורבן בית ראשון.
חוב"ש חורבן בית שני.
חו"ג חובת גברא. חכמה וגבורה [ק]. חמור וגמל. חסדים וגבורות [ק].
חו"ד חות דעת [ס]. חכמה ודעת [ק]. חלב ודבש. חמאה ודבש. חוקר ודורש. חרב ודם.
חו"ה חובת הלבבות. חול המועד.
ח'ו'ה' חלה וסת הדלקה. סימן לשלשה דברים שעליהם נשים מתות בשעת לידתן. חות יאיר.
חוה"ג חוקות הגוים.
חוה"ד חוקר הדין.
חוה"ט חוש הטעם.
חוה"ל חובת הלבבות.
חוה"מ חול המועד. חוני המעגל. חוש המשוש.
חוהמ"ס חול המועד סוכות.
חוהמ"פ חול המועד פסח.
חוהמש"ס—פ חול המועד של סוכות—פסח.
חוה"נ חולי הנופל.
חוה"ר חוש הראיה—הריח.
חוה"ש חוט השדרה. חוט השני [ס]. חוש השערה. חוש השמע.
חו"ז חותני זקני.
חוז"ל חוזר לראש.
חו"ח חיים וחסד. חל וחומה. חלה וחבור. חמרא וחיי [ס]. חנא וחסדא [ס]. חרב וחנית.
חו"ט חובא וטלולא.
חו"י חות יאיר [ס]. חסרות ויתרות.
חוי"ח חות יאיר חדש [ס].
חוי"ל חזק ויאמץ לבך.

---

[1]) בהמגיד שי"ח צד 369 שערה אשה אחת, כי בהמאמר במנוה"מ נר ג' פ' י"ג סי' ר"א „ויזרע יצחק בארץ ההיא וכי זרע יצחק דגן ח"ו" שמלת ח"ו אין פתרונה כאן חס ושלום רק חטים ושעורים.

חוי"ת חסרות ויתרות.

חו"כ חדא ומתחזי כתרתי (בטרפות). חתן וכלה.

חו"ל חוץ לארץ—למדינה—לטחנה—לעיר. חזק ויאמץ לבך.

חולד"ה חוץ לדרך הטבע.

חול"ז חוץ לזמנו.

חול"ל חוטא ולא לו.

חול"מ חוץ למקומו.

חול"פ חנון ורחום לכל פעול.

חול"ר חמרא וחיי לפום רבנן.

חול"ת חוץ לתחום.

חו"מ חוט מקיף [ק]. חלי ומכה. חמה ומזלות. חמץ ומצה. חנף ומרע. חסד ומשפט. חסידים ואנשי מעשה. חק ומשפט. חוקר ומקובל[ס]. חרב ומגן [ס]. חרש ומסגר. חשן משפט[ס].

חומדה"ט חוץ מדרך הטבע.

חומ"נ חובת מנא.

חומ"צ חמץ ומצה.

חו"נ חוזר ונראה. חוזר ונעור. חכם ונבון. חלק ונחלה.

חונמו"ק חי וקים נורא ומרום וקדוש.

חו"ס חגר וסומא. חכם וסופר.

חועו"ד חיה ועופות ודגים.

חועמ"ש חולדה ועכבר מצויין שם.

חו"פ חנוכה ופורים. חסידא ופרישא. חפני ופנחס.

חופ"ק חונה פה קהלתנו.

חו"צ חובבי ציון. חומר וצורה.

חו"ק חדא ועוד קאמר. חסיד וקדוש. חופה וקדושין. חצים וקשת.

חו"ר חכמי ורבני. חסד ורחמים.

חו"ש חדש ושבת. חומש שומרוני. חטים ושעורים. חיים ושלום. חמס ושוד. חס ושלום.

חוש"ה חוט של חסד.

חוש"מ חולו של מועד.

חו"ת חותם תכנית.

ח"ז חוב זה. חודש זה. חלק זכר. חמי זקני. חצי זהב. חצי זכר. חתימת זקן.

חז"א חזקת אכהתא. חזקת איסור.

חזא"ל חיים זלמן אלישעביץ, סופר ומו"ל.

חז"ה חזר הדין. חזקת הבתים (פ"ג דב"ב).

חזו"מ חגי זכריה ומלאכי.

חזו"ק חזן וקהל.

חז"ט חזקת טומאה.

חז"כ חזקת כשרות.

חז"ל חזון למועד. חכמינו זכרונם לברכה.

ח'ז'ן' ח'כם ז'קן נ'שוי כן כתב חכם א' בהסגיד ש"ה צד 142 שמפני זה נקרא שליח צבור חזן בשביל שעפ"י הדין בשו"ע או"ח סי' תקפ"א ש"צ צריך שיהיו בו התנאים האלה.

חז"ס חזקת סכנה. חיים זעליג סלאנימסקי (חכם ומחבר מפורסם).

ח'ז'ק' ל'ב' סימן שנתן בעל תפארת ישראל להמלאכות שאסורות מדאורייתא בשביעית— ח'רישה ז'ריעה ק'צירה ז'מירה ב'צירה (שביעית פ"ב מ"ב).

חזר והלך וספר סימן סנהדרין י"ט למאמרי רמי בר אבא בתקנות ר' יוסי בצפורי. כל"ל כ' שרומז בהסימן מאן מריה דתקנתא ר' יוסי שחזר והלך על כל דורות העולם וסיפר עליהם שחבר ספר על זה. כדאמרינן מאן סדר עולם ר' יוסי—עוד פי' שם בענין אחר.

ח"ח חבילות חבילות. חובר חבר. חד חריב. חדרי חדרים. חוקי חיים [ס]. חכם חרשים. חלל חרב. חסרון חכמה. חפץ חסר. חרב חרה. חרם חכמים. חרם חמור. חשש חמץ. שמנה חסרים.

חחא"ל חברך חברא אית ליה.

חחא"מ חוקרי חכמה אורה מבקרים (ב"ש ול"ר ולי"פ).

חח"ג חסד חכמה גבורה [ק].

חחי"מ חלק חשן משפט.

חח"מ חובר חברים מחוכם. חיים חזקיה מודיני (רב מפורסם בעל שדה חמד ועוד).

חח"נ חכמה חסד נצח [ק].

חח"צ חברת חובבי ציון.

חח"ת חמשה חומשי תורה.

ח"ט חיים טובים. חמי טבריה. חן טוב [ס]. חשש טרפות. חתימה טובה. חתן קטן (ב"ש ול"ר).

חטאת על מי מכפר עולה לאחר דורן סימן זבחים ז׳ על שבעה מאמרי רבא שם (מהסימן מוכח דלא כאית דגרסי שם בתוס׳ ד"ה על מי). וכתב הדל"צ דצריך להקדים הסימן בעמוד א׳ קודם להענינים כמו בב"מ גם בל"ל העיר על השנוי הזה. והוא כתב שם דשתי מלות על מי רומזות לשתים ויותר נראה דעל רומז למאמר השני ומי למאמר השלישי. וכונת הסימן פי׳ שם עפ"י קבלה.

חט"ד חטאת דם.

חט"ח חטאת חלב. חלמא טבא חזאי.

חטי"ל סימן למנין פסוקי פ׳ בהר שהם 57 כגימטריא של זה השם הנזכר בעזרא ב׳ נ"ז ונחמיה ז׳ נ"ט.

חט"ם חטף סגול.

חט ספר גזע צדק סימן שנתנו ר׳ סעדיה גאון בהקדמתו לאגרונו ומנחם במחברתו ור׳ יונה אבן גנאח ברקמה, לי"א אותיות השרשיות ולא יבואו בלה"ק לשמוש כי ד׳ וט׳ אף שמתחלפות לפעמים בבנין התפעל תחת ת׳ הבנין אין נחשב זאת לשמוש, תשובות דונש 3. 9. ר׳ משה קמחי במהלך — בנוסחא אחרת טח—והח׳ הרכבי בהמגיד שכ"א צד 237 משתדל לתת מובן להסימן.

חט"פ חטף פתח.

חט"ק חטף קמץ.

חוטרא דגברא צרור ומתקן סימן במסרה כי ד"פ אפרים בכה"ק אף בלי אס"ף בקמץ למטה (חוטרא) אפרים (במדבר י"ג ח׳). ויהי איש (גברא) מהר אפרים (שופטים י"ז א׳). צרור עון אפרים (הושע י"ג י"ב). חבור עצבים אפרים (שם ד׳ י"ז). מלת ומתקן לא אדע לכונה, וענין הסימן, העונש להאדם מוכן ומזומן.

הוטרא לתורתא סימן במסרה לב׳ פעמים דבר אל בני ישראל בטעם לגרמיה מונח רביעי, במדבר י"ז י"ז אצל מטה (הוטרא) שם י"ט ב׳ אצל פרה (תורתא).

ח"י חביבי ידידי. חביבין יסורין. חביבין ישראל. חות יאיר [ס]. חיה יחידה. חכמת יונית. חלק יעקב. חמדת ישראל [ס]. חומץ יין. חסדי י"י. חסן ישועות [ס]. חק יוסף [ס]. חק יעקב [ס]. חתימת ידו. מספר 18. (אף שצריך להיות י"ח כותבים רבים ח"י לתפוס לשון טוב של חיים) כנוי משפחה מוצאו מן מלות חיה יחיה יחזקאל כ"א אוצה"ם ש"א XV.

חי"א חיי אדם [ס]. 18 אדומים (שם מטבע).

חיא"נ חלקי י"י אמרה נפשי.

חיב"ן חרם יהושע בן נון.

חי"ג 18 גדולים (שם מטבע). חידושי גאונים.

חי"ד חידוש יורה דעה. חלק יורה דעה.

חיד"א חיים יוסף דוד אזולאי. גאון ומחבר מפורסם.

חיה"ח חבור יד החזקה.

חיה"ק חיבוט הקבר. חיות הקדש. חתימת ידו הקדושה.

חיה"ש חלול השם.

חיו"ג חיים יונה גורלאנד (הכם וסופר מפורסם).

חיו"ד חלק יורה דעה.

חיוה"ק חיות הקדש.

חיו"צ חי י"י וברוך צורי.

חיו"ז חידושי זקני. 18 זהובים.

חי"ח שמונת ימי חנוכה.

חייא ובני ר׳ חייא זעירי ואבוה דשמואל סימן ברכות י"ה לשמות החכמים שהובאו לענין ידיעת המתים (נמצא בדק"ס).

וכל הח׳י׳י׳ם׳ יודוך ח׳בוש י׳סורים י׳ם מ׳דבריות, סימן לארבעה שצריכים להודות (בשו"ת חוט המשולש טור השלישי סי׳ ל׳).

חיים יהודה (ליב) מארקאן (הכם וסופר מפורסם חתם כן לפעמים במאמריו בהכרמל).

חי"ל חיים יהודה ליב. חסד י"י ליראיו.

וישראל עושה ח׳י׳ל׳ סימן למנין פסוקי יונה שהם 18 כגימטריא של זו המלה הרשומה.

חילא דמלתא רוחא סימן בס׳ אכלה ואכלה צד 173, כי ג׳ פעמים נמצא בתנ"ך מלת תסף וחסר בבראשית ד׳ י"ב נזכר בכתוב „כהה" דברים י"ג א׳ „הדבר" תהלים ק"ד

כ"ט „רוחם" והסימן יש לו קשר עניני. הרוח הוא הכח של הדבר. וחי ונוד יוכיחו, זה כי תצא רוחו ישוב לאדמתו, וזה יעלה בתהו ויאבד ערכו.

חיל"י חיה יחיה לא ימות (יחזקאל י"ח), כנוי משפחה וזה מקורה אוצה"ס ש"א XVI.

חימ"ה חסד י"י מלאה הארץ.

חי"ע חלק י"י עמו. חק יעקב.

חי"פ 18 פרוטות. שמנה עשר פעמים—פנים.

חיצונה עצמה בבית יהידאה רבינא דלא משכה בפנים סימן ערובין ע"ה להקושיות שהקשו על ר' דימי „בבית יהידאה" הוא סימן אחד להקושיא מבבא ואם היו של יחידים. „רבינא דלא משכה בפנים" הוא סימן אחד להמקשה והקושיא הא לא שכח אחד מן הפנימית. וג"ל דצ"ל שכח ת' משכה. כ' בל"ל דצ"ל בהסימן בבי לא בבית ויהיה רמז לר' ביבי דהוא מרא דאתקפתא.—בס' תולדות תו"א כתב בשם ר' יצחק פישער מזאגער שטעות נפל בספרים שהסימן צ"ל קודם ד"ה נתנו עירובן

חי"ש חיי שעה.

חי"ת הירושי תורה.

הייתא דמתנח ביה מוחא סימן חולין מ"ה דלא מטרפא בניקב קרום של מוח עד דאינקב תתאה. ופי' הסימן כי חייתא הוא שק והוא לשון חיות. כלומר החיות תלוי במקום שמונח בו המות.

ח"כ חביבי בנפשי. חזקת כשרות. חייבי כריתות. חלוף כתב (כן היה נקרא בדורות שלפנינו שטר המחאה או שטר חוב. עיין ברכת אברהם 50. ועיין למעלה ערך ח"ב). חולק כבוד. הסרון כיס. חוסר כל. חצי כופר. חשוב כמת.

חכ"א חכמים אומרים. חכמת אדם [ס].

חכ"ב חכמה כתר בינה [ק].

חכ"ד חזר כל דבר (ב"ש ול"ר). חכמה כתר דעת [ק].

הכה"נ חכמת הנפש.

חכה"ת חכמת התורה—התכונה.

חכז"ל חכמינו זכרונם לברכה.

חכ"ח חלק כחלק.

חכ"י חברים כל ישראל.

חכי"ח חברת כל ישראל חברים.

חכלה"ר חכם להרע.

חכ"ע חכמה עילאה [ק].

חכ"צ חכם צבי.

חכ"ש חברותא כלפי שמיא. חכמת שלמה[ס]. חוצפא כלפי שמיא.

חכ"ת חכמה תתאה [ק].

ח"ל חבלי לידה. חוץ לארץ. חוץ לדרכנו. חוזר למועד [ס]. חזר למוטב. חוזר לראש. חייבי לאוין. חייב לברך. חייב לו. חכם להרע. חלילה לנו. חסד לאברהם [ס]. חק לישראל[ס]. חרם לזרים. התום למטה.

ח"ל—ן סימן במסרה שבחנוך ולמך כתיב ויהי כל ימי והשאר ויהיו—ויש מוסיפין גם נח ועיין במס"ל לרמ"ה ובמ"ש.

ח'ל' עליו חובת הבעור האר"י ז"ל נפטר במגפה בשנת של"ג בהיותו בן ל"ח שנים. ונתנו זקני הדור זה הסימן עליו. כ"כ בס' קורא הדורות.

חל"א חסרי למד אלף [ד].

חלא"א חוץ לארבע אמות.

חלאה"ש חל להיות אחר השבת.

חלאי"ת חושה לעזרתי אדני אלהי תשועתי.

חל"ב חם לבי בקרבי. חרם לזרים בנדוי.

חל"ב נח"ש ח'רם ל'זרים ב'נ'דוי ח'רם וש'מתא (יש כותבין כן ע"ג מכתב כמו בחדר"ג).

חלב"ש חל להיות בשבת.

חל"ד חוץ לדרכנו.

חלד"ה חוץ לדרך הטבע.

חל"ה חלק לעולם הבא. חסרי למד ה' [ד]. סימן לשעור חלה שהוא מ"ג ביצים כגימטריא של זו המלה (הות יאיר).

חלה"נ חלקת הנקוד [ס].

חלה"פ חלקת הפעלים [ס]. חסרי למד הפעל[ד].

חלה"ש חלול השם. חלקת השם [ס].

חלו"ל חוטרא לידא וםרא לקבורה. חברא לסיא וטיבותא לשקיה.

חל"י חק לישראל [ס].

חלי״ל חסרון לא יוכל להמנות.
חלי״ם חכם לב יקח מצות.
חלי״ת חושה לעזרתי י״י תשועתי.
חל״מ חוזן למועד [ס]. חזר למוטב. חמור למשא. חתום למטה.
חלום סימן יפה לחולה (ברכות נ״ז).
חל״מ כצנ״ש חמה. לבנה. מאדים. ככב. צדק. נגה. שבתאי. סימן שעות הראשונות של ימות השבוע. ערובין נ״ו ברש״י, ועיין שצ״ם חנכ״ל.
חל״נ חולי נופל. חנוך לנערים. חסרי למד נון [ד].
חל״ס חוץ לסוכה.
חלעוה״ב חלק לעולם הבא.
חל״פ חד לא פגום (ד׳ ול״ר).
חל״ק חייב לקרות.
השמח בח׳ל׳ק׳ו׳ חם לח קר ויבש. חות יאיר. פי׳ שהוא שמח בכל העתים ובכל המקרים ואומר גם זו לטובה.
חלק״י סימן למנין פסוקי פ׳ ויצא שהם 148 בגימטריא של זו המלה. או השם הנזכר בנחמיה י״ב ט״ו.
חלקיהו סימן למנין פסוקי פ׳ במדבר. שהם 159 בגימטריא של זה השם.
חלק״ק חונה לערה קהלה קדושה [ק].
חלר״א חרשים לבקרים רבה אמונתך.
חלר״ע[1]) חטאנו לפניך רחם עלינו.
חל״ש חלק שלמה (כן כתוב בלוח הר״ת בס׳ ערכי הכנוים ול״י לע״ע מה הוא). חיים לן שבק.
חל״ת חוץ לתחום.

ח״מ חבלי משיח. חברה מקרא. חול מועד. חולי מעים. חזקי מצח. חייבי מיתות. חייבי מלקות. חיי מרומים[2]). חכמי מקרא. חכמי משנה. חכמת מנוח [ס]. חלות מצות. חלקת מחוקק [ס]. חומרי מתניתא [ס]. חמש מגלות. חסורי מחסרא. חצי משי. חשך מצרים. חשן משפט. חתום מטה. חתימת מילה (ד׳ ול״ר). שמנה מלאים [ס].
חמ״א חברך מית אשר. חסר משוגעים אני.
חמא״ד חברת משכיל אל דל.
חמ״ב חביבה מצוה בשעתה.
חמב״ד חייבי מיתות בית דין.
חמב״ח חתיכה משתי חתיכות.
חמב״מ חכמה מפוארה בכלי מפואר.
חמ״ג חמש מגלות.
חמ״ד חכמה מדינית. חסר מקום דפוס. חמשת מיני דגן.
חמדה״ט חוץ מדרך הטבע.
חמ״ה חברת מחזיקי הדת. חברת מפיצי השכלה. חמדת הימים [ס]. שמנה מלאכים המנהיגים[ג].
חמה״ט חוץ מן הטבע.
חמה לוקה סימן רע לכל העולם כלו. סימן רע לאו״ה. (סוכה כ״ט).
חמו״ע חנניה מישאל ועזריה[3]).
חמו״ד חסר מקום ושנת דפוס.
חמוה״ק חסורי מחסרא והכי קתני.
חמו״מ חברת מקרא ומשנה.
חמו״ק[4]) חסורי מחסרא והכי קתני.
חמו״ר חכם מופלג ורב רבנן (רעיא מהימנא פ׳ תצא. ס׳ דרוש ההספד דף ו׳ ובשאילת יעב״ץ).

---

[1]) מסופר על הצדיק ר׳ מענדיל מקאצק ז״ל שבשעת מגפה נתן להמפצירים בו. קמיעות וכתוב עליהן רק זו המלה, ומפי משמשו נודע פתרונה. ויאמר בדרך צחות חלר״ע מפיק הלרע.

[2]) בס׳ ברכת אברהם ליובלו של ר״א ברלינר צד 111 כתוב אליה הכהן בית דין ברבי אברהם נ׳ב׳ת ח״ם ? בסימן השאלה. ואנו משער כי פתרונה כנ״ל—ובית דין נראה שהוא כנוי משפחה.

[3]) בראש ס׳ נוסחת הריב״ן למס׳ נזיר אשר בש״ס ווילנא החדשים וכן בסוף כתוב א׳י׳ש ג׳ר בארץ חמו״ע ולא ידענא מאי היא.

[4]) בס׳ גבול בנימין דף ר״ה מרמז בפסוק חמוקי ירכיך הר״ת הזה, שהמעיין במשנה בהלכתה ימצא הרבה דברים נסתרים בה.

חמור נוער סימן (ברכות ג') משמרה ראשונה בלילה.

חמו"ש חדש מועד ושבת.

חמ"ז חמי זקני.

חמ"ח חדא מחרא. חטיבה מול חטיבה. חלקת מחוקק [ס]. חומש מאור חיים (ב"ש). שמנה מלאכים חשובים [ג].

חמה"א חדא מכלל חברתה איתמר.

חמ"י חברת מעורר ישנים.

חמי"ש חוץ מיראת שמים.

חממכ"ת חוץ ממעלת כבוד תורתו.

חמ"נ חברת מקיצי נרדמים. חד מינייהו נקט.

חמ"ס חונים מלמדים סופרים (תנחומא בובר במבוא דף ע' על הפסוק כלי חמס מכרותיהם) חומשים מהזורים סדורים (כן נקראים בדרך הלצה רגילה ספרי רומיל בלשון המו"ס).

חמ"ע חברו מוכיח עליו. חברת מלביש ערומים. חומש מאור עינים. חמשה עשר. חנניה מישאל עזריה.

חמפ"ג סימן ע"ז ל"ט חלתית מורייס פת גבינה. מותרין בחותם אחד—בל"ל פי' עפ"י קבלה.

חמ"ץ חירם מלך צור.

חמ"ק חזקת מרא קמא.

חמרא דיואב ערפלא סימן במסרה לג"פ לבשו בכה"ק, כבש ביין לבושו (בראשית מ"ט י"א) ויואב הגור מדו לבשו (ש"ב כ' ח'). ענן לבשו וערפל (איוב ל"ח ט') וענין הסימן כי איש שהשלטון בידו בשתותו יין מביא חשך וצרה לעולם. עדה"כ „ולרוזנים אי שכר פן ישתה וישכח מחוקק וישנה דין".

חמ"ש חדש מועד שבת. חייבי מיתה שוגגין. חמד משה [ס].

חמש סומקתא וחמש חיורתא נזיר ל"ח עשר רביעיות הן ונקיט ר' כהנא בידיה פירש"י סימנא לגירסא חמש סומקתא — יין ודם— נזיר ועושה פסח שהורו במקדש ומתו. חמש חיורתא — מים ושמן — חלת נזיר ומצורע שנפסלו בשבת. — בל"ל מפרש עפ"י רמז וקבלה.

ח'מ'ש'ה' סימן ברכות נ"א בגליון לארבעה דברים שצריכים להיות בכוס של ברכה. חי מלא שטיפה הדחה.

חמשה וששה ועשרה סימן ברכות נ"ז. חמשה אחד מששים. ששה סימן יפה לחולה. עשרה מחזירין את החולה לחליו (לדעתי טעות נפלה בהסימן. וכן צ"ל חמשה ששה וששה ועשרה. כי הלא יש שם עוד מאמר. ששה דברים מרפאין את החולה. וכן שם למעלה נכפלה מלה אחת בהסימן הגוף הגוף—בל"ל מפרש עפ"י קבלה.

חמשו"ל חמץ משש שעות ולמעלה.

חמש"ס חול מועד של סוכות.

חמש"פ חול מועד של פסח.

חמש"ק סימן במסרה לסדר הפורעניות בירמיה כ"ד ט'. לח'רפה למ'של לש'נינה ולק'ללה. כי אלו מתחלפין ועיין השר"ק.

ח'מ'ש'ת' חוקה מדה שנה תורה סימן במסרה כי כל מלת אחת הכתובה אצל אלה היא בפתח.

חמ"ת חברת מרביצי תורה.

ח"נ חטאת נעורים [ס]. חזקת נכסי. חוטא נשכר. חיי נצח (כמה מהספרדים מוסיפים מלה זו לנפטר אחרי מלת ז"ל או תמ"ך). חי נפשי. חכמה נסתרה (כנוי לחכמת הקבלה, והמבינים בה נקראים יודעי ח"ן). חמץ נוקשה. חנוך נערים. חצי נזק.

חנ"א חברת נשמת אדם. חיים נסים אבולעפיא.

חנא"ע חי נושא את עצמו.

חנא"ש חשיד נמי אשבועתא.

חנב"ב חכמת נשים בנתה ביתה.

חנ"ה חלה נדה הדלקה. חנוכת הבית.

חנין יוחנן זירא אבא יעקב יוסי שמואל חייא מנחם סימן מו"ק כ"ה לשמות החכמים הנפטרים שנזכרו שם שמיתתם עשתה רושם בעולם—והנה ת' מלת אבא צ"ל אבהו, ות' יוסי, אסי, ולמלת שמואל אין כל פתרון, אמנם בעין יעקב ת' ר' אסי גרים ר' שמואל בר יצחק, ושמות הרבה שנזכרו שם נשמטו מהסימן. ומפני זה אומר בל"ל שיש כונה

בהסימן עפ"י קבלה — והנכון שהחלופים וההשמטות באו בשגגת המעתיקים.

חנינא אשה, יונתן בתורה, יוחנן קבורה, חנין קראה, רבה בר רב שילא זבולא, ר' נחמן בר יצחק מיתה, מר זוטרא בכורסיא סימן ברכות ח' לכל הדרשות שנאמרו שם על הפסוק לעת מצא. נמצא בדק"ס וחסר בש"ס שלנו. ובספרנו במקום יונתן, נתן, ובמקום חנין חנינא. מלת בכורסיא לשון נקי לבית הכסא.—היימאן.

חנינא קרא יוחנן ואשתו אלעזר וגאולה ושמואל בלמודו סימן סנהדרין י"ט והוא כפול. החכמים והפסוקים שמביאים ראיה שהמגדל ומלמד את בן חברו נקרא על שמו. ולכל שם חכם סימן פסוקו בצדו. — בל"ל פי' באריכות עפ"י קבלה.

חנכ"ל שצ"ם חמה נגה ככב לבנה שבתאי צדק מאדים. שבעה ככבי לכת ועיין שצ"ם.

חנם בלא מצות ספרי סימן בשל"ה שער האותיות ערך ותרנות בשם הזהר כי במצות התלויות במעות יהיה ותרן גדול ובלי כסף אינה כלום כי הקליפה בהפקרא ניחא לה.

חנ"ב חתיכה נעשית נבלה. חרב נוקמת נקם. פסח קאפלאן מביאליסטאק היה חותם כן במאמריו במכ"ע.

חננאל סימן למנין פסוקי פ' תצא שהם 139 בגימטריא של זה השם.

חנני סימן למנין פסוקי פ' משפטים שהם 118 בגימטריא של זה השם.

חנ"ס חמור נושא ספרים.

חנ"צ חצי נזק צרורות.

ח"ס חוקת סכנה. חטף סגול. חכמה סתימאה [ק]. חשש סכנה. חתם סופר [ס]. שמנה ספירות [ק].

חס' חסר.

חספ"ב חסרון בפנים.

חס' דחס' חסר דחסר [מ].

חס"ט חסדים טובים.

חסי"ד חסרון ידיעה.

חס"ל חסד לאברהם [ס].

חס"מ חמירא סכנתא מאיסורא.

חס"ע חסד עליון—עולם.

חס"פ חמשת סרני פלשתים. חסל סדור פסח.

ח"ס פר"ט גז"ע צד"ק סימן שנתן בעל צהר התבה לי"א אותיות השרשיות ועיין חט ספר.

ח"ע חבוט ערבה. חוטבי עצים. הייבי עשה. חיי עד. חיי עולם. חכמה עילאה. חסד עולם. חציו עבד. חקת עולם. חרפת עולם. חתימת עדים.

חע"א חל על איסור.

חע"ד חברת עוזר דלים.

חעדול"מ חבל על דאבדין ולא משתכחין.

חע"ה חכמינו עליהם השלום.

חעוה"ב חיי עולם הבא.

חעוה"ז חיי עולם הזה.

חעז"כ חייבים על זדונם כרת.

חע"ח חטאת על חטאת.

חעח"ל חכמים עשו חזוק לדבריהם.

חע"כ חייב עליו כרת. חתימת עדים בשרים.

חע"מ חכם עדיף מנביא. חפץ ערבות מושבו. (ד' בסימן השאלה. כנראה היו כותבין כן על נפטר) בספרו של ג' הנוסח חפץ ערכיו מושבו.

חעמ"פ הייבין עליהם משום פגול.

חעס"ל חכמים עשו סייג לדבריהם.

חע"ש חבור עמודי שבע.

ח"פ חג פסח. חונה פה. חטף פתח. הרב פפיות. חתום פה. שמנה פרקים.

חפ"א חסרי פא אלף.

חפ"ה חתימת פי האמה.

חפ"י חסרי פא יוד.

חפ"מ חתיכה פריעה מציצה.

חפ"נ חסרי פא נון.

חפ"ץ עיין קץ.

חפץ גזע סדק נרט סימן שנתן דונש בן לברט לי"א אותיות השרשיות.

חפ"ק חונה פה קהלת. (כנוי לרב העיר)

חפ"ת[1]) חיים פלטיאל תולעת. (ד' ול"י מי הוא).
ח"צ חובבי ציון. חטאת צבור. חכם צבי [ס]. חלב צמר (ב"ש ל"ר ולי"פ) חמדת צבי [ס]. חרבות צורים [ס].
חצא"מ חצר אהל מועד.
חצה"כ חצר הכבד.
חצו"מ חצופה ומרשעת.
חצ"ט חצי טפח.
חצי חביתי שלחן סימן מנחות פ"ז לשלש בעיות דבעי רמי בר חמא מר' חסדא. הסימן כתוב לפני בעיא שניה.—בל"ל מפרש עפ"י סוד.
חצי קטינא גרגרת פגום סימן חולין כ"ה להקושיות שם בדין מחצה על מחצה, והוא סימן מעורב. ג' מתוכן הענינים וא' שם החכם המקשה[2]).
חצ"ל חיים צבי לערנער. (בעל מורה הלשון)
חצסל"י חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו.
חצפ—ר חצי פרס.
חצ"ש חציה שלי. חצי שעור.
ח"ק חברה קברנים. חברא קדישא. חזות קשה [ס]. חזן קורא. חטף קמץ. חירק קטן. חנוך קטן [ס]. חסידא קדישא. חסרי קצות [ד]. חצי קדיש. חרובי קרתא.
חק א"ל סימן כל חצויי פסוקים השניים שבמזמור תהלה לדוד מתחילים בוא"ו מלבד פסוקי ח' ק' זה מתחיל באלף ארך אפים. וזה מתחיל בלמד לכל אשר יקראוהו. (ס' המנהיג)
חקבטנ"ע חסין קדוש ברוב טובך נהל עדתך.
חק"י חק יוסף—יעקב.
חקל"ח חייך קודמין לחיי חברך.
חק"צ חסרי קצות.
ח"ר חדושי רשב"א. חיה רעה. היי ראשי. חכם ר'. חלי ראש. חלק ראשון. חורבן ראשון.
חרא"ב חזרת ראשי אברים.
חרבא דמשה אשתא סימן במסרה לג"פ יראתם הנמצאים בכה"ק. יראתם לדבר בעבדי במשה. (במדבר י"ב ח') כי יראתם מפני האש (דברים ה' ה'). הרב יראתם (יחזקאל י"א ח')
חרמב"ם חכם ר' משה בן מיימון. (ב"ש ול"ר ונשמטה הם')
חרמב"ן חכם ר' משה בן נחמן. (ב"ש ול"ר ונשמטה הם')
חר"ו חרוף וגדוף.
חרו"ח חרדל וחריע.
הריא דעזי[3]) סימן תענית לנהילא דבתר מיטרא פסק מיטרא.
חר"ל חתיכה ראויה להתכבד.
חרל"פ חייא ראש לגליל פולין. אחד מנשיאי ישראל שהלך לפולין ונתמנה שם לראש. ועל שמו התחילו בני משפחתו לחתום עצמם חרל"פ. בסדר היחש שבספר מגדנות אליעזר.
חר"נ חידושי ר' נסים.
חרעק"א חדושי ר' עקיבא איגר.
חרפ"ש עיין חדפ"ש.
זכור ה' ח'ר'פ'ת עבדיך סימן למנין פסוקי ס' עזרא ונחמיה שהם 688 כגימטריא של זו המלה הרשומה.
חר"צ חברת רודפי צדק.
חררים עיין ושכן.

---

[1]) בהמגיד ש"ג צד 122 מביא בשם פי' ס' יצירה לר"י בן הראב"ד ב"י, שבעה חלוקין חפ"ת ול"י מה הוא.

[2]) כתב בל"ל אין ספק דמאה איכא למשמע להדיא דכונת הש"ס לרמוז איזה סוד בדברי חסימן... ומיהו גם לפי פשוטו אפשר ליישבו. דג' דברים האחרים שהם מענין דין השחיטה גופה. הזכיר תחלת הדין, אבל ההיא דרב קטינא שהוא מדין אחר לא הזכיר הדין אלא השם.

[3]) עיין במבוא הספר ערך „דבר מגונה".

חר״ש חב״ש ומ״ן[1]) סימן קדושין כ״א לשמות החכמים השואלים והנשאלים שם. א״ל ר׳ אח׳א בריה דר׳בא לר׳ אש׳י א״ל ר׳ אח׳א סב׳א לר׳ אש׳י א״ל ר׳ ז׳וטרא בריה דר׳ מ׳רי לרבינ׳א.

ח״ש הדש ששוני [ת]. חוט שער. חוט שני׳ חורת שלום. חיי שעה. חיי שרה. חיים שאל [ס]. חכמת שלמה [ס]. חלול שבת—שם. חלק שלמה [ס]. חלק שמעון [ס]. חלק שני. חמדת שלמה[ס]. חומץ שכר. חומש שומרוני[ס]. חמשת שקלים. חציה שלי. חצי שעור. חצי שקל. חקות שמים [ס]. חרבן שני. חשופי שת. חתמתי שמי. שמנה שרצים.

חש״א חברת שבת אחים. חסד של אמת. חשש איסור.

חשאב״ם חולה שאין בו סכנה.

חש״ב חולין שנשחטו בעזרה. חמשים שערי בינה.

חש״ג חמצו של גוי.

חש״ד חסר שנת דפוס.

חשה״נ חשבון הנפש.

חש״ו חרש שוטה וקטן.

חשו״מ חברת ש״ס ומשניות. חסרא שמך והסראין מילך.

חשו״ק חרש שוטה וקטן.

חשח״ע חטאים שאנחנו חייבים עליהם.

חשיב״ם חולה שיש בו סכנה.

חשל״נ חשוכא לנהורא.

חש״מ חולו של מועד. חורת של מצוה.

חשמ״ן חיים שאל ממך נתת. (אחר חתימת השם לברכה. אוצה״ס ש״א XVI)

חשמ״ע חשבון מעוקב.

חש״נ חטאו של נחש. חמס שנאה נפשו[2]).

חשנ״ב חולין שנשחטו בעזרה.

חש״ס חשש סכנה.

חש״ע חטאו של עגל. חשבונו של עולם [ס].

חשעעה״פ חמץ שעבר עליו הפסח.

חשע״ש חוקה שליה עושה שליחותו.

חש״ק חולם שוא קמץ.

חשק עיין כי בי.

חשקה״ד חכמי שקול הדעת.

חשרפב״י המורו של ר׳ פנחס בן יאיר.

ח׳ש׳ר׳ק סימן במסרה לסדר הפורעניות (ירמיה כ״ה י״ה) ל׳חרבה לש׳מה לשר׳קה ולק׳ללה. ועיין חמשק.

חשת״מ חוקה שנה תורה מדה. ועיין חמשת.

ח״ת חדושי תורה. חכמי תלמוד. חכמה תתאה [ק]. חולקין תרומה. חמש תשובות. חק תוכות. חקל תפוחין [ק]. חתם תכנית [ס]. חתן תורה. שמנה תבות.

חת״ז חתימת זקן.

חת״י חתימת יד.

חת״כ חליפתי תמורתי כפרתי.

חת״מ חתום מטה.

חת״ס חתם סופר.

חת״ת חברת תלמוד תורה.

ט.

ט׳ טבילה. טהור. טוב. טור. טית (אות התשיעית באלפא ביתא). מספר 9. טמא. טעון. טעות. טעם. טענה. טפה. טפח. טרם.

ט״א טהרת אברהם [ס]. טובה אחת. טורי

---

[1]) לפני בל״ל היתה הגי׳ חרש חטם זמן ומתקשה בהפי׳ ולבסוף הוא מגיה שבמקום חטם צ״ל התם ומכנים כונה ע״ד רמז.

[2]) זה שאמרו חז״ל (זבחים פ״ה ערכין י״ז) חשן מכפר על הדינין, כלומר קלקול הדין. חות יאיר.

אבן [ס]. טור אודם [ס]. טל אורות [ס]. טומאת אוכלין. טעות אחת. טעם אחר. תשעה אדומים. (שם מטבע)

טאד"מ טוב אחרית דבר מראשיתו.

טא"ה טור אבן העזר.

טא"ו טומאת אוכלין ומשקין.

טאוט"ש טוט אפר זטוט שרי.

טא"ה טור אורח היים.

טא"ל טמאה אני לך.

טא"ע טור אבן עזר.

טא"ק טלה אריה קשת.

ט"ב טומאה בלועה. טעון ברכה. טור ברקת [ס]. תשעה באב.

טבא רדף חייא ונטר אסתר סימן במסרה לה' פעמים וחסד בכה"ק טוב וחסד (תהלים כ"ג ו') רדף צדקה וחסד (משלי כ"א כ"א). חיים וחסד (איוב י' י"ב) שמר הברית וחסד. (נחמיה א' ה') חן וחסד (אסתר ב' י"ז).

טב"ב טעון שתי ברכות.

טבו"י טבול יום.

טב"ט טובי בן טוביא.

טב"י טבול יום.

טבלי"ר טעם בלי ריח.

טבל"פ טורא בטורא לא פגע.

טב"מ טועה בדבר מצוה—משנה.

טב"ע טביעות עין. טוטפות בין עיניך.

טב"ק טרף בקלפי (פ"ד דיומא).

ט"ג טובה גדולה. טיב גטין. טלית גדול. טעות גוי. טעלע גראף. טופס גטין. תשעה גדולים (שם מטבע)

טג"ב טאגע בוך. טאגע בלאט.—

טגמעג"ק טלי גיטך מעל גבי קרקע.

טג"ע טעם גן עדן.

ט"ד טוביינא דחכימי. טומאה דהויה. טן דו. טרפא דאסא.

טד"א טומאה דאורייתא.

טדה"ר שם הויה בחלוף האותיות באותיות שלפניהן מובא בכתבי האר"י.

טד"ח עיין אז"ה.

טדכ"ר טעמא דכתב רחמנא.

טה"ר טומאה דרבנן.

טד"ש טופסא דשטרא.

ט"ה טהרת הקדש [ס]. טוב הארץ [ס]. טובי העיר. טובת הנאה. טומאת הגוף. טעם הדבר. טעמי המצות. טעמי המקרא. טעון הזאה. טופס השטר. טורח הדרך.

טה"א טוב הארץ [ס].

טה"ב טעות הוא בידם.

טה"ג טומאת הגוף.

טה"ד טעות הדפוס. טעם הדבר. טורח הדרך.

טה"ז טעון הזאה.

טה"כ טובת הכלל. טעם הכתוב.

טה"מ טעמי המסורה. טעמי המצות. טעמי המקרא.

טה"ע טהירו עילאה [ק]. טעם העליון.

טה"ק טהרת הקדש [ס].

טה"ת טהירו תתאה [ק]. טומאת התהם. טעם התחתון.

ט"ו טוב ורע. מספר 15.

טו"א חמשה עשר באב. טומאת אוכלין. טומטום ואנדרוגינוס. טורי אבן [ס].

טואה"ע טור אבן העזר.

טואו"ח טור אורח חיים.

טוא"כ טומאת אוכלין.

טוא"נ טומטום ואנדרוגינוס.

טו"ב טובל ושרץ בידו. טומאה בלועה.

אשר דבר ט'ו'ב' ע'ל' המלך סימן למנין פסוקי ס' שיר השירים. שהם 117 בגימטריא של שתי המלות האלה הרשומות. ופי' הסימן המלך ר"ל שלמה. דבר פסוקים כמנין „טוב על"י

ותרא אותו כי ט'ו'ב' ה'ו'א' סימן לסדרי ס' יחזקאל שהם 29 כגימטריא של שת. המלות האלה הרשומות.

טו"ד טעם ודעת. טופסא דשטרא.

טוד"פ טורי דפרודא [ק].

טוד"ר טמא ודרך רחוקה.

טו"ה טובת הנאה.

טוה"א טוב הארץ [ס].

טוה"ג טומאת הגוף.

טוה"נ טובת הנאה.
טוה"ת טומאת התהום.
טו"ז טומאת שבעה. טורי זהב [ס].
טו"ח טומאה חמורה.
טוחו"מ טור חושן משפט.
טו"ט טוב טעם. טומאה וטהרה.
טוטו"ד טוב טעם ודעת.
טו"י טוב וישר. טומאה ישנה.
טויו"ד טור יורה דעה.
טו"כ טומאת כלים.
טו"מ טבח ומכר. טוב ומטיב. טל ומטר. טומאת מת. טנאך ומשארתך. טענה ומענה.
טומ"י טומאה ישנה.
טומ"כ טבח ומכר. טומאת כלים.
טומ"צ טומאת צרעת.
טו"נ המשה עשר בניסן. טמיר ונעלם.
טו"ס טומאת סתרים.
טו"ע טומאת ערב.
טו"פ טרפה ופסול.
טופעמלה"ט טופת על מנת להטפיח.
טו"ק טובי קהל. טלית וקיטל. טומאה קלה. טומאת קרי. טפסר וקצין.
טו"ר טוב ורע.
טו"ש טומאת שבעה. טומאת שרץ.
טוש"ע טור שלחן ערוך.
טו"ת טלית ותפלין. טענות ותביעות.
ט"ז טורי זהב [ס]. טמא שבעה. טומאת זב. טעם זקנים [ס]. טעון זריקה.
טז"ד טעון זריקת דם.
טזו"מ טומאת זב ומצורע.
ט"ח טבילת חובה. טהרת חולין. טייץ חומש. טלה חלב. טומאה חמורה. טעם חטא. טפת חלב. תשעה חסרים [מ].
טחוהלב"ש טענו חטין והודה לו בשעורין.
טחוז"מ טוביה חטא וזיגוד מינגיד.
טחו"מ טוביה חטא וזיגוד מינגיד. טור חושן משפט
טח"מ טור חשן משפט.
טחמ"ה טפל חומר מן העיקר.
טחפ"ח—ממצ"ד טבא חדא פלפלא חריפתא— ממאה צני דקרי.

ט"ט טבחו טבוח. טוב טעם. טעון טבילה.
טט"ג טוען טענת גנב.
טט"ו—ד טוב טעם ודעת [ס]
טטו"ז טמא טומאת שבעה.
טטו"ע טמא טומאת ערב.
טט"י טמא טמא יקרא.
ט"י טבול יום. טבחי ישראל. טומאה ישנה.
טי"ד טור יורה דעה.
טיו"ד טור יורה דעה.
טי"כ טירת כסף [ס].
טילל"ת טוב י"י לקויו לנפש תדרשנו.
טינא בר טינא סימן יומא כ"ט כי מיגמר בעתיקתא קשיא מחדתא.
ט"כ טבילת כלים. טירת כסף [ס]. טעם בעיקר.
טכלא"י טלטול כלאחר יד.
טכ"ע טעם בעיקר.
ט"ל טוב להקיז.
טל אורות טלך סימן בשל"ה מס' חולין בשם מהרש"ל לכריכות הציצית. ז' ח' י"א י"ג ביחד ל"ט. פי' טלך הוא הטלית שבו תולין ציצית כי אורות בגימטריא תרי"ג במו ציצית עם ח' חוטין וה' קשרים, והכריכות יהיו מנין טל.
טלבל"ת טב לביש לא תעביד.
טל"ג טלי גיטך. טעלעגראף.
טלה"ב טבא לא הוי בישא.
טלט"ד טב למיתב טן דו.
טליא בחירא רהט ואשכח חכמתא סימן במסרה לחמש פעמים וטוב בקמץ בבה"ק, והנער שמואל הולך וגדל וטוב, (ש"א ב' כ"ו) ואל הבקר רץ... רך וטוב, (בראשית י"ח ז') וימצא שם מרעה שמן וטוב. (דה"א ד' א') בחור וטוב (ש"א ט' ב') הוספת חכמה וטוב (מ"א י' ז').
טליא צדיקא קרא לשמואל סימן במסרה לד' פעמים ויאמר י"י אלי בס' ירמיה הבאים בטעמים מהפך פשטא קטן. אל תאמר נער (א' ז') צדקה נפשה (ג' י"א) קרא את כל הדברים (י"א ו') אם יעמוד משה ושמואל (ט"ו א').

טל"פ טעם לפגם.
טל"ש טעם לשבח.
ט"מ טבילת מצוה. טוב מעות. (ג' ול"ב). טובת מראה. טמא מת. טעמא מאי. טעמי מצות. טעמי מקרא. טפחא מונח. טרדת מצוה. טריפה מקום. (טריפה מדינה. ג' ול"ר ולי"פ) תשעה מלאים [ט].
טמ"א טומאת אוכלין.
טמא טהור טמא סימן ע"ז ל"ט חמרא דימא שרי. תורא דימא אסיר.
טמא טמא טהור טהור סימן 1) קדושין ע' לשתי משפחות בנהרדעא. דבי יונה דבי עורבתא. הראשונה כשרה והשניה פסולה. 2) ב"ב צ"א כי אימיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו. (כרים מצאן טהורים הם) ואימיה דהמן אמתלאי בת עורבתי (עורב טמא)
טמ"ד ואעג"מ טעון מתן דמים ואימורים על גבי מזבח.
טמדכ"ט טמירא דכל טמירין [ק].
טמ"כ טוב מנוחתו כבוד.
טמ"מ טוב מותי מחיי.
טמ"פ טעם מפסיק.
טמ"ר טעמי מצות ריקאנטי.
טמרמ"ה טעמי מצות ר' מנחם הבבלי.
טמרשא"ק טעמי מצות ר' שלמה אלקבץ.
ט"ן טבילת נשים. טומאת נדה—נפש. תשע נקודות [ק].
טנ"א טעמים נקודות אותיות. טבעיות נמוסיות אלהיות[1].
טנ"ע טובך נהל עדתך.
טנת"א טעמים נקודות תגין אותיות [ק].
ט"ס טעות סופר. טפה סרוחה. תשע ספירות [ק].
טס"ק טעמי סוכה קבלה
טס"ר טפה סרוחה.
ט'ס' ש'ק'צ' נ'ו'ז'ל'י'ם' אלה האותיות מקבלות רק דגש חזק.
ט"ע טביעת עין. טהירו עילאה [ק]. טוב עלם, טובת עין.
טע' טעות. טעם.
טע"א טענות אמתיות.
טע"ח טענות חלושות.
טעה"מ טעם המלך [ס].
טעה"פ טענות הפחותות.
טע"ט טפח על טפח. תשעה על תשעה.
טע"כ טעם כעיקר. טענות כוזבות.
טע"מ טענות מזויפות.
טעמו"פ טענות מופתיות.
טע"צ טענות עצומות—צודקות.
טעת—כ טענות תוכחיות.
ט"פ טוביה פעדער (מחבר מפורסם). טייך פשוט (עיין ע"ט). טמון פה (על מצבה). טרפה פסול.
טפסר זעק גד צח סימן מהקראי ר' דוד אלפסי לי"א אותיות השרשיות(לקוטי קדמוניות צד קצ"ח המגיד שב"א צד 219).
ט"צ טומאת צרעת. טענות צודקות.
ט"ק[2]) טבעת קדושין. טלית קטן. טומאה קלה. טומאת קרי. תשעה קבין.
טקיו"ר טעון קדוש ידים ורגלים.
טקמ"ע טול קורה מבין עיניך.
טקמ"ש טול קסם מבין שניך.
טקס עז גד חף צר סימן שנתן ר' יונה בס' הרקמה צד 12 על אותיות השרשיות.
ט"ר טעמא רבא. טפחא רביעי.
טרידו"ר טעון רחיצת ידים ורגלים.
טר"פ תשעה ריש פסוק [ט].

---

[1]) ושמת בטנא והלכת אל המקום. רמז לדתות טבעית נמוסית אלהית מכלם תבהר האלקית והלכת אל המקום אשר יבחר ה'. חות יאיר.

[2]) בס' תולדות משפחות גינזבורג להח' ר' דוד מגיד צד 14 הערה 2. מביא כי במצבות פפד"א לפיננער נמצא האלוף הט"ק, והוא מציג סימן השאלה, כי לא ידע פתרונו— אפשר שהיה זה תאר לנבחר להיות מטובי הקהל, — עתה נ"ל כי פתרונו הטפסר וקצין, כי אותיות השמוש ישמשו לפעמים בר"ת.

ט״ש טוב שם. טובת שכל. טמא שבעה. טומאת שרץ.
טשבג״ה טוב שבגוים הרוג.
טשברל״ג טוב שברופאים לגיהנם.
טשל״נ טוב שלא נברא.
טש״ע טור שלחן ערוך.
טש״ר טובתן של רשעים.
טש״ש טומאת שמנה שרצים.
טש״ת טלה שור תאומים (מזלות של חדשי ניסן אייר סיון). טלית שכלה תכלת.
ט״ת טעמי תורה. תשעה תקונים [ק].
טת״ב טפלי תלו ביה.

י.

י׳ יהיד. יו״ד (אות העשירית באלפא ביתא). מספר 10. יום. יוצרות. יש. התחלת שם המפורש.
י״א יברכהו אלהים. יד אבשלום [ס]. יד אברהם [ס]. יד אליהו [ס]. יד אפרים [ס]. יהודה אריה. יה אלי [ת]. יחוד אלהים. יונת אלם [ס]. יוסף אמץ [ס]. יסוד אלהות. יסוד אמונה [ס]. ירא אלהים. יורשי אחרי. יש אומרים. יש אוסרים. ישע אלהים [ס]. עשרה אדומים (שם מטבע). עשר אמות. מספר 11.
יא״א יהודה אריה אוסימו (תלמיד שד״ל מוזכר בכמה ספריו). י״י אלהי אבותינו.
יא״ב יום א׳ בקר.
יאו״א י״י אלהינו ואלהי אבותינו. יהי אור ויהי אור (ג׳ ול״ר).
יאו״ח יוצר אור ובורא חשך.
יאב״ל ירא אלהים בכל לבבו.
יאהדונה״י שם מורכב משני שמות. הויה ואדני אות מזה ואות מזה עד גמירא. מצוי הרבה בספרי הקבלה—יש כותבין יאקדונק״י. קופי״ן תחת ההאי״ן.
יא״ו י״י אורי וישעי.
יאו״מ ירא אלהים וסר מרע.
יאומ״א י״י אורי וישעי ממי אירא.
יאח״ו יגדל אלהים חי וישתבח. ישלח אלהים חסדו ואמתו (כן היו כותבין אחר הזכרת השם: כמו גר״ו. ומהר אברהם ב׳.
יא״י י״י אלהי ישראל. ישוב ארץ ישראל.
יאי״א י״י אלהינו י״י אחד.
יאיפא״ו יאר י״י פניו אליך ויחנך.
יאכ״ב יד אשה כיד בעלה.
יאכ״ס יעקב איש כפר סכניה.
יאכאו״מ ישימך אלהים כאפרים וכמנשה.
יאכרו״ל ישימך אלהים כרחל ולאה.
יא״ל יהפכהו אלהים לטובה. יוסף אלמנצי (חכם וסופר רעו ועמיתו של שד״ל). יזכרם אלהינו לטובה. יש אם למסרת—למקרא.
יאל״א ישמרהו אלהים לעולם אמן.
יאלמ״ס יש אם למסרת.
יאלמ״ק יש אם למקרא.
יא״מ יהודה אריה ממודינא. ירא אלהים מרבים. ישיבת אהל משה.
יאמה״כ יאמר הכתוב.
יא״נ יזכור אלהים נשמת. ישמור את נפשך.
יא״ע יכוננה אלהים עליון. יום א׳ ערב
יאע״ה יעקב אבינו עליו השלום.
יא״פ יד אפרים [ס].
יאפ״ז ישראל איסר פרת זהב (גאלדבלום) סופר מפורסם.
יאפ״ש יהושע אלעזר פנחס שמואל. סימן תמורת ט״ז ברש״י לשמות הנשאלים על ההלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה.
יא״צ יאהר צייט (יום שמת בו אדם קרוב לו) יתומי אנשי צבור. (ב״ש ול״ר ולי״פ).
יא״ק יברכהו אלהי קדם—אלהים קדוש (אחר הזכרת השם לברכה). יראת אלהים קדמון—קודמה.
יאקדונק״י עיין יאהדונהי.

יא״ר שם ספר פי׳ על תרגום אונקלוס. נקרא בן מפי שד״ל בעבור שבכ״י הספר שמצא לא נזכר שמו ולא שם כותבו רק זמן ההעתקה בשנת רי״א לאלף הששי.
יאש״מ יאוש שלא מדעת.
יא״ת יהודה אבן תבון.
י״ב יגדל בתורה. יודעי בינה [ס]. יחוס בשר [ס]. ימי בראשית. יליד בית. ירבו בישראל. יש בו. יש בכור (פ״ח דבכורות). מספר 12. סימן במסרה כי בבמדבר ל״ד אצל שבטי י׳הודה ב׳נ׳ימין חסרה מלת בני.
יב״א יצחק בן אברהם.
יבא״ר יצחק בן אהרן ריטענבערג (מו״ל ומגיה ס׳ המכלול ובעל מאמרים שונים במכ״ע).
יב״ב יבנה במהרה בימינו. שנים עשר בקר.
יב״ג יהושע בן גמלא. יוסף בן גוריון.
יבג״א שנים עשר גבולי אלכסון.
יבגי״י יבורך גבר ירא י״י.
יבדל״ש יש בו דעת לשאל.
יב״ה יעקב בעל הטורים. יש בקדשי המובח. י״י ברוך הוא.
יב״ה וא״ק יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו.
יב״ה וע״ש יבא בעל השור ויעמוד על שורו.
יבה״מ עשרת בני המן.
יבהע״ה יד בעל השטר על התחתונה.
יב״ו יששכר בנימין ונפתלי. עיין יב״ן.
יבוב״ש יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא.
יבוכ״ב ידו בכל ויד כל בו.
יבומ״ט יגדל בתורה ומעשים טובים.
יבומ״ק יליד בית ומקנת כסף.
יב״ז יהודה בן זאב (בעל תלמוד לשון עברי). יוחנן בן זכאי.
יב״ח יהושע בן חנניא. יוסי בר חנינא. יעקב בן חיים (בעל מערכת המסרה). שנים עשר חדש.
י״ב חדש סימן חולין נ״ז לטרפה (ר״ל ספק טרפה) שחיתה אח״ז י״ב חדש בידוע שכשרה היא.

יב״ט יהודה בן טבאי. עשרה בטלנים. עשרה בטבת.
יב״י יברך ישראל. יבנה ירושלים. יהודה בנימין יוסף סימן במסרה כי בבמדבר ל״ד אצל אלה השבטים מלת למטה בטעם זקף. יחזק בית ישראל. ירבו בישראל.
יבי״ו יברכך י״י וישמרך.
יבי״ש יעקב בן יוסף שליט״א (ד׳ ול״ר).
יבכ״ו יגדל בתורה כהוגן וכשורה.
יבכשב״ד יפתח בדורו כשמואל בדורו.
יב״מ יהודה בנימין מנשה. סימן במסרה כי בבמדבר ל״ד אצל ג׳ שבטים אלה כתיב למטה ושארא ולמטה. מיכה יוסףברדיטשעווסקי (סופר מפורסם). ירצה בכל מעשיו. יש בו משום. שנים עשר מיל.
יבמו״מ יבא בעל מחשבות ויפרע מכם.
יבמ״י ישא ברכה מאת י״י (מצורף לשם איש חי כמו נ״י או שליט״א).
יבמ״מ יש בכלל מאתים מנה.
יבמנ״ט יש בו משום נותן טעם.
יב״נ יהושע בן נון. יששכר בנימין נפתלי. סימן במסרה כי במניית ראשי השבטים אשר יעמדו על הפקודים (במדבר א׳) שלשה אלה בטעם פשטא קטן. ירבעם בן נבט. ישמעאל בן נתניה.
יבנ״ה יין בשמים נר הבדלה.
יב״ס ייבא סבא.
יב״ע ימול בשר ערלתו. יונתן בן עוזיאל. יש בערכין (פ״ג דערכין). יצירה בריאה עשיה [ק]. יושב בסתר עליון.
יב״פ בן רשום על שער ס׳ אבינדב אדעססא תרכ״ח שם המחבר יואל בעריל פאלקאוויץ (ק״מ בשם הבקר אור ש״ד 844).
יב״צ יבנה בצדקה. יואב בן צרויה. ינחני במעגלי צדק. יפרח בימיו צדיק. יראה בנחמת ציון. שנים עשר צרופים [ק].
יב״ק יהודה בר קלונימוס[1]. יהושע בן קרחה. יוחנן בן קרח. יחוד ברכה קדושה [ק]. יעננו

[1]) שני רבנים היו בדור ההוא באשכנז ששמם יב״ק כלומר יהודה בן קלונימוס, האחד

ביום קראנו. יש בקרבנות (פ"ב דתמורה). סימן למנין פסוקי פ' וישב שהם 112 כגימטריא של זה השם גם הוא גימטריא של שני השמות הויה אלהים ושל שלשת הויה אהיה אדני, לכן נזכר זה השם הרבה פעמים בספרי הקבלה.

יבק"ע יש בה קום עשה.

יב"ר יונדב בן רכב. ישראל בני רחמנים.

יברוחי דיוסף לבושי דרעוא סימן בספר אכלה ואכלה צד 174 לעניני הד' פסוקים שנמצא בהם מלת ולקחת (בראשית ל' ט"ו) גבי דודאים שתרגומם יברוחי (שם מ"ג י"ח) גבי יוסף (מלכים ב' ח' כ"ו) ולקחת בגדים (מלאכי ב' י"ג) ולקחת רצון.

יב"ש יבין שמועה [ס]. יהושע אבן שועב.

12 שנה—שעה. יוסף בן שמעון.

יבשוי"א שתים עשרה שנה ויום אחד.

י"ג יין גפן. יש גורסין. מספר 13. עשרה גדולים.

יגא"ל יוסף גיביאנסקי איש ליפסק (סופר ידוע).

יג"ב יגילו בה.

יגי"ה יבורך גבר ירא ה' (אחר הזכרת השם לברכה. אוצה"ס ש"א XVI).

יגי"ל סימן מנחות ג"א י'חיד ג'לל עצמה י'ין ל'בונה.

יג"ל יין ג' לוגין.

יג"ל פז"ק יחיד גאה לעמך פנה זוכרי קדושתך [ת].

יגל"ת יסמוך גאולה לתפלה.

יג"מ יצחק גאלדמאן (מדפיס בווארשא. נבון וחכם ידע לבחור מה להדפיס וספרי דפוסו יצאו מוגהים וטובים). שלש עשרה מדות.

יגמה"ר שלש עשרה מדות הרחמים.

יג"ע שלש עשרה עקרים.

יגת"ו יגדיל תורה ויאדיר.

יגת"ד תליסר תקוני דקני.

יג"ת עה"ם שלש עשר תעניות על הסדר.

י"ד יד דוד [ס]. יוצא דופן. ילקוט דוד [ס]. יוסף דעת [ס]. יורה דעה [ס]. יש דורשין. מספר 14.

יד"א יעקב דניאל אולמו (אחד מרבני פירארא בימי בעל פחד יצחק).

יד אמונה סימן למנין פסוקי פ' בשלח שהם 116 כגימטריא של אלה המלים הדומות לידיו אמונה הנזכר שם בפרשה.

היתה עלי י'ד' ה' סימן לסדרי ס' יהושע שהם 14 כגימטריא של זו המלה הרשומה ועיין דובב.

י'ד' לי'ד' לא אבה[1]) דורשי רשומות אמרו י"ד פעמים י"ד עולה 196 כמספר לא ינקה—מורה באצבע אות ש"ח.

יד על כם המדקדקים נוהגים להניח תפלין של יד מיושב ומנחי בה האי סימנא (מור וקציעה סי' ח').

ידח"א יורה דעה הארוך.

ידה"ט ידיעת הטבע.

ידו"ד כנוי לשם הויה בחלוף ההאין בדלתין.

ידור"ג ידים ורגלים

יד"ח ידי הובתו.

יד"ט ידא דטבחא.

היה ממגנצא. והשני משפירא, הר' יב"ק משפירא היה שם זקנו מאיר' והר' יב"ק ממגנצא היה שם זקנו משה, ור' אלעזר מגרמיזא הוא בנו, והר' יב"ק משפירא היה בחור מהר' יב"ק ממגנצא, ור' אלעזר מגרמיזא קבל משניהם—כרם חמד ז' צד 70.

[1]) בפנקס של הח"ק דק"ק לבוב כתוב פסק מהרב בעל ט"ז ז"ל „וע"ד האיש הבליעל מ' שמואל אשר חטף יד מהס"ת יהיה לו קנס י"ד לי"ד לא ינקה 14. שנים לא יהיה לו שום שייכות בכל חבורה ויפרישו אותו, ושלשים יום לא יעלה לס"ת. וחתם נאם דוד הקטן דעה עדת ישרון פה לבוב, אח"ז יש שם שרטוט וכ' בזה"ל. אחר כתבי הפסק הלז נפטר האיש הנ"ל בשנה זו והלך לעלמא דקשוט ומעתה אנו מתירין אותו בב"ד של מטה, וכשם שהיה מוהר בב"ד של מטה כך יהיה מותר בב"ד של מעלה. וחתם שמו עם בית דינו.

יד״י סימן במסרה לשלשה שנאמר בהם קראה שמו. יהודה (בראשית כ״ט ל״ה) ד׳ן (שם ל׳ ו׳), י׳עבץ (דהי״א ד׳ ט׳)

ידי״ם יוסיף דעת יוסיף מכאב.

פותח את י׳ד׳ך׳ סימן לסדרי ס׳ שמואל שהם 34 כגימטריא של זו המלה הרשומה.

יד״מ יד מלאכי [ס]. ידי משה. יודע מחשבות.

ידמ״ל יד מלאכי.

יד״ן ידיד נפש. יהי דן נחש.

יד״פ יומא דפגרא.

יד שחט דם סימן לשבע משקים. י׳ין ד׳בש ש׳מן ח׳ומץ ט׳ל ד׳ם מ׳ים.

ידתה״ש ידיעת תכונת השמים.

י״ה יד החזקה [ס]. יום הדין. יום הכפורים. יחי המלך. יין המשומר. ינאי המלך. יסודי הדת [ס]. מספר 15 (אמנם מפני שהן אותיות השם הקדוש נזהרים רובא דרובא וכותבין תחתיהן ט״ו). יציאת השבת (פ״א דשבת). יצר הרע. ירחמם האל. ישמרם השם (תחת ישצ״ו או י״א).

יהא״ה יקוב הדין את ההר.

יהא״ל ישמרהו השומר אמת לעולם.

יה״ב יצא הפסדו בשכרו.

יהב״ח ישמח האב ביוצאי חלציו.

יהב״י יהודה בן יונה ייטילס (חכם מפורסם). ר׳ יקותיאל הכהן ב״ר יהודה ונקרא ר׳ זלמן הנקדן בעל ס׳ עין הקורא (רא״ב בס׳ מסרת המסרה שער שברי לוחות. ועיין אוצה״ס לב״י צד 630).

יהב״ן יהושע בן נון.

יה״ג ים הגדול. ימות הגשמים. ימי הגבלה.

יה״ד יום הדין. יסודי הדת [ס].

יָה הֵאִיר תְּהוֹ סימן מבעל יתרון לאדם על חמש תנועות הגדולות כנגד המוצאות.

י״ה היב״ק י״י הושיעה המלך יעננו ביום קראנו.

יהו״א אלה האותיות נחות אחרי נקודות ידועות. כמבואר בספרי הדקדוק. כל בג״ד כפ״ת דסמיכי ליהוא רפה. סימן מבעלי המסרה.

יהו״ג יהודה וגד, (ב״ש ול״ר) יהודה וגליל.

יהודה סימן במסרה כי דמי טהרה הה״א נחה ימי טהרה הה״א מפיק כמו שבמלת יהודה הה״א שאחרי היו״ד היא נעה ושאחרי הד׳ היא נחה. (רא״ב במסה״מ שש״ל ועיין „וכסינו" „ימיה").

יהו״ה ישמחו השמים ותגל הארץ. (ד׳ יראי ה׳ מפקפקים אם כשר וישר לעשותם שם המפורש לר״ת).

יהוש׳ יהושע.

יהושע סלק לגלגלא וסרס מלכא וחמא גברא סימן במסרה לז׳ פעמים וכל עם בכה״ק דסמיכי [1] בקריאת ויקם יהושע וכל עם... גבורי החיל (יהושע ח׳ ג׳) ויעל יהושע... (שם י׳ ז׳) ויבא יהושע וכל עם (שם י״א ז׳) הגלגלה וכל עם (ש״ב י״ט מ״א) ותרא... וכל עם הארץ (מ״ב י״א ד׳) המלך וכל עם (דה״ב כ״ג י״ג) חסריסים והכהנים וכל עם (ירמיה ל״ד י״ט) [2])

יה״ז יום הזכרון.— סימן מנחות צ״ו לחם הפנים ארכו י׳ טפחים רחבו ה׳ וקרנותיו ז׳. בל״ל עושה כונים בהסימן ע״ד הקבלה.

יה״ח יד החזקה [ס]. יחוסי החכמים. ימות החול. ימות החמה. ימות החרף.

יה״ט ידיעת הטבע.

יהי שם י״י מבורך סימן במנחת שי דברים ל״ב ו׳ כי נקוד של שם הויה שוא חולם קמץ כנקוד של מלת מברך.

יה״כ יום הכפורים.

יה״ל יהודה הלוי (המשורר). יהודה הלוי לעויק (סופר ומחבר) יהושע הלוי לעווינזאהן (סופר ומחבר). יהיה לך. יחכה ה׳ לחננכם. (אחר הזכרת השם ככה פותרו צונץ עיין

---

[1]) רבות יגעתי להתאים הרומזים עם המרומזים ורק בדוחק עלתה לי— ודסמיכי בקריאה אין ר״ל וכל— עם סמוכין זה לזה במקף שהרי בירמיה ל״ד מלת וכל בטפחא, רק הכונה שמלת עם סמוכה. אל המלחמה. הארץ. יהודה.

אוצה"ם ש"א צד XVI ואני פותרו) ישמרהו ה' לנצח.
יהלו"ם יהושע הלוי מוח (ל"פ).
יהל"ל יהודה ליב לעוין. (סופר ומשורר מפורסם).
יה"מ ים המלח.
יהמ"מ יבא הנס מכל מקום.
יה"נ יסוד הוד נצח [ק]. ישו הנוצרי.
יהנ"ק יין הבדלה נר קדוש.
יה"ס יין הבדלה סוכה.
יה"ע יוסף ה' עליהם. ירח העבר.
יהע"ל י"י היה עוזר לי.
יהעש"ה יין הרקה על שיר השירים.
יה"פ יחס הפעל.
יה"צ ישמרהו הצור.
יהק"ג ישועה הצלה קיחה גאולה (ד' לשונות של גאולה).
יה"ר יהי רצון.
יהר"ל יהי רצון לפניך.
יהרמ"י יהי רצון מלפניך י"י.
יה"ש יהושע העשיל שור (בעל החלוץ). יחוד השם. ימות השבוע. ימות השנה.
יהש"ר—מ יהא שמיה רבא—מברך.
יה"ת ים התלמוד [ס]. יסודי התורה [ס].
י"ו מספר 16, (ולפי שהן אותיות מהשם הקדוש נזהרין רבים וכותבין ט"ז).
יו"א יגון ואנחה. יהודה ואפרים. יון ואדום. יורשיו אחריו.
יוא"י יהרג ואל יעבור.
יוא"ל יוסף אלמנצי (הכם מפורסם).
יו"ב יעקב ובניו. יכין ובעז [ס] יוצא ובא.
יוב"נ יהודה ובנימין.
יו"ג יקר וגדולה.
יו"ד יורה דעה [ס].

יו"ה יום הדין. יום הכפורים.
יוה"ד יום הדין.
יו"ו יתעלה וישתבח ויתפאר.
יוה"כ יום הכפורים [1]) יחיד ורבים הלכה כרבים.
יו"ח יודעי חן (עיין חן). יין וחלב. יוצאי חלציו. יושבי חום, (כ"ש ול"ר).
יו"ט יום טוב.
יוט"א יום טוב ראשון.
יוט"ב יום טוב שני.
יוט"ע יוסף טוב עלם.
יוט"ש יום טוב שני.
יו"י יהודה וישראל. יום יום. יוצאי ירכו. יש ויש.
יו"כ יום כפורים.
יוכ"ק יום כפור קטן.
יו"ל יוצא לאור.
יולחעסא"נ יגדל ויחי לנצח חיי עד סלה אמן נצח (ד' בסיה"ש ול"ר).
יו"מ יוצאי מצרים. יורה ומלקוש.
יום טוב של עצרת ברור סימן יפה לכל השנה כולה. (ב"ב קמ"ז).
יומא"ת יגעתי ולא מצאתי אל תאמין.
יומה"כ יוצא מן הכלל.
יום מעיד טרף בעגל [2]) סימן ע"ז ד' לארבעה מאמרים של ר' יהושע בן לוי שם.
יונדב סימן למנין פסוקי פ' יתרו שהם ע"ב בגימטריא של זה השם.
יו"נ יוצא ונכנס.
יו"ע יצירה ועשייה.
יועה"מ יועץ הממלכה.
יועה"ס יועץ הסוד—הסתרים.
יוצה"מ יוצר המאורות.
יו"ר יושב ראש. יצחק ורבקה.

[1]) כתב במעריך המערכות שיש גם שם כזה כמו שנוהגים לומר יוה"כ ישמרני—ולי נראה כי זה מבטא המוני ואין מביאין ראיה ממנו.— אח"ז מצאתי כי ג' מביא בשם בוקשדארף כי הוא ס"ת מפסוק כי מלאכיו יצוה לך: ועיין בס' אגרא דפרקא אות נ"א בשם מהר"מ מפלאוראק.

[2]) כתב בדל"צ בסימן זה נרמז דבר מוסר ע"ד שאמרו אין לך יום שאין בו מעון העגל שנאמר ביום פקדי ופקתי—ובל"ל מפרש עפ"י קבלה.

יור״ל ירא ורך לבב.
יו״ש ימים ושנים. ירושלים ושומרון.
יושא״י יודע שאינו יודע. יושבי ארץ ישראל׳
יוש״ה יסוד ושרש העבודה [ס].
יוש״ט יד ושם טוב.
יו״ת יתד ותנועה.
י״ז יום זה. ימח זכרו. יראה זרע. יתעלה זכרו. מספר 17.
יזי״א יזכור י״י אותם.
יזיי״א יראה זרע יאריך ימים אמן.
יז״ל יהי זכרו לברכה. י״י זכרו לעד. יתברך זכרו לנצח.
י׳ז׳ל׳ מים סימן למנין פסוקי ס׳ נחום שהם 47 כגימטריא של זו המלה הרשומה.
יז״ר יוזראעליט.
יז״ת שבעה עשר בתמוז.
י״ח יאי חולקיה. יד חזקה [ס]. יד חרוצים. ידי חובתו. ידיעת חשבון. יודעי חן. יהי חלקי. יישר חילך. ילקוט חדש [ס]. יעלת חן [ס]. יוצאי חלציו. ירא חטא. יום חול. יורה חטאים [ס]. יש חולקין. ישני חברון. מספר 18. שמנה עשרה (תפלה). עשרה חגריים. (שם מטבע).
יח״א שמנה עשרה אזכרות.
יחב״א יהי חלקו בחיים אמן.
יח״ב יאיר חיים בכרך. (בעל חות יאיר).
יחביע״מ יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם.
יה״ה יחוד השם.
יח״ו יושב חביונו וסתרו. י״י חי ועד.
יחו״ט ימצא חן ושכל טוב. יראה חיים וישבע טוב. (כן כותבים הספרדים לפעמים בזכרון שם תחת נ״י או שליט״א).
יחו״ע יהודא עלאה.
יחו״ת יהודא תתאה.
יחזקיהו[1] סימן למנין פסוקי פ׳ בראשית. (שמספרים גבורות ה׳) שהם 146 כגימטריא של זה השם (המורכב ג״כ מחוק יה).
יחיד שהוא גילח ואחד סימן נזיר ג״ב, ונראה שט״ס יש כאן ות׳ והוא צ״ל שחי, ות׳ ואחד צ״ל הדר, ורומז להארבעה תירוצים שם. שוב מצאתי ברל״צ שהגיה ג״כ כנ״ל ועל א׳ מצא לו סמוכין בש״ס דפוס פראג. בל״ל נתקשה ג״כ בהבנת הסימן עפ״י פשוטו, ובענינו הולך ע״ד הסוד.
יחי״ר בגל״ל לבינ״ה בלו״ג מקמצ״ה סימן מנהות ק״ו לאופני הספקות שם במנחה. ונ״ל שהגי׳ שם צ״ל על יחיד על צבור, שלהגי׳ שלפנינו לא תוכל מלת „בגלל״ להיות לסימן על אופן השני אחרי שבאה גם באופן הראשון.—בל״ל בהעתקת הסימן אחר מלת בלוג כותב בצ״ל נראה שהיתה לפניו גי׳ אחרת והוא מפרש בונה עפ״י קבלה. — עתה מצאתי בתו׳ תו״א להר״ר היימאן בשם הדק״ס שהגירסא היתה „במג״.
יחיעבי״ל יהי חסדך י״י עלינו כאשר יחלנו לך.
יחל״ע יפול חבלו לחיי עולמים.
יהלצית״ו י״י חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.
יחל״ק יעקב חיים הלוי קארן מלבוב. (סופר בהמגיד)
יח״ם יחידי סגולה.
יח״ע יהודא עלאה.
יח״ץ ירושלים חברון צפת. (כן נקראו שלשה ראשי הכוללים האלה בפי השדרי״ם)
יחצ״ו יחזקהו צורו וגואלו.
יח״ק יצחק חיים קאסטילאנו (מתלמידי שד״ל)
יח״ת יהודא תתאה.
י״ט יום טוב. ימי טהרה. יצר טוב. יש טעם. עשרה טפחים. מספר 19.
יט״א יום טוב אהרון. יום טוב אלגאזי. (גאון מפורסם). יודישע טעריטאריאליסטישע אר־גאניזאציע. (שם אגודה בימינו)
יטאש״פ יום טוב אחרון של פסח.

---

[1]) כן חשבתי מראש, שלכל סימן צריך להיות שייכות אל ענין הפרשה אבל אח״כ נוכחתי שאינו כן. וזה הסימן ג״כ מוכיח שהרי הונח גם לפ׳ מקץ.

יט״ב יום טוב שני.
יטבש״ג יום טוב שני של גליות.
יט״ט יתיב טרם טפהא. עיין ישראל.
יט״י ימים טובים יחיה.
יט״ל יום טוב ליפמאן. יש טעם לדבריו.
יט״ע יוסף טוב עלם.
יט״צ יום טוב צהלון. יום טוב צונץ.
יט״ר יום טוב ראשון.
יט״ש יום טוב שחל. יום טוב שני.
יטשש״ג יום טוב שני של גליות.
י״י יד יהודה [ס]. יד יוסף [ס]. ידין ידין. יורה יורה. יסוד יוסף [ס]. ירח יקר [ס]. ירושת ים [ס]. שם הקדוש.
ייאימו״ע יחל ישראל אל י״י מעתה ועד עולם.
ייאע״ב י״י יברך את עמו בשלום.
יי״ב ישמח י״י במעשיו. ישמח ישראל בעשיו.
ייב״צ יענך י״י ביום צרה.
יי״ג יין גפן.
י״י הוא הקדוש (במדבר ט״ו ז׳) סימן במסרה (אפ״ס) כי מלת קדש דכתיבא ג״פ בפ׳ נזיר במדבר י׳ כל דסמיך לי״י קדש (קמץ חולם) ודסמיך לכהן קדש (חולם סגל).
יי״ז י״י יבנה זבולו. יתברך יתרומם זכרו.
יי״ח יישר י״י חילך. יצא ידי חובתו.
יי״ט יראת י״י טהורה.
יי״י יחוד יהיד יחידי (ד׳ ול״ר). יחיד י״י יהיד (ג׳).
ייי״י יגל יעקב ישמח ישראל.
יי״ל י״י יעזור לי. ישמח י״י למעשיו (ג׳).
יי״כ יין כשר. ישר כהכם.
ייכ״מ ימלא י״י כל משאלותיך.
ייכ״ע ישועת י״י כהרף עין.
יילאצלו״ה ימלוך י״י לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה.
יי״ל יין לבנון. ימלוך י״י לעולם.
יילא״ו ימלוך י״י לעולם אמן ואמן—יתעלה יתברך.
יול״ו ימלוך י״י לעולם ועד.
יימכ״ר י״י יצילך מכל רע.

יי״נ יין נסך.
י׳י׳ן׳ י׳שרים י׳ראים נ׳ביאים בשלש אלה כתיב סוד ואת ישרים סודו, סוד ה׳ ליראיו, כי אם גלה סודו לעבדיו הנביאים. ולכן נכנס יין יצא סוד. (פחד יצחק ערך נכנס).
י׳י׳ן׳ יתנך י״י נגף (השותים במזרקי יין לשכרות) ימינך י״י נאדרי (השותים לשם מצוה)—חות יאיר.
יים״ל יאבה י״י סלוח לו. תחת המליצה „שרי ליה מריה״.
יי״ע יוסף י״י עליכם. ישועות יעקב [ס].
יי״פ יסוד יוסף פרקים. (להבדילו מספר אחר בשם זה עיין ייתק).
יי״צ יין צרוף—צרפת.
יי״ק יין קפריסין.
יי״ש יין שרוף.
ייש״כ יין של כותים.
ייש״ע יעבץ יהושע שר עסק (כנוי ספרותי לה׳ צבי הכהן שערעשעווסקי).
יית״י יראת י״י תוסיף ימים.
יית״ק יסוד יוסף תקון קרי. (עיין יי״פ)
י״כ יהי כבוד [ת]. יום כפור. יישר כהכם. יש כאן. יתר כנטול.
יכב״ט יכנס בכי טוב.
יכב״ץ יראה כהן בהר ציון.
יכ״ג יותנן כהן גדול.
יכ״ד יתר כנטול דמי.
יכו״ב יכין ובעז [ס].
יכ״ז יום כפורים זה.
יכי״ל יהי כבוד י״י לעולם.
יכנה״ז ישעיה ניסן הכהן הר זהב (גאלדבערג, סופר מפורסם.
יכ״ק יום כפור קטן. ישיבת כרכים קשה.
יכ״ש יהודך כבבת שמרם. עיין גגד.
י״ל יד לשון [ס] יוסף לחק [ס]. יוסף לקח [ס]. יתי לעד. יין לבנון [ס]. יכול להיות—לומר. יצא לאור. יש לדקדק. להקשות—להשיב — לומר — ליישב— לנכון—למחות—לפרש—לשאול—לתרץ—יש לנו.
יל׳ ילקוט.

יל"א יתרון לאדם [ס].
ילא"ל יהי לך אשר לך.
ילאנ"ם יתי לעד אמן נצח סלה.
ילא"פ ולליצ"ו יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך י"י צורי וגואלי.
יל"ב יכול לחזור בו. יש למחות בידם.
ילב"ב יהודה ליב בן ברוך (הסופר יהל"ל הותם כן לפעמים).
ילבמ"נ יתמי לא בני מחילה נינהו.
ילב"ש יתי לעד ביראת שמים.
יל"ג יהודה ליב גארדאן (משורר מפורסם. ולחקות אותו חתם יהודה ליב גמזו ג"ב כזה) יורד לגיהנם.
יל"ד יהודה ליב דוקעס (חכם מפורסם) יש לדקדק—לדרוש.
ידל"פ ישם לדרך פעמיו.
ילדש"ל יש לנו די שבח לא־ל.
יולד"ת מצור"ע נזי"ר סוט"ה בעגל"ה סימן כריתות כ"ו לתוכן הקושיות שם בעניני כפרת יוה"כ — בל"ל עושה כונים בהסימן עפ"י רמז וקבלה.
יל"ה יאתה לו הגדולה. יוכל להיות. יזכה לימות המשיח. יוצא לכל הדעות. יש להבין—להחמיר—להקל—להקשות.
ילה"ק יסודי לשון הקדש [ס]. יש להקדים—להקל—להקשות.
ילו"ר יש לו ואינו רוצה.
ילי"ח י"י לעזרתי חושה (אחר החימת השם לתפלה ע' אוצה"ס ש"א XVI הגרן ב' 108). ילקוט חדש [ס]. יצא להירות. יש לו חזקה.
ילי"י י"י לעד יתברך—שם יוצא מפסוק י"י ילחם לכם. ומפסוק י"י לאורך ימים (וכ' בס' אגרא דפרקא אות קע"ד שזה סוד המאמר י'חב ל'יה י'דיה).
ילי"ב יום ליבשה [ת].
יליב"ה יתהלך לפני י"י בארצות החיים.

יל"כ יתן לך כלבבך.
יל"ל יהי לבבכם לעד. יש לנו להשיב—לומר—לשאול.
ילל"א י"י לי לא אירא.
ילל"י יד ליד לא ינקה. סימן נדרים פ"ט י'פר ל'א יפר י'פר (ע' רש"י ובל"ל כ' שיש להמלה ג"כ כונה ע"ד רמז).
יל"מ יש לו מתירין.
יל"ם י"י לפורקנך סברית. יש לו סימן—סמך.
ילע"א יוסף לקח על אסתר.
יל"פ יהודה ליב פרץ (סופר מפורסם). יש לפרש.
ילפ' ילפינן.
יל"צ יום טוב ליפמאן צונץ.
יל"ק יהודה ליב קראקא (בעל תלמוד לשון עברי ואוצה"ש) י'הודה הל'וי לעויק. י"י לישועתך קויתי [1].
יל"ר ילמדנו רבינו. ילקוט ראובני [ס]. נפתלי, מענדיל, שור, אחיו של יה"ש בעל החלוץ. עיין קהלת משה ערך „הר המור".
יל"ש יועיל לשכחה. ילקוט שמעוני.
יל"ת יש לו תובעין.
ילת"ר יצא לתרבות רעה.
י"מ יד מלאכי [ס]. ידי משה [ס]. יואל משה [ס]. יום מיתת. ימין משה [ס]. יסוד מורא [ס]. יופי מכלול [ס]. יפה מראה [ס]. יצאו מהם. יציאת מצרים. ישועות משיחו [ס]. ישמח משה [ס]. יש מותרות (פ"ט דיבמות). יש מעלין (פ"ז דמקואות). יש מפרשים—מוסיפין — מקשין—מתירין—מתרצים, עשרה מאמרות [ס].
ימ"א יש מפרשים אומרים.
ימאו"א יום מיתת אב ואם.
ימ"ב יהי מקורו ברוך. ימי בראשית.
ימב"ח ישמח משה במתנת חלקו [ת] יש מיתה בלא חטא.
ימב"מ יונה מצאה בו מנוה.
ימב"ע יהי משכבו בגן עדן.

[1] כתב בעל חות יאיר נבחרו במלחמת גדעון כל אשר י'ל'ק' בלשונו שהיו בוטחים בה' ואמרו אח"כ חרב לה'.

ימ"ג יסוד מלכות גבורה [ק]. יש מפרשים גורסין.

ימג"ל י"י מלך גאות לבש.

ימ"ד יש מפרשים דורשים.

ימ"ה יוצא מן הכלל. ימות החמה—המשיח—השנה. יצחק מן הלוים (ל"ש) יש מביאין הטומאה (פ"ה דאהלות).

ימה"ח ימות החול—החמה.

ימה"מ ידי משה חמש מגלות. ימות המשיח.

ימה"פ יש מעט הפרש.

ימה"ר יותר מן הראוי.

ימ"ו ישראל מאיר וואהלמאנן (סופר מפורסם).

ימואל סימן למנין פסוקי פ' הוקת שהם 87 בגימטריא של זה השם.

ימו"ח ימות החול—החמה.

ימוהמ"ש ימות המשיח.

ימוי"פ יש מכשירין ויש פוסלין.

ימו"ך יש מתעשר ואין כל.

ימו"ע ימות עולם.

ימ"ז יחיאל מיכל זקש (חכם מפורסם).

ימ"ח י"י מנת חלקי. י"י מעוז חיי.

ימ"ה שמם עובדא הוי באחד מגאוני זמננו, שבימי ילדותו היה לו עסק בדי"ת לפני דייני עיר קאברין, ויצא מלפניהם חייב. והוא בעלוי ורתחן מטבעו התמרמר מאד ויערוך מכתב להגאון ר' מארים ז"ל בעל ס' ניר שהיה אז הרב בקאברין, כדברים האלה. כבוד הדיינים ימה שמם חייבוני וכו', ר"מ שהיה צדיק גדול נזדעזע לדברי בוז האלה ויצו להשמשים ויבהילו להביא את הצעיר ליסרו כמשפט מזלזל בת"ח הרב נתן עליו בקולו איך נועזת לחרף דייני העדה, ויען העלם כרגע, לא אדוני, לא כונתי חלילה להקל בכבוד החכמים רק טרוד אני בגרסאי לכן מקצר אני בכתבי, ותחת לכתוב מפורש שמות שלשת הדיינים יעקב משה חיים כתבתי בקצרה י'מ'ה' שמם — הר"מ הבין כי אך מערים הוא ויאמר מובטחני כי זה השובב עתיד להיות עוקר הרים.

ימ"ח מח"ג סימן ע"ז ל"ט י"ין מ"ים ח"לב מ"לח סלקונדרית ח"לתית ג"בינה, אין לוקחין אלא מן המומחה.

ימיה מגולים דמיה מכוסים סימן במסרה פ' תזריע דמי טהרה ההא נחה, ימי טהרה ההא במפיק (רא"ב במסה"מ שש"ל. ועיין „יהודה" „וכסינו".

ימים גבריאל רעב סימן ב"ב ע"ד על המאמרים של ר' דימי א"ר יוחנן או יונתן. ט"ד על ימים יסדה. עתיד גבריאל בשעה שלויתן רעב ובל"ל האריך לפרש עפ"י קבלה.

ימכלג"ח עשר מכות לשלשה חלקים.

ימכ"ר (שומר) ידו מעשות כל רע.

ימ"ל יגדל מלכותך לעד (שו"ת מהר"ם מינץ). יד מלאכי [ס]. יסוד מלכות [ק]. יצחק מרדכי לעווינזאהן (חכם וסופר).

ימ"נ יש מקומות נוהגין.

ימנ"ח[1]) סימן למנין פסוקי פ' בא שהם 108 בגימטריא של זו המלה.

ימעש"א יהי מונח עד שיבא אליהו.

ימ"פ יחיאל מיכל פינס (חכם מפורסם).

ימפ"מ ידי משה פירוש מדרש (להבדילו מס' אחר בשם זה).

ימ"ר יפה מראה [ס].

ימ"ש יהיה מה שיהיה. יוסף מוקיר שבתא. יין משומר. ימח שמו. יש מי שאומר.

ימש"ו ימח שמו וזכרו.

ימש"ק סימן ב"ב ט"ו י"שעיה מ"שלי ש"יר השירים ק"הלת כתבו חזקיהו וסייעתו. בל"ל דוחק לפרש כונה בהסימן.

ימשתר"ז ימח שמו תחם רבה זכרו [ג].

ימ"ת ימי תשובה.

י"נ יאיר נרו. יאיר נתיב [ס]. ידיד נפשי. יחיה נצח. יין נסך. ימי נדה. ימים נוראים. יפה נוף [ס]. יצאה נפשו. יש נוהגין. יש נוחלין

[1]) הסימן הזה הוא תמוה כי „ימנח" לא נמצא ומנין הפסוקים של פ' זו הם 106. ונ"ל כי צ"ל ימנו ובזה המספר מדויק והסימן טוב שהוא למנין.

(פ"א דב"ב). ישוע נוצרי. עשרה נסיונות. עשרה נסים.

ינ"ב יצאה נשמתו בטהרה.

ינב"י ישראל נושע בי"י.

ינב"צ ירכך נופלת בטנך צבה.

ינה"ל יוסף נפתלי הערץ לוי (בר"ת אוצה"ס לבן יעקב) יעקב נפתלי הלוי (מאמשטרדם חכם וסופר).

ינה"ק יין נר הבדלה קדוש.

ינוי"ל י"י נתן וי"י לקח.

ינו"ן שם חכם מוזכר בתולדות גדולי ישראל לרמש"ג א' ל"ה. ולא ידענא לע"ע מנו.

ינח"ל יהי נא חסדך לנחמני (אחר חתימת השם לברכה אוצה"ס ש"א XVI.

ינ"ל יש נוהגין לומר—להתענות.

ינמכ"ה יפה נוף משוש כל הארץ.

ינע"מ—ב ינוח על משכבו בשלום (כ"ב בעל שבלי הלקט אחר הזכרת שם אביו הנפטר).

י"ס ידי ספק. יחידי סגולה. ים סוף. יש סימנים. יש ספרים. ישיבת סוכה. עשר ספירות [ק].

יס"א יסוד אש. יש ספרים אחרים.

יס"ב יד סולדת בו. עשר ספירות בלימה.

יסב"נ יש סירכא בלי נקב.

יס"ג יש ספרים גורסין.

יס"ד יסיח דעתו.

יסה"מ יסוד המזבח.

יסה"נ יסוד הנקוד [ס].

יסה"ת יסודי התורה [ס] (הלכה ברמב"ם).

יסו"א יסוד אבא [ק].

יסוא"י יסוד אימא [ק].

יסו"ד עיין סו"ד.

יסו"ע יסוד עולם.

יסוש"ה יסוד ושרש העבודה.

יס"י יש ספרים ישנים.

יס"ל י"י סברית לפורקנך.

יסל"מ יש סדר למשנה.

יס"מ יסוד מים. יש ספרים מדויקים. עשר ספירות מקוריות (ד' ול"ר).

יס"ע יסוד עולם [ס]. יסוד עפר. עיין קדיב.

יס"ת יסודי (ה)תורה.

י"ע יכוננה עליון. ימות עולם. יסוד עולם[ס]. יורש עצר. עשרה עגולים [ק].

יע"א יבנה עיר אלהים (ר"ת ול"נ כי עיר לשון נקבה ובקל לא נזכר הפועל). יגן עליה אלהים. יהי עווה אדני. יהי עמה אלהים. יכוננה עליון אמן. לרוב אחר הזכרת שם עיר ולפעמים גם אחר הזכרת שם איש. ישמעאלים עובדי אלילים).

יעב"ח[1] יעקב בן חיים בעל מערכת המסרה.

יעב"ץ יעקב עמדין בן צבי. יעקב ב"ר יצחק עי' אוצה"ס ערך תוספות ל"ד). יעקב בן יצחק הלוי (ד' בסימן השאלה ול"י מנו).

יענ"מ יפה ענף שלש מגלות.

יע"ד יערות דבש.

יע"ה יהי עוזי ה'. יכוננה עד העולם. ינוח עליו השלום. ירום עליו הוד (ב"ש ול"ר) קדמו ג'.

יעה"ע ידו על העליונה.

יע"ן י"י עוזי ומגיני (תהלים כ"ח). י"י עוזי ומעוזי (ירמיה ט"ז) (אחר חתימת השם להביע אמון בה', אוצה"ס ש"א XVI).

יעו"י יעלה ויבא.

יעו"ל יראו עינינו וישמח לבנו.

יעו"ש יעויין שם.

יעיאל סימן למנין פסוקי פ' וארא שהם 121 בגימטריא של זה השם הנזכר בעזרא ודה"י.

יעיו סימן למנין פסוקי פ' תרומה שהם 96 בגימטריא של זו המלה — הנזכרה במלאכת המשכן.

יעביר"ד יד עבד כיד רבו דמי.

יע"ל יאי עניותא לישראל. יהי עוד לנצח. י"י עזרתה לי (כנוי משפחה. וזה המקור. אוצה"ס ש"א XV1.

---

[1]) יעאל שצא"ל בס' אוצר הספרים צד 340 מוזכרים אלה הר"ת אחר הזכרת שם אב, וא"י לע"ע פירושם.

יעל״א ישב עולם לפני אלהים. סימן למנין פסוקי פ׳ עקב שהם 111 כגימטריא של זה השם הנזכר בנחמיה ז׳.

יעל״ה ישב עולם לפני האלהים.

יעל״ו יעלה ויבא.

יעל״י י״י עוז לעמו יתן.

יעלקג״ם[1]) סימן ב״מ כ״ב ועוד בכמה מקומות בש״ס להלכות שבהן הלכתא כאביי לגבי רבא. י׳אוש ע׳ד זומם ל׳חי ק׳דושין ג׳לוי דעתא מ׳ומר.

יע״מ ישלח עזרך מקדש.

יעמש״ל ינוח על משכבו שלום.

יע״ם כנוי ספרותי להמומר שהיה שמו לפנים בישראל יצחק זאלקינסאהן. מעתיק איתיאל הכושי. ויגרש את האדם, רם ויעל.

יעע״ג ישראל עומד על גביו.

יעעע״ם יכוננה עליון עד עולם סלה.

יע״ק ישראל עם קדוש.

יעק״ב יזיד עדשים קבל בכורה. ילבש עוד קבל ברכה. י׳וצרך ע׳ושך ק׳ונך ב׳וראך (כן ראוי לומר בקדוש לבנה, זה הסימן כתוב בכלבו. וכן נוסחת רז״ל במדרש וכן כתב המקובל ר״ן שפירא, ולא כמתחכמים לומר כסדר אבי״ע מלמטה למעלה.—ורמ״ז חלק ע״ז—מורה באצבע להרב אזולאי אות קפ״ח).

יעקב אשתבע לאמנון סימן בס׳ אכלה ואכלה צד 174 לעניני ג״פ שנמצא בתנ״ך מלת „ויצר״ (בראשית ל״ב ח׳) (שופטים ב׳ ט״ו) שם נזכר נשבע בפסוק (שמואל ב׳ י״ג ב׳).

יע״ד יגיד עליו רעו.

יער״ף ימטר על רשעים פחים.

יע״ש יושבי על שפת (ב״ש ול״ר) יעויין שם.

יעש״ב יעויין שם באורך.

יעש״ה יעויין שם היטב.

יעשי״ם ירעה עד שיסתאב.

י״פ יציב פתגם [ת]. יקום פורקן [ת]. יש פוסקין. יש פותרין. ישעיה פיק. עש׳ר פעמים.

יפר״א עשר פעמים ד׳ אמות.

יפה כח הבן מכח האב סימן 1) חולין מ״ט כי בר חימצא סתים חימצא לא סתים. 2) שם ס״ג כי מזגא חמרא אסירא בת מזגא חמרא שריא.

יפ״י עשר פעמים עשר.

יפ״כ יפוי כח.

יפל״ל סימן רש״י תמורה ט״ו ב, י׳הושע פ׳נחס אל׳עזר שמואל׳.

יפ״מ יפה מראה [ס].

יפמ״ש יקום פורקן מן שמיא.

יפנ״מ יצא פלוני נקי מנכסיו.

יפ״ע יפה עין [ס]. יפה ענף [ס].

יפ״ת יפה תאר [ס]. יפת תאר.

י״צ יאהרצייט. יין צמוקים—צרפת. י״י צדיק. יוצא צבא. ישמרהו צורו. יש צריכין.

יצאאב״ב י״י צבאות אשרי אדם בוטח בך.

יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה תענית י״ב.

יצאע״ה יצחק אבינו עליו השלום.

יצה״ט יצר הטוב.

יצה״ר יצר הרע.

יצ״ו י״י צורי וגואלי. ישמרהו צורו וגואלו. ישראל צדיק וישר.

יצו״א ישמרהו צורו וגואלו אמן.

יצ״ט יצר טוב.

יצי״מ יציאת מצרים.

יצ״כ יום צום כפור.

יצ״מ יעקב צבי מעקלינבורג (בעל הכתב והקבלה) יצאומהם. יציאת מצרים.

---

[1]) כתב בס׳ ל״ל „אגב רמז התלמוד בסימן זה דאע״ג דאביי אתי מעלי שנגזר עליהם דין בשבועה „וכל מרבית ביתך ימותו אנשים״ וגזר דין שיש עמו שבועה אינו נקרע מ״מ אביי בכח שעסק בתורה וגמ״ח קרעו וחיה שתין שנין. כדאיתא פ״ק דר״ה. יעל בהיפוך אתוון עלי. ועלי גופיה גלגול יעל הוא, וק׳ג׳ם׳ נוטריקון קרע גזרת מרבית, לשון הפסוק וכל מרבית וגו׳— את זו דרש הגאון בעל נודע ביהודה בספרו דורש לציון פלפול עצום על שבא הסימן לא כפי סדר המסכתות בש״ס.

יצמ"ש ימצא צדקתו מאה שערים. ישמרהו צורו מאה שנים.
יצ"נ יצאה נפשו.
יצ"ע—ו ישמרהו צור עולמים—ויחייהו.
יצעמלאי"ם י"י צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה.
יצ"ר יצר רע.
יצ"ש יציאת שבת.
י"ק יין קפריסין. יושבי קרנות. עשר קדושות.
יק"א יעוויש קאלאניזאציאן אססיסאציאן (שם הועד הממונה על עזבון הבאראן הירש ז"ל לטובת היהודים).
יק"ב יחוד קדושה ברכה [ק].
יקב סימן למנין פסוקי פ' מטות שהם 112 כגימטריא של זה השם.
יקבה"ו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.
יקב"ש יוסף קרא בן שמעון.
יק"ה ישראל קדושים הם.
יקהרוע"ה שם מורכב לסירוגין משם הויה וממלת קרע נזכר בס' שומר ישראל לרחיד"א בהתפלות לתקיעת שופר. ועיין ישהטונה.
יקו"ה ירום קרנו והודו.
יקו"פ יקום פורקן.
יקו"ק כנוי לשם הויה בחלוף ההאין לקופין.
יקזנ"ה יין קרוש זמן נר הבדלה.
יק"ל י"י קויתי לישועתך.
יק"מ יקהל משה [ס].
יקנה—ז—ם יין קדוש נר הבדלה—זמן—סוכה.
יקס"ז יין קדוש סוכה זמן.
יקעב"א יש קונה עולמו בשעה אחת.
י"ר יהא רעוא. יהי רצון. יום ראשון. ילקוט ראובני. ימים רבים. יצחק רבקה. יושב ראש. ישובו רשעים. ישע רב.
יר' יראה. ירמיה. ירצה. ירושלמי.
יר"א יהי רצוי אחיו (כנוי משפחה וזה מקורה אוצה"ס ש"א XVI). ירא אלהים. ירחמהו אלהים (אחר הזכרת השם לברכה, רש"פ בהכרמל ש"ו אומר כי הוא לנפטר וצ"ע).
י'ר'א' סימן במסרה הוא במבין הידות כי מלת הפקודים בבמדבר ב' אצל שבטי י'הודה ר'אובן א'פרים בפסוקי ז' י"ז כ"ד היא בטעם גרש—עיין דף.
אשרי כל י'ר'א' ה' סימן למנין פסוקי ס' זכריה שהם 211 בגימטריא של זו המלה הרשומה.
י'ר'א'ו' א'ת' ה' קדושיו סימן למנין פסוקי ס' שופטים שהם 618 בגימטריא של שתי המלות הנקודות האלה.
יר"ב יראתי בפצותי [ת].
יר"ג ילקוט ראובני גדול (ו' ע' ביר"ג).
ירדו גשמים בערבי שבתות אינן אלא סימן קללה—תענית ח'.
יר"ד יעזוב רשע דרכו. יראת ה'.
ירדף מני רבוני[1] יומא בישא ועטא דמותא סימן במסרה לו"פ חשך בשין שמאלית בכה"ק לשון מניעה. חשך ממני. (בראשית ל"ט ט') חשך מרעה (ש"א כ"ה ל"ט) חשך יואב את העם (ש"ב י"ח ט"ז) חשך אדוני (מ"ב ה' כ') מרדף בלי חשך (ישעיה י"ד ו') חשך ממות (תהלים ע"ח נ') חשך היום (יחזקאל ל' י"ח)
יר"ה ירום הודו.
ירה"א יריעות האהל [ס].
ירה"ג ילקוט ראובני הגדול.
ירה"נ ירמיה הנביא.
יר"ו יבואוני רחמיך ואחיה.
ירו' ירושלמי.
ירובע"ל יהי רוחו ונפשו בגן עדן לעולם. יהי רצון ונזכה במהרה עלות לירושלים.
ירושמ"ט ירושלים של מטה.
ירושמ"ע ירושלים של מעלה.
יר"ח רפאל יוסף חזן. (נקרא בפי חכמי הספרדים הרב היר"ח).
יר"ט יראה ראתה נטתה (שבת ק"ה).

---

[1]) ענין הסימן בענין תפלה יבריה ארוני ממני אם רעה ועם המות ר"ל שודדים ואנשי דמים.

ירִיחוֹ סימן לדבר שאין פותחין משבע תעניות על הצבור שבהן י"ח התרעות. כפירוש התוס' דוגמא שעשו ביריחו. (תענית י"ד).
יר"ל יהי רצון לפניך. ירצה לומר. ישובו רשעים לשאולה.
ירל"א י"י רועי לא אחסר.
יר"מ יהי רצון מלפניך. יצאו רחמיך ממך (ג').
ירמ' ירמיה.
ירמי—א יהי רצון מלפניך י"י — אלהינו.
יר"ע יה רבון עלם [ת]. יראו עינינו [ת]. יראה עילאה.
יר"ק יהא רעוא קמי. ילקוט ראובני קטן.
ירק"ו ילקוט ראובני קטן וגדול.
ירקא קטל אבשלום בסלא[1]) דסנבלט סימן במסרה לחמש פעמים ולא נותר בכה"ק ולא נותר כל ירק. (שמות י' ט"ו) מות ימותו במדבר ולא נותר (במדבר כ"ו ס"ה) כאשר יפל הטל... ולא נותר (ש"ב י"ז י"ב) ויהי כאשר נשמע לסנבלט... ולא נותר (נחמיה ו' א')
ירקון[2]) סימן לשנאת חנם. שבת ל"ג. סימן לעבירה. זהר בלק.
ירוקין פסולין סימן חולין ס"ג לעוף שקיטנא. ירוקי אסירי.
יר"ש ירא שמים. יריעות שלמה [ס].
ירשבב"א יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן.
ירש"פ יום ראשון של פסח.
יר"ת יחדו רוממו תהלה. ימתין רשע תשובתו. (ד' קדמו ג' בסיה"ש ול"ר) יראה תתאה.
י"ש יבין שמועה [ס]. ידי שמים. יהודה שטיינ-בערג (סופר מפורסם) ילקוט שמעוני. ימח שמו. יסוד שירים [ס]. יריעות שלמה [ס]. ירא שמים. יש שבה. יתברך שמו.

יש' ישעיה. ישראל.
ישא"י ישוב ארץ ישראל.
יש"ב יהי שלום בחילו. יהי שמו ברוך. יבלו שניהם בנעימים. (כן כותבים[3]) הספרדים, לפעמים אחר הזכרת שם נפטר ולפעמים גם אחר הזכרת שם חי). יעקב שמואל ביק. (סופר מפורסם) יעשה שלום במרומיו. יצא שכרו בהפסדו.
ישביא"ל יעקב שלמה בן יצחק אייזיק אלשוואנג (סופר).
יש"ג אז"ן סימן במסרה כי מלת אלה בריש פסוק הכתובה במדבר כ"ו אצל שבטי י'הודה י'ששכר ג'ד א'שר ז'בלון נ'פתלי הן בתביר ושארא בטפחא או מונח. ודן אינו ר"פ—
ישה"נ ישעיה הנביא.
יש"ו יבא שילה ולו. (ד' ול"ר) ימח שמו וזכרו. ישמרנו ויצילנו. יששכר וזבלון (כשמדובר משותפות עוה"ז ועוה"ב). יתברך שמו ויתעלה.
ישו"ז יששכר וזבולון. יתברך שמו ויתעלה זכרו.
ישו"ע יתר שאת ויתר עז.
יש"ז ישראל זוטא.
ישט"ל יש שכר טוב לצדיקים.
יש"י בכרם חמד ג' כ"ב על נפטר. (ואחשוב שפתרונו יבא שלום ינוח, (עיין ישיעמ"ל) יחד שבטי ישראל.
ישי"מ יהי שם י"י מבורך.
ישי"ע ישרש יעקב [ס].
ישיע"מ—הנ יבא שלום ינוח על משכבו — הולך נכחו.
ישב"ש יום שכלו שבת.
יש"ל יהי שמו לעולם. יפה שתיקה לחכמים.
ישל"מ יאוש שלא מדעת. יהי שמו לעולם.

---

[1]) נ"ל דצ"ל בטלא.

[2]) כתב המהרש"א בח"א גם שיש לתלות בסילון החזור שמביא לידי ירקון. כדאמרינן פ' הרואה. אפשר שיש סימן בין זה לזה כמו שיש סימן ביני הדרוקן.

[3]) צונץ באוצה"ס ש"א XVI מ"מ לתשו' ר"ת אור זרוע סי' קט"ו ואני מצאתי כן גם בתשו' הרשב"א.

(אחר הזכרת השם לברכה. אוצה"ס ש"א XVI ובאבני זכרון 162 בא אחר שם נפטר).

יש"ם יאוש שלא מדעת. ישיבה של מעלה. יתרון שנה מעוברת. יהי שמו מבורך לעולם ועד.

ישמעאל כהנא מסייע כהנא סימן חולין מ"ט כהנים נהגו היתר בחלב שע"ג קיבה כר' ישמעאל.

ישמעאל מיתא לבן שטימא יסופון בארעא ובמדברא בלעם חכימא יהושע קטליה אתתיה בזוניה אתקיל אבישלום בזכותיה לא שלטא ביה חיתא בישתא גברא דשמע לא מתכעסא נפשיה[1]) סימן במסרה לעשרים ושתים לו בכה"ק ומנהון ג' ולו לו ישמעאל יחיה (בראשית י"ז י"ח) לו שמעני... ואקברה את מתי (שם כ"ג י"ג) ויאמר לבן הן לו יהי (שם ל' ל"ד) לו ישטמנו (שם נ' ט"ו) לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו (במדבר י"ד ב') ולו גוענו (שם כ' ג') ויאמר בלעם... לו יש חרב (שם כ"ג כ"ט) לוא חכמו (דברים ל"ב כ"ט) ויאמר יהושע ולו הואלנו (יהושע ז' ז') לו החיתם אותם לא הרגתי (שופטים ח' י"ט) ותאמר לו אשתו לו חפץ (שם י"ג כ"ג) לוא אכל היום העם משלל (ש"א י"ד ל') ולא אנכי שקל (ש"ב י"ח י"ב) לו אבשלום חי (שם י"ט ז') לו הקשבת למצותי... וצדקתך (ישעיה מ"ח י"ח) היינו מעולם לא משלת... לוא קרעת (שם ס"ג י"ט) לו חיה רעה (יחזקאל י"ד ט"ו) לו איש הולך רוח (מיכה ב' י"א) לו עמי שומע לי (תהלים פ"א י"ד) לו שקל ישקל כעשי (איוב ו' ב') לו יש נפשכם (שם ט"ז ד').

ישן יושב עומד סימן במסרה לשלש פעמים וישחָט בקמץ בויקרא ח' פסוקי ט"ו י"ט כ"ג הראשון בטעם רביע תרגום מלת שכב. וזה ישן. השני בטעם אתנחתא מנוחה נרדפת עם ישיבה. השלישי בטעם שלשלת וזה נקרא עומד מפני ארכו.—ענין הסימן האיש הישן בהקיצו יושב ואח"כ עומד.—

יש"ס ישראל סבא.

ישסו"ת ישראל סבא ותבונה [ק].

יש"ע ישוע שר עסק (כנוי ספרותי של צבי הכהן שערעשעווסקי).

ישע"ב יש שבח עצים בפת.

ישעכב"ו יתרומם שמו על כל ברכה ותהלה.

ישע"ר יסוד שירים על רות.

יש"פ יעקב שמואל פובס (סופר), יתרון שנה פשוטה.

יש"צ יין של צהרים. ישמרהו צורו.

ישצ"ו ישמרהו צורו וגואלו.

יש"ק יום שבת קדש.

יש"ר יהא שמיה רבא. יחיה שנים רבות. יוסף שלמה רופא. (מקאנדיא החכם המפורסם בעל האילים מצרף לחכמה ועוד). יוסף שמואל ריגיו. (חכם מפורסם).

ישרא"ל סימן בס' דרכי הנגינות עושר במק"ג לר"ת ט"ו מלכים הנגינות. י'ט"ט ש'ת"ת ר'פ"ב א'ז"ז ל'ס"ם. יש ששים רבוא אותיות לתורה. (פתגם מפורסם בפי בעלי הרמז). סימן לראשי החרוזים שבזמר יה רבון עלם י'ה ש'כחין ר'ברבין א'להא ל'מקדשך.

---

[1]) ענין הסימן ישמעאל הבזוי ע"ד הכלב המת (ש"ב ט"ז ט') וע"ד מישן מתה (קדושין ע"ח) ולבן השנוא (ר"ל הרשע) יכלו ויגועו בארץ ובמדבר. בלעם החכם (בעיניו) יהושע הרגו (עפ"י דרש הז"ל) ישללו אשתו ישקול (הבעל חייב לפדות אשתו שנשבית) אבשלום בזכותו (ר"ל של דוד אביו) לא שלטה בו חיה רעה (עפ"י דחז"ל כי דוד בתפלתו הצילהו מדינה של גיהנם) האיש השומע—לעצה—לא תתרגז נפשו—נמצא כי זה הסימן מורכב מחמשה ענינים—ונ"ל כי תחת יסופון בארעא ובמדברא צ"ל בארעא ובמדברא יסופון. ויהיו המלות כסדר הכתובים. ותחת אתקיל צ"ל יתקיל שמתישב היטב להענין כפי שפירשתי.

ישראל לא ידע עמי ישעיה א׳ ג׳ סימן במסרה (אפ״ם) בי קדמא (יהושע כ״ד ל״א) ויעבוד ישראל. תנינא (שופטים ב׳ ז׳) ויעבדו העם. כמו בפסוק זה ישראל קודם לעם.

ישראל פתחיא מלכיא קמצין סימן במסרה כי שתי פעמים נושע הכתובים אצל ישראל (דברים ל״ד כ״ט) (ישעיה מ״ה י״ז) הם בפתח. ואחד הכתוב אצל מלך הוא בקמץ וענין הסימן ההמון פותחים יד ונותנים מסים וארנוניות. והמלך קובץ לקמצים.

ישרו״א יחיה שנים רבות וטובות אמן.

יש״ש יום שכלו שבת. ים של שלמה [ס].

ישש״ג יום טוב שני של גליות.

ישש״ע ישיבה של מעלה.

יש״ת י״י שפתי תפתח [ת].

י״ת יאיר תורתו. יום תענית. יחיה תמיד. יסוד תורה — תשובה. יונתן תרגם. יפה תאר [ס]. עשר תבות (ד׳ ול״ר) ישמע תפלתו.

ית׳ יתבאר. יתברך. יתיר. יתעלה.

ית״ו יגדיל תורה ויאדיר.

יתב״ש יתב׳רך שמו.

יתו״ת — יתברך ויתע׳לה. יתד תנועה ויתד.

יתוי״מ יפה תאר ויפה מראה.

יתכ״נ יתר כנטול.

ית״ל יתבאר להלן. יתכן לגרוס—לומר.

יתמא וארמלתא שלח ופוק[1] סימן כתובות נ״ד שהלקיט דינו כאלמנה לרב ושמין מה שעליהם. ופי׳ הסימן עם החלשים תוכל לעשות כחפצך.

יתמ״ג יתרת מגבה.

יתמ״ק יתרת מקמה.

יתע׳ יתעלה.

ית״ק יתום קטן.

יתק״ק י׳שעיה ת׳רי עשר ק׳ינות (איכה) ק׳הלת (באלה הספרים נכפלו הפסוקים האחרונים).

ית״ש יתברך שמו.

ית״ת יפה תלמוד תורה.

כ.

כ׳ כבוד. כה. כך. כל. כלל. כמו. כן. כף (אות האחת עשרה באלפא ביתא) מספר 20. כתר. כתב.

כ״א כבוד אב—אם. כבוד אלהים [ס]. כברת ארץ. כה אמר. כונת האר״י [ס]. כי אם. כך איתא. כך אמר. כל אדם. כל אחד. כלל אחר. כף אחת [ס]. כופין אותו. כתנות אור [ס]. מספר 21.

כא״א כאי אפשר. כאיש אחר. כאן אין אומרים. כאשר אמר. כתב אגרת אליהו [ס]. כתוב אחד אומר.

כאב״ע כל אחד בפני עצמו.

כאה״ד כבוד אלהים הסתר דבר.

כאה״פ כלל אחר הפרט.

כאו״א כבוד אב ואם. כל אחד ואחד.

כאו״ל כל אומה ולשון.

כאחז״ל כה אמרו חכמינו זכרונם לברכה.

כא״י כל אגדות ישראל [ס]. כלך אצל יפות.

---

[1]) ברי״ף הג׳ נקיטא יתמא, ובנימוקי יוסף לקיטא, ובדל״צ צד 23—22 נתחבט מאד באריכות דברים על מלת יתמא. ולפי פירושי אין צורך לכל זה. גם בתוס׳ רי״ד מצאתי וקרי ליה יתמא ע״ש שנוהגין בו מנהג יתומין לצאת בלא מלבוש.—בל״ל פי׳ בדרך רמז, יתמא זה ישראל כדכתיב יתומים היינו. ארמלתא זו השכינה שהיתא כאלמנה בגלותא. ואנו מבקשים לה׳ שלחם והוציאם מעבדות לחרות.

כאיוהוי״ל כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך.

כאי״ל סימן בס׳ אהל יצחק, על הריאה שהיא במראה כ׳ בדא א׳דומה י׳רוקה ל׳אזור (מראה תכלת) תאכלנו, עיין מים.

כא״כ כף אל כף.

כ״א כ״ב כ״ג כלם אהובים כלם ברורים כלם גבורים.

כא״ל כוף אזנך לשמוע.

כאל״ם כל אחד לפי מנהגו.

כאל״ש כל אשר לך שלום.

כא״ן כל אשר נשמט. (עיין שגב) כף אחת נחת ס׳ (ד׳ ול״ר)

כאע״י כי אם על ידי.

כאעשר״א כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.

כא״פ כדי אבילת פרס.

כארז״ל כאשר אמרו רבותינו זכרונם לברכה.

כאר״י כתבי (ה) אלהי ר׳ יצחק. (הוא ר׳ יצחק לוריא אשכנזי המקובל המפורסם)

כארל״פ כי אתה רחום לכל פועל [ת].

כא״ש כאמור שם. כך איתא שם. כלך אצל שכמותך.

כאש״ע בס׳ שתי הלחים דף ל״ז ב׳ בסוף תשובת בעל שבות יעקב. וכן בשו״ת שב יעקב נמצא כמה פעמים זה הר״ת ופי׳ הברור ל״י לע״ע ואני משער כי פתרונו „כאפרה של עולה" כי כן נהגו הרבנים להקטין עצמן בכל מיני לשונות של הקטנה. מדרך ענוה. — ועיין בספר המנהגים שלי ערך הקטנה.

כאש״ר ר״ת למפרע, רובו של אחד במהו, ועוד נרמז בו, א׳ אחד בעוף. ש׳ שנים בבהמה. ר׳ רוב אחד בעוף רוב שנים בבהמה. תוס׳ חולין כ״ח.

כאשר יחנו כן יסעו סימן לסדר חליצת תפלין תהלה יסיר ג׳ כריכות האצבע ואח״כ של ראש ואח״כ של יד (צפרן שמיר אות ז׳).

כ״ב כהני במות. כל בו [ס]. כלי ברזל. כוס שני. כופר בכל. כיצד בוצרין (פ׳ ט״ז דאהלות). כתר בינה [ק]. מספר 22.

כבא״ב כמה בטלני איכא בשוקא.

כבאו״א כבוד אב ואם.

כבא״ש כמה בטלני איכא בשוקא.

כב״ב כל בני ביתו. כל בעל בית. ׳י בתים.

כב״ד[1] כתובת בית דין. סימן חולין י״ט, ר׳ אב׳א ר׳ כ׳הנא ר׳ יהוד׳ה.

כבוד אלהים הסתר דבר סימן בעטרת זקנים סי׳ ל״ב שהתפלין והמזוזה שהם כבוד ה׳ יכתבו במקום הנסתר של הקלף והדוכסוסטוס דהיינו במקום דבוקן יחד.

כבדני עיין זקני.

כב״ה כבית הלל. כבנין הורדוס. כולהו בהדי הדדי.

כ״ב וש״ב ומש״ב כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים.

כבו״ע כבוד עילאה.

כבו״ת כבוד תתאה.

כב״ח כתר בינה חכמה [ק].

כבח״ט כתבנו בספר חיים טובים.

כב״י כוס ביד י״י. כלי בן יומו. כתב בית יוסף.

כבי׳ כביכול. כביצה.

כ׳ב׳י׳ב׳ו׳ל׳ כי באדם יאמר כן ולא לאלה (פחד יצחק ערך זה וע״ש עוד פתרונים. וכ״ז ע״ד דרש והפשוט כפירש״י (מגילה כ״א יומא ג׳) ועיין בשל״ה חלק תושבע״פ ערך זה).

כב״כ כלי בתוך כלי.

כבכ״פ כבולעו כך פולטו.

כב״מ כבודו במקומו מונח. כמשחל ביניתא מחלבא.

כבמ״פ כבודה בת מלך פנימה.

כבס״ח—ט כתבנו בספר חיים—טובים.

כבסע״ז עיין פמגש.

---

[1] לפני בל״ל היתה הגי׳ בכ״ד ועושה כונים עפ״י הרמז והסוד, וכן הגיה בס׳ דרל״צ— בהגהות ר׳ בצלאל רנשבורג מוחק הסימן וא״י טעמו.

כב"ע כבבת עינו. כופר בעדים. כופר בעיקר.
מה שהיה כ'ב'ר' נקרא שמו סימן למנין פסוקי ס' קהלת שהם 222 כגימטריא של זו המלה הרשומה.
כב"ש כבש בן שנתו. כבית שמאי. כבנין שלמה. כסף ביאה שטר. כריסה בין שניה.
כב"ת כתוב בתורה.
כ"ג כבוד גאונו. כחאי גונא. כהן גדול. כח גברא. כח גדול. כל גגות (פ"י דעירובין). כל גט. כלי גולה. כלל גדול. כן גרסת. כנסת גדולה. מספר 23.
כג' כגון. כגונא. כגירסת.
כג"א כותים גרי אמת—אריות.
כגבה שמים על הארץ סימן מנחות ל"א דבמזוזה על הארץ בשטה אחרונה. ואיפליגו בה. איכא דאמרי בסוף שיטה והסימן הוא כפשוטו דמלת שמים תהיה ממעל למלות על הארץ, ואיכא דאמרי בתחלת שיטה והסימן יהיה דמרחקי.
כג"ד כגון דא. כן גזר דינו.
כגד"ח כמה גדולים דברי חכמים.
כג"ה כבוד גאונו הרם.
כגו"נ כהן גדול ונזיר.
כגע"ה כהן גדול עם הארץ.
כג"ק כבוד גדולת קדושת (במכתבי ר' יהודה הלוי כמו שאנו כותבים בק"ש).
כגש"ם[1] סימן מנחות מ"ב לבדיקת תכלת ג'ילא ש'בלוליתא מ'י רגלים. ואות הכ' איננה מרמזת מאומה רק המסמן לקח המלה שנמצאה אך פעם אחת במקרא.
כ"ד כדי דבור. כה דברי. כורת דבורים. ככבא דשביט. כך דרשו. כל דבר. כל דהוא. כל דוכתא. כמא דאמר. כמא דאיתמר. כמא דתימר. כמה דברים. כמה דוכתי. כן דעת. כסא ;ה׳סנא. כסא דין. כתר דוד. מספר 24.
כד"א כה דברי אביך—אמך. כיון דאיפליג איפליג. כמא דאת אמר. עשרים וארבע אמות.
כדא' כדאמרינן. כדאיתמר.
כדא"א כדאמרי אינשי.
כדא"ג כל דאלים גבר.
כדא"ל כדאית ליה. כדאמר ליה.
כדא"פ כדי אכילת פרס.
כד"ב כרכא דכולא ביה. כה דברי בנך—בתך.
כדב"א כדרך בני אדם.
כדב"ו כדרך בשר ודם.
כדבל"ק כדבעינן למימר לקמן.
כד"ג כגון דין גבר.
כד"ד כדבור דמי. כדי דבור. כיון דדש דש.
כד"ה כדבר האמור. כדברי האומר. כסא דהרסנא [ס].
כדה"כ כדור הכוכבים.
כדהמ"ק כן דרך המקרא.
כדה"נ כדרך הנאתן.
כדה"ע—ט כחא דהתירא עדיף—טפי.
כ'ד' הקמה לא תבלה סימן 1) למנין פרקי יהושע שהם 24 כגימטריא של זו המלה הרשומה. 2) ר' שלמה הלוי בן אלקבץ נתן זה הסימן על זקנו ר' אליעזר שלום שהיה משלשלת החכמים כ"ד דורות (קוה"ד).
כדה"ר כסא דהרסנא [ס].
כדו"ד כדת ודין.
כד"ח כדי חייו. כדי חלוקה.
כד"מ כלל דיני מוקצה.
כדמו"י כדת משה וישראל.
כדמ"פ כל דפריש מרובא פריש.
כדמפ"ו כדמפרש ואזיל.
כד"ן כל דבריו נאמנו. כן דעתי נותנת (מצוי לרוב בס' מגדל עוז על הרמב"ם).
כד"ע כה דברי עבדך. כחא דהיתרא עדיף.
כד"ע—הש כה דברי עבדך—הדורש שלומך.
כדע"ע כיון דעל על.

[1]) לי נראה כי צ"ל בגשם ופתרון הב' בדיקה וכן מצאתי בדפוסים אחדים. — אח"כ מצאתי שגם בל"ל הגיה כן והוא עושה כונים בקבלה.

כרצ"ר כגון דא צריכה רבה.
כרק"ב כל דקפיד קפדינן בהדיה.
כד"ר כדי רביעית.
כר"ר כר"ת כל דתקין רבנן כעין דאורייתא תקון.
כר"ר ל"ע כל דעביד רחמנא לטב עביד.
כד רמי מידי בככיה ואתא דמא מבי דרי סימן למחלת צפידנא יומא פ"ד.
כד"ש כדי שחיטה. כדרך שאמרו. כוכבא דשביט. כל דבר שרש.
כדת"נ כדין תקף נאמנות.
כדת"ר כרא"ת כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון.
כ"ה כהן הדיוט. כונות האר"י [ס]. כונת הטעמים. כולי האי. כי היכי. כל הדורות. כל היכא. כל הבגדים—הבשר—הכתים—היד — הנשבעין — הצלמים—הרוקין (שמות פרקים במס' שונות). כל הפוסקים. כן הוא. כן הנוסח. כן הוסכם. כנסת הגדולה. כסא הכבוד. כסוי הדם. כף המבשלים (כנוי ספרותי להסופר נומבערג). כופר הכל. כתבי הקדש. כתיב הכא. כת המסיתים. מספר 25.
עד אשר עד כ'ה' ברכני ה' סימן לסדרי ס' דברי הימים שהם 25 בגימטריא של זו המלה הרשומה.
כ'ה' תברכו את בני ישראל ר' עקיבא הכהן מאובן היו לו י"ב בנים וי"ג בנות והשיא י"ב בנותיו לכהנים והיה עולה לדוכן עם י"ב בניו וי"ב חתניו. ונתפאר בעצמו שקיים כה תברכו 25 נפשות (ס' מגלת יוחסין למהר"ל מפראג).
כה"א כל האומר. כן הוא אומר.
כהא"א כנגד הראשון אמר.
כהאר"י כתבי האלהי ר' יצחק (לוריא המקובל המפורסם).
כה"ב כבוד הבריות. כל הבשר (פ"ח דחולין).
כהב"א כנגד השני אמר.
כהב"ז כל המחזיק—הקודם בהן זכה.
כהבב"ס כן הנוסח בכל הסדורים.
כהבנב"ס כן הוא בנוסח כל הסדורים.
כהב"ם כל הדרכים בחזקת סכנה.
כהב"פ כל הפוסל במומו פוסל.
כה"ג כהאי גונא. כהן גדול. כל הגוים. כל המוסיף גורע. כל הקודם גובה. כנסת הגדולה.
כהג"ד כהאי גונא דאמרינן. כקנין הגוף דמי.
כה"ד כהא דאמרינן. כהן הדיוט. כי ההיא דלעיל. כל הדברים.
כהדל"ד כל היכא דאיכא למדרש דרשינן.
כה"ו כולי האי ואולי.
כהוג' כהוגן.
כה"ז ככר הורה זקן. כל הקודם זכה.
כהז"ל כד הוינן זוטרי לגברי.
כה"ח הא"פ כל החלומות הולכין אחר הפה.
כה"ח כחות החמריות. כרכין המוקפין חומה.
כ"ה ט"ז סימן למספר הפרשיות שנקראין מאחר סוכות עד ראש השנה משבת שלפני מרחשון עד הפסח כ"ה פרשיות. משבת שלאחר הפסח עד שבת שלפני שבועות ט' פרשיות. ומשבת שלאחר שבועות עד שבת שלאחר תשעה באב י' פרשיות ומשבת נחמו עד שבת שלפני ראש השנה. ז' פרשיות— לקוטי הפרדס.
כה"י כל היום. כל הימים. כל היותר.
כ' היול' כח היולאני.
כהיע"ה כל המשנה ידו על התחתונה.
כהי"כ כל היום כלו.
כה"כ כלאי הכרם. כהונת הכהן [ס]. כל הארץ כבודו. כל היום כולו. כל התורה כולה. כסא הכבוד.
כה"ל כהאי לישנא. כל הלילה. כל הראוי לבילה.
כהלי"ו כל הרוצה ליטול יבא ויטול.
כהלכ"ד כל העומד — לגזוז כגזוז — לזרוק כזרוק—לחתוך כחתוך—לפדות כפדוי—לשרוף כשרוף—דמי.
כהל"ע כהא לחמא עניא.
כה"מ ככוד ה' ממקומו. כח המדמה—המושך —המשער. כמות המשפט.
כהמ"ג כל המוסיף גורע.

בהמ"ק כלי המקדש.
בה"נ כל הנביאים. כל הנצרך. כלות הנפש. כללי הנקוד. כן היא נוסחת. כן הדעת נותנת. כ"ה הנמצא. כפי הנראה.
בהנא מסייע כהנא עיין ישמעאל.
בהנ"ר כפי הנראה.
בה"ס כן הסכים.
בה"ע כבוד העמים. כהונת עולם [ס]. כהרף עין. כה היתרא עדיף. כל העולם. כן העיקר. כוס חמישי עליו. כתבי העתים.
כהע"כ כל העולם כולו.
כהע"ע כמה הרפתקי עדו עליה.
בה"פ כל הפוסקים. כת הפרושים.
בה"צ כהן צדק. כל הצריך. כת הצדוקים.
בהצ"ל כלל הצריך לפרט.
בה"ק כד הקמח [ס]. כל הורג קין. כל הקודם. כל הקרבנות. כל התחלות קשות. כף הקלע. כתבי הקדש.
כהק"ז כל הקודם זכה.
בה"ר כבוד הרב. כבודו הרם. כהן הראש. כהנא רבא. כסא הרחמים.
כהר"ר כבוד הרב רבי.
בה"ש כבוד השם. כל השנה. כנפי השכינה.
בהשב"ג כצאת השמש בגבורתו.
בה"ת כבוד התורה. כל התורה. כל הברואים תציל. (ד' בסי' השאלה[1]). כוס התרעלה. כתר הראש תפלין[2] (ד'). שם קדש מוזכר בצפרן שמיר אות י' וא"י לע"ע פתרונו ואולי הוא אחד משני האחרונים הנ"ל.
בהתי"ה כל הנשמה תהלל יה הללויה.
ב"ו כבדהו וחשדהו. כתוב והתום. מספר 26.

כו"א כוכבי אור [ס]. כפה ואגמון.
כו' כולא. (מנהג המחברים בשמעתיקים דברים מאיזה ספר או מאמר ואינם גומרים אותו כותבים כו' או וכו' לאמר כי הקורא ישלים בעצמו את כל המאמר.
כו"ג כתובות וגטין.
כו"ד כורת דבורים.
כוד"ה כפל וארבעה והמשה.
כוה"ק כתב והקבלה [ס].
כו"ז כולו זכאי. כסף וזהב.
כוז"א[3]) כהן וזר אכל. סימן מכות י"ח—כתב בל"ל ברישא קאמר כהן שאכל... לוקה ומותבינן עלה מקרא דובל בהמה. ומסיק אלא הכי איתמר זר שאכל... פטור. וזהו הסימן ב'הן ו'כל בהמה ז'ר א'יתמר. ועיין בס' דורש לציון לר"י בריל.
כ'ו'ז'ו' כן כותבים על גבי מזוזה והוא שם הויה בהלקת תחת כל אות. האות שאחריה באלפא ביתא.
כוזמ"מ כסף וזהב מטהר ממורים.
כו"ח כבדהו וחשדהו. כולו חייב. כותב והותם.
כוח"ט כתיבה וחתימה טובה.
כו"כ כאן וכאן. כך וכך. כמה וכמה. כרים וכסתות.
כו"מ כוכבים ומזלות. כורעים ומשתחוים. כריסטוס ומרים.
כו"נ כיחו וניעו. כלה ונחרצה.
כו"ע כולי עלמא. כסותה ועונתה. כרת ועריורי.
כו"פ כלל ופרט. כמהין ופטריות. כפתור ופרח [ס]. כרתי ופלתי [ס].
כופו"כ כלל ופרט וכלל.

---

[1]) ג' בשם מ'.

[2]) ג' בשם מ' „תפלה".

[3]) כתב בלמנצח לדוד. רמז בתיבת כוזא בי היכי דלא נטעי בגירסא דברישא כי איתמר על הכהן לחיובא איתמר ולמסקנא דאיתמר בזה איתמר לפטורא, ודמיא להחיא דאיתא ביבמות כ"פ אלמנה לכה"ג הריני כפרת בן בתי כוזא שמאכילני בתרומה. והוא הזר והממזר. ואיני כפרת בן בתי כדא שהוא הכהן שפוסלני מן התרומה. הרי דלזר קרי ליה כוזא ועדיף מכדא. ה"נ בהני מימרי בכהן הוה אמר לה לחיובא, ולכוזא שהוא הזר אמר לה לפטורא.

כו״ק בבודו ואמונתו קדוש. כל ויעודיו קדושים.
(ד׳ בסי׳ השאלה ול״ר)[1] כתבין ולא קריין.
כו״ר כהנים ורבנים. (ב״ש ול״ר)
כור״א כחי וראשית אוני.
כ״ז כי זה. כל זה. כל זכות. כל זמן. כלאי זרעים. כלי זה. כלי זהב. כלי זכוכית. כלי זמר. כולו זכאי. כנוי זה. כוס זהב. כף זכות. כפות זהב [ס]. כרם זית. מספר 27.
כז׳ כזית.
כז״א כל זה אמת.
כז״ב כל זה ברור.
כזבכא״פ כזית בכדי אכילת פרס.
כז״ה כהנים זריזים הם.
כזהי״נ כל זה היה נראה.
כזלע״ד כבוד זכרונו לחיי עד.
כזש״ל כל זכות שתבא לידו.
כזשלע״ז כל זמן שלא עבר זמנו.
כזשערש״ם כל זמן שישראל עושין רצונו שלמקום
כ״ח כבוד חכמים. כדי חיוו. כדי חלוקה. כה חפץ. כה היוני. כל חד. כל חטא. כל חי. כל חלק. כל חמירא. כלו חייב. כלי חמדה [ס]. כלי חפץ. כלי חרס. כליון חרוץ. כף חובה. כרם חמד [ס]. כתב חלוף. (עיין ח״ב) כתוב חסר [מ]. כתר חכמה [ק]. מספר 28.
כח׳ כחפץ.
כח״ב כתר חכמה בינה [ק].
כחב״ד כתר חכמה בינה דעת [ק].
כחג״ה כולה חדא גזרה היא.
כח״ר כחושבנא דדין.
כחה״ש כחוט השערה.
כח״ו כתוב חסר ו׳ [מ].
כחו״ח כל חד וחד.
כח״י כבוד חכמים ינחלו.
כחנ״ח כרם חמד נטע חדש [ס]. (ד)
כחקה״ג כחוקות הגוים.
כ״ט כי טוב. כבב טוב (שם משפחה) כל טוב. בפוי טובה. כתיבה טובה. מספר 29.

כט״ד במופסא דשטרא. בטרפא דאפא.
כט״ה כטופס השטר.
כטו״ד בטופסא דשטרא.
כטו״ט כל טפה וטפה.
כ״ט י״ב תשצ״ג בין מולד למולד 29 ימים. 12 שעות 793 חלקים מחל קי ת׳ת׳ר׳ף לשעה.
כ״י כביכול. כה יהיה. כונות ישרות [ס]. כוכבי יצחק [ס]. כל ידות. (פ״ז דמקואות). כל יום. כל ישראל. כלי יקר [ס]. כליל יופי [ס]. כנסת יחזקאל [ס]. כנסת ישראל. כנפי יונה [ס]. כוס ישועות [ס]. כף יוגית. כתיבת יד. כתר יוסף [ס].
כ״י א״פ—ב״ר—ג״ג—וו״א—וו״ב—ה״ב— ל״ד—מ׳—פ׳—ק״ט[2]) כתיבת יד אקספארד—ברעסלוי — גייגער — ווין א׳ — ווין ב׳—האלבערשטאם — ליידען—מינכן—פארמא—פאריז—קאהוט—
כי״א כה יעשה אלהים. כל ישראל אחים.
כיא״ב כמה יוסף איכא בשוקא.
כי אם עיין גלה.
כי אשר ראיתם (שמות י״ד י״ג) סימן במס׳ה (אפ״ס) כי ביהושע ד׳ קדמאה פסוק ו׳ כי ישאלון, תנינא פסוק כ״א אשר ישאלון, כמו בפסוק זה כי קודם לאשר.
כי״ב ביוצא בו—בדבר.
כ״י ב׳א׳ו׳ת׳ ל׳מ׳ש׳נ׳ה׳ סימן שנתן בעל יתרון לאדם לי״א אותיות השמוש כלומר אותיות אלה תבאנה משנה בלשון גם לשרש גם לשמוש.
כיבב״א כיוצא בו במקום אחר.
כי בי חש״ק סימן לנקוד של שם המפורש ח׳ולם ש׳וא ק׳מץ.
כיבמ״ה כל ישראל בני מלכים הם.
כיד״ה כתיבת ידו הקדושה.
כי״ה כתיבת יד האמבורג. (בס׳ יוסף המקנא).
כיה״ג כי האי גוונא.
כיה״ע כיד השם הטובה עלי.

[1]) ג׳ בשם מ׳.

[2]) אלה הר״ת נמצאים בס׳ ערוך השלם.

כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ סימן ע"ז ט' למאן דלא ידע כמה שני בשבוע דלישקל תרי ממאה ולישדי אפרטי. עיי"ש.

כי זנתה אמם[1]) סימן במסרה שמות ל"ט ל"ט. ועיין לחמי.

כי"ח כל ימי חייו. כל ימי הנוכה. כל ישראל חברים. (שם אגודה)

כי"ט כבוד יום טוב.

כי"י כתב יד ישן.

כייל"ח כל ישראל יש להם חלק.

כיב"א כן יאבדו כל אויביך.

כיב"ד כל יתר בנטול דמי.

כיב"י כאשר יחנו בן ישעו.

כי כל סימן למנין פסוקי פ' אחרי מות שהם 80 בגימטריא של המלות האלה הנזכרות שם בפרשה.

כי"ל ככה יעשה לאיש. כמן ימא לטיגנא.

כי לא ת'מ'נ'ו' סימן במסרת כי קדמאה במדבר כ"א ל"ג נאמר עג מלך הבשן לקראתם. תנינא דברים ג' א' עג מלך הבשן לקראתנו כמו במלה זו „תמ" קודם ל„נו".

כימ"ע — וכש"ק כימי עולם, — וכשנים קדמוניות.

כי נתן י"י לכם את הארץ וכי נפל אימתכם עלינו וכי נמגו כל יושבי הארץ (יהושע ב' ט') סימן במנחת שי (אפ"ס) כי בויקרא כ"ה קדמאה פסוק כ"ה כי ימוך. תנינא תליתאה פסוקי ל"ה ל"ט וכי ימוך.

כי סלעי ומצודתי אתה ולמען שמך תנחני ותנהלני (תהלים ל"א ד') סימן במסרה (אפ"ס) שבשמות ל"ה י"א שיש שם ה' פעמים את זאת. שבפעם א' ב' ד' ו' ז' הם בלי ואו. ובפעם ג' ה' ח' הם עם ואו. כמו בפסוק זה שיש בו ה' מלות ג"ב בסדר הזה.

כי"ע כיד י"י עלי. כימי עולם.

כיעה"ת כלי יקר על התורה.

כיעו"ש כאשר יעויין שם.

כיעזב"ז כל ישראל ערבים זה בזה.

כיע"נ—ר[2]) כלי יקר על נביאים,—ראשונים

כיע"ר כל ימי עני רעים.

כי"פ כתיבת יד פאריז. בספר יוסף המקנא.

כי"ר—א כן יהי רצון—אמן.

כי רוח עיין נשבה.

כי שקר (ירמיה י' י"ד) סימן במנחת שי (אפ"ס) כי בשיה"ש קדמא ב' ה' כי חולת תנינא ה' ח' שחולת. כמו בפסוק זה כי קודם לש'.

כ'י' ש'ר'י'ת' ע'ם' אלהים סימן למנין פסוקי ס' תרי עשר שהם 1050. בגימטריא של אלה המלות הרשומות.

כי תכלה לעשר (דברים כ"ו י"ב) סימן במסרה (אפ"ס) לחמש מלין בתרין טעמי שבאו בכה"ק תלישא וגרשים. שהקורא יטעים הגרש קודם התלישא אע"פ שהתלישא עומדת בראש התבה.—„זה" (בראשית ה' כ"ט) „קרבני" (ויקרא י' ד') „שבו" (מ"ב י"ז ג') „ולאלה" (יחזקאל מ"ח י') „זאת" (צפניה ב' ט"ו) כמו בפסוק זה הגרש קודם להתלישא.

כ"ב כבר כתבתי. כח כחו. כלאי כרם. כל כדין. כל כהן. כל כך. כל כרך. כל כתבי. כלי כסף. כמו כן. כמני כמך. כן כתב. כף כפופה. כופרא כפרה. כרסי כרי. כתוב כאן. כתר כהונה [ס].

ככ"ד כהו כגופו דמי.

ככ"ה כלו כל הקצין. שם קדוש בפי המקובלים האחרונים. ופתרונו כ"י כ"ל ה'לבבות דורש. ויוצא מהפסוקים כי כל העדה. כי כבד הרעב.

---

[1]) כתב בעל מבין חידות שהכונה על סיפא דקרא להמי ומימי—וא"כ זהו הסימן עצמו שכבר נמסר שם למעלה ל"ה ט"ז, רק שם עצם הענין יפה ראש המקרא.

[2]) בלוה הר"ת שבתחלת ס' ערכי הכנוים רשום כיע"ב—כלי יקר על כתובים.—כיע"א כלי יקר על נביאים אחרונים — ולפי ידיעתי לא נדפסו אלה הספרים מעולם.

כבה סימן במנחת שי כי קדמאה הכף במלת לקללך (דברים כ"ג ה'). בדגש. תנינא במלת מקללך קהלת י' כ"א רפה. ועיין במך.

כבה"ר כל כהאי ריתחא.

כבוזשב"ע כל כסף וזהב שבעולם.

כב"ב בתיבין בן בלהון [מ].

כב"ל כבר כתבתי למעלה. כי בשורא לצלמא. כפי בן לבי.

כב"ע כל כלי עץ. (פט"ו דכלים). בכולי עלמא.

כב"פ כבולעו כך פולטו.

כב"ר כל כהאי ריתחא.

כב"ש כלה כמות שהיא.

כ"ל כה להי. כוכבי לכת. כבר לאדן [ס]. ככר לחם. כל לילה. כל לישנא[מ]. כסות לילה. כל' כלהון.

כל אות שבמדינה סימן שנתן אדם הכהן לי"א אותיות השמוש (המגיד שב"א 237)

כלא"י כלאחר יד.

כלאים סימן ירושלמי כלאים פ"ו ה"ד שלא נטעה להחליף דברי ר' מאיר ור' יוסי זה בזה במשנה דכל חמתות. וא"ר יודן סימנא דכלים כלאים. כלומר בסגנון מחלקותם בכלאים כן מחלקותם בכלים.—

כל"ב כלי ברזל. בלישנא בתרא. סימן למנין פסוקי פ' האזינו שהם 52 בגימטריא של זה השם.

כלב"א כלשון בני אדם.

כלבי"א כי לא בכח יגבר איש.

כלבים בוכים סימן ב"ק ס' כי מלאך המות בא לעיר.

כלבים משחקים סימן שם כי אליהו הנביא בא לעיר.

כלבים צועקים סימן ברכות ג' למשמרה שניה בלילה.

כל ברויי דיוסף כגון בר. פרויי דבלק כגון פר ואיל. קרויי דבלעם כגון ויקר אלהים. בזויי דמשלי כגון בז לדבר. כברויי דקהלת. כגון בבר. קלויי דדניאל כגון קל קרנא כלהון קמצין. ושארא קריין פתחין בר מן אחד בר בסיפא וסימן באין אלפים אבוס בר (משלי י"ד ד'). סימן במסרה.

כל דבתר אצר דישן. כל דסמיך לענה דישן[1]) סימן במסרה—עיין כל יומי.—

כל דסמיכי לע'ז'ן' קמצין סימן במנחת שי (תהלים כ"ה) כי מלת זכר הסמוכה לשלש אותיות אלה היא בקמ"ץ הכף.—וקשה לי הלא זכר עמדי לפניך (ירמיה י"ח כ') היא בחולם.—

כל הלומד עיין אינו רואה.

כל הנוטל סימן זה יהא לך כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרגמטיא שלו.— מגילה ו'.

כל העושה עיין אינו רואה.

כל טוריא דמלכא סימן במסרה לשלש פעמים תרומות בכה"ק—כל תרומות (במדבר י"ח י"ט) הרי בגלבע... ושדי תרומות (ש"ב א' כ"א) מלך במשפט... ושדי תרומות (משלי כ"ט ד').

כל יומי דספרא דישן במסרה פ' וישלח פעם כתוב דשן בקמץ ופעם דשן בחולם, ונתנו זה הסימן. ופי' כל יום שיש בו קריאת התורה הוא בחולם ומתחיל בשבת. וז' פעמים כתובים שם. נמצא הסדר כזה, דשן דישן דשן דישן דישן דשן דישן. כן הוא לדעת הצרפתים. ולהספרדים נוסחא אחרת והעיקר כהצרפתים (רא"ב במסה"מ שיש"ל).

כל סחופי בצרה סימן במסרה (מובא במסרת פינפער צד 19) כי בפ' אחרי לא תגלה שהוא באתנח הנראה כבוס הפוך הוא בצרה,

כל פשוט מלא וכל כפול חסר סימן מהרמ"ה מובא במנחת שי כי כל דור באורייתא מלא בר מן ו' חסרים, זכרי לדר דר (שמות ג' ט"ו) בעמלק מדר דר (שם י"ז ט"ז) שנות דר ודר (דברים ל"ב ז') וכונת הסימן ע"ד

---

[1]) פי' זה הסימן נעלם ממני שהרי ישנם באלה שאינם סמוכין לא לאצר ולא לענה. ומה יושיענו זה הסימן.

כל יתר כנטול דמי. שיש מפרשים יתר אחת כחסר אחת, לכן הכפול חסר, אינו כפול נקרא בלשון חז"ל פשוט כמו מקום שנהגו לפשוט יפשוט.
כל שאינו מהנה כל שאינו משייר עיין אינו רואה.
כל שעה ירדן[1] סימן ב"ב ע"ד למאמרי ר' יהודה אמר רב שם.
כל תרי שטרי דרבין בר ר' נחמן אונאה וקבלנותא סימן ב"ב צ"ד להקושיות על ר' הונא והרישא הסיפא בשנים שהפקידו נחשבות כחד ונכללות במלת תרי וכן הרישא והסיפא בשטר שיש בו רבית.
כל"ה כדי לאכול הימנו. כן לשון הכתוב.
כלה"ק כלי הקודש.
כלו' כלומר.
כלות"נ כלות הנפש.
כלו הפך לבן סימן בתוס' סנהדרין כ"ט ד"ה מר בשם ר' חננאל דבכולא תלמודא הלכה כמר בר רב אשי בר ממפך שבועה וחיורי.
כלו"פ כלל ופרט.
כל"ז כל זה. כלי זהב. כלי זמר (כן נקראים בפי ההמון המנגנים לחתונה).
כל"ח כי לעולם חסדו. כל חדא. כל לישנא חסר [ם]. כלא השיבי. כלי חרס. כתב לחם תמודות.
כלחו"מ כמה לא חלי ולא מרגיש.
כל"י כבודו לישראל יכונה (ד' ול"ר). כגללו לנצח יאבד. כהן לוי ישראל. כי לו יאה. כלי יקר [ס]. כסאו—כתרו לעד יתרומם. ג' בשם מ'.
כליל"א כי לא יזנח לעולם אדני.

כל"ב כוכבי לכת.
כלל"י כי לעולם לא ימוט (אחר הזכרת השם לברכה אוצה"ס ש"א XVI).
כל"מ כלי מתכות. כל לישנא מלא [ם]. כלפי מעלה.
כל' מל' כלהון מלאים [ם].
כל"נ כי לו נאה. כלי נחשת.
כל"ע כהן לאל עליון. כלי עור. כלי עץ.
כלע"ז כומר לעבודה זרה.
כל"ק כלישנא קמא.
כל"ש כלי שרת. כמשפט לאהבי שמו.
כלשא"ה כדי לשבר את האזן.
כלשה"ת כלפי שאמרה התורה.
כל"ש צמח"ן כבב לבנה שבתאי צדק מאדים חמה נגה (כן סדר הלוכן ערובין נ"ו ברש"י).
כ"מ כבוד מלכותו—מנוחתו—מעלתו. כהן משנה כל מי. כיצד מברכין (פ"ו דברכות). כל משקה (פ"א דמכשירין). כל מילתא. כל מקום. כלי מתכות. כלפי מעלה. כמה מקומות. כן מובח. כן מצאתי. כן משמע. כן משפט. כסף מזוקק [ס]. כסף משנה [ס]. כופרא ממונא. כתוב מלא [ם]. כתבי מקובלים. כתר מלכות [ס].
כמאב"ד כמאכל בן דרוסאי.
כמא"ח כן משפטך אתה חרצת.
כמא"ר כבוד מעלת אדוני רבי.
כמב"ד כמאכל בן דרוסאי. כמעשה בית דין.
כמב"ח כאן מצא בעל חוב.
כמ"ד כמאן דאמר.
כמד"א כל מה דאפשר. כמו דאיתמר. כמאן דאמר.
כמד"ר כללי מדרש רבה. כל מה דאמר רחמנא.
כמד"ר לט"ע כל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

---

[1] כתב בלמנצח לדוד ביון תלמודא לרמוז בריהטא דלישנא דהך סימנא קושית ותי' הירושלמי דמייתו התוס' אהא דקאמר שמגיע לפיו של לויתן ואינו מתערב. וכי מעשה נסים הוא אר"י אל תתמה הדין ירדנא וכו' וז"ש כל שעה עינינו רואות הנס הזה שהרי הירדן ע' בר במי טבריא ואינו מתערב. עוד פי' ע"ד הסוד—ובדל"צ כ' יש בסימן זה ענין מוסר במליצה נחמדה, ע"ד שאמרו גלגל החוזר בעולם. פי' בכל רגע פגע, בכל שעה אנו רואים יורדים ממרומי ההצלחה.

כמ"ה כן משמעות הלשון.
כמהה"ר כבוד מעלת הקדוש הרב רבי.
כמה"ע כתבי מכתבי העתים.
כמה עיזי לתרנגולין מעלין סימן ב"מ ס"ח
להלבות בעסקא למחצית שכר.
כמהפ"ס כמהפכת סדום.
כמה"ר—ר כבוד מורינו הרב—רבי.
כמה"ש כמה מעליא הא שמעתא. כמלאכי השרת.
כמוי"ב כמותו ירבו בישראל.
כמו"כ כמה וכמה. כמו כן.
כמ"ז כאן מקום זמה (שבת ס"ד).
כמיל"ש כל מעשיך יהיו לשם שמים.
כמ"כ בהנא מסייע בהנא. כמו כן.
כמך כמהם (שופטים ח' י"ח) סימן במנחת שי (אפ"ס) כי קדמאה הכ"ף במלת לקללך (דברים כ"ג ה') בדגש, תנינא במלת מקללך (קהלת ז' כ"א) רפה, כמו הכא שהמלה הראשונה בכ"ף דגושה והשניה רפויה. ועיין כבה.
כמ"ל כל משאלות לבך.
כמלפ"מ כל מקום לפי מנהגו.
כמלך בגדוד (איוב כ"ט כ"ה) סימן במסרה (אפ"ס) כי קדמאה (מ"א ט"ו כ"ט). ויהי במלכו. תנינא (שם ט"ז י"א) ויהי במלכו, כמו הכא שהמלה עם כף קודמת להמלה עם ב'.
כמל"מ כל מקום לפי מנהגו.
כמ"מ בוזן משית מלחמה. כסף מטהר ממזרים.
כמ"נ במלא נימא.
כמנה"מ במנהג המדינה.
כמ"ע בבוד מעלתו. כל מחסורך עלי, כל מצות עשה. במר עבד. כתבי מכתבי עתים.
כמעה"פ כלל מוסיף על הפרט.
כמ"פ במה פעמים—פרושים.
כמ"ק בלי מקדש. במה מקומות.
כמ"ר כבוד מורינו—מעלת רבי. כל מום רע.
כמרא"ד כמראה אדום—אדם.
כמ"ש כל מקום שהוא. כמו שאמר—שכתב—שבארנו. סימן הולין כ"ז להחכמים שהביאו ראיה ששחיטה מן הצואר. ר' ב'הנא ר' יימ'ר ר' יש'מעאל. ונשמטו דרשות אחדות עיין דל"צ ובל"ל עשה בונים ע"ד הרפו.
כמש' במשמעו.
כמש"א כל מה שאפשר. כמו שאמר.
כמשא"מ כל מקום שאתה מוצא.
כמש"ד כמו שדרשו.
כמש"ה כמו שאמר הכתוב. כמו שאמרו החכמים.
כמשח"ה כל מקום שיש חלול השם.
כמשי"ת כמו שיתבאר.
כמש"כ כמו שכתוב. כמשמעו של כתוב.
כמש"ל כמו שאכתוב לקמן. כמו שכתבתי למעלה. כמו שנוהגין לעשות.
כמש"מ כל מקום שאתה מוצא.
כמש"נ—א כל מקום שנאמר. כמה שנאמר.
כמשנ"ל כמו שנתבאר לעיל. כמו שנוהגין לעשות.
כמשנתב"פ כמו שנתבאר בפנים.
כמש"פ כמו שפירשתי.
כמש"ק כמו שקדם—שקבל.
כמשק"ע כל מה שקנה עבד.
כמשרז"ל כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה.
כמש"ש כמו שכתבתי שם.
כמ"ת כבוד מעלת תפארתו.
כמת"י במתנת ידו.
כ'מ'ת'פ'ו'ס' סימן במסרה לסדר העמים בשמות ל"ג ב' הכ'נעני האמ'רי החת'י והפ'ריזי החו'י והיבוס'י.
כ'מ'ת'פ'ס'ו' סימן כנ"ל יהושע י"א ג' הכ'נעני והאמ'רי החת'י והפ'ריזי והיבוס'י והחו'י.
כ"נ כדי נטילה. כך נאמר. כל נדרי. כל נפש. כלי נחשת [ס]. כן נוהגין. כן נראה. כן נקרא. כן נרשם. כנור נעים [ס]. כסף נבחר [ס]. כף נחת [ס]. כפר נפש.
כנ' כנזכר.
כנא"ה כנפש אלה החתומים.
כנ' וכנ' כנפשך וכנפש.
כנג"מ כנגד מדה.
כנה' כנהוג.

בנה״ג כנסת הגדולה [ס].
כנה״ר בנפשו הרמה.
כנ״ו כלה נבואתך וצא.
כנו״ה כלה נאה והסודה.
כנו״ש כד גיים ושכיב.
כנז״ל כנזכר למעלה.
כנז״ש כנזכר שם.
כנ״י כנסת יחזקאל [ס]. כנסת ישראל. כתר נצח יסוד [ק].
כני״ח כנסת יחזקאל [ס].
כנ״כ כל נושאי כליו.
כ״נ כ״ה כאן נמצא כאן היה.
כנ״ל כנזכר למעלה. כן נראה לי.
כנלענ״ד כן נראה לפי עניות דעתי.
כנ״מ כנגד מדה. כנכסי מלוג.
כנע״ן כנור נעים עם נבל.
כ״ס כי סליק. כל סאה (פ״ב דכלאים). כל ספר. כ״ף סיון.
כס׳ כסדרה.
כ״ס״א ממלכתו בסף סופים אשה יסוד מלכות הרשעה [1]) חות יאיר.
כסה״כ כסא הכבוד. כסדר הכתוב.
כס״נ כל סכנת נפשות.
כס״פ כל סופי פסוקים.
כספא אשטיאו [2]) חכימיא וראשיא סימן במסרה לד׳ פעמים מרים ומרים. בכה״ק כל מרים תרומת כסף (שמות ל״ה כ״ד) וקצר רוח מרים אולת (משלי י״ד כ״ט) ככוד הכמים ינחלו וכסילים מרים אולת (שם ג׳ ל״ה) ומרים ראשי (תהלים ג׳ ד׳) וענין הסימן ע״ד השחר יעור פקחים.
כספא מחכים לשטיא סימן בס׳ אכלה ואכלה צד 175 לעניני ג׳ המקומות שבאה מלת מרים.
כסתו״מ כותבי ספרים תפלין ומזוזות.
כ״ע כהונת עולם [ס]. כה עתירת. כהוף עין. כולי עלמא. כח עילאה. כל עון. כל עין. כל עם. כל ענין. כל עיקר. כל ערב. כל עשבא. כל עת. כלי עין. כליון עינים. כפרת עון. כתב עוד. כתנות עור. כתר עליון [ק]. כתרא עילאה.
כע׳ כענין. כעתירת.
כעא״א כעובי אצבע אגודל.
כעד״ז כן על דרך זה.
כעד״מ כן על דרך משל.
כע״ה כעולת הבקר. כענין הנזכר. כן עשה הלל.
כעהיא״ה כי עוף השמים יוליך את הקול.
כעבי״ל כאשר עשה כן יעשה לו.
כע״ל כאשר עשו לי. כן עשיתי להם (בעלי הרמז על הפסוק בעל גמולות בעל ישלם). כל עוף למינהו.
כעל״י כל עוף למינו ישכון.
כעל״פ כולי עלמא לא פליגי.
כעמ״ח כי עמך מקור חיים.
כעמ״נ כעמר נקא.
כעמ״ס כופין על מדת סדום.
כענ״ב כל עוד נפשו בו.
כע״ע כל עשה עול. כן עתירת עבדך. כעת עתה.
כעע״א כאלו עובד עבודת אלילים.
כעפרא דתכלתא טרקטיה עקרבא לסילתיה סימן ב״ב ע״ג לספורי רבה בר בר חנה [3]) בל״ל הגי׳ בעפרא בבי״ת, ובמקום טרקטיה כתוב שם טרקתיה.
כעשב״ע כל עברות שבעולם.
כע״ת כל עצמותי תאמרנה.

---

[1]) לכן צותה תורה למלך ישראל על שלש אלה „לא ירבה״.

[2]) במסרה הגי׳ אמטיאו ובמבין חידות אשטיאו והוא הנכון.

[3]) ל״י מדוע נתן סימן רק לאלה המאמרים הלא יש שם עוד ספורים ממנו—ואולי אלה כפר בזמן אחד, — ומלת טרקטיה א״י לע״ע למה היא רומזת, והמ״ס מראה מקום להרק״ס— גם בל״ל מתקשה במלה זו. והדל״צ הביא בשם בנו ר׳ נחום בריל שצ״ל קוטרא ורומז למעשה דבלועי דקרה דהוא קוטרא—וענין הסימן פי׳ בל״ל ברמז נסתר.

כ"ף סימן במסרה בי ב' פעמים יעשה האמור אצל ככר (שמות כ"ה ל"ט) ואצל פרכת (שם כ"ו ל"א) כבירין תעשה.

כ"פ כבד פה. כונות פשוטות. כי פליגי. כל פנים. כל פעם. כלי פז [ס] כלי פשתן. כלי פתוח. כמה פוסקים. כמה פעמים. כן פסק. כן פירש. כף פשוטה. כתונת פסים [ס]. כתם פז.

כף אחת עשרה זהב זה הפסוק נתנו לסימן שכל ברכה שוה עשרה זהובים שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום כמנין כף והיינו דאמר אחת מכף כלומר ברכה אחת מהמאה עשרה זהב (כלבו ה' כסוי הדם. שו"ת יבין ובעז ח"ב בשם הרמב"ן) ועיין עשרה.

כפ"א כך פסקו אחרונים. כפירוש ראשון.

כפ"ב כל פטפוטיא בישין.

כפב"פ כבוד פלוני בן פלוני.

כפ"ד כן פסק דינו.

כפ"ה כך פירוש הכתוב. כן פירש הקונטרס.

כפה"ד כפי הדין.

כפה"נ כפי הנראה.

כפה נפשיה דהציבא נביסא דאומנא [1] סימן סנהדרין מ"ח להמשניות והברייתות המובאות שם לענין הזמנה מילתא ויש שם הזמטה כי לתא שמע. קברי חדש, מותר המתים, אביו ואמו, אין זכר בהסימן—ות' נביסא צ"ל בכיסא ורומז לת"ש כים שעשאו וכן הגיהו בל"ל ודל"צ.

כפה"ר כפי הרוב.

כפו"פ כל פעם ופעם. כפתור ופרח.

כפמה"מ כפי מנהג המקום.

כפנא מכפר ומכסי ומבאיש ומשח ורביץ סימן במסרה לשש פעמים וכלה בכה"ק. וכלה הרעב (בראשית מ"א ל'). וכלה מכפר (ויקרא ט"ז כ') וכלה אהרן ובניו לכסות (במדבר ד' ט"ו) והרע לכם וכלה (יהושע כ"ד כ') וכלה את מדות (יחזקאל מ"ב ט"ו). ושם ירבץ וכלה (ישעיה כ"ז י').

כפ"ר כן פסקו ראשונים. כפירוש ראשון.

כפש"א—ה כפתחו של אולם—היכל.

כפש"פ כל פנות שאתה פונה.

כפ"ת כפות תמרים [ס].

כ"צ כהן צדק. כל צרכו. כיצד צולין (פ"ז דפסחים).

כצהש"ב כצאת השמש בגבורתו.

כצ"ל כאן צריכין לברך (ג' ול"ר). כן צריך להיות—לומר.

כצנשחל"מ כ'כב צ'דק נ'גה ש'בתאי ח'מה ל'בנה מ'אדים. סימני שעות ראשונות של כל לילי השבוע (ערובין נ"ו ברש"י).

כצק"ד כבר צוחו קמאי דקמאי.

כצ"ש כל צרכי שבת.

כ"ק כבוד קדשו. כדי קליפה. כל קנין. כל קריא [ס]. כלי קדש[2]. כלי קופסא. כן קבלתי. כתבי קדש. כתובת קעקע.

כק"א כי קא אמרינן.

כק"ה כקליפת השום.

כקה"ג כקנין הגוף.

כקי"ס כקריעת ים סוף.

כקבעמ"ד כל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

כק"מ כל קטן מקטין.

כק"ר כבר קדמוך רבנן.

כקרב"מ כי קאי רבי בהאי מסכתא.

כקש"מ כבוד קדושת שם מעלתו.

כקש"ת כבוד קדושת שם תפארתו.

כ"ר כבוד רבינו. כנף רננים [ס]. כלי ראשון. כף רגל. כתב רהטנא.

כ'ר'א'ש'ו'ן' בעל ארחות חיים כתב סימן לנו בדיקת הריאה מן התורה, דכתיב וישחטהו ויחטאהו בראשון. כ"ף כסדרן, רי"ש ריאה. א' אומא ש' שלש בימין ושתים בשמאל. וא"ו ורדא. נו"ן נפוחה. שו"ת הריב"ש סי' קפ"ג והריב"ש בסוף התשובה כתב ע"ז „אינו

---

[1]) בעל תו' תו"א מביא מדק"ס דקברי, הותיר, אב.

[2]) כנוי הרגיל להעומדים לשרת במשרות הקהל, רב חזן מוהל שמש ובדומה ונמצא וכתב בספרים ופנקסים ישנים.

נזכר בתלמוד רק שעשו להם דורשי רשומות סימן.

כר"ב כריתת ברית.

כר"ג כמה רב גובריה. כרבן גמליאל.

כר"ו כוה ראה וקדש. כרתי ופלתי [ס].

כרו"ב כרים וכסתות.

כרו"פ כרתי ופלתי [ס].

כרו"ק כוה ראה וקדש.

כרי"ח עיין ארצה.

כרמ"ל כר מלא. כרם אל.

כרפ"מ כבוד רום פאר מעלתו.

כרפ"ת כבוד רום פאר תפארתו.

כ"ש בכבוד שבת. בכבוד שמו. כדי שחיטה. כך שמעתי. כוכבי שבת. כל שהוא. כל שכן. כל שעה. כל שעתא. כולה שלי. כלי שטף. כלי שני. כלי שרת. כמה שנוים. כמה שנים. כמו שאמר. כמו שכתוב. כרם שחרב (פ"ה דכלאים).

כש' כשם. כשעור.

כשא' כשאמר.

כש"א כמו שאמרו—אבותינו.

כש"א—ה כסא של אליהו—הנביא.

כשא"א כשם שאי אפשר.

כשא"מ כלי שאינו מנוקב. כלל שאחריו מעשה.

כשאערש"מ כשאין עושין רצונו של מקום.

כש"ב כוס של ברכה. ככבי שבת. כסעודת שלמה בשעתו. כסף שטר ביאה.

כשבה"מ כוס של ברכת המזון.

כשב"ע בריתות שבערוה.

כשבת"ח כל שישנו בבל תאכל חמץ.

כש"ד כללו של דבר. כל שדרכו.

כשד"ך עיין דיאש.

כש"ה כמו שאמר הכתוב. כמו שהתבאר. כשולי הקדירה.

כשה"ב כוס של הבדלה.

כשהמ"ה כשגגה היוצאה מלפני השליט.

כשוק"ו כל שכן וקל וחומר.

כשי"ש כל שעה ושעה. כל שנה ושנה. כל שפא ושפא.

כש"ז כיון שעבר זמנו.

כש"ח כך שנו חכמים. כשיעור חלה.

כש"ט כתר שם טוב [ס].

כשי"א כי שם י"י אקרא.

כשית"ל כמו שיתבאר להלן.

כש"כ כל שכן. כמו שכתבו.

כש"ל כמו שכתבתי למעלה.

כשלדאמא"מ כיון שנפל ליד דיין אין מוציאין אותו מידו.

כשל"מ כל שהוא למכות.

כשנ"ע כשהוא נקשר עם.

כשנר"ל כיון שנתן רשות למשחית.

כשנת"ל כמו שנתבאר למעלה.

כשע"ז כיון שעבר זמנו.

כש"ק כוס של קדוש.

כש"ר כאן שנה רבי.

כש"ש כמו שכתבתי שם.

כששאחו"מ כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

כש"ת כבוד שם תפארתו. כתרה של תורה.

כשתי"ל א"ב המו"ן סימן שנתן הראב"ע לי"א אותיות השמוש ועיין שית. (המגיד שב"א צד 181).

כשת"ל כשתמצי לומר.

כ"ת בכבוד תורתו—תפארתו. כוס תנחומין. כוס תרעלה. כי תבא. כי תימא. כי תצא. כי תשא. כל תועבה. בליל תכלת. כן תקן—תרגם. כפות תמרים [ס]. כתר תורה.

כת"א כן תרגם אונקלוס.

כותבי ספרים תפלין ומזוזות עיין אינו רואה.

כתב"י של"ם ונא"ה סימן שנתנו הקראים לי"א אותיות השמוש. (המגיד שב"א צד 237).

כתה"ק כתבי הקדש.

כתו"מ כתובים ומסורים.

כתומפ"ם סימן במסרה כי ביהושע ג' י' סדר האומות הוא כן כ'נעני הת'י חו'י אמ'רי פ'ריזי יבוס'י.

כתופגמ"ס כ'נעני חת'י חו'י פ'ריזי ג'רגשי אמ'רי יבוס'י (יהושע ג' י') סימן בס' אבלה ואכלה 274 לשבעה אומות הבאים במקרא בסדרים שונים פעם כלם ופעמים קצתם. יש

בה"א בראש ויש בוא"ו. ויש שנוסף עליהם עוד אומות עיין כתפסעאצם ולכל מקום נסמך פסוק דומה המשתוה אל זה בסדר אותיות השמוש ה' או ו'.
כתו"ק כתובה וקדושין.
כת"ח כל תלמיד חכם. כתקון חכמים. כתר חכמה.
כת"י כן תרגם יונתן. כתיבת יד.
כתי' כתיב. כתירוץ.
כתי"ם כתר תפארת יסוד מלכות [ק].
כת"כ כלי תוך כלי.
כ"ת כ"כ כ"מ כתר תורה כתר כהונה כתר מלכות.
כתמו"ם כ'נעני חת'י אמ'רי חיו'י יבוס'י (שמות י"ג ה').
כתמפו"ם כ'נעני חת'י אמ'רי פ'ריזי חו'י יבוס'י (שמות ג' ה' י"ז, שופטים ג' ה').
כתמפס"ג הכ'נעני החת'י האמ'רי והפ'ריזי והיבוס'י והג'רגשי (נחמיה ט' ח').
כת"נ כאשר תאוה נפשך.
כיתונא דורדא דמנחי ביה ריאה סימן חולין מ"ו דריאה שניקבה היא קרומא תתאה פי' תמיד כשהיו שונין זה הדין היו מזכירין הפירוש כיתונא דורדא דתתאה בעילאה מיחלף. ואפשר שגם למעלה בערך הייתא כן פירושו[1].
כתפסעאצ"ם הכ'נעני החת'י הפ'ריזי היבוס'י הע'מני המוא'בי המצ'רי והאמ'רי.
כת"ר כתקנת ראשונים.

ל.

ל' לה. לו. ליה. ליבא. לולה. לית[2]. למד (אות השנים עשר באלפא ביתא). למעלה. לקמן. לשון. מספר 30.
ל"א לא אדוני—אחד. לא אליכם. לא אמרינן. לאו אדעתאי. לב אבות [ס]. לב אהרן [ס]. לב אחד. לב אריה [ס]. לבוש אורה [ס]. לוח ארז [ס]. לוח ארש [ס]. לוחות אבנים [ס]. לחם אבירים [ס]. ליל ראשון. למען אמתך [ת]. לפני אידיהן (פ"א דע"ז). לקט אמרים [ס]. לקוטי אור [ס]. לישנא אחרינא. לשון ארמית. לשון אשכנז. מספר 31.
לא"א לאבות אבותינו. לאדוני אבי. לאהובי אבי. לא אמרן אלא. לאו אורח ארעא. לאיש אלהים. לאשת אדוני.
לאא"מ לאדוני אבי מורי.
ל'א' איש אל ויכזב סימן למדרי ס' ירמיה שהם 31 בגימטריא של זו הטלה הרשומה.
לא"ב ליל א' בקר. לאות ברית.
ל'א'ב'ל' לך אכול בשמחה לחמך.
לא"ג לאו אורח גברא. לאידך גיסא.
ל'א"ד לאותו דבר. לאיבא דאמרי.
לא"ה לאו הכי. לאומות העולם. לאותו האיש. לשמוע אל הרנה.
לאה"י לבוש אדר חיקר [ס].
לאה"ח לאחר החג.
לאה"פ לאחר הפסח.
לא"ו לו אדר וגדולה. לעולם אמן ואמן. לראותו אדם וחי (ג' ול"ר). לשם איום ונורא.
לאו"א לאביו ואמו.
לאו"ד לאותו דבר.
לאו"ל לגמר אינש והדר לסבר.
לאול"מ לאות ולמופת.
לא"ז לאחר זמן. לאחר זריקה.

[1]) כעת נ"ל שאפשר שכך היה שמה של קרומא תתאה בפי הטבחים כמו להלן בדף מ"ז. וקרו לה טבחי עינוניתא דורדא וזה הסימן שעליה יצדק לומר הריאה שניקבה.
[2]) במסרה להורות שהמלה שנמסר עליה לא נמצא דוגמתה בתנ"ך.

לאחז״פ לאחר זמן פרעון.
לאח״ט לאורך חיים טובים.
לאח״מ לאחר מיתה. לאחר מכאן.
לאחמ״כ לאחר מכאן.
לאח״ש לאחר שחיטה. לאחר שנתו.
לאחש״פ לאחר שחיטה פירש.
לא״ט לאחר טבילה.
לא״י לא אלמן ישראל. לאורך ימים. לאינו יהודי. לארץ ישראל. לבוש אבן יקרות[ס]. להנחיל אהבי יש. לעבוד את י״י.
לאי״ו לאורך ימים ושנים.
לאי״ט—ס לאורך ימים טובים—סלה.
לא״ל לא איכפת ליה. לאו אורחיה למידק. לאלתר לחיים.
לא לנו[1] (תהלים קט״ו) סימן במסרה (אפ״ם לב׳ אלפין דגושין בכת״ק ויביאו לו (בראשית מ״ג כ״ו) ויביאו לנו (עזרא ה׳ י״ח).
לא״מ לאבי מורי. לאחר מיתה. לאחר מכאן.
לאמ״מ לאחר מתן מעות.
לאמ״ת לאחר מתן תורה.
לא״נ לאהובי נאמני. לאיש נאמן.
לא נעשה עיין אמר ליה.
לא״ע לא אתי עשה. ליל א׳ ערב.
לאע״ב לב אבות על בנים.
לא״ר לשון ארמית.
לא״ש לשון אשכנזית.
לא שבקתון שמואל בזוהרא סימן במסרה לשלש פעמים מצות ה׳ בכה״ק. בפסוק לא עזבתם (יהושע כ״ב ג׳) במאמר שמואל (ש״א י״ג י״ג) מצות ה׳ ברא מאירת עינים. (תהלים י״ט ט׳) אור וזוהר נרדפים בענין. וענין הסימן בעין תוכחה לעם לא הנחתם את שמואל באורו וכבודו כי לעת זקנותו מאסתם בו.
לא תקטול עבדא דשם יהב להון חמיסר בתריסר ותלת מלכים בארעא דכנען סימן במסרה לעשרים ושנים פסוקים דלית בהון לא אריך ולא זעיר. פי׳ לא וא״ו ולא יו״ד. לא תרצח (שמות כ׳ י״ג[2]) גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב (תהלים י״ט י״ב) שם ארפכשד שלח[3]). (דה״א א׳ כ״ד) תתן להם מגנת לב תאלתך להם (איכה ג׳ ס״ה) לבלגה חמשה עשר לאמר ששה עשר (דה״א כ״ד י״ד). כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת דשנים עשר נשיאים (במדבר ז׳) מלך דביר אחד מלך גדר אחד. מלך הרמה אחד מלך ערד אחד מלך לבנה אחד מלך עדלם אחד (יהושע י״ב פסוקי י״ג י״ד ט״ו)[4]) לאמר לך אתן את ארץ כנען חבל נחלתכם (תהלים ק״ה י״א) לאמר לך אתן ארץ כנען חבל נחלתכם (דה״א ט״ז י״ח).
לא תשא[5])
ל״ב לא בטל. לא בעינן. לאנדסבערג. ליכט בענשין. לישנא בישא. לישנא בתרא. מספר 32.
לב׳ לבריאה.
לב״א לאו בפירוש איתמר. לב אריה [ס]. לבני אדם. לבוש אורה [ס]. לשון בני ארם.
לבא דידע עקא אמר בפומיה סימן בס׳ אכלה ואכלה צד 175 לעניני ה׳ המקומות

---

[1]) בססרה הגי׳ לו לנו. והוא ט״ס עיין במנחת שי. ובעל הסימן אינו מקפיד פה רק על ההברה.

[2]) לפנינו הוא נחלק לג׳ פסוקים. וכפי הנראה מזו המסרה היה לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר פסוק אחד כמו במשנה תורה.

[3]) במסרה כ׳ למך והוא ט״ס.

[4]) ותלת מלכים ר״ל שלשה פסוקים שאצל המלכים כי מלכים הלא יש ששה.

[5]) כתב הרב חיד״א בס׳ מעגל טוב „שלחתי אברהם לליוורנו עפ״י גורל שבא לי פסוק לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא. ובא לי תיכף פתרונו לא ת׳לך ש׳ם א׳תה א׳לא ת׳יכף ש׳לח מ׳שרתך ה׳ אלהיך ל׳ך ש׳ומר ו׳מושיע א׳מן.

שבאה מלת לאדם בקמץ. לב האדם לאדם. (משלי כ"ז י"ט) ידעתי י"י כי לא לאדם דרכו (ירמיה י' כ"ג) והצרותי לאדם (צפניה א' י"ז) פה לאדם (שמות ד' י"א) ויאמר לאדם (איוב כ"ח כ"ח) וענין הסימן ע"ד דאגה בלב איש ישחנה כפי' חז"ל יסיחנה לאחרים.

ל'ב' א'י'ש' סימן בס' דרכי הנקוד אשר במק"ג ומובא ג"כ במ"ש תהלים קט"ז בשם בעל מקנה אברם, להמש מלות שיצאו מכלל הדגש ל'מה ב'תים א'נא י'מה ש'מר.

לבא"ר ליב בן אברהם ראבינאוויץ (מו"ל המליץ).

לבבו סימן למנין פסוקי פ' נצבים שהם 40 בגימטריא של זו המלה.

לבב"ת לבר בלי תבן.

לבדד"א לאו בעל דברים דידי את.

לב"ה לא בשמים היא.

לבה"פ לבית הפסול.

לב"ו לבוש בוץ וארגמן.

לבו"ש לבושי שרד. [ס].

לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו סימן שבת צ' ב' צפורת כרמים עבדי לה (סגולה) לחוכמא. אביל ליה לפלגא דימיניה ופלגא דשמאליה רמי ליה בגובתא דנחשא וחתים לה בשתין גושפנקי ותלי לה באיברא דשמאלא וסימנך לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו—עיין פירש"י [1].

לב"ט לא בסבי טעמא.

לב"י לא במהרה ינתק. לבית יעקב [ס]. לבני ישראל. לסטאה בלסטיותיה ידע.

לב"כ לא כעי כונה.

לבכ"א להשתמש בכתר אחד.

לב"מ לבוש מלכות [ס]. לית בהו ממשא. שלשים ושתים מדות.

לבמה"ר לבא מן הדין.

לבמי"נ לא במהרה ינתק.

לב"נ שלשים ושתים נתיבות. לבן נח.

לבנה לוקה סימן רע לישראל, סוכה כ"ט.

לבנה"ע—ת שלשים ושתים נתיבות חכמה עילאה.— תתאה.

לב"ס לישב בסוכה.

לב"ע ל' בעומר. לא ברדרקי עצה. לבין עצמו. לבית עולמו. לבורא עליון. לבריאת עולם.

לבצי"ו לראות בנחמת ציון וירושלים.

לב"ק לבא בקהל.

לב קמי ירמיה נ"א כשדים באתב"ש.

לב"ת לאו בזכותא תליא. לבא בכסתא תליא. לעולם בהם תעבודו.

לב"ת ולב"ס לא בתחלה ולא בסוף.

לבתי"ש לבתר תריסר ירחי שתא.

ל"ג לא גזרינן. לא גרסינן. לא גרע. לאב גאשש. להך גיסא. לית גירסא. למד גרונית. לשון גמרא, מספר 33.

לג' לגרמיה.

לג"ב—ע ל"ג בעומר.

לג"ח לא גזרו חכמים. לגמול חסד.

לג"ש לפום גמלא שיחנא.

לגשל"מ למוד גדול שמביא לידי מעשה.

ל"ד לא די. לא דמי. לא דק. לאו דוקא. לחם דמעה [ס]. לית דין. לית דכותיה[2] [מ]. לכה דודי. למבין די. לפי דעתי. לפי דרכי. מספר 34.

לד' לדברי. לדוגמא. לדעת.

לד"א לאו דאורייתא. לדבר אחד. לדוד אורי [ת]. לדעת אברבנאל—אחרים—אונקלוס.

---

[1]) אפשר כי חז"ל בעצמם לא האמינו בסגולות הבל באלה. כי כדי להתחכם ולזכור תלמודו צוו תמיד על השקידה וחזרת הלמוד מאה פעמים ואחד. רק זכרו הדברים כפי שהיו ההמון קבועים ומושרשים בהם. ורמזו להמבין שיתרחק מהם. אף פה נתנו סימן ברמז לגלות סוד. הפונה לימין ואוכל הוא חכם. והפונה לשמאל מרבה הבל באמונת שוא.

[2]) הר"ת הזה נמצא במאיר נתיב שרש שוב ערך והושבותים ובעל ההקדמה הלצ'נית שגה בפתרונו.

לד"ב לדוגמא בעלמא.
לדב"נ לית דין בר נש.
לד"ד לדור דורים.
לד"ה לדברי הכל.
לדו"ד לא דינא ולא דיינא. לית דין ולית דיין.
לדו"י לא דובים ולא יער.
לד"ח לדברי חברות. לדעת חכמים.
לד"י לדעת יונתן.
לדכ"ה לא דק כולי האי.
לד"ע לדבר עבירה. לדעת עצמו.
לדצ"ב לית דין צריך בשש.
לד"ק לדעת קצת. לדעת קמחי.
לד"ר לדעת ראשונים. לדרך רעה.
ל"ה לאו הכי. להט החרב [ס]. לוח השנה. לוחות הברית [ס]. לחם הפנים. לימא הכי. למען השם. לפני התיבה. לשכת הגזית. לשון הדיוט. לשון הוה. לשון הזהב [ס]. לשון הכתוב. לשון הקודש. לשון הקונטרס. לשון הרע. לשנה הבאה. מספר 35.
ואני אהיה ל'ה' נאום י"י וגו' סימן למנין סדרי מלכים שהם 35 בגימטריא של זו המלה הרשומה.
לה"א לבן הארמי. ליהודים היתה אורה.
לה"ב ליתא הימנותא בעבדי. למוד הוא בכך. לשנה הבאה בירושלים.
להב"ל לא הביישן למד.
לה"ג להאי גינא—גיסא. לוח הגאונים. לשון הגמרא. לשכת הגזית.
לה"ד למה הדבר דומה. לא הוה דוכתא. להקיז דם.
להר"מ[1]) לא היו דברים מעולם. למדו היטב דרשו משפט.
להא"ב לא הביט און ביעקב.
לה"ה לא הוא הדין, לא הוי היקש. להלא הוא (בתחלת מכתב). להיי העולם הבא.
לחו"ה לה"ו להקצין והמרומם לשון הוה.

להו"מ לי"י הארץ ומלואה.
להו"נ לא היה ולא נברא.
להו"ש לא הן ולא שכרן.
לה"ז כה"ז לא הרי זה כהרי זה.
לה"ח לעולם הוא חי—חסיד (ג' בשם מ' ד' בסיה"ש ול"ר) לקוי החמה.
לחחה"מ להט החרב המתהפכת.
לה"ט לוח הטעות. לשונו הטהור.
להי"ר לא הוו ידעי רבנן.
לה"כ לשון הכתוב.
לה"ל לא הביישן למד. לקוי הלבנה.
לה"מ לא הויא מחאה. לא הקפדן מלמד. לשון המקרא—המשנה.
להמ"ע לאו הבא מכלל עשה.
לה"נ להקת נביאים [ס]. לוח הנקוד. להיראנימוס[2])
לה"ס לבנת הספיר [ס].
לה"פ לולב הפסול. לחם הפנים [ס]. למד הפעל. לפי הפשט. לפני הפסח. לשון הפסוק.
לה"צ לפי הצורך.
לה"ק להכי קאמר. לקט הקמה [ס]. לשון הקדש—הקבלה.
לה"ר להביא ראיה. ליל הושענא רבה. למען הרחמים. לשון הרע.
לה"ש לוח השנה. לקוטי הלכות שבת. לקוטי השרשים [ס].
להש"ב לאו השוה בכל.
להשלו"ל להשמיד להרוג ולאבד.
להשמדה ולהובדה (דניאל ז' כ"ו) סימן במסרה כי בדברים כ"ה קדמאה פסוק מ"ח כתוב עד השמידו אותך תנינא שם נ"א עד האבידו אותך.
לו' לומר.
ל"ו לעולם ועד. מספר 36.
ל'ו' ו'י'ן' סימן למנין פסוקי פ' תולדות שהם 106 בגימטריא. של המלים האלה הנזכרים

[1]) ראה במבוא הלצה נעימה.

[2]) זה הר"ת נמצא במאיר נתיב ערך דודיך—ובהקדמה הלאטינית כתב כי פתרונו: להנוצרית—ולפי דעתי פתרוני נכון יותר.

שם בפרשה.

לו"א לות ארז [ס]. לות ארש [ס].

לו"ד[1] לחץ ודחק.

לוה"פ לוה הפעלים.

לוה"ש לוה השמות. לוח השנה.

לו"ו להגיד ועד ועודתו. (ג' ול"ר). לעד ולעולם ועד.

לוח"ת לילית והברתה חוצה.

לו"ל לפני ולפנים. ללמוד וללמד.

לול"ב לו ולבניו. לפלוג וליתני בדידה.

לולה"ה לברכה ולחיי העולם הבא.

לול"ו לעד ולעולם ועד.

לול"ז לו ולזרעו.

לולמ"ב לוחות ושברי לוחות מונחין בארון.

לו"צ ל"ו צדיקים.

לו"ר לאה ורחל. לענה וראש.

ל'ו'ר'כ'א' כן חותם הרב השלישי בשתי תעודות ישנות משנת תק"ד הנדפסות בס' ברכת אברהם ליובלו של ר"א ברלינר הי"ו, צד 6—335 והחכם זאלפעלד אמר שם שהוא שם עיר, ואני מסופק בזה.

לו"ש לחם ושמלה [ס].

לותם"ד לבא ועינא תרי סרסורי דעבירה.

ל"ז לא זו. לא זזה. לקוטי זהר [ס]. לשון זה. לשון זכר. מספר 37.

לז"א לזה אמר. למה זה אנכי.

לזא"ה לזכות את הרבים.

לזא"ז—ק לא זו אף זו קאמר.

לזול"ז לא זה ולא זה.

לז"ב לזה כתב.

לזעי"צ לזכר עולם יהיה צדיק.

לז"פ לזה פירש.

לז"ר לפום זוזי רקודי.

לז"ש לקוטי זעיר שם [ס]. (ד)

לז"ת לאו זמן תפילין.

ל"ח לא חזי. לא חיישינן. לא חפין. לא חשוב. לב חדש. לב חכם [ס]. לוית חן [ס]. לחם חמודות [ס]. לחם עוני. לכל חי. לכל חפץ. למדני חוקיך. לשון חכמים [ס]. מספר 38.

לח"א לחם אבירים [ס].

לח"ב לשון חכמים ברכה.

לח"ג לחד גיסא.

לח"ד לחם דמעה [ס].

לחה"נ לחשבון הנוצרים.

לחה"פ לחם הפנים [ס].

לחו"ג לחרפות וגדופים.

לחו"מ לא חלי ולא מרגיש. לחיים ומתים עיין גו"ח.

לחו"ק לא חמימא ולא קרירא.

לח"ט—א—ול לחיים טובים — ארוכים — ולשלום.

לח"י לא חרבה ירושלים. לחם סתרים ינעם. למדני חוקיך י"י. (כנוי משפחה וזה מקורה אוצה"ם ש"א XVI.)

לח"ל לב חכם לימינו. לחוץ לארץ. לשון חכמים לעצמן.

לחלק סימן למנין פסוקי פ' פנחס שהם 168 בגימטריא של זו המלה[2].

לח"מ לחם משנה [ס].

לחמ"א[3] לב חורש מחשבות און.

לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי (הושע ב' ז') סימן במסרה (אפ"ס) על ששת האומות (דברים כ' י"ז) א'ג'ח' בלי ו' ב'ד'י' עם ו'.

לח"ס לחם סתרים [ס].

לח"ע לחיי עולם.

לח"ר לא חששו רבנן. לפתח חטאת רובץ.

לח"ש לחם שמים [ס]. לפום חורפא שבשתא.

---

[1] באנקיר אחד כתב: עם תגרי לו"ד אין לי עסק.

[2] אע"פ שכפי מנין הפסוקים שלפנינו הם 169. אך באמת פסוק י"ט שבסימן כ"ה לא מן החשבון הוא ששייך לראש סי' כ"ו, כמו שהוא בתרגום אונקלוס, והמדפיסים הלקוהו מפני הפסקא. לזה העירני התני הרב ר' מיכל ראבינאוויץ נ"י.

[3] ויש"ה על פת לחם יפשע גבר בס' הרמז.

ל״ט לא טענו. לב טוב [ס]. לקח טוב [ס].
מספר 39. לשון טומאה (ג׳ ול״ר)
לט״ב ליטעראטור בלאט.
לטבל״א לב טהור ברא לי אלהים. כנוי משפחה וזה מקורה.
לט״ה לא טובה השמועה.
לטה״ב לטובת הכלל.
לטה״ק לטובת הקהלה.
לט״מ ל״ט מלאכות—מלקות.
ל״י לא ידענא. לא יצא. לחם יהודה [ס]. לשון יונית. לשון יחיד. לישנא יתירא. שלשים יום.
ל״א לא יחדל אביון. לאורך ימים אמן. לברכה יהיה אמן. לעולם יירש אמן (אחר הזכרת חשם לברכה). לקץ יעמוד אמן (אחר הזכרת נפטר) אוצה״ס ש״א XVI ועיין המגיד ש״ב 221.
לי״ב לא יבא בקהל.
ליב״ע לא ירד בני עמכם.
לי״ד ולי״ד לית דין ולית דיין.
ליהו״י לא יגזור ה׳ ולא יהיה.
לי״ה—צ לך י״י הצדקה.
ליוה״ד ליום הדין.
ליוה״ש ליום השבת.
ליו״ח ליודעי חן. ליוצאי חלציו.
ליול״י לא יזכר ולא יפקד.
לי״ח לידי חטא. ליודעי חן. ליוצאי חלציו.
לי״ט לילענטהאל.
ליי״ח לא יצא ידי חובתו.
לי״כ לא ישבע כסף. ליל יום כפורים.
ללמג״ב לית לה מגרמה כלום.
ליל״ש לישרי לב שמחה.
לימ״נ לב יודע מרת נפשו.
לינ״ל לא יורא נבון לבו.
לי״ס לידי סכנה. לידי ספק. לפורקנך י״י סבורית.
ליצ׳ ליצירה.
לי״פ לא ידעתי פירושו—פתרונו.
לי״ק לוי ירחמיאל קלאצקי. (סופר מפורסם) לישועתך י״י קויתי.
ליקבה״ו לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.
ליק״ז ליקוטי זהר [ס].
לי״ש ליל יום טוב שני. לצאת ידי שמים. סימן במנחת שי תהלים קט״ז לשלש מלים ל׳מה י׳מה ש׳מה שיצאו מכללי הדגש. עיין לב איש.
ליש׳ לישנא. לישראל.
לי״ת לא יתכן. לידי תקלה. לישרים תהלה [ס].
לית מלה מרכבת מן לא אית בארמית. והוא סימן במסרה למלה שלא נמצא דוגמתה בתנ״ך.
ל״כ לא כי. לא כן. לא כתיב. ליל כפורים. לפי כבודו. לשון כללי.
לכ״א לכל אחד. לכן אמר. לא כן אדוני.
לכא׳ לכאורה. לכאן.
לכאל״ש לכל אשר לו שלום.
לכא״מ לכאורה משמע.
לכ״ב לנצח כבודו ברוך. לעולם כבודו בתחתונים. (ד׳ בסיה״ש ול״ר) (ג׳ בשם מ׳)
לכד״ד לאו כדבור דמי.
לכדרב״ת ליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא.
לכ״ה לכל העולם—העמים.
לכה״י לא כך היה. לכל היותר.
לכה״פ לכל הפחות. לכל הפנים.
לכ״ז לכף זכות.
לכ״ח לכף חובה.
לכ״י לעיני כל ישראל.
לכ״כ לכך כתב. לא כן כתב.
לכב״ע לא כתיב בל עיקר.
לכל כלי המשכן בכל עבודתו (שמות כ״ז י״ט) סימן במסרה (אפ״ס) כי בבראשית כ״ג פסוק י׳ כתיב לכל באי שער עירו. ושם י״ח בכל באי שער עירו. כמו בפסוק זה מעיקרא לכל והדר בכל.
לכ״מ לכאורה משמע. לכבוד מעלת. לכל מקום.
לכ״נ לכו נרננה [ת]. לכן נראה.
לכנ״א לכך נאמר.
לכנ״ל לכך נראה לי.
לכ״ע לכולי עלמא. לכבוד עניים.

לב"ש לא כל שכן. לכבוד שבת.
לכשו"ש לאו כל שעתא ושעתא.
לכש"ק לכבוד שבת קדש.
לכ"ת לימא כתנאי. לכבוד תורתו. לכתר תורה.
ל"ל לא לנו. לויה לדרך. לומר לך. לחם להק. ליכא למימר. לית לן. לך לשלום. למה לי. למצה לדוד [ס].[2]) לועג לרש. לעתיד לבוא. לשון למודים [ס].
לל"א לא לימא איניש.
ללא"נ לך לך אמרינן נזירא.
לל"ב לית לן בה. ללישנא בתרא.
לל"ה לו לבדו הממשלה.
ללו"ל לחם לאכול ובגד ללבוש. ללמוד וללמד.
ללי"א לא לנצח ישכח אביון. (אחר הזכרת השם לתפלה. אוצה"ס ש"א XVII).
ללכת סימן במנחת שי שמות ט"ז כי בפרשת המן קדמאה ותנינא פסוקי ט"ז י"ח כתיב איש לפי אכלו תליתאה פסוק כ"א כפי אכלו. כמו במלה זו. מעיקרא שני למדי"ן והדר כ"ף.
לללא"י למד לשונך לומר איני יודע.
לל"ל לית לן למימר.
ללל"ג לבא לפומא לא גלי.
לללל"ל לאמר לאט לי לנער לאבשלום.
לל"מ ליכא לאקשויי מידי. ליכא למשמע מינה.
לל"ש לישרי לב שמחה.
לל"ת לעולם לא תיפוך.
ל"מ לא מיבעי. לא מהני. לא מצאתי. לא מצי. לא משמע. לא משתבש. לב מרפא. לבוש מלכות [ס]. לולא מסתפינא. לחם משנה [ס]. למדין מכאן. למדן מופלג. לשונות מזרחיות. לשון מקרא—משנה.
למ"א למען אמתך [ת]. למשמע אזן.
למ"ב למספר בעומר. למען בריתך. למעשה בראשית. למעשר שני.
למב"י למספר בני ישראל.
למ"ג למספר גדול. לשון מדברת גדולות.
למ"ד לית מאן דפליג. למאן דאמר. למה דומה.
למד"א למאן דאמר. למרא דאתרא.
למד"ה—י למדינת הים. למדת הדין.
למדר"ב ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.
למדש"ה לאו מילתא דשכיחא היא.
למידי"ם מיד"ת על"ה שכ"ן ודרמ"ה דא"י חל"ש מות"ר תמור"ה בחו"ץ חזקי"ה הפרי"ש חטא"ת לאח"ר יות"ר סימן מנחות פ' להשקלא וטריא על דין תודה שנתערבה. יש רמזין על שמות החכמים ויש על תוכן הענינים. ונלאו הפותרים לפרשם ויש שהגיהו שבשו וסרסו. ואציגה פה הקרוב יותר „למדין" רומז לשמות בעלי שתי שאלות הראשונות למדין לפני רבי ולוי דהוא ג"כ מכונה למדין (כפירש"י דלא כהתוס' וכן החליט בס' ל"ל) „מרתא" (כפי הגהתם) רומז לר' יצחק בר שמואל בר מרתא. „עלה" לר' עולא „שיש" לר' שילא. „שכן" רומז לא"ל ר' אש' לר' כ'הנא אם איתא לדר' יוחנ'ן „דדמה" או „רדמה" רומז לרבינא איקלע לדמהוריא ולר' דימי בריה דרב הונא מדמהוריא. „דאי" רומז לקושית ולימא „אי ואי" „חלש" ר"ת הולין שלמים. תוכן הענינים שבשתי שאלות הראשונות „מותר" תוכן השאלה השלישית. „תמורה" תוכן השאלה הרביעית „בחוץ" תוכן השאלה החמישית „חזקיה" תוכן השאלה הששית „הפריש חטאת" תוכן השאלה השביעית „לאחר יותר" נראה. שהר' האחרונה מיותרת

---

[1]) בהספר הזה יש חלק הנקרא סימנין דרבנן על הסימנים שבש"ס, ולפי שאני מזכירו הרבה בספרי זה, אני כותב מפני הקצור ל"ל.

[2]) בגליון הש"ס כ' נ"ב צ"ל למדין מרתא עולא שישא אשי דמהריא מותר, דלמנצח לדוד מגיה שהסימן צ"ל כזה, למדים מרת עלה שיש שכן ידמה דמי חלש מותר תמורה בחוץ חזקיה הפריש חטאת לאחריות—לפני בעל דל"צ היתה הגי' למורים והגיה דצ"ל למדין.

והיא מלה אחת „לאחריות" ורומזת להשאלה האחרונה.—כונת הסימן מפרש בל"ל עפ"י קבלה.—

למ"ה לחם מן הארץ. למאי הלכתא. **למדינת** הים. למדת הדין. למלאכי השרת. למען השם. לפנים משורת הדין.

למה"ג למספר הגוים. למפרע הוא גובה.

למה"ד לאו מילתא היא דאמרי. למה הדבר דומה.

למהמ"ל למאי הילכתא מיבעי ליה.

למה"ש למוצאי השבת. למלאכי השרת. למען השם.

למו"ב למזל וברכה.

למו"ל למזל ולברכה. למשל ולשנינה.

ל"מ ול"מ לא מעלה ולא מוריד.

למו"מ לא מדובשך ולא מעוקצך. לא מינה ולא מקצתה.

למו"ז לא מצאתי זכרו.

למז"ט למזל טוב.

למז"ע למזכרת עולם. למזכרת עון.

למ"ח למטה מחציין.

למחתב"כ לית מחשבא תפיסא ביה כלל.

למ"ט לא מחזיקנא טיבותא. למזל טוב. למעשים טובים.

למ"ט ע"ב מ"ט ספ"ם קצ"ח כן כתוב בסוף המכילתא, וכ' רי"א לגדא בהקדמתו לפירושו כי שמע מח"א שהוא לשון אלב"ם ופתרונו אברהם בן דוד חזק עיי"ש.

למממוני"ם להמנין שמונים ארבעים ותשעה. כלומר ימי הספירה.

למידב"א סימן למנין פסוקי פ' חוקת שהם 87 בגימטריא של זה השם הנזכר שם בפרשה בצרוף למ"ד היחש.

למכאמא"כ לאו מכל אינון מדות איהו כליל.

למכ"ה למאי כולי האי.

למ"ל לא מתני ליה. לא משכחת לה. לימא מסייע ליה. למה לי. לשון משנה לחוד.

למ"מ לא מסתייע מילתא. לא מפקינן מיניה. למלך מלבי. למדין מכאן. למשה מסיני. לשון מגיד משנה—מעדני מלך.

למ"נ לישנא מעליא נקט.

למנ"מ למאי נפקא מינה. למנצח מזמור.

למסו"נ למסור נפשו.

למ"ע לא מעידו. לא מצי עביד. למזכרת עול. למזכרת עולם. למכתב עתי. למצות עשה. למראה עין.

למע' למערבאי [מ].

למע"ב למעשה בראשית.

למעמ"ח למעלה מחציין.

למע"ר למיבצע על ריפתא.

למפה"ג למספר הגוים. למפרע הוא גובה.

למ"ק למחזור קטן. למספר קטן.

למ"ש למה שכתבתי. למוצאי שבת. למנין שטרות.

למש"ה לפנים משורת הדין.

למשל"ע למה שכתבתי לעיל.

למ"ת לא מות תמותון[1]. למתן תורה.

ל"נ לא נהורא. להם נקודים. לי נראה. לכו נרננה. לכך נאמר. לשון נקבה.

לנב"י לא נתקיים בידם.

לנה"מ לנגד המקום.

לנו"נ לב נדכה ונשבר.

לנונ"ד לית נגר ובר נגר דיפרקינה.

לני"ד לב נבון יבקש דעת.

לנ"ל לא ניחא לי. לא נראה לי. לבן נראה לי.

לנ"נ לנצח נצחים.

לנע"ל לשון נופל על לשון.

לנ"פ לוח נטית פעלים.

לנ"ק לביתך נאוה קדש.

לנ"ש לוח נטית שמות.

לנ"ת לישרים נאוה תהלה.

לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס לבנות ולנטוע (ירמיה א' י') סימן במסרה (א.-"ם) שבשמות האומות (שמות כ"ג כ"ג) א' ה'

---

[1]) וש"ה אל תבכו למת, רמז למאחז"ל המקשה על מתו יותר מדי לא על מת זה הוא בוכה כי אם על מת אחר.

בלי וא"ו, ב' ג' ד' ז' עם וא"ו.

ל"ס לא סבירא. לחם סתרים. לידי סכנה. לית ספק. לקוטי ספורים (בס' אלדד הדני הוצ' עפשטיין).

לס' לסברת.

לסב"מ לספר ביציאת מצרים.

לסה"ט לפי סדר הטבע.

לס"י לחם סתרים ינעם. לפורקנך סברית י"י.

לס"ל לא סבירא ליה. לא סגי ליה.

לס"ס לצרמיה סגולה סלוק. עיין ישראל.

לס"ע לספירת עומר. לשון סדר עולם.

לספה"נ לספירת הנוצרים.

ל"ע לא עבדינן. לא עברה. לא עליכם. לא עדיף. לב עברי [ס]. לוחות עדות [ס]. לחם עני. לפי ערכו. לפני עור. לשון עבר. לשון עברי. לשון ערומים [ס]. לשון עתיד.

לע' לעיל. לענין. לערך. לעתיד.

לע"ב לא עלתה בידו. לשון עבר.

לעבדיו סימן למנין פסוקי פ' תבא שהם 122 בגימטריא של זו המלה, הנזכרה בזו הפרשה.

לע"ג אח"נ לאו עכברא גנב אלא חורא גנב.

לע"ד לאל עורך דין. לפי עניות דעתי.

לעד"נ לעניות דעתי נראה.

לעה"ב לעולם הבא.

לע"ו לעולם ועד.

לעו"ז לעומת זה.

לעולע"ע—ית לעלם ולעלמי עלמיא—יתברך.

לעו"ע לעולם ועד.

לעו"פ לוו עלי ואני פורע.

לע"ז לבוש עטרת זהב [ס]. לעבודה זרה. לשון עם זה—זר ועיין בלע"ז.

לע"ח לעולם חסדו.

לע"ט לב עיין טחול. סימן ברכות נ"א (אספרגוס דחמרא יפה להם דשיכרא קשה).

לע"י לעמו ישראל.

לעי' לעיל. לעיין.

לעי"ו לזכר עולם יזכר ויפקד.

לעי"צ לזכר עולם יהיה צדיק.

לע"כ לפני עדים כשרים.

לע"ל לעם לועז. לעתיד לבוא.

לעל"ט לא עלתה לו טבילה.

לעלת"מ לפני עור לא תתן מכשול.

לעמ"ל ללמוד על מנת ללמד.

לענ' לענין.

לענ"ד—נ לעניות דעתי נראה.

לע"ק קפ"ש סימן לששה דברים שצריכים לברכת כהנים. ל'שון הקדש ע'מידה, נ'שיאת כפים, ק'ול רם, פ'נים כנגד פנים, ש'ם המפורש (במקדש).—בלבו ה' נ"ב.

לע"ע לעבד עברי. לעולמי עד. לעת ערב. לעת עתה.

לערנ"ל לא עביד רחמנא נסא לשקרא.

לע"ש לבוש עיר שושן [ס].

לע"ת לא עשה תשובה. לשון עתיד.

לעת"ל לעתיד לבוא.

ל"פ לא פליגי. לא פלגינן. לא פוסל. לא פסיק. לא פריך. לזה פירש. ליל פסח. למ"ד פעל. לעקסיקון פסודוגימים [ס]. לפי פירושו. לפי פשוטו. לשון פרסי.

לפ"ג למ"ד פעל גרונית. לפרט גדול.

לפ"ד לפי דברי. לפי דמים. לפי דעת. לפי דרכו.

לפד"ה לפי דברי הכל.

לפד"ז לפי דרך זה.

לפה"ד לפי הדבור.

לפה"מ לפי המנהג, לפי המסרה.

לפה"נ לפי הנראה.

לפה"ע לפי הענין, לפי הערך.

לפה"צ לפי הצורך.

לפול"ב לפלוג וליתני בדידה.

לפול"י לא פחות ולא יותר.

לפול"נ לא פגע ולא נגע.

לפו"ר לפום רהיטא. לפריה ורביה.

לפוש"ד לפום שעורא דיליה.

לפ"ז לפי זה. לפני זמנו. לפרט זה. לפרשה זכור.

לפז"מ לפי זה מבואר—משמע.

לפ"ח לפירוש חכמינו.

לפ"י לא פירש יונתן [1].
לפי' לפיכך, לפירוש.
לפי"ז לפי זה.
לפ"כ לפי כבודו.
לפ"ל לית פליג ליה (מ"ה ול"ר).
לפ"מ—ה לפי מה, לפי מנהג המקום.
לפמ"ש לפי מה שכתבתי. לפי מה שאפשר.
לפמש"ה לפנים משורת הדין.
לפמש"ל לפי מה שאכתוב לקמן. לפי מה שכתבתי למעלה.
לפניל"פ לפני ולפנים.
לפנ"ע לפני עור.
לפ"ע לפי ערך. לפנות ערב. לפני עור.
לפע"ד—נ לפני עניות דעתי—נראה.
לפע"כ לפני עדים כשרים.
לפענ"ד—נ לפי עניות דעתי—נראה.
לפפש"מ לפי פשוטו של מקרא.
לפ"ק לפרוטה קטנה. (כן רגילין לומר בשגומרין השבון לתכליתו עד לפ"ק) לפרט קטן.
לפק"ד לפי קוצר דעתי.
לפקו"ע לפני קהל ועדה.
לפ"ר לא פלוג רבנן. לפום רהיטא. לפירוש רבותינו.
לפ"ש לפדיון שבוים. לפי שעה.
לפשד"ג לפי שטר דינא גדולה.
לפ"ת לסד פעל תיו. לפי תומו.
ל"צ לא צריכא. להם צר. לקוטי צבי [ס]. לשון צרפת.
לצ"א לפום צערא אגרא. לצד אחר—אחר.
לצ"ג לצדקה גדולה. לצורך גדול.
לצגו"מ לצורך גופו ומקומו.
לצי"ב לו"י צדיקים יבואו בו.
לצי"ח לצאת ידי חובתו.
לצי"ש לצאת ידי שמים.
לצ"ל לא צריך לומר.
לצ"מ לצורך מצוה. לצורבא מרבנן.
לצ"ע לצורך עצמו. לצמיתות עולם.

לצ"פ לצרכי פרנסה.
לצפ"ר ליב פרץ (סופר מפורסם).
ל"ק לא קאמר. לא קני. לא קרי [מ]. לא קשיא. לא קתני. לימא קרא. לפי קצורו. לפרט קטן. לקוטי קדמוניות [ס]. לשון קדר. לשנא קמא.
לק' לקמן.
לק"א לא קרי אל"ף [מ]. לקבר אבות. לקוטי אמרים [ס].
לקא"ב לבית קאצינעלינבויגין.
לק"ה לא קרי ה' [מ]. לאו קושיא היא. לקט הקמח [ס].
לק"ו לא קרי ו' [מ].
לקוע"ד לקוצר עניות דעתי.
לקו"צ לקוטי צבי [ס].
לקוק"ד לקוטי קדמוניות [ס].
לקו"ת לקוטי תהלים [ס]. לקוטי תורה [ס].
לק"ט לקבל טומאה. לקח טוב [ס].
לק"י לא קרי יו"ד. לישועתך קויתי י"י. לקבר ישראל. לקט יוסף [ס].
לק"ל לא קשיא ליה.
לק"מ לא קשיא מידי.
לקמ"ל לא קא מיבעי לן.
לק"פ לקבל פרס.
לק"צ לקוטי צבי. לקט צבי [ס].
לקר"נ לקדוש ר' נתנאל [ד].
לק"ש לקבל שכר. לקט שבחה [ס]. לקוטי שושנים [ס]. לקרית שמע. לשמוע קול שופר.
לקש"ו לקט שכחה ופאה.
לק"ת לקוטי תהלים [ס]. לקוטי תורה [ס].
ל"ר לא ראיתי. לב רגז. להם רב [ס]. לשון רבים. לשון רומית. לשון רע.
לרא"ר לא ראינו אינו ראיה.
לרא"ש לעשות רצון אביו שבשמים.
לרב צלפחד ויוסף איכפל מנשה יחשב סימן ב"ב קי"ז לששת הקושיות שהקשה ר' פפא לאביי בענין הלוקת הארץ—בל"ל

[1] הר"ת הזה נמצא במאיר נתיב שרש תלל, ערך תל אביב. ושם כתוב לפי' בתמונת סלה מוגזרת ובעל ההקדמה הלטינית כתב כי צ"ל לפ"י והוא ר"ת כנ"ל.

פירש ענין הסימן בשני אופנים דרוש וסוד.

לר״ד לרווחא דמילתא.

לרו״י לרולי״ש לוה רשע ולא ישלם.

לר״ז כר״ז לא ראי זה כראי זה.

לרחביהו לבני רחביהו (דה״א כ״ד כ״א) סימן במנחת שי (אפ״ס) כי בבמדבר א׳ קדמאה פסוק י׳ לאפרים. תנינא פסוק ל״ב לבני אפרים.

ל״ש לא שייך. לא שכיה. לא שמה. לא שנא. לא שנו. לא שניתי. לבושי שרד [ס]. לוג שמן. לחם שמים [ס]. לחם שערים [ס]. לוחות שניות. לחם שלמה [ס]. ליטרא שטערלינג. ליכטענשטאדט. ליל שבועות. ליל שבת. ליל שמורים. ליפשיץ. ליתא שם. לעווינשטיין[1] לפי שעה. לקט שכחה [ס]. לקט שמואל[ס]. לשון שקר.

לש׳ לישנא.

לש״א לישנא אחרינא.

לשאב״ל לפי שאין בקיאין לשמה.

לשאב״מ לאו שאין בו מעשה.

לשא״ה לשבר את האזן, לשמוע אל הרנה[ת].

לשאז״ב לא שדי איניש זוזי בבדי.

לשא״מ לפי שאין מקום.

לשאש״ב לאו שאין שוה בכל.

לש״ב לשכוי בינה.

לשב״ח לשם בן חורין.

לשב״א לשון בני אדם.

לשב״מ לאו שאין בו מעשה.

לשב״ב—אל״ע לאו שבכללות — אין לוקין עליו.

לש״ד לחם שמן דבש—הראני חתני הרה״ח ר׳ מיכל ראבינאוויץ נ״י בס׳ אדרת אליהו לר׳ עמנואל חי ריקי ליווארנו תק״ב על הגמרא יומא ע״ה כתיב לחם וכתיב שמן וכתיב דבש כ׳ וה״ל. אין זה לא סדר המקרא ולא סדר פירושו כי סדר המקרא הוא לחם דבש שמן וסדר הפירוש הוא או דבש לחם שמן מקטן לגדול או שמן לחם דבש מגדול לקטן ואין זה אלא סדר נוטריקון של לשד שאין לתיבה זו דוגמא בתורה דלרמוז לג׳ טעמים המלה נכתבה.

לשר״ח לשמוע דברי חכמים.

לש״ה לאו שמיה היזק. לשכת הגזית. לשם הלואה. לשון הכתוב. לשנה הבאה.

לשה״ב לשם הבורא. לשנה הבאה בירושלים.

לשה״ג לשכת הגדול. לשכת הגזית.

לשהו״א לא שביק היתרא ואכיל איסורא.

לשה״כ לשון הכתוב.

לשה״ק לשון הקדש.

לשו״ל לתקוני שדרתיך ולא לעותי.

לשון של זהורית סימן בשהיה מלבין אותו שקשור על פתחו של היכל היו יודעין שהגיע שעיר למדבר (יומא ס״ח).

לשו״פ לקט שכחה ופאה.

לשו״ש לששון ולשמחה.

לש״ז לשם זבח [ס]. לשון זה. לשון זכר. לשון של זהורית.

לש״ה לא שבקת היי. לא שמיה הסרון. לשון חכמים.

לש״י לשם יחוד. לשם יתברך.

לשיב״מ לאו שיש בו מעשה.

לשיקוב״ה לשם יחוד קודשא בריך הוא.

לשי״ש לפני שמש ינון שמו. (אהר הזכרת השם לברכה אוצה״ס ש״א XVII).

לש״כ לשם בריתות.

לש״ל לא שייך למימר. לא שמיעא לי. לא שני לן. לשון למודים [ס].

לשלל שלל (יחזקאל ל״ח י״ג) סימן במסרה (אפ״ס) כי בדברים ב״ב קדמאה פסוק י״ט לא יוכל לשלחה תנינא פסוק כ״ט לא יוכל שלחה.

לש״מ לשם מצוה. לשם מתנה. לשמש מטתו.

לשמ״ר לילית שדין מזיקין רוחות.

לש״נ לשון נקבה. לא נחמה.

לש״ע לאו שקדמו עשה. לשון עבר. לשון עברית.

[1]) מהר״ר לעווינשטיין נמצא מאמר ע״ד הנוטריקון בס׳ ברכת אברהם עיין במבוא.

לש"ר לבן של ראשונים. לשון רבים — רומית — רע.

לש"ש לא שמה שהיטה. לשם שבת. לשם שרים. לשם שמים.

לש"ת לשם תפארת. לשון תורה.

ל"ת לא תוסיפו. לא תחסום. לא תימא. לא תלין. לא תענה. לא תעשה. לא תצא. לא תקנו. לא תקשה. לא תרצח. לא תשא. לבושי תבואה (בס' בית אברהם). לבוש תכלת [ס]. לחמי תודה [ס]. לבי תהדר, לבי תותי. לקוטי תהלים [ס]. לקוטי תורה [ס]. לשון תבונה [ס].

לתב"א לא תיזלו בתר איפכא. לית תננא בלא אשא.

לתבל"י לא תהו בראה לשבת יצרה.

לתבע"ש לא תענה ברעך עד שקר.

לת"ג לא תבשל גדי. לא תחליף גברא. לא תסיג גבול. לתנועה גדולה.

לתג"ר לא תסיג גבול ראשונים—רעך.

לתד"א למדה תורה דרך ארץ.

לתולחולמ"ט לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ל"ת ול"ת לא תבייש ולא תתבייש. לא תקום ולא תהיה. לא תקום ולא תטור.

לת"ט לפום תורא טבחא.

לתב"מ לא תעשה כל מלאכה.

לתכ"ת לא תאכל כל תועבה.

לת"ל לשון תורה לחוד.

לת"מ לא תתן מכשול.

לתמלמי"י כמי"לל בדל"ת אר"ו לי"ב בפתקא לשמירת ילד היו כותבין **זאת** לסגולה. ונתחבטו רבים להבין הפתרון, **וכא** חכם אחד בכרם חמד ג' 60 וגלה כי **הוא** ר"ת מאלה הפסוקים. לא תירא מפחד **לילה** מחץ יעוף יומם, כי מלאכיו יצוה לך **לשמרך** בכל דרכיך. לא תאונה אליך רעה, ונגע **לא** יקרב באהליך.

לת"ס לפום תורא סכינא.

לתעה"ד לא תאכלו על הדם.

לתפ"צ לא תקום פעמים צרה.

לתפ"ר לא תקיפו פאת ראשכם.

לתפ"ש לא תלין פעולת שכיר.

לת"ר לתרבות רעה.

לת"ש לא תלבש שעטנז.

לתש"ב לא תחסום שור בדישו.

לתשג"מ לא תהא שמיעה גדולה מראיה.

לתש"ש לא תעשוק שכר שכיר.

מ.

מ' מאמר. מדרש. מה. מחזור. מחמת. מין. מלכות. מם. (אות השלש עשר באלפא ביתא). מספר 40. מן. מנהג. מסכת. מספר. מעין. מעלת. מצבת. מקום. מקרא. מר. מרת. מרדכי. משמע. משנה.

מ"א מאורי אור [ס]. מאיר איוב [ס]. מאכלות אסורות. (הלכה ברמב"ם) מאמר אחר. מגדנות אליעזר [ס]. מגיד אמונה [ס]. מגיד אמת [ס]. מגיני ארץ [ס]. מגן אברהם [ס]. מגן אבות [ס] [ת]. מדרש אבכיר. מדרש אגדה. מדרש איכה. מה אחריות. מה אומר. מודה אני. מוסדי ארץ. מזה אמרו. מחנה אלהים. מחנה אפרים [ס]. מטה אהרן [ס]. מטה אפרים [ס]. מטה אשר [ס]. מי אמרינן. מידי אוריא. מים אחרונים. מין אחר. מכתב אלהים' מכתב אליהו [ס]. מלכות אדום. מלכים א'. מלקות ארבעים. מנהגי אבותינו. מנהג איבכנו. מנחם אב. מנחם אבלים. מנחת אהרן. מסכת אבות. מעלה ארוכה. מענה אליהו [ס]. מערכת אלהות [ס]. מעשה אלהינו. מעשה אפוד [ס]. מפעלות אלהים [ס]. מצבת אבן. מצות אבי. מצות אדוני. מצות אורייתא. מצח אהרן [ס]. מקום אחד. מקום אחר. מראה אופנים [ס]. משל אחד. משלי אגור [ס].

משלי אפר. משנה אחרונה. משנת אברהם [ס]׳ משפט אמת [ס]. משפטי אל [ס]. משקל אחר—אהר. מתנת אלהים. מספר 41.

מא״א מאורי אור [ס]. מדרש אלה אזכרה. מילתא אגב אורחא. מלכי אומות אדום.

מאא״ם מאכלות אסורות.

מא״ב מאיסורי ביאה. מגן אבות בדברו [ת מדרש אגדת בראשית. מנהג אבותינו בידינו. מורגל אני בו.

מאבאא״ב מה אני בחנם אף אתה בחנם.

מאב״ד מאכל בן דרוסאי.

מאב״י מנהג אבותיהם בידיהם.

מאב״ן משה אליעזר (מדפיס וסופר באדעססא).

מא״ג מרדכי אהרן גינזבורג (סופר מהולל אמן בשפת עבר, אבי כל כותבי פרוזית בימיו)

מא״ד מארי דאתרא. משכיל אל דל [ס].

מאד״ה מאדון השלום. משה אדון הנביאים.

שמרני מ׳א׳ד׳ם׳ ר׳ע׳ מ׳סכן א׳ביון ד׳ל מ׳ך ר׳ש ע׳ני.

מא״ה מאדון השלום. מאור הגדול — הקטן, מאומות העולם. מהולל אקרא ה׳ (אחר הזכרת השם להודאה. אוצה״ס ש״א XVII מעשה אלהים הוא (ז׳) משה אדון הנביאים.

מאה״ג מאור הגדול. מאור הגולה. (גם שניהם תארים לרב גדול בתורה. ולהשני יתר שאת מהראשון)

מאהה״מ מאמר ההמון.

מאה״ח מאמר החכם.

מאה״ט—ו מאבות הטומאה.

מאה״כ מאמר הכתוב.

מאה״מ מאמר המוני.

מאהמ״ה מוציאין את האדם מן העולם.

מאה״ע מאומות העולם. מאמר העולם.

מאה״פ מאין הפונות. מאמר הפסוק.

מאהרי״ח מוציאין את הרבים ידי חובתן.

מאוה״ג מאור הגדול. מאור הגולה.

מאו״מ מאכל ומשקה. משה אהרן ומרים.

מאורות לוקין סימן רע לישראל. (סוכה כ״ט.)

מא״ז מהות איכות זמן. מחנה אלהים זה.

מא״ח מאמרי חכמה. מים אחרונים חובה. מר אמר חדא.

מאחה״פ מאחורי הפרגוד.

מא״י מארץ ישראל. מהולל אקרא י״י. (עיין מאה) מילתא אלבישייהו יקירי.

מאי״ב מעשי אבות ירשו בנים.

מאיר גמור, רבנן וחברי, אביי ערום, רבא בחכמה, רב לעוה״ב—סימן ברכות י״ז לכל הסימרות שאמרו עליהן מרגלא בפומייהו. (נמצא בדק״ס ובש״ס שלנו חסר).

מאי״ר ערב סימן פסחים ע״ב לר׳ מאיר שאמר לא נחלקו ר״א ור״י על אחד לטול ערב שבת.[1])—

מא״כ מאין במך. מאמץ בח [ס]. מי אל כמך [ת]. מכריע את כולם. מנה אין כאן. משכון אין כאן.

מאכ״ח מאמר אם כל חי. (בס׳ עשרה מאמרות).

מאכ״ל מאי איכא למימר. מאי איכפת ליה.

מא״ל מאבד עצמו לדעת. מאיש לאיש. מאי איכא למימר. מבטיח אני לו. מודה אני לפניך [ת]. מודים אנחנו לך [ת]. מילי אחרינא לא. מכתב אליהו [ס]. מנא אמינא לה.

מאל״ז מה אניה לעת זקנה.

מאל״ל מאי אית לך למימר.

מא״מ מ׳ אליהו מורחי. מה אני מקיים. מטלטלי אגב מקרקעי. מי איכא מידי. מעוט אחר מעוט. מועל אחר מועל. מצא או מוצא. מצות אנשים מלומדה.

מאמ״ב משנכנס אב ממעטין בשמחה. משנכנס אדר מרבין בשמחה.

מאמ״ז מאסורי מזבח.

מאמ״ח מבריח ארי מנכסי חברו.

מאמ״ט מצא אשה מצא טוב.

מאמ״ר מאמר מרדכי [ס].

---

[1]) כ״כ בס׳ העטור ה׳ מילה. ובספרים שלנו כתוב „מאכל ערב״ ופירש״י שם מקום.

מ'א'ן' משבני אחריך נרוצה. (כאשר יאמר בשפת יהודית איך וויל ניט, גור דו שלעפ מיך)

מאן דפתח פתח סימן ג"פ ויפתה בכה"ק הד שום קרתא (יהושע ט"ז מ"ג) וחד שום גברא (שופטים י"א א') וחד לישן פתיחה (איוב י"ד ח'). ב' קמאי קמץ, ובתרא פתח. (היכר הסימן לשון נופל על לשון)

מאנה ויבמה שניה ארוסה ואנוסה סימן כתובות נ"ג להאי בעיות בעניני מזונות. ויש שם סימן כפול גם לשמות החכמים. עיין ש"ק זר"ק.

מא"ס מאין סוף [ק]. מאכלות אסורות (הלכה ברמב"ם). מי איכא ספיקא. מראה אבן ספיר.

מאסבב"ע מאין סוף בכתר עליון [ק].

מאסומ"ז מאסורי מזבח.

מא"ע מעיד אני עלי.

מאע"ל מאבד עצמו לדעת.

מאעש"נ מבין אותו עד שתצא נפשו

מא"פ מאה פעמים.

מ'א'פ'ז'[1] סימן מגילה ל"א לקריאת התורה, בחול המועד פסח. מ'שכו א'ם כסף פ'סל ו'ידבר.

מאצ"כ מצות אין צריכות כונה.

מא"ק מאור קטן [ס]. מעונה אלהי קדם.

מארז"ל מאמר רבותינו זכרונם לברכה.

מא"ש מאיר איש שלום (חכם וסופר מפורסם)

מ"ב מאה ברכות. מאי בינייהו. מאי בעי. מאמר שני. מדבר בעדו. מדה בחבל. מה בכך. מהדורא בתרא [ס]. מודה במקצת. מודה בקנס. מולדת בית. מול כיש. מכה בדופן. מכות בכורות. מלוה ברבית. מלכות בבל. מלכים ב'. מנוחתו בכבוד (על נפטר כמו פ"ב עיין אבני זכרון 20). מנחה בלולה[ס]. מסכת ביצה — בכורים — בכורות — ברכות. מסורה ברורה [ס]. מסעות בנימין [ס]. מעוט בתרא. מעניש בראיה. מעשה בראשית. מעשר בהמה—שני. מקור ברוך [ס]. מרגלא בפומיה. מורד במלכות. מרעין בישין. משאת בנימין [ס]. משה בוטרילו (בעל פירוש לס' יצירה). משנה ב'. משנה ברורה [ס]. משתין בקיר. מתחייב בנפשו. מתן בסתר. מתנת בריא. מספר 42.

מב"א מבני אדם. מבנין אב. מבקש אמונה. מטמא באהל. מיתת בני אהרן.

מבבה"ב מברכין שני וחמישי ושני.

מבב"ל משמש בשתי לשונות.

מבגע"א מנוחתו בגן עדן אמן.

מב"ד מאכל בן דרוסאי. מי בעל דברים. מיתת בית דין. מכה בדופן. מלכות בית דוד. מעשה בית דין. משיח בן דוד.

מבד"י מי בעל דברים יגש.

מב"ה מבית האסורים. מבית המדרש. מבן המחבר. מברכין החדש. מושבו בכסא הכבוד (ג' ול"ר). מושלם בכל המעלות. מפואר בהוד המלאכים. מרומם בכל הברואים (ג' ול"ר).

מבה"ב מברכין שני המישי שני.

מבה"ח מברכין החדש.

מבה"י מבוא הירושלמי. מודה במקצת המענה ישבע.

מבה"כ מבית הכנסת—הכסא. מברכין הכוס.

מבה"מ מבוא המשנה [ס].

מבה"פ מבחר הפנינים.

מבה"ת מבוא התלמוד [ס]. מברכת התורה.

מב"ו מדת—מורא—מלך—מתנת בשר ודם. מבשר ואומר.

מבואחכב"ע מודה בקנס ואחר כך באו עדים.

מבו"מ מעלין בקדש ולא מורידין.

---

[1]) כתב בל"ל ענין הסימן מעתה אפ"ז—שביו"ט בשני הימים היו קורין בפ' מועדות שבת"כ, ואפשר שהיו נוהגין כן להודיע לעם שלא יזלזלו ביום טוב שני שקדושתו כמו יו"ט ראשון, ואח"כ ד' ימים אלו של חש"מ אינן דומין לראשונים דהשתא שרי לאפות מיום ראשון בכל הימים משא"כ בב' ימים הראשונים דלא שרי לאפות מזה לזה.

מבו"ש מבוא שערים [ס].
מב"ח מאן בעי חיי. מגן במקום חזקה. מורדף בלי חשך. מדה בחבל. משתי התיכות.
מבח"א מעשה בחסיד אחד.
מב"י מנשה בן ישראל (רב ומחבר מפורסם). מרן בית יוסף. מספר בני ישראל. משום בל יראה. משיח בן יוסף.
מבי"א מי בכם ירא אלהים. מיתה בידי אדם. מלך במשפט יעמיד ארץ. מתן בסתר יכפה אף.
מביד"ש מיתה בידי שמים.
מבי"ט משה בן יוסף טראני (כן נקרא ספרו השו"ת הוא בן דורו ועמיתו של מרן בית יוסף).
מב"ב מכת בכורות. מסכת בכורות.
מבי"מ מוכר בעין יפה מוכר. מצוה בו יותר מבשלוחו.
מ'ב'י'ן' נפתלי בן ישראל מנחם—קעללער בעל הבכורים היה חותם כן לפעמים תחת מאמריו ביראו קנאת בני עירו. עיין המגיד שי"ג צד 77, 85.
מבי"ע מרדכי בן יהונתן עליאסבערג (רב נכבד ומפורסם כן היה חותם במאמריו בהלבנון. באחרית ימיו היה מראשי חו"צ).
מבי"ק מאיר בן יצחק קאצינעלענבויגין.
מב"כ מה בכך. מנוחתו בכבוד.
מב"ל מיבעי ליה.
מבל"ב מין במינו לא בטל.
מב"מ מודה במקצת. מזה בן מזה. מין במינו. מלה במלה. מלך בן מלך. מנה בן מנה. מסכת בבא מציעא.
מבמא"ח מין במינו אינו חוצץ.
מבמב"מ מין במינו במשהו.
מבמ"ק מודה במקצת.
מבמ"ר מרבה בשר מרבה רמה.
מב"ן מפג"ם ממזר בן נדה טמאה פסולה געולה ממזרת (כנוי להידוע) (ג' ול"ר).
מבנש"א מכותלי ביתך נכר שפתמי אתה.
מב"ס מכה בלתי סרה. מנחם בן סרוק.
מב"ע מגן במקום עדים. מנוחתו בעדן. מן בריאת עולם.
מבעה"ח מבערין החמץ.
מבעה"כ מברך על הכוס.
מבעה"מ מבן—מבעל המחבר. מברך על המוגמר—המזון—המחיה.
מבעו"י מבעוד יום.
מבע"ל מיבעי ליה.
מבער"ה מושך בערלתו היה.
מב"פ מכה בפטיש. מרגלא בפומיה.
מב"צ מבשר צדק.
מב"ק מסכתא בבא קמא. משתין בקיר.
מבקו"מ מעלין בקדש ולא מורידין.
מבר"א מר בר רב אשי.
מברוב"ט מאוס ברע ובחור בטוב.
מב"ש מיכל בת שאול. מיתה בידי שמים. מלכות בית שאול. מנחה בלולה בשמן.
מבש"ב מורה בתורה שלא בהלכה.
מבש"ל מוריקא בשרא שחור לבן.
מבש"ן משה ברונשטיין (ביאססי סופר ומחבר).
מב"ת מלכותא בלא תגא. מנשים באהל תברך. משום בל תוסיף—תלין.
מ"ג מאמר שלישי. מגן גבורים [ס]. מהומה גדולה. מולו גרם. מחזור גדול (במשמון התקופות יקראו 28 שנה מחזור גדול שבו מגעת החמה לנקודתה הראשונה). מחמיר גדול. מנהגי גוים. מנחה גדולה. מסיג גבול. מסכת גיטין. מספר גדול. מסרה גדולה. מעלה גרה. מעין גנים [ס]. מעין גרם. מצוה גדולה. מקראות גדולות. משנה ג'. משלם גמול. מספר 43.
מג"א מגלת אסתר [ס]. מגן אבות [ס—ת]. מגן אברהם [ס]. משלש ארצות.
מגא"ס מגלת אסתר.
מגא"ר מיכאל גבריאל אוריאל רפאל.
מג"ב מגן גבורים.
מגביה עבדו שבת סימן סנהדרין נ"ח למאמר ריש לקיש שם. ואפשר שהשומע שטעם ממנו בפעם אחת, כי המאמרים אינם שייכים זל"ז—בל"ל מפרש עפ"י קבלה.
מגביהין מעל השלחן (משנה פכ"א דשבת) סימן במסרה כי מלת יפרשו האמורה אצל

שלחן במדבר ד׳ ז׳ היא בזרקא שהיא בהרמת קול לאפוקי אותה שאצל מזבח שם פסוק י״א היא בפשטא.

מג״ד מגדל דוד [ס]. מגן דוד [ס].

מגד״ב מגדל דוד בראשית. מילתא גנאה דאית בך.

מגדה״ל מגדל דוד השגת לבוש.

מגדלי עיין אינו רואה.

מגד״ר מגדל דוד רות.

מגה״ת מידי גבי הדדי תניא.

מגו״מ מלחמת גוג ומגוג.

מג״ז מגולחי זקן.

מג״ח מגיד חדשות.

מג״י מגד גרש ירחים.

מג״ל מביא גאולה לעולם.

שלחו מ׳ג׳ל׳ סימן למנין פסוקי ס׳ יואל שהם 73 בגימטריא של זו המלה הרשומה, והפסוק הוא בזה הס׳.

מג״מ מגיד מישרים [ס]. מגיד משנה [ס]. מצוה גוררת מצוה.

מג״ס מגלה סוד [ס]. מגלת ספר [ס]. מגלת סתרים [ס].

מג״ע מגדל עוז [ס]. מגלה עמוקות [ס]. מגלה עפה [ס]. מנוחתו גן עדן.

מגע״א מגלה עמוקות אופן.

מגע״ה מגדל עוז הלכה.

מג״ר מגלת רות. מסיג גבול רעהו.

מג״ש מגזרה שוה. מגיני שלמה [ס]. מגיסת שמואל (ג״י ל״ר).

מג״ת מגלת תענית.

מ״ד מאי דעתך. מאי דכתיב. מאן דא. מאן דאמר. מאן דתני. מאמר רביעי. מגדל דוד [ס]. מגיד דעה. (ו׳ ול״ר) מגן דוד [ס]. מהו דתימא. מטרסדארף. מידי דהוה. מי דמי. מיין דוכרין [ק]. מלין דרבנן [ס]. מצא דם. מצודת דוד [ס]. מקיז דם. מקרי דרדקי. מרי דיבי. מרי דאברהם. משנה ד׳. מתוך דא. מספר 44.

מד׳ מדבר. מדינחאי. [מ]. מדרש.

מד״א מאן דאמר. מארא דאתרא. מארבע אמות. מאריה דאברהם. מגו דחשיד אממונא. מדבר אחר. מדרך ארץ. מה דאתאמר. מורה דין אמת. מלכותא דארעא. מסכת דרך ארץ. משום דרכי אמורי.

מדאב״א מגו דאי בעי אמר.

מדאו׳ מדאורייתא.

מדא״ז מסכת דרך ארץ זוטא.

מד״ב מדבר בעדו. מצא דם בתולים.

מדב״ר מדרש בראשית רבה.

מדבר ונורא גיהנם סימן במסרה לג״פ מים בבה״ק פתחין באתנחתא וס״פ, ישם מדבר לאגם מים. (תהלים ק״ז ל״ה) באנו באש ובמים (שם ס״ו י״ב) שאול... ארץ לא שבעה מים (משלי ל׳ ט״ז).

מד״ג מאן דגרס.

מדד״ל מאן דלית דא ליה.

מד״ה מאי דהוה הוה. מדינת הים. מדת הדין. מתוך דבר הלכה.

מדה״ד מדת הדין.

מדה״י מדינת הים.

מדה״כ מדרך הכתוב. מוציא דבה הוא כסיל.

מד״ה לת״ה מאן דתני הא לא תני הא.

מדה״מ מדת המלכות.

מדה״נ מדרש הנעלם.

מדה״ר מדת הרחמים.

מדז״ל מגו דזכי לנפשיה.

מד״ח מדברי חכמים. מדרש חכמים. מדת חסידות. מתחיל דבור חדש.

מדחא״מ מגו דחשיד אממונא.

מדחי״מ מאן דיהיב חיי יהיב מזוני.

מדחכ״ה מדחציף כולי האי.

מד״י מדבר יהודה [ס]. מימרא די״י. משה דוד יוסף (ג׳ ול״ר).

מדינ׳ מדינחאי [מ]. מדינת.

מדי״ת מדין תורה.

מדכ״ה מדכתב הכי.

מדכ״מ מדה כנגד מדה.

מד״ל מאן דכר לה. מגו דזכי לנפשיה. מוציא דבריו לבטלה. מלתא דעבידא לאיגלויי. מלתא דשויא לתרווייהו.

מדל"ט מרגניתא דלית לה טימא.
מדל"מ מרן דבשמיא לך מתחננן.
מד"מ מאמר דרבי משה. מלא דמלא [ס].
מסאנא דרב מכרעאי.
מדמ"ד מבין דבר מתוך דבר.
מדמ"ה מרבה דברים מביא חטא.
מדמ"ש מרבה דברים מרבה שטות.
מד"נ מדברי נביאים. משיב דברים נכוחים.
מדנ' מדנהאי.
מד"ס מדברי סופרים. מדיני סוכה. מדרש סופרים. מדת סדום.
מדס"ע סימן ב"ב ז' להלכות שאמרו שם ר' מ'איר ר' יהוד'ה ר' יוס'י ר' אלע'זר. (נמצא בדק"ס).
מד"ע מדינת עלזאס. מילי דעלמא. מצוה דגופיה עדיף.
מד"צ מדרש צדיקים.
מד"ק מדברי קבלה. מדרך קצרה. מדרש קהלת.
מד"ר מארבע רוחות. מדרש רבה. מזרחית דרומית.
מדר' מדרבנן. מדרש.
מדר"א מדרש אליהו [ס]. מדרש ר' אליעזר [1].
מדרי"א מדרש יהי אור.
מדרי"ה מדות ר' יוסי הגלילי.
מדר"נ מדות ר' נתן. מדרבי נתן.
מדר"ק מדרש קהלת.
מד"ש מאן דבר שמיה. מדיני שמים. מדרש שמואל. מילה דוחה שבת. מילתא דלא שכיחא. מפני דרכי שלום.
מדש"ג מדינה של גיהנם.
מדשלונ"ל מדבר שבא ללמד ונמצא למד.
מדשרמ"ה מדרשו של ר' משה הדרשן.
מדש"ת מדבר שקר תרחק.
מד"ת מדברי—מדין תורה.
מדת"ל לת"ל מאן דתני להא לא תני להא.
מדת"ע מולא דבי תרי עדיף.
מ"ה מאור הגולה. מאמר השכל [ס]. מבחר הפנינים [ס]. מדינת הים. מודר הנאה. מדרש הנעלם. מדת הדין. מדת העולם. מדת הרחמים. מה הדין. מה הוא. מה העבודה. מה העדות. מורה הוראה. מורינו הרב. מחצית השקל [ס]. מחיה המתים. מילהויזען (שם עיר). מכחישי התורה. מלאך המות—הפנים. מלאכי השרת. מלות הגיון. מלך העולם. מלך המשיח. מלכי האומות. מן הדין. מן ההכרח. מן הכלל. מן המובחר. מן הסברא. מן הסתם. מן העולם. מן השוק. מן השכל. מן השמים. מן התורה. מנהג העולם. מנורת המאור [ס]. מסגרת השלחן [ס]. מסרת הברית [ס]. מעיני הישועה [ס] מעריך המערכות [ס] מערגענטהיים (שם עיר). מערת המכפלה. מעשי ה'. מופת הדור. מפי הגבורה. מפי המורה. מצד הדין. מקדש השבת. מאור הדין—החיים. מראה המוסר—המקום [ס]. מרכבת המשנה [ס]. משום הכי. משיב הרוח. משמרת הבית [ס]. משמרת הקדש [ס]. מתג האמה [ס]. מספר 45. שם היוצא מהויה מלא אלפין כזה. י'ו'ד' ה'א' ו'א'ו' ה'א'.
מה"א מה הוא אומר. מתג האמה [ס].
מה"ב מגדל הפורח באויר. מהדורא בתרא [ס]. ממון המוטל בספק. מסלת הברזל [ס]. מסרת הברית [ס]. מצוה הבאה בעבירה. מצות התלויות בארץ. משמרת הבית [ס].
מהבה"ע מהלכים בין העומדים.
מהב"ח ממון המוטל בספק חולקין.
מהב"ע מצוה הבאה בעבירה.
מ'ה' ב'ת' ג'ל'ו'ש'[2] סימן כמסרה לשמנה פעמים שהמרכא משרת לטפחא בתי בתה. מ'ושבותיכם (ויקרא כ"ג כ"א) ה'הרותיה

---

[1]) בן נקרא לפעמים פרקי דר' אליעזר.

[2]) ענין הסימן מהבת ראה להתחמק ולהפטר ע"ד שאחז"ל בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה. אמנם במסרה שיה"ש הגי' מהמג תלוש, וזה יותר נכון לפי הסדר, אך ברוב המקומות הגי' בג"ל וזה יותר נכון לפי הענין כמ"ש.

מ"ב ט"ז ט"ו) מב'ליגיתי (ירמיה ה' י"ח) ה'ועבותיכם (יחזקאל מ"ד ו') ג'לוליכם (שם ל"ו כ"ח) ל'מבראשונה (דה"א ט"ז י"ג) ו'גבוביתך (דניאל ה' י"ז) ש'הם (שיה"ש ו' ה').

מה"ג מאור הגולה. מדות הגונות. מורי הגאון. מלכי הגוים.

מה"ד מדת הדין. מהו דתימא. מן הדין. מעץ הדעת. משה הדרשן. מתחיל הדבור.

מהדו"ב מהדורא בתרא [ס].

מהדו"ק מהדורא קמא.

מהדו"ת מהדורא תנינא.

מהה"ר מה הפסיד הרמאי.

מהו"ה משיב הרוח ומוריד הגשם.

מהולתא סימן תענית ט' לנהילא מקמי מיטרא אתי מיטרא.

מהומ"ה מן הרקם ומן החגר. משיב הרוח ומוריד הגשם.

מהו"ס מסוף העולם ועד סופו.

מהוע"צ מהותו ועצמותו [ק].

מה"ז מזבח הזהב. מלכות הזדון. מנורת הזהב [ס]. מנחת הזהב [ס], מעלה הר הזיתים.

מה"ח מלת החבור. מעין החכמה [ס].

מהח"ב מה הועילו חכמים בתקנתם.

מה"ט מהאי טעמא. משפטי הטעמים.

מה"י מדינת היהודים,—הים. מן היהודים. מן השמים ירחמו.

מהי"ח מלת היחס.

מה"כ מן הכלל. מן הכתוב. מעט הכמות. מקום הכולל. מקצת היום ככולו. מראה הכהן.

מהכ"ת מהיכא תיתי.

מה"ל מאיר הלוי לעטערים. (משורר מפורסם) מגיה הלשון. מנות הלוי [ס].

מהל"ח מן הסתם לא חיישינן.

מהל"י מקיש הויה ליציאה.

מהל"ל מאי הוי ליה למימר.

מהללאל סימן למנין פסוקי פ' בהעלותך שהם 136 כגימטריא של זה השם. בנוי ספרותי להסופר אברהם בער הכהן גאטטלאבער.

מה"מ מהא משמע. מהומת מות. מחיה המתים. מחמת המינים. מלאך המליץ. מלאך המות. מלך המשיח. מן המובחר. מנא הני מילי. מנורת המאור [ס]. מסרת המסרה [ס]. מעלת המדות. מערת המכפלה. מרכבת המשנה [ס]. משום הפסד ממון.

מהמ"ב ממון המוטל בספק.

מהמג תלוש עיין מהבת עלדש.

מהמ"ו מלאך המות.

מה"נ מדרש הנעלם. מודר הנאה. מזבח הנחשת. מן הנמנע. מצות הנהוגות.

מהנ"ב מצוות הנהוגות בארץ.

מהנ"מ מנא הני מילי.

מהנ"ע מדרש הנעלם.

מה"ס מהפכין הסדר. מהר סיני. מן הסוכה. מן הספק. מן הסתם.

מה"ע מאי הוי עלה. מאמר העתים. מוסף הערוך. מכתבי העתים. מן העליה,—העולם. מראית העין.

מה"פ מבחר הפנינים [ס]. מהר פארן. מזבח הפנימי. מראה הפנים [ס].

מהפ"ב מגדל הפורח באויר.

מה"צ מן הצד. מראות הצובאות [ס]. מרדכי הצדיק.

מה"ק מהדורא קמא. מזבח הקטרת. מלת הקריאה. מנחת הקנאות. מסרת הקבלה. מסרת הקריאה [ס]. מעשה הקרבנות. מפתח הקבלה. משל הקדמוני [ס]. משמרת הקדש [ס].

מהק"צ מן הקצה.

מה"ר מדת הרחמים—הרשע. מורינו הרב. מלכות הרשעה. מעלת הרבני. מצב—משיב הרוח.

מה"ר אא"ר מה הוא רחום אף אתה רחום.

מהרא"י מורינו הרב ר' איסרלן (בעל תרומת הדשן).

מהרא"ל מורינו הרב ר' אריה ליב (צונץ מפלאצק המחבר הגדול)

מהרא"פ מורינו הרב ר' אלעזר פלעקלס. (בעל תשובה מאהבה)

מהרא״ק מורינו הרב ר׳ אברהם קלויזנר (בעל המנהגים).

מהר״ג מלת הרגש (הקריאה)

מהרז״פ מורינו הרב ר׳ זכריה פראנקעל. (בעל דרכי המשנה. מבוא הירושלמי)

מהרבי״ל מורינו הרב ר׳ יוסף בן לב. (בעל התשובות)

מהריב״ן מורינו הרב ר׳ יהודה בן ניסן (ספרו על ש״ס נקרין הי׳ מהריב״ן)

מהרי״ו מורינו הרב ר׳ יעקב וויל.

מהרי״ח הגהות מהרי״ח שיש בפסקי הרא״ש יש אומרים שהוא הרב יחזקיהו וי״א שהוא ר׳ יחזקאל בעל פסקי תוס׳ דודו של הר״א מטוך. עיין אוצה״ס לבן יעקב ערך הגהות 174.

מהרי״ט מורינו הרב ר׳ יוסף טראני (ספרו שו״ת אין לו שם מיוחד ונקרא סתם מהרי״ט) מורינו הרב ר׳ יצחק טייץ (בעל ערך השלחן).

מהריט״ץ מורינו הרב ר׳ יום טוב צהלון.

מהרי״ך מורינו הרב ר׳ יעקב כהן (בעל שב יעקב).

מהרי״ל מורינו הרב ר׳ יעקב לנדא (לוי מולין ספריו הפסקים והשו״ת נקראים בשם מהרי״ל סתם).

מהר״י סג״ל מורינו הרב ר׳ יהודה סגן לויה — הוא ר׳ יהודה מינץ זקנו של מהר״ם מפאדווא[1].

מהרי״פ מ׳ הרב ר׳ יוסף פערלעס (בערוך השלם).

מהרי״ק מורינו הרב ר׳ יוסף קולון (ספרו שו״ת נקרא סתם „מהרי״ק״). ר׳ יוסף קארו (בעל הב״י כ״מ שו״ע). מורינו הרב ר׳ יעקב קוריאל (הי׳ מסמנו בס״ם אהל ישרים).

מהריק״ש מורינו הרב ר׳ יעקב קאשטרו (בעל אהלי יעקב וערך לחם).

מהרי״ש מ׳ הרב ר׳ יוסף שווארין. ר׳ יוסף שאול (נ״ז).

מהר״ל מורינו הרב ר׳ ליווא (הוא נקרא בשם מהר״ל מפראג).

מהר״ם מורינו הרב ר׳ מאיר, כן נקרא בפי הפוסקים ר׳ מאיר ב״ר ברוך מרוטענבערג (לרוב בהוספות אותיות ב״ב) ובפי המפרשים ר׳ מאיר מלובלין (לפעמים בהוספת אות ל׳).

מהר״ר מורינו הרב רבי. מעלת הרבני ר׳.

מהר״ש מורי הרב ר׳ שלמה (בשל״ה).

מהרש״א מורינו הרב ר׳ שמואל אידלש (ספרו חדושי הלכות ואגדות על ש״ס נקרא סתם „מהרש״א״).

מהרש״ל מורינו הרב ר׳ שלמה לוריא חדושיו על ש״ס אף שקורא להם שם חכמת שלמה בכ״ז נקראים „מהרש״ל״ סתם. ר׳ ישעיה לוי (ג׳ ול״ר).

מה״ש מוסף השבת (בסי׳ יעב״ץ). מזג השוה. מחיצת השכינה. מחלל השבת. מחצית השקל [ס]. (מוראו הוא שמו. מלך הוא שדי) (ג׳ ול״ר). מלאכי השרת. מלחמת השם [ס]. מלת השאלה. מפעלות השם. משמרת השבת [ס].

מה״ת מבוא התלמוד [ס]. מהיכא תיתי. מהלכות תשובה, מהלך תחום. מן התורה.

מהתב״א מצות התלויות בארץ.

מהתוה״מ מאמר התורה והמצוה.

מ״ו מבשר ואומר (בהושענות). מורי ורבי. מחזור ויטרי. מלא וא״ו [מ]. מצוה ועושה. משה וישראל. מספר 46.

מו׳ מוהין [ק]. מורי.

מו״א מיניה וביה אבא. מישאל ואלצפן. מרדכי ואסתר. משה ואהרן.

מוא״מ מדה ואינה מדה.

מואח״מ מועל אחר מועל. מעכשיו ולאחר מיתה.

מו״ב מיניה וביה. מעין ובור.

מוב״ה מות וחיים ביד הלשון. ממזר ובן הנדה.

מוד״ה מודר הנאה.

מו״ה מורינו ורבינו הרב. מלך והדיוט. מעלת

---

1) כ״כ בקורא הדורות. ואני השבתי תמיד כי בכל מקום שנזכר מהר״י סג״ל הוא המהרי״ל—ובמקום אחר אבאר הדבר.

וכבוד הרבני.

מוה"ג מוריד הגשם.

מוהר"ר מורינו ורבינו הרב רבי. מעלת וכבוד הרבני ר'.

מו"ו מוכל וועבער (סופר מפורסם במב"ע).

מו"ז מורי זקני.

מו"ח מגיני ובו חסיתי. מורי וחמי. מות וחיים. מלאים וחסרים. מוקפות חומה. מרדכי ווייסמאן חיות (סופר מפורסם).

מוה"ט מורה הטאים בדרך.

מוחמ"ו מחלה ונועה חגלה מלכה ותרצה (במדבר כ"ו ל"ג, יהושע י"ז ג') א' ג' ד' בלי ו', ב' ה' עם ו' (מפני שיש שנוים בסדר וכתיבת השמות האלה לבן נמסר סימן בס' אכלה ואכלה 275 ד' פסוקים דאית בהון ה' מלין מתהלפין).

מו"י מות ימות. משה וישראל.

מוי"ט מוצאי יום טוב.

מוי"כ מוצאי יום כפורים.

מוי"ע מיניה ומיניה יתקלס עילאה.

מו"כ מחלון וכליון. מלך וכהן.

מוב"ז מוביל—מוליך—מוציא כתב זה.

מו"ל מוסמך למורינו. מוציא לאור.

מו"מ מואבי ולא מואבית. מאכל ומשקה. מבריך ומרכיב. מגע ומשא. מדות ומשקלות. מהר ומתן. מוליך ומביא. מוצא ומבוא. מוקירו ומכבדו. מזרח ומערב. מטות ומסעי. מוכן ומזומן. מוכרי מקום. מלך וממליך מלכים. ממושך וממורט. מסית ומדיח. מעוך ומשמוש. מעלות ומדות. מעלות ומורדות. מצה ומרור. מוקדם ומאוחר. מקח וממכר. משא ומתן. מושך ומנהיג. משכב ומושב. משל ומליצה.

מומא"ח מוקדם ומאוחר.

מומ"ו מוליך ומביא מעלה ומוריד. מטפס ועולה מטפס ויורד.

מומ"מ מלך וממליך מלכים.

מומ"ס מושבע ועומד מהר סיני.

מומ"ע משכים ומעריב.

מו"נ מורה נבוכים [ס]. מנחה ונסך.

מונה"ז מורה נבוכי הזמן [ס].

מו"ס מוחא כתימאה [ק]. מוכר ספרים.

מוסל"מ מוסמך למורינו.

מוס"ת מוציאין ספר תורה.

מו"ע מודה ועוזב. מישאל ועזריה. מעתה ועד עולם. מצוה ועושה. מושבע ועומד. מינים ועוגב [ס].

מוע"ד מנוחתו ונשמתו עדן.

מועוא"ע מושך עצמו ואחר עמו.

מוע"ע מועדי ערב [ס].

מופ' מופלא. מופלג. מופת.

מופ"ל מופר לך.

מו"צ מגן וצנה [ס]. מורה צדק (כן יקרא רב מורה הוראה בעירו). משפט וצדקה.

מוצי"ט מוצאי יום טוב.

מוציה"כ מוצאי יום הכפורים.

מוצ"ש—ק מוצאי שבת—קדש.

מו"ק מועד קטן (מסכת). מור וקציעה [ס]. מלכות וקדושה [ק]. מצבת ומקום קבורה. מקנה וקנין. מרום וקדוש.

מו"ר מורי ורבי.

מו"ש מועד ושבת. מוצאי שבת. מורא שמים. מלך ושרים. מריקה ושטיפה.—דייני פראג היו נקראים ב"ד מו"ש. ותמיד חשבתי שפתרונו מנהיגים ושופטים. וב"ש פותרו. מורה ושופט. אבל ראיתי בהגרן ח"א 83. כתב ר' דוד קויפמאן בהערה כ', שם הדיינים מורי שוה בפראג הוא Appellan-ten נראה מזה שהר"ת מו"ש הוא מורי שוה. וכ"כ בהסכמה לס' זקוקין דנורא פראג תל"ו—הובא בקהלת משה לר"ש ווינער[1].

מות' מותר.

[1]) אח"כ מצאתי התואר „מורה שוה" בשו"ת מהר"ם מינץ סי' ל"ב „לפני מורה השוה בק"ק רעגנשבורג" ובשו"ת חוט השני סי' פ' „לשלוח הטענות ותשובות למורה שוה לאיזה מקום שירצה הב"ד ובשו"ת כנסת יחזקאל סי' ו' קורא לדייני ווינא מ"ש בלא ו'—נראה מבואר שלא

מות"ש מיני ומינך תסתיים שמעתא.
מ"ז מגיני זהב. מולד זקן. מוציא זרע. מורי זקני. מושב זקנים. מוחק זה. מים זכים. מלה זעירא. מלות זרות. מנחת זכרון [ס]. מעשה זמרי. מצה זו. מר זוטרא. משבצות זהב [ס]. משכב זכר. מספר 47.
מזאה"ר מזכה את הרבים.
מזב"ח מילה זמנה ביום שמיני. מהילה זכות ברכה חיים. (ר'.) ז' בשם ב'.
מז"ג מזל גורם.
מז"ה מורי זקני הרב. מזיו השכינה. מזרע המלוכה.
מזה בן מזה בנוי ספרותי לה' משולם כ"צ מקרעמניץ. הצפירה 105—1911
מזה"ז מזבח הזהב.
מזה"ח מזבח החיצון.
מזה"נ מזבח הנחשת.
מזה"ע מזבח העולה.
מזה"פ מזבח הפנימי.
מזה"ק מזבח הקטרת.
מזה"ש מזג השוה.
מזו"ב מזל וכוכב.
מזומ"ע מזרח ומערב.
מזו"ת מזור ותרופה.
מז"ט מזל טוב.
מז"ל מוציא זרע לבטלה. מורי זכרונו לברכה. מוריע זרע למינהו (בעל הטורים עפי, המדרש אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה)
מזלע"ה מזומן להיי עולם הבא.
מז"נ מזכירים נשמות.
מזעה"ג מזכירים על הגשמים.
מז"ק מזרע קדושים.
מזר"ח מצד זה רוח חיים. (בספרי הרמז)
מזרחי שם אגודה, לשכה מרכזית לחובבי ציון. בראשונה היתה בביאליסטאק והשם היה נוטריקון, מרכז רוחני, ואח"כ נעתק השם לחברות הסתדרות אחרות בלי שום מובן, (יצחק נסנבוים הצפירה 160—1911.
מזר"ק משפחת זרע קודש.
מז"ש מלביות זכרונות שופרות.
מ"ח מאי חזית. מבין חידות [ס]. מגדל חננאל [ס]. מדת חסידות. מולדת חוץ. מיכאל חזן (ר"ל מי הוא) מוקפות חומה. מים חיים [ס]. מים חמים. מי חטאת. מיתה חטופה. מלא חפנים [ס]. מלאכי חבלה. מנהג חדש. מנחה חדשה. מספר חלקי. מעשה חייא [ס]. מעשה חכמים [ס]. מעשה חשב [ס]. מצות חובה. מצות חליצה. מקור חיים [ס]. משנת חכמים [ס]. משנת חסידים [ס]. משפט חסד. מספר 48.
מח' מחבר. מחמת.
מח"א ארבעים חסר אחת. מזכרת חכמי איטליא [ס]. מחזירין אותו. מחמת אונס. מחנה אפרים [ס].
מחא"ח מחיל אל חיל.
מחא"פ מחנה אפרים [ס].
מח"ב מחזיק בדק [ס]. מחזיק ברכה [ס].
מחב"ח מדי חדש בחדשו.
מחב"ר מחזיק ברכה [ס].
מח"ג. סימן ע"ז ל"ט מ'לח ה'לתית ג'בינה (אין לוקחין בסוריא אלא מן המומחה) מ'וריים ה'לתית ג'בינה (מותרין בחותם אחד).
מח"ד מאמר חקור דין [ס]. מגיד חדש.
מחדו"מ מחשבה דבור ומעשה.
מחרדס"ט מאי חזית דדמא דידך סומק טפי.
מח"ה מחיה המתים. מילתא חדא היא.
מחה"ק מחשבה הקדומה.
מחה"ש מחצית השקל.
מחו' מחוברים. מחותני.
מחו"א מחוסר אבר.
מחו"ג. מחוסר גוביינא.
מחו"ד מחשבה ודבור.
מחו"ו מחזור ויטרי.
מחו"ז מחוסר זמן.

בפראג לבד נקראו בן.—עתה מצאתי כי מלת שוה גם היא ר"ת ופתרון השלם של מו"ש הוא מורי שאלות והוראות—לעווענשטיין).

מהומ עד שרוך סימן בעטרת זקנים סי׳ ב״ה שתחלה ילבש טלית בחוטי ציצית ואח״כ תפלין שיש בהן קשרים.
מחו״כ—פ מחוסרי כפרה.
מחומ״ע מחוסר מעשה.
מח״ז מחוסר זמן, מחשבות זרות.
מחז״ל מאמר חכמינו זכרונם לברכה.
מחטו״מ מהזיקין טומאה.
מחי״ע מנוחתו חיי עד.
מחי״ר מחילה רבתי.
מח״כ מחוסרי כפרה, משום חסרון כיס, משנת חכמים [ס].
מחכ״מ מחשבה במעשה.
מחכ״ן מחכמה נפקת [ק].
מחכ״ר מחזי כרבית.
מח״ל מחזיר למוטב. מחנה לויה [ס]. מחצר לחצר, משוך הסדך ליודעיך (אחר הזכרת השם לתפלה אוצה״ס-ש״א XVII הגרן ב׳ 108).
מחל״ב מנחה חדשה לה׳ בשבועותיכם. (רמז למה שאוכלין מאכלי חלב בחג השבועות).
מחל״ה חול״ה סימן למנין פסוקי פ׳ מפעי שהם 132 כגימטריא של שתי המלות האלה. (מחלה נזכרה שם בפרשה והולה לשון נופל על לשון).
מחלה נועה סימן כי הנעים ונדים עלולים למחלות ופגעים ובל מיני פורעניות (מו״ה המגיד ש״ד צד 115.
מ׳ח׳ל׳ק׳ת׳ מכה, חרון לקוי קללה תועבה (במד״ר י״ח)
מחמ״ז מחמת זה.
מחמ״ע—ש מחמת מעשה,—שהיה.
מח״נ משלם חצי נזק.
מהנים סימן למנין פסוקי פ׳ ויצא שהם 148 בגימטריא של זה השם הכתוב בסוף זו הפרשה.
מח״ס מחבר ספר. משנת חסידים [ס].

מחס״א מחודשים סימן א׳ (בס׳ בית יוסף).
מח״ע מחמת עצמו. מנוחתו חיי עד.
מחע״ה מצות חובה על הצבור.
מחפ״ז [1]) סימן שבת ב״ה מ׳יתה ת׳ומש׳ פ׳דיון ז׳רים.
מח״ק מחוסר קריבה.
מחש״כ מדת חסידות שנו כאן. מלכים חשמלים שרפים כרובים.
מ״ט מאי טעמא. מגלה טמירין [ס]. מדה טובה. מה טיבו. מזל טוב. מזל טלה. מחזיק טובה. מעלות טובות. מעשה טוביה [ס]. מעשים טובים. מקבל טומאה. מקח טעות. מרגלית טובה. משמע טעמא. מספר 49.
מט״א מטה אהרן [ס]. מטה אפרים [ס]. מטמא טומאת אוכלין. מטעם אחר—אחד.
מטא״ה מאי טעמא אמרינן התם. מטמא את הידים.
מטאת״ר מהיות טוב אל תקרא רע.
מט״ב מיתה טבעית.
מטב״א מטמא באהל.
מטב״ע משום טביעות עין.
מט״ה מפני טורח הדרך.
מטה״מ מטעם המלך. מטעם הממשלה.
מטולמ״ט מטו ולא מטו [ק].
מטו״מ מטות ומסעי.
מט״ז מטעם זה. מטת זהב (בסי׳ יעב״ץ).
מט״ח מה טוב חלקנו.
מטח״ו מדרש טעמי חסרות ויתרות.
מטטש״ה מטטרון שר הפנים.
מט״ל מטה לוי [ס]. מזל טלה.
מטל״א מאי טעמא לא אמרינן.
מטל״ע מחזיק טובה לעצמו.
מט״מ מטה משה [ס].
מט״פ ארבעים ותשעה פנים - פעמים.
מט״צ מפני טורח צבור.
מטק״ס [2]) סימן שבת ב״ה. לשיטת החכמים שפירשו איזהו עשיר מ׳איר ט׳רפון ע׳קיבא

[1]) בל״ל מפרש שרומז שבאן העונש רק קצור ימים מלשון חפוזן.
[2]) בס׳ למנצח לדוד ב׳. שבונת בעל הסימן שלא יחשוב המעיין בראותו שהחכמים נחנו

יוס"י משנים הראשונים אות הראשונה ומהאחרונים אות שניה.

מטש"ה עיין מטטש"ה.

מטשע"ז מה טיבו של עובר זה.

מ"י מדבר יהודה [ס]. מדרש ילקוט. מה ידידות. מה יפית. מטה יהודה—יוסף—ישׂשכר [ס]. מי יתן. מכלל יופי [ס]. מכירת יוסף. מלחמות י"י. מליץ יושר. מליצת ישרון [ס]. מלך ישראל. מלכות יון. מנא ידעינן. מנחת יהודה [ס]. מסלת ישרים [ס]. מספר יסודי. מעבר יבק [ס]. מעדני יום טוב [ס]. מעגלי יצחק [ס]. מעוט יום [ק]. מעיני יהושע [ס]. מעשה ידי י"י. מעשיך יקרבוך. מעשיך ירחקוך. מפעלות י"י. מצות יבום. מקוה ישראל [ס]. מרדכי יפה, מרדכי ישן [1]) מרכבת יחזקאל. משלי יהודה—ישראל [ס] משמיע ישועה [ס] מתנת יה.

מי"א מעשי ידי אדם.

מיא דעבדא דכיא סימן במסרה לג"פ רחצו בבה"ק. מעט מים ורחצו (בראשית י"ח ד'). אל בית עבדכם ולינו ורחצו (שם י"ט ב') רחצו הזכו (ישעיה א' ט"ז).

מיא דגברא פרזלא סימן בה' אכלה ואכלה לג"פ יקח בבה"ק. יקח נא מעט מים (בראשית י"ח ד'). גם שבי גבור יקח (ישעיה מ"ט כ"ה) ברזל מעפר יקח (איוב כ"ח ב').

מיא"ל מה יעשה אדם לי.

מי"ב מיכה יוסף ברדיטשעווסקי (סופר מפורסם). מעבר יבק [ס]. מצות י"י ברה.

מיב"י מי יעלה בהר י"י.

מיב"ל מה יעשה בשר לי. מיבעי ליה.

מיב"נ מימות יהושע בן נון. מנהג יהוא בן נמשי.

מי ב'ש'ח'ק יערוך לי"י (תהלים פ"ט ז') סימן מבעל הציוני דברים ל"ב כי נקודו של שם הויה שוא חולם קמץ ר"ת של שחק.

מיגע"מ מי יגלה עפר מעיניך.

מיד"כ מעלי יומא דכפורא.

מי"ה מאמר יקוו המים. מדבר יהודה [ס]. מהרה יבנה המקדש. (מכתם ידי הנביאים. משמים יבראו הנפשות) (ג' ול"ר).

מיה"ר מלכות יון הרשעה.

מיול"ג מיועד להיות גיסו.

מיול"ח מיועד להיות חותנו—חתנו.

מ"י ומ"י מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך.

מי זהב סימן למנין פסוקי פ' קדושים שהם 64, כגימטריא של זה השם.

מי"ח מעשה ידי חרש.

מי"ט מוצאי—מלבושי—מעדני יום טוב.

מיי' מיימוני.

מי"י מורה ישראל יקבצנו.

מי"כ מוצאי יום כפורים. מי יעמוד בנגדו. מי יערוך בערכו [ג'].

מיכא"ל סימן למנין פסוקי פ' תצוה שהם 101 בגימטריא של זה השם.

מיכ"ל מיכה יוסף כהן לעבענזאהן (המשורר המפורסם בן אדם הכהן).

מיכיהו צוח מסכנא ואיתבזי[2]) סימן במסרה לד"פ שמע בבה"ק ויגד להם מיכיהו... אשר שמע (ירמיה ל"ו י"ג) צעקו וי"י שמע (תהלים ל"ד י"ח) זה עני קרא וי"י שמע (שם ז') ובשועו אליו שמע (שם כ"ב כ"ה).

מיל"ה מוהל ירד לפני התיבה. מי יעלה לנו השמימה. מלאך יושב לפני הארון. משתה יעשה לכל הקרואים (בספרי הרמז).

מילה בזכר סימן במסרה בראשית י"ז י"א נאמר והיה לאות ושם ט' מ"ג והיתה לאות כי בפ' י"ז שמדבר במילה נאמר והיה לשון זכר.

מיל"י מיד ליד.

מה שלא כסדר ומניהם ר' מאיר קודם לר' טרפון ור' עקיבא רבו. להחליף ולשנות הנוסחא לבן קבע זה הסימן מטקס ר"ל מסודר ומכוון כראוי—כי יש טעם לזה הסדר—עיין שם באורך.

[1]) בדפוסי ווילנא באלפסי החדשים ישנן במרדכי הגהות וכתוב בסופן מ"י.

[2]) יותר נכון לגרוס מיכיהו איתבזי מסכנא צוח ויהיה כפי סדר המקראות.

מילין (דברים) סימן לשמות מילין (זהר בלק).

מילין* (שם צמח) סימן להרים מילין. (פסחים נ"ג ר"ל תכונות הרים שיגדלו עליהם אילנות אלה).

מי"ם מגדיל ישועות מלכו. מלא ידינו מברכותיך. באיל תערוג על אפיקי מ'י'ם' כ'ן' נ'פ'ש'י' ת'ע'ר'ג' אליך אלהים סימן למנין פסוקי ס' יחזקאל שהם 1273. בגימטריא של אלה המלות הרשומות.

מימי"י מי יתן מציון ישועת ישראל.

מיע"ם מי יגלה עפר מעיניך.

מי"פ מה יפו פעמיך.

מי"ץ אח"ז בתהלים ק"ז פעמים כתיב ויצעקו ופעמים כתיב ויזעקו. ונתנו במסרה סימן אצל מ'דבר וי'ורדי ים בצדי, א'סירים ח'ולים בויין.

מי"ק מעשה ידי קדשו.

מי"ר מרשעים יצא רשע.

מי"ש מלכי ישמעאל—ישראל.

מישו"ב מרדכי יונה שוחט ובודק (חכם וסופר מפורסם).

מ"ב מאכל כשר. מחיאת כפים. מחזי כיוהרא. מחזי כשיקרא. מחיר כלב. מחשבה כמעשה. מי במך [ת]. מי כתיב. ממלכת כהנים. מנחת כהן [ס]. מנחת כליל. מנוחתו כבוד. (כשמזכירים נפטר מכובד). מסכת כלה—בלאים — כלים — כריתות — כתובות. מעלת כבודו. מצאתי כתוב. מקנת כסף. מראה כהן [ס]. מראה כשרה. מרכא כפולה. משה כהן. משכיות כסף [ס]. משכנו כבוד (עיין כתב אלראסייל צד ד' הערה ד'). מתנת כהונה.

מכ' מכה. מכילתא.

מכ"א מכל אדם. מכל אחד. מכתב אליהו[ס]. מכתוב אחד. מר כי אתריה.

מכא"ב מי כמוך אדיר במרומים.

מכא"ה מי כמוך אב הרחמים. מכה אל הפעל.

מכא"ח מכאן אמרו חכמים.

מכבד"י מה כח בית דין יפה.

מכב"י[1]) מי כמוך באלים י"י. משמרת כהונת בני יהויריב (ב"ש ול"ר). מתתיהו כהן בן יוחנן (כן נקראים החשמנאים מטעמים אלה). מאיר כהן ביסטריץ (סופר במכ"ע ומאספים).

מכ"ד מהלך כעומד דמי. מוביל כתב דנא (יש כותבין כן ת' מוכ"ו). מוטל באבן דומם, מעשה כל דהוא.

מכדרשב"י מכילתא דר' שמעון בן יוחאי.

מכ"ה מאי כולי האי. מכל השנה. מעלת כבודו הרמה.

מכה"א מיתת כל האדם.

מכה"ד מצות כסוי הדם.

מכה"כ מלא כל הארץ כבודו.

מכה משנה סימן במסרה ויקרא כ"ו כי בכל הענין כתיב אף אני, לבד אותו שאצל והכיתי פסוק כ"ד כתיב גם אני. וכונת הסימן פי' בעל מבין חידות. מכה משונה (דומה ללשון מיתה משונה) ר"ל אותו שאצל הכאה משונה מהשאר — עוד פי' אחר שם שר"ל משנה והוא דחוק.

מכה"ע מכל העולם. מכתבי העתים.

מכה"ש מכל השנה.

מכה"ת מכל התורה.

מכו' מכורך.

מכו"א מכאן ואילך.

מכו"כ מכל וכל.

מכילה"ג מכאן ולהבא הוא גובה.

מכ"ז מביא—מוליך—מראת כתב זה. מכל זה.

מכ"ח מכתב חתום.

מכ"ט מכמה טעמים.

מכ"י—י מכירת יוסף. מכלל יופי [ס]

מכי' מכילתא.

מכ"ל מר כדאית ליה.

מכלאש"ה מכלל לאו אתה שומע הן.

מכל"כ מכפר לכפר. מברך לכרך.

---

[1]) בגנזי ישראל בפ"ב ה"א צד 71 הפיץ הח' רייפמאן להגיה מקבי. ויש אומרים כי מלת מכבי שרשה יונית והוראתה חוזק וגבורה.

מכלע"ו[1]) מנוחתו כבוד לעולם ועד [ד].
מכ"מ מדה כנגד מדה. מותא כי מותא. מחשבה כמעשה. מכל מקום. מכמה מינים. מכת מרדות.
מכמה"ש מכל מלמדי השכלתי.
מכומ"כ מכאן ומכאן.
מכמ"ש מנוחתו כבוד משכנו שלום.
מכ"נ מלא כף נחת [ס].
מכנג"מ מדה כנגד מדה.
מכנדבי סימן למנין פסוקי פ' לך לך שהם 126 כגימטריא של זה השם.
מכנים איזמל בזכרים סימן הולין ד' לשמעתתא דר' מנשה במסכת זו, עיין בתוס' שם ודף ל"א ודף ל"ו.
מכנ"ש עיין זמן.
מכ"ס מכתב סגור.
מכ"ע מוכת עין. מכתבי עתים. מלכות כל עולמים.
מכ"פ מבואר כמה פעמים. מכמה פנים. מכתב פתוח.
מכפ"י משה כהן פורטי, חותם עצמו כן בס' פלגי מים בהשגותיו על ס' משבית מלחמות.
מכ"צ מוכה צרעת. מכמה צדדים.
מוכר חליש קונה חזק סימן במסרה כי לצמתות קדמאה ויקרא כ"ה כ"ג האמור אצל לא תמכר הוא רפי תנינא שם ל' האמור אצל לקונה הוא דגש.
מוכר בתו או ס"ת אינו רואה סימן ברכה לעולם (מגילה כ"ז).
מוכרי תכלת עיין אינו רואה.

מכ"ש—כ מכל שכן.
מכש"ע מפני כבודן של עניים.
מכש"ת מעלת כבוד שם תפארתו.
מכ"ת מעלת כבוד תורתו—תפארתו.
מכתבו לא ינשה סימן שנתן אד"ם הכהן לי"א אותיות השמוש המגיד שב"א צד 237.
מכת"ם[2]) מנוחתו כבוד תהיה מנוחתו (ל"ש).
מכתפו"ם האמ'רי והכ'נעני והחת'י והפ'ריזי והחו'י והיבוס'י (שמות ל"ד י"א). עיין כתופגמם.
מ"ל מובא למעלה. מובטח לו. מה להלן. מה לי. מושב לצים. מותר לך. מזמור לתורה [ס—ת]. מחנה לויה. מטה לוי [ס]. מיבעי ליה. מיגו להוציא. מי לימא. מים לחין. מכשול לב. מנא לן. מנוחו לטובה (ב"ש ול"ר). מסייע ליה. מעוט לילה. מענה לשון [ס]. מעשה לסתור. מעת לעת. מצי למימר. מצרף לחכמה [ס]. מרפא לנפש—לשון [ס]. משגב לדך. משכחת לה. משל למלך. משען לחם. מתחילין לומר. מתקיף לה. מתוק לנפש[ס]
מל' מלאים[3]). מלך מלכות.
מל"א מלכים א'.
מלא קמצו[4]) סימן בשו"ת זרע יעקב סי' פ"ה כי דשן בחולם היא חסרה יו"ד ודישן בקמץ היא מלאה יו"ד.
מלאש"ה מכלל לאו אתה שומע הן.
מל"ב מלוה ברבית. מלכים ב'. מנה לי בידך.
מלב"ו משל למלך בשר ודם.
מלבי"ם מאיר ליבוש בן יחיאל מיכל (גאון מפורסם בספריו).

---

[1]) אני מפקפק בר"ת זה על חי אין רגילין לכתוב מנוחתו כבוד, ואם על נפטר הרי זה מחליש האמונה בתחה"מ.

[2]) אין טעם בכפל מנוחתו פעמים ויותר נראה כי פתרונו מנוחתו כבוד תוך משכבו. כמו וינוח על משכבו.

[3]) במסרה לרוב הוא נקוד מ"ל לא כמשפט, עיין מבוא.

[4]) ובשביל שהס' הוא יקר המציאות הנני מעתיק לשונו. „שאלת ממני ליתן לך כלל בקריאת ס"ת בדשן ודישן שהרב בעל הטורים כתב כל יומא דס"ת וכו' וקשה עלי לחשוב בזה בשעת קריאת התורה—תשובה—אמת הוא שקשה למי שהוא ש"ץ לחשוב בזה שהמחשבה מבלבלת. והנה לך כלל שלא תצטרך לשום מחשבה כי דשן בחולם" וכו'.

מלב"ק מאי לאו בהא קמיפלגי.
מלד"ה מצוה לקיים דברי המת.
מלד"ח מצוה לשמוע דברי חכמים.
מל' דמל' מלא דמלא [מ].
מל"ה מה לי הכא. מה לי התם. מלאכי השרת. מלכות הרשעה. מלכותו לעולמי העולמים. מלשון הכתוב. מלת הקריאה. משפט לשון הקדש.
מלה"ד משל למה הדבר דומה.
מלה"כ מומר להכעיס. מלשון הכתוב.
מלה"פ מלשון הפסוק. מלת הפעל.
מלה"ק מלאכת הקדש. מלת הקריאה.
מלה"ש מה להצד השוה שבהן. מלאכי השרת. מלאכת השם. מלת השאלה.
מלה"ת מומר לכל התורה.
מל"ו מלא ואו [מ].
מלו"ה מה לנו ולצרה הזאת.
מלומ"ל מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול.
מל"ז מלמד זכות.
מלז"מ משנה לא זזה ממקומה.
מל"ח מותרה לדבר המור. מלבא לעלמא חיי.
מלח"מ מלחמת מצוה.
מלחש"ך ערובין צ"א כתב רש"י „מלהשך לא גרסינן, ולא ידעתי מהו" ועיין בתוס' שם פירושים שונים — ובעל העיטור ה' מילה כתב ומסתברא לן דלסימנא הגירסא היא כדי שלא נטעה בההיא דגיטין י"ח דגרסינן שם מתקיף לה ר' נתן... שתי נשים. משום הכי מנח סימנא מלהשך ר"ת מתקיף ל"ה ר' ח'סדא שני כלום—מ"ס—
מליב"ס מברכין לישב בסוכה.
מלי"ל מעות לא יוכל לתקון.
מל"ך משול לענן כלה.
מלך אין לארבה ויצא (משלי ל') סימן במסרה במכת הארבה „ויצא מעם פרעה" פי' ברוב שאר המכות כתיב ויצא משה מעם פרעה. אבל בארבעה לא נזכר משה שהוא המלך. שנאמר ויהי בישרון מלך.

(רא"ב במסה"מ שש"ל ומובא גם במנחת שי)
מלכא דמיך בשמשא סימן במסרה' לג"פ וחם בכה"ק. וחם לארוני המלך. (מ"א א' ב') אם ישכבון שנים וחם להם. (קהלת ד' י"ד) וחם השמש ונמס. (שמות ט"ז כ"א).
מלך אברהם עשר שנים שנפטר נתנשא לבדו סימן ב"ב צ"ב למאמרי ר' חנן בר רבא אמר רב, ושתי המלות מתנשא לבדו קאי על המאמר אפילו ריש גרגותא מן שמיא מוקמי ליה. כי ל ה לבדו המלוכה.— (דורש לציון וכבר קדמו בלמנצח לדוד) — בעל תו' תו"א כ' לפי שהדרש על והמתנשא אמר ר' חנן בעצמו לא בשבה רב. ואינו שייך למעלה. ולכן לא נאמר „ואמר" ע"ב בא בהסימן לבדו.
מלכ"ו מה לעם כי יבכו. (זה הוא מלך הגון שמשתתף בצרת הקהל)
מ'ל'כ'י' סימן במסרה לד' פעמים „ימצאון" בבקשת אברהם על סדום. אולי ימצאון שם ארבעים (מ) שלשים (ל) עשרים (כ) עשרה (י).
מלכיא אכלו נונין סימן במסרה, כי במלכים א' י"ב כ"ד תלחמון וזה המאמר בעצמו בדה"י ב' י"א ד' תלחמו.—ואין הסימן דגים (בארמות נונין) יאכלו רק המלכים. ובזה יזכר כי במלכים עם נון.
מלכיה סימן למנין פסוקי פ' דברים שהם 105 בגימטריא של זה השם.
מלכ"פ מבואר למעלה כמה פעמים.
מלכת שבא 1) סימן במסרה בפ' שמות ואם בת היא וחיה ובאסתר שרביט הזהב וחיה פי' באסתר המלכה נקוד וחיה בשוא.[1]) (רא"ב במסה"מ שש"ל). — 2) בספר פחד יצחק ערך גלות חותם הכם בסוף תשובתו מלכ"ת שב"א ולא ידענא מנו.—אח"ז מצאתי חתימה זו עוד בערך וושט. ומשם נודע לי כי שב"א הוא ר"ת שבתי בן אלישע

---

[1]) כבר כתבתי במקום אחר כי יש שהיו כותבין תחת שוא שבא בבית.

דילוזיקיו. אבל מלבת לא ידעתי פתרונה[1].
מ״ל מאן לימא לן. מה לי לשקר. משה ליב לילנבלום. (סופר מפורסם). משום לועג לרש.
מללה״נ מצות לאו להנות נתנו.
מלל״מ מהא ליכא למישמע מינה.
מל״מ מביא לידי מעשה. מלשון משנה. משנה למלך [ס].
מלמ״א מלמיתב ארמלו.
מלמ״ח מלאכת מחשבת.
מלמטלמ״ע מלמטה למעלה.
מלל״נ מצות לאו להנות נתנו.
מלנ״מ מליצה נמרצה.
מל״ע מערכי לשון עבר [ס]. משום לפני עור.
מל״פ מה לך פה.
מלק״ב מה לי קטלה בולה.
מלק״פ מה לי קטלא פלגא.
מלר׳ מלרע.
מל״ש מהדורות לחם שמים (בספ׳ יעב״ץ) מלבות שמים.
מלשבע״ה מובטח לו שהוא בן עולם הבא.
מלשד״ח מצוה לשמוע דברי חכמים.
מל״ש לל״ש מלילי שבת ללילי שבת.
מל״ת מומר לתאבון. מזמור לתודה [ס]. מלמד תינוקות. מסיח לפי תומו. מצות לא תעשה. מכשפה לא תחיה.
מ״מ מאי משמע. מאזני משקל. מאמר מרדכי [ס]. מארי מתניתין. מאן מפים. מגיד מישרים [ס]. מגיד מראשית [ס]. מגיד משנה [ס]. מה מצינו. מהומת מות. מודה מקצת. מורה מורינו. מזל מחכים. מזל מעשיר. מחיה מתים. מחמת מכה. מחמת מלאכה. מחמת מוקצה. מטה מוצעת. מטה משה [ס]. מטה משפט. מי מלא [ס]. מי מנוחות. מי מעכב. מי מריבה. מיני מזונות. מיתה משונה. מיתת משה. מכל מקום. מכת מרדות. מלאכת מחשבת. מלה מורכבת. מלוה מלכה. מלכות מצרים. ממלא מקום. מסכת מגילה—מדות—מכות—מנחות—מעילה—מעשרות—מקואות. מסירת מודעה. מעדני מלך [ס]. מעט מזער. מעות מזומנים. מעשה מרכבה. מעשה משוגע. מפני מה. מפקינן מיניה. מצות משה. מקדש מלך [ס]. מקום מנוחתו. מקרא מגילה. מקרא מפורש. מקרא מלא. מראה מקום. משאת משה [ס]. משוח מלחמה. משלוח מנות. משמע מזה. משנה מזל. משנה מקום. משרת משה [ס]. מת מצוה. מתי מדבר. מתון מתון. מתן מעות.
ממ״א מגיד מראשית אחרית. ממין אחר. ממלא מקום אבותיו. ממקום אחר. מופנה מצד אחד.
ממא״ה מפני מה אמר הכתוב
ממא״מ מצא מין את מינו.
ממא״ת מפני מה אמרה תורה.
ממ״ב מכל מרעין בישין.
ממב״צ מופנה משני צדדין.
ממ״ג מדות מגונות. מקרא מגילה.
ממד״ח ממדת חסידות.
ממד״ש מצות מילה דוחה שבת.
ממ״ה מלך מלכי המלכים. מנהג מבטל הלכה. מעשר מן המעשר.
ממה״ל מראה מקום הוא לו.
ממה״מ מלך מלכי המלכים. מעשר מן המעשר.
ממה״ק סימן ב״ב מ׳ להדברים שהם בפני שנים. מ׳חאה, מ׳ודעה, ה׳ודאה, ק׳נין.
ממה״ש מנהגים מכל השנה.
ממוגהו״א מקרא משנה וגמרא, הלכה ואגדה.
ממו״ד ממזר ודאי.
ממו״כ ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי.
ממומ״ב מעשה מרכבה ומעשה בראשית.

---

[1]) עתה מצאתי בפחד יצחק ערך טומאת אהל ב׳ פסק מלבת שבא. לבן אני חושב שאפשר כי „מלבת״ אינה ר״ת רק מלשון מלכי ישפר עלך, כלומר עצתי מחשבתי, והקוים מלמעלה אינם לסימן ר״ת כי אם מפני חדושה של המלה שבאה פה להוראה אחרת ממה שהיא בפסוק כמ״ש במבוא.

ממ"ח מלה ממון חסד—חסר.

ממו"ח מועד מועדים וחצי.

ממז"ר מבית מלא נבהי ריב. ש"ך עה"ת פ' לך.

ממח"א ארבעים מלאכות—מלקיות חסר אחת.

ממ"י מגיד מישרים ישן, מקום מיוחד.

ממ"כ ארבעים מכות. ממלכת כהנים.

ממכאה"פ מוציא מכח אל הפועל.

ממכ"ע מלא כל עלמין.

ממל"מ ממקום למקום.

ממ"מ מה מתוק מדבש. מחזה מול מחזה. מערכה מול מערכה. מוקצה מחמת מאוס. מקום מבועי מים. מתה מחמת מלאכה.

ממ"נ—פ ממה נפשך.

ממ"ס מחזיק ארבעים סאה. ממזר ספק.

ממ"ע מפני מראית עין. מוקצה מחמת עצמו. מקרא מגילה עדיף.

ממע"ד מזבח מוריד עליו דמעות. מקרא מגילה עדיף.

ממע"ח מוסיפין מחול על הקדש.

ממע"ל מנחם מענדיל—מענבין לעויק.

ממעק"ר ממעשה הקרבנות.

ממ"צ מלה ממון צדקה.

ממקו"א ממקום אחר.

ממקומ"י מתוך מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומון (דברים ל"ג) (אחר חתימת או הזכרת שם לתפלה אוצה"ם ש"א XVII).

ממקנט"י עיין פגמ"ש.

ממר"ל מה מכר ראשון לשני.

ממ"ש מדות משובחות. מכל מקום שהוא. ממה שכתבתי. ממשמע שנאמר. מסכת מעשר שני. משום מעשה שהיה.

מ'מ'ש'א'ו' סימן בס' פחד יצחק ערך מקראות בשם גופי הלכות. לחמשה פסוקים שאין להם הכרע. מ'חר מ'שוקדים ש'את א'רור ו'קם—מובא בתוס' ע"ז כ' ד"ה אחד.

ממש"ה ממכון שבתו השגיח.

מ"נ מאי ניהו. מאיר נתיבים [ס]. מגילה נקראת. ממה נפשך. מה נשתנה. מהררי נמרים [ס]. מורה נבוכים [ס]. מזכירין נשמות. מחצה נקבות. מיין נוקבין [ק]. מנהג נשים. מנסתרות נקני. מסירת נפש. מסכת נגעים—נדה—נדרים—נזיר. מעשה נסים. מצות נשים. מצח נחושה. מציל נפשות. מר נפש. מראות נגעים. משובב נתיבות [ס]. משיבת נפש. מתרחיש ניסא.

מ'ן'. אלה שתי האותיות נעזר מוצאן מן הנחירים ולכן הן נהלפות לפעמים זב"ז. (ס' לוח הפעלים ותל"ע).

מנ"א מנהג אשכנז. מנחם אב. מנחם אבלים. מנחת אהרן [ס].

מנ"ב מי נתלה במי.

מנב"ע מנוחתו בעדן.

מנב"ת מנשים באהל תבורך.

מנ"ד מהנה נורא דירתו. מלך נוצר דלים. (ד' בסיה"ש ול"ר ג' בשם מ'). מנחת דלות.

מן ההיא דברכות סימן ירושלמי פסחים פ"ג ח"ח שלא נטעה להחליף במשנה דער במה הן חוזרין דברי ר"מ ור"י זב"ז וא"ר יוחן סימנא מן ההיא דברכות שבמחלקותם שם לענין זימון כן מחלקותם כאן.

מנה"ז מורה נבוכי הזמן [ס]. מנורת הזהב. מנחת הזבח [ס].

מנה"י מלכות נצח הוד יסוד [ק].

מנה"מ מנא הא מילתא. מנא הני מילי. מנורת המאור [ס].

מנו"א מנשה ואפרים.

מנו"ב מניה וביה.

מנוה"מ מנורת המאור [ס].

מנוו"ד סימן במסרה כי במדבר כ"ז א' סדר בנות צלפחד הוא בן מחלה נעה והגלה ומלכה ותרצה א' ב' בלי ו' ג' ד' ה' עם ו'.

מנוח סימן למנין פסוקי פ' בלק שהם 104 בגימטריא של זה השם.

מנו"נ מה נאמר ומה נדבר. מה נדבר ומה נצטדק.

מנ"ז מיתת נזיפה (ד' בסיה"ש ול"ר) מנורת זהב [ס]. מנין זה.

מנ"ח מדליקין נר חנוכה. מנחת חנוך [ס]. סימן לשליש ברכות מגילה. מ'קרא מגילה ש'עשה

ג׳סים שהח׳יינו. (הלכות גדולות ה׳ מגילה).

מנ״י מנחת יהודה—יוסף—יעקב [ס]. מקבץ נדחי ישראל.

מני״ח משה בן יעקב חגיז (רב גדול ומחבר מפורסם). [1]) סימן ב״ב קנ״ד ר׳ מ׳איר ר׳ נ׳תן ר׳ י׳עקב ח׳כמים (רבנן). כלומר ר׳ מאיר ס״ל כר׳ נתן ור׳ יעקב כחכמים.

מני״ר מעלתו—מרן נרו יאיר. מר גיהו רבה.

מנ״ל מה נימא לך. מנא לן. מנא נפקא לן. מנחם נחום ליטינסקי (סופר).

מנ״מ מאי נפקא מינה. מנכסי מלוג.

מנמ״ד מרבה נכסים מרבה דאגה.

מנ״ס מנהג ספרד.

מנ״ע מנחם עזריה (רב גדול ומחבר מפורסם) מנחת עני [ס].

מנ״פ מנהג נר פרישה (ב״ש ולי״ר ולי״פ). מנהג פולין.

מנצפ״ך חמש אותיות אלה הנן כפולות כי בבואן בסוף המלה תמונתן משונה (מה שמסודרים לא כסדר הא״ב „כמנפץ" כתבו שהוא לרמז על מאמר חז״ל מנצפך צופים אמרום מן צופיך).

מנ״ק מה נורא קדושתו. מנחת קנאות [ס].

מנ״ר מר גיהו רבה.

מנ״ש מנורת שלמה [ס]. מנחת שבת. מנחת שי [ס]. משלם נזק שלם.

מ׳נ׳ת׳ חלקי זה הסימן נתן השל״ה לספרו שחלקו לג׳ חלקים תוכחת מ׳וסר נ׳ר תורה ת׳ורה אור.

מ״ס ארבעים סאה. מגלת ספר—סתרים [ס]. מדת סדום. מוחא סתימאה. מוכר ספרים. מלח סדומית. מלאך סמאל. מ״ס סתומה. ממתיק סוד [ס]. מנהג ספרד. מסכת סוטה—סוכה — סנהדרין — סופרים. מספר סדורי. מעולפת ספירים [ס]. מערכת ספרים. מצות סוכה. מר סבה. משה סופר (גאון מפורסם).

מס׳ מסטרא. מסכת. מספר. מסרה.

מס״א מחודשים סימן א׳ (בס׳ בית יוסף). מסטרא אחרא. מספרים אחרים.

מסא״י מסכת ארץ ישראל.

מס״ב מסכת ביצה—בכורות—בכורים—ברכות. מסלת ברזל.

מס״ג מסיג גבול. מסכת גיטין—גרים. מסרה גדולה.

מסג״ה מסגרת השלחן.

מס״ה מסכת הוריות. מסלת הלמוד. מסורת הגדולה—הקטנה. מסרת המסרה.

מסה״ב מסלת הברזל.

מסה״ג מסרת הגדולה.

מסה״ל מסלת הלמוד.

מסה״מ מסרת המסרה [ס].

מסה״ע מסוף העולם.

מסה״פ מסבות הפעל [ס].

מסה״ק מסרת הקריאה [ס]. מסרה הקטנה.

מסו״ל מלאך סמאל ולילית.

מסו״מ מסית ומדיה.

מסו״ע מלחמת סיחון ועוג.

מס״י מסלת ישרים.

מסכינא גרמא ועפרא סימן בס׳ אכלה ואכלה. צד 177 לתרין כל וחד וכל שבאים במתג שלא כמשפט. כל אחי ר ש שנאהו (משלי י״ט ד׳) כל ע צ מ ו ת י תאמרנה (תהלים ל״ה י׳) וכל בשליש ע פ ר הארץ. (ישעיה מ׳ י״ב)

מס״כ מסכת כלה.

מס״ל מסייע ליה. מסרת סיג לתורה [ס].

מס״נ מסירת נפש.

מסעו״ס מסוף עולם ועד סופו.

מס״ק מסכתות קטנות. מספר קטן. מכירת קולמוס. מסרה קטנה.

מס״ר מזל סרטן.

מס״ת מוציאין ספר תורה.

---

[1]) כתב בלמנצח לדוד בתיבת מנית קא רמיז טעמא דתרווייהו דכל חד מינייהו מניח הדבר על חזקתו. אלא דמר עדיף ליה חזקת הגוף דהשתא בריא הוא ומחזקינן ליה בחזקת בריא אפילו לאפוקי ממונא. ומר מניח הממון בחזקתו דהמע״ה.

מסת"ם מוכר ספרים תפלין ומזוזות.
מ"ע מאור עינים [ס]. מאירת עינים [ס]. מגדל
עוז [ס]. מגלה עמוקות [ס]. מגלה עפה [ס].
מה ענין. מזכיר עון. מזכרת עולם. מחברת
עמנואל. מחמת עצמו. מטה עז. מוטל עליו.
מים עליונים. מכשול עון. מכתבי עברית [ס].
מכתבי עתי. מוכת עין. מלאכת עבודה. מלך
עליון. מנהג עולם. מנוחתו עדן. מנחם עזריה
(גאון מפורסם). מנחת עני [ס]. מנחת ערב [ס].
מסכת עדיות—עוקצים—ערובין — ערכין—
ערלה. מעשר עני. מצות עשה. מראית עין.
מר עוקבא. משרת ענבים. מתנת עניים.
מע' מעלת. מערבאי [ס]. מעשר.
מע"א מוכת עץ אני. מענין אחר. מערכת
אלהים [ס].
מעא"ה מחללין עליו את השבת.
מעאמי"ל מגיני על אלהים מושיע ישרי לב.
מעא"ק מעונה אלהי קדם.
מע"ב מעניש בראיה. מעשה בראשית. משגה
עור בדרך. משם ע"ב [ק].
מעב"ד מעשה בית דין.
מעבול"מ מעלין בקדש ולא מורידין.
מעב"ל מעבר לדף.
מעב"ר מעניש בראיה. מעשה בראשית.
מע"ג מעל גבי. מעלי גרה. מעין גנים. מעין
שליש. מערכת גדולים.
מעג"ק מעל גבי קרקע.
מע"ד מעביר על דעתו.
מעד"ב מאי עמא דבר.
מעדי סימן למנין פסוקי פ' שמות שהם 124
בגימטריא של זה השם הנזכר בעזרא י' ל"ד.
מעדי"ט מעדני יום טוב [ס].
מעדש"מ מעין דוגמא של מעלה.
מע"ה מודה על האמת. מעלה עליו הכתוב.
מעין הדעת. מראה עיני הכהן. משה עליו
השלום.
מעה"ב מעון הברכות. מעין עולם הבא.
מעה"ד מעין הדעת.
מעה"ח מעין החכמה. מעין החתימה.
מעה"כ מעלה עליו הכתוב. מראה עיני הכהן.

מעה"מ מברך על המחיה. מעריך המערכת [ס].
מעהמ"צ מעשה המצות.
מעה"ס מעביר הסדרה.
מעה"פ מחזיר על הפתחים.
מעה"ק מעשה הקרבנות.
מעו' מעוברת. מעולם.
מעו"ב מעין ובור.
מעומ"ט מעלה ומטה.
מעומל"ת מצות עשה ומצות לא תעשה.
מעו"ע מעולם ועד עולם. מעתה ועד עולם.
מושך עצמו ואהר עמו.
מעות הבאות ממדינת הים עיין אינו רואה.
מע"ח מאיר עיני חכמים [ס]. מעין חכמה [ס].
מעין חתום.
מע"ט מעשים טובים.
מע"י מאיר עיני ישראל. מעבר יבק [ס]. מעגלי
יצחק [ס]. מעשה ידי.
מעי"א מעשי ידי אדם.
מעיו"ט מערב יום טוב.
מעי"ח מעין שמנה עשרה.
מעי"מ מעז יצא מתוק.
מעי"ש מעיני ישועה [ס].
מע"כ מחל על כבודו. מעלת כבודו.
מעכ"ת מעלת כבוד תורתו.—תפארתו.
מע"ל מאבד עצמו לדעת. מעבר לדף. מעבר
לעבר. מעבר לים. מעוט לילה. מעידן לעידן.
מענה לשון [ס]. מעשה לסתור. מעת לעת.
מקשה עצמו לדעת. משה עלה למרום.
מעל' מעלתו.
מעל"ד מעבר לדף.
מעל"ה מעלה עליו הכתוב.
מעלי"ל מעות לא יוכל לתקון.
מעלין בקדש ולא מורידין זה הסימן מביא
רא"ב במסה"מ ש"ל בשם המסרה. על
דישן דשן. וא"י לע"ע פירושו.
מעל"ע מעבר לעבר. מעידן לעידן. מעיר לעיר.
מעת לעת.
מע"מ מחצה על מחצה. מעביר על מדותיו.
מעדני מלך [ס]. מעמיד על מעותיו. מעשה
מרכבה. מתרעם על מדותיו.

מעמה"ת מצות עשה מן התורה.

מעמ"ב מעשים מבוערים.

מעמ"ל מתנה על מנת להחזיר.

מעמ"ס מעיקרא מאי סבר.

מעמש"ב מתנה על מה שכתוב בתורה.

מע"נ מפני עגמת נפש. מרכבות עמי נדיב.

מע"ס מעולפת ספירים [ס]. מערכת ספרים (בשה"ג).

מע"ע מעשר עני.

מעע"ז מעין עבודה זרה.

מע"פ מים עפר. מלוה על פה. מעל פניו. מערב פסח.

מע"צ מעגלי צדק [ס]. מעט צרי [ס]. מעין צדקה [ס]. מעל צוארו.

מעצ"ד מעגלי צדק [ס].

מעצ"ל מאבד עצמו לדעת.

מעצ"פ מערבית צפונית.

מע"ק מאזנים עקרב קשת (מזלות של חדשי תשרי חשון כסלו). מאמר עולם קטן [ס]. מזל עקרב. מעשה קדירה. מעתיקא קדישא.

מ'ע'ק'ף' ר'כ'ש'ם' ק'ו'ה'[1]) סימן במסרה משכנא בתראה ר"ל דעשיה. מ'שכן יריע'ות ק'רשים פ'רכת אר'ון כ'פרת ש'לחן מ'נורה מזבח הק'טרת מזבח העו'לה כיו'ר הח'צר.

מע"ר מענה רך. מעשה רוקח [ס]. מעשר ראשון. משים עצמו רשע.

מערו"ת מקום עפר רמה ותולעה.

מעש"ה העג"ל מפתח עניבה הקשר הכותב הולך על גחון לשבני (ג'ול"ד וליו"פ).

מעשהז"ג מצות עשה שהזמן גרמא.

מעשיביצ"ו מגדל עז שם י"י בו ירוץ צדיק ונשגב.

מעש"ט מעשה שטן.

מעשים, צדקה, קרבן, כהן, מנעל, תענית, ברזל סימן ברכות ל"ב למאמרי ר' אלעזר ור' יוחנן שם. ומלת תענית היא סימן להא דרבא לא גזר תעניתא. ולפי"ז הסימן אינו נכון שרומז לקבוץ מאמרים מאמוראים שונים אף לא בענין אחד[2]).

מעמשבב"ת מתנה על מה שכתוב בתורה.

מעש"ק מערב שבת קדש. מצות עשה של קריאה.

מעש"ש מעשה שבת. מעשר שני.

מעש"ת מעלבונה של תורה.

מע"ת מעלת תורתו — תפארתו. מעשה תלוי. מתנה על תנאי.

מ"פ מאיר פאדווא (גאון מפורסם). מאיר פאפירש (מקובל מפורסם). מגמת פניו. מחכימת פתי. מי פירות. מים פושרין. מלכות פרס. מלכי פולין. ממ פתוחה. מנהג פוזנא—פולין—פורים—פיהם—פראג. מנהג פשוט. מסכת פיאה—פסחים—פרה. מפרים פרסה. מפתח (שם ספר במסרה אוצה"ס לבן יעקב 630 בשם שברי לוחות לפי הכלל שמסר לנו רא"ב בראש שער שברי לוחות מובא במבוא הספר היה צ"ל מפ' לא מ"פ). מציא פסוק [ס]. משא פנים.

מפ"א מפי אחרים. מפעם ראשונה.

מפ"ב—ש"ב מגלה פנים בתורה—שלא כהלכה.

מפד"ש מפני דרכי שלום.

מפ"ה מופת הדור. מפי הגבורה—המתורגמן. מפני הכבוד—המינים. מפירוש הקונטרס.

מפה"ג מפי הגבורה. מפתח הגמרא.

מפה"ד מופת הדור (תאר על חכם מצויין). מפי הדבור. מפני הדליקה.

מפה"כ מפני הכבוד.

---

[1]) הסימן הזה קצת מגומגם. ונ"ל כי במקום „קוה" צ"ל כח"—ועיין רכשם.

[2]) בדקדוקי סופרים הגירסא „מעשה הצדקה קרבן כהן מיום ליום". ומאמר כהן שהרג את הנפש הוא ג"ב שם לר' אלעזר. כברי"ף ורא"ש בפ"ק דמגילה ובפסקי הרי"ד. ולפי"ז כל מלות הסימן הם למאמרי ר' אלעזר. גם הם נקשרים בענין שנוחים לזכרון—בס' למנצח לדוד מסתפק אם בהסימן מלת תענית קודמת למלת מנעל או להפך. ומתקשה לתת ענין להביטו עפ"י קבלה.

מפה"מ מפלג המנחה. מפני המינים.

מפהמ"ת מפי המתורגמן.

מפה"נ מפני הנוצרים.

מפ"ו מצות פריה ורביה.

מפו' מפורדים. מפורסם. מפורש.

מפומק"ש משא פנים ומקח שחד.

מפ"ז מפני זה. מנוחתו פאר זכול (כמו נ"ע מב"ע לנפטר בס' בית מועד).

מפה"ב מלבין פני חברו ברבים.

מפי"ה[1]) מי פתי יסור הנה.

מפיק ד"ך ועייל ס"ך[2]) סימן סנהדרין נ"ו תנא דבי מנשה מוציא מכלל שבע מצות בני נח ד'ינין וברכ'ת ה'. ומכנים במקומם ס'ירוס וכ'לאים.

מפיקים מזן אל זן סימן במנחת שי. כי בתהלים ל"א ג' לצור מעוז ושם ע"א ג' לצור מעון כמו הבא זיין קודם לנון.

מפ"כ מפני כבודו. מפני כל.

מפכש"ע מפני כבודן של עניים.

מ'פ'כ'ת'ג'ו'ם סדרן של האומות ביהושע כ"ד י"א האמ'רי והפ'רזי והכ'נעני והחת'י והג'רגשי החו'י והיבוס'י. עיין כתופגמ"ס.

מפ"ל מאמר פרפראות לחכמה [ס]. מפורש למעלה.

מפ"מ מפני מה.

מפ"ע מפי עצמו.

מפ"פ משום פתחון פה.

מ'פ'ק' סימן במסרה כי בדברים ח' י"א כתיב מ'צותיו ומשפ'טיו וחק'תיו — נ"ל כי צ"ל צ'פ'ק' כמו להלן ק'פ'ץ'.

מפר"ת מפרש רבינו תם,

מפש"ג מפת של גוי.

מפש"כ מפת של כותי.

מפתח מ'טר פ'רנסה ת'חית ה'יה. רמז לד' מפתחות שלא נמסרו לשליח כדאמרי במערבא. תענית ב'.

מ"צ מאזני צדק [ס]. מאורעות צבי [ס]. מורה צדק [ס]. מזל צומח [ג]. מורחית צפונית. מים צלולין. מיתת צדיקים. מוכה צרעת. מלא צואר (בדיני שחיטה). מעגלי צדק[ס]. מצודת ציון [ס]. מצות ציצית. משום צער. משיח צדקנו. משפטי צדק [ס].

מצ"א מצד אחד—אחר.

מצ"ג מציאות גמורה.

מצ"ד מצודת דוד [ס].

מצ"ה מצד הדין—היושר.

מצה"ד מצד הדין.

מצה"י מצד היושר. מצות השם יתברך.

מצהש"י מצות—מציאות השם יתברך.

מצו"ע מצוה ועושה.

מצו"פ מצודתו פרושה (רב שממשלת רבנות מתפשטת גם על מקומות אחרים חוץ לעיר מושבו—או שהוא נבון להעתיק משכנו לעיר חדשה, כותב על המקומות החוציים או החדשים ומצו"פ ל...).

מצו"ת מילה ציצית ותפילין.

מצ"ח מצות חליצה.

מצ"י מעוז צור ישועתי.

מצכה"נ מציאות כל הנמצאים.

מצ"ל מצי למימר. מצות לא תעשה. מצרף לחכמה [ס].

מצ"ע מצד עצמו. מצות עשה.

מצ"פ מצודתו פרושה. מצעא פסוק [ס].

מצפ"ץ בזהר בראשית בפסוק ויעש אלהים את שני המאורות בנוי לשם המפורש בחלוף האותיות באלפא ביתא דא"ת ב"ש[3]).

---

[1]) זה שרמזו חז"ל לא מפיה אנו חיים.

[2]) זה הסימן יש לו ענין. דרך העולם שאת הדך והעני מוציאין כי חכמת המסכן בזויה. ואת העשיר שיש לו סך ממון מכניסים וחולקים לו כבוד.—ובל"ל פי' ע"ד רמז מתאונן על אלה שמתרחקים מדת האמת שבה ד"ך עשרים וארבעה ספרים ובמקומם מכניסים ס"ך ספרי כזב.

[3]) עיין עקרים מאמר ב' פ' כ"ח ועיין בחזקוני שמות על פסוק אהיה אשר אהיה ובפרש

מצ"צ מצודת ציון.

מצ"ק מצבת קבר. מצבת קדש [ס].

מצ"ר מעשה צדקה רוצה (ז' ול"ר).

מצ"ש מוצאי שבת. מצוי שלם (ג').

מצש"ת מוצא שפתיך תשמור. מוצאי שמחת תורה.

מ"ק מאי קרא. מאמר קדושין [ס]. מאנדעלקערין (סופר מפורסם). מדבר קדמות [ס]. מדרש קהלת. מהדורא קמא. מועד קטן (מסכת) מחזור קטן (כן יקרא בפי בעלי העבור תקופה של 19 שנה שבה משתוים במעט שנות הלבנה עם שנות החמה) מים קדושים[ס]. מנחה קטנה [ס]. מנחת קנאות [ס]. מסכת קדושין—קנים. מסרה קטנה (והיא המסרה הקצרה הרשומה על גליון הספרים). מספר קטן, (כפי בעלי הגימטריאות). מעוט קמא. מקום קבורת. מקום קדוש. מקראי קדש [ס]. מר קשישא. מרא קמא. משה קבל (פ"א דאבות). משה קאמיאנסקי—קליין (סופרים במכ"ע) משרא קטרין [ס].

מק"א מאי קאמר. מקום אחר.

מק"ב מנין מאה ברכות.

מקב"ש ומחב"ה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל.

מק"ג מקראות גדולות.

מק"ד מקור דם. מקיז דם.

מק"ה מאמר קדוש השם. מקור האמת—הדין.

מקה"ח מקור החיים—החכמה.

מקה"ש מקדש השבת.

מקה"ת מאטר קריאת התורה. מקור התענוגים.

מק"ו מדת קל וחומר.

מקו' מקום. מקושית. מקושר.

מקו"ח מקל וחומר. מקור חיים. משלם קרן וחומש.

מ'ק'ו'ם ג'ר'ד' מ'תג ק'לה ו' אותיות (בגד כפת) מ'שרת ג'סוג אחור. ד'ומות ד'גש—סימן לשוא נע.

מקום שיפה כח הבן הורע כח האב
מקום שהורע כח הבן יפה כח האב
סימן במנחת שי כל בן בעור מלא. כל בנו בער חסר.

מקו"פ מקום פנוי.

מקו"ק מקדש וקדשיו.

מקו"ש מקום שמואל [ס].

מק"ז מקום זה.

מק"ח—י מקור חיים [ס].

מק"ט מקבל טומאה. מקח טעות.

מקט"א מקטני אמנה.

מק"י מורשה קהלת יעקב.

מקי"א משומדים קראים יונים אפיקורסים—ג'.

מ'ק'י'י'ן' מ'תנה ק'נין י'שראל צ'ואה ס' „מקין בן חי" שו"ת בענינים. אלו ר"ת מקיץ. קושט' תקי"ז (אוצה"ס).

מק"ל מוציא קרי לבטלה. משה קליינמאן (סופר).

מקל"ה מקבל לשון הרע.

מק"מ מקדש מלך [ס].

מקמ"ח מקור מים חיים [ס].

מקמ"ל מאי קא משמע לן. מאי קא מיבעי ליה.

מק"נ מקיצי נרדמים (חברה שנוסדה להוציא לאור ספרי הראשונים שנשארו בכת"י).

מק"ס מאי קא סבר. מקום סכנה.

מק"ע מאי קא עביד.

מקע"ה מספר קטן עם הכולל.

מקץ עד מקץ אותם[1]) טל סימן במנחת שי דברים ל"א בשם בעל מנחת כהן. כי מלת אותם ל"ט פעמים מלאה בתורה. ופי' המגיה שם שהכונה בפ' מקץ בראשית מ"א ח' הוא הפעם הראשון מלא. ודברים ל"א בפסוק מקץ שבע שנים הפעם האחרון. ובין כלם ל"ט—עיין שראשי.

מק"ק מקהלת קדש. מקרא קדש.

מקק"ל מאי קשיא ליה.

חסר א' צד 9—38 התחכם ה' אהרן הארין למצא טעם להוראה.

[1]) נ"ל כי בהסימן חסרה מלת „מלא" לפני אותם. ובזה יהיה לו ענין.

מקרעב"ב מן קרני ראמים עד ביצי כנים.
מק"ש מצות קרית שמע. מקבל שבת. מקפח שכר. סימן פסחים קי"ב לשלשה דברים שצוה ר' ישמעאל ב"ר יוסי את רבי. מ'זם מק'ח אש'תך [1].
מקשיי"ה הראשונים היו קורין לכ"ד ספרי הקדש תנ"ך—מקדש יה—ונשתבש בפי ההמון וקורין לו מקשייה ועדיין נשאר בערי המערב. והה"ר חיד"א שאל אותם מאי קשיא להו ואין פותר. והבינם הוא פשר דבר. (מורה באצבע להאזולאי אות קי"ה).
מקת"מ משה קבל תורה מסיני.
מ"ר [2]) מאה רבנים. מדה רעה. מדרש רבה. מדרש רות. מדת רחמים. מה ראית. מורא רבך. מזג רע. מי רגלים. מים ראשונים. מים רות. מים רותחין. מכה רובא. מלא רצון [ס]. מלאכי רחמים. מעלת רבי. מענה רך. מעשה רב [ס]. מעשה רוקח [ס]. מעשה רקם [ס]. מעשר ראשון. מפי רבינו. מרבה רגלים. מרת רות. משה רבינו. משה רייבערסאן (מדקדק מפורסם). משה רייננ (סופר מפורסם). מושבל ראשון. משנה ראשונה. משפחת רם. מתי רעב.
מ"רא מדרש ר' אליעזר (עיין מדר"א). משנת ר' אושעיא.
מראב"י משנת ר' אליעזר בן יעקב.
מ'ר'א'ה' מ'שלים ר'מזים א'גדות ה'לכות. ס' מראה חיים על ענינים אלו (אוצה"ס).
מרא"ט מנהגי ר' אייזיק טירנא.
מרא"ם מרישא אסיפא ז'.
מר"ב מסעות ר' בנימין.

מרבד ס"ט מרדכי בן דוד סטרעליסקער (סופר ומשורר מפורסם).
מרדע"א מרי דביא על אסתר.
מרה"צ מראות הצובאות [ס].
מר"ה מסכת ראש השנה.
מרו"מ מרובעות מנוקדות.
מרו"נ מבקר רואה ואינו נראה. כן חותם לפעמים ה' צבי שערעשעווסקי.
מריש"ט מריקה ושטיפה.
מרזמ"א סימן חולין ס"ג לעוף „שקיטנא" אריכי שקי וסומקי שריא. ופירש"י שם עוף שהיה מוחזק להם בטהור ושוקיו ארוכין וגופו אדום.
מרו"ר מזי רעב ולחומי רשף. מכף רגל ועד ראש (חות יאיר).
מר"ח מלא רוח חכמה. משנת ר' חייא.
מר"ט מרגלית טובה [ס].
מר"י לר"י מריש ירחא לריש ירחא.
מרכמ"ש מורא רבך כמורא שמים.
מר"ל מה ראית לומר. מודעא רבה לאורייתא.
מרל"ע מאיגרא רמא לבירא עמיקתא.
מר"מ מה ראית? מסתברא.[3])
מרמ"ב מנע רבים מתוך ביתך.
מרמ"ח מענה רך משיב חמה.
מרמ"י מה רבו מעשיך י"י.
מרמ"ע מלאכי רחמים משרתי עליון.
מרע"ה משה רבינו עליו השלום.
מרפ"א מורינו ר' פרץ אליה. (ל"ש ול"ר) ממרי רשוותך פארי אפרע.
מרפב"ת מעלת רום פאר בכוד תורתו.
מר"צ מצוה רצונית.
מרקל"ב מה ראה קרח לשטות כזו.

---

[1]) פי' בלמנצח לדוד דנקט מלה זו שיש בה הוראה מגברא קשישא שקבל רבי מר' ישמעאל בר' יוסי. אעפ"י שהיה רבי חכם גדול ונשיא היה מקבל דבריו והרבה פעמים אמר עליו. כבר הורה זקן.

[2]) בתוס' תמורה מוזכר כמה פעמים מ"ר ולא ידענא מנו. ואי אפשר לפרש שהפתרון הוא „מפי רבינו" מפני שפעמים אחדות כתוב רמ"ר משמע שזה שם חכם. ואפשר שגם רמ"ר פתרונו „רבינו משום רבו" וצ"ע.

[3]) זה מתנגד מאד להגיון שיהיו שאלה ותשובה משולבים בר"ת אחד, ובכ"ז מצאתי כן.

מר״ר מרווה רווה.
מר״ש לר״ש מריש שתא לריש שתא.
מ״ש מאי שנא. מאיר שפירן (מהנקדנים עיין אוצה״ס לבן יעקב 630. ובמסה״מ שער שברי לוחות כ׳ שפידין[1]). מאנדעלשטאם. (שלשה אחים חכמים מפורסמים) מגיני שלמה [ס]. מגן שאול [ס]. מדה שוה. מדרש שמואל [ס]. מה שאמר. מה שכתב. מולד שעבר. מוצאי שבת. מורא שמים. מזל שור. מחלל שבת. מי שברך. מי שמת. מי שענה. מוכה שחין. מיכעלשטאדט. מכתב שלמה [ס]. מכתבים שונים [ס]. מלאכי שרת. מלמד שיח [ס]. מלוכת שאול [ס]. מלות שונות. מלכות שמים. מלכת שבא. מנחת שבת [ס]. מנחת שי [ס]. מנחת שמואל [ס]. מסכת שבועות—שביעית—שבת—שמחות—שקלים. מעיד שקר. מעשה שליח. מעשה שומר. מעשר שני. מפה שלחן (ו׳ ול״ר) מפקיעי שערים. מצה שמורה [ס]. מקבל שכר. מרה שחורה. משלי שועלים [ס]. משפט שלמה [ס]. משפטי שבועות [ס]. משפטי שמואל [ס]. מתן שכר. מתתיהו שטראשון. (חכם מפורסם).
מש״א מה שאמר. מה שאפשר. משם אחד. משקל אחד.
משא״א מה שאי אפשר.
משאב״ל מפני שאין בקיאין לשמה.
משאיל״מ מתוך שאינו יכול לשבע משלם.
משא״ב מה שאין בן. מה שאמרו באן.
משאל״ס מים שאין להם סוף.
משאל״ת ממון שאין לו תובעים.
משאמ״ו מי שאינו מצוה ועושה.
משאע״ב מי שאינו עושה בן.
משאצל״ג מלאכה שאינה צריכה לגופה.
משאק״ב מה שקנתה אשה קנה בעלה.
משאת״ל מום שבך אל תאמר לחברך.

מש״ב מדי שבוע בשבוע. מדי שבת בשבתו. מחאה שלא בפניו. מי שברך. מפני שיש בו. מרבין שלום בעולם. משום שכר בטלה. מתן שכרה בצדה.
משבעש—יב״ש מי שטרח בערב שבת—יאכל בשבת.
מש״ג מרדכי שמואל גירונדי (חכם מפורסם) משלם גמול.
משג״ב קונטרס „משג״ב לדך״ תקונים והשמטות למ׳ שה״ג ח״ב.
משגע״ח עיין אסנת.
משד״ל מה שדומה לו.
משדו״ה משלם ארבעה וחמשה.
משד״ש מאי שייר דהאי שייר.
מש״ה מאי שנא התם. מדרש שיר השירים. מה שאחר הטבע. מה שאמר הכתוב. מהלך שבילי הדעת [ס]. מחלוקת שמאי הלל. הכל שמעו מסיני. מטטרון שר הפנים. משום הכי. משורת הדין. משל הם. משה שר התורה. משה שת הבל [ק]. משעה ההיא.
מ׳ש׳ה׳ א׳י׳ת׳ן׳ ו׳כ׳ל׳ב׳ אלה האותיות הם לשמוש. סימן רגיל בפי המדקדקים.
משה״ב משמרת הבית [ס].
מש״ה ב״ר לי״ב מי שקורא הכתב בלא רשות לא יבא בקהל. כן כותבים ע״ג מכתב סגור (ת׳ בהדר״ג ד׳. ז׳.)
משה״ד משורת הדין.
משהז״ג מצוה שהזמן גרמא.
משה״ח משגית החברה.
משה״ט משפטי הטעמים [ס].
משה״כ משום הכי כך. ג׳ בשם וו׳
מ׳ש׳ה׳ כ׳ת׳ב׳ א׳ל׳י׳נ׳ו׳ סימן שנתן ר׳ משה קמחי[2] לי״א אותיות השמוש.
משה[3]) עבדי מת משה עלה אל האלהים
ר׳ משה ב״ר יוסף מטראני (המבי״ט נפטר

[1]) בהמגיד שי״ג צד 293 בשם ר׳ חיים ב״ר בצלאל „שפרינץ״
[2]) הח׳ הרכבי בהמגיד שכ״א צד 181 מביא זה הסימן בשם ר׳ יעקב בן שלמה. אך חבריה לגוזזה שם צד 219.
[3]) הה״א היא לסימן האלפים ובחנם נבוך בזה השה״ג—

ה"א ש"מ ונתנו עליו אלה הסימנים. (קוה"ד).
משה"ק משמרת הקדש (הוספה לס' דעת קדושים)
משה"ר משיב הרוה.
משואיל"מ מחויב שבועה ואינו יכול לשבע משלם.
משו"ה משום הכי.
משוה"ע מי שאמר והיה העולם.
משו"מ משכב ומושב. מתפלל שבע ומתודה.
משו"פ משוה פרוטה, משום פנים.
משו"ק משלי שיר השירים וקהלת.
מש"ז מי שזכה. משבצות זהב [ס]. משום זה. משום זוגות.
מש"ז לש"ז מי ששנה זו לא שנה זו.
משז"ל מוציא שכבת זרע לבטלה.
מש"ח מיתה של חבה.
משח"ב מהר שלל חש בז.
משחב"ה משהרב בית המקדש.
משח"ה—ל מזמור שיר חנוכת הבית—לדוד.
מש"ט מדרש שוחר טוב.
מש"י מהולל שם י"י, מנחת שי [ס].
משי"ב מששת ימי בראשית.
משי"ח מורי—מר שיחיה.
משיחה על סימן במסרה דגבי כהן משיה ויקרא ד' ה' כתיב החלב המכסה על הקרב. ושארא את הקרב. וענין הסימן שלשון משיחה נקשר לרוב עם על ומשחת אותו למלך על ישראל וכדומה.
משיל"ם מים שיש להם סוף.
מש"כ מה שכתב כאן, משום כך.
משכ"ה מעשה שהיה כך היה.
משכו גברי לגברא[1]) סימן יומא נ"ט שתלמידי ר' שמעון משכו את ר' ישמעאל לחזור בו ולומר כדבריהן.
משכו"מ משכב ומושב.
משכינהו גברא לגבריא[2]) סימן זבחים קי"ט שר' שמעון שהוא יהידי משך את תלמידי ר' ישמעאל להניח דברי רבם ולומר כדבריו.
משכח"ל משכחת לה.
משכ"ב מה שכתב בגודו.
משכ"ל מה שכתבתי למעלה.
משכ"פ מבקש שכר בפנחס.
משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא סימני הפרשיות שקוראין בפסח. בגילה ל"א שו"ע או"ח סי' ת"ץ משכו וקחו לכם. שור או כשב. קדש לי כל בכור. אם כסף תלוה. פסל לך. במדבר סיני שבפ' בהעלותך. ויהי בשלח. כל הבכור—בלמנצה לדוד פי' ענין הסימן עפ"י דרוש יפה.
מש"ל מה שכתבתי למעלה. מה שנהגו לומר. מוציא שם לבטלה. מוריש שבועה לבניו. משנה למלך [ס].
משל"א מצוה שבאה לידי אקיימנה.
משלא"ת מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה.
משל"ב מחאה שלא בפניו.
משל"ה מתנות שלא הורמו.
משלה"ל מה שטענו לא הודה לו.
משלי"ה—ש מזמור שיר ליום השבת.
משל"כ מה שלא כן.
משל"ל משום לועג לרש. מתוך שלא לשמה.
משלפ"ב מי שיש לו פת בסלו.
משל"ר מי שלא ראה.
משל"ש מהלוקת שהיא לשם שמים. משבת לשבת.
משל"ת מוכה שטרא לבי תרי. ממון שאין לו תובעין.
מש"מ משום שלום מלכות. משנה מקום. משנה מזל. מתנת שכיב מרע.
משמ"כ מה שמעלתך כתב.
מש"נ מקום שנהגו. משובב נתיבות.
משני"צ משרש נחש יצא צפע.

[1]) ענין הסימן שהרבים נצחו את היחיד. ואפשר שהיה זה מאמר מפורסם אצלם על הפסוק וימשכו את יוסף.

[2]) ענין זה הסימן הידושו, שהיחיד נצח את הרבים.

מש"ס משום סכנה.
מש"ע מה שכתב עוד. מלחמה של עמלק. מנהגו של עולם [ס].
משעבי"ה משמש עבודת בית האלהים (תאר בפי הקראים. עיין אבני זכרון).
משע"ה משעלה עמוד השחר.
משע"נ מי שעשה נסים.
משע"ע מה שעשה עשוי.
מש"ע ק"ר מה שקנה עבד קנה רבו.
מש"פ משא פנים. משום פנים.
משפ' האי' משפט האישיי.
משפ' החל' משפט החלקיי.
משפ' המוח' משפט המוחלט.
משפ' השו' משפט השולל.
משפ' מה' משפט מהופך.
משפ' מח' משפט מחייב.
משפ' סת' משפט סתמי.
משפ"ט מענ"ה מט"ה[1]) סימן סנהדרין ל"ד לשלשה מאמרי ר' אחא (זי"ס חייא) בר פפא. שם ובדף ל"ז ע"א וע"ב (עיין חי' מהרש"א).
מש"צ מיכאל שליח צבור (ד).
מש"ק מה שאמר קרא [ז]. מוצאי שבת קדש. מחלוקת של קרח. מחצית שקל [ג]. מטיבן של קרובים. משה קורדווירו (מקובל מפורסם).
משקה"י משקדש היום.
משקו"ח—וא משלם קרן וחומש—ואשם.
משק"ע ק"ר מה שקנה עבד קנה רבו.
מש"ר מה שכתב רבינו. מוציא שם רע. מפלתן של רשעים. משום רבינו. משם ראיה.
מש"ר ומש"ס מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא.
משרז"ל מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה.
משרמ"ה מדרשו של ר' משה הדרשן.
משרע"ה משה רבינו עליו השלום.
מקש"א מקצת שבחו של אדם.
מש"ש מוסף—מנחה של שבת. מה שכתבתי שם. משנה שלמה שנינו.
משש"ל מוציא שם שמים לבטלה.
משש"צ מתן שכרם של צדיקים.
משש"ק מערכה שניה של קטרת.
מש"ת מאי שנינן תמן. מדבר שקר תרחק. מולד של תהו. מוצא שפתיך תשמור. מחברת שערי תפלה. משנה תורה.
מ"ת מאיר תהלות [ס]. מאי תקנתיה. מאן תנא. מגלת תענית. מדרש תהלים—תנחומא. מהדורא תנינא. מחמת תשמיש. מים תהתונים. מכחישי תורה. מכתב תהיה [ס]. מלמדי תינוקות. מסכת תמורה — תמיד — תענית — תרומות. מעלת תורתו—תפארתו. מעשה תלוי. מצות תורה. מרביצי תורה. משנה תורה. מתן תורה.
מת מתוך השחוק סימן יפה לו.
מת מתוך הבכי סימן רע לו.
מת פניו כלפי העם סימן יפה לו.
מת פניו כלפי הכותל סימן רע לו.
מת פניו למעלה סימן יפה לו.
מת פניו למטה סימן רע לו.
מת פניו ירוקין סימן רע לו.
מת פניו צהובין ואדומין סימן יפה לו.
מת בערב שבת סימן יפה לו.
מת במוצאי שבת סימן רע לו.
מת בערב יוה"כ סימן רע לו.
מת במוצאי יוה"כ סימן יפה לו.
מת מחולי מעים סימן יפה לו—כתובות ק"ג.
מת"א מזל תאומים. מתיר אסורים. מתלא אמר. מתנת אביונים. מתוך אהבה.

---

[1]) כתב בלמנצח לדוד הרמז בדברים הללו כי לא זו בלבד שאסור להטות משפט גבר להרשיע צדק אלא אף זו שלא יהא מענה רך לזה וקשה לזה. ואם עשה כן מעלה עליו הכתוב כאלו מטה משפט לפי שגורם שיסתתמו טענותיו. — עוד ירמוז מחומר בקדש שבענין המשפט שאפילו לא קבל ממנו אלא מענה דהיינו שוחד דברים. כגון בא איש פלוני ממקום פלוני בהא סגי להטות את לבו להפוך בזכותו. ותו לא חזי ליה חובה— בס' על נהרות בבל צד 123 נדחק מאד בפי' זה הסימן.

מתאו"ה לברכ"ה דוכ"ן בעבוד"ה כו"ם

מכי"ר נהנ"ה בעגל"ה סימן סוטה ל"ה למאמרי ר' יהושע בן לוי שם. בל"ל מפרש הסימן עפ"י הקבלה.

מתב"ו מתנת בשר ודם.

מתב"ר מקריח תבשילו ברבים. מרביצי תורה ברבים.

מת"ד מאמר תמים דעים. (בס' מרפא לעם). מתוך דבריו. מתן דמים.

מתד"ה מתוך דבר הלכה.

מתדו"ה משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

מת"ה מאמר תחית המתים. מפני תקון העולם. מתולדות הזקנים[1]).

מתה"מ מאמר תחית המתים.

מתה"ע מפני תקון העולם.

מתו"ד מתוך דבריו.

מתוו"ו סימן במסרה כי בבמדבר ל"ו י"א סדר בנות צלפחד הוא בן מ'חלה ת'רצה ו'חגלה ו'מלכה ו'נעה א' ב' בלי ו' ג' ד' ה' עם ו'. עיין מוהמו.

מתוע"ס מתחלה ועד סוף.

מתו"ת ממני תראו וכן תעשו.

מת"ח מאמר תא חזי (ד' ול"ר). ממזר תלמיד חכם. מתנת חנם.

מת"י מתחת ידו. מתנת יד.

מתי בקבראי משתעין[2]) סימן במסרה לד' פעמים פתוח בכה"ק כלי פתוח. גבי מ ת (במדבר י"ט ט"ו). ב ק ב ר פתוח (ירמיה ה' ט"ז). ק ב ר פתוח (תהלים ה' י'). שרשי פתוח אלי מים (איוב כ"ט י"ט).

מת"כ משלם תשלומי כפל. מתנות כהונה [ס]. מתוך כך.

מתכפוס עיין מתפכוס.

מת"ל מה תלמוד לומר. מאן תנא להא.

מת"נ מלמדי תינוקות.

מתנה בזריקה סימן במסרה כי בבמדבר ל"ה מלת צו בפסוק ב' האמורה אצל ונתנו תתנו היא עם זרקא כמו שמתן דמים הוא בזריקה על המזבח. כי צו הראשון שם ל"ד ב' היא בגרשים.

מתנו"כ משנה תורה נביאים וכתובים.

מת נולד ויבם מת נולד ויבם סימן יבמות י' דאף באשת אחיו שלא היה בעולמו. משכחת לה האסורה לזה וכו' בשיתא אחי ואליבא דר' שמעון.

מתני' מתניתא. מתניתין.

מתניתא גוזמא[3]) סימן ערכין י"א על המגריפה שהיתה במקדש שאמר שמואל כולה מוציאה מאה מיני זמר. ובמתניתא תנא אלף מיני זמר. ונתן ר' נחמן בר יצחק זה הסימן.

מתניתין מלכתא סימן ביצה כ"ח כתובות מ' ע"ז כ"ט להכיר בין ההלכות של ר' מלכיא ור' מלכיו.

מת"ע מפני תקון עולם. משום תקנת עגונות. מתנות עניים.

מתע"מ מתרעם על מדותיו.

מתעמשכב"ת מתנה על מה שכתוב בתורה.

מתפו"ס האמ'רי החת'י הפ'ריזי החו'י והיבוס'י. (מלכים א' ט')

מתפכו"ס[4]) האמ'רי והחת'י והפ'ריזי והכ'נעני החו'י והיבוס'י (שמות כ"ג כ"ג) עיין כתופגמס.

מת"צ מתוך צער—צרה.

---

[1]) בדברים ל"ד ז' כתב הראב"ע „וטעם נס הפך מתח" ונתקשו מפרשיו בבאורו. וכ' הח' רח"צ לערנער בהמגיד ש"י צד 296 שתחת מתח צ"ל מת"ה והוא ר"ת בנ"ל.

[2]) מלת משתעין אין לה כל מובן ואולי צ"ל משתרשין ורומזת למלת שרשי, וצ"ע.

[3]) פירש"י דרך משניות לשנות גוזמא כגון הולין צ'. ולי נראה שאפשר לפרש שכונת הסימן שגימטריא של מלת מתניתא עולה תשע מאות כיתרון של אלף על מאה. ובמכפר א' אין מדקדקין בגימטריאות כנודע.

[4]) שם במסרה כתוב מתכפוס ונראה דט"ס הוא.

מתקלא דאלישע שלים[1]) סימן בס' אכלה ואכלה לג"פ וידע הנמצאים בכה"ק. (איוב ל"א ו') בפסוק ישקלני.—(מלכים ב' ה' ח'). בענין אלישע. (איוב כ"א י"ט) ישלם אליו וידע.

מת"ק מאן תנא קמא.

מת"ר מי תהם רבה.

מת"ש מתן שכר. מתוך שבועה — שכחה — שמחה—שנאה.

מתשא"א מתלמידיו של אברהם אבינו.

מתש"ב מתן שכרה בצדה.

מת"ת מתן תורה. מתוך תלמוד תורה.

מ'ת'ת' אלקים ספר נקרא בשם זה על כי הוא חי' על מס' מ'גילה ת'ענית ת'מיד.

נ.

נ' נאמר. נביא. נון. (אות הארבע עשר באלפא ביתא) מספר 50. נהר. נוסה. נוף. נחל. נטמן. נפטר. נפש. נקבה. נקודות. נר. נראה. נתיב.

נ"א נא אדוני. נביא אלהים. נביאים אחרונים. נדב אביהוא. נוסה אשכנז. נוסחא אחרינא. נזיר אלהים [ס]. נחום אבלים. נחל איתן. נחל ארנון. נחל אשכול [ס]. נחלת אבות [ס]. נוטל אדם. (פב"א דשבת). נכד אחותי. נסוג אחור. נעם אלימלך [ס]. נפילת אפים. נר אלהים. נשך אבל. נשמת אדם [ס]. נתיב א'. נתוה אברים. מספר 51.

אל תאכלו ממנו נ'א' סימן בתשובות הגאונים. כי נ"א גידין יש שאסורין בבהמה—או"ז ה' גיד הנשה תמ"ט—

ן' בן. אבן. (לדוגמא. אברהם ן' עזרא. יוסף ן' יחייא.)

נא"ב נאדר בקדש [ס].

נאב"י נאמן אוצר בית ישראל (ל"ש)

נאב"ע נפטר אל בית עולמו.

נאג"ז נחום איש גם זו.

נא"ה נבוא אל הענין. נאמן אהבתו. נביאי אומות העולם.

נאה"מ נקרא אל השמים מעל. (תאר למיתה)

נא"ח נסוג אחור.

נאח"ל נאף אשה חסר לב.

נא"י נוסח ארץ ישראל.

נא"כ נאמר כאן.

נא"ם נוצר אמונים [ס].

נא"ע נאסף אל עמיו.

נאקה בחטם (שבת נ"א) סימן למאחו"ל ארבעה פתחו באף נ'חש א'ופה ק'רח ה'מן וחוטם היינו אף. (תורת משה לבעל חתם סופר).

נא"ש נפתלי אילה שלוחה.

נאש"מ נברך אלהינו שאכלנו משלו.

נ"ב נאדר בקדש [ס]. נאמן בית. נוגע בעדות. נודע ביהודה [ס]. נודע בשערים [ס]. נוהג בארץ. נות בית. נחלת בנימין [ס]. נחפה בכסף [ס]. נייבואיר. (חכם מפורסם). נכתב בצדו. נערה בתולה. נעשה בסיס. נצחוני בני. נשמתו בעדן. מספר 52. Nota bene

נב"א נגעי בני אדם. נוהג בארץ. נחוניא בן אלנתן.

נבא"ת נפשו בגן אלהים תנוח.

נב"ג נקדימון בן גוריון. נשמתו בגן.

נבגא"ת נשמתו בגן אלהים תנוח. — תתלונן.

נבג"מ נשמתו בגן מנוחתה.

נבג"ע נשמתו בגן עדן.

נב"ד נצח בינה דעת [ק].

[1]) ענין זה הסימן אפשר לפרש. משקלו בלומר מדתו שלם תיכף לאיש כמדתו בלי הגינה. כמו שעשה לגחזי ולנערים הקטנים ולהשליש.

נב"ה נכנס בעובי הקורה. נפשו בגן האלהים—בצרור החיים.
נבה"ע נברא העולם.
נב"ו נשב בדד ונבכה.
נביאת המשכיל סימן לי"א אותיות השמוש. ס' הזכרון לר"י קמחי בשם ר' יצחק הלוי. המגיד שכ"א צד 287.
נבו"ט נבלה וטרפה.
נב"ט נפטר בשם טוב.
נבט"ת נפשו בטוב תלין.
נב"י נודע ביהודה. נפשו בחייו יברך.
נבי"א נפשו בגן י"י אמן. נפשו בטוב יירש ארץ. (ד' בסיה"ש)
נביא מהימנא כנוי לאליהו הנביא בספרי הקבלה.
נ'ב'י'ט' נבט (תענית ד') סימן מר' מתתיהו שטראשון בהמגיד ש"ו צד 333 כי בשבעים ואחד פסוקים בתנ"ך נזכר השרש נבט. בגימטריא של מלת נביט.
נב"כ נוהג בו כבוד. נהפה בבסף [ס].
נב"ל נפשי בתוך לבאים.
נבל ממלא ודין סימן במסרה לג"פ ואמרת אליהם בס' ירמיה. שבאו בטעם אזלא גרש. ואמרת אליהם... כל נ ב ל (י"ג י"ב) ואמרת אליהם... הנני ממלא. (שם י"ג) וזה שבפ' י"ט י"א.—במקום הזה הוצג הסימן.
נבלא דיוסף רוחא סימן במסרה לג"פ שבר בכה"ק כשבר נ ב ל (ישעיה ל' י"ד) שבר יוסף (עמוס ו' ו') ומשבר[1] רוח. (ישעיה ס"ה י"ד)
נב"מ נחלת בנימין מצות [ס]. נחלה בלי מצרים.
נבמ"י נפטר במבחר ימיו.
נב"נ נביא בן נביא. נס בתוך נס.
נב"ס נעשה בסים.
נב"ע נחני בדרך עולם. נשמתו בגן עדן.
נב"ק נערץ בסוד קדושים. נחוניה בן קנה. ג'.
נבש"מ נתבקש בישיבה של מעלה.
נבש"ט נפטר בשם טוב.
נבש"ת נפשו בצל שדי תתלונן. נתן בן שמואל תבון (ד' ולי"ר).
נב"ת נודע ביהודה—תנינא. נפשו בגן תנוח. נרו בוער תמיד ג'.
נבתוי"א נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ.
נ"ג נוקי גופו נייגאסס. נייגר"א שעל (ל"ש). נס גדול. נוסח גמרא. מספר 53.
נג"ד נגמר דינו.
נגדיכ"ש נא גבור דורשי יחודך כבבת שמרם.
נג"ה נוחו גן ה' (ל"ש).
נגה"ד נגמר הדין.
נגה"ש נס גדול היה שם. (כן חורתים הנערים על הסביבונים להנוכה).
נגה"ט נגד הטבע.
נגי"ד נגיב ידים.
נגמ"ל נגמרה מלאכתו.
נ'ג'ע' ר'ע' נפילים גבורים ענקים רפאים עמלקים בס' הרמז.
נ"ד נגמר דינו. נדון דידן. נדת דם. נחלת דוד [ס]. נכד דודי. נועל דלת. נפש דוד [ס]. נצוצא דנורא. נראה דעת. מספר 54.
נד"א נכרין דברי אמת.
נדב"י נדכה ביסורין.
נדב"ל נועל דלת בפני לוין.
נד"ד נדון דידן.
נד"ה—ם נאלמתי דומיה החשיתי—מטוב. סימן בשל"ה שער האותיות שצריך למעט הדבור עם אשתו נדה. נחמיה דוב האפטאן. (סופר ומחבר).
נדו"א נרב ואביהוא. נחות דרגא ונסיב איתתא.
נ"ד ונ"מ נאה דורש ואין נאה מקיים.
נד"ז נדון זה. נכד דודי זקני.
נ'ד'ח' נגינה דגש חירק סימן במנחת שי יהושע ו' י"ז. כל אהח"ע דינם להנקד בחטף פתח וג' מבטלים יש להם סימן נ'ד'ח' עיי"ש.

---

[1]) לפנינו זת הוא בסגל, אבל במנחת שי כ' כי בספרים מדויקים ובשרשים הוא בצרה כן הוא במאיר נתיב.

נד"ל נתבאר דינו למעלה. נתת דבריך לשיעורים.
נדמ"ח נדפס מחדש.
נדנ"א נחות דרגא נסיב איתתא.
נדק"ע נשים דעתן קלות עליהן.
נדרא דארמלתא שלים ולא אתקביל סימן בס' אכלה ואכלה לחמש פעמים נדר בכה"ק בה' נקודות. כל נדר (במדבר ל' י"ד) ונדר אלמנה (שם י') ונדרי נדר לי"י ושלמו (ישעיה י"ט כ"א) כי נדר עבדך (ש"ב ט"ו ח') ולנדר לא ירצה (ויקרא כ"ב כ"ג). ובעל מבין חידות לא הבין כן ונדחק.
נ"ה נביאים הקדושים. נברא העולם. נגמר הדין. נוחה היסנו. נחש הקדמוני. נחום המדי. נייהויז. נכד המחבר. נמי הכי. נוסחא הישנה. נוסח האמבורג. נסוך היין—המים. נעילת הסנדל. נערה המאורסה. נץ החמה. נצח הוד [ק]. נר הבדלה. נשחטה הותרה. נשמה הטהורה. נתאי הארבלי. מספר 55.
נה"א נפש האלהית.
נה"ב נחל הבשור [ס]. נפש הבהמית. נקוד הבבלי.
נה"ג נוסח הגמרא.
נה"ד נהר דינור. נייר הדבוק (בשטר מבירת המין). נקיי הדעת.
נה"ו נפתלי הירץ וויזיל.
נהו"ע נהורא עילאה. [ק].
נהו"ל נוסח האמבורג ולונדון.
נהו"ק נהורא קדמאה [ק].
נהו"ת נהורא תתאה [ק].
נה"ח נפש החיונית. נפש החיים [ס]. נפש החכמה. נץ החמה.
נה"ט נגד הטבע. נפש הטבעית.
נהי"ח ניטל הפסח יום חמשים.—(ג' ול"פ).
נה"י—ם נצח הוד יסוד—מלכות.
נהי"ק נר הבדלה יין קדוש.
נה"כ נקודות הכסף [ס]. בהמגיד שנה שלישית צד 122 מביא בשם פי' ס' יצירה כ"י לר"י בן הראב"ד „ולשטה נהך" ול"י מה הוא.

נה"ל נחום הלבלר.
נה"מ נתיבות המשפט [ס].
נה"נ נחש הנחשת.
נה"ס נעילת הסנדל.
נה"ע נאמן העדה. נעמה העמונית.
נה"ק נזר הקדש [ס]. נחמן הכהן קראכמאל.
נה קנה רנה שנה תנה תקנה סימן בשיטה מקובצת מנחות ק"ד שסך הכולל של כל המספרים מאחד עד ששים 55—155—255—355—455—555=1830.
נה"ר נדיב הרב. נשיא הרבנים. נפשו הרמה.
נה"ש נהורא השלם [ס]. נהור שרגא [ס]. נהר שלום [ס]. נפש השכלית. נתיבות השלום [ס].
נ"ו נאור ויאיר (ב"ש) נגיד ומצוה [ס]. נדב ואביהוא. נעשה ונשמע. נפטר ונקבר. נצבים וילך. נשבר ונדכה. מספר 56.
נו' נוכח. נומער. נוסח.
נו"א נבזה וחדל אישים. נדב ואביהוא. נוסח אחר—אקספרד—אשכנז.
נוא"י נוסח ארץ ישראל.
נו"ב נוגע בעדות. נודע ביהודה [ס]. נוסח ברלין.
נוב"י נודע ביהודה [ס].
נו"ג נוסח גמרא.
נוד"ב נודע ביהודה [ס]. נודע בשערים [ס].
נו"ה נצח והוד [ק]. נצבים וילך האזינו (ד' ול"ר).
נוה"מ נוסח המשנה.
נו"ו נוסח ווין. נייע וועלט.
נו"ז נוסח זה. נער וזקן.
נו"ט נבלה וטרפה. נקודות וטעמים. נשים וטף. נותן טעם.
נוט' נוטריקון.
נוטי נוטומי.
נו"י נוסח ישן.
נו"כ נביאים וכתובים. נבל וכנור. נושאי כליו. נושאים כפיהם.
נו"ל נוח לו לאדם. נוסח לונדון.
נו"מ נחלה ומנוחה. נוסח מצבתו.
נומ' נומער.

נו"נ נדרים ונדבות. נוחי נפש. נים ולא נים. נין ונכד. נע ונד. נעשה ונצליח. נעשה ונשמע. נעריצך ונקדישך. נפטר ונקבר. נצא ונבוא. נוקם ונוטר. נושא ונותן. נתחיל ונגמור.

נון סמך עין סימן נדרים (נ"ד) כי נונא (דגים) סמא (תרופה) לעינים. ועיין ר"ן— לשון נופל על לשון וכסדר אותיות א"ב.

נו"ס נוסח ספרד.

נוס' נוסח.

נו"ע נחשים ועקרבים. נשים ועבדים. עיין דשה.

נועו"ק נשים ועבדים וקטנים.

נוע"ק נחשים ועקרבים.

נו"ק נגיד—נדיב וקצין. נורא וקדוש.

נוק' נוקבא.

נו"ש נבלה ושהוטה. נקם ושלם. נושא שכר.

נושו"ר נבלה וטרפה שקצים ורמשים.

נו"ת נשך ותרבית.

נותנין עיניהם עיין אינו רואה.

נ"ז נאטאנזאהן. נדון זה. נחל זרד [ס]. נעים זמירות. מספר 57.

נז' נזכר.

נזב"ח[1] נזם זהב באף חזיר.

נזב"י נעים זמירות בישראל.

נז"ג נזקי גופו.

נזה"ק נזר הקדש [ס].

נז"י נזר ישראל. נעים זמרות ישראל (תאר לש"ץ דמתא)

נזיית"א סימן פסחים כ' שכן סדר הברייתא. שרץ מטמא את הכלי והכלי את האוכל. והאוכל את המשקה. כמו סדר מטילי שכר שעורין.—כן פירש"י—ור' חננאל פ' בענין אחר.

נז"ל נזכר למעלה.

נז"מ נזקי ממון (הלכה ברמב"ם)

נז"ע נזיר עולם.

נז"ש נזירות שמשון [ס]. נזכר שם. נזק שלם.

נ"ח נובלות חכמה [ס]. נדר חמור. נס חנוכה. נפש חיה [ס]. נקיטת חפץ. נר חנוכה. נשא חייב. נשים חייבות. נשמת חיים [ס]. נשק חשקי. נתיבות חכמה. מספר 58.

נח"א נחל איתן [ס]. נחל ארנון. נחל אשכול [ס]. נחלת אריאל [ס].

נח"ב נוטל חלק בראש. נפשי חשקה בתורה.

נח"ד נחלת דוד [ס].

נח"ה נדה חלה הדלקה. נחש הקדמוני.

נח"י נחלת יהודה [ס]. נחלת יהושע [ס]. נחלת יעקב [ס].

נ'ח'י'ת' על המלה הזו שבשירת הים ותהלים ע"ז יש דרשות רבות בנוטריקון ורמזים במדרש רבה פ' מסעי. נ'סים ח'יום י'ם ת'ורה. נ'פלאות ח'רות י'מינך ת'לוי ראש. נ'ביאים ח'סידים י'שרים ת'מימים. נ'וראות ח'רון י'דך ת'הומות.

נח"ל נחזור לענינננו. נחלה ליהושע [ס]. נפשנו חכתה לי"י. נוצר חסד לאלפים.

נחל"א נחי למד אלף [ד].

נחל"ה נחי למד ה"א [ד].

נחליא יבשין סימן בס' אכלה ואכלה צד 174. לב' פעמים שבאה מלת מים בקמץ בזקף. ארץ נחלי מים. (דברים ח' ז') יבשו אפיקי מים. (יואל א' כ')

נח"נ נפשא חלף נפשא.

נח נד חד סימן כתובות כ"א לשמות החכמים דאמרו ליה לר' יהודה. ר' חנ'נא בר ח'ייא. ואמרי לה ר' הונ'א בר יהוד'ה. ואמרי לה ר' ח'ייא בר יהוד'ה. בל"ל משתדל לתת בונה בהסימן עפ"י קבלה.

נח"ע נחלת עזריאל [ס].

נחע"ו נחי עין ואו [ד].

נחפ"א נחי פ"א אלף [ד].

נחפ"י נחי פא יוד [ד].

נח"צ נחלת צבי [ס].

נח"ק נחל קדומים [ס]. נמצא חוטרו קולו.

נח"ר נחת רוח.

[1] זה שאמר הכתוב „זבח רשעים תועבה".

נח"ש נדוי חרם שמתא. נחלת שבעה [ס]. נחלת שמעוני [ס].

נחשו"ן ושח"ט עו"ף[1]) בפס"ח סימן מנחות נ"ה על הדרשות מאותו.

נחתו לחשוכא רודפיא[2]) סימן בס' אבלה ואבלה צד 174 לג"פ במצולות בכה"ק. ירדו במצלות (שמות ט"ו ה') במחשכים במצלות (תהלים פ"ח ז') ואת רודפיהם השלכת במצולות (נחמיה ט' י"א)

נ"ט נשמה טהורה. נותן טעם. מספר 59.

נטבנ"ט נותן טעם בר נותן טעם.

נט"י נטילת ידים.

נט"ל נטילת לולב. נותן טעם לדבריו—לפגם—לשבח.

נטל (מת) כלים מן הבית סימן רע לבית. (ברכות נ"ז).

נטל"ד נותן טעם לדבריו.

נטל"פ נותן טעם לפגם.

נטל"ש נותן טעם לשבח.

נט"ף סימן למנין פסוקי ס' ויקרא שהם 859 בגימטריא של זו המלה. פ' כפולה נחשבת שמנה מאות.

נט"ק נטילת קבלה.

נט"ר נטילת רשות.

נט"ש נטע שעשועים [ס].

נ"י נדחי ישראל [ס]. נחלת יהודה [ס]. נחלת יהושע [ס]. נחלת יעקב [ס]. נטילת ידים. נמוקי יוסף [ס]. נוסח יוני. נוסח ישן. נעם ירושלמי [ס]. נפוצות יהודה [ס]. נצח ישראל [ס]. נר ישראל. (תאר לאדם גדול ע"ד הכתוב ש"ב כ"ג) נרו יאיר (אחרי הזכרת שם אדם חי) נשים יקרות. נשמה יתירה.

ניב"י נאם יהודה ן' יחייא. בנו של השר ר' דוד ן' יחייא. כן היה חותם בתשובותיו. סדר הדורות ה"א רנ"ח בשם שלשלת הקבלה.

ניבם אכל ושתה סימן מאד"ם הכהן לי"א אותיות השמוש. המגיד שנ"א 273.

נידנוד עבירה עיין אינו רואה.

ניה"ק נשיקות ידיו הקדושות. נר יין הבדלה קדוש.

ני"י נדחי ישראל יכנס.

ניי"ס נכנס יין יצא סוד.

ני"ל נקם ישיב לצריו. נרו יאיר לנצח. (אחר הזכרת שם חי)

נינ"א נר י"י נשמת אדם.

נ"י ע"ה פ"ה נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק. (תאר לאדם גדול. ברכות כ"ח)

ניצוץ כנוי ספרותי. י' ל' ברוכביץ.

ני"ק נשיקות ידי קדשו.

נ"כ נאמר כאן. נביאים כתובים. נודד כנף. נוהג כבוד. נטילי כסף. נקי כפים. נקרא כן. נושא כליו. נושא כתבים. נשיאת כפים. נשך כסף. נשמה כפולה. (ג') (במסרה כשיש ציון כזה הוא סימן שהמלה נמצאה פ"א בנביאים ופ"א בכתובים).

נכ"ח נשמת כל חי.

נכ"ר נכה רגלים. נכה רוח.

נ"ל נאה לו. נאמר להלן. נבאר לקמן. נבון לחש. נברך לאלהינו. נוה לו. נוכל לומר. נזכר למעלה. נחזור לענייננו. נחלה ליהושע. נטילת לולב. ניחא ליה. נכון לדעת. נסתלק לעולמו. נפקא ליה, נפשיה לשלמא (ד' ול"ר). נראה לי. נראה לומר—לפרש—לתרץ. נשמט לחם.

נל"א נתי למד אלף [ד].

נלב"א נודה לשמך בתוך אמוני.

נלב"ב נכון לבו בטוח בה'. (אחר הזכרת או חתימת שם להביע אמון בה' אונצה"ם ש"א XVII)

נלב"ע נפטר לבית עולמו.

נל"ג נתינה לגר [ס].

נל"ד נראה לפי דעתי.

---

1) בלמנצה לדוד הגי' „נחש" ועושה כונים עפ"י קבלה. ועל הגליון נ"ב צ"ל שח"ט, והגהה זו אינה מוכרחת כיון שרומז על קרא דושחט יש לומר דדוקא צ"ל בו'.

2) במסרה הגי' נחתו רודפיא לחשוכא אבל נוסח הזה יאות יותר שהוא כסדר הכתובים.

נל״ה נחי למד ה״א [ד].
נלו״ל נכנם לפני ולפנים.
נל״ז נעשה לזכרון.
נל״ח נראה לחמיר.
נל״י נרו לא ידעך—לנצח יאיר.
נל״כ נבחר למעלת כבוד. נסתר למעלה כבודו (ג׳ ול״ר). נותן ליעף כח.
נל״ל ניחא ליה לאינש. נראה לי לומר—לסמוך—לפרש.
נל״מ נר למאור [ס].
נל״נ נשמה לנשמה.
נלנ״ל נר לאחד נר למאה.
נל״ע נחזור לענינגו. נשבתו לחוי עולם.
נלע״ד נראה לפי עניות דעתי.
נל״פ נראה לפרש. נראה לפי פירושו.
נלפ״ע נראה לפי ענינו.
נלפע״ד נראה לפי עניות דעתי
נל״ק נוהגין לקרות. נראה לפי קצורי [1].
נל״ש נלקח לשמים.
נלש״מ נתבקש לישיבה של מעלה.
נלש״נ נוח לו שלא נברא.
נ״מ נביא מהימנא. נזקי ממון. נכסי מלוגי נערה מאורסה. נפקא מינה. נר מצוה. נתיבות משפט [ס].
נמ״ב נבוכדנצר מלך בבל.
נמה״ק נמיכות הקול.
נמה״ר נמוכי הרוח.
נמו״י נמוקי יוסף [ס].
נ׳מ׳ז׳ סימן בס׳ אכלה ואכלה 295 כי ביחזקאל מ״ח פסוקי ד׳ ה׳ כ״ז בשבטי נ׳פתלי מ׳נשה ז׳בלון מלת קדמה חסר.
נמ״י נמוקי יוסף [ס].
נמ״ל נכסי מלוג. נפקא מינה לדינא. נפתלי משכיל לאיתן (חכם מפורסם).
נמ׳לו סימן למנין פסוקי פ׳ לך לך שהם 126 בגימטריא של זו המלה הכתובה שם בסוף הפרשה.
נמ״נ נפש משיב נפש.
נמ״ק נערץ מכל קדושתו.
נ׳מ׳ר׳צ׳ת׳ נ׳ואף הוא. מ׳ואבי הוא. ר׳וצח הוא. צ׳ורר הוא. ת׳ועבה הוא. שבת ק״ה.
נמ״ש נביא מורה שקר.
נ״נ נאבנאהמע. נבוכדנצר. נוחי נפש. (כנוי לנפטרים). נח נפשיה. נח נסתר—נראה [ד]. נחש נחשת. נטעי נעמנים [ס]. נעשה נבלה. נצח נצחים, נצר נתעב. נר נשמה.
ננ״א נר נשמת אדם.
נג״ב נמוש נבלתא בשקא.
נ׳נ׳ב׳ך׳ סימן סוכה ח׳. נ׳ויים נ׳שים ב׳המה כ׳ותים סוכתן כשרה.
ננו״פ נתרא נהרא ופשטיה.
נג״ם נח נפתר [ד]. סימן חולין מ״ג לישנא „שקיטנא“ נוצו שקי אסירי. ופירש״י בסופי בהגים בבורות מ״ה.
ננ״ר נח נראה. נבוכדנצר רשיעא.
נ״ס נחום סאקאלאוו (חכם מפורסם מו״ל הצפירה), נוסח ספרד. נפך ספיר [ס]. נצח סלה.
נס״א נסוג אחור. נצח סלה אמן.
נסב״ת נעוץ סופו בתחלתו.
נסב ברא דמלכא אבנא בחדותא סימן במסרה לד׳ פעמים ויוציא בבה״ק. לקח ה׳ ויוציא (דברים ד׳ כ׳). ויוציא את בן המלך (מלכים ב׳ י״א י״ב) ויוציא נוזלים מסלע (תהלים ע״ח ט״ז) ויוצא עמו בששון (שם ק״ה מ״ג).
נס״ו נצח סלה ועד.
נסו״א נסוג אחור. נצח סלה ועד אמן.
נסוק נצלי[2]) דסנין אתפקדית סימן במסרת לד׳ פעמים בקהל ברגש בכה״ק לא עלה בקהל (שופטים כ״א ה׳). קמתי בקהל אשוע (איוב ל׳ כ״ח). כי רבת בקהל (דה״ב ל׳

---

[1]) זה הר״ת נזכר לפעמים בחדושי אנשי שם על האלפסי, והוא כמו „גלענ״ר“.

[2]) במסרה שופטים הגי׳ את פרדת ולי נראה שצ״ל אתפקדין, והפי׳ נגלה ונתפלל כי רבות צוינו על התפלה.

י"ז). אשר צ ו י ת לא יבואו בקהל (איכה א' י').
נסס"ל נזירא סחור סחור לכרמא.
נסובת"ח נעוץ סופן בתחלתן.
נספ' נספחים (יש שקוראים הוספות לספר בשם זה, לקוטי קדמוניות).
נס"ר נשים סומכות רשות.
נסת' נסתלק, נסתם, נסתר.
נ"ע נאמן עדה, נברא עולם, נוחי עדן, נזיר עולם, נחי עין [ד], נחל עדנים [ס], נר עליון, נשמתו עדן, נתיבתו עולם.
נע"ג נשמתו עדן גן.
נע"ד נעילת דלת.
נע"ה נשים עצלניות הן.
נעה"ג נכתב על הגליון.
נעה"ח נוף עץ החיים [ס].
נעה"כ נוב עיר הכהנים.
נעה"ס נעילת הסנדל.
נע"ו נחי עין ואו [ד], נושא עון ופשע.
נע"ז נחלת עין זיתים (מושבה בא"י שקנו בני אגודת האלף וישקיעו בה הון רב ולא הצליחה וקרא אחד במר נפש „עם! נעז לא תראה").
נע"ח נוף עץ חיים [ס].
נע"י נחי עין יוד [ד].
נע"ל נחלתי עדותיך לעולם, נבתם עונך לפני.
נע"נ חמשים על חמשים.
נע"פ נחי עין פעל [ד], נופלים על פניהם.
נע"ק סימן הולין מ' להאמוראים דאמרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ר' נ'המן, ר' ע'מרם, ר' יצ'חק.
נע"ר נפלה עטרת ראשנו.
נער"י[1]) סימן מגילה י"ב נ'חמן, יהושע', ר'בנן, י'וחנן.
נער"ק נשיקת עפר רגלי קדשו.

נע"ש מ"ה י"ה נחש עקלתון שטן מלאך המות יצר הרע.
נ"פ נאציאנאל פאנד, נבול פה, נדבות פורים, (ג' ול"ר), נהר פרת, נח פה, נטמן פה, נכתב פה, נראה פשוט, נשוא פנים.
נפ' נפטר, נפתלי (במסרה, ולפעמים „ב"נ" להוראת בן נפתלי).
נפ"א נחי פ"א אלף [ד], נפילת אפים.
נפ"ב נפל פיתא בבירא, נפטר בקצרות.
נפה"ח נפש החיים [ס].
נפ"ח נפש חכמה.
נפ"י נחי פ"א יו"ד [ד], נפוצות יהודה [ס], נפש יהודה [ס].
נפי"א סימן חולין מ"ח לנקבה כנפה שמקפלו ומניחו עפ"י הקנה אם חופה רובו כשרה, ואם לאו טרפה, וזה סימן יהא לך נקבה כנפה שאלת ומעשה נפה השיבוך בעין שעושין הנפה שמניחין שם יריעות זנב הסוס על פי העגול—רש"י.
נפ"ל נפקא ליה.
נפל עיין אשת.
נפ"ל בגעת"ן נפשו לער בגן עדן תנוח(ל"ש).
נפ"מ נפקא מינה.
נפ"פ נייע פרייע פרעססע.
נפק דמא בישא סימן במסרה כי ג' פעמים. כי אם באים במקף זל"ז, כי אם אשר יצא (בראשית ט"ו ד'), כי אם ב ד ם (במדבר ל"ה ל"ג), כי אם ר ע לב (נחמיה ב' ב').
נפרנ"ה נדבת פי רצה נא ה'.
נפרעין ממנו לאחר מיתה סימן יפה למת סנהדרין מ"ז, דיש לו כפרה בכך—רש"י.
נפ"ש נוטל פי שנים.
נפש"ם סימן ב"ב קכ"ב ר' נ'חמן ר' פ'פא ר' א'שי מ'ר בר רב אשי דשקלו וטרו שם לתרוצי מתניתין.

[1]) רש"י כ' שם נערי לא גרסינן. ועיין בס' דורש לציון לר"י בריל ושם הראה מקום לס' תורת נביאים מאמר ל"ח—ועיין הגהות ר"צ חיות על ש"ס במקומו—ועיין בהצופה להמגיד שנה עשירית נומער 3. דברי ר"ש בובר. ושם בהצופה צד 381 — ומקור כל אלה הדברים בשו"ת מקום שמואל שער התירוצים.—הובא דבריו גם בס' תשובה מאהבה סי' ע"א.

נפתל"י נתקבלה פה תפלתי לפניך י"י (ד' ג').

נ"צ נאציאנאל צייטונג. נארדישע צייטונג. נגע צרעת. נחלת צבי [ס]. נחמת ציון [ס]. נטילת צפרנים. נפת צופים [ס]. נשים צדקניות. נשמות צדיקים.

נצ"ב נכסי צאן ברזל.

נצב"ה—א נפשו צרורה בצרור החיים—אמן.

נצ"ו נפת צופים [ס]. נצבים וילך.

נצו"י נצבים וילך.

נ'צ'ט'ד'ק' נ'בונים אנחנו, צ'דיקים אנחנו, ט'הורים אנחנו, ד'כים אנחנו, ק'דושים אנחנו, שבת ק"ה.

נצ"י נחמות ציון [ס].

נצי"ב נפתלי צבי יהודה ברלין (ר"מ דוואלאזין).

נצ"ל נפש צדיק לברכה, נצטרך לבריות.

נצע"ה נפשו צרורה עם הצדיקים.

נצ"פ נחלת צבי פרקים. (להבדילו מס' אחר בשם זה).

נצרשו"ב נזק צער רפוי שבת ובושת.

נ"ק נחל קדומים [ס]. נחל קדרון, נחל קישון. נחמן קראכמאל (חכם מפורסם). נטל קבלה. נטורי קרתא. נערה קטנה. נפתלי קעללער (סופר מפורסם). נצוצות קדושה. נשמות קדושים. נתן קורניל (חכם מפורסם).

נק' נקבה, נקבר, נקיות, נקרא.

נקבה תסובב גבר סימן במסרה כי בויקרא י"ז קדמאה בפסוק י"א ובתראה בפסוק י"ד כתיב נפש הבשר בדם הוא בחירק ותרין מציעי בפסוקים הנ"ל הוא.

נקה"כ נקודות הכסף [ס].

נקו' נקודה.

נקודה כנוי ספרותי של ראובן בריינין.

נקו"ט נקודות וטעמים.

נק"ח נקיטת חפץ.

נקי"ה נר קדוש יין הבדלה.

נקל"פ סימן חולין ה' לשמות החכמים שאמרו דר' גמליאל ובית דינו אסרו שחיטת כותי, יוחנ'ן יעק'ב ל'וי בר ק'פרא.

נקמ"ו נמצא קרח מכאן ומכאן.

נקת"ג נקבה תסובב גבר.

נ"ר נביאים ראשונים. נחת רוח. נטילת רשות. נטע רבעי. נטריה רחמנא. נמוכי רוח. נפש רוח. נפש רעה. נשים רחמניות. נתינת רשות. ראובן' וועלער' (מדינאבורג מסופרי המגיד עיין בשנה י"ו צד 382).

נר"ה נשים רחמניות הן.

נר"ו נטריה רחמנא ופרקיה—נפש רוח ונשמה.

נרו"ת נרו תמיד.

נר"ח נשמת רוח חיים.

נר"ט נבוזראדן רב טבחים.

נ"ר ישרא"ל נר יפה של ר' אברהם לוי[1].

נר"ל נראה לי.

נר"ן נפש רוח נשמה.

נרנח"י נר רוח נשמה חיה יחידה.

נרע"ל נחת רוח עשיתי לבעלי.

נ'ר' ק'ר'א' סימן בס' דרכי הנגינות לחמש מלות משם העצם. נ'הש (העמוני) ר'חב ק'מת ר'הש אחז (המלך) כלם נגינתם למטה ונקמצים.

נ"ש נאכשריפט (כשמוסיפין לכתוב אחרי חתימת האגרת כמו .P. S בלשון העמים). נארד-שטאדט. נביא שקר. נהר שלום [ס]. נוה שאנן. נוה שלום [ס]. נזירות שמשון [ס]. נזכר שם. נזק שלם. נחלת שבעה [ס]. נחלת שמעוני [ס]. נטע שעשועים [ס]. ניב שפתים. נייאשטאדט. נימוקי שמואל [ס]. ניקלשבורג. נערה שנתפתתה (פ"ד דכתובות). נר שבת. נושא שכר. נתינת שלום. נתן שפירא (גאון ומקובל מפורסם).

נש' נשאר. נשמה.

נש"א נשיא אלהים. נשמת אדם.

נשא אשא להם סימן במסרה כי קדמאה ש"ב כ"ד י"ד נפלה נא. תנינא דה"א כ"א י"ג אפלה נא כמו הבא שהמלה המתחלת

---

1) בהקדמת ס' מגן אברהם כתוב שהוא ז"ל צוה לקרא ספרו בשם זה שרומז בו שמו כנ"ל.

בנון קודמת לאותה שבאלף.
נשא"ז נדה שפחה אשת איש וזונה.
נשאל"א—ח נכסים שאין להם אחריות.
נשא"ש נגיד שמא אבד שמא.
נש"ב חמשים שערי בינה.
כי רוח ה' נ'ש'ב'ה' בו סימן למנין פסוקי
ס' דניאל שהם 357 כגימטריא של זו המלה
הרשומה.
נשג"א נדה שפחה גויה אשת איש (סנהדרין פ"ב).
נשג"ז נדה שפחה גויה זונה (סנהדרין פ"ב).
נשו"ע נבל שמו ונבלה עמו.
נשו"פ נשוא פנים.
נש"ז נגד שטר זה.
נש"ח נשמת חיים [ס]. נרות של חנוכה.
נש"ט חמשים שערי טומאה.
נש"י נשמה יחידה. נשמות ישראל.
נשיב"א נכסים שיש בהם אחריות.
נשיל"א נכסים שיש להם אחריות.
נשכ"ז כמו נשג"ז כותית תחת גויה.
נשמ"ב נחלת שבעה מהדורא בתרא.
נשמ"ר נבחר שם מעושר רב (אחר הזכרת
השם לתאר הכבוד אוצה"ם ש"א XVII).
נש"ע נרו של עולם.
נשע"ז כמו נשג"ז עכו"ם ת' גויה.
נשפ"ה עיין בלת.
נש"צ נשמותיהן של צדיקים.
נש"ר—צ נפתלי שבע רצון [ס].
נ"ת נברא תחלה. נגד תמונתו [ג]. נורא תהלות
[ס]. נר תורה [ס]. נר תמיד [ס]. נתינת תורה.

נת' נתבאר. נתיב.
נת"א נקודות תגין אותיות. נתיב א' (ספר
ירוחם). נתיבות אור [ס].
נתבמ"ר נתבקש במתיבתא דרקיע.
נתבע"ת נשמתו תהיה בגן עדן תמיד.
נתבש"מ נתבקש בישיבה של מעלה.
נת"ג נקבה תסובב גבר.
נת"ה נתיב הישר [ס]. נגד תמונתו הנכואה
(ג' ול"ר).
נתה"מ נתיבות המשפט [ס].
נתומ"א נתינים וממזרים אסורים (ג).
נתחב"ם נעוץ תחלתן בסופן.
נתח"ל נפל תורא חדד לסכינא.
נת"ט נתינת טעם [ג].
נת"י נתיבות ירושלים [ס].
נת"ל נתבאר למעלה.
נת"נ נפש תחת נפש.
נתנבל דם במליקה סימן חולין כ"ז להקושיות
שם בענין אין שחיטה לעוף מן התורה
(כל"ל סכנים כונה בפלפול מעורב בסוד).
נת"ע נתיבות עולם [ס].
נת"צ נותן צדקה [ג].
נתצב"ה נפשו תהי צרורה בצרור החיים.
נת"צ יקמ"ל סימן מנחות י"ט להקושיות שם
נ'זיר ת'ודה מצ'ורע י'ום הכפורים ק'רבנות
מ'נחה ל'חם הפנים.
נת"ר סימן מועד קטן כ"ד לדברים שרשות
לאבל. נ'עילת הסנדל ת'שמיש ר'חיצה.
נת"ת נתינת תורה.

ס.

ס' סאה. סבה. סברא. סוגיא. סגנון. סדר. סוד.
סוף. סוכות. סך. סמך (אות החמש עשר
באלפא ביתא). מספר 60. סמיכה. סימן.
סעיף. סעודה. ספר. ספרא. ספרד. ספרי.
ספק. ספירה. סתומה.
ס"א סאה אחת. סבה אחת. סברא אחרונה.
סוגיא אחרינא. סגנון אחר. סדר אליהו[ס].
סדרי אותיות. סטרא אחרא. סומכוס אומר.
סימן א'. סעודה אחת. סעודת אירוסין.
סופג ארבעים. ספק איסור. ספר אגודה—
אדם—אלחנן. ספר אלים. ספרים אחרים.
ספור א' (בס' אלדד הדני הוצ' עפשטיין).

סא"א סעודת אברהם אבינו. ספק אשת איש. ספר אבי אסף—אגודת אזוב. ספרים אחרים אינו.
סא"ב סרטן אריה בתולה. מזלות של חדשי תמוז אב אלול.
סא"ד סלקא ארעתיה.
סאה"ד ספר אלה הדברים.
סאו"נ סעודת אירוסין ונשואין.
סא"ז סדר אליהו זוטא. ספר אור זרוע.
סא"ל סוד אלהים ליראיו. סוף אדם למות. סוף אין לאחדותו.
סא"ר סדר אליהו רבה. סעודת ארוסין.
סא"ש סוד אנשי שלומים. ספר אלה שמות.
ס"ב סדר ברכות [ס]. סולת בלולה [ס]. סימן ברכה. סומא בארובה. ספר בראשית. ספר שני.
סב"א סדר ברכה אחרונה. סופו באונס. סרח בת אשר.
סבאו"נ סדר ברכות אירוסין ונשואין.
סבא"י סמיכה בארץ ישראל.
סבג"ע סדור שני גורי עצים.
סב"ט ספר ברכת טוב.
סביא סלויא שלחו ושלחו פלישתאי גרמיי דמלכא ולאחיהון המרא וכספא סימן במסרה לעשר פעמים ויאספו בפתח בבה"ק ויאספו את כל זקני (שמות ד׳ כ"ט). ויאספו את השלו (במדבר י"א ל"ב). וישלחו ויאספו (ש"א ה׳ ח׳) וישלחו ויאספו (שם י"א). ויאספו פלשתים (שם י"ז א׳). ויאספו את עצמות (ש"ב כ"א י"ג) וישלח המלך ויאספו (מלכים ב׳ כ"ג א׳). ויאספו את אחיהם (דה"ב כ"ט ט"ו) ויאספו בסף (שם כ"ד י"א). ויאספו יין (ירמיה מ׳ י"ב).
סב"י סלף בוגדים ישדם.
סבי׳ סבירין (במסרה כשהמלה מכונת משמעות אחרת מההוראתה הפשוטה).
סב"כ סדר ברכת כהנים.
סב"ל סבירא ליה. סוף בהמה לשחיטה. ספק ברכה לבטלה.
סב"מ סדר—סעודת ברית מילה.
סב"ן סימן ב"ק ק"ב יתיב ר׳ יוס"ף אחוריה דר׳ אב"א קמיה דר׳ הונא—במשפחת סופרים כתב, דכונת המסמן דלא נטעה בהא דלקמן קט"ז דיתיב ר׳ יוסף אחורי דר׳ הונא—כתב בלמנצח לדוד, סבן פירוש סבא דידן והיינו ר׳ הונא שהיה מסבי דסורא גם סבי דבי רב.
סב"ס סימן בתוך סימן.
סבס"ב סבתא בביתא סימא בביתא.
סבפ"ח סבא בביתא פחא בביתא.
סבר סדר ברכות רמ"מ[1].
ס"ג סדר גאונים. סדר גדולים. סדר גיטין. סוד גדול. סוף גמרא (בערוך). סימן גאולה. סנהדרי גדולה. סעיף גדול. שם היוצא מאותיות הוי"ה במלוי יודין ואלף כזה יו"ד ה"י וא"ו ה"י. סעודה גדולה. סעודה שלישית. סעדיה גאון. ספק גרושין. ספר גדול. ספר גלגולים.
סגה"כ סגן הכהנים.
סגו"ח סדר גטין וחליצה.
סג"ל סגי ליה. סגן לויה[2]. סוף גנב לתליה. סכנה גדולה לו.
סגל"ם סימן מנחות ל׳.—כתב בלמנצח לדוד. אעפ"י שהסימן נרשם כאן היינו שלא להפסיק באמצע הברייתא. אמנם לא קאי אלא אסיפא

---

[1]) בן רשום בלוח הר"ת בס׳ ערכי הכנוים. נראה שכונתו אל ספרו של ר׳ מאיר מרוטינבערג. עיין אוצה"ס לבן יעקב ערך „ברכת מהר"ם" וערך „סדר ברכות".

[2]) בהמגיד ש"ז צד 142 מביא הח׳ גאטטלאבער מהמליץ ש"ב נומער 44. שהח׳ ר׳ משה לאנדא מוכיח בראיות שפתרון סג"ל הוא סגן לויה. והח׳ ימ"ל שם צד 143 ב׳ ... הוא לפי דעתי סגולה לה׳. על שם כי נתונים נתונים המה לו—ועיין שם צד 182. גם 399. דברי הח׳ מו"ח וי"מ צונץ, ואני ראיתי בנוב"י ברפוסים הראשונים שחתם בפירוש סגן לויה.

דברייתא בטעה בכתיבת השם שיש שם ד׳ סברות ר״מ סבר מס׳לק ר׳ יהודה ג׳ורר ר׳ יוסי תול׳ה ר׳ יצחק מ׳וחק.
סגל״ת סמיכת גאולה לתפלה.
סג״מ סגולת מלכים [ס].
סג״נ סגי נהור. פורי גפן נבריה.
סג״ע ספר גן עדן.
ס״ד סאציאלדעמאקראטין (שם אגודה). סוף דבר. סוף דף. סייעתא דשמיא. סוכת דוד [ס]. סלקא דעתך. סימן ד׳. סעדא דשמיא. סעיף ד׳. ספקא דאורייתא. ספרא דצניעותא [ס]. סרבא דבוקה, מספר 64.
סד״א סבי דבי אתונא. סלקא דעתך אמינא. ספקא דאורייתא.
סדא״ז סדר אליהו זוטא [ס].
סדאל״ח ספקא דאורייתא לחומרא.
סדא״ק ספרא דאדם קדמאה.
סדא״ר סדר אליהו רבה.
סד״ד ספרי דדייני. ספרא דצניעותא דיעקב.
סד״ה סדור דרך החיים. סדר הגדה. סדר הדורות [ס]. סדר היום [ס]. סוכת דוד הנופלת. סוף דבור המתחיל.
סדה״י סדר היום [ס].
סדה״נ סוכת דוד הנופלת. סוף דבר הכל נשמע.
סדו״ע סדום ועמורה.
סד״ז סדר זה.
סדח״ה סדנא דארעא חד הוא.
סד״ט סדרי טהרה.
סדט״ה סדר טהרות לר׳ האי גאון (בערוך השלם).
סד״י סדר יוצרות.
סדכ״ס סתימא דכל סתימין.
סד״ל סדור דרך לחיים. ספר דאקטאר לעווי.
סדל״ח ספר דרושים לכל חפציהם.
סדל״ע סעודה דלעתיד.
סד״מ סמא דכלא משתוקא [1].
סד״ס סבא דסבין כנוי לאדם הראשון בספרי הקבלה. סבי דסורא.
סד״ע סדר עולם.
סד״פ סבי דפומבדיתא. סיומא דפירקא.
סד״צ ספרא דצנייעותא [ס].
סדק״פ סדר קרבן פסח.
סד״ר ספקא דרבנן.
סד״ר הנצ״א גל״י פי״ל סימן מנחות ס״ח לבעיות רמי בר חמא שם—בל״ל הגי׳ הנצה, ומפרש בונה עפ״י קבלה. ובדל״צ כ׳ שצ״ל הנצה גללי.
סדרע״ג סדר ר׳ עמרם גאון.
סדת״ש סדר תשליך.
ס״ה סוגית הש״ס. סדר היום. סוד הכתוב— הסודות. סוף המקרא. סוף הפסוק. סך הכל. סלע המחלקות [ס]. סם המות. סימן ה׳. סימן הגוף. סימן המין. סימן המשקל. סעודה המפסקת. ספירת העומר. ספר הבהיר. ספר הברית. ספר הזהר. ספר החכמה. ספר היראה. ספר הכונות. ספר המצות. ספר התרומות. מספר 65.
סה״ב סימן הבנין. סעודת הבראה. ספר הבהיר. ספר הבחור. ספר הברית.
סה״ג סדר הגאונים. ספר הגלגולים. ספר הלכות גדולות.
סה״ד סדן הדרומי. סדר הדורות [ס]. סוף הדבור. סוף הדף.
סהו״ה ספר התחיה והפדות.
סה״ז סוף הזמן. ספר הזהר—הזכות—הזכרונות.
סה״ח סדר הטבת חלום. ספר החיים. ספר החכמה. (לפעמים הוא כנוי למשלי). ספר החנוך.
סה״י סדר היום.
סה״כ סגן הכהנים. סך הכל. ספר הכונות.
סה״ל סדר הלוחות. סוד ה׳ ליראיו. סוף הכבוד לבוא.
סה״מ סם המות. סימן הבא מאליו. סימן המשקל. סעודה המפסקת. ספר המצות.

---

[1]) בהמגיד שנה ח׳ צד 142 מובא מאמר מילקוט שמעוני כל המקיים דיני סוכה בהלכתה יזכה לישב בסדם. וברר הח׳ מרב״ד ס״ט דמלת סדם היא ר״ת סוכת דוד מלכא.

ספרי המוסר. ספרים המדויקים. סרס המקרא.

סהמ"ו סרס המקרא ודרשהו.

סהמ"י סימן המין. ספר המיימוני.

סהמ"צ ספק המצוה. ספר המצות.

סה"נ סדר התרת נדרים. סוד הנצח. ספירת הנוצרים. ספר הנצחון. ספר הנקוד.

סה"ס סבת הסבות. סוד הסודות. סוף הספר. סימני הסופרים. ספר הסוד.

סה"ע סדר העבודה. סוד העבור. סוף העולם—העמוד—הענין. סימן העליון. סך הכל עולה. ספירת העומר. ספר העברונות—העטור—העקרים—הערוך—העתים.

סהע"ק ספר העקידה—העקרים.

סהע"ת סופו הוכיח על תחלתו. ספר העתים.

סה"פ סובבות הפטרבורגית. ספר הפליאה—הפרדס—הפרחון.

סה"צ סדן הצפוני. ספר הצבא. ספר הצוות.

סה"ק סדר הקריאה. ספר הקנה. ספרי הקבלה—הקדש.

סה"ר סימן הרבים. ספר הרוקח—הרקמה.

סה"ש סוף השנה. סימן השאלה. ספק השקול. ספר השהם. ספר השנה. ספרי השרשים.

סהש"ס סוגית הש"ס.

סהש"פ סדר הגדה של פסח.

סה"ת סוגית התלמוד. סימן התחתון. ספר התגין — התורה — התחיה — התלמוד — התרומות.

סו' סוף.

סו"ב סולת בלולה [ס].

סובת"ח סופן בתחלתן.

סוג' סוגיא.

סו"ג סביר וגמיר.

סו"ד סוף דבר. סוף דעתו. ספרא ודיינא [1].

סו"ה סיני ועוקר הרים.

סוהכ"ל סוף הכבוד לבוא.

סוע"ה סוף העולם—העמוד—הענין.

סוה"ר סיני ועוקר הרים.

סו"ז סר וזעף.

סו"ח סופר וח...

סוכ"ד סופא כל ד...

סוכה"ד סוף כל הדורות.

סוכ"ע סובב כל עלמין [ק].

סוכ"ש סוכת שלום [ס]. (ויש בירושלים ביהמ"ק הנקרא בשם זה).

סולם תרים סימנין בכותל סימן סנהדרין ע"ז למאמרי רבא שם בעניני רוצח.

סו"מ סופר מובהק. סור מרע. סורר ומורה. סליחה ומחילה.

סומועש"ט סור מרע ועשה טוב.

סומ"ל סלח ומחל לנו.

סומ"מ סובב וממלא.

סו"ס סופה וסערה.

סוס"ט סוד וסימן טוב.

סוס"י סוף סימן.

סו"ע סדום ועמורה.

סוע"ה סיני ועוקר הרים.

סו"פ סוסים ופרדים. סוף פסוק. סוף פרק.

סופר מהיר כנוי ספרותי לר' יחזקאל ליפשיץ בן האל"ה מפלונגיאן—בספור גלגול הזהר—ק"מ.

סו"ק סבר וקבל. סנפיר וקשקשת.

סו"ר סוס ורכב.

סורה עיין פה.

סו"ש סוכת שלום. עיין סוכ"ש.

סו"ת סופי תבות.

ס"ז סדר זרעים. סוף זמן. סמיכת זקנים. סימן זה,—זכר. ספר זה. ספר זהר. ספר זכרון. ספרי זוטא. מספר 67.

סזא"ז סותרין זה את זה.

סז"ב סתירת זקנים בנין.

סזס"נ ספק זכר ספק נקבה.

סזק"ל סוף זמן קדוש לבנה.

ס"ח סבא חסידא. (כנוי לאברהם אבינו ע"ה בספרי הקבלה). סבה חמרית. סדר חליצה.

---

[1]) בווילנא היתה זו משרה בכבודה קרובה למעלת הרבנות והמפורסם שבהם היה ר' יהודה המכונה יס"ד חותנו של ר' שמואל הרב האחרון שם.

סבינא חריפא. (תאר לאדם חריף ומפולפל). סליחת חטאים. סמיכת חכמים [ס]. סם חיים [ס]. סעודת חובה. סעודת חתנים. ספר חזקוני. ספר חיים. ספר חסידים. ספר חרדים. ספרים חיצונים. מספר 68.

סח"ח ספק חסרון חכמה.

סחס"ב ספק חיה ספק בהמה.

ס"ט סאנקט[1]). סדר טהרות. סדרי טהרה [ס]. סופו טוב[1]) סימן טוב[1]). סימני טרפה. ספק טומאה. ספק טרפה. ספר טוביה. ספרדי טהור[1]). מספר 69.

סט' סטרא.

סט"א סטרא אחרא.

סטכ"ט סוף טוב כלו טוב.

סט"מ סופו טוב מאד.

ס"י סוד ישרים [ס]. סמיכת ידים. סימן יפה. ספר יוחסין. ספר ילקוט. ספר יוסיפון. ספר יצירה. ספר ישן. ספורי ירושלים [ס]. סופרי ישראל [ס]. ספרי יראים. סתם יינם.

סי' סימן. סיניור סיראדין (שם תאר בספרד בטירקייא).

סי"ט סימן טומאה. סוד י"י טמון. (ג' בשם מ' ול"ר).

סי"ל סברית י"י לפורקנך. סוד י"י ליראיו. סיג לחכמה. סיג לתורה. סימן יפה לבנים.

סיל"ש סיג להכמה שתיקה.

סיר"ה סידור ר' הערץ.

ס"כ סדר כפרות. ספר כוזרי. ספר בריתאת סרכא כסדרן. עיין ספיק.

סכ"ה סך הכל.

סכה"ס סבת כל הסבות.

סכ"ס סוף כל סוף.

ס"ל סבירא ליה. סגן לויה. (כמו סג"ל. גלעד 69) סח לי. סיג לתורה [ס]. סמוך לחשבה—למיתה. סמך — סימן לדבר. סתור לי. (ג' ול"ר)

סלא בנפשיה פתורא דחבריא סימן בספרה לארבע פעמים מאכל בפתח בבה"ק. וכפל העליון מכל מאכל (בראשית מ' י"ז) ונפשו מאכל תאוה (איוב ל"ב כ') ומאכל שלחנו (מלכים א' י' ה') ותכרו דה"ב (ט' ד')

סלב"ת סליחות לשני תגינא.

סל"ד סימן—סמך לדבר.

סל"ה[2]) ספיר לבית הלוי. (הנוסע המפורסם

---

[1]) כתב הח' ישר באוצר נחמד ח"א הביא דבריו הה' ר' יחיאל מתתיהו צונץ בהמגיד ש"ז צד 399 „נהגו חכמי איטליא לכתוב אחר שמותם תבת ס"ט. ופירושה סופו טוב להיות להם לסימן יפה שיסיימו בטובה". ובהמגיד שם צד 142 כ' הח' אב"ג „ולפי דעתי התחילו יהודי ספרד לכתוב הסימן הזה בזמן שנרדפו על צואריהם ולא האמינו בחייהם אשר היו תלואים להם מנגד. וכל יום צרתו מרובה מחברו. אז התחילו לכתוב איש לרעהו בסוף שמו ס"ט לאמר יהי רצון שיהיה סופו טוב". והח' מישו"ב כ' שם בצד 230. „נודע שכל הנהרג על קרושת השם קרוש יאמר לו. ובני אותו הדור של גלות ספרד. בעת מהומת הגירוש בהזכירם בהתימתם שם אביהם שקדש השם ברבים קדשו שמו בסימן ס"ט והוא קצור השם מן Sanct בלע"ז שהוראתו קודש, ומזה נשתרבב מנהג הבנים לבניהם אחריהם וכלו אומר קדוש—ובצד 62 כ' הה' א. מ. מאהר „ס"ט הוא ספרדי טהור. ואחשוב כי מחשבת הספרדים בכנוי זה להגיד כי קדושים ומהורים הם מלידה ומהריון. ואינם מזרע האנוסים שקבלו עליהם דת הנוצרית לעיני בשר ושמרו ברית ה' בסתר. כי אלה בלתי טהורים הם, ועם אלה אשר הלכו בגולה וקדשו שם שמים בפרהסיא לא יתחשבו". וכן כ' הח' ימ"ל שם צד 143.—ובשם הח' ב"נ מובא שם שס"ט שהותמים הספרדים הוא סימן טוב. ועושה מטעמים לדבריו.

[2]) על מלה זו שבבה"ק, רבים מהתחכמים בעיניהם בלי דעתם מובגה נסו לפתרה בר"ת „טוב למעלה השר" „סימן להמנצח" „סימן להרמת הקול". מרן דבשמיא עד היכן מגיע בה הטפשות שבהתחכמות. עיין הגורן ב' 106.

בעל ס' אבן ספיר היה חותם יעקב סלי"ה).

סלי"ז סכיב ליראיו ויחלצם. (גנזי ישראל כפ"ט פ"ב ח"א 9)

סלז"א ספר לוח ארש,—סימן למנין פסוקי פ' שופטים שהם 97 בגימטריא של זה השם.

סל"ח סיג לחכמה. סמוך לתשובה.

סל"י סבריות לפורקנך י"י.

סליב"ט סליחות לעשרה בטבת.

סלי"ר סליחה רבתי.

סל"מ סדר למשנה.

סלע פועל חרובא מליא אמרין[1]) סימן ב"ב צ"א להמאמרים שא"ר יוחנן „נהירנא".

סל"פ סמוך לפרקן.

סל"ק סמוך למיתה קבורה.

סל"ש סדר ליל שמורים. סיג לחכמה שתיקה. ספר לבושי שרד.

ס"מ סגלת מלכים [ס]. סדר מועד. סדר מעמדות. סור מרע [ס]. סלון ממאיר. סעודה מפסקת. סעודת מצוה. ספק מוקצה. ספק משקין. סופר מהיר. ספר מאזנים. ספר מכלול. ספר מצות. ספרים מדויקים. סתם מקשן. סתם משנה.

סמ' סמאל.

סמ"א סוף מלכות אדום.

סמ"ג ספר מצות גדול. ס' מעין גנים.

סמג"ל ספר מצות גדול לאוין.

סמג"ע ספר מצות גדול עשין.

סמ"ד סדר מעמדות. ספר מאה דפין. (ד' ול"ר).

סמ"ה סימנא מילתא היא. סעודת מלוה המלכה.

סמו"ב סירכא מינה ובה.

סמו"ט[2]) סור מרע ועשה טוב. אחר חתימת השם לורז נפשו לטוב. (אוצה"ם ש"א XVII)

סמ"י סדר מלכי ישראל. סוף מלכות יון — ישמעאל. ספק מלוה ישנה. ספר מלחמות י"י.

סמך סמך סימן שבת ס"ו לענין הקטע יוצא בקב. היתה מחלוקת אם ר' מאיר אוסר ור' יוסי מתיר או להפך. וא"ר נחמן בר יצחק וסימנך סמך סמך, ר' יוסי אוסר שתי תבות שיש בהן סמך זו אצל זו.

סמל"ח סמוך מעוטא לחזקה. סמוך להשבה.

סמל"מ סירכא ממקום למקום.

סמ"מ סעודת מלוה מלכה. ספר מגיד מישרים—מגיד משנה.

ס'מ'ן' ס'וכה מ'בוי נ'ר חנוכה. סימן בעטרת זקנים סי' תרנ"א לשלשה דברים שפסולים למעלה מעשרים אמה.

סימני רבנן מהימני וספרי סימן מכות י"א לג' פלוגתות של ר' יהודה. עם רבנן. עם ר' נחמיה. עם ר' מאיר. וקשה להבין כונת הסימן. המ"ס אומר. כי מלת סימני הוא תאר לר' יהודה שהיה רגיל לתת סימנים. ומלת מהימני רמז לנחמיה ע"ד הירושלמי פאה פ"ז ה"ז דלא מתמנעי רבנן למדרש ה"א חי"ת. וספרי תאר לר' מאיר שנקרא חכם וסופר גטין ס"ז. והיה לבלר. ערובין י"ג. מגילה י"ח.—וכבר קדמו בערוך לנר. גם בדל"צ נדחק.—ובל"ל פי' עפ"י קבלה.

סמ"ע סדר מעמדות. ספר מאירת עינים.

סמע"ה סתם מקשן עם הארץ.

סמ"ק ספר מצות קטן.

סיסני סימן שבת ק"י פסחים מ"ב מי דקריס ר' יוסף אמר תלתא שערי, ור' פפא אמר תלתא חיטי, וסימנך שלא תהליף, סיסני. שם כלי. זה שיש בו שני סמכין הוא לסימן שר' יוסף אמר שערי, וע"ש בתוס'.

ס"נ סגי נהור. סדר נזיקין. סדר נשים. סטראי גינהו. סכנת נפשות. סימן נקבה. סימני נערות. ספק נדה. ספק נזירות. ספק נפל ספק נפשות. ספר נצחון.

סנאה סימן למנין פסוקי פ' בשלח שהם 116

---

[1]) בלמנצח לדוד כ' שצריך להוסיף בהסימן מלת עורבא כי נמצא שם עוד מאמר אחר אהירנא. אך באמת נראה שאין כאן טעות כי אותו המאמר הוא לר' אלעזר.

[2]) ר' יעקב פירמאן מרבני שאלוניקי בזמן מרן הב"י והובא דבריו בתשו' ב"י. היה חותם עצמו יעקב סמוט או בן סמוט לרמוז אל ר"ת הנ"ל—קוה"ד.

בגימטריא של זה השם הנזכר בעזרא ונחמיה.
סנ"ג סנהדרי גדולה.
סנואה סימן למנין פסוקי פ' ויקהל שהם 122 בגימטריא של זה השם הנמצא מלא בנחמיה י"א ט'.
סנו"ק סנפיר וקשקשת.
סנ"י סדר נטילת ידים.
סניגרון בור גזלת מרמה¹) סימן שבועות ל' לדיני דיין השנויים שם בברייתא.
סנ"ק סנהדרי קטנה.
ס"ס סאה סלת [ס]. סודי סודות. סוף סוף. סוף סימן. סוף ספר. סלו סלו. ספק סכנה. ספק ספקא. ספר סליחות. ספרי ספרד. סתם ספרא. סתימה סתימה [ס]. סתרי סתרים. סיאניסטין סאציאליסטין (שם אגודה).
ססדמ"ג סתם ספרי דדייני מגמר גמירי.
ססלל"ת סחור סחור לכרמא לא תקרב.
סס"נ ספק סכנת נפשות.
סס"ס סלה סלה סלה עיין אא"א ובהערה שם.
סס"ק סוף סוף קשיא.
ס"ע סובל עונות. סדר עבודה. סדר עולם [ס]. סוד עבור. סוד עמוק. סליחות עונות. סומך עניים. סעודת ארעי. ספק עבירה. ספירת עומר. ספר עבורונות—עטור—עקרים—ערוך. ספר עראמה (מ"ה, בן היה נקרא ספר העקידה).
סע"א סוף עמוד א'. ספרי עובדי אלילים.
סע"ב סדור עבודת בורא. סוף עמוד ב'. ספר עבורונות.
סעג"ס סוכה על גבי סוכה.
סע"ד סעודה דלעתיד. סרטן עקרב דלי (דגים ג' ואיני יודע טעם חבורם הלא אינם כפי סדר החדשים).
סע"ז סדר עולם זוטא.
סע"י סעיף.
סע"ל סעודה לעתיד. סעודת לויתן (כנוי ציורי לשכר הצדיקים בעוה"ב).
סע"מ סעודת מצוה.
סע"פ סדר ערב פסח. סעודת פורים.
סע"ר סדר עולם רבה.
סע"ש סמוך על שלחנו.
סעש"ל סוכת עור של לויתן.
סעתה"ש סדר עבודת תמיד השחר.
ס"פ סבה פועלת. סוד פסוק. סוף פסוק—פרק—פרשה. סעודת פורים. ספר פליאה—פנינים—פסיקתא.
ספ' ספק. ספר.
ספד"א ספקא דאורייתא.
ספד"נ שתין פולסין דנורא.
ספד"צ ספרא דצניעותא.
ספד"ר ספקא דרבנן.
ספ"ה סדר פדיון הבן. סוף פרק המישי.
ספה"נ ספירת הנוצרים.
ספה"ע ספירת העומר.
ספה"ק ספרי הקבלה. ספרי הקדש.
ספוג כנוי ספרותי לה' ש. טשערנאוויץ.
ספ"י סבר פנים יפות.
ספי' ספירה.
ספ"מ סבר פנים מסבירות.
ספמ"ע ספורי מעשיות.
ספ"נ ספק פקוח נפשות.
ספ"ס ששים פעמים ששים.
ספ"ק סוף פרק קמא.
ספק עמד והתפלל סימן ברכות כ"א להמימרות של ר' יהודה אמר שמואל שם (נמצא בדק"ס).
ספ"ר ספר רזיאל—רוקה.
סיפרא וספריא ענא וגלותא סימן במספר לד' פעמים לקוח בבה"ק. לקוח את ספר התורה (דברים ל"א כ"ו). לקוח את הספרים (ירמיה ל"ב י"ד) מבחר הצאן לקוח (יה זקא כ"ד ה'). לקוח מאת הגולה (זכריה ו' י').

---

¹) הפירוש שהעמיסו בעל ל"ל ודל"צ בהסימן אין לו כל יושר. ואם נחליט שבעל הסימן רמז לאיזו כונה אפשר שר"ל מי שמעמיד מליץ בור כדי לאיים על בעל דינו להוציא ממנו ממון היא גזלת מרמה.

ספרא בצירא תנא תוספאה סימן ע"ז ט', הסופר המונה למלכות יון ושכח הפרטים יגרע ממנין הפרטים לחורבן הבית כ' שנה. והתנא המונה לחורבן הבית ושכח הפרטים יוסיף על הפרטים למלכות יון כ' שנה וכונת הסימן פירש"י הסופר מדקדק בתבות וכותבן במסרה בחסרון אותיות. והתנא תני תוספתא[1]. זה הסימן נשנה שם עוד הפעם לענין ימות המשיח.

ס"צ סבה צורית. ספר צחות. ספורי צדיקים.

ס"ק סדר קדשים. סדר קריאה. סוף קונטרס. סימן קללה. סעיף קטן. סעודת קבע. ספק קדושין. ספרי קבלה. ספרי קדש.

סק"י סדור קול יעקב.

סקל"ע סתם קנין לכתיבה עומד.

סק"מ סדור קרבן מנחה.

סק"פ סדר קרבן פסח.

סק"ש—ע"ה סדר קריאת שמע—על המטה.

ס"ר סאציאליסטין רעוואלוציאנערין. (שם אגודה בימי הבהלה). סבה ראשונה. סברי רבנן. סודי רזיא [ס]. ס'לאמר'ינעק. (בפנקס לובלין). סימן רבים. סימן רע. סמיכות רבנים. ספר רזיאל — רוקח — רקמה. ספרא רבא. ספרי רפואה. ששים רבוא.

סר"א סרים אדם.

סר"ה ספר רזיאל הגדול.

סרו"י ספרא רבא ויקרא.

סר"ז ספר רזיאל.

סרכ"י—כ סמיכות רבוי כיוי ידיעה—בנין [ד].

סר"ל סבר ר' למימר. סימן רע לו.

סרמ"ש[2] **בנק"ש** סימן סנהדרין ו' לשמות החכמים דאיירו שם בענין בצוע ודין. ר' אליעזר בנו של ר' יוס'י הגלילי, ר' אליעז'ר, ר' מ'איר, ר' יהוש'ע בן קרחה, רב'י. ר' שמעון בן מנ'סיא, ריש לק'יש. ר' יהוש'ע בן קרחה[3].

סרנ"כ סמיכות רבוי נקבה כנוי [ד]. (ג')

סר"ם סדור ר' סעדיה.

סרע"ג סדור ר' עמרם גאון.

סר"פ סבוב ר' פתחיה.

ס"ש סוד שבת. סכין שחיטה. ספר שמות. ספרי שעשועים. ספרים שלנו. ספר שרשים.

סשא"ז סהדי שקרי אאוגרייהו זילי.

סשאמ"ל סעודה שאינה מספקת לבעליה.

סש"ב ספר של בינונים.

סשג"ע סדור שני גזרי עצים.

סשהו"ח סקילה שרפה הרג וחנק.

סש"ל סליחות שומרים לבקר. סעודה של לויתן.

סשכ"ם סירכא שלא כסדרן.

סש"פ סיר של פסח.

סש"ר ספר שמות רבה.

סש"ש סדורו של שבת [ס].

ס"ת סדור תפלה. סדר תשליך. סופי תבות. ספר תהלים. ספר תורה. ספר תניא. ספר תרומה. ספר תשבי. ספרי תכונה. סרכא תלויה. סתרי תורה. סיבה תכלית.

סת"ב סדר תשעה באב.

סתה"ג ספר תרומה הגדול.

סת"י סדור תפלת ישראל. סתם יינם.

---

1) ול"נ כי תנא תוספאה ג"כ פירושו מעין ספרא בצירא. שהתנא משגיח על תוכן הענין, ואינו משגיח על דקדוק האותיות וכותב לרוב מלאים כדי שיובנו. כמו שיש בתלמוד ווין ויודין נוספים אף במקום שאין צורך בהם להקל הקריאה בשביל שכותבין בלי נקודות. אח"ז מצאתי מעין זה בהגהות בשם הערוך.

2) במ"ס כ' בשם הדק"ס שצ"ל סקמ"ש והק' רמז לר"א בן יעקב.

3) כתב בל"ל לא ידענא אמאי שבקיה לר' תנחום בר חנילאי מלהכניסו במפקד האחרים שגם הוא מפרש קרא דבוצע ברך בענין העגל, ואפשר לפי שאינו סמוך להאחרים שהפסיק הש"ס ביניהם—ובאמת לק"ם שהסימן הונח רק לאותם שעסקו בענין דין ופשרה—אבל ר' תנחום עסק רק בפירוש הכתוב לבד, ולא איירי בענין פשרה כלל.

סת(ו)"ם ספר תורת משה. ספרים תפלין ומזוזות.

סת"ט סופר ט(ת)רכטמאן. בן חותם עצמו לפעמים. ספר תורת משה. סתם משנה.

סת"ק סדר תקנות קברנים.

סת"ר סוף תוך ראש [ק]. סתם רעותא. פתרי תורה.

סת"ש סדר תקוני שבת.—תקוני שבועות—תקון שטרות.

ע.

ע' עבירה. עד. עד. עין. (אות השש עשר באלפא ביתא). מספר 70. עיין. עולם. על. עלה. עמוד. ענין. עיקר. עקידה. ערב. ערך.

ע"א עבודת אלילים. עובד אדמה. עובר ארח. עבותות אהבה [ס]. עגלה אחת. עד אחד. עדות אהרן [ס]. עוד אחרת. עטרת אליהו [ס]. על אדות. עליות אליהו[ס]. עוללות אפרים [ס]. עם ארץ. עמוד א'. עמנו אל. ענין אחד—אחר. ענף א' (יש ספרים שמתחלקים לענפים). עצי אלמוגים [ס]. עצי ארזים [ס]. עקרי אמונה. עשרון אחד. (בס' מנחת הזבח) מספר 71.

עא"א עכשו אני אומר. על איזה אופן. על אלה אבכה. על אשת איש.

עאא"ב על אלה אני בוכיה.

עאב"ב עד אנה בכיה בציון.

עאדא"ל עביד אינש דזבין ארעא ליומא.

עאד"ו עביד אינש דמקרי ואמר.

עאה"ח עד אחר החג.

עאה"פ עד אחר הפסח.

עאוע"ה על אפי ועל חמתי.

עאח"ז עד אחר זמנו.

ע"א יולדת, מצורע, נזיר וכו' סימן שבועות ח' על קושיות אימא. ומלת וכו' אין לה פתרון.—וכ' בדל"צ שיש למחקה.—בלמנצח לדוד ליתא למלה זו—והכונה מפרש עפ"י רמז וקבלה.

עא"ב עשה אונך באפרכסת.

עאכ"ו—כ על אחת כמה וכמה.

עא"מ על אכילת מצה—מרור. עד אין מספר.

עא"ע עלוי אחר עלוי.

עא"פ עור או פסח.

עא"ק עד אין קץ.

עא"ת עד אין תכלית.

ע"ב עבדין בישין. עבודת בורא [ס]. עדות ביוסף [ס]. עדות ביעקב [ס]. עוזר בלאשטיין (סופר מפורסם). עט ברזל [ס]. עינא בישא. עיר בנימין [ס]. עול ברזל. עמד בפרין. עמוד ב'. עמק ברכה [ס]. עצי בשמים. עצי ברושים. ערים בצורות. ערל בשר. עשרה בטלנין. מספר 72. שם היוצא מאותיות הויה במלוי יודין כזה. יו"ד ה"י וי"ו ה"י.

עב' עבר. עברונות.

עב"א עיין ב' אלפים. (בסה"ד) עם בני אדם.

עבא"ו עדים בצד אסתן ותאסר. עיין באורים.

עב"ב עגל בן בקר. עם בני ביתו.

עבבד"מ עבדי בישי בתר דעבדין מתמלכין.

עבב"י עובר בבל יראה.

עבב"ע עברית בעברית.

ע"ב ב"ר ר"ק[1]) סימן גטין ח' להשלשה דברים ששותה סוריא לארץ ישראל ולהשלשה ששותה לחוץ לארץ. ע'פרה עב'דו המ'ביא מעשר' ר'וצה (טהרה) הקו'נה.

עבב"ת עובר בבל תאחר—תוסיף—תלין.

עב"ג עם בת גילו.

עב"ד עד בלי די.

---

[1]) לפני בעל למנצח לדוד היתה הגי' עכ בד רק בכ"ף ובדל"ת ופי' דהכ"ף הוא בירה ר"ל מכירה והר' הוא מלשון מלאתך ודמעך, גם דרור להורות דחייבת במעשר ושביעית.

עבד בית חצאים בית עבד קרובים[1] סימן קדושין כ׳ לד׳ איבעיות בעניני גאולה. מתחלה נשאל עבד ובית אם נגאלין לחצאים ואח״כ על בית ועבד אם נגאלין לקרובים.

עבדא וגברא פתחין סימן במסרה ד׳ פעמים יברך בכה״ק ב׳ מינייהו פתחין יברך בית עבדך (ש״ב ז׳ כ״ט) יברך גבר (תהלים קכ״ח ד׳)

עבדיא דישראל הימנין קטילין סימן במסרה לד׳ פעמים נתן (בקמץ) בכה״ק תבן אין נתן לעבדיך (שמות ה׳ ט״ז) ביד מלך ישראל נתן (דהי״ב כ״ח ה׳) לחמו נתן מימיו נאמנים (ישעיה ל״ג ט״ז) בתוך חללים נתן (יחזקאל ל״ב ט״ו)[2]

עבדיא זריזין גבריא מתינין סימן במסרה כי לי בני ישראל עבדים. (ויקרא כ״ה נ״ה) הוא במקף שנקרא במהירות—עיין גם זריז— כי לי כל בכור (במדבר ח׳ ט״ז). במונח. וענין הסימן העבד שהוא משועבד מוכרח לעשות מעשהו בזריזות למלא רצון אדניו. אבל איש חפשי שעומד ברשות עצמו. עושה מעשיו במתינות כטוב בעיניו.

עבדי״ה סימן למנין פסוקי פ׳ שמיני שהם 91 בגימטריא של זה השם.

עבד ישתחוה למשיח[3] סימן סנהדרין ס״א לשלשה אמר אביי מנא אמינא לה. דעובד מאהבה ויראה חייב.

עבד״ת עוסק בדברי תורה.

עב״ה עבודת הבורא. עד ביאת הגואל— המשיח. עשרת בני המן.

עבה״ג עד ביאת הגואל. עיין בהגהות.

עבהג״א עד ביאת הגואל אמן. עיין בהגהות אשר״י.

עבה״י עבר הירדן.

עבה״מ עד ביאת המשיח. עשרת בני המן.

עבה״נ עבר הנהר.

עבה״ק עבודת הקדש [ס].

עב״ו עמית בתורה ומצות.

עבו״כ עבודת כוכבים.

עבו״ת עבדו בנו ותלמידו.

עב״ז עבר זמנו. עניים במקום זה. שבעים ושנים זקנים.

עבז״ל עדיו בחתומיו זכין לו.

עב״ח על בעור חמץ.

עבח״ש עוסקין בחיי שעה.

עב״ט עני בן טובים. עשרה בטבת.

עב״י עד בלי ירח. עדת בני ישראל. עזרנו בשם י״י. ענני במרחב יה. (אחר חתימת השם לחזק הבטחון בה׳ אוצה״ס ש״א XVII). עמד בפרץ ירושלים.

עב״י ועי״י כנ״ב על בית ישראל ועל עם י״י כי נפלו בחרב.

עבי״ן טוו״ן ע״ב יתרונות מט״ו לט״ו [ע]. (ד׳ ול״ר).

עב״כ עם שני כוללים.

עב״ל עוסק בתורה לשמה.

עב״מ על ברית מילה. סימן פסחים ס״ח על הימים דבעינן נמי לכם ע׳צרת שב׳ת פ׳ורים, עקביא בן מהללאל.

עבמ״ח—הק עלה במחשבה הקדומה.

עבנ״ל עבדא בהפקרא ניחא ליה.

עב״ס סימן הנ״ל בפסחים ס״ח. יש שגורסין

---

[1]) לפני בעל ל״ל היתה הגי׳ עבד בית עבד הצאים קרוב קרובים, והוא מתלבט להכניס כונה עפ״י רמז.

[2]) בבעל הטורים שמות שם יש טעות, כי לא מנה ההוא דדה״י ותחת זה כותב ועוד א׳ בההיא פ׳, ובאמת אין שם—וזה בודאי שגגת המעתיק.

[3]) כתב בלמנצח לדוד הרמז בזה ברור, דמשום דאמרי בעובד ע״ז קאמר דהשתא הוא דקטעו אבתרה אבל לעתיד לבא בביאת משיח כתיב כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה׳ ולעבדו שכם אחד. וכתיב וישתחוו לו כל מלכים ואפילו הקליפה עצמה תתוקן ותחזור לקדושה.

בסמך וקאי על שמות החכמים אלע'זר רב'ה ר' יוס'ף. וע' בדל"צ בל"ל ג"ב הגי' בסמך והוא מתחבט לתת איזה פתרון להמלה.

עב"ע עבד עברי. עבודת עבד. עבר במקום עתיד. עברית בעברית. עין בעין. עם שני עדים.

עבע"ב עברית בעברית.

עבפמ"ה עוסק במצוה פטור מן המצוה.

עבר גברא ואשתבע[1]) סימן בס' אכלה ואכלה לג' פעמים „בברית" בחירק בכה"ק. לעברך בברית (דברים כ"ט י"א). בברית י"י הבאת את עבדך (שמואל א' כ' ח'). ואשבע לך ואבא בברית (יחזקאל ט"ז ח').

עבראה בחוטרא לא תמחי עממין מחי[2]) סימן בס' אכלה ואכלה לה' פס' מכה בסגל. מכה איש עברי (שמות ב' י"א). מכה במטה (שם ז' י"ז) לא תכה... אתה מכה (מלכים ב' ו' כ"ב). מכה עמים (ישעיה י"ד ו'). אני י"י מכה (יחזקאל ז' ט').

עבר"צ—הפ עלה ברצונו—הפשוט.

עב"ש עיר בנימין שני. עני באותה שעה.

עבשל"ש עוסק בתורה שלא לשמה.

ע"ג עבודה גדולה. עובד גלולים. עבירה גדולה. עדי גוים. עול גוים. עזרת גוים. עין גדי. עיר גבורים [ס]. עין גרונית [ד]. על גבי. על גג[3]). על גפי. עמוד ג'. עמודי גולה [ס]. עמרם גאון. עצירת גשמים. עשרים גרה. מספר 73.

עג"א עדן גן אלהים. עיין ג' אלפים (בפסה"ד).

עג"ב על גבו—סימן במסרה כל ותלד ותקרא בר מן ג' ויקרא. ע'ר (בראשית ל"ח ג'). ג'רשם (שמות ב' כ"ב). ב'ריעה (דה"א ז' כ"ג).

עג"ד על שלשה דברים.

עגה"ק עגלת הקטור. על גבי הקבר—הקרקע.

עג"ט על שלשה טפחים.

עג"ל אין לך כל פקודה ופקודה שאין בה מעון עגל. ר"ת ע'ריות ג'זל ל'שון הרע (של"ה בחלק תולדות אדם ובמסכת תענית).

עג"מ על גבי מזבח.

עג"ע עגלה ערופה. עבירה גוררת עבירה. על גלוי עריות.

עגע"ח עיר גבורים עלה חכם.

עג"ק על גבי קרקע.

עג"ש על גבי שלחנו.

ע'ג'ת' ע'בודה ג'מילת חסדים ת'ורה (בספרי הרמז).

ע"ד עוברי דרך. עדת דבורים [ס]. עיר דאר [ס]. על דא. על דבר. על דעת. על דרך. עלה דיונה [ס]. עלילות דברים. עלילת דם. עניית דעתי. עמא דבר. ענין דנא. עוקר דירתו. ערות דבר. עשרת דברות. עת דודים [ס]. מספר 74.

עד עיין כה.

עד"א עכברא דשכיב אדינרי. על דאטפת אטפוך. על דא אסמוך. על דבר אמת. על דרך אחד—אחר. על ד' אותיות.

עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם ב"מ פ"ו נתנו זה לסימן כי ר' אשי ורבינא סוף הוראה. ופירש"י מקדשי סימן לר' אשי אבינה לרבינא. לאחריתם סוף הוראה.

עד"ג על דרך גוזמא.

עד"ד על ד' דרכים.

עד דאתא מפומבדיתא לסורא חסר תרתי סימן שבת ס' להא דבפומבדיתא אמרין עשרים וארבע מסמרות התיר ר' חייא.

---

[1]) ט"ס יש כאן ותחת גברא צ"ל עבדא.

[2]) יש נוסחאות שונות במסרה בזה הסימן, עבראה בחוטרא ובחרבא עממיא תמחי. עבראה בחוטרא לא תמחי עממיא ברוגזא ה' מחי.

[3]) פסחים י"ג תני תנא קמיה דר"י על גב האיצטבא א"ל... תני על גג. וכ' הרש"ש בהגהותיו לס' נתיבות עולם צד 198 שהיה כתוב בר"ת ע"ג והיה סבור התנא שהמכוון בו על גב וא"ל ר"י דלא כן אלא שהמכוון על גג, ודכותיה בסוכה מ"ד איפכא עיי"ש.

ובסורא אמרין עשרין ותרתין, ופירש"י „סורא הסר דומה אצל דומה". כלומר מפני שווי שתי אותיות בשתיהן. כשעלה טבבל לא"י דרך סורא מפומבדיתא נפלו שתים טמסמרותיו בדרך.

עד"ה על דרך האמת—הדרש—החדוד—היושר—הכתוב—הסוד—הפשט—הקבלה—השאלה. על דעת הבוררים. עדן העליון.

עדה"ח על דרך ההדוד.

עדה"ט על דרך הטבע.

עדה"י על דרך היושר.

עדה"כ על דרך הכתוב.

עדה"מ—בה על דעת המקום—ברוך הוא.

עדה"ס על דעת הסוברים. על דרך הסוד—הסברא.

עדה"פ על דעת הפוסקים. על דרך הפלגה—הפשט.

עדה"צ על דרך הצוי.

עדה"ק על דעת הקהל. על דרך הקבלה.

עדה"ש על דרך השאלה—השלילה.

עדה"ת על דרך התורה.

עדו סימן למנין פסוקי פ' אחרי מות שהם 80 כגימטריא של זה השם.

עדו"ק על דא ודאי קבבינא.

עד"ז על דבר זה. על דרך זה.

עדזי"ה על דבר זה ידוו הדוים.

עד"ח עדי חתימה. על דבר חנם. על דברי חכמים. על דרך חדוש.

עד"ט על דבר טוב. עקרי דינים טירני.

עד"י על דבר יושר. על דרכי יהודים.

עדי תופף ממקביל בישא סימן במסרה מובא במאירי אבות פ"ג מי"ג לד' מקומות שחסר יו"ד בין ש' לר'. הסר מעלי המון שריך (עמוס ה' כ"ג) בשמחה ובשרים בתף (בראשית ל"א כ"ז) ועפעפיך יישרו נגדך (משלי ד' כ"ה) ושר בשרים על לב רע (משלי כ"ה כ') עדי. תרגום של הסר. מקביל. של נגד. ואולי יש להסימן קשר עניני. בחוקי הזמרה והשיר.

ערב"ש על דבר כבוד שמך.

עדל"ת עשה דוחה לא תעשה.

עד"מ עדות ממון. עדי מסירה. על דבר מה. על דבר מועט. על דרך משל. על דרך משפט.

עדמ"א עיין דרוש מכתב אלהים (בסי' יעב"ץ).

עדמ"ר עגולא דנפיק מגו רבועא.

עד"נ עדות נפשות. על דברי—דרך נביאים.

עד"ס על דרך סברא—סגולה—סוד.

עד"ע על דעת עצמו. ערבא דערבא. עתיקא דעתיקא [ק].

עד"צ עדת צדיקים [ס]. על דברי צדקה.

עד"ק על דברי קדשו. על דעת קונו.

עד"ר על דעת רבים. על דרך רמז.

עד"ש על דבר שטך. על דבר שקר. על דרך שאמרו. על דרך שלום. ערוב דבר שהין.

עד"ת על דברי תורה. על דרך תענוג—תשובה.

ע"ה עבדים היינו. עבודת הבורא [ס]. עבודת הלוי [ס]. עבודת הקדש [ס]. עבודת השם. עד האידנא. עד היכן. עדן העליון. עון הדור. עזרא הסופר. עזרת השם. עין העדה. עין הקורא [ס]. (ע' אוצה"ם 630. והוא ליהב"י הנקדן). עין הרעה. עיר הגדולה. עיר הנדחת. עיר הקדש. על התהום. על הכל. על הנסים. על הפסוק. על התורה. עליו השלום (כשמזכירין שם נפטר). עולם האמת. עולם הבא. עולם הזה. עולם הנפשות. עולם הפוך [ס]. עולת הבקר. עולת התמיד. עם האותיות. עם הכולל. עם הארץ. עם העולם. עמוד האש. עמוד הגולה. עמוד הימיני [ס]. עמוד העולם. עמוד הענן. עמוד השחר. עמנו הייתם. עמק הבכא [ס]. עמק הברכה [ס]. עמק המלך [ס]. עמק השם [ס]. (כן רשום כלוח הר"ת שבראש ס' ערכי הכנוים. ול"ר) ענין הזה. ענין הרע. עץ הדעת. עוקר הרים. ערוגת הבשם [ס]. ערוך הקצר [ס]. עשרת הדברים. עשרת השבטים. מספר 75.

עה"א על האחרונים. עליו הכתוב אומר. עולם האמת. עם הארץ.

עהא"ב על החדשים אנו בושים.

עהא"מ על הראשונים אנו מצטערים.

עה"ב עבודת הבורא [ס], על הבשמים. עולם הבא. עולת הבקר. עמק הבכא [ס]. עמק הברכה [ס]. ערוגת הבשם [ס].

עהב"ה ענבי הגפן בענבי הגפן.

עהב"י על המדינות בו יאמר.

עהב"ש עני היה באותה שעה.

עה"ג עבודת הגרשוני [ס]. על הא גירסא. על הגליון. על הגפן. על הגשמים. עולם הגלגלים. ענבי הגפן. עצירת הגשמים.

עה"ד עון הדור. עות הדין. עיר הדמים. על הדין. על הדף. על הדרך. עלמא הדין. עמוד הדין. ענוי הדין. עץ הדעת. עורך הדין. עורכי הדיינים. עשרת הדברים.

עה"ה על ההדס.

עהו"ם עזרא הסופר וסייעתו.

עהוע"ה על התורה ועל העבודה.

עהו"ש עמי היתה ושלתתיה.

עה"ז עולם הזה.

עה"ח עדים החתומים. על החיים. על החתום. עץ החיים [ס].

עהט"ו עץ הדעת טוב ורע.

עה"י עבודת היום. עבר הירדן. עמוד הימיני [ס].

עה"כ על הכל. על הכלכלה. על הכוס. על הכתב. על הכתוב. עלי היו כלנה. עם הכולל. ערכי הכנוים [ס].

עהכ"א עליו הכתוב אומר. עד היכן כבוד אב.

עהכ"ם על הכסא.

עה"ל עבודת הלב. עם הלכותיה.

עהלל"מ על הלכה למשה מסיני.

עה"מ עבד המלך. עיר המלוכה. עיר המקלט. על המתיה. על המס. עול המלכות. עמק המלך [ס]. ענין המחייב. עשרה הרוגי מלכות.

עהמ"ק עבודת המקדש. ערי המקלט.

עה"נ עיר הנדחת. על הנסים. עולם הנפשות.

עה"ס עזרא הסופר. על הספק. על הר סיני.

עה"ע על העבודה. עולם העליון. עלת העלות. עמוד הענן.

עה"פ עין הפעל [ד]. על הפסוק. על הפרק. על הפתח. עולם הפוך. ערב הפסח.

עה"צ עבודת הצבא. על הצבור. על הצדיקים. עמוד הצדקה.

עה"ק עבודת הקדש. עגלת הקטור. עין הקורא [ס]. עיר הקדש. עולם הקטן. ערוך הקצר [ס].

עה"ר עולם הפוך ראית. עונותינו הרבים. עין הרעה. על הרעה.

עה"ש עליו השלום. עליכם השלום. עולם השפל. עלות השחר. עמוד השחר. עמר השכחה [ס]. עשרת השבטים.

עהש"ח עלות השחר. עמוד השחר.

עהשי"מ עד היכן שידו מגעת.

עה"ת על התורה. עולם התהו — התחתון. עמוד התורה.

ע"ו עולם ועד.

עו"א עבד ואמה. עובד אלילים. עובי אצבע. עני ואביון. עפר ואפר. עץ ואבן. ער ואונן. עשרים וארבע.

עו"ב עבר ובטל. עור ובשר. עולי בבל. עמון ובשן (ב"ש ול"ר) עוסק בתורה. עצמי ובשרי. ערב ובקר.

עובד' עובדא. עובדיה.

עובדיה ב"ר ברוך שם בדוי למחבר ס' מצפה יקתאל [5].

עובדא דקיסא פרזלא סימן במסרה. לג"פ חרש בבה"ק בפתח. מעשה

---

[5]) כולל השגות על ס' תורת יקותיאל לר' רפאל מהאמבורג. ומחברו האמתי הוא ר' שאול לעווין מפפד"א בן ר' צבי הירש אב"ד דברלין ונמצאו חכמים שקנאו לכבוד ר' רפאל והח[illegible]מו את מחבר הספר, וההגדה מספרת כי בקשו גם מהג' ר' צבי הנ"ל שיתן ידו להחרם, וכבר היה נכון לזה כי לא ידע מי הוא המחבר. ויודע הדבר לר' נפתלי הירץ וויזיל, והוא מידידי של ר"ש ויבא בבהלה אל מהר"ץ ויקרא בקול „אהה אדוני והוא שאול.

חרש (שמות כ"ח י"א) חרש עצים (ישעיה מ"ד י"ג) חרש ברזל (שם י"ב)

עובדיה בן פתחיה שם בדוי למחבר ס' מגלה טמירין. והוא ר' יוסף פעריל מטארנאפל.

עוב"י עיר ואם בישראל.

עוב"מ עוסק במצוה.

עו"ג עובד גלולים. עצה וגבורה.

עו"ד עורך דין.

עו"ה עונותינו הרבים.

עוה"א עולם האמת.

עוה"ב עולם הבא. עולת הבקר.

עוה"ג עולם הגלגלים.

עוה"ד עולם הדין. עורך הדין. עורכי הדיינים.

עוה"ז עולם הזה.

עוה"ע עולם העליון.

עוה"ש עולם השפל.

עוה"ת עולם התהו. עולם התחתון.

עו"ו עסטרייכיש ווערטה על מטבע.—(בהמגיד שב"א צד 227 כ' וועהרונג. והוא הנכון).

עו"ז עולה וזבח.

עוזיאל סימן למנין פסוקי פ' אמור. שהם 124. בגימטריא של זה השם.

עו"ח עיין „פכפב"ד"

עו"ט עוד טעם. עוף טמא. עקר וטפל. ערל וטמא.

עוט"ב עמון ומואב טהרו בסיחון.

עו"י עזי וזמרת יה. עיף ויגע. עולה ויורד. עולל ויונק. עולת יצחק [ס]. עומד ויושב. ערום ויחף.

עויו"ט עונג יום טוב [ס].

עוי"ל עוד יש לומר.

עו"כ עובדי כוכבים. עושר וכבוד.

עוכ"י עלינו ועל כל ישראל.

עו"ל עוז והדר לבושו.

עולה עולה מלק ומיצה חטאת העוף קדשי קדשים, קדשים קלים סימן מנחות ב' לחמש קושיות הראשיות שם ויתר הקושיות הן רק סעיפים מהם.—מלת מלק מוסבה על מלת עולה הראשונה. ומלת ומרצה על השניה.—בל"ל עשה בונה בדרוש וקבלה.—

עול"ע"ב עד ולא עד בכלל.

עול"ת עשה ולא תעשה.

עו"מ עובד מאהבה. עוברות ומיניקות. עול מלכות. עולה ומנחה. עולי מצרים. עמוד ונעשה מלאכתנו. עמון ומואב. עניה ומרודיה. ערמה ומזמה.

עומ"א עובד מאהבה.

עומ"ה עונשין מן הדין.

עומ"י עובר מיראה.

עומ"צ עול מצות.

עומ"ש עול מלכות שמים.

עו"נ עולת נדבה. עולת נקבה. עמך ונחלתך. עושק ונלוז. עושר ונכסים.

עונ"ג עונש גדול.

עונ"מ עמוד ונעשה מלאכתנו.

עונ"ק עונש קטן.

עו"ס עזרא וסייעתו.

עו"ע עלה ועלול. עמוני ולא עמונית. עזור ועזוב. ערום ועריה.

עוע"ב עד ועד בכלל.

עועופ"ע עדן ועדנים ופלג עדן.

עוע"צ עלי ועל צוארי.

עו"פ עור ופסח. עקש ופתלתול.

עו"צ עלי ועל צוארי.

עו"ק עוד קשה. עיר וקדיש.

עו"ר ענוג ורך. עני ורש. עשיר ורש.

עור"ר עמל ורעות רוח.

עו"ש עבדים ושפחות. עבר ושנה. עוברים ושבים. עולה ושלמים.

עו"ת עול תורה. עולת תמיד.

ע"ז עבודה זאת. עבודה זרה. עבר זמנו. עד זומם. עטרת זקנים [ס]. עין זיתים (שם מושבה בא"י) על זה. על זנות. עם זה. ענין זה. מספר 77.

עז"א סימן למנין פסוקי פ' בחוקותי שהם 78 בגימטריא של זה השם הכתוב לרוב באלף על זה אמר.

עוא״ל עורא אלטשולער. (מאיזויע. במאטריו במאכפים)
עיב״ק עבר זמנו בטל קרבנו.
עו״נ עזרת גוים. זה הר״ת כתוב בס׳ מגלת ספר ליעב״ץ ומ״י פירושו ואולי עוזרי גבאים.
עו״ד עזרת דלים. על זה דרש.
עו״ה עזרת השם. על זה האופן—הדרך.
עזה״א על זה האופן. על זה הוא אומר.
עזה״ד על זה הדרך.
עזת״ש עזרת השם.
ע״ז ועי״ז על זה ועל זה.
עז״י סימן למנין פסוקי פ׳ חוקת שהם 87 בגימטריא של זו התלה.
עזי״ה עליה זו ירידה היא.
עזין צנון ואתרוג[1]) סימן שבת ק״ה להעינינם דתני ר׳ יהודה בר חביבא.
עזל״ש עניה זו לשוא שמרה.
עז״כ על זה כתב.
עז״נ עוד זה נקרא (מ״ה ול״ר) עזרת נשים [ס]. על זה נאמר. על זנות.
עז״ק עבר זמן קריאת שמע. על זה קשה.
עז קר חפץ סג סימן לאותיות השרשיות בלי השוב ד׳ ט׳. (יהודי אבן ששת. תשובות תלמידי דונש 29. המגיד שכ״א 219)
עז״ת עבר זמן תפלה.
ע״ח עבירה חמורה. עד חמס. עד הצות. עדי התימה. עיר חדש (שם עיר העתקה מנוי־שטאדט ולרוב היו כותבין לא חדשה כמשפט לבל נטעה שהכונה על סתם עיר שהיא חדשה. רק חדש למען יובן שהיא שם עצם פרטי). עיר חומה. על הוב. על חטא. עולת חובה. עו״ת חדש. עם חשכה. עץ חיים[ס]. ערובי חצרות. עשוה חמרים. מספר 78.
עח״י עולם חסד יבנה.
עחל״ח על חיוו לא חס.
עחל״ש עיין חיבורו לחם שמים.
עה״מ עדים חתומים מטה. על חמש מגלות עץ חיים מהרי״ל (כן רשום בר״ת שבראש ס׳ ערכי הכנויים וא״י לע״ע פירושו).
עחע״ש עתים חלים עתים שוטה.
עחפ״מ עץ היים פירוש משניות.
עחש״ל על חטא שחטאנו לפניך.
עח״ת עם חסיד תתחסד.
ע״ט עברי טייץ (כן יקרא הזרגון כשהוא נדפס באותיות מרובעות וביחוד העתקת ספרי התפלות ויתר ספרי הקדש). עדיף טפי. עוללי טפוחים. עוף טהור—טמא. עין טובה. על טהרת. על טוב. על טעם. ענין טבעי. עצה טובה. עושה טוב. מספר 79.
עט״א עוד טעם אחר.
עט״ב ענין טבעי. ערב תשעה באב. עטרת בעלה.
עטה״ט עטיפת הטלית.
עטה״ק על טהרת הקדש.
עטה״ר על טרפות הריאה.
עט״ז עטרת זהב [ס]. עטרת זקנים [ס]. עיין טורי זהב.
עט״ה עטרת חכמים [ס].
עט״מ עופות טמאים. על טמא מת.
עט״צ עטרת צבי [ס].
עט״ק על טהרת קדש.
עט״ר עטרת ראש [ס]. עטרת ראשי (תאר לאב או לרב).
עטרת ודיבן ברכות ח׳. כ׳ ר׳ מאיר איש שלום בבית תלמוד צד 143 דסימן הוא לשמנה פרשיות שדנו עליהם אם נתנו להתרגם ע׳גל לוט׳ ר׳אובן ת׳מר ד׳כר (היינו קללות) י׳ברכך (היינו ברכות). ב׳ראשית אזהרות ועונשין׳ והוא ע״ד הסימן בלת עקן, וכונת הסימן שצריך לתרגם כל הפרשיות שבתורה[2]).
עטוש סימן יפה לחולה (ברכות נ״ז).

---

[1]) אפשר שיש להסימן ענין, דתני תרי מילי צנון ואתרוג עליוא דידהו בשהן עזין—למנצח לדוד. עיי״ש״ב.

[2]) עיי״ש בצד 234 שמחזק דבריו—זה אחד ממין הפלפולים שאלמלי אמרו אחד

עמ"ש עטימאלאגישע שטודיען [ס]. על טמא שרץ.
עמש"נ עטיו של נחש.
עמ"ת עֲטרת תפארת.
ע"י עבר יומו. עדי ישראל. עדת ישראל. עזרת ישראל [ס]. עין יעקב [ס]. עין יפה. עין ישראל [ס]. על ידי. עליון ישמרהו[1]. עולת יצחק [ס]. עניי ישראל. עץ יהודה [ס]. עצמות יוסף [ס]. עקדת יצחק [ס]. ערש יצועי. עשיה יצירה [ק]. עשר ידות. עשרה יוחסין (פ"ד דקדושין). עשרה ימים. עתיק יומין.
עי"א עובר ירך אמו. על ידי אחר.
עיב' עיבור.
עיבל סימן למנין פסוקי פ' מטות שהם 112 כגימטריא של זה השם.
עי"ג עיר גבורים [ס]. על ידי גוי. על ידי גט.
עיגוה"ג עיגול הגדול [ק].
עיד"א על ידי דבר אחר.
עידו סימן למנין פסוקי פ' מצורע שהם 90 כגימטריא של זה השם — (אע"פ שבמקרא הוא חסר אין מדקדקין בסימן כמ"ש במבוא).
עי"ה על יום הבא.
עיה"צ עיר הצדק [ס].
עיה"ק עיר הקדש.
עיה"ר עין הרע.
עיה"ש על ידי השואה.
עיה"ת עיר התהלה. עצת י"י היא תקום. עשרת ימי התשובה.
עיוה"ב ערב יום הכפורים.
עיו"ח עם יוצאי חלציו.
עיו"ט ערב יום טוב.
עיו"כ ערב יום כפורים.
עי"ז על ידי זה. על ידי זכות.
עי"ח עיר חדש. עם יוצאי חלציו.
עי"ט ערב יום טוב. על ידי טובים.
עיי"ש עיין שם.
עי"כ על ידי כן. ערב יום כפורים.
עי"ל עוד יש לדקדק—לומר—להקשות—להרץ עיין לעיל—לקמן.
עילאי בעו מיא סימן תענית י' שרב שהוא מבני א"י אמר יום ששים כלאחר ששים ומדכרינן בו טל ומטר—ובערוך ערך על א' פי' „שמואל בנהרדעא ורב בסורא ותרווייהו על פרת ונהרדעא לעיל מן סורא טפי מן ב' פרסי, שמואל ונהרדעי בעו מיא רב וסוראי תתאי לא בעו מיא דביון שהם תחתיים נקוין המים אליהם ומתקיימין אצלם והלכך יום ס' כלאחר ס'.
עיל"ד עוד יש לדקדק.
עיל"ת עוד יש לתרץ. עצת י"י לעולם תעמוד.
עי"מ עבור יניקה מוחין [ק]. עד יום מותו. עין משפט [ס]. עיר מלוכה, על ידי מיוחד. על ידי מיעוך. על ידי מוקדם. על ידי משרת.
עי"נ עדות י"י נאמנה. עוד ידו נטויה. על ידי נאמנים—נכרים—נשים.
עי"ס על ידי סרסור.
עי"ע עיין עוד. עיין עליו. עיין ערך. על ידי עבדו. על ידי עדים. על ידי עצמו. על ידי ערב. עמדו יקרים עמודו.
עיע"א על ידי עובדי אלילים.
עי"פ עירוב פרשיות.
עי"צ עיט צבוע. עיר צדקני.
עיצ"פ עמך ישראל צריכין פרנסה.
עיקו"ת עיר קדשנו ותפארתנו.
עיקת"ו עיר קדשנו תבנה ותכונן.
עי"ש עיין שם. על ידי שליח.
עיש"ב עיין שם באורך.
עיש"ח על ידי שאלת חכם—חלום.
עיש"מ על ידי שליח מיוחד.
עיש"צ על ידי שליח צבור.

[illegible]הרבנים הישנים הוו צווחין עליה בבי מדרשא דמעייל פילא בקופא דמחטא. וכשיוצאים בפי [illegible]וקרים חדשים קורא להם חכמת ישראל.

[1]) בריב"ש סי' ש"ט ריווא כ' „בן בני ע"י" ובדפוס ווילנא כ' „ז"ל".

עיש"ש עיסה של שבולת.
עי"ת עיר תהלה [ס]. עשרת ימי תשובה.
ע"כ עבד כנעני. עבודת כוכבים. עד כאן. עד כמה. עד כותי. עדים כשרים. עדי כתיבה. עוף כנף. עזר כנגדו. עזרת כהנים [ס]. עול כבד. על כל. על כן. על כסאך. על כרחך. עולת כליל. עם כל. ענין כפול. ענוש כרת. עצי כהנים. ערלת כרמים. עשר כחות [ק]. עשר כתרין [ק].
עכ"א עד כאן אומרים. על כל אחד—אופן. על כן אמר. עם כל איש.
עכאו"א על כל אחד ואחד.
עכא"ח על כרחך אתה חי.
עכ"ב על כנפי בגדיהם.
עכ"ג עבוד כהן גדול.
עכ"ד עד כאן דבריו. על כל דיו. על כל דבריו.
עכדו"ד על כל דבור ודבור.
עכ"ה עד כאן הגה"ה. עד כסא הכבוד. על כל הארץ. עלת כל העלות.
עכה"א על כל הארץ.
עכה"כ עד כסא הכבוד.
עכה"ע על כל העולם. עלת כל העלות.
עכו"ם עובדי כוכבים ומזלות. (עובדי כריסט ומרים. ערלים כוזבים וממזרים).
עכומב"ד על כריתות ומיתות בית דין.
עכוק"ב עז כנמר וקל כנשר.
עכו"ם עכורין ופרודין.
עכ"ז על כל זה. על כל זמן. עם כל זה.
עכ"ח עיני כל חי [ס]. על כרחך.
עכיו"ב על כיוצא בו.
עכיו"ח עם כל יוצאי חלציו.
עכ"ל עד כאן לשונו. על כרחך לומר.
עכל"ה—ט עד כאן לשונו הטהור.
עכל"פ עד באן לא פליגי. על כל פנים.
עכ"מ עד כאן מצאתי.
עכמ"ה עד כאן מקום הספר. (ו' ולי"ר).
עכ"נ עולם כמנהגו נוהג.
עכנו"כ עם כל נושאי כליו.
עכ"ס סימן שבת כ"ה מ'עילה ב'רת אס'ור לזרים.
עכ"ע על כל עונותיו. עם כבד עון.
עכ"פ עד כאן פירושו. על כל פנים. על כן פסקו.
עכצא"ל על כרחך צריך אתה לומר.
עכצש"ת על כל צרה שלא תבא.
עכת"ד עד כאן תכן דבריו.
עכת"ה עד כאן תכן הדבר.
עכת"ל עד כאן תכן לשונו.
ע"ל עובר לסוחר [ס]. עדות לישראל [ס]. עיין להלן—לעיל—לקמן. על לשון. עולה לרוכן. עולה לתורה. עלינו לשבח. עפרא לפומיה. עצי לבונה [ס]. ערוך לנר [ס]. ערל לב. עתיד לבוא. עת לעשות. שבעים לשון.
על"א עלייהו אתמר.
על אויביך ועל שנאיך (דברים ל' ז) סימן במסרת—אפ"ס—כי קדמאה (בראשית כ"ב י"ז) כתיב שער אויביו. תנינא (שם כ"ד ס') שער שנאיו, כמו הכא שאויב קודם לשונא.
עלא"ה עתיד ליתן את הדין.
על בשר אדם לא ייסך שמות ל' ל"ב) סימן במנחת שי. כי בתהלים נ"ו קדמאה פסוק ה' מה יעשה בשר לי. תנינא פסוק י"ב מה יעשה אדם לי. כמו הכא שבשר קודם לאדם.
על"ג עבידא לגלויי.
על"ד עלייה לדוכן.
עלדאת"ג עלמא דאתגליא [ק].
עלדאתב"ם עלמא דאתכסוא.
עלדו"ח עתיד ליתן דין והשבון.
על"ה עובר לפני התיבה.
עלה"ש עלות השחר.
ע'ל'ה' אלהים בתרועה סימן למנין פסוקי ס' מיכה שהם 105 בגימטריא של זו המלה הרשומה.
עלו"א עיין לוח ארש.
עלו"י עינים להם ולא יראו.

עלו"ל עיניו למטה ולבו למעלה. עשיק לגביך ושוי לכריסך.

על"י סימן למנין פסוקי פ' תצא שהם 110 כגימטריא של זה השם. עדות לישראל [ס]. עומד לפני י"י.

עלי סליק לערסא יחכי רחמין סימן בס' אבלה ואבלה צד 173 גם במסרה לחמש פעמים „ולכן" בכה"ק. ולכן נשבעתי לבית עלי (שמואל א' ג' י"ד). ולכן הנה אדני מעלה (ישעיה ח' ז'). ולכן כה אמר ה' תמטה (מלכים ב' א' ד'). ולכן יחכה ה' לחננכם ולכן ירום לרחמכם. (ישעיה ל' י"ח)

על"ב עליהו כתיב.

על לבבך בעמידה ברכות י"ג. מתוב בספר ווי העמודים עמוד התורה שהוא סימן[1].

עלל"י עת לעשות לי"י.

עלל"ם עבד לוה לאיש מלוה.

על"ם ערו לעד מקויים. עליון לנו מלך. (ד' ג' בסיה"ש ול"ר)

על"נ ערוך לנר [ס].

על"ס עובר לסוחר.

על"ע עלומי עין [ד].

עלע"ל עתים לטובה עתים לרעה.

על"ר עשה לך רב.

עלרא"ז עיין לא ראתה אלהים זולתך.

על שדה כתים לא תאונה סימן סנהדרין ק"ג לשלשה מאמרים של ר' חסדא משמיה דר' ירמיה בר אבא. א) על פסוק „על שדה" ב) ד' כתות. ג) על פסוק „לא תאונה" וענין הסימן לא תוזמן למקום שיש שם כתות ר"ל מחלוקת ודעות שונות. — בל"ל פי' עפ"י קבלה—ובדל"צ השמיט זה הסימ' לגמרי.—

ע"מ עבדי מלוג. עבודת מצרים. עבודת מקדש. עבודת מתנה. עובר מכס, עגל מרבק. עד ממהר. עדות ממון. עדי מכירה. עדי מסירה. עול מפורסם. עול מלכות. עין משפט [ס]. עינות מים [ס]. עיר מלוכה. עיר מקלט. על מדת. על מה. על מחצה. על מכונם. על מלונם. על מנין. על מנת. על מקרא. על משפט. על מישקל. עני מרי. עונש מלקות. עונש ממון. עין מאכל. ערך מלין [ס]. עשירים מקמצין. עשרה מאמרות [ס]. עשר מכות. עתים מזומנים.

עמ"א על משקל אחר. עמודי אור [ס]. עשרה מאמרות [ס].

עמ"ב עמק ברכה [ס]. עני מהפך בחררה. עושה מעשה בראשית.

עמב"ת עובר משום בל תאחר — תוסיף — תלין.

עמד"א על מאי דאתמר.

עמ"ה עוג מלך הבשן. עיין מהדורות. עמוד הדין. עמק הלכה [ס]. עמק המלך [ס]. עוקר מן השרש.

עמה"ב עמק הבכא [ס]. עמק הברכה [ס].

עמה"ד עונשין מן הדין.

עמה"מ עמק המלך [ס].

עמוב"מ עצם מעצמו ובשר מבשרו.

עמודא דנורא הוה סימנא לביאת ר' יהודה בריה דר' חייא לביתיה בכל בי שמשי. — כתובות ס"ב.

עמוני ולא עמונית סימן חולין ס"ב בי

---

[1]) וזה לשונו „במס' ברכות א"ר נתן בר מר עוקבא א"ר יהודה על לבבך בעמידה על לבבך ס"ד אלא עד על לבבך בעמידה. פירשתי שהס"ד והמסקנא אחת הם. ע"ד שאמרו בעירובין בני יהודה דמתנחו להו סימנים נתקיימה תורתם בידם ומצינו בתלמוד הרבה שנותנים סימנים ושכות על הדינים כדי לזכור. כן הוא בנד"ד לפי מרז"ל כתובות ק"י שעמידה קשה ללב. מתחלה נותן סימן לזכור הדין שאף בהליכתו וקורא ק"ש צריך לעמוד עד על לבבך והגיה לסימן תחלה אלה המלות „על לבבך בעמידה" מכח שעמידה קשה ללב יזכור הדין שעד על לבבך יהיה בעמידה, רק המקשן לא הבין ופריך ס"ד וגילה לו עד על לבבך בעמידה".

תרנגולי דאגמא אסירי תרנגולתא דאגמא שריא.

עמונמ"ל עמוד ונעשה מלאכתנו.

עמוס סימן למנין פסוקי פ' נשא שהם 176 כגימטריא של זה השם.

עמו"ק עיין מור וקציעה. (בסי' יעב"ץ)

עמ"ז עיין מטת זהב (בסי' יעבץ). על מדוכה זו. עשב מזריע זרע. עושה מעשה זמרי.

עם זו סימן במנחת שי. כי קדמאה דברים ב' ל"ה בזזנו. תנינא ג' ז' בזונו. — ופי' המגיה כי בראשון נוספה ז' ובשני ו'.

עמ"ח על מחצה. על מים חיים.

עמ"י עזרי מעם י"י. עיין מדרש ילקוט. על משכבו ינוח. עמק יהושע [ס].

עמיל"ל על מי יש לנו להשען.

עמינדב סימן למנין פסוקי פ' נשא שהם 176 כגימטריא של זה השם.

עמ"י עש"ו עזרי מעם י"י עושה שמים וארץ.

עמיש"ו על משכבו יבא שלום וינוח.

עמ"ב על מנת בן. עשר מכות.

עמ"ל על מנת להחזיר. על מנת ללמד.

עמלק[1]) סימן ב"ב מ"ו לדיני ע'דות ע'רב מ'לוה ל'וה. ק'בלן. (בל"ל הלך בזה למרחקים ברמזים וסודות). עמרם משה לוי קהת ג'.

עמלק"פ על מנת לקבל פרס.

עמ"מ על מקרא מגילה. עושה משפט ממעונו. (ד' ג' ול"ר)

עמ"נ על מה נחלקו.

עמ"ס עדו מסירה. על מדת סדום.

עמ"ע על מצות ערוב. על מצות עשה.

אל עם עמקי שפה (יחזקאל ג' ה') סימן במסרה—אפ"ס—כי ביהושע ח' קדמאה פסוק ט' בלילה ההוא בתוך העם. תנינא פסוק י"ג בתוך העמק.

עמ"צ על מצות ציצית.

עמצ"ל ע'ומר מ'ילה צ'יצית ל'ולב צריך לעמוד[2]).

עמר"א עפר מים רוח אש.

עומרא סליק צפירא נחית סימן במסרה כי בויקרא כ"ג ועשיתם דעמר בזקף ממעל להתבה. ועשיתם שעיר עזים בתביר מתחת לתיבה.

עמ"ש עול מלכות שמים. עיין מה שכתבתי. על מה שאמר. על מסכת שבת. על משקל. ענין משולל.

עמשא"ם עד מאה שנים אמן סלה.

עמש"ב על מה שכתוב בתורה.

עמשכב"ת על מה שכתוב בתורה.

עמשי"א על משכבו ינוח אמן.

עמש"ל עיין מה שכתבתי למעלה.

עמש"ע עיין מה שאכתוב עוד.

עמ"ת עזר מצריו תהיה. על מצות תפלין.

עמת"ל ערך מלין תלמודי. (לר' יעקב לעווי)

עמת"ר ערך מלין תרגום (להנ"ל)

ע"נ עגמת נפש. עדות נפשות. עדים נכרים. עזי נפש. עזרת נשים [ס]. עוללות נפתלי [ס]. על נכון. על נקב. על נר. עולת נדבה. עליו נאמר. עם נשמת. ענות נפש. עונש נפשות. ערבי נחל [ס]. עשרה נסיונות. עשרה נסים.

ענ"ב עיניה נתנה באחר. על נהרות בבל [ס]. סימן ב"ב מ"א לשלש עובדות בעניני חזקה. ע'נן כהנ'א ב'קשתא ב'עיליתא. — עיין בדל"צ—ולי נראה דהסימן מרמז רק על ב'

---

[1]) כתב הגאון יעב"ץ בהגהותיו לש"ס חידוש שנתנו סימן בזה דמי שנאמר בו תמחה את זכר עמלק, אולי מצאו לו רמז מן התורה במאי דסיים קרא לא תשכח שתיבת לא מופסקת בטעם טפחא להורות שיש בו מקום גם לשכחה (דוגמא לזה דרשו בספר הזהר באזהרות שבעשרת הדברות) ולהתיר להשתמש בו לאוקמי אגירסא דכל מה דאס־ שרי [חולין קטו:] להכניס טנוול לבה"מ לשבר כחו. ולהוציא ממנו ניצוץ קדושה שבו".

[2]) פחד יצחק ערך מצוה מביא בשם הרמב"ם מצוה שנאמר בה לכם היא בעמידה. זמראה מקום לסמ"ק.

עובדות דשקל בידקא. ע'נן כ'הנא ב'ידקא— אח"כ מצאתי לבעל ל"ל שכ' ג"כ כזה.

ענ"ג עדן נהר גן.

ענ"ד עד נעשה דיין. עניות דעתי. ענין נדכר דנא.

ענה"ד ענוי הדין.

ענה"מ ענין המחייב.

ענה"ש ענין השולל.

ענ"ו עליון נורא וקדוש.

ענו"ב עקודים נקודים וברודים.

ענו"כ עדים נאמנים וכשרים.

ענט"י על נטילת ידים.

ענט"ל על נטילת לולב.

ענ"י על נטילת ידים. ערובין נדה יבמות. (סימן של בעל פני יהושע על המסכתות המוזרות שבש"ס)

עניות סימן לגסות הרוח שבת ל"ג[1]

עניותא בתר עניותא אזלא סימן במסרה במלכים ב' כ"ד ומדלת (בפתח), ובירמיה נ"ב ומדלות. פי' ירמיה שמדבר מעניות החורבן נכתב מדלות לשון רבים. ומלכים שהם עשירים כתיב מדלת לשון יחיד.—ר"א בהור במסה"מ שש"ד—

ענ"ל עוד נראה לי. עליו נאמר למעלה. על נטילת לולב. ענין נזכר למעלה. עושה נסים לעמו.

ענ"מ על נהר מיין.

ענ"צ עניני צדק.

ענקים לחיין לוחות חרות סימן ערובין נ"ד למאמרי ר' אלעזר בהתקיימות התורה.— בל"ל פי' ע"ד דרש.

ענ"ש עניני שבת.

ענשצב"א עם נשמות של צדיקים בגן אלהים.

ע"ס עובדיה ספורנו. עד סופו. עט סופר [ס]. עטור סופרים [ס]. **על סדר. על סוד. על** סך. על סכום. על סוכות. **על סמך. על** ספק. על ספר. עולם סתור [ק]. עם סגולה [ס]. עמק סוכות. עניה סוערה. ערב סוכות. עשר ספירות.

עסא"ב על סדר אלפא ביתא.

עסב"מ עשר ספירות בלי מה.

עס"ד על סוף דעתו.

עס"ה עד סוף המאמר—**העולם—הענין—הפרק —הקונטרס—השנה.**

עסו"מ עני סומא ומצורע (**השוב כמת**).

עסכ"ה עד סוף כל הדורות.

ע'ס'פ'כ'ח' גשכ"ט הכ"ו פע"ו עצ"ט עו"ח צח"ז ע'בור ס'וכות פ'סח 28 ג' שלמים 29 ה' 29. סימן כי בשנה מעוברת מסוכות לפסח כ"א שבתות. רק אם יבא סוכות יום שלישי ויהיו מרחשון וכסלו שלמין, יהיו תשעה ועשרים שבתות. ולא נצטרך לכפול או אם יהיה סוכות יום חמישי. בין שלמין ובין חסרין תשעה ועשרים שבתות.—פי' יתר הסימן עיין פספב"פ.—לקוטי הפרדס—

עמ"ר עסים רמונים [ס].

ע"ע עבד עבדים. עבד עברי. עובדי עבודה. עוברי עבירה. עגלה ערופה. עד עכשיו. עד עולם. עד עפר. עד ערב. עד עתה. עדי עד. עדי עדית. עדן ערוך [ס]. עיין עוד. עיין עליו. עיין עצמך [ג]. עיין ערך. עין עיטם. עין עני (כ"ש ול"ר). עינים עצומות. על ענין. על עצמו. על עשה. עולם עליון. עלת עלתא. עם עמרה. עמוד ענן. עמוד עשן. עמק עכור. עניי עירך. עצי עדן [ס]. עקיצת עקרב [ס]. עשר עטרות.

עע"א עובדי עבודת אלילים.

עע"ז עובדי עבודה זרה.

עע"ל עיין עוד לקמן.

ععל"ת עובר על לא תעשה.

---

[1] או העניי ע"ד עונש—או תכונתי. אם כפשוטו עניות ממש שאם לא היה גם רוח היה נקלה ועבד לו. פושט נבלתא בשוקא. ועתה הוא אומר גברא רבה אנא וזילא בי מילתא. והוא מתכבד וחסר לחם—ואם כפירש"י שמ"מ לקדושין מ"ט שר"ל עניות דתורה ג"כ מסבה זו כי לא הבישן למד.

עע״ע עיין עוד עליו. על עסקי עצמו. ענף עץ עבות [ס]. עקיצתן עקיצת עקרב.
עע״פ על עסקי פרנסה.
עע״צ על עסקי צבור. ערבך ערבא צריך.
ועצ״ג על עצירת גשמים.
עע״ק עניי עירך קודמין.
עעשם״ע עלובה עיסה שנחתומה מעיד עליה.
עע״ת עם עקש תתפל.
ע״פ עוד פעם. עון פלילי. עזות פנים. עיין פעל [ד]. על פה. על פי. על פני. על פסוק. על פרשה. עמא פזיזא. עץ פרי. עצם פרטי. עקיבא פליישמאן. (סופר במב״ע). עקשות פה. ערב פסח. עורבא פרח. ערבי פסחים (פ״י דפסחים). ערוב פרשיות. עושה פירות. עושין פסין. עשר פעמים.
עפ״א עד פרוטה אחרונה. עוד פירושים אחרים. על פי אונס—אחרים.
עפא״ח על פיהם אנו חיים.
עפ״ב—ע על פי שנים—עדים.
עפב״ד על פי בית דין.
עפ״ג עיין פעל גרונית [ד]. על פי גוזמא. על פי גורל.
עפ״ד על פי דברי. על פי דקדוק. על פי דרך.
עפד״ה על פי דרך האמת—המוסר—הסוד—הקבלה.
עפ״ה על פדיון הבן. על פי האמת—הדמיון—הגבורה—הדין—הדבור—המסרה—הסוד—הקבלה—הרוב.
עפה״ד על פי הדבור — הדמיון — הדקדוק—הדרך.
עפה״מ על פי המדרש—המוסר—המסרה. על פני המים. על פסולי המוקדשין. על פירוש המשנה. עקימת פיו הוי מעשה.
עפה״ק על פי הקבלה.
עפה״ר על פי הרוב—הרמז.
עפ״ז עטרת פז [ס]. על פי זה. על פירוש זה.
עפז״מ על פי זה מבואר—מתורץ.
עפ״ח על פי חדוד. על פי חכמים. על פי חרם.
עפ״י על פי יהודים—ישרים.
עפי״ז על פי זה.
עפ״ל עז פנים לגיהנום. שבעים פנים לתורה.
עפ״מ על פי מומחה. על פי משל. על פי מוקדם. על פני מים.
עפ״נ על פי נס.
עפ״ס על פי סוד.
עפ״ע על פי עדים. על פי עצמו.
עפ״ק על פי קבלה. עץ פרי קדש.
עפ״ר עיין פרישה. על פי רוב. על פי רמז. ענין פרטי.
ע״צ עובדי צלמים. עטרת צבי [ס]. עיט צבוע [ס]. עינו צרה. על צד. עושה צרכיו. עת צרה.
עצ״א על צד אחר.
עצ״ב עינו צרה בשלו. עבדי ציון ברזל.
עצב״א עינו צרה בשל אחרים.
עצב״ע עינו צרה בשל עצמו. עם צדיקים בגן עדן. עושה צדקה בכל עת.
עצ״ג על צדקה גדולה. עם צמר גמלים. עצירת גשמים.
עצ״ד עטרת צבי דרוש (להבדילו מספר אחר בשם זה).
עצ״ה על צד הדין—ההגיון—היושר—המוסר—הסוד...
עצה״ד על צד הדין—הדרוש.
עצה״ה על צד ההגיון—ההלצה.
עצה״י על צד היושר.
עצהי״ט על צד היותר טוב.
עצה״כ על צד הכתוב. עם צאת הכוכבים.
עצה״מ על צד המוסר—המליצה.
עצה״ס על צד הסוד.
עצה״פ על צד הפשרה.
עצה״ש על צד השאלה—השלילה.
עצה״ע על צד התר עיסקא.
עצו״כ עצמות וכלים [ק].
עצו״ר עומדים צפופים ומשתחוים רוחים.
עצ״ז על צד זה.
עצ״ט עיין פספב״ד.

עצי"ם זה"ב יי"ן[1]) עול"ה תוד"ה שו"ר סימן מנחות ק"ו לראשי המשניות שמתחילות הרי עלי.
עצ"ל עצי לבונה [ס].
עצמום"ה עצמו ומהותו.
עצ"ע עצימת עינים.
עצ"ש עצת שלום [ס].
עצת י"י לעולם תעמוד עומר ציצית תפילין צריך לעמוד. (עטרת זקנים סי' ח' ס"ק א') וסיים שם או יש לרמז באלו מלות ע'צ'ת' ל'עול'ם' שבעה דברים שהם בעמידה תקיע'ת צ'יצית ת'פילין ל'בנה. ע'ומר ל'ולב מ'ילה.
ע"ק עבור קצוב (ד' ול"ר) עדי קדושין. עוד קשה. עיין קונטרס. עיר קדשנו. על קבר. עולם קדמון. עולם קטן. עם קדוש. עם קונו. ערב קבלן. עשר קדושות. עשרה קבין. עת קבוע. עתיקא קדישא [ק].
עק"א עקיבא איגר.
עק"ד עלי קדם. (ליטעראטור בלאט דעם אריענט לד"ר פירסט).
עקד"ה על קדוש השם.
עק"ה עד קריאת הגבר. על קדוש השם. על קרן הצבי. עוקר הרים (תאר לחריף ומפולפל) עקרי האמונה [ס].
עקה"ש על קדוש השם.
עקז' עקזעמפלאר. עקזאמען.
עק"י עקדת יצחק.
עקי"פ עיין קונטרס יציב פתגם (בסי' יעב"ץ).
עק"ל עוד קשה לי. עמידה קשה ללב.
עק"ן עיין בלת.
עק"ע עם קשה עורף.
עק"ק עלית קיר קטנה [ס]. עמא קטילא קטלת.
עקש"צ עיין קונטרס שמש צדקה (בסי' יעב"ץ).

ע"ר עדי ראיה. עטרת ראש [ס]. עטרת ראשי. עין רוגל [ס]. עין רעה. עינים רמות. עלה ראשונה. עולי רגלים. עולת ראית. עם רשות. עמק רפאים [ס]. עסים רמונים [ס]. עץ רענן. ערב רב. עושה רושם. עשרה ראשונים. עת רצון.
אני ישנה ולבי ע'ר' סימן שנתן בעל החנוך בהקדמתו שיש מאתים ושבעים מצות שחייבין בהם כל אדם מישראל מבלי שיתחדש בו סבה בעולם מ"ח מ"ע רכ"ב לאוין.
ער' ערב. ערך.
ערב וצידון וראיה אחרונה סימן ב"ב קע"ד ובשארי דוכתי לשלשה מקומות שאין הלכה כרשב"ג במשנתנו — בל"ל מפרש הסימן דרך רמז.
ערבי יו"ט—ערבי שבתות עיין אינו רואה.
ער"ה ערב ראש השנה.
ערה"פ ערב הפסח.
ערה"ש עד—ערב ראש השנה.
ערו' ערוך.
ערו"ת עפר רמה ותולעה.
ער"ח ערב ראש חדש.
ערט"ב ערב תשעה באב.
ערטילאין דגישין חכימין רפין סימן במסרה ד"פ ערומים בבה"ק ב' לשון ערום ועריה והם בדגש (בראשית ב' כ"ה. איוב כ"ב ו') וב' לשון ערמה ומזמה והם רפים (איוב ה' י"ב שם ט"ו ה').
ער"י עליון רוכב ישראל. עריץ רבותים ישמשו (ג' בשם מ').
עריו"כ ערב יום כפור.
ערל"י עת רצון לי"י.
ע'ר'ל' ש'ח'ז'[2]) סימן שבת קנ"ז ע'ולא ר'ב

[1]) לפני בעל ל"ל היתה הגי' ישן ופי' דבזה כולל יין ושמן. ונוסחא דילן עיקר כי גבי שמן לא תנן במתניתין הרי עלי — ומפני מה לא כלל עשרון ומנחה השנים במשנה ראשונה. כ' הדל"צ דאלו נשנו במשנה אחת — ול"נ יותר נכון שבאמת נכללו ונשמטו מהדפוס. כאשר נראה בכמה מקומות.

[2]) אם בעל הסימן היה לו איזה כונה אפשר שר"ל אם ראית ערל, השחיז והדד סכין

ל׳וי ש׳מואל ר׳ יוח׳נן ז׳עירי המכריעים במחלוקת ר״י ור״ש במוקצה—(בגמרא זעירי קודם לר׳ יוחנן, ובהסימן מאוחר).

ער״ס ערב סוכות.

ער״פ ערב פסח.

ערצש״מ עושין רצונו של מקום.

ער״ק ערב קבלן. עושין רצון קונם.

ער״ר על ראשון ראשון.

ער״ש ערב שבת—שבועות.

ערש״מ עושים רצונו של מקום.

ערש״ק ערב שבת קדש. עושים רצון של קונם.

ע״ש עבור שנים. עד שאתה. עדות שוה. עדות שניה. עוד שם. עיין שם. עיר שושן [ס]. עלילת שוא. על שלחן. על שם. על שניהם. עליו שלום. עלי שית [ס]. עולת שבת [ס]. עם שלום. עמודי שלמה[ס]. עמודי שש [ס]. ענג שבת [ס] עניני שבת. עצי שמן. עצת שלום [ס]. עקר שכחתי. ערב שבועות. ערב שבת. עשרה שמות.

עש״א עד שאתה. על שלחן אחד. עד שיבא אליהו.

עש״ב עיין שם באורך. עם שלום בעלה. עושה שלום במרומיו.

עשב״א עיין שם באורך. עשירים במקום אחר.

עשבאל״ח עבירות שבין אדם לחבירו.

עשבאל״מ עבירות שבין אדם למקום.

עשבמ״א עשירים במקום אחר.

עש״ב היש״ע ועב״י עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל. עיין המגיד ש״ה 87.

עש״ג ערכאות של גוים. על שם גוזמא.

עש״ד על שפיכת דמים. עם שאר דברים.

עש״ה עיין שם היטב. על שם הכתוב. עשרת הדברים.

עשה״ד עשרת הדברים.

עשה דברו (תהלים קמ״ח ח׳) סימן במסרה—אפ״ם—כי בבמדבר קדמאה כ״ג כ״ו כתיב אתו אעשה. תנינא כ״ד י״ג אתו אדבר כמו הכא שדבור קודם לעשיה.

עשה״כ על שם הכתוב.

עש״ו עשה שמים וארץ.

עש״ז על שם זה. עם שלום זוגתו.

עש״ח על שנאת חנם. עשה שבתך חול.

עש״י עיין שאלת יעבץ.

עשי״א עד שיבא אליהו.

עשי״ג עד שיגמור.

עשיח״ב עד שיעלה חמור בסולם.

עשי״ם עד שידו מגעת.

עשי״נ עד שיצאה נפשו.

עשי״ר עינים שינים ידים רגלים. מי שאבריו אלו שלמים אין לך עשירות גדולה מזו—(בספרי הרמז על המאמר איזהו עשיר השמח בחלקו).

עשירים מקמצין סימן 1) חולין מ״ו על ר׳ שמעון ב״ר שהיה מטביל הכבד. 2) מנחות פ״ו על ר׳ שמעון ב״ר שהיה חס על מוהל השמן. 3) ובמסרה נתנו זה סימן למלות דישן (בקמץ) דשן (בחולם) כלומר כל שהוא עשיר באותיות שהוא מלא הוא בקמץ וכל דשן בחולם איננו עשיר כי הוא חסר (ר׳ אליהו בחור במסה״ם שש״ל).

עשי״ת עשרת ימי תשובה.

עש״כ עוד שם כתוב. ערכאות של כותים.

עש״ל עושה שלום לעולם. עשרה שמות לו[ג].

עשל״י עד שקרים לא ינקה.

עש״ם על שלחן מלכים. על שום מה. ערבית שחרית מנחה. עשרה מאמרות [ס].

עשמה״ק עשרה מאמרות הקטן [ס].

והבית ימלא ע׳ש׳ן׳ סימן במסרה לשלש פעמים שנמצאה מלת יצוא בכה״ק מלא. אצל עורב (בראשית ח׳ ז׳) אצל שמעי (ש״ב ט״ז ה׳). אצל נעמן (מ״ב ה׳ י״א).

עש״נ עברתו שמורה נצח. עד שיצאה—שתצא

למול אותו. כמ״ש קדושין כ״ט מיחייבי בי דינא למהליה. -- ובעל ל״ל הכנים כונה רחוקה בהרכבת פלפול וקבלה

נפשו. עד שלא נוצרתי. עולם שנה נפש[ק].

עשנצשבגע"א עם שאר נשים צדקניות שבגן עדן אמן.

עשס"ל ערב שבת סמוך לחשכה.

עשע"א ערבאות של עובדי אלילים.

עשע"ח ערב שבת עם חשכה.

עש"פ על שלשה פשעי. עשרה פירושים (חומשים).

עשפמ"ה עד שתכלה פרוטה מן הכיס.

עשצושבג"ע עם שאר צדיקים וצדקניות שבגן עדן.

עש"ק על—ערב שבת קדש. על שמות קדושים.

עשק"פ ערב שבת קדש פרשה.

עשרים עשרה שלשה קדמאה סימן במסרת לד' פעמים עמודיהם מלאים ו' י' שבתורה, עמודיהם עשרים (שמות ל"ח י') וכפול (שם י"א) עמודיהם עשרה (שם י"ב) עמודיהם שלשה קדמאה ר"ל שם פסוק י"ד לאפוקי פסוק ט"ו שהוא חסר ו'.

עש"ש על שם שמים. ערבית של שבת. עושק שכר שכיר.

עשת"נ עד שתצא נפשו.

ע"ת עגלא תלתא. עיון תפלה. עיון תשובת. על תנאי. עולת תמיד [ס]. עלי תרופה[ס]. עפרות תבל [ס]. ערובי תבשילין. ערובי תחומין. עשה תשובה. עשר תעשר. עשר תקנות.

עתא"ח עולת תמיד אורח חיים.

עת"ב עולמך תראה בחייך. ערובי תבשילין. ערב תשעה באב.

עת"ח ערובי תחומין.

עת"י עיון תפלת ישרים (בסי' יעב"ץ). עתיק יומין.

עתי' עתיד. עתיקא.

עת"ע עין תחת עין.

עת"ק עשה תורתך קבע.

וגליתי להם ע'ת'ר'ת' שלום ואמת סימן למנין פסוקי ס' איוב שהם 1070 בגימטריא של זו המלה הרשומה.

פ.

פ' (אות השבע עשר באלפא ביתא) מספר 80. פאה. פורים. פחות. פיוט. פלוגתא. פלוני. פנים. פסוק. פסח. פסק. פסקא. פעם. פרצוף. פרק. פרוש. פרשה. פשוטה. פתח. פתוחה.

פ"א פ"א אל"ף [ד]. פה אחד. פטירת אהרן [ס]. פי אריה [ס]. פלוני אלמוני. פלפול ארוך. פני אדם. פני אריה [ס]. פעולה אנושית. פעם אחת. פרא אדם. פרה אדומה. פרוטה אחרונה. פרשה אחת. פרי אדמה. פרק א'. פרק אמצעי [ק]. פרקי אבות. פרקי אליהו [ס]. פרצוף אחד. פירוש אחר. פתיא אוכמא. מספר 81.

פא"א פטור אבל אסור. פירש אדוני אבי. פרק ארבעה אבות—ארבעה אחין.

פא"ב פעם אחת ביובל.

פאה"ד פאר הדור [ס].

פאה"כ פרט אחר הכלל.

פאה"ש פאת השלחן [ס].

פא"ט פרק אלו טרפות.

פא"י פרית אותי י"י. שם משמות ע"ב (של"ה מס' פסחים).

פא"מ פאר מעלתו. פרק אין מעמידין—אלו מציאות. פתח אהל מועד [ס].

פא"ע פסח או עור.

פא"פ פה אל פה. פנים אל פנים. פעם אחר פעם.

פא"ר פחות א' רביעית [ג].

פא"ת פרה אדומה תמימה.

פ"ב פאדערבארן. פאלקסבלאט. פאססעלבערג. פדיון בכור. פיליפסבורג. פלגש בגבעה [ס].

פעטערבורג. פעם שניה. פרי בטן. פריד-בערג. פרעסבורג. פרק בתרא. פרק שני. פרשת בראשית—בשלח. פת בג. פת בסלו. מספר 82.

פב"א פנים באחור [ק].

פב"ג פלגש בגבעה.

פב"ד פילא בקופא דמחטא. פסקי בית דין.

פבד"א פטור בדיני אדם.

פב"ה—ד פרוד בין הדבקים.

פבה"מ פריעת בעל חוב מצוה.

פב"י פלטת בית יהודה [ס]. פנחס בן יאיר. פרץ בשבטי ישראל.

פב"ע פרצוף—פרק בפני עצמו.

פב"פ פלוני בן פלוני. פנים בפנים. פעם בפעם.

פב"ר פקח בן רמליהו.

פ"ג פ"א גרונית [ד]. פלוגתא גדולה. פולין גדול. פסיעה גסה. פעטערבורגסקי גאזעטא. פרט גדול. פורים גדול. פורץ גדר. פרק שלישי. פת גוים. פתח גנובה. מספר 83.

פג"ה פרק גיד הנשה.

פגה אחד משלשה סימנים שנתנו חכמים באשה נדה מ"ז.

פגהל"ב פגימת הלבנה.

פגה"נ פגימת הנפש.

פגה"ם פגימת הסכין.

פג"ח פורץ גדר חכמים.

פגי"ן פורץ גדר ישכנו נחש.

פג"ע פתחי גן עדן.

פג"ל פרי גודל לבב.

פג"ש פייבל גאלדשטאף. (מסופרי המגיד)

פ"ד פאדערבארן (ל"ש ואין נראה כי צ"ל פ"ב עיין שם). פלגינן דבורא. פלח דבלה. פולסא דנורא. פנו דרך. פסת דורות. פסק דין. פסקא דספרא [מ]. פצוע דכא. פרדס דוד [ס]. פרק רביעי. פרשת דרכים [ס]. פתח דברי [ס]. פתחא דספרא [ס]. מספר 84.

פדה"ב פדיון הבן.

פד"ו פחד דרך ועון. (ד' ול"ר)

פד"ז פסוקי דזמרהי

פדי"כ פירוש דין יוסף כתובים.

פד"נ פה דובר נבלה.

פדר"א פרקי דר' אליעזר.

פד"ת סימן במסרה מובא במאירי אבות פ"ג מי"ג על ג' המקומות שבאו אותיות רפין ולפניהן אות שואית בדגש, „ולא יכלה עוד הצפ'ינו" „מקד'ש ה' כוננו ידיך" „משת'י עיני"

פ"ה פאר הדור [ס]. פאת השלחן [ס]. פדיון הבכורים. פדיון הבן. פטום הקטרת. פטור הוא. פטיש החזק[1]. פלח הרמון [ס]. פסול הוא. פסוק הוא. פסקי הלכות. פערלהעפטער (ל"ש) פרנס הועד—החודש. פרקי היכלות [ס]. פירוש הכתוב. פירוש הקונטרס. (כן מכנים התוספות לפירוש רש"י) פרשת החדש. פרשת המן. פתח האהל [ס]. פתשגן הכתב [ס]. מספר 85.

פה"א פרי האדמה [ס]. פרי הארץ [ס]. פותחין הארון.

פ'ה' אל פה סימן למנין פסוקי פ' ויחי שהם 85 כגימטריא של זו המלה הרשומה.

סוכה שבה פ'ה' פלני אלמני סימן למנין פסוקי פ' רות שהם 85 כגימטריא של זו המלה הרשומה. והפסוק הוא מזה הספר.

פה"ב פדיון הבן. פי הבאר. פרי הבטן.

פה"ג פרי הגפן. פירוש הגאון.

פה"ד פאר הדור [ס]. פתח הדביר [ס].

פה"ח פאר החכמים. פטיש החזק.

פה"י פסח היום. (עיין שה"י)

פה"כ פירוש הכתוב. פרקי היכלות.

פה"ל פאר הצדקה לכושו. פודה הוא לנו. (ג' בשם מ').

פהל"י פגול הוא לא ירצה.

פה"מ פסולי המוקדשין. פרנס המתגאה. פירוש

---

[1] תאר לאדם גדול בתורה, מקורו בברכות כ"ח, אפשר שמוסב על מי שיודע לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ע"ד מכה בפטיש בשבת שהוא גמר מלאכה.

המלות. פירוש המשנה.

פהמ"ש פירוש המשניות.

פה"נ פירות הנושרין.

פה"ע פרי העץ.

פהע"ד פר העלם דבר.

פהע"ק פרשת העקידה.

פה"פ פ"א הפעל [ד].

פה"ק פה קהלתנו.

פה"ר פלח הרמון [ס]. פריעת הראש.

פהרמ"ר פסקי הלכות ר' מנחם ריקאנטי.

פה"ש פאת השלחן [ס]. פני השכינה. פועל השכל. פרק השלום. (בס' ראשית חכמה)

פ"ו פודה ומציל. פריה ורביה. פרנסים ומנהיגים. שם העולה בגימטריא אלהים. מספר 86.

פו"א פנים ואחור. פתח ואמר.

פו"ג פורים גדול.

פו"ו פוסוויילר (ל"ש)

פו"ח פצע וחבורה.

פו"ט פרנסים וטובים.

פו"י פודה ומציל ישראל. פרנסים ויחידים.

פו"כ פסקים וכתבים (בס' תרומת הדשן ובשו"ת רעק"א). פרט וכלל.

פו"מ פודה ומציל. פה ומוקש. פחד ומורא. פסל ומסכה. פרנסים ומנהיגים. פרס ומדי. פשפש ולא מצא.

פו"נ פלגשים ונשים.

פו"ס פתוחות וסתומות.

פו"ע פלכה ועיסתה.

פו"פ פחד ופחת. פלוני ופלוני.

פו"פ מל"ג פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול.

פו"צ פועלי ציון.

פו"ק פורים קטן.

פו"ר פריה ורביה. פרנסים וראשים.

פו"ש פיו ולבו שוים. פליט ושריד.

פ"ז פיליפזאהן (משפחת חכמי ישראל מפורסמים באשכנז). פנה זויה. פסיקתא זוטרתי. פרק זה. פירוש זה. פירוש זולתי. פרשה זו. פרשת זכור. מספר 87.—על ר' יוסף קארו שימי חייו היו שבע ושמנים שנה, נתנו סימן ראשו כתם פ"ז. (קורא הדורות). נוסח ברוך שאמר של פ"ז (87) תיבות הוא המעולה. (צפורן שמיר אות י"ט)

פז"ב פרק זה בורר.

פז"ק פני זוכרי קדושתך.

פ'ז'ר' ק'ש'ב' סימן ר"ה ד'. ועוד בכמה דוכתי. פ'יים ז'מן ר'גל ק'רבן ש'יר ב'רכה (לענינים אלה שמיני עצרת רגל בפני עצמו)·

פ"ח פה חנף. פטר חמור. פי חכם. פלפלא חריפתא [ס]. פנים חדשות. פעל חוזר. פוק חזי. פקיהא דלא נאים חוטמא [ק]. פר חטאת. פרי חדש [ס]. פרנס חדש. פרישת חלה. פתח הרטה. פותח חותם. פתוחי חותם. פתרון חלומות. מספר 88.

פחב"ל פנים חדשות באו לכאן.

פחה"מ פתיחת חבור המשנה.

פח"ח פי חכם חן.

פח"י פחד יצחק [ס].

פחל"א פירוש חידה לאבן עזרא.

פח"נ פירוש חזון נחום.

פחי"ם עק"ש פהן חרש יאטם משטוע עניבת קשר שובה (ג' בשם ט')

פ"ח נשב"ר פותה חותם נחש שרף בקצפם רודפים. (ג' בשם ט')

פח"ס פעלים חסרים.

פחרותא אתיהבת לקהלא[1]) סימן במסרה לג"פ ישר בפתח (הש') בכה"ק כאשר ישר בעיני היוצר (ירמיה י"ח ד'). ונתתיה לאשר ישר בעיני (שם כ"ז ה'). ויאמרו כל הקהל לעשות כי ישר הדבר (דה"י א' י"ג ד').

פ"ט פה טמון (על מצבה). פעולה טובה. פעולת טרחה (כן יקרא השכר שנותנים לסרסור המתוך בדבר מקח וממכר שכירות או הלואה—יש אומרים שפתרונו פראצענט)·

[1]) ענין הסימן בעין התאוננות שהמלאכות הקשות נתנו להמון והשרים והסגנים מתעגגים מרוב כל באפס מעשה.

פותח טפה. מספר 89.
פט"א פטירת אהרן [ס].
פט"ב פעטערבורג.
פט"ח פטר חמור.
פט"מ פטירת משה [ס].
פט"ר פטר רחם.
פ"י פ"א יו"ד [ד]. פחד יצחק [ס]. פני יהושע [ס]. פני יצחק [ס]. פנים יפות [ס]. פנת יקרת [ס]. פעל יוצא [ד]. פירוש יפה. פורת יוסף [ס]. פושעי ישראל.
פי' פירוש. פרילוצקי (סופר).
פי"ב פושעים יכשלו בם. פרק שנים עשר.
פיה"ק פירוש הקונטרס.
פיז' פיזרו (מקום דפוס ישן).
פי"ל פעל יוצא לשלישי.
פילב"פ פעל יוצא לשני פעולים.
פי"ק פורת יוסף קהלת.
פירש"י פירוש רבינו שלמה יצחקי.
פ"כ פאר—פי כבודו. פי כל. פני כבודו. פרטי כל. פרחי כהונה. פת כותים.
פ'ך' סימן במסרה כי בשמות ל"ו קדמאה פרכת תנינא כפרת.
פכ"ג פרק כהן גדול—כלל גדול—23.
פכ"ד פרכא כל דהיא. פרק 24.
פכ"ה פרק כל הבשר—כסוי הדם—25.
פכה"מ פרק כהן המשיח.
פכ"צ פרק ביצד צולין.
פ'ך' ש'מ'ן' א'י'ן' פותח כתב שלא מדעת נכתב אליו ישכנו נחש (כן היו לפעמים כותבים ע"ג אגרת כמו בחדר"ג—שול־בוים ג').
פ"ל פסח לעתיד. פסול לעדות. פרידלאנד (כנוי משפחה נודעה בישראל). פרח לבנון [ס]. פרפראות לחכמה [ס]. פרשתי למעלה. פשיטא לי. פת לחם.
פל"א פלוני אלמוני.
פל"א הפל"א פותח לאגרת אחרים הוכן פתן לנשוך אותו (כן היו כותבים לפעמים ע"ג מכתב כמו בחדר"ג).
פלא"ה פשט לו את הרגל.
פלאי"ה סימן למנין פסוקי פ' ראה שהם 126 כגימטריא של זו המלה[1].
פ'ל'ג' סימן יום פורים הוא תמיד ל"ג בעומר (הות יאיר).
פל"ד פרנס לפי דורו. פרק ל"ד 34.
פלו' פלוני.
פלוכ"ה פלוני וכהן הוא.
פלוס' המדי' פלסופיא המדינית.
פלח יעקב תלתא דאשתמרו בחילא סימן בס' אכלה ואכלה צד 174 לה' פעמים שנמצא בכה"ק מלת הכי (בחטף) — הכי אחי אתה ועבדתני חנם (בראשית כ"ט ט"ו). הכי קרא שמו יעקב (שם כ"ז ל"ו). מן השלשה הכי נכבד (שמואל ב' כ"ג י"ט). הכי יש עוד אשר נותר (שם ט' א'). הכי אמרתי הבו לי ומכחכם (איוב ו' כ"ב). ומלת דאשתמרו נראה כי ט"ס היא וצ"ל דאשתארו ורומזות אל אשר נותר.
פלט סימן למנין פסוקי פ' שלח שהם 119 כגימטריא של זה השם.
פל"ט סיי"ף התרא"ה סימן סנהדרין מ' להדברים שעיר הנדחת עכו"ם ועדים זוממין שונים זה מזה.
פל"י פירוש לקוטי יוסף.
פלימ"א פירוש ליש מפרשים אחרים (ל"ש ול"ר).
פל"ל פרס לרעב לחמך.
פל"מ פרא למוד מדבר.
פל"ע פסול לעדות.
פל"פ פסוק לי פסוקך.
פל"ק פראג לובלין קראקא. זה הסימן נתן ר' דוד כהן צדק להמקומות שהיה ר' יעקב פאלאק בעל החלוקים אב"ד ור"מ—דור ישרים

[1]) תמיה לי מה סימן הוא שהרי לא נמצא בדוגמא זו במקרא. ואפשר שצרף שתי תבות פלא־יה. ויותר נכון שט"ס הוא וצ"ל הפלאי הנזכר במדבר ב"ו.

בהגרן ח"א (שם כ' פולק מלא וכתב פראג ואגפיה).

פלש"צ פתחו לי שערי צדק.

פ"מ פאר מעלתו. פגר מובס. פגרים מתים. פה מלא. פי מעלתו. פטירת משה. פנו מקום. פני מלך. פני משה [ס]. פנים מאירות [ס]. פנים מועילות. פנים מסבירות [ס]. פסח מעובין [ס]. פסת מצרים. פסל מיכה. פועל ממש. פרי מגדים [ס]. פרסאות מרובעות. פרקי משה [ס].

פמ"א פנים מאירות [ס]. פרח מטה אהרן [ס].

פמ"ב פטומי מילי בעלמא. פני משה בראשית.

פמ"ג פחות משלשה. פרי מגדים [ס].

פמג"ש ממקנט"י[1]) כבסע"ז סימן ב"מ כ"א להלכות שמקשין מהם ת"ש על דין יאוש שלא מדעת. פ'ירות מ'עות עג'ולי ולש'ונות המ'צא מ'עות ק'ציעות גנ'ב גזלן' שט'ף י'כול להציל כ'יצד ב'זס'תנא ארים' ע'ודהו יצאה ז'ו—ועיין בדל"צ.

פמה"מ פטור מן המצות.

פמה"ס פטור מן הסוכה.

פמה"צ פורש מן הצבור.

פמו"מ פסח מצה ומרור.

פמ"י פירוש מנחת יעקב.

פמכ"ז פחות מבזית.

פמ"מ פה מפיק מרגליות.

פמ"פ פרי מפרי.

פמש"מ—ע פמליא של מעלה.

פמש"פ פחות משוה פרוטה.

פ"נ פ"א נו"ן [ד]. פה נטמן — נקבר. פלגא נזקא. פנת נפתלי (ב"ש ול"ר). פעלים נחים. פקוח נפשות. פרסה נדה. פרעה נכה. פרוש נקפי. פתחי נדה [ס].

פנד"ש פקוח נפשות דוחה שבת.

פנחס חנניהו ארגוזי די סילוא ס"ט שם בדוי למחבר ס' האורב שמחברו כפי ההשערה הוא ר' ברוך יוטלים.

פנ"י פני יהושע [ס]. פנים יפות [ס].

פניה למעלה—פניו למטה סימן גדול מסר להן (פרעה להמילדות) בן פניו למטה, בת פניה למעלה. (סוטה י"א).

פנ"מ פלגא נזקא ממונא. פני משה [ס]. פנים מאירות [ס].

פנ"ק סימן שבת ב"ה פ'גול נ'ותר ק'רבן. פלגא נזקא קנסא.

פנ"ק עכ"ם[2]) סימן יבמות ע"ג פ'גול נ'ותר ק'רבן מע'ילה כ'רת ואס'ור לאונן.

פ"ס פה ספון (על מצבה). פרץ סמאלענסקין. (סופר מפורסם מו"ל השחר) פרשה סתומה. (פתוחה סתומה. ר"ל הפרשיות שהם תוך התורה מ"ה ול"ר וצריך פי' לפי').

פס' פסוק, פסק, פסיקתא.

פס"ג פסח גדול [ס] פסיעה גסה.

פס"ד פסק דין.

פסד"ז פסק דין זה. פסוקי דזמרה.

פסדר"כ פסיקתא דר' כהנא.

פס"ה פסק הלכה.

פסוד"ז פסוקי דזמרה.

פסה"מ פסולי המוקדשין.

פסו"מ פסח ומילה.

פסו"ע פסולי עדות.

פס"ט פסיק טעמא.

פס"י פסיקתא ישנה. פירוש ספר יצירה.

פסי"ם פ'וטיפר ס'וחרים י'שמעאלים מ'דינים. (מדרש)׳

פסימר"ג פירוש ספר יצירה מר"א גרמייזא.

פסל"ע פסול לעדות.

---

[1]) בלמנצח לדוד הגי' ממקנטי כב בגימל ושני כפין והג' רומזות לגנב גזלן, והוא מתקשה מאד בהבנת כל הסימן—ובהענין הוא מרמז רמזים נסתרים.

[2]) זה הסימן יש לו כונה. פנק בן או עבד הוא עכס רעל ארם וסם המות. ע"ד „ולא עצבו אביו" „חשך שבטו" „מפנק מנער" לפיכך אות הרביעית והששית מהסימן. מאמצעות המלות לא מראשיתן—בס' ל"ל מפרש עפ"י דרש.

פסמש"ק פ'ירוש ס'פרי מ'שלי ש'יר השירים ק'הלת.
פס"ע פסולי עדות.
פ'ס'פ'כ'ד' פע"ו עצ"ט עו"ח צח"ז פ'שוטה ס'וכות פ'סח כ"ד. סימן כי בשנה פשוטה מסובות לפסח ארבעה ועשרים שבתות. ובאותה שנה נצטרך לכפול ויקהל פקודי—זולת בסימן השכ"ה עיין שם—מפ'סח עד ע'צרת שש שבתות ופרשיות תשע לפיכך צריך לכפול שלש פרשיות, תזריע מצורע. אחרי מות קדושים בהר—בחוקותי—מן ע'צרת עד צ'ום ט' באב ט' שבתות ועשר פרשיות לכך נכפל חוקת בלק זולתי אם יבא ע'צרת ביום ו' ואז יהיו שמנה שבתות וצריך לכפול גם מטות ומסעי. מן צ'ום ט' באב עד ת'קיעה שהוא ראש השנה ז' שבתות וז' פרשיות ולפיכך לא נכפול כלל. לקוטי הפרדס.
פ"ע פי עוללים [ס]. פבולי עדות. פעל עובר—עומד. פוק עיין. פוקח עורים. פקיחת עינים. פרי עץ [ס]. פרקא עילאה [ק]. פורק עול. פתח עינים [ס]. פתחי עולם [ס].
פע"ב פיך ענה בך. פוק עיין בה.
פע"ד פירוש על דבר.
פע"ה פרי עץ הדר [ס].
פעהש"פ פירוש על הגדה של פסח.
פע"ו עיין פספב"ד.
פע"ו—י פעל עומר ויוצא.
פעו"ע פלגא עלי ופלגא עלך.
פע"ח פרי עץ היים [ס].
פעי"ה פה עיר הקדש.
פענח ע' נ' פרענק (סופר מפורסם במב"ע).
פע"ה פנים על פנים.
פע"ש פעם שניה.
פע"ת פורק עול תורה. פירוש על תורה.
פעת"א פירוש על תמניא אפי.
פ"פ פ"א פעל [ד]. פוצה פה. פקר פקדתי. פראנקפורט. פרשה פתוחה. פרשת פרה. פתת פתיה. פתחון פה. פתיל פשתים. פתע פתאם—סימן במסרה כי עשרון עשרון במדבר כ"ה האמור אצל פסח, תנינא בפשטא ושארא בזקף קטן.
פפ"א פרשת פרה אדומה.
פפ"ג פא פעל גרונית [ד].
פפר"א פראנקפורט דאדר.
פפר"מ פראנקפורט דמיין.
פפו"ד פתח פיך ויאירו דבריך.
פפ"ח פדיון פטר חמור.
פפ"כ פתו פת כותי.
פפ"ל פתח פיך לאלם.
פפלא"ה פתחון פה לאומות העולם.
פפלע"ה פתחון פה לעמי הארץ.
פפ"מ פתח פתוח מצאתי.
פפ"ס פאלנישע פאליטישע סאציאליסטען. (שם אגודה בימי הבהלה).
פפענ"מ פראנקפורט על נהר מיין.
פ'פ'פ' פאלסקא פארטיא פאסטעמפאווא (מפלגת הפולנים הפרוגריסיבים).
פפ"ש פירוש פרק שירה.
פ"צ פאליטישע ציוניסטען. פועלי ציון. פראצענט. פרחי צפון [ס]. פרי צדיק (תואר ליוצא חלציו של רבי החסידים).
פצ"ד פצוע דכא.
פצע"ח פרי צדיק עץ חיים.
פ"ק פה קהלתנו. פסח קטן. פרחי קדם [ס]. פרוטה קטנה. פרט קטן. פורים קטן. פרק קמא. פירוש קדמונים—קונטרס. פת קיבר.
פק"ה פרי קדש הלולים.
פקדו ופסחו מנו ועצרו צומו וצלו קומו ותקעו סימן כי פרשת צו קורין לפני הפסח (בשנה פשוטה) פרשת במדבר שבה מנין בני ישראל לפני שבועות אחר צום ט' באב ואתחנן, נצבים לפני ראש השנה—לקוטי הפרדס.
פקו"מ פרנסים קצינים ומנהיגים.
פקיד"ז פה קדוש יאמר דבר זה.
פק"ל פרצה קוראה לגנב.
פק"נ פקוח נפשות.
פק"ק פה קהלת קדש.
פק"ש פרשת קריאת שמע.

פק"ת פרק קנין תורה.

פ"ר פגיעתן רעה. פלה רכב. פני רבה [ס], פני רבו. פסח ראשון. פסיק רישיה. פסיקתא רבתי. פעם ראשונה. פעמים רבות. פענח רזא [ס]. פרדס רמונים [ס]. פרק ראשון. פירש רש"י.

פר' פראג. פראנק (שם מטבע בצרפת) פרא- פעסאר. פרק. פרשה.

פר"א פרא אדם. פרקי ר' אליעזר.

פר"ד פרדס דוד [ס]. פירוש ר' דוד [ס]. פרשת דרכים [ס].

פרדניח"ל פסיק רישיה דלא ניחא ליה.

פרד"ס פשט רמז דרוש סוד. פנחס רפאל די סיגודה (מחבר ס' אות היא לעולם).

פרד"ק פירוש ר' דוד קמחי.

פרד"ר פרדס רמונים [ס]. פרשת דרכים [ס].

פרוא אמנושי סימן חולין ס"ב כי העוף פרוא אסור פירש"י שם מכשף והוא עשה לשכת בית הפרוה יומא ל"ה—

פרו"י פסיק רישיה ולא ימות.

פרו"ב פני רום כבודו.

פרו"פ פריעה ופרימה.

פרופ' פרופיסאר.

פרו"ר פריה ורביה.

פירוז רשיעא[1]) סימן חולין ס"ב כי העוף פירוז אנדרפתא אסור. ופירש"י שם אדם שהיה מוחזק רשע בעיניהם (נ"ל כי צ"ל בימיהם)

פר"ז סימן במסרה כי אלה פקודי משפחות. קדמאה במדבר ד' ל"ז פקודי בפשטא. תנינא שם מ"א רביע. תליתאה שם מ"ה זקף.

פר"ח פרי חדש [ס]. פירשו חכמינו. פירוש ר' חננאל.

פורחות סימן למטר. פי' ענן דק תחת עב הענן (תענית ט')

פ'ר'ט' ת'פ' ז'ט' סימן במסרה לטעמי ז' פעמים ערכך בויקרא כ"ז דסמיכי למלת והיה. פ'שטא ר'ביע ט'רחא ת'ביר פ'שטא ז'קף ט'פחא.

פר"י פרפראות ר' יעקב. פירוש ר' יצחק.

פרי"ו פירש ר' יואל (ל"ש)

פרב"ם מ"ח סימן לשש מדרגות הנבואה. פ'ה אל פה. ר'וח הקדש. כ'בוד. מראה מושג בחוש. מלאך. חלום. (עץ החיים לר' אהרן האחרון צד 168)

פר"מ פאר רום מעלתו. פרי מגדים [ס].

פרמבמ"ש פירוש מבעל מדרש שמואל.

פרמ"ג פרי מגדים [ס].

פר"נ פרחה נשמתן.

פרנ"ם פת[2]) רחמן נאמן סבלן. (ר'. בל"ם בספרי הרמז על תכונות הפרנס).

פרפ' פראפעסאר.

פר"צ פראצענט. פרחי צפון [ס]. פרי צדיק.

פ'ר'ץ' ב'ן' ד'מ'ה' סימן במסרה כי באלה האותיות בתמניא אפי מלת עדותיך מפיק ו',

פרצו' פרצוף.

פר"ק פרק קמא.

פר"ש פריסת שלום. פירש ר' שמואל.

פרש"ז פירש שדי זיו שכינתו.—סוכה ה'—

פרש"י פירש ר' שלמה יצחקי. (מ"ה ול"ר גם אינו מכון ואנחנו מורגלים לכתוב פרש"י ופותרים פירוש ר' שלמה יצחקי)

פר"ת פירש רבינו תם.

פ"ש פדיון שבויים. פי שנים. פונט שטערלינג (מטבע אנגלית לערך 10 רו"כ). פני שור [ק]. פני שכינה. פני שלמה [ס]. פסח שני. פעולה שלמה. פעולת שכיר. פעם שניה. פרח

---

[1]) עיין אורח בקרת שהיא הוספה מגאוני בתראי כי פירוז חי ערך ב' מאות שנים אחר התימת התלמוד, ובכרם חמד ח"ג הארץ שם חכם אחד בזה. דל"צ צד 23, ואפשר שפירוז אינו שם עצם פרטי. רק פירושו הפרוזה, כלומר הוצאה יתירה עושה את האדם לרשע ע"ד שאחז"ל בבן סורר ומורה סופו ללסטם את הבריות. והיה זה פתגם שגור אז.

[2]) מצאתי אה"ב בג' ובמקום פת כ' שם פה.

שושן [ס]. פריסת שלום. פריסת שמע. פרצוף שלם [ק]. פרצוף שפיר [ק]. פרק שירה. פרק שלום. פרשת שקלים. פת שחרית. פתחי שערים [ס].

פשג"נ פת של גוים נקיה.

פש"ד פשטא דקרא.

פש"ח עיין הכש.

פש"ט פארשטאדט.

פש"ל פעלים שלמים.

פש"מ פסליא של מעלה. פסלו של מזבח. פשוטו של מקרא.

פש"צ פתחו שערי צדק.

פשר"א ר' אליהו הכהן הבר ס' דנא פשר"א ר"ת פ'ירוש ש'יר השירים ר'ות א'סתר.

פ"ת פני תבל [ס]. פסוקי תורה. פסקי תוספות. פרקא תתאה[ק]. פרי תאר[ס]. פרי תבואה[ס]. פרשת תוכחה. פתח תקוה (מושבה בארץ ישראל). פתחי תשובה [ס]. פתיל תכלת [ס].

פתה"ק פתיחת הקבר.

פתה"ש פתח השער [ס].

פת"ל פן תמצא לומר. פוק תני לברא.

פת"פ פצע תחת פצע. פרשת תפלין.

פתב"ג סימן בשחל ראש השנה יום ב' או ג' אז חולקין נצבים וילך לשתי שבתות ופת כמו פתות. —לקוטי הפרדס—

פת"ל פן תמצא לומר.

פת"ק פתח תמורת קמץ.

צ.

צ' צדי, (אות השמנה עשרה באלפא ביתא) מספר 90. צדיק, צהרים, ציון, צרה, צריך.

צ"א צבי אשכנזי, (החכם צבי). צד אחד. צדיק אלהים. צואר אחד. צורה אנושית. מספר 91. צלם אלהים. צרות אדום.

צא"ה צדיקי אומות העולם.

צא"ו צעיר אנכי ונבזה (לפני או אחרי חתימת השם מפני ענוה, אוצה"ס ש"א XVII עיין צ"ו.

צאו"ר צאינה וראינה [ס].

צא"י ציוני ארץ ישראל (שם אגודה).

צא"ל צריך אני לעיין. צריך אתה לדעת—לומר.

צא"מ צדק אזור מתניו.

צא"נ צורה אנושית.

צא"ק צאן קדשים.

צא"ת צריך אצלי תלמוד.

צאת הכוכבים סימן ברכות ב' לזמן ק"ש של ערבית (ופי' סימן כאן אות ברור ומסויים להכיר).

צ"ב צאן ברזל. צעדערבוים (סופר מפורסם מו"ל המליץ). צריך באור. צריך בדיקה. מספר 92.

צב"א צבי בן אריה (כן היה חותם ר' הירש לעווין אב"ד דברלין בהגהותיו לספרים שונים).

צב"ה צבי בארץ החיים [ס]. צורת בית המקדש [ס].

צב"ה צער בעלי חיים.

צב"י—א צבי בן יעקב—אשכנזי (כן היה חותם החכם צבי). צדיק באמונתו יחיה (ע' המגיד ש"ד צד 46).

צבמ"ט צריך באור מאי טעמא.

צב"ע צבת בצבת עשויה.

צב"צ צדיק בן צדיק.

צב"ר צדיק בן רשע.

צב"ש צבי שבור (כן היו מכנין לגנאי את שבתי צבי). צום ביי שפיל.

צ"ג צדיק גמור. צדקה גדולה. צום גדליה. צמר גמלים. צמר גפן. צרה גדולה. צורך גדול. מספר 93.

צ"ד צוף דבש [ס]. ציית דינא. צמח דוד [ס] צעקענדארף. מספר 94.

צד"ג צדיק גמור. צדקה גדולה.
צד"ה צבי דן הבבלי (סופר ומחבר).
צד"י ציימונג דעם יודענטהום.
צ'ד'י'ק' בכל יום צריך אדם להשלים צ' אמנים ד' קדושות י' קדישים ק' ברכות.
צר מט קח גזר ספ סימן מר' יוסף קמחי לאותיות השרשיות (המגיד שב"א צד 287).
צ'ד'ק' סימן שנתן הרהיד"א בספרו חומת אנך למאמר חז"ל כל מעשי בראשית בצ'ביונן נבראו. בד'עתן נבראו. בק'ומתן נבראו.
צדק צדק תרדוף סימן מבעל אור תורה כי במשלי ח' שני הפסוקים ט"ו ט"ז מסיימים במלת צדק כי יש ספרים שבפסוק ט"ז כתיב כל שופטי ארץ.
צר"ק ג"ם גש"ם ק"ם סימן סנהדרין צ'. המהרש"א מגיה בשם ס' ישן דצ"ל צר"ק ק"א גש"ם ג"ם ומבאר כי צר"ק ק"א לחמשה אשואלים בענין תחית המתים. צ'דוקים ר'ומיים ק'לפטרא ק'יסר (בע"י הגי' קיסר תחת כופר) אפיקורס. וג'ש'ם' ג'ם' סימן להמשיבים ג'מליאל יהוש'ע מ'איר ג'מליאל אמ'י—בל"ל הגי' קם והם' רומזות למין.
צ"ה צאת הכוכבים. צדוק הדין. צהר התיבה [ס]. צורת הארץ—הבית—הפרצוף—הפתח. צהות הלשון [ס]. צל העולם [ס]. צנצנת המן [ס]. צרור החיים [ס]. צרור המור [ס]. צרת הנפש. מספר 95.
צה"א צורה האמתית. צורה האנושית. צורת הארץ.
צה"ב צבי הירש בודק (חכם מפורסם). צורת הבית. צרכי הבעל.
צה"ג צומת הגידין.
צה"ד צדוק הדין.
צהה"ב ציני הר הברזל.
צהוצ"צ צדוק הדין וצדקתך צדק.
צה"י צורר היהודים.
צה"כ צאת הכוכבים. צדוק הכהן. צרור הכסף [ס]. צרכי הכהונה. צרכי הכנסת.
צה"ע צל העולם [ס]. צרכי העדה.
צה"פ צורת הפרצוף—הפתח.
צה"ר צבי הירש ראבינאוויץ (חכם מפורסם).
צה"ש צאת השמש. צבא השמים. צד השוה. צד השלילה.
צה"ת צהר התיבה [ס]. ציון הלא תשאלי.
צ"ו סימן למנין פסוקי פ' צו [1]) צא ולמד. צא וראה. צמר ופשתים. צעיר ונבזה. מספר 96.
צו"א צבי ואיל. צדק ואמונה. צדוק ואביתר.
צו"ב צאן ובקר.
צובו"מ צום ובכי ומספד.
צו"ג צום גדליה. צורך גדול.
צו"ה צורת הארץ—הבית—הפרצוף—הפתח.
צוה"א צורת הארץ.
צוה"ב צורת הבית.
צוה"ג צומת הגידין.
צוה סמיא וסבר למיפק בליליא וקם בצפרא סימן במסרה לז' פעמים לאור בקמץ בכה"ק. ו י ק ר א אלהים לאור (בראשית א' ה'). והולכתי ע ו ר י ם... לאור (ישעיה מ"ב ט"ז). נקוה לאור (שם נ"ט ט'). יוציאני לאור (מיכה ז' ט'). ויצא לאור צ ל מ ו ת (נרדף ללילה) (איוב י"ב כ"ב). לאור י ק ו ם (שם כ"ד י"ד). ב ב ק ר בקר משפטו יתן לאור (צפניה ג' ה').
צוה"פ צורת הפרצוף—הפתח.
צו"ה צא והשוב. צירים והבלים. צרה וחשכה.
צוט"ל צדיק וטוב לו.
צו"י צדיק וישר.
צויתיו לדבר (דברים י"ט כ'). סימן במסרה (אפ"ס) כי בבמדבר ל"ב קדמאה פסוק כ"ה כאשר אדני מצוה, תנינא פסוק כ"ז כאשר אדני דבר.
צו"ל צא ולמד. צדיק וטוב—ורע לו.
צו"מ צדקה ומשפט. צורבא מרבנן. צורת מטבע.

[1]) כ"כ במק"ג ד' ווארשא ובהוטשי ווילנא. ותמיה לי כי מנין הפסוקים עולה צ"ז. ולדעתי ט"ס הוא וצ"ל צאו.

צומ"ר צואה ומי רגלים.
צו"נ צדיק ונושע
צו"ע צדקות ועוז. צור עולמים. צורך עליה.
צו"פ צמר ופשתים.
צו"צ צדיקים וצדקניות. צדקתך וצדקתך צדקתך.
ציה וצלמות. צרה וצוקה.
צוק"ם צוקערמאנדל (מו"ל התוספתא).
צו"ר צא וראה. צאינה וראינה [ס]. (וכן נקראין אותיות בכתב רש"י אותיות צו"ר מפני שזה הספר היה נדפס לרוב באותיות אלה). צדיק ורשע.
צוריהו הלוי כן היה חותם המשורר ה' ישכר בערוש הלוי הורוויץ כי צוריהו בהפוך אתוון הורויץ, ראה לדוגמא המגיד שב"ג צד 199. 319.
צור"ל צדיק ורע לו.
צור"מ צורבא מרבנן.
צור' מעוק' צורות מעוקבות.
צ"ח צא חשוב. צבי חיות (גאון מפורסם). צמד המורים. מספר 98.
צח"מ צומח חי מדבר. צורת חמרי (ב"ש ול"ר ולי"פ).
צ"ט צפרא טבא. מספר 99.
צט"ב צורה טבעית.
צ"י צריך ישוב.
צי"א צירופי אותיות.
צי"ב צדיקים יבאו בו. צדיקים ילכו בם,
ציב"ד צדיק י"י בכל דרכיו.
ציוה סימן למנין פסוקי פ' ויקרא שהם 111 בגימטריא של זו המלה. כי לסימן אין מדקדקין בין מלא לחסר ויתיר כמש"ל בערך גיבעול.
צי"ל צמח י"י לצבי.
צי"ע צדקו יגן עליו (ל"ש). צדיק יסוד עולם.
צים"ע צדיק יסוד עולם.
ציצ"ת צדיק יבדוק ציציותיו תמיד[ג].

ציקבע"י צור ישראל קומה בעזרת ישראל.
צי"ת צדקותינו יודע תעלומות.
צ"כ צום כפור. צעירי כהונה. צפור כנף. צריכות כונה.
צ"ל צבי לצדיק [ס]. צדה לדרך [צ]. צדיק לברכה. צלמים (קרייצער שם מטבע באוסטריא) צפון לדרום. צריך להגיה—להיות—לומר—ליישב—לפרש.
צלא"ע צריך לומר אתם עדי.
צל"ב צריך לבאר. צריך לי באור.
צלבה"ד צריך להפריד בין הדבקים.
צלב"י צדיק לעולם בל ימוט.
צלה"ק צריך להקדים.
צלה"ת צריך להתענות.
צלו"ל צדה לדרך ווודין לאורהא [ס].
צלחית מקף אבישי פלג פלגות עגילי סימן במסרה לשש פעמים אחת בכה"ק בפתח אף בנגינת זקף. צנצנת אחת (שמות ט"ז כ"א). ויסבו... פעם אחת (יהושע ו' ד') ויאמר אבישי... פעם אחת (ש"א כ"ו ח') ויחלק... חלת להם אחת (ש"ב ו' י"ט), החצי לאחת (מ"א ג' כ"ה). ככר עופרת ...אשה אחת (זכריה ה' ז')[1].
צל"י צדק לפניו יהלך[2]
צל"כ צריך לכון.
צלכ"כ צריך להתענות כל כך.
צל"מ צר לי מאד.
צלל"ש צריך להעלות לו שכר.
צל"ע צדקתו לעולם עומדת. צריך להמתין עד. צריך להתפלל ערבית. צריך לי עיון. צריך לעיין.
צלע"י צריך לעשות על ידי.
צלעכ"פ צריך לאכול על כל פנים.
צל"פ צריך לפרש.
צל"צ צבי לצדיק [ס].
צל"ר צדה לדרך רש"י.

---

[1]) מלת עגילי אין לה כל מובן לכאורה, ולכן הגיה בעל טבין חידות שצ"ל מכילא תרגום של איפה בפסוק שם. אך אין צריך להגיה כי רומז למלת ככר שהוא עגול.

[2]) רמז למ"ש ב"ב י' ר' אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי.

צל"ת צדקתו לעולם תעמוד. צריך להיות תחתיו ז׳. צריך לי תלמוד.

צ"מ צא מהן. צבי מודה. צבי ממלכות. צור מכשול. צורבא מרבנן. צורה מינית. צורת מטבע. צלם מקום. (כנוי לעיר קרייצנאך. ל"ש) צניף מלוכה. צרעת ממארת.

צמ"א צור משלו אכלנו.

צמ"ג צמר גפן.

צמו"פ—ש צמר ופשתים.

צמ"ז צפונית מזרחית.

צמ"ל אחד מג׳ סימנים שנתנו הכמים באשה—נדה מ"ז.—

צמ"נ צדיק מצרה נחלץ.

צמ"ס צנא מלא ספרי. (תאר לבקי)

צמ"ע צפונית מערבית.

צמ"פ צבי מנחם פינלש. (חכם וסופר מפורסם) צמיד פתיל.

צמ"ר צורבא מרבנן.

צמרכד שם היוצא מסוף פסוקי פ׳ ראשונה של בראשית עד יום א׳ העולה כמנין דשן. —של"ה מסכת פסחים.

צ"נ צרת נפשו.

צ׳נ׳ה׳ ציץ נזר הקדש [ס]. פר׳ץ בן׳ משה, (כן חתם סמאלענסקין שמו על א׳ מספריו).

צנ"י צריך נטילת ידים.

צני"ת צניף תפארה.

צנ"צ ציצת נובל צבי [ס].

צ"ס צחיח סלע.

צ"ע צדיק עליון [ק]. צדק עולמים [ס]. צר עין. צריך עיון.

צע"ב צריך עיון במקומו—בשרשו.

צעב"ח צער בעלי חיים.

צע"ג צריך עיון גדול.

צע"ד צורתא עבידא דבטלא.

צע"ל צדקתו עומדת לעד.

צע"מ צרכי עמך מרובים.

צע"ק צריך עיון קצת.

צ"פ צורת פתח. צפנת פענח [ס]. צפירת פאר [ס].

צפו"ד צפון ודרום.

צפמ"ז צפונית מזרחית.

צפמ"ע צפונית מערבית.

צ׳פ׳נ׳ת׳ פ׳ע׳נ׳ח׳ צ׳ופה פ׳ודה נ׳ביא ת׳ומך פ׳ותר ע׳רום נ׳בון ח׳וזה (ב"ר פ׳ צ׳) צ׳דיק פ׳ותר ע׳רום נ׳בון ח׳וזה (ב"ר פ׳ צ׳) צ׳דיק פ׳טפט נ׳פש ת׳אוה פ׳וטיפר ע׳נה נ׳פשו ח׳נם. (ד׳ בשם של"ה)

צפ"ע צמר פשתים עור.

צפ"ק מצ׳ותיו ומשפ׳טיו והק׳ותיו[1] (דברים ה׳ י"א)

צפ"ר צפונ׳ ריקאנטי (ד׳ ולי"פ)

צפ"ת צבי פאר תפארת. צפירת תפארת [ס]. צפנת פענח תורה. (להבדילו מספר אחר בשם זה)

צ"צ צדקתך צדק. צחה צמא. ציוני ציון. (שם אגודה) צמת צדיק [ס]. צמה צדק [ס]. צרכי צבור. צרת צרתה.

צצ"מ צידת צבי מודה [ס].

צצ"ת צדק צדק תרדוף.

צ"ק צאן קדשים [ס]. צדיקים קדושים. צענטראל קאמיטעט.

צק"ף סימן במסרה מ׳צותיו וחק׳תיו ומשפ׳טיו (דברים ל׳ ט"ז) מ׳צותיו וח׳קיו ומשפטיו (מ"א ח׳ נ"ח) עיין צפ"ק.

צ"ר צמר רחלים. צרת רבים.

צרח"נ צרת רבים חצי נחמה.

צר"ע צר עין. צריך עיון.

צר"ק ק"ם גש"ם ק"ם סימן סנהדרין צ׳ לפי הגהת מהרש"א ועיין צדק גם גשם קם.

צש"ז צ"ש סימן במסרה שבויקרא א׳ כתוב ראשונה בפסוק י"ד. על העצ׳ים אשר על האש׳ אשר על המז׳בח, ושם י"ז על העצ׳ים

[1]) שלשת המלים האלה באו בששה מקומות ויש בהם שנוים בסדרם ואותיות שבשיהם לכן נמסרו עליהם סימנים בס׳ אכלה ואכלה 276 ובמסרה ו׳ פסוקים דאית בהון ג׳ זוגין מתחלפין.

אשר על האש׳.—וענין הסימן הוא שפוחת והולך.—

צ״ש צח שפתים [ס]. צפורן שמיר [ס]. צורך שעה. צרופי שמות.

צש״פ צלוחית של פליימון.

צ״ת צבי—צניף תפארה. צדיק תחתון [ק].

צריך תלמוד.

צת״ב צום תשעה באב.

צת״ג צדקתך תמיד גמלם.

צת״ז עיין פספב״ד.

צת״מ צדקה תציל ממות.

ק.

ק׳ קב. קבלה. קבר. קדוש. קדיש. קהלה. קול. קלף. קמא. קונטרס. קוף. (אות התשע עשרה באלפא ביתא.) מספר 100. קץ. קצור. קצת. קרי. קרבן. קרוב. קשה. קשור.

ק״א קבר אבות. קול אלהים [ס]. קטני אמנה. קינת איכה. קנאת אפרים [ס]. קונטרס אחרון. קפיצת ארץ. קרבן אהרן [ס]. קרבן אשם [ס]. קרית ארבע. קשר אגודל.

קא׳ קאמר.

קא״א קשט אמרי אמת.

קא״ב קאצינעלינבויגין (משפחה מפורסמה ונודעה בישראל. ממנה יצאו גאונים וחכמים רבים).

קאה״ש קרוב אל השכל.

קאו״ו קרבן אשם ודאי ותלוי.

קא״י קוה אל י״י.

קא״ל קאמר ליה.

קא״נ קרקע אינה נגולת.

קא״פ קרוב או פסול.

קאפ׳ קאפיטאל. קאפייקע (מטבע רוסית)

קא״ק קול אומר קרא.

קא״ר קאמרו רבנן. קצור אבן רש״ד.

קא״ש קהל אשכנזים.

ק״ב קאלאניאל באנק. קאצינעלינבויגין. קדש ברנע. קול בוכים [ס]. קול ברמה [ס]. קיר ברזל. קנה בינה [ס]. קעניגסבערג. קופת בשמים. קרועי בגדים. מאה ברכות.

קב״ה קודשא בריך הוא. קרשי בדק הבית.

קבה״ב קודם בנין הבית.

קבה״ו קודשא בריך הוא ושכינתיה.

קבה״מ קודם ביאת המשיח.

קב״ו קדשנו במצותיו וקדשנו.

קבו״ה קבלה והולכה.

קבוץ גייסות צדקה מעשה[1]) פרנס סימן תענית ח׳ למאמרי ר׳ יוחנן בעניני גשמים.

קב״ל קול בן לוי [ס].

קב״מ קבלה מעשית.

קבמ״ס קדוש במקום סעודה.

קב״נ קול ברמה נשמע. קריאה בלי נקודות.

קב״ע קבלת עדות. קודם בריאת עולם. קול באשה ערוה.

קבעומ״ש קבלת עול מלכות שמים.

קב״ק קוצץ בן קוצץ. קבצן בן קבצן. קמצן בן קמצן.

קב״ש קרן בן שמן.

ק״ג קבוץ גליות. קדושין גמורים. קהלה גדולה. קול גדול. קמץ גדול. קנין גמור. קצין גדול. קשר גודל [ס].

קגא״ס קנין גמור אגב סודר.

קג״ה קא גרים הכי. קשה גזל הנאכל.

קגו״ש קנין גמור ושלם.

ק״ד קאנסטיטוציאנע דעמאקראטין (שם אגודה).

---

[1]) נ״ב צ״ל בעשר, ואינו מוכרח די״ל דרמזו על עובדא דר׳ יוחנן עם הינוקא, כי תרגום מעשה עובדא.

קדושת דמים. קדיש דרבנן. קהלת דוד [ס]. קנין דמים. קפיצת דם (ד' ול"ר). קפיצת דרך. קצורי דינים. קוצר דעתי. קורט דם. מספר 104.

קראל"פ קריינא דאגרתא איהו להוי פרוונקא.

קר"ה קודם החופה. קדוש החדש. קדוש הלבנה. קדוש השם.

קרה"ח קודם החופה. קדוש החדש.

קרה"ל קדוש הלבנה.

קרה"ע קדמות העולם.

קרה"ש קדוש השם.

קרו"א קרח דתן ואבירם.

קר"ח קבלת דברי חברות. קדשים חמורים.

קר"י קדיש יתום. קיקיון דיונה [ס].

יסע ק'ר'י'ם' בשמים סימן למנין פסוקי ס' איכה שהם 154. כגימטריא של זו המלה הרשומה.

קרל"פ קלא דלא פסיק.

קר"ם קין דוד מנשה. (ג' רמז לבעלי תשובה)

קרמש"ע קצורי דינים משלחן ערוך.

קר"ס קדושא דסדרא.

קר"ר קדיש דרבנן.

קדש ורחץ כרפס וכו' סימן בהגדה של פסח. לסדר הדברים שצריכים לעשות בליל שמורים[1]).

קר"ש קדירא דבי שותפי.

קדש לה' סימן ע"ז ל"ט כי קדש נונא אסור.

ק"ה קאפינהאגין. קדוש החדש—היום—הלבנה—השם. קדושת הגוף—היום. קודם הדבור. קדש הלולים [ס]. קול הקורא. קטרת הסמים. קנין הגוף. קופת הרוכלים [ס]. קץ הפלאות. קצור העברונות. קורא הדורות [ס]. קריאת הגבר—ההלל—המגילה — הפרשה — התורה. מספר 105.

קה"א קהלות אשכנז.

קה"ג קדושת הגוף. קנין הגוף. קריאת הגבר.

קה"ז קצור הזהר.

קה"ח קודם החופה. קדוש החדש. קול המון חוגג [ס]. קנין החכמה. קצות החשן [ס].

קה"ט קלפות הטמאות.

קה"י קדוש היום. קדושת היום. קהלות ישראל—ישרון. קהלת יעקב [ס]. קהלת יצחק [ס]. קרבן היום.

קה"ל קדוש הלבנה. קדוש הוא לי"י.

קהל' קהלת.

קה"מ קהלות מורה. קריאת המגילה.

קהמ"ש קבל האמת ממי שאמרו. קו המשוה.

קה"ס קהלות ספרד. קונטרס הספקות [ס]. קסת הסופר [ס].

קה"ע קבלת העדים. קורות העתים. קרבן העדה [ס].

קה"פ קודם הפסח. קהלות פולין. קריאת הפרשה.

קה"צ קהלות צרפת. קרבן הצבור. קרן הצדיקים.

קה"ק קדש הקדשים. קהלות הקדש. קול הקורא.

קה"ר קהלת רבה. קופת הרוכלים [ס]. (תאר לאדם גדול).

קה"ש קודם השבת. קדוש השם. קדושת השבת. קהלת שלמה [ס]. קו השוה. קריאת השם.

קה"ת קבלת התורה. קריאת התורה—התרנגול. קרבן התמיד.

ק"ו קב וישר [ס]. (כן רשום בלוח הר"ת בס' ערכי הכנוים. ול"ר. ואולי ט"ס הוא וצ"ל קב ונקי). קדוש וברוך. קטן וגדול. קורוירשט. (תחת קורפירשט) ל"ש. קולא וחומרא. קל וחומר. קנים והגה. מספר 106.

קו' קושיא. קונטרס.

קו"א קונטרס אחרון. קידושא ואבדלתא.

קו"ב קדיש וברכו. קמא ובתרא.

קובבשק"ו קל וחומר בן בנו של קל וחומר.

קוב"ה—וש קודשא בריך הוא—ושכינתיה.

---

[1]) שם בעל הסימן לפי עדות שד"ל בהמגיד ש"ו צד 45 מפי ס' כ"י הוא ר' שמואל מפיליייזא אחד מבעלי התוספות.

קו"ג קול גדול. קרחת וגבחת. קושיא גדולה.
קו"ד קוץ ודרדר. קוצר דעתי. קורט דם. קשואין ודלועין.
קוה"ד קודם הדבור. קורא הדורות [ס].
קוה"י קודם היום. קורות הימים.
קוהמ"פ קושית המפרשים.
קוה"ס קונטרס הספקות [ס].
קו"ו קאראלאוויטץ (ל"ש)
קו"ח קו וחוט [ק]. קל וחומר. קור וחום. קרן וחומש. קשת וחצים.
קו"י קול יהודה [ס]. קול יעקב [ס].
קו"כ קרי וכתיב. קשת וכידון.
קו"ל קל וחומר לטפשים.
קול"ב קוליאנאלבאנק.
קול"ק קול קורא. קיימו ולא קיימו.
קו"מ קבר ומצבה. קל וחומר מפורש (ד' ול"ר) קולות וממטר. קשים ומרים. קשת ומגן.
קו"נ קב ונקי [ס].
קונ"י קונטרס יוסף בס' זכור לאברהם.
קונשט' קונשטאנטינא.
קו"ס קל וחומר סתום.
קו"ע קול ושוברו עמו. קונטרס עגונות. קרה ועדתו.
קוע"ד קוצר עניות דעתי.
ק'ו'צ'י'[1]) סימן במסרה ק'ריאה ו' צ'ואה י'. בדברים ל"א קדמא בפסוק ז' אצל ויקרא כתיב כי אתה תבוא תנינא בפסוק כ"ג אצל ויצו כתיב כי אתה תביא.
קוצין בנוי ספרותי נומבערג.
קוצי אילנות עיין אינו רואה.
קוצש"י קוצו של יו"ד.
קו"ק קאת וקפוד. קול קורא. קיץ וקציר. קשה וקשה.
קו"ר קול רם. קרן ורבית.
קו"ש קרא ושנה. קרחה ושריטה.
קושט' קושטאנטינא.
קושנבה"ע קודם שנברא העולם.
קו"ז קודם זה. קול זמרה. קומה וקופה. קנין חזקה. קצור זהר. קרן זוית. מספר 107.
קזה"ש קודם זריחת השמש.
ק"ח קאקי חיורי. קבלת חכם. קבלת חרם. קבורת חמור [ס]. קודם חופה. קודם חצות. קודם חורבן. קודם חשבון. קול חתן. קללת חנם. קמץ חטף. קנה חכמה. קרבן חגיגה—חטאת. קרוים חיים. קרית חנה [ס]. מספר 108.
קהבה"מ קודם חורבן בית המקדש.
קחב"ר קודם חורבן בית ראשון.
קחב"ש קודם חורבן בית שני.
קח"ד קרית חנה דוד.
קחה"ב קודם חורבן הבית.
קחו"כ קול חתן וקול כלה.
קח"י קבורת חמור יקבר.
קחמג"ד קאקי חיורי משלחי גלימא דאינשי.
קחמ"י קנקן חדש מלא ישן.
קח"ש קטינא חריף שקי (תאר בגמ' לר' זירא מפני מעשה שאירע לו).
ק"ט קן טהור. קורע טפה. מספר 109.
קט"א קטני אמנה.
קט"ט קמחא טחינא טחנת.
קטן וגדול שם הוא (איוב ג' י"ט) סימן במנחת שי (אפ"ס) כי מלת בשפרפרא דניאל ו' כ'. פ"א קדמאה זעירא תנינא רבתא.
קטנים כתבו ובזבזו סימן כתובות ג' לסדר שלש שמועות בתקנות אושא שמתמעטות והולכות. ראשונה ר' אילעאי אמר ריש לקיש משום ר' יוסי בר חנינא. שניה ר' אילעי אר"ל. שלישית ר' אילעי להודיה.
קט צח גזע ספרד סימן לי"א אותיות השרשיות מר' שלמה בן גבירל פרחון XXIV המגיד שכ"א צד 219.
ק"י קבלת יסורים. קדוש ישראל. קדיש יתום. קהלת יעקב [ס]. קהלת יצחק [ס]. קול יהודה [ס]. קול יעקב [ס]. קונם יין (פ"ח דנדרים) קסת יהונתן [ס]. קפיצת יד. קצר יד. קרבן יחיד. מספר 110.

1) במנחת שי כתוב את הקוצים ואת הברקנים.

קי"ב קול יי בכה. מספר 112.
קיד' קידושין.
קי"ה קדושת יום הכפורים.
קיה"ח קידוש החדש.
קי"ו קידוש ידים ורגלים.
קיו"א קומה יי ויפוצו אויביך.
קיוק"צ קרבן יחיד וקרבן צבור.
קיי"ל קיימא לן.
קי"ל קדוש יאמר לו. קויתי יי לישועתך. קים לי.
קי"ן קרה ישו נוצרי [ג] (לאמר כי מרשעים יצא רשע).
קינ"ה קידוש יין נר הבדלה.
קי"ס קריעת ים סוף.
קי"ע קול יעקב [ס].
קי"פ קונטרס יציב פתגם.
קי"ק קהלת יעקב קהלת (להבדילו מספר אחר בשם זה).
קיר"ה קיסר ירום הודו.
ק"כ קבוצת כסף [ס]. קודם כל. קדושי כסף. קול כלה. קנין כסף. קערת כסף [ס]. קראו כן. מספר 120.
קכ"ד קודם כל דבר.
ק"ל קבלתי לנכון [ז]. קאמר ליה. קודם לכן. קדוש לבנה. קודש לה'. קיימא לן. קים לי. קל להבין. קשה לי. קשה לב. מספר 130.
קל"ב קאליאנאל-באנק. מספר 132.
קלבר"מ קם ליה בדרבה מיניה.
קלבה"ש קרוב לבין השמשות.
קלב"מ קם ליה בדרבה מיניה.
קל"ח קלעים לחצר. קנה לך חבר. מספר 138.
קלט"ב קינות לתשעה באב.
קל"י קויתי לישועתך י"י.
קלי' קליפה.
קליט"ה סימן למנין פסוקי פ' וישלח שהם 154 בגימטריא של זה השם הנזכר בעזרא י' כ"ג ונחמיה ח' ז' י' י"א[1]).
קל"ב קודם לכן.
קלכה"נ קודם לכל הנמצאים.
קל"ל קדשה לעתיד לבא.
קל"מ קרוב למלכות.
קל"ן סימן ב"ק צ"ט למשניות דר' מאיר אית ליה מיבעי ליה למירמי אנפשיה. ק'שרו ל'צבוע נ'שברה.
קלס"פ קרוב לסוף פרק—פרשה.
קלע"ל קדשה לעתיד לבא.
קל"פ קלסתר פנים.
קל"ש קדשה לשעתה.
קלת"ב קינות לתשעה באב.
ק"מ קבלה מעשית. קבר מצבת (ת"מ). קדמה מזרחה. קדשי מזבח. קהלת משה[2]) [ס]. קול מבשר. קטב מרירי. קטן מעותי. (ג' מסתמא היו כותבין כן ת' מעות קטנות). קל מהרה. קוץ מכאיב. קצור מזרחי. קרבן מוסף. קרבן מנחה. (כן נקרא סדור תפלה לנשים עם ע"ט), קריאי מועד [ס]. קרית מלך [ס]. קורס מעות. קילא מעטער.
קמב"ק קמצן בר קמצן.
קמ"ג לב"כ קריאת מגילה לבני כפרים.
ק'מ'ד'ט'ת ק'רבן מ'עשר ד'מוע ט'בל ת'רומה משנה מעשר שני פ"ד והובאה ביבמות קט"ו מצא כלי וכתוב עליו קוף קרבן וכו'.
קמ'ו—ר קול מבשר ואומר. קול מראה וריה.
ק'מ'ו' בניה סימן למנין פסוקי ס' עמוס שהם 146 בגימטריא של זו המלה הרשומה.
קמון בטוריא[3]) וכתבן בשבתא סימן במסרה לד' פעמים ואתם בגרשים בכה"ק. ואתם קמתם (שופטים ט' י"ח) ואתם הרי ישראל (יחזקאל ל"ו ח') ואתם

---

[1]) אמנם שם כתוב באלף ואפשר כי להקדמונים היתה הגי' בה"א וצ"ע.
[2]) כן נקראה גם רשימת ספרי פרידלאנד מר' שמואל ווינר והיא מועילה מאד. אך חבל שאיננה רק חלקית ולו היתה כוללת, כי אז אין קץ לערכה וטובה.
[3]) במסרה יחזקאל הגי' ישראל.

תכתבו (יהושע י״ח ו׳) ואתם מוסיפים...
לחלל את השבת (נחמיה י״ג י״ח).

קמוק״מ קרח מכאן וקרח מכאן.
קמ״י קצור מעבר יבק.
קמ״ל קא מיבעי ליה. קא משמע לן.
קמל״כ קריאת מגילה לבני כפרים.
קמ״מ קונטרס מלחמת מצוה.
קממ״ו קול מבשר מבשר ואומר.

קם עשבא דלחמא וכפר בגנתיה סימן במסרה לחמש פעמים ויאכל בכה״ק. יקום אבי ויאכל (בראשית כ״ז ל״א) ויאכל את כל עשב (שמות י׳ י״ב) ויאכל לחם (שם ב׳ כ׳) ויאכל... כחש לו (מלכים א׳ י״ג י״ח) יבא דודי לגנו ויאכל (שיר השירים ד׳ ט״ו).

קמ״ע קונטרס מנחת ערב.
קמפש״ע [1]) סימן מנחות ק״ז שמות החכמים שנתנו טעם על שש שופרות שהיו במקדש. חז׳קיה יוחנ׳ן ז׳עירי פ׳דא שמואל אושע׳יא.
קמיצה סימן הוריות י״ג לטובל אצבעו במלח שיפה ללמוד, ונחלקו חכמים בדבר, חד אמר אחת וחד אמר שתים. ונתנו זה לסימן לזכור המחלוקת, כי הכופף אצבע זקמיצה משתיירים אחת מזה ושתים מזה.
קמ״ר קרית מלך רב [ס].
קמ״ש קבלת מלכות שמים. קרית מאה שערים.
קמ״ת קודם מתן תורה.
ק״נ קול נגידים. קול נהי. קליפת נגה [ק]. קרבן נתנאל. קריה נאמנה [ס]. מספר 150.
קנ״ב קטן נתלה בגדול.
קנד״ג [2]) סימן ב״ב ט״ו לספרים שכתבו אנשי כנה״ג יחזק׳אל שנ׳ים עשר ד׳ניאל מג׳ילת אסתר.
אמת קנ״ה אם תרצה לקנות תורה אמת קבל עליך קללה נזיפה הכאה. (של״ה ומובא בזרע ברך ברכות ד׳ ב״ג).
קנ״ח קנה חכמה [ס]. מספר 158.
קני״ה קדוש נר יין הבדלה.
קנים סימן לנחלים, פסחים נ״ג. ר״ל תבונת נחלים שיהיו קנים גדלים אצלם.
קנים עיין אינו רואה.
קנ״ס קטיגור נעשה סניגור. קטנה נגינה סוף. (סימני שוא נח ד׳) קנות סעודה. קנין סודר.
קנקנים עין אינו רואה.
קנ״ר קרובים נעשו רחוקים.
ק״ס קא סבר. קטרת סמים [ס]. קנאת סופרים. קנות סעודה. קנין סודר. קן סתומה. קץ סתום. קציני סדום. קצת ספרים. קריאת ספר [ס]. מספר 160.
קס׳ קסבר.
קס״ד קא סלקא דעתך [3]).
קס״ו [4]) סימן למנין פסוקי אסתר שהם 166.
קס״ט קאנסיסטאריום.
קס״ע קונטרס סדר עבודה.
קסת״ח קנאת סופרים תרבה חכמה.
ק״ע קבל עם. קבלה עיונית. קול ענות. קום עשה. קצור עברונות [ס]. קצין עם. קרבן עדה [ס]. קרבן עולה. קורי עכביש. קרית עוז [ס]. קרן עור [ס]. קשה עורף. קשוש עצמך. קושיא עצומה מספר 170.
קע״ג קצור עמודי גולה מספר 173.
קע״ד קוצר עניות דעתי. מספר 174.
קע״ו קרבן עולה ויורד.

[1]) הסימן כפי שכתוב פה אינו מכון והגי׳ בדל״צ שצ״ל „קנז פשע״ ובלמנצח לדוד הגי׳ „קיז פשע״ ומפני מה לא נזכרו כסדר זמנם וגם כונת הסימן פי׳ שם עפ״י קבלה.

[2]) כתב בלמנצח לדוד „שנו טעמן ולא כתבו ר״ת מפני שעולין יש דם, והוא סימן רע ועפ״י הרמז קן דג כנוי לבבל מפני הדג קולית האיספנין שלא חזר ונשאר שם כדאיתא במסכת שבת עייש״ב.

[3]) לפעמים קאי גם למסקנא זכר יהוסף ברכות ב״ה.

[4]) תמיה לי מה זה סימן הלא אין זה לא שם ולא מלה, ואפשר שיש בזה ט״ס.

קע"י קהל עדת ישרון. קצור עקדת יצחק [ס].
קעל"ת קבעת עתים לתורה.
קעמ"ש קבלת עול מלבות שמים.
קע"נ קול עלה נדף.
קע"ע קונטרס עקיצת עקרב.
קע"פ קשה עלי פרידתכם.
קע"ש קצור עניני שחיטה.
ק"פ קהל פרנסים. קורפירסט. קלסתר פנים. קנין פירות. קרבן פסח. קריאת פרשה. קרני פרה.
קפ"א קפיצת ארץ, קצוצי פאה.
קפ"ד קפיצת דרך. קראים פייטנים דרשנים.
קפ"ו קצינים פרנסים ומנהיגים.
קפכה"ד קנין פירות בקנין הגוף דמי.
ק פ'ץ' וחק'תיו ומשפ'טיו ומצ'ותיו. דברים י"א א' עיין צפ"ק.
קפ"ר קצור פרדם רמונים [ס].
קפ"ת קריאת פרשת תוכחה.
ק"צ קן צפור [ס]. קופת צדקה. קרבן צבור.
קצה"ח קצות החשן [ס].
קצה"ע קצה העולם. קצה העליון. קצירת העומר.
קצה"ש קצה השמים.
קצה"ת קצה התחתון.
ק'ץ' ח'פ'ץ' ק'דשים ה'וץ ח'ולין פ'נים והוץ' סימן זבחים ס"ט—בדל"צ ב' כי יש בבאן רמז מוסרי כי קץ לכל הפץ—ובל"ל מפרש עפ"י קבלה.
קצ"מ קצור מזרחי [ס].
קצנ"ץ קצור ציצת נובל צבי [ס].
קצ"ע קצת צריך עיון. קצור ענין.
קצ"ף חק'יו ומצ'ותיו ומשפ'טיו (דברים כ"ו י"ז) חק'תיו ומצ'ותיו ומשפ'טיו (מלכים א' ב' ג') עיין צפק.
קצ"ק קצת קהלות. קצת קשה.
קצש"ע קצור שלחן ערוך.
ק"ק קבלת קנין. קדשי קדשים. קדשים קלים. קהלות קדש. קול קורא. קולי קולות. קמץ קטן. קונטרס קבלה. קצת קהלות. קצת קשה. קרא קדריש. קרן קיימת. קרתא קדישא. קושטא קאי.
קק"א קצת קהלות אשכנז. קורע קרע אחד.
קקא"ס קבלת קנין אגב סודר.
קק"ד קדשי קדשים. קרא קא דריש.
קק"י קהלת קדש ישראל.
קק"ל קדשים קלים.
קק"ס קבול קנין סודר.
קק"ק קדוש קדוש קדוש. קהלת קדש קראקא.
ק"ר קבר רחל. קדושא רבה. קול רם. קלות ראש. קנה רבו. קונטרס רוקח. קרבן ראיה. קרבן ראשית [ס]. קרני ראמים. קורת רות. קשר רשעים. מאה רבנים.
קרא וזכה באדום סימן סנהדרין ל"ח למאמרי ר' יצחק בענין עובדיה. על הפסוק ויקרא. מפני מה זכה. כה אמר י"י לאדום.
קר"ג קול רעש גדול.
קרה"ב קריעת הבגדים.
קרה"ג קריאת הגבר.
קרה"ת קריאת התורה.
קרוב"ץ קול רנה וישועה באהלי צדיקים (כּ נקראים חלק מהפיוטים).
קרוג"ב קרחת וגבחת.
קרו"ט קצינים ראשים וטובים.
קר"ח קצור ראשית הכמה. קרבן ראש חדשי קרי סימן יפה להולה.
קרא מישאל לנחרי אסיא סימן במסרה לד' זוגין מן ב' ב' קדמאה מפיק א' תנינא לא מפיק א'—וקראהו אסון (בראשית מ"ב ל"ח) וקרהו אסון (שם מ"ד כ"ט). את משאל (יהושע כ"א ל'). את משל (דה"א ו' נ"ט) נחרי הבארתי (ש"ב כ"ג ל"ז). נחרי הברתי (דה"א י"א ל"ט). וירפאו את שבר עמי (ירמיה ו' י"ד). וירפו את שבר עמי (שם ט' י"א).
קרכס"ת סימן כריתות ו' להדברים דיהא רגיל איניש למחזי בריש שתא. ק'רא ר'וביא כ'רתי ס'ילקי ת'מרי (כן מובא בערוך ערך קר ז' תותו"א).
קריין וכתבן סימן לסכום הקרי וכתיב הנמצאים

בכל התנ"ך כמספר העולה מאותיות שתי מלות אלה 848. 65 בתורה. 454 בנביאים 329 בכתובים. — ר' אליהו בחור בספר מסרת המסרה.

קר"ע ק'רומא דאוירא ר'עוא דרעוין ע'מר נקי.

קר"ע שט"ן קבל רנת עמך שגבנו טהרנו נורא. ראשי תיבות של ששת הפסוקים האלה בתמניא אפי. ק'ולי שמעת. ר'אש דברך. ע'רוב עבדך. ש'ש אנכי. ט'וב טעם. נ'דבת פי. שהם סגולה לתפלה בעד חולה מסוכן.

קר"פ קרבן פסח.

קר"ק תקיעה תרועה תקיעה.

קרשא"ה קונטרס ר' שלמה אלקבץ הלוי.

קרתא ראיוב שמרון סימן במסרה לג"פ תפלה בכה"ק. מעיר מתים... תפלה (איוב כ"ד י"ב). לא חטא איוב ולא נתן תפלה (שם א' כ"ב). ובנביאי שמרון ראיתי תפלה (ירמיה כ"ג י"ג). וענין הסימן כי שמרון ראויה שיבואו עליה צרות איוב.

ק"ש קבלת שבת. קדיש שלם. קהלת שלמה [ס]. קול שה"ל [ס]. קול שמחה [ס]. קול ששון [ס]. קנאה שנאה. קונה שביתה. קנין שלם. קצור שחיטה [ס] (ז'). קרבן שבת. קרבן שלמים. קריאת שמע. קרינן שם.

קש"א קשט אחרים.

קשא"מ קנסו שוגג אטו מזיד.

קש"ב קופה של בשר. קרבן שיר ברכה. עיין פזר.

קש"ג קמי שמי גליא.

קש"ה קרא שנה הלכה (מ"ה ול"ר).

קש"ו קבל שועתנו ושמע. קונה שמים וארץ.

קשר"ש קול ששון וקול שמחה.

קשושת"ח קרא שנה ושמש תלמידי חכמים'

קש"ז קטן שעבר זמנו (ד' ול"ר).

קש"י קדוש של יום. קונטרס שיח יצחק. קוצו של יו"ד.

קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף סימן מבעל מנחת שי על שתי פעמים אפיך מלאים בתורה. בזעת אפיך תאכל לחם (בראשית ג'). וברוח אפיך נערמו מים (שמות ט"ו ח').

קש"ע קצור שלחן ערוך. קשוט עצמך.

קשע"ה קריאת שמע על המטה.

קש"צ קונטרס שמש צדקה (בספ' יעבץ) קופה של צדקה.

קש"ק קבלת שבת קדש. תקיעה שברים תקיעה.

קשר"ק תקיעה שברים תרועה תקיעה.

קש"ש קופה של שרצים.

קש"ת קופה של תבן. קשר של תפילין. תקיעה שברים תקיעה.

ק"ת קבול תורה. קודם תפלה. קול תרועה' קורא תורה. קרבן תודה—תמיד—תענית, קשר תפלין. קשורי תנאים.

קת"ב קינות תשעה באב. קרנו תרום בכבוד. (אחר הזכרת השם לברכה, אוצה"ס ש"א XVII המגיד ש"ט צד 255. הגרן ב' צד 108).

קת"ב קונטרס תקפו כהן.

קתכ"פ קונטרס תפלת כל פה.

קת"מ קודם תפלת מוסף—מנחה.

קת"נ קודם תפלת נעילה.

קת"ע קודם תפלת ערבית.

קת"ש קודם תפלת שחרית.

ר.

ר' ראיה. ראש. רב. רבי. רבינו. רבן. רבנן. רבותינו. רוה. ריש. (אות העשרים באלפא ביתא). מספר 200. רם. רמז (ס' הילקוט נחלק לרמזים) רצון.

ר"א ראוהו אחיו (פ"ב דתמיד). ראש אמנה [ס]. ראש אפרים [ס]. ראשי אבות. ראשי אברים'

ראשית אונים. רבבות אפרים[ס]. ר׳ אברהם— אליעזר — אשי. וכדומה. רבי אומר (פ״ב דאבות) רוח אלהים. רכב אליהו [ס]. רוממות אל [ס]. רוצה אני. רצוף אהבה [ס]. רשפי אש [ס]. מספר 201.

רא״א ר׳ אליעזר אומר.

ראא״א ראה אתה אומר אלי.

ראאב״ד ר׳ אבא אלעזר בן דולעאי.

רא״ב ר׳ אברהם ברודא. ר׳ אליהו בחור. ראשי אברים.

ראב״א רב אדא בר אהבה. ר׳ אידי בר אבין. ר׳ אלישע בן אבויה. ד׳[1])

ראב״ד ראש בית דין. ר׳ אברהם אב בית דין. (בעל האשכול והאלף משמשת למעלה ולמטה). ר׳ אברהם בן דאוד או דאוד (בעל ס׳ הקבלה) ר׳ אברהם בן דוד בעל ההשגות ר׳ אברהם דוד (מבוטשאטש בעל דעת קדושים גם הוא מכונה ראב״ד וכן נדפס ס׳ עליו בשם תולדות הראב״ד). ר׳ אלעזר בן דגלאי.

ראב״ה ר׳ אליעזר בן הורקנס.

ראב״ח ר׳ אברהם בר חייא — (הנשיא). רן אליהו בן חיים. (הראנ״ח) ר׳ אלעזר ב׳ חסמא. ר׳ אלעזר בן חרסום.

ראב״י ר׳ אברהם ב״ר יצחק (בעל האשכל), ר׳ אלעזר ב״ר ינאי. ר׳ אליעזר בן יעקב. ר׳ אשר בן יחיאל. (הרא״ש)

ראביא״ב ר׳ אלעזר בן יהודה איש ברתותא.

ראבי״ה ר׳ אליעזר בר יואל הלוי. (פוסק מפורסם). ר׳ אליעזר ב״ר יוסי הגלילי. ר׳ אליקים בן יהודה המילזאהגי. (מבקר קנטרן שקם לשטן לשי״ר וסייעתו) ר׳ אשר ב״ר יהודה הלוי. (ל״ש. ול״ר ול״י לע״ע מי הוא)

ראבי״ץ ר׳ אברהם ב״ר יצחק צהלון. (בעהמ״ח יד חרוצים. רשע אלהים. מרפא לנפש. עיין שפתי ישנים ואוצה״ס.)

ראב״כ ר׳ אבא בר כהנא.

ראב״ם ר׳ אברהם בן מאיר (אבן עזרא). ר׳ אלעזר בן מתיא. ר׳ אברהם בן מיימון (ג׳ ול״ר).

ראבמ״ו ר׳ אליהו ב״ר משה ווידאש. (בעל ראשית חכמה)

ראבמ״פ ר׳ אברהם ב״ר מרדכי פריצול. (בעל אגרת ארחות עולם)

ראב״ן ר׳ אליהו ב״ר נתן (ד׳ ול״ר וצ״ע). ר׳ אליעזר ב״ר נתן. (פוסק מפורסם זקנו של הרא״ש. חותנו של ר׳ יואל הלוי. ואולי אחיו של הריב״ן—קוה״ד).

ראב״ע ר׳ אברהם בן עזרא. ר׳ אלעזר בן עזריה. ר׳ אלעזר בן ערך.

ראב״פ ר׳ אלעזר בן פרת.

ראב״צ ר׳ אלעזר בן צדוק.

ראב״ק נזכר בשיטה מקובצת תמורה כ״ט ב׳ ול״י לע״ע מנו.

ראב״ש ר׳ אליהו בעל שם. ר׳ אלעזר בן שמוע. ר׳ אלעזר ב״ר שמעון. רוצה אדם בקב שלו.

רא״ג ר׳ אברהם גדליה (ג׳ ?) ר׳ אברהם גייגר. ר׳ אחאי גאון.

ראד״ם ר׳ אריה די מודינא. עיין ריא״ם.

ראה״ג ר׳ אליעזר הגדול.

רא״ה ר׳ אהרן הלוי. (בעל החנוך.) ר׳ אייזיק הירש. ר׳ אליעזר הלוי. (ל״ש ול״ר) רוצה אלהים העולם. (ג׳ בשם מ׳ ול״ר)

ראה—כהן ונביא (איכה ב׳ כ׳) סימן במסרה— אפ״ס—כי קדמאה (דה״א כ״ט כ״ט) שמואל הרואה. תנינא (דה״ב ל״ה י״ח) שמואל הנביא כמו בפסוק זה שלשון ראיה קודם ללשון נבואה.

ראה״ו ר׳ אייזיק הירש ווייס.

ראה״ח ראה את החדש.

ראה״ל ר׳ אליהו הלוי.

ראה״כ רודף אחרי הכבוד. ר׳ אהרן הכהן.

ראה״מ ר׳ אלעזר המודעי. ר׳ אליהו המקובל ג׳.

ראח״ק ר׳ אלעזר הקליר. ר׳ אלעזר הקפר.

רא״ו ר׳ אליהו וידאש (בעל ראשית חכמה).

---

[1]) אינני זוכר לע״ע איפה נזכר בתאר ר׳.

ר׳ אליהו ווילנא. (הגר״א)
ראובן בני עלי בני שמואל דוד ושלמה (ויואש) ט״ם וצ״ל ויאשיהו. סימן שבת נ״ה לשמות האנשים שאמר ר׳ שמואל בר נחמני א״ר יונתן שכל האומר עליהם שחטאו אינו אלא טועה. בעל למנצח לדוד הכנים כונה נאותה ע״ד דרוש בחלקו הסימן לתלתא זוגי.
ראובן גד ואשר וזבלון דן ונפתלי (דברים כ״ז י״ג) סימן במנחת שי—אפ״ס—כי ששת מלות את בשמות ל״ט מ׳ א׳ ב׳ ה׳ בלי ו׳, ג׳ ד׳ ו׳ עם ו׳.
ראובן ושמעון דתנו הלכתא יוזפי ופרע פלוני ופלוני עפצי וסמראי הימנותא כבי תרי סימן שבועות מ״א להעובדות בטוען וגטען. בל״ל מכנים כונה להסימן בדרך רחוקה.
ראו״ג ראובן וגד.
ראז״ם ראזסוויעט (מכ״ע בשפת רוסיא)
ראח״ם רשימת אורי חי סארוואל. (המחבר הוא רמש״ש טריעסט תרי״ג בר״ת אוצה״ס)
רא״י ראשי אלפי ישראל. רועה אבן ישראל.
רא״ל רחמנא אדבר לן [ת].
ראל״צ ראשון לציון [ס]. (גם תאר לרב הכולל בירושלים) (גם שם מושבה בא״י).
רא״ם ר׳ אליהו מזרחי. ר׳ אליעזר מגרמייזא (בעל ס׳ רוקח) ר׳ אליעזר ממיץ (בעל ס׳ יראים) ר׳ אלכסנדר מרגליות. (ספרו נקרא תשו׳ הרא״ם) רפאל אוריאל מיכאלי[1])
ראמ״ח ר׳ אליהו מנחם חלפן.
רא״ס ר׳ איציק סטנוב. ר׳ אלעזר ספרא (ד׳ ול״ר).
ראנ״ח ר׳ אליהו בן חיים (יש כותבים ראב״ח).
רא״ע רבינו אבן עזרא. רחמה אללה עליה (בלשון ערב פי׳ ה׳ ירחם עליו ד׳).

רא״פ ר׳ אברהם פירקאוויץ (הקראי). ר׳ אברהם פריצול (בעל אגרת ארחות עולם). ר׳ אליהו פולדא (אחד ממפרשי הירושלמי). ר׳ אליעזר פלעקלש.
רא״ק ר׳ אברהם קלוזנער (בעל המנהגים). ר׳ אברהם קראכמאל.
רא״ר רבוי אחר רבוי.
רא״ש[2]) ר׳ אברהם שלום (בעל נוה שלום). ר׳ אהרן ששון (בעל שו״ת תורת אמת). ר׳ אייזיק שטיין (מבאר הסמ״ג). רבינו אשר (הפוסק המפורסם).
ראשא״ח ראשי אברים שאינם חוזרים.
ראשי ספריהון במסרה במלכים ב׳ י״ט כ״ג „מבחור״ ובישעיה ל״ז כ״ד „מבחר״ ושם במלכים כ׳ ג׳ „ובלבב״ ובישעיה ל״ה ג׳ „ובלב״ ונתנו זה הסימן פי׳ מלכים מתחיל „והמלך״ שיש בו ה׳ אותיות כתוב מבחור ובלבב. ג״כ ה׳ אותיות ישעיה מתחיל חזון שיש בו ד׳ אותיות כתוב. מבחר. ובלב. (רא״ב במסה״מ שש״ל).
ראשי שמות ספריהון במסרה בראשית י׳ ג׳ „וריפת״ ושם ל״ו ל״ט „הדר״ ובדה״א א׳ ו׳ „ודיפת״ ושם נ׳ „הדד״ ונתנו זה הסימן פי׳ בספר בראשית הנקרא ראשית ברי״ש נכתב הדר ריפת ברי״ש. ובדה״י ששם הספר דברי בדלי״ת. נכתב הדד דיפת בדלי״ת— רא״ב שם.
ראש״ל ראשון לציון.
ר״ב ראזינבוים. ראזינבלום. ראזענבערג. ראזענבורג. ראנסבורג. רענדסבערג (שמות משפחה וערים). ר׳ בנאה. ר׳ בנימין. ר׳ ברוך. רבינו ברטנורה. ראשי בשמים [ס]. ראשית בכורים [ס]. רוב בעילות. רפדוני בתפוחים [ס]. מספר 202.

[1]) בספרי הרמז על הפסוקים „ויאמר יעקב כאשר ראם״ „כתועפות ראם לו״ „וקרני ראם קרניו״.

[2]) בשל״ה בית ה׳ כתוב „וכתב הרא״ש ז״ל בספר היחוד״ ל״י מי הוא הרא״ש הזה. ומה הוא זה הספר כי לע״ע לא מצאתי זכרו במקום אחר.

רב"א רבינו אליהו. ר' בצלאל אשכנזי. ר' ברוך אנגיל. רוב בני אדם.

רבאי"ה בשו"ת מהר"ם לובלין סי' קכ"ז כ' „גם הדברים שכתבת בשם הגהות רבאי"ה לא ידעתי מאן הוא". ולי נראה כי ט"ס נפל שם וצ"ל „ראבי"ה" וידוע מי הוא.

רבא"מ ראובן בן אהרן מיכל (ז' ול"י מנו).

רבב"ב ר' בבא בן בוטא [ד][1].

רבב"א ר' בחיי בן אשר.

רבב"ח רבה בר בר חנה.

רבב"י ר' בחיי בן יוסף.

רב"ג ר'חמנים ב'יישנים ג'ומלי חסדים.

רב"ד ראש בית דין.

רב"ה רבינו הקדוש. רוב בקיאין הן.

רב"ז ר' בנימין זאב. רמאה ברמיותיה זהיר.

רב"ח רבינו בחיי. רחמנים ביישנים (גומלי חסדים.

רב"ט ר' ברוך טראכטענבערג (ד' ול"י לע"ע מנו).

רב"י ראשי בני ישראל.

ר'ב'י'ם' רומיים בבליים יונים מדיים, בספרי הרמז על הפסוקים „רבים קמים עלי" "רבים לוחמים לי"—רק בזדון יתן מצה.

רביעאה רביע סימן במסרה ד' פעמים מאת אלף כתיבי בבמדבר ב'. בפסוקי ט' ט"ז. באזלא גרש. כ"ד. מרכא תביר. והרביעי בפסוק ל"א מונח רביעי.

רב"ך ר' בנימין כהן רב בריגיי (מחבר נודע) ר' בער כהן (אחד מתקיפי אה"ו בימי ההכם צבי וכנסת יחזקאל נזכר בספרי יעב"ץ).

רבמ"ג ר' ברוך מגרמייזא (בעל ס' התרומות)

רב"נ רבה בר נחמני.

רב"ס רוב שני סימנים.

רבע"ה רבינו עליו השלום.

רבפ"ר רעב בעיר פור רגליך.

רבצ"א ר' בצלאל אשכנזי.

רב"ק ראשית בכורי קציר. רבית קצוצה.

רבק"ש סימן סוכה ה' רועים בורגנין קייצים שומרי פירות. סוכתן כשרה.

רב"ר רחמנים בני רחמנים.

רבר"א רחילא בתר רחילא אזלא.

רבש"ע רבונו של עולם.

ר"ג ראש גולה. רבן גמליאל. רבינו גרשום. ריוח גדול. רוָעותא גדולה. ריש גלותא. ריש גמרא. רשע גמור. מספר 203.

רגבשרי"ה ר' גמליאל בנו של ר' יהודה הנשיא.

רגה"ז ר' גמליאל הזקן.

רגז קטף עץ חסד סימן מהרד"ק על י"א אותיות השרשיות. לקוטי קדמוניות צד קצ"ח המגיד שב"א צד 219.

רג"י רוב גנבי ישראל.

רג"ל—ד רגלים לדבר.

רג"ל—מ רוב גוססין למיתה.

רגמ"ה רבינו גרשום מאור הגולה.

רג"ע ראשית גוים עמלק.

רג"ת ר' גרשון תנחום (רב ומחבר מפורסם).

ר"ד רואה דם. ראשית דבר. ראשית דעת[ס]. ר' דוסא. רבונא דעלמא. ריש דוכנא. רנת דודים [ס]. מספר 204.

רד"א ר' דוד אבודרהם. ר' דוד אפפענהיים.

רדאכ"י ר' דוסתאי איש כפר יתמא.

רדא"ק רובא דאיתא קמן.

רדב"א ר' דוד בן אברהם—אלפאסי—(חכם קראי עיין לקוטי קדמוניות מן דף קי"ז).

רדב"ה ר' דוסא בן הרכינס.

רדב"ז ר' דוד בן זכאי (בימי הגאונים) ר' דוד בן זמרא (בעל התשובות).

רדב"י ר' דוסתאי ב"ר ינאי.

רד"ג ר' דוד גאנז (בעל צמח דוד). ר' דוד גאורדאן (בעל המגיד).

רד"ו 210 שנה שישבו בני ישראל בארץ מצרים נרמזים לבעלי הגימטריאות במלות „רדו שמה" (בראשית מ"ב ב').

רדוי"א ראשית דעת ויראת אלהים.

---

[1]) אינני זוכר לע"ע אנה נזכר בתאר ר'.

רד״ח רשע דחמס.
רדי״א ראשית דבר יראת אלהים (ל״ש ז׳). רבינו דון יצחק אברבנאל. ר׳ דוד יאיר (ז׳ בשם וו׳ ול״י מנו).
רד״כ ר׳ דוד כהן (ספרי שו״ת נקרא כן). רבונא דעלמא כולא.
רדכ״ע רבונו דכולא עלמא.
רד״ל ר׳ דוד לוריא (מביתאב ישן גאון מפורסם).
רדל״א רישא דלא אתידע [ק].
רדל״ק רובא דליתא קמן׳
רדנא ע״ב רגלוהי דבר נש אינון ערבין ביה.
רד״ס ר׳ דוד סלוצקי (מוציא לאור ספרי הכמת ישראל בתבנית יפה והגהה מדויקת).
רד״ע—כ רבונא דעלמא—כולא.
רד״פ ר׳ דוד פארדו (גאון ומחבר מפורסם). ר׳ דוד פרידלענדער. (מתלמידי הרמבמ״ן) ר׳ דוד פרידמאן (אב״ד דקארלין).
רד״ק ר׳ דוד קמחי (המדקדק והמפרש המפורסם) ר׳ דוד קאססעל, ר׳ דוד קויפמאן (גם שניהם מהמצוינים שבחכמי ישראל באשכנז).
רד״ש רודף שלום.
ר״ה ראש הקהל. ראש השנה. רב המעלה. רביד הזהב [ס]. רבון העולם. ר׳ האי (גאון) ר׳ הונא. רבינו הקדוש. רבון העולם. רחובת הנהר [ס]. ריח השדה [ס]. רסיסי המליצה [ס]. רשות הרבים מספר 205.
רה״א רב האיכות.
רה״ב כן נקרא בפי חז״ל שר של מצרים. ואמרו בעלי הרמז כי הוא ר״ת רודפיהם השלכת במצלות. רוח הבריות.
רהב״י ר׳ הונא בר יהודה—בר יהושע.
רהבנ״ה רוח תבריות נוחה הימנו.
רה״ג ראש הגויה. ראש הגליל. ראשית הגוי רב הגדול. ר׳ האי גאון.
רה״ד ראשי הדף. רשעי הדור.
רהוב״ד[1]) ר׳ הלל ובית דינו [ד].
רה״ח רב החובלי רוח החיים. רוח החכמה.
רה״ט רוח הטומאה.
רה״י רשות היחיד.
רה״כ רב הכולל.
רה״מ ראש המעמד. רוח המקום. רות המואביה.
רהמנ״ה רוח המקום נוחה הימנו.
רה״נ רפואת הנפש.
רה״ס ר׳ המנונא סבא. ראש הסדר.
רה״ע ראש העדה—העיר. ראש העמוד. רם השוכן עליון (ג׳ בשם מ׳).
רה״צ ר׳ הונא צפוראה.
רה״ק ראש הקהל. רבינו הקדוש. רובע הקב. רוח הקדש.
רה״ר רשות הרבים.
רה״ש ראש השנה.
ר״ו רוחו ונשמתו.
רו״א ראשונים ואחרונים.
רוא״נ רואה ואינו נראה.
רו״ג ראש וגדול. רוב גוססים. רוחניות וגשמיות.
רו״ד רוב דעות. רב ודיין.
רו״ה ר׳ וואלף היידענהיים.
רוה״ט רוח הטומאה.
רוה״מ רוח המקום. רום המעלות.
רוה״פ רוב הפוסקים.
רוה״ק רוח הקדש.
רוו״ה ר׳ וואלף היידענהיים.
רוו״ק ר׳ וואלף קויפמאן. (בהאמבורג רשימת ספרים. בר״ת אוצה״ס).
רו״ז ראש וזנב.
רו״ח רוב והזקה. רוח חיים. רחום וחנון. רקם והגר.

רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה (קהלת ג׳ כ״א) סימן במסרה כי בבמדבר ל״א ומכסם הכתוב אצל בקר וחמורים פסוקי ל״ח ל״ט טעמם תחת התבה מרכא טפחא. והכתוב אצל אדם שם מ׳. הטעם מטעל להתבה פשטא קטן.

[1]) לא נ״ל. כי הלל איננו מתואר בתאר ר׳.

רו"ט ראשי וטובי. ראשים ומנהיגים טובים. (ג') רוזנים וטפסרים.
רוט"ל רשע וטוב לו.
רו"י רנה וישועה.
רו"כ רוביל כסף. ר' ולק כהן (בעל הסמ"ע).
רו"ל ראש ולענה. רחל ולאה. רוצה לומר.
רו"מ ראשים ומנהיגים. רוב מקומות. רות מצויה. רוכב ומנהיג. רום מעלתו. רצה ומודים.
רומעכ"ת רום מעלת כבוד תורתו—תפארתו.
רומפכ"ת רום מעלת פאר כבוד תורתו.
רו"נ רוב נחת. רות נאמן. רוה ונפש. ריב ונגע. רואה ואינו נראה.
רו"ס רחיצה וסיכה. רישא וסיפא.
רו"ע רב ועצום. רכה וענוגה.
רו"פ רכב ופרשים. רוסיא ופולין. ריקים ופוחזים.
רופ"מ רום פאר מעלתו.
רוצ"ו—ח רודף צדקה וחסד.
רו"ק רוב וקרוב.
רו"ר ראשו ורובו. רוח רעה. רום רקיע. רחים ורכב.
רור"ל רשע ורע לו.
רו"ש ראובן ושמעון. ראשון ושני. רב ושמואל. רצוא ושוב.
רו"ת רגזו ואל תחטאו. (מבוא המדרש. רמז על הפסוק ויחרד האיש וילפת). רחמים ותחנונים. רמה ותולעה. רנה ותפלה.
ר"ז סימן במסרה כי ועתה ישראל קדמאה דברים ד' א' ישראל ברביע. תנינא שם י' י"ב ישראל בזקף.
רז"ה ר' זאב הלוי. (רב גדול חריף עצום בימי הנוב"י וספרו נקרא על שמו חו' ובללי הרז"ה) ר' זלמן הענא (המדקדק המפורסם). ר' זרחיה הלוי. (בעל המאור).
רזה"ה ר' ז'אב (וואלף) ה'יידענה'יים.
רז"ו ר' זאב וואלף (איינהארן). (המ"ט טווילנא. וספרו על המדרש נקרא על שמו באורי הרז"ו).
רז"ך ר' זלמן כהן (בעל בגדי כהונה)
רז"ל[1]) רבותינו זכרונם לברכה.
רז"פ ר' זכריה פראנקעל.
ר"ח ראש חדש. ראשית חכמה [ס]. רב חסדא. ר' חביבא. ר' חייא. ר' חיים. רבינו חננאל. ר' חסדא. רוח חדשה. רוח חיים. רוח חכמה. רוח חן. מספר 208.
רחאכ"ח ר' חלפתא איש כפר חנניה.
רחב"א ר' חייא בר אבא—בר אשי. ר' חנינא בן אנטיגנוס.
רחב"ג ר' חנינא בן גמליאל.
רחב"ד ר' חנינא בן דוסא.
רחב"ח ר' חמא בר חננאל (ב"ש ול"ר). ר' חנניה בן חזקיה. ר' חנינא בן חכינאי. ר' חנינא בן חמא.
רחב"ם ר' חזקיה בן מנוה. (ג').
רחב"ע ר' חנניה בן עקביה—בן עקשיה.
רחבעם בן שלמה סימן לדבר שבנין ילדים סתירה וסתירת זקנים בנין.—נדרים מ' מגילה ל"א.
רחב"פ ר' חמא בר פפא (ב"ש ול"ר) ר' חנינא בר פפא.
רחב"ת ר' חנינא בן תרדיון.
רח"ה רחב הזונה.
רח"ו ר' חיים ויטאל.
רחוב תיבה ושקים אפר אפר קבורה ומוריה. סימן תענית ט"ז להמאמרים שנאמרו שם בטעמי סדר תענית. ונכפל אפר ששנים הם ע"נ תיבה. ובראש כל או"א ומוריה נספה אליהם משום דאיירי בפלוגתא דלו.

---

[1]) בס' ברכת אברהם ליובלו של ר"א ברלינר צד 59 מועתק מפנקס הקהל בפאזען משנת ת"ב זה הלשון. „בכן פירשו רז"ל אלופי הקהל יצ"ו—והעיר שם הח' ר"פ בלאך שמלת רז"ל אי אפשר לפתרה פה במובנה הרגיל. שכאן מדובר מחכמים שחיו אז ותקנו התקנה. ומלת יצ"ו תוכיח והוא משער שט"ס יש כאן וצ"ל ר"ט ופתרונו רוזני טפסרי—ואפשר שפתרונה זכורים למוב שאפשר להאמר גם על חיים כבמשנה ב"מ נ"ט.

ור׳ חנינא כפירש״י שם.—כל״ל מפרש עפ״י קבלה.—

רחו״ד רחימו ודחילו.

רחוי״ל רוב חיים ושלום יוסיפו לך.

רחול״י רק חיים ושלום לך יוסיפו—יאריך.

רהור״א ר׳ חייא ור׳ אושעיא.

רהור״נ ר׳ חונא ור׳ נסים. (ד׳. ול״י הרכבה זו למה היא באה ואולי טה״ד יש כאן וצ״ל ר׳ חננאל וכונתו על אלה שני הגאונים וג״ז ל״ר)

רח״י ר׳ חיים יונה. (ספרו השגות על ס׳ תקפו כהן לבעל הש״ך נקרא על שמו קונטרס רח״י). רגלי חסידיו ישמור.

רחי״ל רחמנא ידכרינך לשלם.

רח״כ ר׳ חיים כהן (1 אחד מבעלי התוספות. 2 ראפאפארט אב״ד בלבוב. וספרו נקרא על שמו שו״ת רח״כ. 3 נכד הנ״ל אב״ד באוגסבורג בעל שו״ת מים חיים)

רח״ל רוב חולים לחיים. רחמנא ליצלן.

רח״מ ר׳ חיים מיכל. (בהאמבורג רשימת ספריו בשם אוצרות חיים בר״ת אוצח״ס).

רחסה״כ ר׳ חנינא סגן הכהנים.

רחצ״ל ר׳ חיים צבי לערנער. (בעל מורה הלשון)

רח״ק ר׳ חיים קמחי. (ז׳) ר׳ חנניה קאוים. (בעל קנאת סופרים). ר׳ חסדאי קרשקש. (בעל אור ה׳)

רח״ר ר׳ חייא רבא.

רח״ש (כן יקרא הפרס הנתן להרבנים ומשרתי הקהלה. מתנאים והתונות וכדומה) ר׳ב ח׳ון ש׳מש. ר׳ חיים שבתי (גאון ומחבר מפורסם)

ר׳ח׳ש׳ת׳מ׳י׳פ׳ שם קדוש. בספר כף אחת לרחיד״א ובשאר ספריו מזכירו במה פעמים ופתרונו. ר׳חום ח׳נון ש׳מר ת׳ומך מ׳ציל י׳שר פ׳ודה.

ר״ט ר׳ טוביה. ר׳ טודרוס. ר׳ טרפון. רב טבחים. רוביל טהאלר. רוח טומאה. רייכס טהאלער. מספר 209.

רטב״א ר׳ טוביה בן אליעזר. (בעל מדרש לקח טוב)

רטב״ל ר׳ טודרוס בן לוי.

רטור״ע ר׳ טרפון ור׳ עקיבא.

רט״ז רבינו טורי זהב.

רטיבא ליבשתא ויבשתא לרטיבא סימן ע״ז כ״ה לרפואת האזן. הרפואות שיש בהן דבר לח לאזן יבישה שאינה מוציאה ליחה. ורפואה של יבש לאזן המוציאה ליחה.

רט״כ ר׳ טוביה כהן. (ז׳)

רטל״י רב טוב לבית ישראל.

רטק״ש רייכסטהאלער קייזערליך. (ד׳. בל״ס טה״ד יש כאן כי הש׳ מיותרת).

ר״י ראש יוסף [ס]. ראש ישיבה. ר׳ יהודה—יהושע—יוחנן—יצחק—ישמעאל. וכדומה—רבינו יונה. רגל ישרה. רוב יום. ריש ירחא. רש״י ישן. רשעי ישראל. מספר 210.

רי״א ר׳ יוסף אלבו (בעל העקרים). ר׳ יצחק אבוהב. (שלשה היו. אחד מהם בעל מנורת המאור). ר׳ ישראל איסרלין. (בעל תרומת הדשן) ר׳ ישראל אשכנזי. (ב״ש ול״ר)

ריא״ב ר׳ יצחק אלבאלאגי.

ריא״ג ר׳ יצחק אבן גיאות (אחד מההמשה יצחק בימי האלפסי ז״ל)

ריא״ז[1] ר׳ יצחק אור זרוע. ר׳ ישעיה אחרון ז״ל.

ריא״ח ר׳ יהודה אבן חיוג. (מראשוני המדקדקים). ר׳ ישעיה אחרון.

ריאב״ע ר׳ יעקב איש כפר עכו.

ריא״ל ר׳ יצחק אבן למיף.

ריא״מ ר׳ יהודה אריה ממודינה.

ריא״ס ר״י אסכנדרי. (מובא הרבה בבית יוסף) ר׳ יצחק אלחנן ספעקטאר.

ריא״פ ר׳ יאשיהו פינטו. ר׳ יצחק אלפסי.

ריא״ת ר׳ יהודה אבן תבון.

רי״ב ר׳ יהודה בריאל. (רבו של בעל פחד

---

[1]) עיין ש״ך יו״ד סי׳ ל״ז ס״ק י״ח שהרב מהר״ם לובלין בשו״ת סי׳ קכ״ז טעה בהבנת זה הר״ת ונתחלף לו זה בזה.

יצחק). ר' ישעיה באסאן. (רבו של ר' משה חיים לוצאטו). ר' ישעיה ברלין.

ריב"א ר' יהודה ב"ר אלעאי. ר' יוסף בר אבא. ר' יעקב ב"ר אליעזר (שולבוים ז') ר' יעקב בן אשר (בעל הטורים). ר' יצחק בן אבדומי. ר' יצחק בן אברהם [1] (אחיו של הר"ש משנץ) ר' יצחק בן אלעזר (עיין סה"ד) ר' יצחק בן אשר [1]. ר' ישמעאל בן אלישע.

ריבא"ז ר' יצחק בעל אור זרוע.

ריב"ב ר' יהודה בן בבא. ר' יהודה—ר' יהושע בן בתירא. ר' יוחנן בן ברוקה. ר' יצחק בר ברוך (אחד מהחמשה יצחק בימי האלפסי ז"ל).

ריב"ג ר' יונה בן גנאח. ר' יוסף בן גוריון. (ב"ש ול"ר שקראוהו ר' ג').

ריב"ה ר' יעקב בעל הטורים.

ריבה"ד ר' יצחק בן הר' דרובל (ד' ול"ר).

ריב"ז ר' יוחנן בן זכאי. ר' יצחק בן זכריה. (ד' ול"ר).

ריב"ח ר' יהושע בן חנניה. ר' יוסי בן חלפתא. ר' יוסי בר חנינא. ר' יוסף בר חמא. ר' יעקב בן חביב (בעל עין יעקב).

ריב"ט ר' יוסף ב"ר טוביה. תלמידו של ר"י בן הראב"ד. ורבו של בעל מגדל עז. ומזכירו בפ"ג מה' תפילין—קוה"ד—ר' יעקב בן טודרוס (ד' ול"ר ז').

ריב"י ר' יוסף בן יהודה. ר' יצחק בר יוסף. ר' יצחק בן ישראל (בעל יסוד עולם).

ריבי"א ר' יצחק בן יעקב אלפסי ז'.

ריביא"י ר' יוסי בן יוחנן איש ירושלים.

ריביאכ"ה ר' יוסי בן יהודה איש כפר הבבלי.

ריביא"צ ר' יוסי בן יועזר איש צרדה.

ריבי"צ ר' יעקב בן ישראל צהלון (ד' ול"ר).

ריב"ל ר' יהושע בן לוי. ר' יוסף בן לב. (בעל השו"ת) ר' יצחק בער לעווינזאהן.

ריב"ם ר' יהושע בן ממל (ב"ש ול"ר). ר' יוסף בן מאיר. (אבן מיגאש). ר' יוסף בן משולם (ד' ול"ר). ר' יצחק בן מאיר (מבעלי התוס' אחיו של ר"ת). ר' יצחק בן מרדכי (מרגינשפורק, עיין אוצה"ס ערך תוס' מ"א) ר' יצחק בן משה (בעל אור זרוע).

ריב"ן ר' יהודה בר נחמן. ר' יהודה בר נתן. חתנו ותלמידו של רש"י. ואפשר שהוא אחי הראב"ן—קוה"ד—ויש שכתבו מספק גם ר' יצחק בר נתן על הנ"ל—ר' יוחנן בן נורי. ר' יחיאל בר נתן (ל"ש). ר' יעקב בן נפתא (ב"ש ול"ר). ר' יהודה בן ניסן (בעל חי' ריב"ן) בג' הגי' בן נפתלי.

ריב"ס ר' יהודה בר סימן. ר' יצחק בן סיד (ד' ול"ר).

ריב"ע ר' יצחק בן ערמאה (בעל העקידה).

ריב"פ ר' יהושע בן פרחיה. ר' ישמעאל בן פאבי.

ריב"צ ר' יחיאל ב"ר צבי הירש (ד' וא"י לע"ע מי הוא).

ריב"ק ר' יהודה בן קלונימוס. ר' יהושע בן קרחה. ר' יוסף ברוך קאזים (תשובותיו ופסקיו מובאים ב"פ בס' פחד יצחק).

ריב"ר ר' יצחק בר ראובן (בעל השערים נבד ר' יצחק אלפסי).

ריב"ש ר' יעקב בן שמואל—בן שמעון (בספרי הקראים) ר' יצחק בן שמואל—(בן אחותו של ר"ת ועיין במבוא) ר' יצחק בן ששת (בעל התשובות). ר' ישראל בעל שם.

ריבשריב"ב ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה.

ריב"ת ר' יהודה בן תבון. ר' יהודה בן תימא. ר' יחיא בר תחליפא (ב"ש ול"ר)'

רי"ג ר' יהודאי גאון (בעל הלכות גדולות).

---

[1]) שני אלה מבעלי התוספות, כתב השה"ג „ריב"א" המוזכר בתוס' הוא לרוב ר' יצחק בן אשר, כי בן אברהם נקרא בתוס' בשם ריצב"א רק באיזה מקומות כונו לר' יצחק בן אברהם ואגב שיפפא במקום ריצב"א כתבו ריב"א. ועיין אוצה"ס ערך תוספות ס"ה.

ר׳ יוסף גיקטליא (מחכמי הקבלה). ר׳ ישעיה גאון (בעל הפי׳ על נ״ר).

רי״ד ר׳ ישעיה דטראני. (ספריו נקראו על שמו תוס׳ רי״ד).

רידב״ז רפאל[1]) יעקב דוד בן זאב (ספריו נקראים על שמו. נימוקי רידב״ז. וכן שו״ת ותוס׳).

ריד״ה ר׳ ידעיה הפניני.

ריד״ט ריווא די טרינטו (בעיר הזו נדפסו ספרים).

ריד״מ ר׳ יהודה די מודינא. ר׳ ישראל דוד מיללער.

רי״ה ר׳ יהודה הלוי. ר׳ יהודה הנשיא. ר׳ ינאי הכהן (מ״ה ול״ר). ר׳ יוסף הכהן. ר׳ ישעיה הורוויץ (ז׳).

ריה״ג ר׳ יהודאי גאון. ר׳ יוסי הגלילי.

ריה״ז ר׳ יהודה הזקן׳

ריה״ה ר׳ יהודה החייט.

ריה״כ ר׳ יוסי הכהן. ר׳ יהונתן הכהן (מלוניל בזמן הרמב״ם).

ריהנ״א ר׳ יהודה הנשיא אומר.

ריה״ס ר׳ יוחנן הסנדלר.

ריה״ק רבינו יהודה הקדוש.

רי״ו ר׳ יוסף וויאזין (בעל אוצר ספרים גדול ומפורסם). ר׳ יעקב ווייל. ר׳ ירוחם. (פוסקים מפורסמים).

ריו״ו ר׳ יוסף ווייסע (אחד ממבארי התנ״ך).

ריו״פ רכב ישראל ופרשיו (תאר לאדם גדול).

ריז״ש ר׳ יוסף זכריה שטערין.

רי״ח ר׳ יהודה חיוג. ר׳ יהודה חייט. ר׳ יהודה חסיד. ר׳ יחזקאל—יחזקיהו (עיין מהרי״ח). ר׳ יוסף חמיץ. ר׳ יעקב חגיז. ר׳ יצחק חיות.

ריחא דבישרא יומא כ״ט נאמר זה לסימן כי הרהורי דעבירה קשו מעבירה.

ריח״ב ר׳ יאיר חיים בכרך. (בעל שו״ת חות יאיר).

ריחים עיין אינו רואה.

רי״ט ר׳ יום טוב. ר׳ יוסף טראני.

ריט״א ר׳ יום טוב אלגאזי.

ריטב״א ר׳ יום טוב אשבילי (בעל החידושים). ר׳ יום טוב בן אברהם (בעל מגדל עוז). עיין סה״ד.

ריטבמ״צ ר׳ יום טוב בן משה צהלון (ר׳ ול״ר).

ריטבע״צ ר׳ יום טוב בן עקיבא צהלין (בעל שו״ת מהריט״ץ).

ריט״ע ר׳ יוסף טוב עלם.

ריט״ץ ר׳ יום טוב צהלון (הנ״ל).

רי״י רצון יראיו יעשה.

ריכ״ג ר׳ ישמעאל כהן גדול.

רי״ל ר׳ יהודה לירמא. ר׳ יעקב לוי (מהרי״ל). ר׳ יצחק לוריא (האר״י).

רי״מ ר׳ יהודה מינץ. ר׳ יעקב מרגליות. ר׳ יצחק מאיר (מגור, חבוריו נקראים על שמו חי׳ הרי״מ, שו״ת הרי״מ).

רימ״ז ר׳ יהיאל מיכל זקש.

רימ״ל ר׳ יהודה מסיר ליאון.

רימ״פ ר׳ יעקב מאיר פאדרווא. ר׳ יחיאל מיכל פינס.

רימ״ק ר׳ יצחק מקורביל.

רי״ן ר׳ יעקב נקדן (רא״ב במסה״מ ששי״ל ומובא גם באוצה״ם 630).

רי״ס ר׳ ייבא סבא. ר׳ יימר סבא. ר׳ יצחק סטנוב.

ר׳ יוסי כר׳ הונא סימן ירושלמי חלה פ״ג ה״ו[2]).

רי״ע ר׳ יעקב עמדין.

ריעב״ץ ר׳ יעקב עמדין בן צבי.

---

[1]) הוא כותב בהקדמתו לספרו בית רידב״ז כי מתחלה היתה כונתו באות ר׳ למלת רנת ואח״כ כשנוסף לו שם רפאל מחמת חולי הר׳ היא כפשוטה—ז״ש כמדר ל״ע.

[2]) א״י פי׳ זה הסימן, מה שייכות יש לשם יוסי עם הונא. ונ״ל כי מלת סימן פה היא רק שיגרא דלישנא. ור״ל ברור היה לנו.—ועיין „בלאים".

רו"פ ר' יחזקאל פייוויל (המ"מ מווילנא). ר' ישעיה פיק.

רי"ף ר' יאשיהו פינטו. ר' יצחק אלפסי.

רי"צ ר' יהושע צרפתי. ר' יוסף צדוק [ג]. ר' יעקב צבי (מעקלענבורג בעל הכתב והקבלה). ר' יעקב צמח.

ריצב"א ר' יצחק בן אברהם (מבעלי התוס' אחיו הקטן של הר"ש משאנץ, והוא הנקרא ר"י הבחור לאפוקי ר"י הזקן—קוה"ד — גם ר"י הלבן, שה"ג בשם בנה"ג).

ריצב"ח ר' יעקב צמח בן חיים (ד' ול"ר).

ריצב"ט ר' יצחק בן טודרוס (כ"ש ול"ר ז').

ריצ"ג ר' יצחק גיאות.

ריצ"ל ר' יצחק לוריא.

רי"ק ר' יוסף קארו. ר' יוסף קולון. ר' יוסף קמחי.

ריק"ם ר' יוסף קמחי (אבי הרד"ק).

ריק"ש ר' יעקב קאשטרו.

רי"ר ר' יעקב רייפמאן.

רי"ש רגל ישרה [ס]. רשעים יצרן שופטן (הגהות מבעל מלא הרועים שבת ק"ד).

רישנ"ז ר' יוסף שאול נאטאנזאהן.

רי"ת ר' יונה תאומים—הוא רת"י. ר' יעקב תם. רוח י"י תניחנו (אחר הזכרת שם נפטר תחת ז"ל ע"ה[1]).

ריתב"ע רוח י"י תניחנו בגן עדן.

ר"כ ראשית כל. רב כל. רבים כן. ר' כהנא. רוביל כסף. ריש כלה. מספר 220.

רכב אלהים רבותים 222 פעמים נמצא בתנ"ך שם הויה הסמוך לאדני שהוא נקוד בנקודות אלהים (זה הסימן נתן רא"ב בס' מסרת המסרת לוחות שניות מאמר ט').

רכ"ד ראשית כל דבר. ריש כל דרגין. מספר 224.

רכה"ע רבון כל העולמים.

רכו"ל רואה כליות ולב.

רכשם מעק פזח סימן במסרה משכנא קדמאה

ר"ל דצואה א'רן כ'פרת ש'לחן מ'נורה מ'שכן יריע'ות ק'רשים פ'רכת מז'בח העולת ח'צר המשכן.

ר"ל ראוי לברכה. ראוי להיות. ראוי לו. ראוי לחופה. ראוי לתקן. ראויה להתכבד. ראית לדבר. ראשון לציון [ס]. ראשית למודים[ס]. ר' לוי. רגלים לדבר. רוב לילה. רום לבב. רחמנא ליצלן—לשיזבין. ריח לבנון. ריש לקיש. רמז לדבר. רעיוני לילה [ס]. רוצת לומר. מספר 230.

רל"ב רחמנא לבא בעי.

רלב"ב ר' לוי בן בצלאל (ד' וא"י לע"ע מי הוא).

רלב"ג ר' לוי בן גרשם.

רלב"ח ר' לוי בן חביב.

רלב"ק ר' ליב בעל קבלה (ד' ול"ר ג').

רלב"ש ר' ליב בן שאול [ג]. ר' לוי בן שלמה (ד' ול"ר).

רל"ד ראיה לדבר. רגלים לדבר. רמז לדבר. ר' ליב דוקעס (חכם מפורסם).

רל"ח ר' ליב חנלש (בעל הגהות על הטורים).

רל"מ ראוי לפרוש מהם. ריהא לאו מילתא.

רלמ"ד רחמנא ליצלן מהאי דעתא.

רלמ"פ ר' ליווא מפראג (מהר"ל מפראג).

רלעב"ר רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו.

רל"צ ראשון לציון (עיין ראל"צ).

רל"ק ר' ליב קראקא (בעל תלמוד לשון עברי ועיין ילק).

רל"ש ר' ליב שפירא (בעל הרכסים לבקעה). רווחא לבסומא שכיחא.

ר"מ ראש מדינה. ראש משפחה. ר' מאיר. ר' משה (הרמב"ם הסמ"ג). רוב מקומות. רוח מצויה. רום מעלתו. ריש מתא. ריש מתיבתא. רע מעללים. רעיא מהימנא (כנוי למשה רבינו ע"ה). רופא מומחה. רצון מלכים[ס]. מספר 240.

רמ"א ר' מאיר אברניק (אחד ממבארי התנ"ך)

---

[1]) באבן ספיר ח"ב צד י' כתב „כן כותבים ואומרים בשנה הראשונה לפטירה".—וכצר קצ"א מוכיח כי טעות ביד האומרים כי נוסח זה הוא מיוחד להקראים.

ר׳ מאיר אומר. ר׳ משה איסרלס (בעל המפה). ר׳ משה אלשיך. ר׳ משה אלשקר. מספר 241. ריקי מוח אמרו [ג].

רמא״ב רבנות מקברת את בעליה.

רמאשמ״ה רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם.

רמ״ב ר׳ משה בוטריל (מפרש ס׳ יצירה). מספר 242.

רמב״א רבות מחשבות בלב איש.

רמבה״נ ר׳ מאיר בעל הנס.

רמב״ח ר׳ מנחם בר חלבו. ר׳ משה בן חביב. ר׳ משה בן הסדאי. ר׳ מתיא בן חרש. רמי בר חמא.

רמב״ט ר׳ מאיר בן טודרוס.

רמב״י ר׳ מנשה בן ישראל.

רמבי״ת ר׳ מאיר בן יוסף תאומים (ד׳ ול״ר).

רמב״ם ר׳ משה בן מיימון. ר׳בות מ׳ופתי ב׳ארץ מ׳צרים (רמז לרמב״ם מן התורה). (שיחת חולין בשם ר׳ משה סופר). ר׳אש מ׳דברים ב׳כל מ׳קום (כן כנהו ה״א בהמגיד שי״ז 402).

רמבמ״ן ר׳ משה בן מנחם.

רמב״ן ר׳ מאיר בן נתן (ג׳ ול״ר). ר׳ משה בן נחמן.

רמב״ס ר׳ מנחם בן סרוק.

רמב״ע ר׳ משה בן עזרא.

רמבע״נ ר׳ מאיר בעל נס.

רמ״ג ר׳ מרדכי גימפל. ר׳ משה גאלאנטי. רצה מזה גובה. מספר 243.

רמ״ד ראש מר דרור [ס]. ר׳ משה דיליאן. ר׳ משה דעספוי[1]). מספר 244.

רמד״ב ר׳ מרדכי די בוטין (ד׳ ול״ר).

רמד״ל ר׳ מנחם די לונזאנו. ר׳ משה די ליאון.

רמ״ה ר׳ מאיר הלוי. ר׳ משה הדרשן. ר׳ משה הנקדן. מספר 245.

רמו״ה ראה מעשה ונזכר הלכה.

רמור״ב רוב מנין ורוב בנין.

רמור״מ ריש מתא וריש מתיבתא.

רמ״ז ר׳ מרדכי זאב (איטינגא, א׳ ממפרשי הים). ר׳ משה זאב. בעל אגודת אזוב ומראות הצובאות וס׳ אחד נקרא על שמו חי׳ הרמ״ז. ר׳ משה זכות (רוב ספריו נקראים על שמו, קול הרמ״ז, אגרות שו״ת). מספר 247.

רמ״ח ר׳ משה חאגיז. ר׳ משה חזן (מבעלי המסרה. ע׳ שברי לוחות). ר׳ משה חיים (לוצאטו). ר׳ משה חריף. מנין מצות עשה 248. וכן מנין אברים (ובעלי הרמז אומרים כי אלה כנגד אלה).

רמח״ל ר׳ משה חיים לוצאטו.

רמ״ט ר׳ משה טוריש (ב״ש ול״ר). ר׳ משה טראני (המבי״ט). מספר 249.

רמ״י ר׳ מרדכי יפה (בעל הלבושים).

ר׳מ׳י׳ם׳ ר׳ אליעזר השמעוני נפטר שנת ת״א ר״ץ ונכתב על מצבתו בשאלוניקי, והוא ר׳מ׳י׳ם׳ ישכון לפ״ק—קורא הדורות.

רמ״ך ר׳ מאיר כהן (ד׳ ול״ר). ר׳ משה כהן (בעל השגות על הרמב״ם).

רמ״ל ר׳ מאיר לובלין, ר׳ מאיר ליבוש (מלבי״ם) ר׳ משה לנדא (א׳ ממבארי התנ״ך ובעל מערכי לשון, נכדו של הנוב״י). רבים מכאובים לרשע (רבינו משנה למלך).

רמ״מ ר׳ מאיר מבורגין (ב״ש ול״ר). רבינו מגיד משנה. ר׳ משה מינץ. ר׳ משה מקוצי (בעל הסמ״ג).

רמ״נ ר׳ משה נקדן. ר׳ משה נרבוני.

רמנ״ז ר׳ מרדכי נאטאנזאהן (בר״ת אוצה״ס).

רמ״ס ר׳ מאיר סגר. ר׳ מענדיל סטנוב (לעפין) ר׳ משה סופר.

רמ״ע ר׳ מנחם עזריה (מפאנו).

רמ״פ ר׳ מאיר פאדווא. ר׳ מאיר פאפירש

[1]) נבלה עשו אלה אשר פתרו את הר״ת הזה בצואת ר׳ משה סופר לגנאי. חלילה לאותו צדיק להוציא דבר מגונה מפיו, ובמקום א׳ בספריו מזכירו בדרך כבוד. — עיין חת״ם ספר יו״ד סי׳ של״ח.

ר׳ מיכל פינס. ר׳ מרדכי פלונגיאן. ר׳ משה פריווינצאלו.

רמ״ץ ר׳ מאיר צבי (מסאמבור ספרו נקרא על שמו שו״ת הרמ״ץ).

רמ״ק ר׳ משה קטחי. ר׳ משה קורדיווירו.

רמ״ר נזכר כמה פעמים בתוס׳ תמורה ול״י מנו[1]).

רמ״ש ר׳ מתתיהו שטראשון.

רמש״ג ר׳ מרדכי שמואל גירונדי.

רמש״ש ר׳ משה שטיינשניידער.

רמ״ת רואה מחמת תשמיש. ראש מעים תחתוניות. סימן ברכות נ״א (שלאלה אספרגוס של יין קשה ודשיכרא יפה).

ר״נ ר׳ נהוראי. ר׳ נחמיה. ר׳ נחמן. ר׳ נסים. ר׳ נתן. רוה נבואה. ריח ניחוח. ריח נודף. רפואת נשמה. רוידניטץ. רויזניטש (שמות עירות ל״ש). מספר 250.

רנבאאכ״ה ר׳ נחוניא בן אלנתן איש כפר הבבלי.

רנבה״ע ר׳ נתן בעל הערוך.

רנבה״ק ר׳ נחוניא בן הקנה.

רנב״י ר׳ נחמיה בן יוסף. ר׳ נחמן בר יעקב —בר יצחק.

רנב״ר ר׳ נסים בן ראובן (הר״ן). ר׳ נתן בן ראובן (ד׳ ול״ר).

רנ״ג ר׳ נסים גאון.

רנה״ו ר׳ נפתלי הירץ וויזיל.

רנ״ו רחמנא נטריה ופרקיה (בשו״ת אבקת רוכל ד׳ לייפציג סי׳ כ״ד כמו שאנו כותבים נר״ו).

רנ״ך ר׳ נפתלי כהן (בעל סמיכת חכמים).

רנמ״ל ר׳ נפתלי משכיל לאיתן.

רנ״ס ר׳ נחום סאקאלאוו.

רנ״ק ר׳ נחמן קראכמאל. ר׳ נפתלי קעללער (בעל הבכורים).

רנ״ש ר׳ נתן שפירא (בעל מגלה עמוקות).

ר״ס ראש סימן. ר׳ סעדיה (גאון). ר׳ ספרא. רבנן סבוראי. רוה סערה. ריש סדרא. ריש ספרא. רשימת ספרים. מספר 260.

רסב״י ר׳ סלמן בן ירוחם (חכם קראי).

רס״ג ר׳ סעדיה גאון.

רס״ד רשימת ספרי דקדוק (לרמש״ש בלשון אשכנז לייפציג תרי״ט).

ר״ע ראש עיר. ראש עצה (ל״ש). ר׳ עובדיה— עזריה — עמנואל — עמרם — עקיבא. רישא עילאה [ק]. רוכב ערבות. רני עקרה. רע עין. מספר 270.

רע״א ראש עמוד א׳. ר׳ עקיבא אומר. ר׳ עקיבא איגר. מספר 271.

רעא״ר ר׳ עמנואל איש רומי.

רע״ב ר׳ עובדיה ברטנורא. מספר 272.

רעבד״ן סימן מגילה כ״ח לנקרא ולא מתרגם. ושלא נקראים ולא מתרגמים. ר׳אובן ע׳גל השני ב׳רכת כהנים ד׳וד ואמנ׳ון—(ר״ל היכא שנזכר אמנון בן דוד—למנצח לדוד—והדל״צ ואחריו המ״ס, מ״מ להלכות גדולות ה׳ צרכי צבור נוסחא אחרת.

רעב״י ר׳ עקיבא בן יוסף.

רע״ג ר׳ עמרם גאון. רעש גדול. מספר 273.

רעדכ״ר רעוא דכל רעוין.

רע״ה ראשון עשה הוא (ז׳ ול״ר). רבה עוקר הרים. רבינו עליו השלום.

רעיא דסליקו למשלח לרדופיא מבין לנחשא מיתיא בהימנותא סימן במסרה לשמנה פעמים והאנשים ריש פסוק בבה״ק. והאנשים רעי צאן (בראשית מ״ו ל״ב). והאנשים אשר עלו (במדבר י״ג ל״א). והאנשים אשר שלה (שם י״ד ל״ז). והאנשים רדפו (יהושע ב׳ ז׳). והאנשים טובים (ש״א כ״ה ט״ו). והאנשים ינחשו (מ״א כ׳ ל״ג). והאנשים אשר לא מתו (ש״א ה׳ י״ב). והאנשים עושים באמונה (דה״ב ל״ד י״ב).

רעו״ד רעותא דלבא.

רעו״ת רחם עלינו ואל תשחיתנו. (מבוא

---

[1]) אפשר שפתרונו רבי מפי רבו.

המדרש. רמז לבל יתיאש אדם מפני הפורעניות כי ברגז רחם יזכור)

רע"ט שמא"צ רע ערל טמא שוגא מכשול אבן צפוני. (שמות השטן)

רע"מ רעיא מהימנא. (כנוי למשה רבינו ע"ה) ר' עובדיה מברטנורא. ר' עזריה מפאנו.

רעמ"א ר' עזריה מן ארומים.

רעמ"ב ר' עובדיה מברטנורא.

רע"ס ר' עובדיה ספורנו. ר' עקיבא סבר.

רע"פ ר' עזריה פיגו. (בעל בינה לעתים וגדולי תרומה)

רע"ק ר' עקיבא.

רעק"א ר' עקיבא אומר. ר' עקיבא איגר.

רע"ר רעות רוח.

רע"ש רשימת רעבענשטיין (בר"ת אוצה"ס)

ר"פ ראית פנים. ראש פנה [ס]. (מושבה בא"י) ראש פסוק. ראשי פרקים. רב פנינים [ס]. רב פעלים [ס]. ר' פלוני. ר' פנחס. ר' פפא. רבינו פרץ. ריש פרקא. ריש פרשה. רצוף פה. מספר 280.

רפ' רפואה. רפין [ט].

רפא"מ רב פנינים אלשיך משלי.

רפב"ח ר' פנחס בר חמא.

רפב"י ר' פנחס בן יאיר.

רפ"כ ר' פלק כהן. בעל הסמ"ע.

רפ"ס ר' פרץ סמאלענסקין.

רפ"פ רפאפארט. רביע פזר פשטא. (עיין ישראל)

רפ"ק ריש פרקא קמא.

רפ"ש רפואה שלמה. (בתוס' נזיר נזכר כמה פעמים רפ"ש, ובסה"ד הזכירו ולא פירשו ונ"ל שהוא ר"ת ר' פרץ שיחי')

ר"צ ר' צבי—צדוק—צמח. רודף צדקה. רוח צפונית. מספר 290.

רצ"א ר' צבי אשכנזי. רב ציר אמונה. (ב"ש ול"ר) מספר 291.

רצ"ה ר' צבי הירש. ספרו של ר' הירש אורינשטיין נקרא על שמו „ברכת רצה".

רצה"ח ר' צבי הירש חיות.

רצה"ע רצון העליון.

רצ"ו רודף צדקה וחסד. מספר 296.

רצו"מ רצה ומווים.

רצו"פ רצון פשוט.

רצ"ח ר' צבי חיות. מספר 298.

רצ"ל רצונו לומר.

רצש"מ רצונו של מקום.

ר"ק רואה קרי. ראש קהלה. רבית קצוצה. רוח קדושה. רוח קנאה. רזא קדישא. רינדס־קאפף. (ל"ש). רפאל קירכהיים. (חכם מפורסם הו"ל כמה ספרים כ"י). רצון קונס.

רק"א אליעזר' יצחק' שפירא'.

רקב"ש ר'ועים ק'ייצנים ב'ורגנין ש'ומרים. סוכתן כשרה (סוכה ח') י"ל שרמזו בהסימן אע"ג דכשרות נינהו. אינן מצוה מן המובחר לכן כנום בלשון גנאי. — ובענין זה כתב בל"ל.

רקיח מר אדא לשישי"ה סימן מגהות ה'. והוא קשה ההבנה. ורש"ק מותקו. ובדל"צ נלאה ונדחק ואין נחת. והמ"ס מ"מ לדק"ם— בלמנצה לדוד פי' כן. ר' רב. ק'י' ריש לקיש. ח' ר' אחא. מר היינו מר בריה דרבינא. אדא הוא ר' אדא. בלשישיה רמיזי תרי רבנן. ר' שישא ור' אשי. — וגם זה דוחק. כי שם נזכרו עוד חכמים. ואף אלה לא באו כסדר. ואחדים רמוזים רק באותיות. ואחדים מפורשים בשמם. ולא כן דרך הסימנים.

רק"ל רפואה קרובה לבוא.

רק"ש ר' קלמן שולמאן.

ר"ר ראו ראינו. רבוא רבבות. רוח רעה. רחמים רבים. ריח רע. רעות רוח.

ררו"צ רעות רבות וצרות.

ררכ"ה רק רע כל היום.

רר"ק ראשון ראשון קודם.

ר"ש ר' שלמה—שמואל — שמעון — שמשון ובדומה. רב שלום. רודף שלום. רוח שטות. רמת שמואל [ס]. רפואה שלמה.

ר"ש ראובן שמעון. סימן במסרה כי „במספר שמות„ הכתוב אצל שני אלה השבטים

בבמדבר א׳. הם בטעם מהפך פשטא, ושארא במונה רביעי.
רש״א ר׳ שלמה איגר. ר׳ שלמה אלגאזי. ר׳ שמואל אידלש. ר׳ שמואל (די) אוזידא. ר׳ ר׳ שמעון אומר.
רשא״ג ר׳ שאלתיאל אייזיק גרעבער (מו״ל אוצר הספרות). רשע שאינו גמור.
רשא״ח רשות או חובה.
רשא״מ רוח שאינה מצויה.
רש״ב ר׳ שלמה באבר.
רשב״א ר׳ שבתי בן אברהם (ד׳ ול״ר). ר׳ שלמה בן אדרת. ספריו נקראים על שמו (חי׳ ושו״ת הרשב״א). ר׳ שמואל בן אברהם (אבוהב בעל שו״ת דבר שמואל. היה מכונה בדורו בשם רשב״א—ק״מ). ר׳ שמעון בן אלעזר. ר׳ שמעון בן אברהם (הוא הר״ש משאנץ).
רשבא״י רבותינו שבארץ ישראל.
רשב״ב רבותינו שבבבל. ר׳ שמעון בן בתירה (ד׳ ול״ר).
רשב״ג ר׳ שלמה בן גבירול. ר׳ שמעון בן גמליאל.
רשבגה״נ ר׳ שמעון בן גמליאל הנהרג.
רשב״ה ר׳ שמעון בן הלל (ד׳ ול״ר).
רשב״ז ר׳ שמעון בן זומא.
רשב״ח ר׳ שמואל בן חפני. ר׳ שמעון בן חלפתא.
רשב״ט ר׳ שמואל בן נטרונאי (ל״ש ול״ר). ר׳ שמשון ב״ר טוביה (חתנו של הראב״ן וגיסו של ר׳ יואל הלוי—קוה״ר—ועיין שב״ט. ד׳ כתב שמעון (כן ז׳).
רשב״י ר׳ שלמה בן יצחקי (ו׳. אולי רש״י ול״ר). ר׳ שמעון בן יוחאי.
רשבי״מ ר׳ שלמה בן יהושע מיימון (ד׳ ול״ר).
רשבי״ץ ר׳ שמעון בן יהוצדק.
רשב״ל ר׳ שמעון בן לקיש (ד׳ וב״ש כתבו בן לוי ול״ר).
רשב״מ ר׳ שלמה בן מלך. ר׳ שמואל בן מאיר.
רשב״ן ר׳ שמואל בן נחמן (בירושלמי) בן נחמני (בבבלי). ר׳ שלמה בן נתן (ל״ש ול״ר).
רשב״ע ר׳ שמעון בן עזאי—בר עלאי.
רשב״פ ר׳ שמעון בן פזי.
רשב״ץ ר׳ שמעון בן צדיק (ב״ש ול״ר)[1] ר׳ שמעון בן צמח (בעל התשובות). ר׳ שמשון בן צדוק (בעל התשב״ץ קטן).
רשב״ש ר׳ שלמה בן שמעון—(בן התשב״ץ ספרו נקרא על שמו שו״ת הרשב״ש). ר׳ שמעון בן שטח.
רשב״ת ר׳ שמואל בן תבון.
רש״ג ר׳ שרירא גאון.
רש״ג הכ״ז סמ״ן דא״ת סימן במסרה לסדר השבטים הנמנים במדבר א׳. ר׳אובן ש׳מעון ג׳ד יה׳ודה יששכ׳ר ז׳בלון יוס׳ף מ׳נשה בנ׳ימין ד׳ן א׳שר נפת׳לי.
ר׳ש׳ג׳ם׳ ר׳אובן ש׳מעון ג׳ד מ׳נשה. סימן במסרה כי במספר שמות הכתוב בבמדבר א׳ אצל ד׳ שבטים אלה. מלא. ושארא חסרין.
רש״ד ר׳ שבתי דונולו. ר׳ שלמה דובנא. ר׳ שמעון דוראן (התשב״ץ).
רשד״ל ר׳ שמואל דוד לוצאטו.
רשד״ם ר׳ שמואל די מודינא ספרו שו״ת נקרא על שמו.
רשה״ס רשימת הספרים.
רשה״ק ר׳ שמואל הקטן. ר׳ שמעון הקדוש (ז׳ ושניהם ל״ר).
רשהש״ז ר׳ שמעון השזורי (ד׳. לפי זכרוני לא נמצא בה״א).
רש״ו ר׳ שלמה ווירגא (בעל שבט יהודה).
רש״ז ר׳ שלמה זלמן. ר׳ שניאור זקש.
רשז״ה ר׳ שלמה זלמן הענא.
רש״ח ר׳ שבתי חיים (הוא הרח״ש ונרשם לפעמים בחלוף. כן מצאתי בשו״ת מים רבים). ר׳ שמשון חסיד (בעל תוספות הרשים).
רש״ט ר׳ שם טוב.

---

[1]) ג׳ כתב ר׳ שלמה ר׳ שמואל ר׳ שמעון בן צדוק, וכולם לא ראיתי.

רש״י ראש שבטי יה. ר׳ שלמה יצחקי (במ״ה כתוב ירחי).
רשי״ר רשימת ראזענטהאל (באמשטרדם).
רש״כ ר׳ שלום כהן (חכם ומשורר מפורסם). ר׳ שלמה כהן (ספרו נקרא על שמו שו״ת רש״כ). רבע שקל כסף [ס].
רשכב״ה—ג. רבן של כל בני הגולה.
רשכב״פ ר׳ שלמה כהן פיאפו (ז׳ בשם ט׳ ול״ר).
רש״ל ר׳ שלמה לוריא. ר׳ שלמה ליב (ראפאפארט). רפאל שלמה לוי. (רב בפינאלי חותם כן בתשובתו המובאה בס׳ פחד יצחק ערך גלוה).
רשל״ע רבונו של עולם (מפני שיש נזהרים ואינם חפצים לכתוב רשע מוסיפים אות. וכותבים לפעמים רבש״ע ולפעמים רשל״ע).
רש״מ ר׳ שלמה מלכו. ר׳ שמואל מאהליווער. רצונו של מקום.
רשמ״ש ר׳ שמשון משנץ.
רשמש״ש רשימת משה שטיינשניידער.
רש״נ רוח של נבואה.
רש״ע רבונו של עולם (עיין רשל״ע).
רשע״כ רב שמחל על כבודו.
רש״פ ר׳ שלמה פאפענהיים (בעל יריעות שלמה). ר׳ שלמה פרחון (בעל מחברת הערוך). ר׳ שמחה פינסקר (בעל לקוטי קדמוניות). זבר״ת אוצה״ס „רשימת שמחה פינסקר״. ר׳ שמואל פלארענטין (ז׳ בשם ט׳).
רש״צ ר׳ שמואל צרפתי (בעל דברי שמואל אמ״ד תנ״ט).
רש״ק ר׳ שמואל קאיידענאוואער (בעל ברכת הזבח). ר׳ שמשון (מ)קינון (ז׳ ול״ר).
רשר״ו ר׳ שלמה רופא זוירגא (בעל שבט יהודה).
רשר״י רבים שתו רבים ישתו.
רש״ש ר׳ שלמה שלם (בעל שונה הלכות). ר׳ שמואל שטראשון (בעל ההגהות). ר׳ שמואל שלם (מו״ל ס׳ היוחסין לראשונה). ר׳ שמעון שזורי. ר׳ שר שלום (גאון). רוח של שטות.
רשש״ך ר׳ שמואל שאטין כהן (בעל בית ישועות).
רש״ת רצועה של תפלין.
ר״ת ראשי תיבות. רבינו תם. ר׳ תנחומא.
רת״ו רב תנא ופליג.
רת״ט רעה תחת טובה.
רת״ס ראש תוך סוף.

ש.

ש׳ שין אות העשרים ואחת באלפא ביתא. מספר 300. שבועה. שביל. שבת. שד. שלם. שם. שמואל. שמים. שמעון. שנה. שעה. שער. שורה. שרש.
ש״א שאגת אריה [ס]. שאר אחרונים. שבת אחים [ס]. שבילי אמונה [ס]. שטה אחרונה. שטר אירוסין. שוכני אפר. של אדם. שכל אנושי. של אולם. שלום אקרא. שלום אמת. שלחן ארבע [ס]. שלמה אלגאזי. שלמה אפרים (בעל עוללות אפרים וכלי יקר). שום אחרא [מ]. שום איתתא [מ]. שם אפרים [ס]. שם אריה [ס]. שמואל א׳. שמואל אידלש. שמות אנשים. שומר אמונים [ס]. שנה ראשונה. שנות אליהו [ס]. שנים אוחזין. שער אפרים. שער ראשון. שערי אורה [ס]. שפת אמת [ס]. שקופים אטומים. שליש ראשון (עיין בש״א). מספר 301.
שא׳ שאלה. שאמר. שאפשר.
שא״א שאי אפשר. שיר אלף אלפין.
שאאי״ל שאי אתה יכול להזימה.
שאב״א שאין בהם אחריות.
שאב״ב שאינו בן ברית.
שאבד״ל שאין בו דעת לישאל.
שאב״כ שאין בו כרת.

שאב״מ שאין בו מעשה. שאין בהם ממש.

שאב״ס שאין בו סכנה.

שאב״ר שאינו ברשותו.

שא״ג שאינו גמור. שאלתיאל אייזיק גרעבער (מו״ל מאסף אוצר הספרות). שמואל אבא גאראדעצקי (בעל ספרי הגרן).

שאג״א שאגת אריה [ס].

שא״ד שאר דברים—דרכים.

שא״ה שאינו הגון. שאני הכא. שאר אבות הטומאה (הלכה ברמב״ם). שומר אוני הברואים (ג׳ בשם מ׳ ול״ר).

שאה״ט שאחר הטבע. שאר אבות הטומאה.

שאה״כ שאמר הכתוב. שאמר השם בן (ב״ש ול״ר).

שאו״ד שאור ודבש.

שאוע״צ שגר אלפיך ועשתרות צאנך.

שאוק״ש שאגת אריה וקול שחל.

שא״י שאינו יודע. שארית יוסף [ס]. שלומי אמוני ישראל [ס]. שער אהבת י״י (בספר חובת הלבבות).

שאי״ה שאר ימות השנה.

שאי״ל שאינו יודע לשאול.

שאילי״ע שארית ישראל לא יעשו עולה.

שאיל״מ שאינו יכול לשבע משלם.

שא״ל שאין לו. שאמר לה. שבוע אחד לעומר.

שאל״א שאין להם אהריות.

שאל״ג שקר אין לו רגלים.

שא״ל וא״ת סימן במנחת שי בשם האבודרהם. כי אצל ש׳כחתני תהלים מ״ב י׳ כתיב קדר א׳ל׳ך׳, ואצל ז׳נחתני שם מ״ג ב׳ כתיב קדר א׳ת׳הלך.

שאל״ר שאם לא כן.

שאל״ר שקר אין לו רגלים.

שאמ״מ שאלת אלף מחילות ממנו.

שא״נ שאינו נכר.

שאעב״י שלום אקרא עד בלי ירח.

שא״ס שבת אחר סוכות.

שאעמ״ל שאין עדים מצוים לקיימו.

שא״פ שבת אחר פסח. שמואל אבא פאזנאנסקי (חכם מפורסם).

שא״צ שאינה צריכה. שוב אין צריך. שלומי אמוני ציון (שם אגודה).

שא״ק שנוי אינו קונה.

שא״ר שמים ארץ רוח.

שא״ש שאלת שלום. שבת אחר שבועות.

שאש״ב—כ שאינו שוה בכל.

שאש״י שבר אל שבר יהדו ידובקו (בדיני טרפות).

שא״ת לעולם עצתי היתה לראשי ומנהיגי קהלתנו. (נגד העברינים) הלא אם תטיב שא״ת שב אל תעשה—ר׳ יהודה בריאל בתשובתו בס׳ פחד יצחק ערך גלוי עריות.

שאת״ל שפת אמת תכון לעד.

ש״ב שואל בשלומו. שאר בשר. שבוע בתרייתא. (ד׳). שבע ברכות. שבועת בטוי. שבת בראשית. שבת בשלה. שדי בוכים [ס]. שטוף בזמה. שטיינבערג. שיורי ברכה [ס]. שירי בחינה [ס]. שכן בית. של ברכה. שלהן במדבר [ס]. שמואל ב׳. שמלת בנימין [ס]. שמעון בערנפעלד (סופר מפורסם). שנת בצורת. שענבלום. שערי בינה [ס]. שפה ברורה [ס]. מספר 302.

שב״א של בני אדם. שני בני אהרן.

שבא״א שם בן ארבע אותיות.

שבא״ד שבתי בן אברהם דונולו.

ש׳ב׳א׳ו׳ת ל׳כ׳ה׳נ׳י׳ם סימן לאותיות השמוש, מל״ע § 48. (כי למשרת יאמר לפעמים כהן).

שבאל״ש שטנא בתרי אומי לא שליט.

שבא״ע שער באשה ערוה.

שב״ב שבע בן בכרי.

שב״ג שליש בגמרא. שלמה בן גבירול. שמעי בן גרא.

שב״ד שבועת בית דין. שליח בית דין. (כפי ששמעתי נסתעף מזה שם משפחה מפורסמה). של בית דוד. שמעון בערנפעלד (סופר מפורסם). שמש בגבעון דם.

שבד״א שם בן ד׳ אותיות.

שבד״ת שם בן ד׳ תיבות.

שב״ה שמחת בית השואבה. שמשון בלאך

הלוי (בעל שבילי עולם).
שבה"ג שבת הגדול.
שבה"ב שבירת הכלים [ק].
שבה"ל שבלי הלקט [ס].
שבה"ע של בין הערבים.
שב"ו שלמה בן וירגא (בעל שבט יהודה).
שבו"ב שלהן בצפון ומנורה בדרום.
שבוחי סימן דלא ידע כלום (זהר בלק) פי' מי שמשבח את עצמו.
שבו"י שבות יעקב [ס].
שבו"מ שבור מלכא.
שב"ז שאר בשר זוגתי. שטוף בזמה. שמעון בן זומא.
שבזה"ם סימן במסרה להמש פעמים יבחר בקמץ בבה"ק. בפסוק ש'לש פעמים בשנה (דברים ט"ז י"ו) ב'בא כל ישראל (שם ל"א י"א). ולמז'בת ה' (יהושע ט' כ"ז) ה'מסכן תרומה (ישעיה מ' כ') מי זה האיש (תהלים כ"ה י"ב).
שב"ח עיין זמן, שתיקה בדיקה חשיקה. (ד' ול"ר ולי"פ).
שבחל"ח שבק חיים לכל חי.
שב"ט [ד] שמואל בר נטרונאי. מובא בשבלי הלקט ועוד פוסקים ראשונים. התנו של הראב"ן וגיסו ורבו של ר' יואל הלוי. ונהרג בשנת ד"א תתקנ"ה. (ר"ש באבער בהקדמתו לשבלי הלקט צד ט' הערה ק"צ)— ויש אומרים שהוא ר' שמשון ב"ר טוביה. עיין אוצה"ס ערך תוספות אות ס"ד. ועיין רשב"ט.
שב"י שבטי ישראל. שמעון בן יוחאי.
שביה"ע של בין הערבים.
שבי"ל שאל בן יהודה ליב. (בעל שביל הישר. וזה טעם לקריאת שמו) בעל קונקורדאנציא הקצרה נקרא ג"כ שבי"ל וא"י לע"ע פתרונו.
שבכ' שבכתב.
שבכב"א שם בן כ"ב אותיות.

שבל"א שנים בוררים להם אחד.
שב"מ שבט מוסר [ס]. שישו בני מעי. שכינה בכל מקום. שליש במשנה.
שבמ"א שמע בני מוסר אביך. שרגא בטיהרא מאי אהני.
שבמב"א שם בן מ"ב אותיות.
שב"נ שליש בנכסים. שם בר נש [מ]. שמואל בר נחמני. ועיין רשב"נ.
שב"ס שלמה בן סימן. ב"ש ול"ר)
שבעה עדנין יהלפון עלך (דניאל ד' כ"ב) סימן במסרה גדולה במערכת אות נ', כי השם נבוכדנצר בא בכה"ק בשבע תמונות שונות.—ואלה הן: א) נבוכדנאצר. מלא ו' ומלא אלף. ב) נבכדנאצר. חסר ו' ומלא אלף. ג) נבוכדנצר. מלא ו' וחסר אלף. ד) נבכדנצר. חסר ו' וחסר אלף. ה) נבוכדנצור. יתיר ו' בתר צדיק. ו) נבוכדראצר בריש. ז) נבוכדראצור. בריש ויתיר ו' בתר צדיק.— כן רשמם בס' אוצר השמות.
שב"ע שבילי עולם [ס]. שבת עילאה. שמעון בן עזאי. שער באשה ערוה.
שבעב"א שם בן ע"ב אותיות.
שבע"ה שהוא בן עולם הבא.
שבע"פ שבעל פה.
שב"פ שגור בפיו.
שב"ץ שבתי צבי[1]). שיבת ציון [ס]. שירי בת ציון [ס]. שמעתא בעיא צילותא.
שב"ק שליש בקרקע.
שב"ר שער בת רבים.
שב"ש שבת בשבתו. שבת בשלח. (ג') שובבו בנים שובבים. שמעון בן שטח. שנה בשנה.
שבש"ב שלם בגופו שלם בממונו.
שבש"ח שבת שני של חנוכה.
שב"ת שבת בו תתעלה. שבת בשבת תנמור. (קריאה בתורה) שטרייטיל במקום תפלין (הלצה). שבת תתאה [ק]. שינה בשבת תענוג. שכרו ביומו תתן. שליש בתורה.
שבת חורש וכלאי זרעים אותו ואת בנו

---

[1]) כשהיו מזכירים את כת ש"ץ היו אומרים יאחזם השב"ץ.

ישלוח הקן סימן הולין קי"ד להדברים דמקשה הגמ' עליהם דליתסרו.—בל"ל עושה כונים עפ"י קבלה.

ש"ג שבועה גמורה. שבת גוי. של גוים. של גיהנם. של גריסין. שלטי גבורים [ס]. שם גדול. שער ג'. שערי גבורה. שרירא גאון. שרשות גבלות [ס]. מספר 303.

שג' שגדלה. שגמרה[1]

שג"א שם הגדולים חלק א'.

שג"ב שמעון גרשן בערינשטין (מלודז סופר בסב"ע)

שג"ב כא"ן שם הגדולים חלק ב' כל אשר נשמט. והוא הדף האחרון משה"ג ח"ב.

שגב"פ שגור בפיו.

שג"ע שני גדיי עזים. שערי גן עדן [ס].

שג"פ שלשה גטין פסולים.

ש"ד שאר דברים. שאר דוכתי. שבועה דאורייתא. שום דבר. של דבר. שם דבר. שנוי דעת. שערי דמעה [ס]. שערי דעה [ס]. שערי דורא [ס]. שפיכת דמים. שפיר דמי. שפתי דעת [ס]. שרש דבר. שרשי דינים [ס]. (ב"ש) מספר 304.

שד"א שבועה דאורייתא. שנוי דאורייתא. (ד' ול"ר)

שד"ב—ג. שבעה דברים בגולם.

שדב"ק שפתותיו דובבות בקבר.

שד"ג שני דייני גזרות.

שד"ד שודא דדייני.

שד"ה שערי דקדוק הלשון [ס].

שד"ה ענין ומחצה סימן ב"ב קי"ד וקמ"ג דבהני תלת מילי הלכתא כר' יוסף לגבי רבה.—בל"ל הכנים רמז בזה הסימן.

שדו"מ שמאל דוחה וימין מקרבת.

שדחה"ע שהיה דרסה חלדה הגרמה עקור.

שד"י שומר דלתות ישראל. (לכן כותבים זה השם במזוזה להבריח הקליפות ע"ד והיה שדי בצריך. עץ החיים שער הכללים פ"ד ובכלבו איתא שומר דירות ישראל)—בשנת שי"ד לאלף הששי היתה גזרת שרפת התלמוד. במלכות רומי ובוויניציא ובכל ערי אדום ונתנו סימן כי המר שד"י לי מאד".—קורא הדורות בשם ס' לחם יהודה לר"י לירמה.

שדכ"ן שקר דובר כסף נוטל. (הלצה המונית)

שד"ל שמואל דוד לוצאטו.

שדלו"ל שדרכן לילך ולהזיק.

שדל"ע שפירא דלית לה עיינין. (בסי' יעב"ץ)

שדל"ת שויתי ד' לנגדי תמיד.

שד"מ שמואל די מודינא.

שד"ן סימן במסרה כי יששכר דן נפתלי בבמדבר כ"ו בטעם שופר (מהפך) פשטא.

שד"ר שבועה דרבנן. שלוחא דרבנן. שלוחא דרחמנא. (כנוי למשולח מא"י)

שד"ש עיין דש"ח.

ש"ה שאני הכא. שאני התם. שבת הגדול. שוטטענהאפען (ל"ש) שולהאף. שיר היחוד. שיר המעלות. שיר השירים. שירת הים. שלות הקן. שלחן הפנים [ס]. שלמה המלך. שלשלת היוחסין. שלשלת הקבלה [ס]. שם הגדולים [ס]. שם המפורש. שמה התראה. שמות הנרדפים. שמן הטוב [ס]. שמן המשחה. שונה הלכות. שער המלך [ס]. שער הרזים [ס]. שער השמים [ס]. שר הפנים. שרביט הזהב [ס]. שרשי הדת [ס]. שרשי התורה [ס]. שרשרות העבותות [ס]. שתי הלחם [ס]. מספר 305.

שה"ב שור הבר. שער הבטחון. (בס' חובת הלבבות)

שהב"א שני הפכים בנושא אחד.

שה"ג שבת הגדול. שהזמן גרמא. שלטי הגבורים [ס]. שלמות הגוף. שם הגדולים [ס]. שם הגוף.

שהגל"פ שהגיעה לפרקה.

---

[1] בחולין נ"ח מפני שגדלה באיסור, ומתמה מפני שגמרה מיבעי ליה. ומשני תני מפני שנגמרה. וכ' הה' ר' ישראל יפה. בהמגיד שי"ג צד 22 שהיה כתוב מלה גזורה כזו, שג' מעיקרא סבור שפתרונה שגדלה. ואסיקו שפתרונה שגמרה. עיין שי"ט.

שה"ד שבועת הדיינים. שולי הדף. שער הדגים. שער הדלק. (בסי' יעב"ץ). שעת הדחק. שעת הדין. שקול הדעת. שורת הדין. שרשי הדת.
שהד"ח שעת הדחק.
שה"ה שער ה' החדש [ס].
שהה"ז שפולי הר הזיתים.
שה"ו שם הויה. שעור הדס וערבה.
שה"ז שרביט הזהב [ס].
שהז"ג שהזמן גרמא.
שה"ח שבת החודש. שם החמר. שנת החמה. שער החדש.
שה"ט שמות הטעמים. שמן הטוב.
שה"י שיר היום. שיר היחוד. שלשלת היוחסין. שנת היובל. שער היחוד. (בספר חובת הלבבות)
שה"י פה"י שבת היום. פסח היום. (כן פירש"י מגילה י"ג, ושולבוים מביא פי' אחר עיי"ש).
שהי"ל שבת היום לאדני.
שהים"ב שהיד סולדת בו.
שה"כ שיר הכבוד. שער הכנה (סי' יעב"ץ). שעת הכושר. שתי הכליות.
שה"ל שבלי הלקט. שהיה לו. שלמה הלוי. (ב"ש) שם הלווי. שנת הלבנה. שתי הלחם [ס].
שהלכתי באמון סימן מאד"ם הכהן לי"א אותיות השמוש. המגיד שב"א צד 349.
שה"מ שבת היא מלזעוק. שיר המעלות. שכרו הרבה מאד. שלמה המלך. שם המין — המספר—המפורש—המקרה — המשקל. שמן המור [ס]. שמן המשחה. שער המזרח [ס].
שה"ם שמואל הלוי מאדלינגער. (סופר במכ"ע ומאספים)
שהמוק"ל שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא.
שהמ"ח שם המחבר.
שה"נ שור הנסקל. שלמות הנפש. שם הנגזר— הנכבד. שמות הנרדפים. שמחת הנפש.
שהנ"ב שהכל נהיה בדברו. שהתורה נדרשת בהן. שם הנבדל.
שהני"ב שהנפש יוצאה בו.
שה"ס שומר הסף. שער הספק.
שה"ע שבוע העבר. שבועת העדות. שם העצם. שנה העברה. שנת העבור. שנת העולם. שער העבודה. שרץ העוף. שרשרות העבותות [ס].
שהע"ה שלמה המלך עליו השלום.
שה"פ שבועת הפקדון. שלחן הפנים. שם הפועל. שער הפנה. (סי' יעב"ץ). שער הפרישות בס' חובת הלבבות. שעת הפנאי. שר הפלך. שר הפנים.
שה"צ שליח הצבור. שמעון הצדיק. שעת הצורך.
שה"ק שלוח הקן. של הקדש. שלשלת הקבלה. שם הקבוץ. שם הקודם. שמות הקדושים. שמואל הקטן. שער הקדושה [ס].
שהק"ד שמות הקדושים. שער הקדים.
שה"ר שיר השירים רבה.
שה"ש שיר השירים. שמי השמים. שנוי השם. שער השמים [ס].
שהש"ר שיר השירים רבה.
שה"ת שם התאר. שמחת התורה. שער התשובה (בס' חובת הלבבות). שעת התפלה. שוק התרומה.
שהתנ"ב שהתורה נדרשת בהן.
שהתמל"מ שהתלמוד מביא לידי מעשה.
ש"ו שמטות ויובלות. שמים וארץ. שקלא וטריא. שריר וקיים. שתי וערב.
שו"א שכול ואלמון. שלום ואמת. שמים וארץ. שק ואפר. שרש אחד. (ס' מהרי"ק נחלק לשרשים.)
שוא"ת שב ואל תעשה.
שו"ב שאלתי ובקשתי. שוחט ובודק. שחיטות ובדיקות [ס]. שלום וברכה. שומים ובצלים. שרש ב'.
שוב"א שפיל ואזיל בר אווזא.
שובבי"ם ת"ת ש'מות ו'ארא ב'א ב'שלח י'תרו מ'שפטים ת'רומה ת'צוה—באלה שמנה השבועות יש מתענין בשני וחמישי ואומרים סליחות. על עון קרי וז"ל.

שוב"ד שוחט ובודק.
שו"ג שכולה וגלמודה. שולחן גבוה [ס]. שר וגדול.
שוג"ש שבועה וגלגול שבועה.
שוד"ד שודא דדייני.
שו"ה שאלות והוראות.
שוה"ד שורת הדין.
שוה"מ שור המזיק.—המועד.
שוה"נ שור הנסקל.
שו"ו שלאקאנוורטה. (ל"ש. כנראה שם עיר) שם וחם ויפת. בראשית ט' י"ח. ועיין ווו.
שו"ז שוחטין וזורקין. שירות וזמירות. שם וזכר.
שו"ח שור וחמור.
שוח"ט שוהר טוב [ס].
שו"ט שוחר טוב [ס]. שלומו וטובו. שקלא וטריא.
שו"י שיחיה ויאריך ימים. שמטות ויובלות.
שוי"ט שבת ויום טוב.
שוי"ר שלום וישע רב.
שו"כ שוה כסף. שדות וכרמים. שיחי ובעסי.
שוכנת באהלים סימן מאד"ם הכהן לי"א אותיות השמוש. המגיד שב"א צד 337.
שוכט"ס שלום וכל טוב סלה.
שו"ל שכירו ולקיטו.
שולב"ץ שיחיה ויזכה לראות בנחמת—לעלות בהר ציון (ל"ש)
שולים בדוקין[1]) מכוסין בזוית סימן נדה ג' לד' תירוצים שם לחלק בין הקופה דמודו בה שמאי והלל לבין הקופה דפליגי בה חזקיה ור' יוחנן.
שו"מ שואל ומשיב [ס]. שחרית ומוסף. שם ומלכות. שומר ומציל. ש'פייער (שפירא) וו'ירמייזא מ'גנצא (בהמקומות האלה היו תקנות מיוחדות שנקראו תקנות שו"ם). שור ומריא.
שומ"ח שמואל ווייסמאן חיות (סופר במכ"ע (ל"פ).
שו"נ שמש ונאמן.
שונ"ח שוא נח.
שונ"ע שוא נע.
שו"ע שחרית וערבית. שולחן ערוך [ס]. שכר ועונש. שם ועבר. שן ועין. שרש וענף. שתי וערב.
שוע"א שולחן ערוך—אחרון (יש קורין כן לשו"ע הרב).
שו"פ שוה פרוטה. שמנים ופתילות. ש"ס ופוסקים. שריד ופליט. שושן פורים.
שופ' שופטים. שופר. שופרא.
שופ"ג שופר גדול.
שופ"ק שושן פורים קטן.
שופ"ר שטן ואין פגע רע,—הטור בסימן תקפ"ה כתב זה לרמז שבל שנה שאין תוקעין בה בתחלתה שמריעין בה בסופה—ועיין שם בט"ז—ובהמגיד ש"ו נו' 42. וש"ז נו' 3.
שו"ק שוטה וקטן. שריר וקיים.
שוק"ר שחוק וקלות ראש.
שור פר מקרין (תהלים ס"ט ל"ב) סימן במסרה שמות כ"א כל אם ואם שבפרשה במקף בר מן אחד. ואם שור נגח—ר"ל זה דכתיב גבי שור מ'ק'רין' יש לו ק'ר'יא'ה מיוחדת בנ'גינה—מבין חידות—או כפשוטו יש לו קרן—ר"ל נגינה לעצמו.

[1]) כתב בל"ל כונת הסימן בענין כללי של המסכתא שהיא נדה לשבח בנות ישראל הזהירות בשמירת נדתן כדאמרינן כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת ובכי האי גונא אשתבוחי משתבה בהו קרא בבנות ישראל כדאמרינן בפסחים מאי דכתיב בנותינו כזויות אלו בנות ישראל שאוגדות פתחיהן לבעליהן, וכה"א ומלאו כמזרק כזוית מזבח. ונודע כי שולים הוא כנוי למקור האשה ע"ד טומאתה בשוליה, ז"ש שולים בדוקין שמרבה לבדוק שוליה הרי הן מכוסין בזוית ע"ד הכתוב בנותינו כזויות וע"ד הכתוב אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך—וזהו השבח של בנות ישראל.

שו"ר שוב ראיתי. שקצים ורמשים.
שורא בדמשק נפל סימן במסרה כל ספרא ירמיה הומות בר מן ג' חומת, לחומת נחשת (ט"ו כ') בחומת דמשק (מ"ט כ"ז) חומת בבל נפלה (נ"א מ"ד) [1].
שו"ש שוא ושקר. שדה ושדות. שוד ושבר. שזר ושה. שם ושארית. שמיר ושית. שום שכל [ס]. שלום ושלוה. שופטים ושוטרים. שרים ושרות. ששון ושמחה.
שוש"ב שוטים שבעולם.
שושד"מ שושבינא דמלבא—דמטרוניתא [ק].
שוש"י שושנת יעקב [ס].
שוש"פ שושן פורים.
שושר"ש שלים ושמו שלים רחמי שמיא.
שו"ת שאלות ותשובות. שוא ותפל. שוחרי תורה (שם חברה). שירות ותשבחות. שומע תפלה.
שותח"מ שנוי וסת תחלת חולי מעים.
ש"ז שכבת זרע. שלמה—שניאור זלמן. שם זכר. שמן זית. שנה זו. שניאור זקש (חכם מפורסם). שפתי זהב. (בס' בית אברהם על יו"ד) מספר 307.
שז"ה שלמה זלמן הענא (המדקדק המפורסם).
שזח"ה שלמה זלמן חיים הלברשטאם (חכם מפורסם).
שז"ל שכבת זרע לבטלה.
שז"ך סימן במסרה כי בבמדבר אצל שבטי יש'שכר ז'בלון ר'אובן בפסוקי ו' ח' י"א. נאמר וצבאו ופקודיו. ושארא ופקודיהם.
ש"ח שאלת חכם. שאלות חלום. שבועה חמורה. שבת חזון. שבת חנוכה. שהוטי חוץ. שטה חדשה [ס]. שטר חוב. שטר חזקה. שטר חליצה. שיחת חולין. שירה חדשה. של חול. של חכם. שלמה חדשה [ס]. שמים חדשים [ס]. שמלה חדשה [ס]. שומר חנם. שמשון חסיד. (בעל תוס' חדשים). שנאת חנם. שנה חדשה. שנו חכמים (פ"ו דאבות). שנות חיים [ס]. שעור חלה. שערי חכמה [ס]. שפוך חמתך. שפת חלקות. שפתי חכמים. מספר 308.
שחבד"ל שמואל חיים בן דוד לולי. (בן גילו ושניו של שד"ל).
שח"ה שבת חול המועד. שער חשבון הנפש. (בס' חובת הלבבות).
שחה"מ שבת חול המועד.
שח"ו שם חם ויפת. בראשית י' א' דהי"א א' ד'. ועיין ווו.
שחו"מ שחין ומכוה. שעורין חציצין ומחיצין.
שח"ז שטר חצי זכר.
שח"ט שוחר טוב [ס]. שחיק טמיא (עיין ש"ט).
שחט חצאין גרגרת פגימה דחטאת העוף סימן חולין כ"ח להברייתות המובאות שם בפלוגתא דר' נחמן ור' אדא.
שחי"ל שנות חיים יוסיפו לך.
שח"ל שחל להיות.
שחל"ח שבק חיים לכל חי.
שח"ק ש'וא ח'ולם (קטן ד') ק'מץ [ד].
שחש"ג שירה חדשה שבחו גאולים.
שחשת"ח שיחת חולין של תלמידי חכמים.
ש"ט שביל טוב [ס]. שחיק טמיא. (כן כותבין לזכר שם איש רע כמו שר"י). שוחר טוב [ס]. שכל טוב. שכר טוב. שכר טרחה. שם טוב. שם טומאה. שמן טוב. שמנה טרפות. שנה טובה. שערי טומאה. שפע טל. מספר 309.
שט"א שטה אחרונה.
שט"ב שטראסבורג. שטרי בירורין.
שטב"ז שטוף בזמה.
שט"ה שבעה טובי העיר. שטר הולכה—הרשאה.
שט"ו שם טוב.
שטו"א שקילי טיבותך ושדיא אחיזרי.
שט"ח שטר חוב—חזקה—חליצה.
שטח"ז שטר חזקה—חצי זכר.
שטח"ל שטר חליצה.

---

[1]) ויפלא בעיני איך באה מלת שורא לסימן הלא היא תרגומה של חומה. ובבל השלש היא באה.—ועיין עבראה. תיפוק.

שט"מ שטה מקובצת [ס]. שטר מחילה—מכירה —מוקדם.

שמ"צ שטר צואה.

שטמ"ק שטה מקובצת.

שט"ן שגבנו טהרנו נורא.

שט"ע שטר עסקא.

שט"פ שטרי פסיקתא.

ש"י שאילת יעב"ץ [ס]. שאר ישוב. שארית יהודה [ס]. שארית יוסף [ס]. שארית יעקב [ס]. שארית ישראל [ס]. שב יעקב [ס]. שבות יעקב [ס]. שבתי ירושלים [ס]. שבט יהודה [ס]. שבטי ישראל [ס]. שבעת ימים. שדה יהושע [ס]. שחיטות ישנים [ס]. שיח יצחק [ס]. שיר ידידות [ס]. שיניור (אדון). של יד. של יו"ד. של יום. של ישראל. שלמה יצחקי. שלומך ישגה. שם יעקב [ס]. שם ישר [ד]. שם ישראל [ס]. שמו יתברך. שמע יעקב [ס]. שמע ישראל. שומר ישראל. שומרת יבם. שונאי ישראל. שפת יהודית—יון. שפת יתר [ס]. שפתי ישנים [ס]. שפתים יושק. שרש יוסף [ס]. שרש ישע [ס]. שרש ישר [ק]. שושנת יעקב [ס]. שתי ידות [ס].

ש' שיחיה.

שיא"ב שמא יקדמנו אחר ברחמים.

שיאל"מ שוב יום אחד לפני מיתתך.

שי"ב שיש בו. שפתי ישנים ח"ב (של רובינ־שטיין). ששת ימי בראשית.

שיב"ה שתיקה יפה בשעת התפלה.

שיב"כ שיש בו כרת.

שיב"מ שיש בו ממש.

שיב"ס שיש בו סכנה.

שיב"ש שני יוסף בן שמעון.

שי"ג שפת ישנים ח"ג (נמסר לבעל אוצה"ס מחכם א' מה שמצא במקומו וערי סביבותיו להוסיף על ש"י א' וב').

שיה"ב ששת ימי הבריאה.

שיה"ג שלשת ימי הגבלה.

שיה"ד שירי הדם.

שיה"ח ששת ימי החול.

שיה"ל שיהיו לו.

שיה"מ שבעת ימי המשתה. שמנת ימי המילה. ששת ימי המעשה.

שיה"ש שאר ימות השנה. שיר השירים.

שיו"ק שיורי קרבן [ס].

שי"ח שיר חדש.

שיח' שיחיה.

שיחל"א שיחיה לימים ארוכים. שיחיה לנצח אמן.

שי"ט שיום טבוח. שיום טוב[1].

שייאי"א שמע ישראל י"י אלהינו י"י אחד.

שי"ל שיש לו. שיש לדקדק—לחוש—לומר—לתרץ. שתיקה יפה לחכמה.

שילאי"ו שיחיה לאורך ימים ושנים.

שילי"ע שארית ישראל לא יעשו עולה.

שיל"מ שיש לו מין (ב"ש ול"ר). שיש לו מתירין.

שילנ"ע שת יפת למך נח עבר. סימן במכרה כי חמשת שמות הללו באו מצורפים אל מלת ויהי וטעמם בזקף גדול—בראשית ה' פסוקי ו' י"ח כ"ח ל"ב ושם י"א פסוק ט"ז.

שיל"ר שלמה יהודה ליב ראפאפארט.

שיל"ת שויתי י"י לנגדי תמיד. שיש לו תקנה. שיש לתרץ.

שי"מ שיטה מקובצת. שם י"י מברך. שתיקתך יפה מדבורך.

שימ"ב ששת ימי בראשית.

שימד"נ שפתים יושק משיב.

שי"נ שיחיה נצח. שיצאה נפשו. שלומו יהי נצח.

שין של תפלין סימן בעטרת זקנים סי' ל"א בשם מהרש"ל ששלש מאות ימים בשנה מניחין תפילין שבשתסיר נ"ב שבתות וי"ג

---

1) בחגיגה ט' „מפני שיום טוב של עצרת היה. יום טוב ס"ד? אלא אימא מפני שיום טבוח היה" וכ' הה' ר' ישראל יפה בהמגיד שי"ג צד 22 שהיה כתוב בר"ת שי"ט מעיקרא סבור שהפתרון שיום טוב. ואסיקו דהפתרון שיום טבוח—עיין שג'.

ימים טובים מן שס"ה ישארו ש'[1])
שי"ע שארית יעקב [ס]. שאילת יעכ"ץ [ס].
ש"י עולמות.
שיע"ע שיהיה עד עולם. שיש עליו עדים.
שי"פ שלמה יצחק פובס. שמואל יוסף פין.
(גם שניהם חכמים וסופרים).
שי"ק שאו ידיכם קדש. שמואל יהודה קאצי-
נעלינבויגין. שעל ידי קדושין.
שיק"י שמע י"י קול יהודה (אחר התימת שם
יהודה לתפלה, אוצה"ס ש"א XVII).
שיקל"ו שמא יקדים קנה לושט.
שי"ר שיהיה ימים רבים. שלמה יהודה רא-
פאפארט.
שי"ת שמו יתברך.
שית' שיתבאר.
שי"ת ל"ך א"ב המו"ן סימן שנתן הראב"ע
לי"א אותיות השמוש. המגיד שכ"א צד
219.
ש"כ שבה כלי. שברי כלי. שבירת כלים [ק].
שבתי כהן. שוה כסף. שטר כתובה. של כל
[ד]. שלום כהן (המשורר). שלמה כהן (בעל
התשובות). שם כולל. שני כבשים. שני
כתובים. שפחה כנענית. שפתי כהן [ס]. שקול
כנגד. שתיקה בהודאה. מספר 320.
שכ"א שאר כל אדם.
שכ"ג שירי כנסת גדולה.
שכ"ד שכן דעת. שכר דירה. שתיקה כהודאה
דמיא.
שכד"ע שבשתא כיון דעל על.
שכ"ה שירי כנסת הגדולה. שכן הוא. שמות
כל הספרים.
שכה"ג שירי כנסת הגדולה.
שכה"כ שכנה הכתוב.
שיצי עצבי סימן עירובין צ"ו — תלת מילי
תנינן שם במתניתין שצריכין באור ופירשום
שלשה אמוראים. איזה ישנות א"ר שמואל בר
יצחק. מאי צבתים א"ר יהודה. קושיא על
בבא דמחשיך עליהן תירץ ר' יצחק ב"ר
יהודה ונתנו סימן שלא נחליף של זה בזה
ש"י ר"ת שמואל ישנות. צ"י ר"ת צבתים
יהודה. עצבי ר"ת עליהן יצחק בן יהודה—
כן פירש בס' למנצח לדוד. ובדל"צ נדחק
הרבה בזה.
שכה"נ שבעה כוכבי הנבוכה.
שכוגמ"ע שכחו וגבורתו מלא עולם.
שכו"כ שואל כענין ומשיב כהלכה.
שכו"ל שכירו ולקיטו.
שכו"ע שאר כסות ועונה.
שכי"ר שפתי כהן ישמרו דעת.
שכ"ל שבעה כוכבי לכת.
שכ"מ שובר כתב מוחתם. (ג' בשם ט' ול"ר)
שבת כלה מלכתא. שכיב מרע.
שכמ"ה שכרו כפול מן השמים.
שכנה"ג שיורי כנסת הגדולה [ס].
שכ"ע שכינתא עילאה [ק].
שכע"ד שכור בולי עלמא דוליה.
שכר אשתו—יתומים—כותבין—מתורגמנין עיין
אינו רואה.
שכ"ת שכינתא תתאה [ק].
ש"ל שבח לאל. שבלי לקט [ס]. שברי לוחות.
שחטאנו לפניך. שי למורא [ס]. שייך למעלה.
שיר למעלות. שכחת לקט [ס]. שלמה לוריא.
של לולב. שמחת לב. שמן למאור [ס].
שומרים לבקר. שני לוחות. שניות לעריות.
שער לבן. שרירות לב. שושנים לדוד [ס].
שושני לקט. מספר 330.
של"א שבירת לוחות און [ס].
שלא"ש שחל להיות אחר שבת.
של"ב שלא באחריות. שלא בפניו. שחל להיות
בשבת.
שלב"א שלא באחריות.
שלבב"ד שלא בפני בעל—בית דין.
שלב"ז שלא בזמנה.
שלב"כ שלא בכונה.

[2]) עפ"י החשבון זה מניחין תפלין בחול המועד—והחשבון הוא רק בקירוב, שהרי קצת ימים טובים בהכרח יחולו בשבת.

שלב"ל שלא בא לעולם.
שלב"מ שיר לברית מילה. שלא בשעת מלאכה.
שלבמ"ס שלא במקום סכנה—סעודה.
שלב"ע שבח לאל בורא עולם. שקליה למטרפסיה בהאי עלמא.
שלב"פ שלא בפניו.
של"ג שמואל ליב גורדון. שלשה גופים.
שלד"א שעבודא לאו דאורייתא.
שלד"נ שבקיה לרויא דממילא נפיל.
שלד"ע שליח לדבר עבירה.
של"ה שיר ליום השבת. שלוח הקן. שני לוחות הברית [ס].
שלה"ג שלא הזמן גרמא. שלטי הגבורים [ס].
שלה"ק שלוח הקן.
שלוא"ל שתים לפניה ואחת לאהריה.
שלוחא דמלכא זריזין שלוחא דחשוכא מתינין סימן במסרה, כי שלח מלך תהלים (ק"ה כ') בטעם אחד שנקרא מהרה, ושלח חשך (שם כ"ח) בשני טעמים, שהקריאה נמשכת. והשוכא תאר לאיש המוני פשוט. ע"ד לפני מלכים יתיצב לפני השכים בל יתיצב. משלי כ"ב כ"ט.
שלומ"י א"ך תבנ"ה סימן שנתן ר' יונה בן גנאח לאותיות השמוש. הרקמה 12. המגיד שכ"א צד 181.
שלו קבאיצן ממהר בצא[1]) **בא** סימן זבחים ח' לשמות החכמים המדברים שם בלמודי הדין פסח ששחטו שלא לשמו. אבוה דש'מואל ר' איל'א ר' יו'חנן ר' יעק'ב דב'י ר' ישמעאל ר' א'בין ר' י'וסי בר אבין ר' יצ'חק בר סברין' (כן הגי' בל"ל וכתב דמייתי נמי סוף שם אביו דלא ליחלף בר' יצחק סתם. ולפנינו הגי' סבראן). מ'ר זוטרא בריה דר' נחמן. ר' יימ'ר בריה דר' ה'לל. ר'בא ר' אב'ין בר חייא ואיתימא ר אבין בר כהנא. ר' מ'נ'י. ר' חנא' אב'וה דשמואל. רבה בר א'בוה[2])
של"ח שבק לן חיים.
שלח חולקא לגברא דאתא ואוסיף סימן במסרה לחמש פעמים רעים בכה"ק. הן ישלח... רעים רבים (ירמיה ג' א') לחלק יגיד רעים (איוב י"ז ו'). איש רעים. (משלי י"ח כ"ד) באתי לגני... אכלו רעים. (שיה"ש ה' א') הון יוסיף רעים (משלי י"ט ד')
שלחו עיין מגל.
שלחן בצפון ומנורה בדרום סימן 1) יומא כ"א וב"ב קמ"ז, רוח צפונית יפה לחטין, רוח דרומית יפה לזיתים ונתנו שם זה המאמר לסימן, האי מרבה דידיה והאי מרבה דידיה.—2) ב"ב כ"ה שהרוצה שיחכים ידרים ושיעש'יר יצפין.
שלח"ע שלא חל עליו.
שלטט"ח שלא טעם טעם חטא.
של"י שבח לאל יתברך.
שלי"ו שיחיה לאורך ימים ושנים.
שליט"א—ם שיחיה לאורך ימים טובים אמן—סלה (המנהג לכתוב זה הר"ת רק על אדם גדול)
שלי"ת שבח לאל יתברך.
של"כ שלא בדרך. שלא כנגד. שלא כסדר.
שלכ"ד שלא כדרכה.
שלכר"א שלא כדרך אכילתו.
שלכר"ה—נ שלא כדרך הנאתן.
שלכה"ט שלא כנגד הטומאה.
שלכ"ס שלא כסדרן.
של"מ שלא מדעת. שליח מיוהר. שלוחי מצוה. שרי ליה מריה.

---

[1]) בל"ל מגיה בנא. ובדל"צ הגי' במא.

[2]) בדל"צ נלאה ונדחק בפירוש הסימן ולא עלתה בידו. על אות ו' שבמלת שלו, דוחק שהכונה על התירוץ אי הוה כתיב וזבח בוא"ו—ומלבד הרוחק שבה תאמת האותיות שבהסימן להמסומנים, מוסיף בל"ל עוד דוחקים בפירוש כונות עפ"י סוד וקבלה.—אך באמת נראה ברור שזה הסימן משובש וצריך תקון והגהה.

שלמ"ה שבת לאל מלך העולם.

ש'ל'מ'ה' ה'ל'ו'י' אלקבץ, שם המחבר שירת „לכה דודי" וזה סימן דראשי החרוזים שבה. — ש'מור ל'קראת מ'קדש ה'תנערי ה'תעוררי ל'א תבושי ו'היו י'מין.

של"נ שלא נברא. שלא נוצרתי. שלבו נוקפו. שלום לעפרו נצח. לנפטר. כמו תנצב"ה.

שלע"ד שימו לבבכם על דרכיכם.

של"צ שליח צבור. שמואל ליב ציטראן (סופר מפורסם)

של"ק שקרא לא קאי.

של"ר של ראש. שלש רגלים.

של ר' אליעזר סופר ר' יהושע **מונה ר' ישמעאל מעמר ר' יהושע למטה** סימן מנחות פ"ה ללמודי החכמים שמסתרת השבת ר"ל יו"ט — בל"ל ליתא למלת של. וכונת הסימן הוא מפרש עפ"י קבלה.

של"ר הנחלמי שלמה לעדערער מתעלם סופר (במב"ע).

של"ש סופי תיבות של החכם צבי (הירש') מנחם (מענדיל') פינעליש'. שלא לשמה. שבת לפני שבועות. שלום לך שלום.

שלשה ראו וחצו וקראו סימן סנהדרין ק"ו לד' מאמרי ר' יוחנן בענין דואג ואחיתופל— בל"ל פי' בקבלה.

שלשול סימן יפה להולה—ברכות נ"ז.

שלשים יום סימן לטרפה. לרבי. חולין נ"ז (וכפי גי' התוס' זבחים ס"ט ר' מאיר).

של"ת שלא תאמר. שלא תהא.

ש"מ[1] שואבי מים. שאר מילי. שבט מוסר [ס]. שבור מלכא. שוחט—שופט מומחה. שור מועד. שטה מקובצת [ס]. שטר מכירה. שיירות מצויות. שכיב מרע. שכר מצוה. של מעלה. שלוחי מצוה. שלחן מלכים. שולמאן. שם מלא. שם מפשט. שם מקרה. שם משמעון [ס]. שם משותף. שמן משחה. שמע מינה. שנה מעוברת. שנוי מעשה. שנוי מקום. שני מגינים (מג"א ומג"ד). שורמאכער (ל"ש. כנראה טה"ד הוא וצ"ל שוהמאכער או שירממאכער). מספר 340.

שם אליהו נכתב סימן שנתן ר' אליהו בחור בנמוקיו למכלול לי"א אותיות השמוש— המגיד שב"א צד 181.

שמא דכספא מלקדמין סימן במסרה לשלש פעמים אלהי בטעם מלעיל. אלהי שם (בראשית ט' כ"ו). אלהי כסף (שמות כ' כ"ג). אלהי קדם (דברים ל"ג כ"ז). (וענין הסימן שם הכסף הוא קודם לכל. עשיר ע"ה בור קודם ומכובד לחכם עני).

שמא"נ שלוחי מצוה אינן נזוקין.

שמב"כ של מה בכך.

שמב"נ שבע מצות בני נח.

שמב"ע שכר מצוה בהאי עלמא.

שמ"ג שבעה מדורי גיהנם.

שמ"ה שני מאורות הגדולים.

שמה"מ שמן המור [ס]. שמן המשחה.

שמה"צ שחיטה מן הצואר.

שָׁמּוֹ עיין אותותם.

ש'מ'ו'א'ל' סימן לספרי ר' שמואל אריפול. ש'ר שלום. מ'זמור לתודה. ו'עד לחכמים. א'מרות אלה. ל'ב חכם (קהלת משה לר"ש ווינר ערך אגרת שמואל).

שמואל אסיא שיצי נהריהון דמואביא וברק ברקין בבבל סימן במסרה לשמנה פעמים מעלה בפתח בכה"ק. ויהי שמואל מעלה (ש"א ז' י'), הנני מעלה לה ארוכה (ירמיה ל"ג ו'). לא יכרת... מעלה עולה (שם ל"ג י"ח). מעלה עליהם את מי הנהר (ישעיה ח' ז'). והשבתי למואב... מעלה במה (ירמיה מ"ח ל"ה). פרש מעלה ולהב חרב וברק (נחום ג' ג'). מעלה נשיאים...

---

[1]) הנוסע ר' שמואל ב"ר דוד ראה בהיותו בירושלים בשנת הת"ב שקל הקדש שהוא מזמן מלכות ישראל. ומלבד שאר הכתובות שעליו נמצאים בו שני ראשי תיבות ש' מ'. והחכם ר"י רייפמאן יעיר כי פתרונם שמעון מכבי. (גנזי ישראל בפ"ב ח"א 18).

ברקים (תהלים קל"ה ז'). מעיר ומעלה על בבל (ירמיה נ' ט').

שמואל בחירא רהט ואשכח חוכמתא סימן בס' אכלה ואכלה צד 175. לחמש המקומות בכת"ק שבאה מלת וטוב בקמץ (כבר הובא למעלה בערך „טליא"—כי כ' הגי' במסרה)

שמואל לא פסק פומיה מכוליה פרקין סימן כתובות ע"ז דשמואל אמר ריח הפה.

שמואל עבד אורייתא דוד מנהין[1]) במיא קטלין לרוגזא משה ממלל בגלותא סימן במסרה לי"א[2]) ווגין מתחלפין במעמא הד זקיף לרומא והד נהית לתהומא. והנער שמואל. (ש"א ב'). וקף, והנער שמואל. (שם ג' א'). תביר. ועשיתם (ויקרא כ"ג י"ב) זק"ג. ועשיתם. (שם י"ט) תביר. ואת התורה. (ויקרא ז' ל"ז). רביע. ואת התורה. (שם י"ד נ"ד). אתנחתא. ויך דוד את הדרעזר. (ש"ב ח' ג') דוד בז"ק. ויך דוד את הדרעזר. (דה"א י"ח ג')[3]), דוד בתביר. ממנו משפטו. (חבקוק א' ז'.) (בז"ג). ממנו פנה וכו' (זכריה י' ד') מונח מונח מפחא תביר. ומים במשורה (יחזקאל ד' י"א) תביר. ומים במשורה. (שם ט"ז) בז"ג. ויבחו שם. (ש"א ג' כ"ו). „שם" בפשטא. ויבחו שם. (שם ו' ז') בתביר. ויספר שר המשקים. (בראשית מ' ט'). בתביר. וידבר שר המשקים. (שם מ"א ט') בז"ק. קלעים חמש עשרה אמה. (שמות ל"ח י"ד) תביר. קלעים חמש עשרה אמה (שם ט"ו) ז"ג. וידבר משה. (שמות ו' ב') תביר. וידבר משה. (שם י"ב) ז"ק. אשר הגלה נבוכדנצר (נחמיה ז' ו') בז"ק. אשר הגלה נבוכדנצר. (עזרא ב' א'). תביר. אשר נחלו. (יהושע י"ד א'). אולא גרש. אשר נחלו. (שם י"ט נ"א). מונח. אלה הם משפחות הלוי. (במדבר ג' כ') „הם" תביר. אלה הם משפחות הגרשוני. (שם כ"א) „הם" ז"ק. ואף בעונות. (ויקרא כ"ו ל"ט). תביר. ואף אשר הלכו. (שם מ') ז"ג. אחרי מות משה. (יהושע א' א'). תביר. אחרי מות יהושע. (שופטים א' א'). פשטא,—ויש מוסיפין עוד. ויכו את הכנעני. (שופטים א' ה') בז"ג. ויכו את ששי. (שם י') בתביר.

שמואל שילא שימי סימן חולין למאמר שאמר רבה בר שמואל ואמרי לה רבה בר שילא ואמרי לה רבה בר שימי. — בל"ל עושה כונים.

שמו"י שמטות ויובלות.

שמו"ע שמונה עשרה.

שמוע"נ שדרך מישך ועבד נגו.

שמו"ת שמוש תהלים. שנים מקרא ואחד תרגום.

שמ"ז של מים וכים. שם מספר וזוגי. שם משפט—מקרה—זכר. שמו זכר.

שמ"ח שמלה חדשה. שומן חזיר.

שמח"ה שמחת מצוה חיוב היא[4]). (צפרן שמיר אות קס"ח)

שמ"ט של מטה.

שמ"י שגיאות מי יבין. שליח מיוחד.

שמ"כ שמיטת כספים.

שמ"ל שיר מזמור לאסף—לדוד. שמנה לחמו [ס]׳

---

[1]) יותר נכון לגרוס מנהו כי רומז אל המלה „ממנו".

[2]) בפרטן אתה מוצא יותר. ואפשר שהמקומות שנכללו במלה אחת בהר חשיב להו. ויבחו. ויך. נכללין במלת קטלין. ואולי גם אחרי מות. וידבר שר המשקים. וידבר משה. שניהם במלת ממלל.—אמנם למלות „קלעים" ו„אשר נחלו" אין כל רמז בהסימן, ואפשר שהן הוספות מאוחרות כמו, ויבחו.

[3]) במסרה דה"א שם כ' ויך דוד את פלשתים והוא טעות. כי אלה שניהם שוים.

[4]) מפרש שם בזה מארז"ל גדול הנהנה מיגיע כפו. ר"ל ששמח בהמצוה. יותר מי"א שמים. ר"ל גוף המצוה.

שמלאכתו בינה סימן שנתן ר' מנחם בן סרוק לי"א אותיות השמוש המגיד שכ"א צד 181.

שמליר"ר שומר מצוה לא ידע דבר רע.

שמל"מ שהויי מצוה לא משהינן.

שמ"נ שבשתא ממילא נפקא. שם מפשט—מקרה נקבה. שמסרו נפשם.

שמנה עשר ושנים עשר למדנו בדורו של לבן סימן ערובין נ"ג למאמרי ר' יוחנן ע"ד ר' אושעיה ברבי.

שמני בבור תחתיות עיין שתני.

שמנ"ע שמנה עשרה.

שמס"ה שאלות מספר הנפש.

שמ"ע שאו מרום עיניכם. שדי מלך עולם—עליון. שחרית מנחה ערבית (כ"ב בכלבו דיני גימטריא). של מעלה. של מנין עולפי שמנה עשרה. שמיני עצרת. שמשא ממילא ערבא. שנה מעוברת.

שמעה ותשמח ציון סימן במסרה—אפ"ס—כי קדמאה (מ"ב כ' י"ג). וישמע עליהם הזקיהו. תנינא (ישעיה ל"ט ב') וישמח כמו הכא שמיעה קודם לשמחה.

שמעו נא אחי ורעי סימן פסחים קי"ד דר' יצחק דשמעתא הוא בן אחא (ונ"ב צ"ל שמעוני אחי ועמי מפני שהוא לשון הכתוב (דה"א כ"ח ב') ואפשר שהיה להם פיוט או ברכה בנוסח זה).

שמעי ושתי שבע זמירות הוא סימן סנהדרין ז' למאמרי ההמון שעליהם א"ל שמואל לר' יהודה קרא כתיב—והנה יש שם עוד מאמרים שאין זכר להם בהסימן ונדחק בדל"צ—והמ"מ בשם הדקדוקי סופרים מגיה דצ"ל שמע שתי ושבע זמירות הוא גברא. — ת' הוא צ"ל היא—ובזה נכללו כל המאמרים, דשמע ואדיש. אתרתי תלת. שבבירי. לזמר זמר. היא נייטא. גברא דרחיצנא, והמאמר „כי רהימתין" אינו שייך להסימן כי זהו מר' הונא, ובזה סרה תמיהת בעל למנצח לדוד.

שמעית דרחימו בפנא סימן במסרה לשלש פעמים אסף בכה"ק. לא אסף לשמוע (דברים י"ח ט"ז). לא אסף אהבתם (הושע ט' ט"ו). ורעב אוסף עליכם (יחזקאל ה' ט"ז).

שמע"צ שמיני עצרת.

שמ"ק שטה מקובצת [ס]. שמן משחת קדש.

שמ"ר שלמה מדובנא רבתי (חכם מפורסם). שלמה מאנדלקרן (סופר מפורסם). נחום' מאיר' ש'ייקעוויץ (סופר מפורסם בשפת יהודית המדוברת). שמות רבה. שמן רוקח [ס].

שמ"ש שלום מזרחי שרעבי (בס' עץ חיים דפוס ירושלים יש הגהות מאתו מצוינות בשם השמש). שם משותף.

שמש"א שתי מתנות שהן ארבע.

שמשון קטל גברא סימן במסרה לג"פ בחצי הלילה בכה"ק. וישכב שמשון... ויקם בחצי הלילה (שופטים ט"ז ג'). ויהי בחצי הלילה וה' הכה (שמות י"ב כ"ט). ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש (רות ג' ח').

שמ"ת שמחת תורה. שמוש תהלים.

ש"נ שבת נחמו. שדה נפתלי [ס]. שוא נח—נע. שטנא נצה. שיחיה נצח (אחר הזכרת השם לברכה כמו נר"ו). שיאיר נרו (ל"ש). שליח נאמן. שם נוטה. שם נסמן. שם נקבה. שמות נרדפים. שמות נשים. שנ נזירים (פ"ה דנזיר). מספר 350.

שנ' שנאמר.

שנ"א שנות אליהו.

שנא חלה תרומה נגזלת דינא שבועה שיפוכתא גלויא ונבלותא סימן שבת ל"ב להמאמרים שבאו שם בעון זה באי עונש זה (בל"ל מליט בהסימן ענין מוסרי ע"ד דרוש).

שנא"י שונאי ישראל.

ש'נ'א'ן' ש'ור נ'שר א'ריה אנ'וש (רמז לארבע חיות שבמרכבה, בל"ל בקונטרס סימנין דרבנן מנחות ב'. תחת מלת אנוש כתב

נדיב[1].

שנ"ב שהכל נהיה בדברו. שנכתב בצדו. שנעשה בסים.

שנבא"י שנ"ן סימן מכות כ"ב לשמות החכמים שם הוש'עיה הנ'ניה אב'וה א'בי'י אש'י רבינ'א ז'עירא. — כתב בל"ל באביי הניח שתי אותיות לפי שהקשה תרתי. — וכונת הסימן פי' עפ"י קבלה.

שנבכ"ט שנכפל בו כי טוב.

שנ"ה שבע נתיבות התורה.

שינ"ה סימן יפה לחולה. ברכות נ"ז.

שנו"א שנות אליהו [ס].

שנו"ג שכם נסיב ומכגאי גזר.

שנוי שקר שנוי אמת סימן מנהות מ"ג לבדיקת תכלת אשתנאי למעליותא כשרה לגריעותא פסולה. והיה זה פתגם שגור אצלם. שיש שנוי לטובה ויש שנוי לרע.

שנומ"א שחיטה נדה ומאכלות אסורות (ד' ול"ר ול"י טעם קשורם).

שנו"צ שדים נכונו ושערך צמה.

שנ"ח שוא נח. שנו חכמים. שנות חיים [ס].

שני"מ שומר נפשו ירחק מהם.

שנים עשר חדש עיין י"ב חדש.

שנ"ל שניות לעריות. שעשה נסים לאבותינו.

שנלבנ"צ שנזכה לראות בנחמת ציון.

שנל"ע שא נא לפשע עבדך. שניות לעריות. שנסתלק לעולמו. שנתק לעשה.

ש'נ'מ'ז' סימן בס' אבלה ואכלה 295. כל עינינא קדמא דיחזקאל לארבעתם. בר מן ד' לארבעתן ש'ור נ'שר (א' י') מ'ראה (ט"ו). ז'גבותם (י"ח)[2].

שנמס"ר סימן שבת קכ"ט לשמות החכמים שהיו אוכלים ושותים ביומא דהקזה מאכלים בריאים ומשקאות טובות. ש'מואל ר' יוחנן' ר' נחמ'ן ר' יוס'ף ר'ב. אפשר שרמזו בעל הסימן שסגולה זו נמסרת רק מפה אל פה ואין מגלין אותה לכל, כדחזינן שמואל שלא רצה לגלות לאבלט—למנצח לדוד.

שנ"ע שוא נע.

שנר"ל שנתן רשות למשחית.

שנת' שנתבאר.

שנתי"ם שמאל נר תדליק ימין מזוזה. (ד' ול"ר כנראה בספרי הרמז על נר חנוכה שהל לרוב בפ' מקץ).

ש"ס שטה סתומה. שכר סופרים. של סוכות של סופרים. שלש סעודות. שם סתמי. שנ' סימנים. שושן סודות [ס]. שתא סדרי.

שסדב"ר שאר ספרי דבי רב.

ש'ס'ד'ך' סימן מגלה י"א ש'למה ס'נחריב ד'ריוש כ'רש דעלייהו פריך בגמ' דליחשבינהו בהדי הנך דמשלו בכפה—בל"ל מעייל פילא בקופא דמחטא לתת כונה להסימן.

שס"ה גידי האדם. ימות החמה. מצות לא תעשה הנם 365.

שס"ח ש"ס חדש (בסה"ד).

שס"מ שתא סדרי משנה.

שס"ם של סברא סופרים (ב"ש ול"ר ולי"פ).

ש"ע שאלת עוד. שבועת עדות. שבילי עולם [ס]. שביתת עשור. שהרורי עבדים. שטר עסקא. שוכן עד. שוכני עפר. שכר עולם. של עולם. של ערבית. שלום עליכם. שלחן ערוך. שלשה עשרונים. שלש עשרה. שם עצם. שמחה עצומה. שמנה עשרה. שמיני עצרת. שנה עברה. שני עדים. שינת עראי. שנת עולם. שורה עליו. שושן סודות [ס]. שושנת עמקים [ס]. שחיק עצמות. מספר 370.

שע"א שער אפרים [ס]. שער עבודת אלהים.

---

[1]) ב"ש לא נזהר וכתב כן. גם ג' כתב כן אבל הוא הלא היה אח נפשע. אה"ב מצאתי בזהר על פסוק יקוו המים נרשם ו' דא איהו אדם. ובסוף המאמר שם משמע שפתרונו ארא עיי"ש.

[2]) לשון זה אינו מובן לי שבסימן א' אין כי אם ב"פ לארבעתם. ואף אם נצרף מסימן י' לא יהיו רק ד'.

(בס׳ חובת הלבבות). שערי אורה[ס]. מספר 371.

שע״ב שבעה עשר בתמוז. שערי בינה [ס]. מספר 372.

שעב״א שם ע״ב אותיות.

שע״ג שכר עגלה. שעל גבי, מספר 373.

שע״ד שערי דמעה. שערי דורא. מספר 374.

שעד״א שעבודא דאורייתא.

שע״ה שלמה עליו השלום. שער עבודת האלהים. (בס׳ חו״ה) מספר 375.

שעה״ב של עולם הבא. שער הבטחון. (בס׳ חו״ה).

שעה בסוף ארמי סימן סנהדרין ל״ח למאמרי ר׳ יהודה אמר רב על אדה״ר,— על המאמר הרביעי צדוקי היה אין רמז בהסימן, וכבר עמדו ע״ז בל״ל ודל״צ. אולי נשמט בטעות מלת צדוקי.—(בל״ל מפרש כונה בהסימן ונותן טעם לההשמטה על פי סוד).

שעה״ג שעל הגליון. שער הגלגולים.

שעה״ד שעת הדין. שעת הדחק.

שעהז״ל שחור על הלבן זכר לחורבן (ס״ה).

שעה״כ שער הכונות. שעת הכושר.

שעה״מ שער המלך [ס].

שעה״נ שער החמשים.

שעה״פ שעבר עליו הפסח.

שעה״ק שער הקדושה.

שעה״ת שער התשובה. שעת התפלה.

שע״ז שם עצם זכר.

שע״ח שיר על חנוכה [ס] [ד].

שע״ט שערי טבילה—טומאה.

שעטנ״ז שוע טווי ונוז (נדה ס״א).

שעטנזג״ץ שבע אותיות אלו צריכות ג׳ ציונין בכתיבת ס״ת (מנחות כ״ט).

שע״י שלום על ישראל [ס]. שעל ידי.

שע״ב—ז—נ שם עצם בללי זכר—נקבה.

שעל—ז״ל שחור על לבן—זכר לחורבן.

שעלב״צ שעשה לי כל צרכי.

שע״ם שלש עשרה מדות. שעל מנת. שעור מליחה. שער משפט [ס]. שעת מיתה.

שעמו״ק שוכן עד מרום וקדוש.

שע״נ שם עצם נקבה. שעשה נסים.

שעעה״פ שעבר עליו הפסח.

שעעה״ש שעלה עמוד השחר.

שעע״ל שעבר עלינו לטובה.

ש׳ע׳ע׳ש׳ש׳ סימן במסרה שעל תפלת אברהם בעד סדום (בראשית י״א). ענה ה׳ בראשונה רביעית חמישית פסוקי כ״ח ל״א ל״ב „לא אש׳חית. ובשניה שלישית. בפסוקי ו׳ כ״ט ל׳ „לא אע׳שה״—והסימן יש לו ענין צריך להחליק וליפות את השש. מלשון למשעי. ובדרז״ל שוע.

שע״פ שם עצם פרטי.

שע״צ שמיני עצרת. שם עצם. שער צהוב. שערי צדק [ס]. שערי ציון [ס].

שעצ״ז שם עצם זכר.

שעצ״פ שם עצם פרטי.

שע״ק שערי קדושה [ס].

שע״ר שערי רחמים [ס]. שעת רצון.

שע״ש שלחן עצי שטים [ס]. שליח עושה שליחותו. שלש על שלש. שער שחור. שערי שמים [ס].

שע״ת שערי תורה [ס]. שערי תשובה [ס].

ש״פ שאר פוסקים. שוה פרוטה. שטר פטורין. של פולייטון. של פסח. של פורים. שלמה פאפענהיים (בעל יריעות שלמה). שלש—שלשים פעמים. שמחה פינסקער. (בעל לקוטי קדמוניות). שמחת פורים. שמנה פרקים. שמן פסול. שנה פשוטה. שושן פורים. שתי פעמים. מספר 380.

ויד „שף״ מדוכתיה ר׳ מנחם עזריה מפאנו ז״ל נפטר בשנת ש״פ ונתנו עליו את הסימן—(קוה״ד).

שפ״א שפת אמת [ס]. שפת ארמית—אשכנז.

שפ״ד שפיכת דמים. שפתי דעת [ס] שתין פולסי דנורא.

שפה״נ—ד שפופרת הנוד.

שפה״ח שבת פרשת החדש.

שפ״ז שבת פרשת זכור. שטר פטורין זה.

שפ״ח שפתי חכמים [ס].

שפח״ק סימן במסרה לסדר הפורעניות בירמיה מ״ט י״ג לש׳מה לחרפ׳ה לח׳רב ולק׳ללה.
שפ״ט שפע טל [ס].
שפ״י שה פזורה ישראל. שומר פתאים י״י.
שפי׳ שפיר. שפירש
שפ״ל שפירשתי למעלה.
שפ״מ שפחת מלוג.
שפ״ן שפע נבואה. שמואל שרגא פייגענזאהן. (סופר דור רבניו ב׳ 37).
שפ״ע שפת עבר—ערבית.
שפ״פ שבת פרשת פרה.
שפ״ק שפת קדש.
שפ״ר שאול פנחס ראבינאוויץ. (מעתיק ספרי גרעטץ). שפע רב. שפת רומית—רוסית. שפתי רננות [ס].
שפר״ל שרש פורה ראש ולענה.
שפ״ש שבת פרשת שקלים.
ש״צ שבתי צבי. (המדיח הידוע). שטר צואה. שיבת ציון [ס]. שירי ציון [ס]. של צבור. של צדקה. שליח צבור. שליח ציון. שלמי צבור. שום צורך. שם צבאות. שמרהו צורו.—(כן היו כותבים הספרדים בהזכרת שם נכבד ואהוב תחת נ״י) שמש צדקה [ס]. שער צהוב. שערי צדק [ס]. שערי ציון [ס]. שופט צדק. שפתי צדק [ס]. שתי צפרים. מספר 390.
שצא״ל עיין יעא״ל.
שצה״מ שערי ציון הנדפס מהדש.
שצ״ו שמרהו צורו וגואלו.
שצ״י שר צבא ישראל.
שצ״ם חנכ״ל שבתאי צדק מאדים חמה נגה כוכב לבנה שבעת כוכבי הלכת.
ש״ק שבעה קרואים. שבת קדש. שיורי קרבן [ס]. שכונת קברות. של קדש. שלמה קלוגר. (גאון ומחבר מפורסם). שלשלת קבלה [ס]. שם קבוץ. שם קדשו. שמואל קיידנובר. (בעל ברכת הזבח). שמיטת קרקע. שמע קולנו. שנוי קונה. שינת קבע. שערי קבלה [ס]. שפיר קאמר.
שקה״ד שקודם הדבור. שקול הדעת.
שקה״ח שקיעת החמה.
שקה״ק שקל הקודש.
שקו״ט שקלא וטריא.
שקוצי״ת שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות.
שקור״מ שקצים ורמשים.
ש״ק זר״ף סימן כתובות נ״ג לשמות החכמים שנשאלו בענין מזונות. ש׳שת ריש לק׳יש ר׳ אלעז׳ר ר׳בא ר׳ פ׳פא. ולפי שיש שם סימן כפול. גם לסימני ההלכות. לכן כתוב על זה סימן דגברי.
שק״ז שם קבוץ זכר.
שק״ל שפיר קשיא ליה.
שקמה סימן לשפלה. (פסחים נ״ג) (ר״ל תכונת שפלה שיהיו שקמים גדלים בה)
שק״נ שם קבוץ נקבה.
שק״ע שקנה עבד.
שקעא״ה שקבל עליו את הדין.
מדבר ש׳ק׳ר׳ תרחק שחוק קלות ראש. (מורה באצבע לאזולאי אות ק״ט).
ש״ר שבע רצון. שיר רבה. של ראש. שלום רב. שלש רגלים. שם רע. שמואל ראזינפעלד. (סופר במכ״ע) שמות רבה. שמן רוקח [ס]. שמושא רבא [ס]. שנה ראשונה. שנוי רצון—רשות. שנת רעב. שערי רחמים [ס]. שפע רב. שפתי רננות [ס]. שרא רבא [ק]. (כנוי למטטרון). ששים רבוא. שתי רשויות.
שר״א שלום רב אקרא. שערי ר׳ אלפס [ס].
שראשי נמלא טל[1] (שיה״ש ה׳ ב׳) סימן במסרה לשלשים ותשע פעמים שבאה מלת „אותם״ בתורה מלאה.
שר העדלמי שמחה ראובן עדעלמאן. (בעל

[1]) המגיה למנחת שי דברים ל״א כתב „שראשי כונתו תיבת אותם מתחלת באלף והוא ראש לאותיות״—ואני אומר אם בעל הסימן היה לו איזו כונה יותר נראה שהכונה לתורה שהיא ראש לג׳ ספרים ת׳ נ׳ ך׳—עיין מקץ.

התירוש היה חותם כן)

שרה עלת בעננא דנשיא בקימא דארונא סימן במסרה לשש פעמים באהל בקמץ בכה"ק. איה שרה... הנה באהל. (בראשית י"ח ט') כל הבא... אשר באהל (במדבר י"ט י"ד) באהל בעמוד ענן. (דברים ל"א ט"ו). מנשים באהל תברך. (שופטים ה' כ"ד) ויעלו את ארון... אשר באהל. (מלכים א' ח' ד') ויעלו את הארון... אשר באהל. (דה"ב ה' ה') מפני ששני הפסוקים האחרונים מדברים בארון הוסיף בעל הסימן סלת כאילו היה כתוב ארון ברית ה', כי תרגום של ברית, קימא.

שרוג"ר שוטה רשע וגם רוח.

שר"ח שבת ראש חדש.

שר"י שם רשעים ירקב.

שר"ל שניתן רשות למשחית.

שרלא"ת שלום רב לאוהבי תורתך. (כנוי משפחה נכבדה).

שר"נ שפתי רננות [ס].

שרנ"ם שפ"ז סימן שבת קמ"ג לשמות החכמים המדברים בענין טלטול גרעינין של תמרים. ש'מואל ר'בה ר' הונ'א אמ'ימר ר' ש'שת ר' פ'פא ר' ז'כריה.

שר"ף ש'רגא פ'ייוויל דיקער'. (סופר במב"ע).

שרפים עומדים ממעל לו סימן בעטרת זקנים סי' תרע"ג שהשמש לנר חנוכה למעלה מן הנרות.

שררו"ל שרה רבקה רחל ולאה.

שרש"ח שבת ראשון של חנוכה.

שר"ת ש"ס רש"י תו"ס (ר' ישעיה ברלין קרא לשם אחד מספריו תקוני בלי שר"ת מטעם זה).

ש"ש שאילת שלום [ס]. שב שמעתתא [ס]. שבע שטות [ס]. שבולת שועל. שבועות שתים. שבועת שוא—שקר. שובע שמחות [ס]. שבת שבתון. שבת שובה—שירה—שניה. שום שכל [ס]. שור שנגח. שחיטת שור. שטיינשניידער. שמר שחרור. שים שלום. שכינה שורה. שכר שכיר. של שבת — שבועות—שחרית—שמע. שלחן שלמה. שלי שלי. שלום שלום. שלשה שאכלו. שם שדי. שם שכלי. (מקרה) שם של. שם שמו. (כלומר שמו העצמי לא הכנוי). שם שמואל[ס]. שם שמים. שמואל שטראשון. (בעל ההגהות). שמואל שולם. (מו"ל ס' היוחסין לראשונה). שמן ששון[ס]. שמנה שרצים. שמע שלמה [ס]. שומר שבת [ס]. שומר שכר. שנוי שם. שני שעירים. שני שרשים. שעור שופר—שחיטה. שערי שמים [ס]. שר שלום. שש שעות. שתה שכור. שתי שערות.

ששא"א שם של ארבע אותיות.

ששא"ב שלוחו של אדם כמותו.

ששא"ר שחיטה שאינה ראויה.

שש"ב שכינה שרויה ביניהם.

שש"ה שושנת העמקים [ס].

ששה"ר שור של הדיוט.

ששה"ק שור של הקדש.

ששו"ן שלמה בר שמשון (ל"ש ול"ר גם הפתרון אינו עולה יפה לפי האותיות).

שש"ז שם שכלי זכר.

שש"י שאלו שלום ירושלים [ס].

שש"ל שדרו של לולב. שור שחוט לפניך. שם שמים לבטלה. שומר שמסר לשומר. שער שברי לוחות (בס' מסרת המסרה) שעור של לולב.

ששלח"ג סימן בספר לוח הפעלים. לחמשת מוצאי האותיות ש'נים ש'פתים ל'שון ח'ך ג'רון.

ששל"צ עיין גגג.

שש"מ שבת של מי [ס]. שמחה של מצוה. שרביטו של מעלת [1]).

שש"נ שם שכלי נקבה.

שש"ס שבת של סוכות.

שש"ע שכינה שורה עליו.

שש ערי מקלט תהיינה לכם סימן שנתן

---

[1]) חלקת מחוקק דף ט"ו תאר לאשתו של אדם גדול ע"ד ל' חז"ל.

בעל ס׳ החנוך בהקדמתו לשש מצות שחיובן תמידי. לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע בכל ימיו. להאמין בה׳. שלא להאמין בזולתו. ליחדו. לאהבה אותו. ליראה אותו. שלא לתור אחור מחשבת הלב וראית העינים—והסימן הזה הוא רק על בלולתן כי שש הנה לא על פרטותן.

שש״פ שביעי של פסח. שבת של פסח.

שש״ק שירי שפת קדש [ס].

שש״ר שנה של רעב.

שש״ש שחרית של שבת. שינה של שחרית. שר של שכחה.

ששש״ח שבת שניה של חנוכה.

שש״ת שין של תפילין. שעור של תפילין.

ש״ת שאול תחתיה. שאלות תשובות. שבעים תמרים. שבת תשובה. שור תם. שין תיו. (דבור לגנאי מגילה כ״ט. מלשון והשופי שת). שירי תפארת [ס]. של תוקע. של תורה. שלמא תנינא. שלמי תודה. שם תאר. שמא תאמר. שמחת תורה. שומע תפלה. שמוש תהלים. שני תולעת. שני תנינא. שני תורים. שעור תקיעה. שערי תורה [ס]. שערי תשובה [ס]. שעת תפלה. שתי תנועות.

שת׳ שתתיה.

שת״א שתרגם אונקלוס.

שתא״ר שתקות אנוש רמה.

שת״ה שתדלני המדינה. שתי הלחם [ס].

שתה ודמך קם וערק סימן בס׳ אכלה ואכלה צד 173. לד׳ מקומות בתנ״ך שכתוב בלילה הוא בלי ה׳ הידיעה. ותשקינה את אביהן יין (בראשית י״ט ל״ג). וישכב עמה. (שם ל׳ ט״ז). ויקם בלילה הוא (שם ל״ב כ״ב). ודוד נס וימלט (ש״א י״ט י׳).

שתויי יין פסולין לעבודה סימן חולין ס״ב כי העוף הנקרא „שתיא חמרא״ אסור.

שתו״מ שדה תבה ומגדל.

שת״ז שם תאר זכר.

שת״ח שמש תלמידי חכמים.

שת״ט של תקופת טבת.

שתני[1] **בבור תחתיות** (תהלים פ״ח ז׳) סימן במסרה כ׳י שמו א׳תי בבור. (בראשית מ׳ ט״ו) היא מלרע. כי שית ושים ענינם אחד.

שת״י שתרגם יונתן—ירושלמי.

שתי שערות סימני גדלות—נערות. נדה מ״ג מ״ח ובכמה דוכתי בש״ס.

שתכ״ד שעור תוך כדי דבור. שתקן כל דבר.

שת״נ של תקופת ניסן. שם תאר נקבה. שתצא נפשו.

שתע״ד שערי תורה על דקדוק. שתעלה על דעתך.

שתע״ז שגגת תלמוד עולה זדון.

שת״ק של תקופת. שם תהא קבורתו.

שת״ת של תקופת תמוז—תשרי. שלשלת תביר תלישא גדולה. עיין ישראל.

ת.

ת׳ תולדות. תוספות. תורה. תחיה. תחנה. תחת. תיו (אות העשרים ושתים באלפא ביתא). מספר 400. תימא. תלמוד. תמה. תמורת. תענית. תפלה. תקון. תקופה. תקיעה. תרגום. תרומה. תשובה.

ת״א תהום ארעא. תולדות אדם [ס]. תולדות אהרן [ס]. תורה אור [ס]. תורת אמת [ס]. תמה אני. תמניא אפי (כן נקרא מזמור

---

[1] במסרה שלפנינו הגי׳ שמני. אבל בטבין תידות הגי׳ שתני כי שמני בבור לא נמצא במקרא.

קי"ט בתהלים מפני שיש בו שמנה א"ב. ובמסרה הוא נקרא א"ב רבתי). תניא אידך. תנוך אזן. תענית אסתר. תקנת אושא. תרגום אחר. תרגום אונקלוס. — ארמי, — אשכנזי. תירוץ אחר. תשובת אלפסי. מספר 401.

תא' תאמר. תאר.

תאב"ח תולדות אברהם בר חייא.

תא"ה תולדות אמונת הנוצרים.

תא' הח' תאר החיוב.

תאה"ש תאר השם. תאר השלילה.

תא"ו תולדות אדם וחוה. (כן נקרא ס' ר' ירוחם הפוסק המפורסם. אבל זה השם נשתקע. ולרוב הוא נקרא על שם מחברו).

תאו"נ תרגום אונקלוס.

תאוק"מ תענית אסתר וקריאת מגילה.

תא"ז תשובת אור זרוע.

תא"י תאריך ימיה. תבנית אות יוסף [ס]. תוצאות ארץ ישראל. תשובת אהל יוסף.

תא"ל תתן אמת ליעקב.

תא"מ תיבות אלו מוקפות—מיותרות. תהלים איוב משלי.

תאמ"ל תבן אתה מכנים לעפריים.

תאע"צ תאר עצמיי.

תא"צ תאמי צביה [ס]. תפארת צבי [ס].

תא"ר תקות אנוש רמה. תשובת אבקת רוכל.

תא"ש תולדות אנשי שם [ס]. תרגום אשכנזי.

ת"ב תלמוד בבלי. תנאו בטל. תנא בתרא. תעודה בישראל [ס]. תענית בכורים. תשוכתו בצדו. תשעה באב. מספר 402.

תב"א תשובות באנשי און [ס].

תב"ג תקע בשופר גדול.

תבגע"ה תניחהו בגן עדן העליון.

תב"ד תנאי בית דין. תרי בועי דסטיכי.

תבה"ב תענית שני חמישי ושני.

תב"ו תבנה ותכונן.

תבו"ב תחלתה באונס וסופה ברצון. תחלתו בפשיעה וסופו באונס.

תבו"ש תבואת שיר [ס].

תב"ט תקדמנו ברכת טוב.

תבט"ש סימן מנחות נ"א לפי גירסת הערוך. עיין תבש"ט.

תב"י תינוק בן יומו. תעודה בישראל [ס]. תשובת בית יהודה—יוסף—יעקב.

תב"כ תפיסא ביה כלל.

תבכבב"נ תפלה בלי כונה כגוף בלי נשמה.

תבמ"ב תורך ברשותך מאי בעי.

תבס"ל תעלא בעידניה סגיד ליה.

תבעוה נתר בחמין לטבול קמטין ע"ג גמל סימן נדה ס"ו על דיני רבא שם בעניני טבילה, אמנם הסימן אינו מדוקדק, חדא דקמטים צ"ל קודם לטבול. ועוד דגמל לא רבא אמר רק ר' שמואל בר ר' יצחק[1]). ובדל"צ מביא דבהלכות גדולות הגי' תבעו נתר וחמין למדה לטבול ע"ג בלים. ומלת למדה רומזת למאמר לעולם ילמד.

תב"פ תחלתו בפשיעה.

תב"צ תירוצו—תשובתו בצדו.

תב"ר תגוף באבן רגלך. תליא באשלי רברבי

תב"ש תבואת שור. תשובת באר שבע.

תבש"ט סימן מנחות נ"א, ת'דיר ב'אה חובה ש'בת ט'ומאה. (מרש"י נראה שהגי' תחט"ש. ועיין בערוך השלם ערך תבש"ט) תמידין בשמן טהור. (ב"ש ול"ר).

תב"ת תבה בתבה.

ת"ג תבואת גרן. תבת גמא [ס]. תלישא גדולה. תלמוד גדול. תנועה גדולה. תקיעה גדולה. תקיף גדול. תרומה גדולה. תרועה גדולה. תרי גווני. תשובה גנובה. מספר 403.

תג"א תלמיד גברא אחרינא (כן הביא הרע"ב פ"א דאבות משנה י"ג בשם י"מ על המאמר ודאשתמש בתגא חלף).

תג"ב תשובת גאוני בתראי.

תגו"פ תוספות גמרא ופוסקים.

תג"י תולדות גדולי ישראל.

תגמבפו"ם החת'י והג'רגשי והאמ'רי והכ'נעני

---

[1]) בלמנצח לדוד כתב כי מהסימן מוכח דגם בהך מימרא צריך לגרוס רבא.

והפ'ריזי והחו'י והיבוס'י. דברים ז' א'. עיין כתופנמס.
תגרי סימטא תפלין ומזוזות עיין אינו רואה.
ת"ד תנא דמלבא. תחלת דבריו. תוכן דבריו. תלמודא דידן. תמים דעים [ס]. תומר דבורה [ס]. תפלת דוד. תיקוני דיקנא [ק]. תיקוני דרכים. תוריתא דנהמא. תשלום דגש. תשלומין דראשון. מספר 404.
תד"א תהלים דפוס א'. תוך ד' אמות. תנא דבי אליהו [ס].
תד"ב תנא דבי.
תדב"א—ר תנא דבי אליהו.—רבה.
תד"ה תוספות דבור המתחיל.
תדמ"ל תנא דמסייע ליה.
תד"ע תפלין דמרי עלמא.
תד"ק תוכן דברי קדשו.
תד"ר תשלומין דראשון.
תדר"א תקופה דר' אדא.
תדר"י תנא דבי ר' ישמעאל.
תד"ש תחלת דברי שמואל [ס].
תדש"א תחלת דינו של אדם.
ת"ה תא הרצים [ס]. תאר השם. תבנית היכל [ס].—המשכן. תורת האדם [ס]. תורת הבית [ס]. תורת העולה [ס]. תחית המתים. תחת השם, תכן הדברים. תנן התם. תפארת הגרשוני [ס]. תפלת הדרך. תפלת השחר. תקון הנפש. תקופת השנה. תקנת השבים. תורף השטר. תרומת הדשן [ס]. תשמיש המטה. מספר 405.
תה"א תולדות האדם — הארץ [ס]. תורת האדם [ס]. תורת הבית הארוך [ס].
תה"ב תורת הבית [ס]. תחלת הבוקר. תקון הבדק [ס].
תה"ג תשובות הגאונים.
תה"ד תכן הדברים. תפלת הדרך. תרומת הדשן [ס].
תה"ה תאר האדם המעלה [ס].
תהה"א תורת הבית הארוך [ס].
תהו"פ תנא הוא ופליג.
תה"ז תאר הזמן [ס]. תורת הזבח [ס]. תחלת הזמן, תקוני הזבח [ס]. תקוני הזהר [ס].
תה"ח תחלת החדש.
תה"כ תהלת הכסילים [ב].
תה"ל תהלה לאל. תרומת הלשכה.
תהכרו לי (איוב י"ט ג') סימן במנחת ש"י. כי קדמאה (יהושע ט"ז י"ט) תנה לי. תנינא (שופטים א' ט"ו) הבה לי. ע"ז רומזות אותיות ת' ה'. ואותיות כ'ר'ו'ל'י' אפשר שרומזות על יתר השנוים כ' כלב שנזכר בשניה ולא בראשונה ר'ו' רבות ו', כי שם נאמר עלית וכאן עליות. ל על מלת לה, שישנה בשופטים ולא ביהושע. ור"א פאלאק המגיה פי' שם בענין אחר.
תה"מ תבנית המשכן. תחית המתים. תפלת המוסף—המנחה. תקנות המדינה—המזבח—המלך. תשובת המיגין.
תהמ"נ תפלת המנחה.
תהמ"ס תפלת המוספים.
תה"ע תורת העולה [ס]. תפלת הערב. תקון העולם.
תהע"מ תעל הטל על מלונם. עיין תשעה"מ.
תהע"ר תפלת הערב.
תה"פ תאר הפעל. תרגום הפרסי.
תה"צ תפלת הצבור.
תה"ק תורת הקנאות [ס]. תורתנו הקדושה. תנא היכא קאי. תפלת הקהל. (ז') תקנות הקהל. תשובת הלכות קטנות.
תה"ר תא הרצים. תקנת הרבים. תבונת הרבנים [ס].
תהר"י תלמידי הרב ר' יונה.
תה"ש תאר השם. תולדות השמים [ס]. תבונת השמים [ס]. תחלת השנה. תחת השם. תכלית השלמות — השנאה. תמיד השחר. תפלת השחר. תקות השני. תקנת השבים. תרגום השבעים—השמרוני. תורף השטר.
תהש"ז תאר השם זכר.
תהש"נ תאר השם נקבה.
ת"ו תאר זרדא. (בדיני טרפות). תבנה ותכונן. תושב ושכיר. תחלה וסוף. תם ומועד. תם ונשלם. תנור וכירים. מספר 406.

ת"ז תחלה ז' שעות. (תקופת ניסן לא תהול אלא בתחלת היום או הלילה. או בסוף שעה ז' ביום או בלילה).

תו' תוספות. תורה. תושב.

תו"א תאניה ואניה. תולדות אדם [ס]. תורה אור [ס]. תורת אמת [ס]. תולעת ולא איש[1].

תנאים ואמוראים.

תוא"ש תולדות אנשי שם [ס].

תו"ב תהו ובהו. תודה וברכה. תפלות ובקשות.

תוב"א תורה וגדולה במקום אחד.

תוב"ב—א"ס תבנה ותכונן במהרה בימינו— אמן סלה.

תובה"ל תם ונשלם ברוך השם לעולם.

תוב"י תורים ובני יונה.

תובי"ל תם ונשלם ברוך י"י לעולם.

תו"ג תורת גשין [ס]. תקופות וגימטריאות. תרפים וגלולים.

תוגב"א תורה וגדולה במקום אחד.

תוגפ"ל תקופות וגמטריאות פרפראות לחכמה.

תו"ד תוך דבריו. תירוש ודגן.

תוד"ה תוספות דבור המתחיל.

תוה"א תורת האדם [ס]. תורת הבית הארוך [ס].

תוה"ב תורת הבית [ס].

תוהה"א תורת הבית הארוך [ס].

תוה"ז תורת הזבח [ס].

תוה"מ תנא והדר מפרש.

תוה"ע תורת העולה [ס].

תוה"פ תואר הפעל.

תוה"ק תורת הקנאות [ס]. תורתנו הקדושה.

תוהר"י תוספות הרב ר' יונה.

תוה"ש תואר השם. תולדות השמים [ס].

תו"ז תורת זבח [ס].

תו"ח תוספות חדשים [ס]. תוצאות חיים [ס]. תורת חטאת [ס]. תורת חיים [ס]. תורת חכם [ס]. תורת חסד [ס]. תף וחליל.

תוח"י תולדות חכמי ישראל [ס].

תו"ט תוספות טוך.

תו"י תוספות ישנים. תורה ויראה. תם וישר [ס]. תולעת יעקב [ס]. תירוש ויצהר.

תוי"ט תוספות יום טוב.

תוי"כ תוספות יום כפורים.

תוי"צ תירוש ויצהר.

תוי"ר תורה ויראה.

תו"כ תורת כהנים [ס]. תנור וכירים. תף וכנור.

תו"ל תוציא לאור.

תולה"ש תולדות השמים [ס].

תולמ"ה תעשה ולא מן העשוי.

תול"ע תורת לשון עברית.

תול'ע ו'פ'ו'ה' ויוב ושמר'ן (בראשית מ"ו י"ג). הר"י והר"א כתבו סימן לתולעים מן הפולים כשיצאו לחוץ כלומר בשפרשו והורו אסורין. זה הפסוק. כלומר תולע כשעשה פה וישוב השמרו מלאכלו. ויוב שכתוב במקרא זה הוא ישוב שבסדר פנחס—כלבו.

תולע"י תולעת יעקב [ס].

תו"מ תואר משה [ס]. תוכחת מוסר [ס]. תורה ומצות. תורת משה [ס]. תוריע ומצורע. תיכף ומיד. תם ומועד. תמיד ומדות. תמידין ומוספין. תנא והדר מפרש. תף ומחול. תפארת ומלכות [ק]. תפילין ומזוזה. תרומה ומעשר.

תומ"ט תורה ומעשים טובים

תומ"י תיכף ומיד. תומך יד. תומכי ישראל.

תומ"ם תמידין ומוספין.

תומ"ע תרומה ומעשר.

תומ"צ תורה ומצות.

תום' תוספות.

תו"ע תורה ועבודה. תורת עדות. תפת וערן.

תורא אשתבע ונפל אריה ארכר[2]) ונחך סימן במסרה לשש פעמים ולא ישוב בכה"ק. שורך טבות... ולא ישוב (דברים כ"ח ל"א) כי נשבעתי... ולא ישוב (ישעיה מ"ה

---

[1]) כן היה ר"ת בעל התוספות חותם מפני ענוה ע"ש הכתוב תולעת יעקב.

[2]) במסרה דברים הגי' אריה בשרא. רומזות למלת כי בשר. אבל מלת אדכר יותר נכונה שיש לזה איזה ענין.

כ"ג). היפלו... ולא ישוב (ירמיה ח' ד') ליש... ולא ישוב (משלי ל' ל'). ויזכור כי בשר... ולא ישוב (תהלים ע"ח ל"ט). ישחק לפחד ולא ישוב (איוב ל"ט כ"ב).

תורע"א תוספות ר' עקיבא איגר.

תור"פ תוספות רבינו פרץ.

תורתא דאחתי סימן במסרה לשני פעמים טלת נעשה בסגול בהמ"ג. תורי זהב נעשה לך (שיה"ש א' י"א). מה נעשה לאחותנו (שם ח' ג'). כי כל השאר בחמ"ג הם בקמץ. מבנין נפעל.

תו"ש תוך שלשים. תוך שנתו. תולדות שמים. תוספות שנץ. תוספות שבת [ס]. תורת שלמים [ס]. תושב ושכיר. תנא ושייר.

תוש' תושב.

תושא"ת תדיר ושאינו תדיר.

תושב"ב תורה שבכתב.

תושבע"פ תורה שבעל פה.

תושלב"ע תם ונשלם שבח לאל בורא עולם.

תו"ת תוספות ותשובות. תיר ולא תיר. תרי ותרי.

ת"ז תוך זמנו. תפוחי זהב [ס]. תקוני זבח[ס]. תקוני זהר. תרי זמני. מספר 407.

תז"א תמה זכות אבות. תשובת זקן אהרן—זרע אברהם.

תז"ח תקוני זהר חדש.

תז"מ תזריע מצורע.

ת"ח תא חזי. תוספות חדשים. הוצאות חיים [ס]. תורת חטאת [ס]. תורת חיים [ס]. תורת חכם [ס]. תורת חסד [ס]. תהלת חכמה [ס]. תחנות חדשות. תני חדא. תלמיד חכם. תעלומות הכמה [ס]. תענית חלום—חסידים. תערובות חמץ. תפלת חובה. תקלין חדתין [ס]. תקון חצות. תקונים חדשים. תקנת חכמים. תשואות חן [ס]. מספר 408.

תח' תחלה. תחנון.

תחב"ס תהלתן בסופן.

תח"ה תחית המתים. תקון חבוט הקבר.

תחה"מ תחית המתים. תפלת חול המועד.

תח"ז תחת זה.

תה"ח תשואות הן חן.

תח"י תולדות חכמי ישראל. תחת יד. תשובת חות יאיר.

תחי' תחיה.

תחיה"מ תחית המתים.

תח"ל תקון חצות לילה.

תח"מ תורת חיים מהר"ל (כן רשום בלוח הר"ת (בס' ערכי הכנוים ול"י לע"ע איזה הוא).

תחמ"ט תורה הופה מעשים טובים.

תח"נ תורה חתומה ניתנה. תפארת חסד נצח [ק]. ג' ספירות זו ע"ג זו בקו ימין.

תחצ"ל תקון חצות צריך למיסב (ד' בשם יעב"ץ ולי"פ ואולי ט"ס הוא וצ"ל למיתב כלומר לשבת על הארץ).

תח"ש תחום שבת.

תחשמע"כ תלמיד חכם שמחל על כבודו.

תט"ה תורת טעמי המקרא.

ת"י תאריך ימיה. תולדות יעקב [ס]. תולדות יצחק [ס]. תולדות ישו [ס]. תוספת ירושלים [ס]. תוספות ישנים. תורת יוסף [ס]. תחת יד. תלמוד ירושלמי. תולעת יעקב [ס]. תומת ישרים [ס]. תמים יהדו [ס]. תענית יחיד. תפארת יעקב [ס]. תפארת ירושלים [ס]. תפארת ישראל [ס] תפלת ישרים [ס]. תפיסת יד. תקונים ישנים. תרגום יונתן. תרגום ירושלמי מספר 410.

תי' תחיה. תיקון. תירוץ.

תי"א תפיסת יד אמת (ד' ול"ר ואולי צ"ל אחת) תפיסת ידי אדם.

תיא"צ תענית יאהר צייט.

תיב"ח תוך שנים עשר חדש.

תיב"ע תרגום יונתן בן עוזיאל.

תיובת"א תשבי יבא ויגיד בפיו תירוץ אמת (ב"ש). וכן מובא בשם ס' ישן יוסף דעת. ואין זה רק פטומי מילי דבדיחותא, כי המלה איננה ר"ת ופתרונה תשובה. ועיין תיקו.

תיו"ט תוספות יום טוב.

תי"ח תפלת שמונה עשרה.

תיכ״ק תקון יום כפור קטן.

תינוק עיין בית.

תינוק יונק משדי אמו סימן ברכות ג׳ למשמרה שלישית בלילה.

תיס״ב תולדות יצחק ס׳ בראשית (הוא ס׳ תולדות יצחק בן אברהם, להבדילו מספר תולדות יצחק קארו).

תיפ״ל תיפוק ליה.

תיק״ו תשבי יתרץ קושיות ואבעיות (ב״ש וכן מובא בשם ס׳ ישן יוסף דעת, גם השל״ה בחלק תושבע״פ מביא זה בשם וי״א. והיא רק הלצה לבדיחותא כי המלה איננה ר״ת רק היא כמו תיקום כלומר השאלה תעמוד במקומה בלי פתרון, ועיין תיובתא. והשל״ה שם בשם הערוך פי׳ כי הוא מלשון תיק כי כמו שהתיק שבו הספר אינו נודע מה שבתוכו כן פשיטות האבעיא אינה נודעת).

תי״ר תיפח רוחו. תרגום ירושלמי.

תירו״ש תהי ראש. תהי רש (יומא ע״ו ר׳ כהנא רמי כתיב תירש וקרינן תירוש זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש).

תי״ש תריסר ירחי שתא.

תיש״ל תיקוני שלמה [ס].

תי״ת תורת י״י תמימה. תמת ישרים תנחם.

ת״כ תוספת כתובה. תורת כהנים. תנאי כפול. תניא כותיה. תקיעת כף. תקפו כהן [ס]. תשלומי כפל. מספר 420. תשש כחו.

תכ״א תכנת כל אלה. מספר 421.

תכ״ד תוך כדי דבור. תקן כל דבר (ב״ש ול״ר) מספר 424.

תכ״ה—ש תחת כנפי השכינה. תכונת השמים [ס]. תפלת כל השנה.

תכין ברכות ל״א המתפלל צריך שיכון את לבו לשמים. אבא שאול אומר סימן לדבר תכין לבם תקשיב אזניך.

תכב״ר תנאי כתובה ככתובי דמי.

תכמ״ץ שם קדוש. מגדל עז ליעב״ץ והוא בא״ת ב״ש אליה.

תכן היום סימן שנתן בעל צהר התיבה לשבע

אותיות המשמשות בין בתוך המלה ובין בסופה.

תכ״ע תשובת כהונת עולם.

תכ״ד תוך בלי ראשון.

תכ״ש תוך כלי שני.

תכ״ת תשבו כעין תדורו.

ת״ל תאוה לעינים [ס]. תדע לך. תהלה לאל. תודות לאל. תוך שלשים. תהיה לנצח. תימא לי (ד׳ ול״ר). תיפוק ליה. תיתי לי. תלמוד לומר. תמצי לומר. תפלה למשה [ס]. תקנה לדורות. תרי לישני [ס]. תרצה לדעת—לחשוב. מספר 430.

תל׳ תלמודא.

תל״ד תהלה לדוד.

תל״א תלמוד לשון ארמית. תפוס לשון אחרון.

תלד״ר תנינא להא דתנו רבנן.

תל״ה תורת לשון הקדש.

תלה״ר תקון ליל הושענא רבא.

תלו״ל תחלתו להחמיר וסופו להקל.

תלות״ל תהא לוטא ולא תהא לייטא.

תל״ח תהלה—תפלה לאל חיי. תהלה לכל חסידיו. תרצה לחשוב.

תל״ט תיכף לחפיפה טבילה. תורתי לטיבותא.

תל״י תהלה לי״י. תלמוד לשון יון.

תלי״ת תהלה לאל יתברך. תשלה לנו יום תשועה (ב״ש ול״ר).

תל״ל תרתי למה לי.

תלל״ע תקנתא לתקנתא לא עבדינן.

תל״מ תפארת למשה [ס]. תפלה למשה [ס]. תרתי למעליותא.

תלמ״ה תפארת לו מן האדם.

תל״ע תורת לשון עברית [ס]. תלמוד לשון עברי [ס]. תרתי לא עבדי.

תלע״ג תפלה לעצירת גשמים.

תל״ר תלמוד לשון רוסיא. תלמיד לפני רבו. תפוס לשון ראשון. תרתי לריעותא. תשובת לחם רב.

תל״ש תקון ליל שבועות [ס]. תקון ליל שבת.

תל״ת תבא לפניך תפלתנו. תיכף לגאולה תפלה. תעניתא לתעניתא. תקנתא לתקנתא.

תלתא תלמיד ותלתא בע"ח סמרטוט שומע ומטעים סימן שבועות ל"א ופתרונו הוא כך: שלשה דינים בתלמיד. ושלשה דינים בבע"ח. ואח"כ תכן הענינים של עוד שלשה דינים—בל"ל מכנים כונה להסימן בדרך רחוקה.

ת"מ תביעת ממון. תבורך מנשים. תוכחת מגולה [ס]. תוכחת מוסר. תורת משה [ס]. תחת ממשלת. תפלת מוסף—מנחה—מעריב. תרומת מעשר. תשובת מבי"ט. תשמישי מצוה. מספר 440.

תמ"א תהיה מולדת אצילי (ב"ש ול"ר). (מצאתי אח"כ זה הר"ת בשו"ת תורת אמת. ונ"ל כי פתרונו תבורך מנשי אהל, ועיין מב"ת מנב"ת, תמ"ב. אח"כ מצאתי בס' ברכת אברהם שגם ל"ש פתר כן). תורת משה אמת. תשובת מטה אשר.

תמ"ב תבורך מנשים באהל.

תמב"ז תורה מונחת בקרן זוית.

תמב"י תולדות מנשה בן ישראל.

תמב"מ תורה מפוארה בכלי מכוער.

תמבע"א תהי מנוחתו בעדן אלהים.

תמ"ג תשובת מגן גבורים.

תמג"ת תענית מגלת תענית (ר' בשם יעב"ץ).

תמ"ה תפלות מכל השנה. תקון מדות הנפש.

תמ"ד תאומים מאונים דלי.

תמו"ת תפלין מזוזה ותורה (ב"ש).

ת'מ'ה' תשעה אלפים. מאה. חמשים. סימן בשטמ"ק מנחות ק"ו לדברי רבי, באומר פירשתי ואיני יודע כמה פירשתי.

תמ"כ תהי מיתתו כפרתו. תהי מנוחתו כבוד.

תמכעוכ"י תהי מיתתו כפרה עליו ועל כל ישראל.

תמכפו"ם החת'י והאמ'רי הכ'נעני והפ'ריזי החו'י והיבוס'י. סימן במסרה לסדר האומות בדברים ב' י"ג. יהושע ט' א'. שם י"ב ח'. עיין בתופגמ"ס.

תמבש"א תורה מתשת כחה של אדם.

תמ"ל תמצא לומר. תנא מסייע ליה.

תמל"ת תפסת מרובה לא תפסת.

תמ"מ תשובת מגיד מראשית—משאת משה.

תממ"נ תורה מגילה מגילה ניתנה.

תמ"נ תוציא מצרה נפשי (אחר החתימת השם לתפלה. אוצח"ם ש"א XVII) תמיד נשחט (פ"ה דפסחים).

תמ"ע תורת משה עבדי. תפלת מעריב. תרומת מעשר.

תמע"ב תמיד מעשה בראשית.

תמפו"ם החת'י והאמ'רי והפ'ריזי והחו'י והיבוס'י. עיין בתופגמ"ס.

תמ"צ תענית מיתת צדיקים.

תמ"ק תורא מדישיה קאכיל.

תמ"ש זה הר"ת נמצא הרבה בשני פרקים הראשונים של מסכת ב"ב ברש"י, והעולם רגילין לפותרו תלמיד שלו (ור"י רייפמאן בהמגיד שנה חמישית צד 62 פותרו תוספות מרבינו שמואל). תפלת מוצאי שבת. תקון מוצאי שבת. תשובת מגן שאול.

תמ"ת תרי מגו תלתא.

תמת"ע תורה מה תהא עליה.

ת"נ תכת נח. תהי נפשו. תולדות נח [ס]. תורת נביאים [ס]. תכשיטי נשים. תמיד נשחט (פ"ה דפסחים). תנוה נפשו. תניא נמי. תענוג נפש. תענית נדחה. תפה נפשן. תפלת נעילה. תקף נאמנות. תשובה נצחת. מספר 450.

תנ' תנינא [מ].

תנ"א[1] תנוח נפשו אמן.

תנא תוספאה עיין ספרא בצירא.

תנב"כ תשובת נחפה בכסף.

---

[1]) בן תותם הרב הראשון בשתי תעודות הישנות הנדפסות בס' ברכת אברהם לר"א ברלינר. צד 6—335—אחר הזכרת שם אביו, והח' זאלצפעלד אומר שהוא שם עיר, ודחה את ההשערה שהוא ר"ת.—ולי נראה להפך. ויגיד עליו רעו חתימת הרב השני „שלי"ו" עיין שם, ועיין „לורכא"

תנבע"א תגוה נפשו בגן עדן אמן.
תנדב"א תנא דבי אליהו [ס].
תנ"ה תניא נמי הכי.
תנה"י—מ תפארת נצח הוד יסוד—מלכות[ק].
תנו"ב תנור וכירים.
תנולטל"ה תהא נפשו ומנוחתו לחיים טובים[1] לעולם הבא (ל"ש).
תנורא קרירא יומא כ"ט נתנו זה לסימן כ אשתא דסיתוא קשיא מדקייטא.
תנורא שגירא יומא שם נתנו זה לסימן כי שלהי דקייטא קשיא מדקייטא.
תני ר' שמואל ב"ר יהודה סימן בבורות ל"ז דהוא אמר מתניתא אמר ליה, ופירש"י דאשכחן מקומות הרבה בש"ס דאיירי ר' שמואל ב"ר יהודה בלשון מתניתין ע"ז כ"ה.
תנ"כ תורה נביאים כתובים. תניא כותיה.
תנכ"ה תנ"ך השבעים.
תנ"ל תשובת נחלה ליהושע.
תנ"נ תהלת נפילה ניסה.
תנ"ע תפלת נעילה.
תנע"פ תמות נפשי עם פלשתים.
תנצב"ה תהי נפשו צרורה בצרור החיים.
ת"ם תקון סופרים. תרגום סורי. מספר 460.
תס"ח תשובת סם חיים. מספר 468.
תסל"ר תנא סיפא לגלויי רישא.
ת'ס'מ'ך' החת'י והיבוס'י והאמ'רי והכ'נעני (במדבר י"ג כ"ט) עיין בתופגמס.
ת"ע ת' עלמין [ק]. תורת עדות. תורת עולה. תל עולם. תמרות עשן. תני עלה. תניהו ענין. תענוג עליון. תפח עצמותיו. תפלת עלינו. תפלת ערבית. תפתה ערוך [ס]. תקון סוחרים [ס]. תקון עטור (הסופרים). תקון עולם [ס]. תקון ערבית [ס]. תקנת עבור—עגונות—עזרא. תרגום השבעים. תרי עשר. תשועת עולמים. מספר 470.
תעא"ו שם יוצא מפסוק תפול עליהם אימתה ופחד.
תע"ב תבא עליו ברכה. תענית בכורים. תשובת עדות ביוסף. מספר 472.
תעברון רחיקין אריכין סימן במסרה לשלש פעמים במדה בדגש בכה"ק לא תעשו... במדה (ויקרא י"ט ל"ה). אך רחוק... במדה (יהושע ג' ד'). הארך אמות במדה (דה"ב ג' ג').
תעב"ט תבא עליו ברכת טוב.
תעב"י תעודה בישראל [ס].
תע"ד תפלת עוברי דרכים.
תעה"פ תענוג הפשוט. תענית ערב הפסח.
תעו"ב תתעב עמון ובשן (ב"ש).
תע"ח תעלומות חכמה [ס]. מספר 478.
תע"ל תפלת עלינו לשבת.
תעליא צחן סימן במסרה לשתי פעמים בחרבות בכה"ק. ולא צמאו בחרבות (ישעיה מ"ח כ"א). כשעלים בחרבות (יחזקאל י"ג ד').
ת'ע'נ'י'ת' אמרו הקדמונים תענית אותיות תת עני זה שארז"ל אגרא דתעניתא צדקתא של"ה.
תענית צבור עיין אינו רואה.
תע"ע תמה על עצמך.
תע"צ תענית צבור—צדיקים.
תעש"ח תפלת ערבית של חול.
תעש"ש תפלת ערבית של שבת.
ת"פ ארבע מאה פרסה. מספר 480.
תפא"י תפארה יעקב [ס]. תפארת ירושלים [ס]. תפארת ישראל [ס].
תפרא"י ארבע מאות פרסה דארץ ישראל.
תפה"א תשובת פרי הארץ.
תפה"ד תפלת הדרך.
תפהמ"נ תפלת המנחה.
תפה"ש תפלת השחר.
תפיק בידא[2]) **למדברא** סימן במסרה לג"פ

---

[1]) כיון שמסיים לעולם הבא נראה שבנפטר מדבר לא יאות א"כ הלשון לחיים טובים אף בכונה לחיי הנפש, חיים נצחיים אין רגילים להשתמש בלשון זה ויותר טוב לפתור „לזכרון טוב".
[2]) מלת „בידא" שבסימן קשה בעיני, שאם תרמוז אל מלת „ויד" הלא היא המלה

ויד בכה"ק. ויד תהיה לך... ויצאת (דברים כ"ג י"ג). אשר במדבר ויד אל תשלחו: (בראשית ל"ז כ"ב). ויד ברא בראש דרך (יחזקאל כ"א כ"ד).

תפ"י תפארת יעקב—ירושלים — ישראל [ס]. תפלת ישראל—ישרים.

תפילין שבת ס"ו סימן לבן שיש לו געגועין על אביו שקושר לו רצועה בשמאלו.

תפל"מ תפארת למשה [ס]. תפלה למשה [ס].

תפ"מ תשובת פני משה.

תפ"ע תפלת עלינו. תפלת ערבית.

תפעת"פ ד' מאה פרסה על ד' מאה פרסה

תפ"צ תפארת צבי [ס].

תפ"ש תפלת שבת—שחרית.

תפש לגברא דשבא שביא צדקיהו חמא וערק דפשט ידא באתתא הכמתא ושקרת במיכאל סימן במסרה לי"ג פעמים ימלט בכה"ק, תפשו... איש אל ימלט. (מ"א י"ח מ') האיש אשר ימלט. (מ"ב י' כ"ד). ואם שבי צדיק ימלט (ישעיה מ"ט כ"ד). גם שבי.. ימלט (שם כ"ה). וצדקיהו... לא ימלט. (ירמיה ל"ב ד'). ראיתי... ולא ימלט. (עמוס ט' א') אל ינום הקל ואל ימלט (ירמיה מ"ו ו'). והיה כל אשר יקרא בשם ה' ימלט. (יואל ג' ה'). והנה נתן ידו... לא ימלט. (יחזקאל י"ז י"ח). את האשה... ימלט. (קהלת ז' כ"ו). והולך בחכמה הוא ימלט. (משלי כ"ח כ"ו). עד שקרים... לא ימלט (שם י"ט ה'). יעמוד מיכאל... ימלט עמך. (דניאל י"ב א'). מלת דפשט שבהסימן לא אדע איך היא רומזת אל אחד מהפסוקים, ואולי דצ"ל דפלט והכונה אל מלת פלטה שביואל ג'.

ת"צ תאמי צביה [ס]. תענית צבור—צדיקים. תפארת צבי [ס]. מספר 490.

תצל"מ תורה צוה לנו משה.

תצ"מ תפלין ציצית מזוזה.

תצפ"ץ כנוי לשם אהיה בא"ת ב"ש. עיין חזקוני שמות על פסוק אהיה אשר אהיה.

ת"ק תבואת קטנות. (ב"ש ול"י מה הוא. אולי צ"ל קטניות וגם זה ל"ר). תלישא קטנה. תנאו קיים. תנא קמא. תנועה קטנה. תנועה קלה. תפלה קצרה. תקנה קבועה — קדומה. תקנות קהלה. תקנת קריאה. תקיעה קטנה. (מ"ה ול"ר אולי ט"ס וצ"ל תנועה). תשובת קדש [ס]. (ב"ש). מספר 500.

תקב"ל תשובת קול בן לוי.

תקדר"א תקופה דר' אדא.

תק"ה תקון העולם. תקנת השבים — השוק מספר 505.

תקה"ע תקון העולם. תקנת העיר—העניים.

תקה"ש תקנת השבים—השוק.

תקוגפ"ל תקופות וגמטריאות פרפראות לחכמה.

תקו"מ תקופות ומולדות.

תקו"ש תקוני שבת. תקוני שטרות.

תק"ח—זל תקון חצות. תקנת חכמים—זכרונם לברכה.

תק"ט תקנה טובה. תקופת טבת. מספר 509.

תק"י סימן ברי"ף פרק כל הבשר. תמרא קמחא ירקא. מספר 510.

תק"כ תקיעת כף. מספר 520.

תק"ל תנאי קודם למעשה. תנועה קלה. מספר 530.

תק"נ תקופת ניסן. מספר 550.

תק"ס תנא קמא סבר. תקון סופרים. מספר 560.

תק"ע תקנת עבור—ענונות—עזרא. מספר 570.

תקפו דמלכא חבלו ובנה ואייתב סנבלט

המסומנה שנמצאה בהשלשה מקומות. גם אין קשר להסימן.—ונ"ל כי צ"ל בדרכא ורומזת אל מלת דרך ויש אפוא קשר עניני להסימן. תצא בדרך אל המדבר. עיין „סכה" „שורא".

נפק למדבחאי[1] סימן במסרה לשמנה פעמים בכה"ק חומת נסבין ו' קדמאה.— ויבן... חומת דלתים ובריח (דה"ב ח' ה'). היטיבה... חומת ירושלים. (תהלים נ"א כ'). חומת ירושלים נתצו. (ירמיה ל"ט ח'). (מ"ב כ"ה י'). עיר עז... חומת וחל. (ישעיה כ"ו א'). זנח י"י מזבחו... חומת ארמנותיה. (איכה ב' ז'). ושחתו חומת צור. (יחזקאל כ"ו ד') ואצאה... בחומת ירושלים. (נחמיה ב' י"ג).

תק"ר תקנת ראשונים.

תקר"א תקופת רב אדא.

תק"ש תקון שטרות. תקון קריאת שמע. תקוני שבת [ס]. תקיעת שופר. תקופת שמואל.

תק"ת תקופת תמוז—תשרי.

ת"ר תהם רבה. תנו רבנן. תועי רוח. תועפת ראם [ס]. תפח רוחו. תפלת רב—רבים—רבנן. תרגום רומי—רוסי. תשובת רשב"א. מספר 600.

תר"א תוכו רצוף אהבה [ס]. תקופת ר' אדא. מספר 601.

תרב"א תשובת ר' ברוך אנגיל.

תר"ג תקנות רבינו גרשום. מספר 603.

תרדל"מ תרי רעין דלא מתפרשין [ק].

תר"ו תפח רוחו ונשמתו. מספר 606.

תרו"ג תרומת גרן.

תרומ"ע תרומה ומעשר.

תרו"ק תרומה וקדשים.

תר"ח תפלת ראש חדש.

תר"י תלמידי ר' יונה. תרגום יונתן—ירושלמי—ר' יוסף. מספר 610.

תרי"ג כל מצות שבתורה עשין ולאוין יחד. מספרם 613.

תר"ל תוספות ראשון לציון. תרתי לריעותא. מספר 630.

תרלנ"ח תשובת ר' לוי בן חביב.

תרמ"מ תשובת ר' משה מינץ.

תרמ"ע תרומת מעשר.

תרס"ה תשובת ר' סעדיה הגאון. מספר 665.

תר"ע תרי עשר. מספר 670.

תר"ת תקיעה תרועה תקיעה.

ת"ש תא שמע. תבואת שור [ס]. תוך שלשים. תולדות שמשון [ס]. תוספת שבת [ס]. תורת שלמים. תחום שבת. תחת שם. תכנת שבת [ת]. תולעת שני [ס]. תמול שלשום. תמורת שלמים. תנינן שם. תענית שעות. תפארת שמואל [ס]. תפלת שבת—שוא—שחרית. תקון שובבים. תקון שטרות. תקון שלמה [ס]. תקוני שבת [ס]. תקיעת שופר. תקופת שמואל. תרגום שומרוני. תרגום שני. תרמינך שעתך. תשובה שלמה. מספר 700.

תש"א תשובת שער אפרים. מספר 701.

תש"ב תשבר במהרה. כשמזכירים מלכות הרשעה. מספר 702.

תשבה"ע תמיד של בין הערבים.

תשבו"א ר"ת הזה אחר החתימת השם כתוב בכרם חמד ג'. 172. וא"י לע"ע פירושו.

תשב"י תשובת בית יהודה—בית יוסף—בית יעקב.

תשב"כ תורה שבכתב.

תשבע"פ תורה שבעל פה.

תשב"ץ תשובת שמואל בן צדוק (הוא תשב"ץ הקטן ומחברו הוא תלמיד מהר"ם ב"ב—

[1]) מלת דמלבא לבאורה אין לה כל תפקיד. ולפי שלשני הפסוקים במלכים וירמיה אין רמז במלות הסימן, כי לומר שהמלה חבלו תרמוז למלת נתצו שבשני אלה הפסוקים לא יתכן, שהרי היא רומזת למלת ושחתו, לכן נ"ל שהמאמר תקפו דמלבא חבלו מלבד הוראתן הפרטית של המלה הראשונה למלת עז, ושל השלישית למלת ושחתו, ירמוז בצירופו הכללי לענינו של שני הפסוקים במלכים וירמיה. השונאים השחיתו תקפו וגבורתו של ממ"ה בזה ששרפו את בית ה' ובית המלך ונתצו החומות ומלת סנבלט היא הוספה למלת נפק, זו על מלת ואצאה, וזו על תוכן הענין שם בנחמיה שבא בסבת סנבלט.

קזה"ד—ויש אומרים שש. הוא שמעון בן צדוק. ובעל שם הגדולים כ' כי הוא שמשון בר צדוק)—תשובת שמעון בן צמח. (דוראן. והוא התשב"ץ הגדול).

תשב"ר תינוקת של בית רבן.

לשון רבה ת'ש'ב'ר' ג'ר'ם' דורשי רשומות נתנו סימן למאהו"ל. ת'ינוקות ש'ל ב'ית ר'בן ג'וזרות ר'עות מ'בטלין. של"ה מס' שבועות.

תשדו"ה תשלומי ארבעה וחמשה.

תש"ה תשובת הגאונים. תשלום הדגש. תשמיש המטה. מספר 705.

תשה"ג תשובת הגאונים.

תשה"ד תשלום הדגש.

תשה"מ תשמיש המטה.

תשהע"מ תעל שכבת הטל על מלונו—(בלקוטי קדמוניות. מטתו) כן כותבים הספרדים לפעמים בהזכירם שם נפטר תחת. ז"ל. מ"ב. תמ"כ—וגם הקראים (עיין בגנזי ישראל בפ"ב ח"א 15. ובהצופה להמגיד ש"י צד 286,—ועיין ערך תהע"מ)

תש"ו תחל שנה וברכותיה. תכלה שנה וקללותיה. מספר 706.

תשו' תשובה.

תשוב"ה תענית שק ואפר בכיה הספד. ד' ו'.

תשומע"ט תשובה ומעשים טובים.

תשו"ע תשובה עילאה.

תשו"ת תשובה תתאה.

תש"ח תשואת חן [ס].

תש"י תפילין של יד. תשובת שב יעקב מספר 710.

תשיכ"ע תשועת י"י כהרף עין.

תש"ל תקוני שלמה לוריא. (ד' ול"ר). מספר 730.

תש"מ תנאי שקלת מעלמא. תקון שלש משמרות.

תשמ"ג תשובת מגן גבורים.

תשמ"ש תשובת מגן שאול.

תש"ע תפלה של ערבית. תפלת שמנה עשרה. תנורו של עכנאי. מספר 770.

תש"ק תוב שאילו קמיה. (בתשובת הגאונים).

תש"ר תפלין של ראש. תקיעה שברים תרועה.

תשר"ק אותיות אלפא ביתא בסדר הפוך למפרע.

תשר"ת תקיעה שברים תרועה תקיעה.

תש"ש תמיד של שחר. תקון שמירת שבת. תשובה שלמה.

תש"ת תקיעה שברים תקיעה. תרגום של תורה

ת"ת תהלי תהלים. ז'. תלמוד תורה. תלמיד תורה. (ד'). תלמיד תלמידך. תנא תונא. תפארת [ק]. תקון תורה. תקוני תשובה. תרי תמיהי. תרומה תצוה. מספר 800.

תְּתָאו (במדבר ל"ד ז' ח') סימן במנחת שי, כי קדמאה (שיר השירים ד' ה') תאומי צביה תנינא (שם ז' ד') תאמי, כמו הבא ת' שואית קודמת לת' קמוצה.

תת"ב תענית תשעה באב. מספר 802.

תתבדל"ת תלי תניא בדלא תניא.

תתבקמ"ש תלמוד תורה בקרית מאה שערים.

תתויהכ"מ תשובה תולה ויום הכפורים מכפר.

תתו"צ תשובה תפלה וצדקה.

תתו"ש תלמוד תורה ושאילת שלום (ד' בשם יעב"ץ)

תת"י תלמוד תורת ישראל.

תתכ"כ תלמוד תורה כנגד כולם.

תתלבע"א תהלה תנתן לאל בורא עולמים אמן.

תתעד"א תלמוד תורה עם דרך ארץ.

תתק"ל תכון תפלתי קטרת לפניך.

תתר"ך שו"ת שאלות ותשובות מהר"ם ב"ר ברוך. דפוס פראג שס"ת נקראת כן. מפני שיש בהן אלף ועשרים סימנים, להבדילם משו"ת הנ"ל דפוס קרימונה שי"ו שאין בהם רק שט"ו סימנים. ונקראות שו"ת מהר"ם הקצרות.

תתר"ף חכמי התקופות והמולדות מחלקים השעה לאלף ושמנים חלקים.

תתש"ה תלי תלין של הלכות.

תתשכ"כ תלמוד תורה שקול כנגד כולם.

תת"ת תקיעה תרועה תקיעה (ז' ול"ר).

תקוני טעיות.

צד	שורה	תחת	צריך להיות
$1/_1$	12	אתו איש	אותו איש
$2/_1$	14	ג"פ אלהי	(ג"פ). אלהי
$4/_2$	24	אבשלום—אין	אבשלום—אמנון בן דוד, אין
"	בהע' 12	הנסוחא	הנוסחא
$7/_1$	15	גיס	גיסי
$8/_2$	25	ול"פ	ולי"פ
"	32	ההסדים	החסידים
$9/_2$	2	רך	רק
$15/_1$	32	חלוץ	חלוף
$20/_2$	18	ל"ל	ל"ש
$22/_1$	6	סגולות	סֶגולית
$35/_2$	18	השמש	השבת
$36/_1$	4	עלמא	עלמין
$46/_1$	20	במשבות	במשאת
$46/_2$	26	במחילה	במחילת
$60/_1$	3	נעולים	נעול
"	34	גדיל	גליל
$62/_1$	9	דאשא	דאש"א
$64/_2$	32	דיבא[1])	דיבא[2])
$65/_1$	18	דם	דיו
$73/_2$	12	הרב הגאון הגדול	הרב הגאון — הגדול
$76/_1$	30	הישן	היש
80	בהע' 5	נזכה מזרתו	נזָכר מזרותו
$87/_2$	18	וכ'	ו"כ
$88/_2$	36	ולא קשה	ולא קְדשה
$106/_2$	10	הרמב"מ	חרב"מ (כן כתוב
	12	חרמב"ן	חרב"ן) בספרו
			שלב"ש ולבן כתבתי שנשמטה המ'.
$110/_1$	3	ול"ב	ול"ר
$113/_2$	19	לא אבה	לא ינקה
$117/_2$	38	לנכון	לכון
122	בהערה	אם רעה	יום רעה
$124/_2$	27	עושר	אשר
129	בהע' 4	בזה	בזר
$132/_1$	16	שבמדינה	שמבינה
$144/_1$	8	למצה	למנצח
$147/_1$	25	לפשר"ג אחר הפתרון	צ"ל(ג. ולי"פ)
$148/_2$	35	לא נחמה	לשון נחמה
$153/_1$	28	מגיסת	מגרפת
$154/_2$	34	בתי כתה	בתיבתה
$157/_1$	20	מיניה	מיני
$160/_2$	24	שמע	שָׁמֵעַ
$161/_2$	29	מראת	מראה
$163/_1$	37	בארבעה	בארבה
$163/_2$	24	ואין	וענין
$178/_2$	34	ניטינוטימו	עיין בערוך
$180/_2$	27	נשמט לחם	נשמט להם
193	בהערה 5	דאמרי	דאיירי
$198/_1$	5	ומ"י	ול"י
$200/_1$	13	עבוד	עבודת
"	14	דיו	דא
$203/_1$	23	שש"ד	שש"ל
$204/_2$	16	ציון	צאן
"	31	המלוה	המליצה
$208/_2$	4	דין	דון
"	25	סוכה	סורה
218	בהערה	בעשר	מעשר
225	בהערה	אינה	אנה
$233/_2$	25	רלעב"ר	רלעָבא"ר
$240/_1$	33	שאל	שאול
$245/_2$	31	שפתים יישק משיב	דברים נבחים
$252/_2$	31	ויד „שף"	וי ד„שף"
$257/_1$	35	תכ	תכן
$262/_1$	33	סוהרים	עירובין

מלבד אלה ישנן שגיאות קטנות והלופי אותיות דומות שאי אפשר היה לתקנן והקורא יעמוד עליהן מעצמו.

מסבות שאינן תלויות בי נלקה המבוא בכמה מקומות בחסרונות והשמטות רבות שמקלקלות לפעמים את הבנה והמשך הענין, ואת הקורא הסליחה.

THE·LIBRARY·OF·THE·UNIVERSITY·OF·CALIFORNIA·LOS·ANGELES

THE·LIBRARY·OF·THE·UNIVERSITY·OF·CALIFORNIA·LOS·ANGELES